T. C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 111

ARŞİV BELGELERİNDE
OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

ANKARA 2010

Proje Yöneticisi
Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları
Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Yayın Komisyonu
Doç. Dr. Mustafa BUDAK (Başkan)
Kemal GURULKAN
Dr. Ali Osman ÇINAR
Yusuf İhsan GENÇ
Uğurhan DEMİRBAŞ

Farsça Çeviri
Dr. Ali Ergun Çınar

Grafik-Tasarım-Baskı
Sistem Ofset - Ankara
www.sistemofset.com.tr

ISBN: 978-975-19-4886-1

اداره آرشیو عثمانی
اداره کل آرشیوهای دولتی
نخست وزیری
جمهوری ترکیه
شماره نشر:

روابط عثمانی و ایران
در اسناد آرشیوی

آنکارا 2010

مدیر پروژه

دکتر یوسف ساریناى

مدیر کل آرشیوهاى دولتى

مسئولین پروژه

دکتر مصطفى بوداك

معاون مدیر کل

دکتر اؤندر بایبیر

مدیر اداره آرشیو عثمانى

دکتر احمد زکى ایزگؤئر

هماهنگ کننده امور چاپ

هیات تحریریه

دکتر مصطفى بوداك (رئیس)

کمال گورولکان

دکتر على عثمان چینار

یوسف احسان گنج

اوغورخان دمیرباش

ترجمه فارسى

دکتر على ارغون چینار

مترجم فارسى مقدمه و فهرست

ISBN: 978-975-19-4886-1

ÖNSÖZ

Doğu ile Batı medeniyetleri arasında köprü vazifesi gören İran coğrafyası, batı yönündeki göç, istila ve ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle pek çok kavmin gelip geçtiği, yerli halklar yanında çeşitli kavimlerin de varlığını sürdürüp devletler kurdukları bir coğrafya olmuştur. İran, X. Yüzyılın son çeyreğinden XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar, yüzyıllar boyunca Türk hanedanları tarafından yönetilmiş bir ülkedir. Bu nedenle Türk-İran milletleri arasındaki münasebetlerin bin yıllık derinlik çerçevesinde birbirlerine tesir eden ortak bir tarihleri bulunmaktadır.

Uzun yıllar Türkler tarafından yönetilen İran ile Osmanlı Devleti arasında yaşanan mücadeleler ise, genel olarak Sünnilik-Şiilik ekseninde şekillenmiştir.

Safeviler'den sonra Afşar Türklerinden olan Nadir Şah'ın (1736-1747) ardından Zend Hanedanı'nın yönetimi (1750-1779) altında kalan İran, bu tarihten 1925'te başlayan Rıza Pehlevi dönemine kadar Kaçarlar tarafından idare edilmiştir.

Osmanlı arşiv belgeleri arasında yapılan taramalar sonucu tespit edilen ve Kaçarlar dönemine ait olup özellikle Doğu Anadolu, Kafkasya ve İran toprakları üzerinde yürütülen nüfuz mücadelelerinin belgelerdeki yansımaları yüz otuz altı konu başlığı altında incelenmiştir.

Belgelerde genel olarak Osmanlı ve İran idareleri arasında karşılıklı iyi niyet ve dostluk duygularının varlığı gözlemlenmektedir. İki devlet arasında tarihten gelen ve bölge üzerindeki rekabetten kaynaklanan sorunlar ile çeşitli uygulamalarda ortaya çıkan problemlerin bu dostluk ilişkileri çerçevesinde halledilmeye çalışıldığı belgelerden anlaşılmaktadır.

XIX. yüzyılda Kafkaslar üzerinde Osmanlı-İran rekabeti, daha sonra bölgeye yerleşmeye çalışan Rusya'nın faaliyetleri ve bölgede tesirli olma gayretiyle Kafkaslar üzerinde oluşan yeni diplomatik ilişkilere ait belgeler Osmanlı Belgelerinde Karabağ isimli çalışmada değerlendirilmişti. Bu çalışmada ise Rusya'nın Kafkasya'ya yerleşmesi ile özellikle ticaret yollarına tesiri, bunun getirdiği sonuçla yeni arayışların ortaya çıkması ve Trabzon-Tahran ticaret yolunun hayata geçirilmesi hususlarına yer verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte İran'da gerçekleştirilen Osmanlı-Alman ileri harekâtının, bölge üzerinde etkileri bulunan İngiliz-Rus tesiri altındaki İran ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilere ne şekilde yansıdığı da bu çalışmada öne çıkan belge türleri arasında bulunmaktadır.

Osmanlı sınırlarında bulunan Bağdat, Necef, Kerbela ve Kazımiye'de İranlıların biraz daha ön planda tuttukları kutsal yerlerin, oralarda bulunan cami, türbe ve vakıf eserlerin bakım, onarım ve tezyini ile İranlıların cenazelerini o bölgede defnetmek istemeleri ve bu çerçevede meydana gelen uygulamaların da Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakları ve dostluk ilişkileri çerçevesinde geliştiğini yine bu belgelerde görebilmekteyiz.

Sosyal, kültürel ve eğitim alanındaki faaliyetleri içine alan belgeler, karşılıklı okullar açılması, her iki coğrafyada meydana gelen doğal afetlerde yardımlaşmalar, dinî kitapların gönderilmesi yönündeki çabalarla öne çıkmaktadır.

Son olarak, Anadolu'da yürütülen Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması ile birlikte uluslararası ilişkiler kurmaya başlayan TBMM Hükûmeti'nin İran ile bu dönemde kurduğu ilişkilerin temelde Misâk-ı Millî çerçevesinde egemenlik haklarından ödün vermeyen ama İran'la dostça ilişkilere de saygılı bir şekilde geliştiğini de TBMM'nin İstanbul Murahhaslığı belgelerine yansıyan konular olarak görmekteyiz.

Osmanlı Arşivi belgeleri üzerinde yapılan taramalar sonucunda çeşitli fon ve kalemlerden yüz otuz altı konu başlığında hazırlanan çalışmaya harita fonlarından haritalar ve analitik indeks ilave edilmiştir.

Bu vesile ile Arşiv Belgelerinde Osmanlı-İran İlişkileri adlı çalışmayı gerçekleştiren Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü personeline teşekkür eder, ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

مقدمه

ایران؛ در شمال غرب با آذربایجان و ارمنستان، در شمال با دریای خزر، در شمال شرق با ترکمنستان، در شرق با پاکستان و افغانستان، در غرب با ترکیه و عراق، در جنوب با خلیج بصره و عمان محدود شده است و از لحاظ مساحت یکی از کشورهای بزرگ دنیاست.

جغرافیای ایران که نقش پل واسط بین ترک-های شرق و غرب را ایفاء میکند، بر سر راه گذرگاه های کوچ، اسکان و تجارت قرار دارد. بدین سبب، سرزمینی است که اقوام متعددی از آن عبور کرده و یا به تاسیس حکومت پرداخته-اند. ایران، کشوری است که از ربع آخر قرن دهم تا ربع نخست قرن بیستم، سده های طولانی از سوی خاندان‌های ترک اداره شده است. بدین اعتبار، ترکیه و ایران در چارچوب روابط هزار ساله از تاریخی مشترک با تاثیرات متقابل برخوردار هستند.

و اما، کشمکش‌های بین دولت ایران که سالهای طولانی از سوی ترک‌ها اداره شده و عثمانی، به طور کلی بر محور تسنن و تشیع شکل گرفته است.

ایران پس از صفوی‌ها، از سوی نادر شاه که از ترکان افشار است(1736-1747) و پس از او به ید خاندان زند(1750-1779) اداره شده است و در ادامه، تا آغاز دوره پهلوی تحت حاکمیت قاجارها بوده است.

در نتیجه بررسی‌های بعمل آمده بر روی اسناد آرشیو عثمانی، به ویژه، آن دسته از

اسناد شناسائی شده مرتبط با دوره قاجار که منعکس کننده جنگ نفوذ بر روی سرزمین‌های آناتولی شرقی، قفقاز و ایران هستند تحت یکصد و سی و شش عنوان موضوعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند.

به طور کلی، وجود احساسات متقابل خیرخواهانه و دوستانه بین دول عثمانی و ایران در اسناد مشاهده می‌شود. از این اسناد چنین بر می‌آید که دو دولت سعی کرده اند مسائل ریشه‌دار در تاریخ و برخاسته از رقابت بر روی منطقه و مشکلات نشأت یافته از اقدامات مختلف طرفین را در چارچوب روابط دوستانه حل و فصل کنند.

اسناد مربوط به رقابت عثمانی و ایران بر روی قفقاز در قرن نوزدهم، و روابط دیپلماتیک جدیدالتاسیس در قفقاز در اثر تلاش‌های متعاقب روسیه برای نفوذ در منطقه و اقدامات آن کشور به منظور سلطه بر منطقه، قبلا در مجموعه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این مجموعه، به بروز چاره‌جویی‌های جدید و ایجاد گذرگاه تجاری ترابوزان- تبریز در اثر سلطه روسیه بر قفقاز، به ویژه تاثیر آن بر معبرهای تجارت و تبعات آن پرداخته شده است.

نحوه تاثیرتحرکات عثمانی و آلمان در اثنای جنگ جهانی اول در ایران که تحت نفوذ انگلیس و روسیه بوده است بر روابط ایران و دولت

عثمانی نیز در بین اسناد بارز این مجموعه مشاهده می‌شود.

باز هم از این اسناد معلوم می‌شود که توجه ویژه ایرانیان بر امکان مقدس در شهرهای بغداد، نجف، کربلا و کاظمین که در داخل مرزهای عثمانی قرار داشتند، حفظ، مرمت و تزیین مساجد، مقبره‌ها و مکان‌های وقفی موجود در این مناطق، تمایل ایرانیان به دفن اموات خویش در این مکان‌ها و اقدامات بروز نموده مرتبط، در چارچوب حقوق حاکمیتی عثمانی و روابط دوستانه صورت گرفته است.

افتتاح متقابل مدارس، کمک‌های متقابل در بلایای طبیعی بروز نموده در هر دو سرزمین، تلاش‌های بعمل آمده در راستای ارسال کتب دینی، خود را در اسناد دربرگیرنده فعالیتهای اجتماعی، فرهنگی و آموزشی نشان می‌دهند.

و در نهایت، از اسناد مرکز نمایندگی مجلس اعلای ملی ترکیه در استانبول معلوم می‌شود که در آناتولی، حکومت مجلس اعلای ملی ترکیه که در جهت برقراری ارتباطات بین‌المللی برآمده است ضمن عدول نکردن از حقوق حاکمیتی ملحوظ روابط دوستانه و با احترام متقابل با ایران تاسیس کرده است.

بدین وسیله، از پرسنل انجام دهنده این تحقیق در اداره کل آرشیوهای دولتی تشکر می‌کنم، امیدوارم این کتاب در سطح علمی، بر روابط صمیمانه موجود بین دو کشور اثر مثبت

داشته و برای محققان حوزه روابط عثمانی و ایران مفید باشد.

دکتر یوسف سارینای
مدیر کل آرشیوهای دولتی

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5

İÇİNDEKİLER 11

KISALTMALAR 28

No Sayfa

1 İran'daki Osmanlı elçisi tercümanlarının ihtiyaç olmadığından geri gönderilmeleri hakkında 32

2 Şehzâde kuvvetlerinin Türkmen Mehemmed Çepni'ye yenildiği ve Şah'ın Ruslara karşı İngilizler aracılığıyla barış teklifinde bulunduğu hakkında 34

3 İran ile bir barış antlaşması kararlaştırılmasından duyulan memnuniyete dair hatt-ı hümayun.... 38

4 Şah Fethali Han'ın vefatından sonra, Veliahd Muhammed Mirza'nın şahlığını ilân ettiğine dair Erzurum valisinden gelen rapor 42

5 İranlı tüccarların Osmanlı ülkesine getirdikleri eşya ve tönbekiden Yüzde dört gümrük vergisi alınması hakkında teklif 46

6 Trabzon'a gelen İran şehzadelerinin iade talebinin kabul edilemeyeceğinin kendilerine bildirilmesi hakkında..... 48

7 İstanbul'da basılan bazı kitapların İran makamlarına gönderilmesi hakkında..... 52

8 İstanbul'daki İran elçiliğinin günlük masraflarının kendi devletlerince karşılanmasına dair 54

9 İranlıların Bağdat'ta defnetmek istedikleri cenazelerden ücret alınmamasına dair 58

10 İstanbul'da bulunan İran uyruklulara bazı devlet memurları tarafından uygunsuz davranışlarda bulunulduğu hakkında 60

11 Osmanlı ve İran devletleri arasında yapılmak istenilen antlaşmada geçen ifadelerin düzeltilmesi hakkında sefaretlere verilen takrir 62

12 İran'dan Bağdat'a giden ziyaretçilerin geçtiği yol üzerindeki köprünün tamiri hakkında Bağdat Valiliği'nden talep edilen bilgiye dair. 66

13 Gürcistan yoluyla ticaret yapılmasına Rusya'nın soğuk bakmasına karşılık diğer yollarda düzenin sağlanmasının tavsiye edildiği hakkında 70

14 İran Baştercümanı David'in Avusturya ve Prusya'dan bazı görevlileri İran'a gönderme girişimlerinde bulunduğu hakkında..... 74

15 Osmanlı-İran devletleri arasındaki Erzurum Antlaşması hükümleri gereğince sınır tespitine dair..... 76

16 Bağdat, Kerbela, Necef ve Kâzımiye'deki İran tebaasının kullandıkları arazilerin satışına engel olunmaması hakkında 82

17 Muhammed Şah'ın vefatı üzerine oğlunun tahta geçmesi sebebiyle Padişahın tebrik ve taziyenâmesinin memnuniyetle karşılandığına dair 90

18 Kırım Savaşı esnasında Ruslara karşı İran'ın tutumundan dolayı Padişahın görüşlerini bildiren irade 94

19 İran'ın Sadruddevlesi tarafından adanan paranın Medine'de Baki Kabristanı'ndaki tamir masraflarına harcanmasına izin verildiği hakkında 100

20 Basra Körfezi sahillerinde İngilizlere karşı istihkâm yapmaya kalkışan İranlılara engel olunması hakkında 106

21 Hintli ve İranlı zenginlerin Bağdat Vilâyeti'nde Şiilerce kutsal sayılan yerlerde vakıf kurmak amacıyla yapacakları arazi alım satımlarına izin verilmesi hakkında 112

22 İran sınırından Trabzon'a kadar olan yollardaki emniyetsizliğe dair tedbir alınmasına dair... 116

23 İran Şahı'nın doğum günü münasebetiyle yapılacak törene Padişahı temsilen bir mâbeyincinin katılması hakkında 118

24 Trabzon'daki İran Kârperdazı Hafız Ağa'ya Mecidiye Nişanı verilmesinin uygun görüldüğü hakkında 122

25 Bağdat'taki İmam Musa Kâzım Türbesi'nin Şah'ın nakdî yardımıyla tamir edilmesine izin verildiğine dair Bağdat Valisi'nin telgrafı 124

26 Şah'a suikast düzenleyen firarilerin Bağdat'tan alınarak iç bölgelere nakledilmeleri hakkında irade 128

27 Osmanlı-İran devletleri arasında imzalanan Telgraf Antlaşması'nda tarife değişikliği yapılması hakkında irade 132

28 Osmanlı-İran devletleri arasındaki antlaşmanın bir an önce yapılması hakkında Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 138

29 İran'daki matbaalarca basılan Kur'ân-ı Kerimlerin gümrüklerden geçişlerine izin verilmemesi hakkında Maarif Vekaleti'nin yazısı 140

30 İran Maliye Bakanı Muayyirülmemâlik tarafından bastırılan sikkelerin Padişaha takdim olunduğu hakkında 144

31 Basra Körfezi sahilinde yerleşik olan Sünni halkın İstanbul'a bağlılıklarını bildirmeleri üzerine Padişahın memnuniyetini bildiren irade 150

32 Sultan II. Abdülhamid tarafından İran Şahı Nasiruddin Şah'a hitaben sınır boylarında ortaya çıkan olayları barış yoluyla çözmek üzere yazılan nâme-i hümayun 158

33 İstanbul'daki bazı dinî törenlere İran sefirinin davet edilmesinin faydalı görüldüğü hakkında.. 162

34 Trabzon-Hoy arasındaki yolun Batı ülkelerinin İran ile ticarî ilişkilerini kolaylaştırmak için işletilecek hale getirilmesine dair 170

35 Safer ayının son on gününde mâtem tutulan İran'da Osmanlı Padişahına da dualar edildiğini bildiren telgraf 172

36 Hazret-i Peygamber'in doğum günü kabul edilen Rebiülevvel ayının 17. günü Şah'ın Padişah adına tebrik edildiğini bildiren sefaret telgrafı 174

37 Nevruz sebebiyle yapılan törene Tahran'daki tüm elçilerin davet edildiğine dair sefaret tahriratı 178

38 Osmanlı Devleti mahkemelerinde davaları görülen İran uyrukluların yanlarında tercüman bulundurabilmeleri hakkında İran Sefareti'nin müracaatı 180

39 İran'ın, Cidde serkârperdazının Arafat Meydanı'nda devlet armasını kullanmasına engel olunması hakkında 186

40 Berlin Antlaşması gereğince İran'a bırakılan Kotur sınırını tespit için kurulacak komisyona üye atanmasına dair 190

41 İran Şahı tarafından yangın mağdurlarına yardım gönderildiğine dair 194

42 Osmanlı-İran devletleri arasında imzalanan posta mukavelenamesi 200

43 Kotur şehri ve arazisi sınırlarının nasıl belirleneceğine dair alınan kararlar 216

44 Trabzon, Erzurum ve Bayezıd yoluyla İran hududuna giden ana yolun ticarete elverişli hale getirilmesi hakkında irade 224

45 Osmanlı-İran devletleri arasında sonuçlandırılamayan hususların Meclis-i Vükela'da görüşüldüğüne dair zabıt varakası 232

46 Mekke Emiri Avnürrefik'e İran Devleti'nce verilen Şir-i Hurşid Nişanı'nın murassa derecesine yükselmesi hakkında irade 240

47 Şah ailesinden Hicaz'a gitmek için yola çıkanların konaklama masraflarının karşılanması hakkında irade 244

48 Osmanlı ve İran devletleri arasındaki hudut tashihinin ihlâl edildiğine dair 246

49 Üsküdar'da Muharrem ayının onuncu günü mâtem icra eden İranlıların emniyet içinde dağıldıkları hakkında zabtiyenin tahriratı 248

50 Necef'te matem tutan Şiiler üzerine Osmanlı askeri tarafından ateş açılması olayının sebeplerinin araştırılması hakkında verilen emir 250

51 Beyoğlu'ndaki Seririyât-ı Cerrahiye Hastanesi'nin İstanbul'daki İran uyruklular için özel hastane olarak kullanılması hakkında belediyeden istenen görüş 256

52 Edirne Mülkî İdare İdadî Mektebi Fransızca Öğretmeni Mahmud Efendi'ye İran makamlarınca Şir-i Hurşid Nişanı verildiğine dair 258

53 İran mektebi yararına verilecek konser için padişah tarafından para yardımı yapılması hakkında 260

54 Samerra'daki İmâmeyn Türbesi'nin kubbesindeki tamiratın masraflarının Şah tarafından karşılanması hakkında yapılan teklif 262

55 Kolera salgını sebebiyle İstanbul'dan İran'a doktor ve eczacı heyeti gönderilmesi hakkında irade 268

56 Kolera salgınından dolayı gönderilmesi kararlaştırılan askerî tıp heyetinin İran sınırında görev yapması hakkında 270

57 İran hududunu ilgilendiren meseleler hakkında Seraskerlik makamınca yapılan işlemlerin arzı ... 272

58 İran sınırındaki bazı nahiyelerin mahsullerine İran Hükümeti'nin el koyduğuna dair 280

59 İranlılara ait okulda tamirat yapılmasına izin verildiğine dair 282

60 İran'ın Rusya sınırındaki Taliş Kasabası'nda yaşayan Hanefi Mezhebi'ne mensup halkın Osmanlı Devleti'ne sığınma istekleri hakkında 288

61 Padişahın İran'daki depreme olan ilgisinden dolayı teşekkür edildiğine dair 290

62 Erzurum'da ikamet eden İran uyruklu ailelerin çocukları için Mirza Ali Ekber Han'a ait evin okul olarak tahsisi hakkında....294

63 Osmanlı Ordusu'nun Yunanlılara karşı zafer kazanması münasebetiyle Sine'den gelen tebrik yazısı 300

64 Basra Körfezi'nin girişinde İran Hükümetince inşa olunacak karantinahane için Osmanlı hariciyesinin muvâfakat şartları 304

65 Veba salgınının İran'da yayılması sebebiyle Bağdat'ta gömülmek üzere gönderilecek olan cenazelerin geçici olarak men edilmesi hakkında 308

66 Rusya Hükümeti tarafından İran hakkında takip edilecek siyasî ve iktisadî yol hakkında rapor ... 312

67 Paris'te bulunan İran Şahı'na bir anarşist tarafından suikast düzenlendiğine dair 322

68 İran Sadrıazamı ile Osmanlı Hariciye Nâzırı arasında müzakere edilen hususların Padişaha sunulduğu hakkında 332

69 Afganistan Emiri Abdurrahman Han'ın Londra'da yayınlattırdığı kitabın arkasındaki niyetlere dair....336

70 İran Şehzâdesi Esedullah Han'ın Kerbela'ya gelen ziyaretçiler için yaptırmak isteği misafirhanenin hazinece destekleneceği hakkında....342

71 Hazret-i Hasan Türbesi'nin şebekelerini değiştirmekle görevlendirilen Mirza Yahya Han'ın hediye etmek istediği kılıçlar hakkında....348

72 Osmanlı hududu yakınında kurulan Kasr-ı Şirin Petrol Madeni İngiliz Kumpanyası'nın bölgedeki faaliyetleri ve alınacak tedbirler hakkında 352

73 Osmanlı-İran sınır boylarındaki aşiretlerin yağma ve gasp olaylarıyla meşgul olmak üzere komisyon kurulmasına dair Sadaret emri....354

74 İstanbul'daki İran okul, hastane ve mezarlığının vergiden muaf tutulması hakkında irade 360

75 Irak bölgesindeki Sünni halkın İranlı müctehid ve alimlerin tesiriyle Şiileştiklerine dair Bağdat valisinin tahriratı 362

76 İngilizlerin Bağdat Konsolosluğu aracılığıyla Kerbela ve Necef'teki İranlı ulema ve müctehidlere maaş bağladığı hakkında Bağdat valisinin tahriratı 368

77 Osmanlı-İran devletleri arasındaki Ticaret Antlaşması'nın yenilenmesi hakkında Meclis-i Vükelâ kararı....370

78 İran'daki Arusan Aşireti'nin Osmanlı Devleti'ne iltica isteklerini içeren başvuru yazısı 378

79 İran'da ilân edilen meşrutiyet öncesi ve sonrası gelişen olaylara dair....380

80 Yenilenecek olan Osmanlı-İran ticaret antlaşma metninin ikmal edildiği hakkında....386

81 İran Millî Meclis'indeki nüfuz mücadelesinde Osmanlı aleyhtarı görüşlerin dile getirildiğine dair Tahran Sefareti'nden gelen tahrirat....390

82 İran Meclisi tarafından yayınlanan beyannâmede meşrutiyetin korunacağının ilân edildiğine dair Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 398

83 İran Şahı'nın vefatı üzerine çıkan karışıklıktan dolayı Osmanlı ülkesine sığınacakların himaye olunması hakkında 400

84 Osmanlı kadınları ile evlenen İranlılardan doğan çocukların Osmanlı uyruğu sayılması hakkında Meclis-i Vükelâ kararı 404

85 Bağdat yolunun transit ticaret için tercih edilmesi amacıyla alınacak tedbirlere dair 406

86 Tebriz'de felâkete uğrayanlara yardım amacıyla İstanbul'da verilecek konserde bando bulundurulması için İran Sefareti tarafından izin istendiğine dair 410

87 Selmas Kasabası'nın İran Hükümeti taraftarlarınca işgali hâlinde Osmanlı vatandaşları için emniyet tedbirleri alınması gerekeceğine dair Meclis-i Vükelâ kararı 412

88 İranlıların Sünni halkı Şiiliğe yöneltmeye çalıştıklarına dair 414

89 Rus askerlerinin Tebriz civarına gelmesinin, Hoy ve Selmas vilâyetleri halkını Osmanlı tarafına yönlendirdiği hakkında Tahran Sefareti'nin yazısı 424

90 İran'daki karışıklığa Meşrutiyet taraftarlarına şiddet uygulanmak istenmesinin sebep olduğuna dair Sadrazam tarafından kaleme alınan zabıt sureti 428

91 Osmanlı askerleri tarafından İran'ın içişlerine müdahale edilerek İranlılara Osmanlı pasaportu verildiği iddialarının araştırılması hakkında 434

92 İran'daki saltanat değişiminin İstanbul'da bulunan elçilikteki kutlamalarına Osmanlı devlet bandosunun gönderilmesi hakkında Sadaret emri 440

93 Mülkiye, Sultanî ve Hukuk mekteplerine kabul edilen İranlı çocukların okul masraflarının Maliyece karşılanması hakkında Meclis-i Vükelâ kararı 444

94 İran'dan Osmanlı idaresine intikal eden ihtilâflı yerlerdeki askerî kuvvetlerin arttırılması hakkında 446

95 Hicaz'a gidecek olan İranlı hacı adayları ile ziyaretçilere yol üzerinde ve mukaddes beldelerde kolaylıklar sağlanması hakkında emir 454

96 İran Şahı'nın büyük validelerinin cenazesinin Kerbela'ya nakledilmesinde bir sakınca olmadığı hakkında Sıhhıye Nezâreti'nin görüşü 458

97 İstanbul Polis Mektebi'nde eğitimlerini tamamlayan İran uyruklu öğrencilere diploma ve takdir belgelerinin gönderildiğine dair 460

98 İran hükümeti ile imzalanan mukavelenâmeye göre Tahran, Kirmanşah ve Tebriz'de şehbenderhaneler kurulması hakkında Meclis-i Vükelâ kararı 462

99 Kerbela'da Müctehid Molla Kâzım-ı Horasanî'ye planlandığı haber alınan suikastin önlenmesi için tedbir alınması hakkında 464

100 İran Müsavat Encümeni Cemiyeti'nin Kerbela'da okul açmak istediğine dair 466

101 İran'ı ele geçirmek isteyen yabancı ülkelerin Şah ve taraftarlarını kullandıkları hakkında Seyyid el-Hüseynî'nin yayınladığı bildiri 468

102 Kerbela ve Necef'te bulunan kutsal yerlere gelen hediyelerin bedelleri ile bölgede hastane yapılması hakkında Meclis-i Vükelâ kararı 476

103 Hukukî imtiyazdan yararlanan Osmanlı Şehbenderliği'nin İran'da mahkemeler kurması hakkında Meclis-i Vükelâ kararı 480

104 Eski Şah'ın İran'a dönüşü ile İran'da iç kargaşa çıktığına dair 484

105 Savuçbulak Şehbenderi Râgıb Bey'in Rusların İran siyasetine dair gözlemlerini içeren rapor 490

106 İstanbul'daki elçilik binasının yanındaki arsanın İran'a devredildiğine dair Meclis-i Vükelâ kararı 516

107 Rusya ile İngiltere arasındaki müzakerelerin başlıca konusunun İran'daki petrol imtiyazı olduğuna dair 518

108 Müslümanları esaretten kurtarmak üzere açılan cihada Şii ve Caferilerin de katılması gerektiği hakkında Bağdat Vilayeti'ne gönderilen şifre telgraf 522

109 İran'daki Osmanlı harekâtının istilâ amacı taşımadığı hakkında Bağdat Vilayeti'ne gönderilen şifre telgraf 524

110 Müşir Goltz Paşa'nın İran'daki harekâtı idare etmek üzere tayin edildiğine dair Tahran sefirine şifre telgraf 526

111 Osmanlı Devleti'nin amacının İran'ın bağımsız bir devlet olarak yaşaması olduğu hakkında Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 528

112 Gerekli yardım gelmezse Osmanlı kuvvetlerinin İran'da tutunamayacağı hakkında Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 534

113 Almanya ve Osmanlı Devleti İran'a gerekli askerî yardımda bulunmazlarsa Rusya karşısında zor durumda kalacağı hakkında Viyana Sefareti'nden gelen telgraf 538

114 Müşir Goltz Paşa'nın vefatı üzerine İran'dan gönderilen taziyeye cevap yazılmasına dair 540

115 İslâm âlemini ortak düşmana karşı birlikte savunmak üzere yapılan Osmanlı-İran antlaşması 542

116 Osmanlı Ordusu'nun İran'da ileri hareketi sonucu Şah'ın yerinin değiştirilmesine karar verildiği hakkında 552

117 İran Meclisi'nin aldığı Tahran'ı terk etme kararının tüccar ve esnaflar tarafından protesto edildiği hakkında Tahran'da görevli ateşemiliterin raporu 558

118 Rus ve İngiliz elçilerinin İran'ı Osmanlı Devleti'ne savaş açmaya zorladıkları hakkında Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 562

119 Trabzon'da Banque de Perse'nin bir şubesinin açılacağı hakkında 576

120 İran'ı kurtarmak isteyen Şah'ın Osmanlı askerlerinin Kazvin ve Reşt'e ilerlemesini istediğine dair rapor 578

121 İran'dan çekilen Osmanlı Ordusu'nun yerine İran vatansever gruplarının Tahran'a girişi hakkında Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 582

122 Almanların İran-Alman ilişkilerini gözden geçirerek hatalarını telâfiye çalıştıkları hakkında rapor 586

123 Tahran'da Ataşemiliter Fevzi'nin gözlem ve önerilerine ait raporu 590

124 İran'ın bağımsızlığı hususunda gösterilen samimiyetten dolayı Padişaha teşekkür edildiğine dair Tahran Sefareti'nden gelen telgraf 602

125 Azerbaycan Hükümeti'ni kuran Osmanlı-Rus Antlaşması'nın İran tarafından hayretle karşılandığına dair 604

126 İran'a verilecek olan borç ve miktarına dair Meclis-i Vükelâ kararı 606

127 Tebriz'de İngiliz bankası önündeki Osmanlı nöbetçilerinin yerlerini İranlılara terk ettiğine dair... 608

128 İran'ın sınırdaki karışıklıkların bastırılmasında dostane tavır alan Ankara Hükümeti'ne teşekkür ettiğine dair 612

129 İran elçisine gösterilen dostluktan dolayı Mustafa Kemal Paşaya teşekkür mesajı 620

130 İran uyruklulara verilen tezkirelerin onaylanarak İranlılara dokunulmaması hakkında 622

131 Anadolu'da yaşayan İranlılardan Türk tebaasına geçmelerinin istendiğine dair 626

132 TBMM elçisine yapılan karşılama töreninin İran elçisine de yapılması hakkında Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın yazısı 628

133 İran'ın Musulluları kendi vatandaşı olarak görmesinin kabul edilemeyeceği hakkında..... 630

134 İranlılara karşı olumsuz davranışlarda bulunan memurların soruşturulması hakkında 634

135 Musul halkını Türk vatandaşı olarak tanımayan İran'ın protesto edildiğine dair 638

136 İstanbul'da bulunan İran okulunun vergiden muaf olmasının şartlara bağlı olduğuna dair..... 642

REFERANSLAR 647

İNDEKS 657

فهرست

مقدمه 7

فهرست 19

اختصارات 28

شماره صفحه

1 عدم احساس نیاز به مترجمان موجود نزد سفیر عثمانی در ایران 32

2 شکست قوای شاهزاده در استرآباد و خراسان از عساکر تدارک شده از سوی محمد چپنی ترکمن، تقاضای صلح شاه با روس‌ها با واسطه انگلیسی‌ها 34

3 خرسندی به جهت انعقاد قرارداد صلح با ایرانی-ها 38

4 وفات شاه فتحعلی خان، اعلان سلطنت از سوی ولیعهد محمد میرزا ضمن ضرب سکه 42

5 اخذ عوارض گمرکی 4% از اجناس و تنباکوی وارد شده از سوی تجار ایرانی به کشور عثمانی 46

6 عدم امکان تقبل تقاضای سفیر ایران مبنی بر اعاده شاهزادگان ایرانی که به ترابوزان آمده-اند 48

7 ارسال برخی کتب منتشره در استانبول به مقامات ایرانی 52

8 پرداخت مخارج روزانه سفارت ایران در استانبول از سوی دولت ایران 54

9 عدم اخذ اجرت بابت دفن اموات ایرانیان در بغداد 58

10 برخورد ناشایست برخی مامورین دولتی با ایرانیان ساکن در استانبول 60

11 اصلاح عبارات در قراردادی که بین عثمانی و ایران به انعقاد خواهد رسید 62

12 تعمیر پل بر روی گذرگاه عبوری ایرانیان در سفر به بغداد به منظور تامین امنیت 66

13 توصیه به تامین نظم در دیگر گذرگاه‌ها به علت مواجهه سرد روسیه در تجارت از طریق جاده گرجستان 70
14 اقدام داوید مترجم ارشد ایران جهت اعزام برخی مامورین از اتریش و پروس به ایران 74
15 تعیین حدود بین دول عثمانی و ایران بنا بر الزامات معاهده ارزروم 76
16 عدم ایجاد مانع بر فروش اراضی مورد استفاده ایرانیان واقع در بغداد، کربلا، نجف و کاظمین 82
17 استقبال صمیمانه از تبریک و تسلیت پادشاه به مناسبت وفات محمد شاه و جلوس پسر به جای وی 90
18 نظرات پادشاه در خصوص طرز تعامل ایران با روس‌ها در اثنای جنگ کریمه 94
19 اجازه مصرف مبالغ اهدایی از سوی صدرالدوله ایران برای تعمیرات در مدینه 100
20 ممانعت از ایجاد استحکامات از سوی ایران در سواحل خلیج بصره جهت مقابله با انگلیسی‌ها 106
21 اجازه به ثروتمندان هندی و ایرانی در ولایت بغداد، در خصوص داد و ستد در املاک مقدس شیعیان با هدف تاسیس وقف 112
22 اتخاذ تدابیر در ارتباط با فقدان امنیت در جاده های واصل مرز ایران به ترابوزان 116
23 شرکت یک فرد به نمایندگی از سوی پادشاه در مراسمی که به مناسبت تولد شاه ایران برگزار می‌شود 118
24 صلاحدید اعطای نشان مجیدیه به آقا حافظ کارپرداز ایران در ترابوزان 122
25 اجازه تعمیر قبر امام موسی کاظم در بغداد با کمک نقدی شاه 124
26 انتقال متواریان ترتیب دهنده سوء قصد به شاه از بغداد به مناطق داخلی 128
27 تغییر تعرفه در قرارداد تلگراف بین دول عثمانی و ایران 132
28 درباره انجام هرچه سریعتر مذاکرات جاری مربوط به عقد معاهده فیمابین دول عثمانی و ایران 138

29 ممانعت از عبور قرآن‌های چاپ شده در مطبعه‌های ایران از گمرک 140
30 تقدیم سکه های ضرب شده از سوی معیرالممالک وزیر مالیه ایران به پادشاه 144
31 اعلام تبعیت مردمان اهل سنت ساکن در ساحل خلیج بصره به استانبول 150
32 نامه همایونی نوشته شده از سوی سلطان عبدالحمید ثانی خطاب به ناصرالدین شاه، شاه ایران 158
33 ملاحظه سودمندی دعوت سفیر ایران به برخی مراسم دینی در استانبول 162
34 بازسازی جاده ترابوزان- خوی به منظور تسهیل روابط تجاری ممالک غربی با ایران 170
35 دعا برای پادشاه عثمانی در عزاداری‌های دهه آخر ماه صفر در ایران 172
36 عرض تبریک به شاه به نمایندگی از سوی پادشاه در هفدهم ربیع الاول که به عنوان روز تولد حضرت پیغمبر پذیرفته می‌شود 174
37 دعوت کلیه سفرای حاضر در تهران به مراسم برگزار شده به مناسبت نوروز در تهران 178
38 امکان حضور مترجم در محاکمات تبعه های ایرانی در محکمه های دولت عثمانی 180
39 ممانعت از استفاده آرم دولتی در میدان عرفات از سوی سرکارپرداز ایران در جده 186
40 تشکیل کمیسیون و انتصاب اعضاء به منظور تعیین مرز قطور که بنا به الزام معاهده برل به ایران واگذار شده 190
41 ارسال کمک از سوی شاه ایران به ا تش زدگان 194
42 قرارداد پست امضاء شده بین دول عثمانی و ایران 200
43 تصمیمات متخده در خصوص نحوه تعیین مرزهای شهر قطور و اراضی آن 216
44 بازسازی جاده اصلی مواصلاتی ترابوزان، ارزروم و بایزید منتهی به مرز ایران به منظور تسهیل تجارت 224

45 مذاکره موارد به نتیجه نرسیده بین دول عثمانی و ایران در مجلس وکلا 232
46 ارتقاء نشان شیروخورشید اعطاء شده به عون-الرفیق امیر مکه از سوی دولت ایران به درجه مرصع 240
47 تأدیه هزینه های اسکان افرادی از خانواده شاه که عازم حجاز شده اند 244
48 نقض تصحیح حدود صورت پذیرفته بین دول عثمانی و ایران 246
49 متفرق شدن ایمن ایرانیان برگزار کننده عذاداری در اسکودار در دهم محرم 248
50 تفحص واقعه تیراندازی به عمل آمده از سوی سرباز عثمانی به عذاداران شیعی در نجف 250
51 استفاده از بیمارستان سربریات جراحیه واقع در بگاوغلو به صورت بیمارستان اختصاصی برای ایرانیان استانبول 256
52 اعطای نشان شیروخورشید از سوی مقامات ایرانی به محمود افندی معلم زبان فرانسه مکتب اعدادی اداره ملکی ادرنه 258
53 کمک مالی پادشاه به کنسرت موسیقی که جهت کمک به دبستان ایرانیان برگزار خواهد شد 260
54 پیشنهاد تأدیه هزینه های تعمیرات قبه مزار امامین در سامره از سوی شاه 262
55 اعزام هیأت طبابت و داروسازی از استانبول به ایران به علت شیوع وبا 268
56 انجام وظیفه هیأت طبابت نظامی در مرز ایران که در نتیجه وبا تصمیم به اعزامش گرفته شده است 270
57 اعلام اقدامات به عمل آمده از سوی وزارت جنگ در خصوص مسائل مرتبط با مرز ایران 272
58 ضبط محصولات برخی نواحی واقع در مرز ایران از سوی حکومت ایران 280
59 اجازه تعمیرات در دبستان ایرانیان 282
60 تقاضای التجاء مردم حنفی مذهب ساکن قصبه طالش در مرز ایران و روسیه به دولت عثمانی 288

61 ابراز قدردانی به جهت توجه پادشاه به زلزله به وقوع پیوسته در ایران 290
62 تخصیص خانه میرزا علی اکبر خان جهت استفاده به عنوان مکتب برای فرزندان خانواده های ایرانی ساکن ازمیر 294
63 به مناسبت پیروزی سپاه عثمانی بر یونانی‌ها 300
64 شروط موافقت وزارت خارجه عثمانی بر ساخت قرنطینه‌خانه از سوی حکومت ایران بر ورودی خلیج بصره 304
65 ممانعت موقت از ارسال جنازه های ایرانی برای دفن در بغداد به علت گسترش شیوع وبا در ایران 308
66 گزارش در خصوص خط مشی سیاسی و اقتصادی حکومت 312
67 سوء قصد یک آنارشیست به شاه ایران در فرانسه 322
68 تقدیم موضوعات مورد مذاکره صدراعظم ایران و وزیر خارجه عثمانی به پادشاه 332
69 در خصوص نیات ضمنی کتاب منتشره از سوی عبدالرحمان خان امیر افغانستان در لندن 336
70 اعلام حمایت مالی از ساخت مسافرخانه توسط اسدالله خان شاهزاده ایران برای زوار کربلا 342
71 در خصوص شمشیرهایی که میرزا یحیی خان که مسئول تعویض شبکه های قبر حضرت حسن شده، قصد هدیه کردن دارد. 348
72 فعالیت های شرکت انگلیسی در منطقه در ارتباط با چاه نفت تاسیس شده در قصر شیرین در مرز عثمانی و تدابیر متخذه 352
73 تاسیس کمیسیونی به منظور پرداختن به وقایع غصب و غارت عشایر در مرزهای عثمانی- ایران 354
74 معافیت مالیاتی مدارس، بیمارستان و قبرستان-های ایرانی در استانبول 360
75 شیعی شدن مردم سنی منطقه عراق تحت تاثیر مجتهدان و علمای ایرانی 362
76 پرداخت مستمری به علما و مجتهدان ایرانی ساکن کربلا و نجف از سوی کنسولگری انگلیس واقع در بغداد 368

77 تجدید قرارداد تجاری فیمابین دول عثمانی و ایران 370
78 تقاضای التجاء عشیره ایرانی آروسان به دولت عثمانی 378
79 در خصوص اتفاقات قبل و بعد از اعلان مشروطیت در ایران 380
80 تکمیل قرارداد تجاری فیمابین دول عثمانی و ایران که ضمن تجدید امضاء خواهد شد 386
81 اعلام نظرات ضد عثمانی در مجادله قدرت در مجلس ملی ایران 390
82 اعلان حمایت از مشروطیت در بیان نامه منتشره از سوی مجلس ایران 398
83 اعلام حمایت از کسانی که به موجب آشفتگی برخاسته از فوت شاه در ایران به عثمانی ملتجی خواهند شد 400
84 شهروند عثمانی محسوب شدن نوزادان متولد شده از ازدواج ایرانیان با زنان عثمانی 404
85 در خصوص تدابیر اندیشیده شده به منظور ترجیح جاده بغداد برای تجارت ترانزیتی 406
86 تقاضای مجوز سفارت ایران برای حضور گروه موسیقی نظامی در کنسرتی که به منظور حمایت از آفتزدگان تبریز برگزار خواهد شد 410
87 ضرورت اتخاذ تدابیر امنیتی برای شهروندان عثمانی در صورت اشغال قصبه سلماس از سوی حکومت ایران 412
88 تلاش ایرانیان برای شیعی کردن مردم سنی 414
89 متوجه شدن مردم ولایات خوی و سلماس به سمت عثمانی در نتیجهٔ رسیدن سربازان روس به مجاورت تبریز 424
90 موجب آشوب شدن نیت اعمال خشونت بر طرفداران مشروطیت در ایران 428
91 تفحص در خصوص ادعای مداخله در امور داخلی ایران از سوی عساکر عثمانی و صدور پاسپورت عثمانی به ایرانیان 434

92 اعزام گروه موسیقی نظامی دولت عثمانی به مراسم جشنی که به مناسبت تغییر سلطنت در ایران در سفارت استانبول برگزار شده..... 440
93 تادیه هزینه های تحصیل کودکان ایرانی پذیرفته شده در مکاتب ملکی، سلطانی و حقوق از سوی وزارت مالیه..... 444
94 تقویت قوای نظامی در نقاط مورد اختلافی که از ایران به حاکمیت عثمانی درآمده است..... 446
95 سهلگیری به حجاج و زوار ایرانی عازم حجاز در مسیر و مکان های مقدس..... 454
96 اجازه انتقال جنازه مادربزرگ شاه ایران به کربلا..... 458
97 ارسال مدرک و تقدیرنامه به محصلان ایرانی فارغ التحصیل شده از مکتب پلیسی استانبول..... 460
98 اتخاذ تصمیم مبنی بر تاسیس کنسولگری در تهران، کرمانشاه و تبریز به موجب معاهده منعقده فیمابین ایران و عثمانی..... 462
99 اتخاذ تدابیر جهت ممانعت از اجرای سوءقصد برنامه‌ریزی شده به جان مجتهد ملا کاظم خراسانی در کربلا..... 464
100 تقاضای افتتاح مدرسه از سوی جمعیت انجمن مساوات ایران در کربلا..... 466
101 سوء استفاده از شاه و طرافداران او از سوی کشورهای بیگانه‌ای که قصد سلطه بر ایران را دارند..... 468
102 تاسیس بیمارستان در منطقه از محل فروش هدایای اهدایی به مکان‌های مقدس در کربلا و نجف..... 476
103 در خصوص محکمه هایی که کنسولگری عثمانی با استفاده از امتیاز حقوقی در ایران تاسیس خواهد کرد..... 480
104 بروز آشوب در ایران به موجب مراجعت شاه سابق به ایران..... 484
105 مشاهدات راغب بگ کنسول ساوجبلاق در خصوص سیاست روسیه در قبال ایران..... 490
106 تحویل زمین مجاور سفارت ایران در استانبول به ایران..... 516

107 امتیاز نفت ایران به عنوان موضوع اصلی مذاکرات فیمابین روسیه و انگلیس..... 518
108 ضرورت ملحق شدن شیعیان و جعفری‌ها به جهاد در راه رهایی مسلمانان از اسارت..... 522
109 فقدان نیت استیلاء در تحرکات عثمانی در ایران..... 524
110 تعیین مشیر گولتس پاشا به مدیریت تحرکات عثمانی در ایران..... 526
111 هدف دولت عثمانی دائر بر ادامه حیات ایران به صورت دولتی مستقل..... 528
112 عدم امکان ادامه حضور قوای عثمانی در ایران در صورت عدم وصول کمک‌های ضروری..... 534
113 دچار مشکل شدن ایران در مقابل روسیه در صورت عدم ارائه کمک‌های نظامی ضروری از سوی آلمان و عثمانی..... 538
114 جوابیه تسلیت‌نامه ارسالی از ایران به مناسبت فوت مشیر گولتس پاشا..... 540
115 معاهده بین عثمانی و ایران به منظور مدافعه مشترک جهان اسلام در مقابل دشمن مشترک..... 542
116 اتخاذ تصمیم مبنی بر تغییر مکان شاه در نتیجه پیشروی سپاه عثمانی در خاک ایران..... 552
117 اعتراض تجار و اصناف به تصمیم مجلس ایران دائر بر عدم ترک تهران..... 558
118 مجبور نمودن ایران به اعلام جنگ علیه عثمانی از سوی سفرای روس و انگلیس..... 562
119 قرار افتتاح یک بانک ایرانی در ترابوزان..... 576
120 تقاضای شاه مبنی بر پیشروی سپاه عثمانی به سوی قزوین و رشت به منظور نجات ایران..... 578
121 ورود گروه های وطن دوست ایرانی به تهران پس از عقب نشینی سپاه عثمانی از ایران..... 582
122 بازبینی روابط ایران و آلمان از سوی آلمانی‌ها و سعی در تلافی خطاها..... 586
123 گزارش مربوط به مشاهدات و پیشنهادات فوزی گماشته نظامی در تهران..... 590
124 قدردانی از پادشاه به موجب صداقت در شناسایی استقلال ایران..... 602

125 ابراز تعجب اروپایی ها از معاهده عثمانی و روسیه دائر بر تاسیس حکومت آذربایجان 604
126 تصویب پرداخت قرض به ایران و مقدار آن در مجلس وکلا 606
127 تحویل پست نگهبانان عثمانی بانک انگلیس در تبریز به ایرانی‌ها 608
128 ابراز قدردانی ایران از عثمانی به موجب رفتار دوستانه آنکارا در آرام کردن آشوب‌های بروز نموده در مرز 612
129 پیغام تشکر به مصطفی کمال پاشا به موجب رفتار دوستانه با سفیر ایران 620
130 عدم برخورد با ایرانی‌ها پس از تایید مجوز اعطائی به اتباع ایرانی 622
131 تقاضا از ایرانیان ساکن آناتولی جهت ورود به تابعیت ترکیه 626
132 انجام مراسم استقبال مشابه آنچه برای سفیر حکومت مجلس اعلای ملی ترکیه اجرا شده است به سفیر ایران 628
133 غیرقابل قبول بودن اینکه ایران اهالی موصل را اتباع خود بداند 630
134 بازجویی از مامورانی که رفتار نامناسبی با ایرانی‌ها داشته اند 634
135 اعتراض به ایران به موجب عدم قبول تابعیت اهالی موصل به ترکیه 638
136 معافیت مالیاتی مدرسه ایرانی واقع در استانبول 642

منابع 647

نمایه 657

KISALTMALAR

Hicrî Ayların Rumuzları

Muharrem	M.
Safer	S.
Rebîülevvel	Ra.
Rebîülâhir	R.
Cemâziyelevvel	Ca.
Cemâziyelâhir	C.
Receb	B.
Şaban	Ş.
Ramazan	N.
Şevvâl	L.
Zilkade	Za.
Zilhicce	Z.

Arşiv Fon Kodları

A. DVN	Sadaret Divan-ı Hümayun Kalemi
A. DVN. DVE	Sadaret Düvel-i Ecnebiye Kalemi
A. DVN. MHM	Sadaret Mühimme Kalemi
A. DVNS. DVE.d	Sadaret Düvel-i Ecnebiyye Defterleri
A. MKT. MHM	Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı
A. MKT. UM	Sadaret Umum Vilayat Evrakı
DH. EUM. VRK	Dahiliye Evrak Odası Kalemi
DH. MKT	Dahiliye Mektubi Kalemi
DH. MUİ	Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi
DH. ŞFR	Dahiliye Şifre Kalemi
DUİT	Dosya Usulü İradeler
HAT	Hatt-ı Hümayun

HR. HMŞ. İŞO	Hariciye Hukuk Müşavirliği
HR. İM	Hariciye İstanbul Murahhaslığı
HR. MKT	Hariciye Mektubi Kalemi
HR. SYS	Hariciye Siyasi
HR. TO	Hariciye Tercüme Odası
HRT	Haritalar Kataloğu
HSD. AFT	Ali Fuad Türkgeldi Evrakı
İ. DH	İrade Dahiliye
İ. HR	İrade Hariciye
İ. HUS	İrade Hususi
İ. MMS	İrade Meclis-i Mahsus
İ. MVL	İrade Meclis-i Vala
MF. MKT	Maarif Mektubi Kalemi
MV	Meclis-i Vükela
Y. A. HUS	Yıldız Hususi Maruzat
Y. A. RES	Yıldız Resmi Maruzat
Y. EE	Yıldız Esas Evrakı
Y. MTV	Yıldız Mütenevvi Maruzat
Y. PRK. A	Yıldız Sadaret
Y. PRK. ASK	Yıldız Askeri Maruzat
Y. PRK. BŞK	Yıldız Başkitabet Dairesi Maruzatı
Y. PRK. EŞA	Yıldız Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik
Y. PRK. HR	Yıldız Hariciye Nezareti Maruzatı
Y. PRK. NMH	Yıldız Name-i Hümayunlar
Y. PRK. UM	Yıldız Umumi
Y. PRK. ZB	Yıldız Zabtiye Nezareti Maruzatı

دمان ایله تخریب ایدیلان بهارستان سرایی

Ancien Parle

Arşiv Belgelerinde Osmanlı-İran İlişkileri

ایران مجلس مبعوثانی بنای اولوب بومبار

ment de Perse

1

İRAN'DAKİ OSMANLI ELÇİSİ TERCÜMANLARININ İHTİYAÇ OLMADIĞINDAN GERİ GÖNDERİLMELERİ HAKKINDA

İran'daki Osmanlı elçisi Yasincizade Abdülvehhab'ın maiyetindeki Acem ve İngiliz tercümanların İran halkının pek çoğunun Türkçeyi anladıklarından geri dönmelerine izin verilmesi

Manzûrum olmuşdur.

Yasincizâde Efendi'nin Dersaadet'de olan âdemisinin takdim eylediği takrîridir. Fârisî ve Frengî tercümanlarının avdetlerine ruhsat verilmiş olduğunu mübeyyin olmağla mücerred manzûr-ı şahaneleri buyurulmak için ma'rûz-ı hâk-i pây-ı hüsrevâneleri kılındığı muhât-ı ilm-i âlileri buyuruldukda emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Hâlâ İran elçisi Yasincizâde es-Seyyid Abdülvehhâb Efendi'nin ma'iyyetine memur kılınan Fârisî tercümanı Osman Efendi ve reâyâ tercümanı kulları ol havalinin havasıyla adem-i imtizâcla nâ-mizâc ve ahâli-i İran'ın mecmû'u Türkî kelimâta muktedir ve o cânibde olan İngiltereliler dahi Fârisî ve Türkî tekellüme me'lûf olduklarından tercümana adem-i ihtiyac zâhir olduğu beyanıyla Âsitâne-i Aliyye cânibine avdetlerine elçi-i mûmâileyh dâilerinden izin verilmesini ol tarafda mukîm İngiliz elçisi rica eylediğine binâen efendi-i mûmâileyh dâileri dahi izin birle merkumân kulları Âsitâne-i Aliyye cânibine hareket üzere olduklarını efendi-i mûmâileyh dâilerinin kethüdâsı kulları bu def'a taraf-ı kullarına irsâl eylediği mektubunda tahrîr eylediği ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda bâkî emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

23 Ca. 1226 / [15 Haziran 1811]

هو

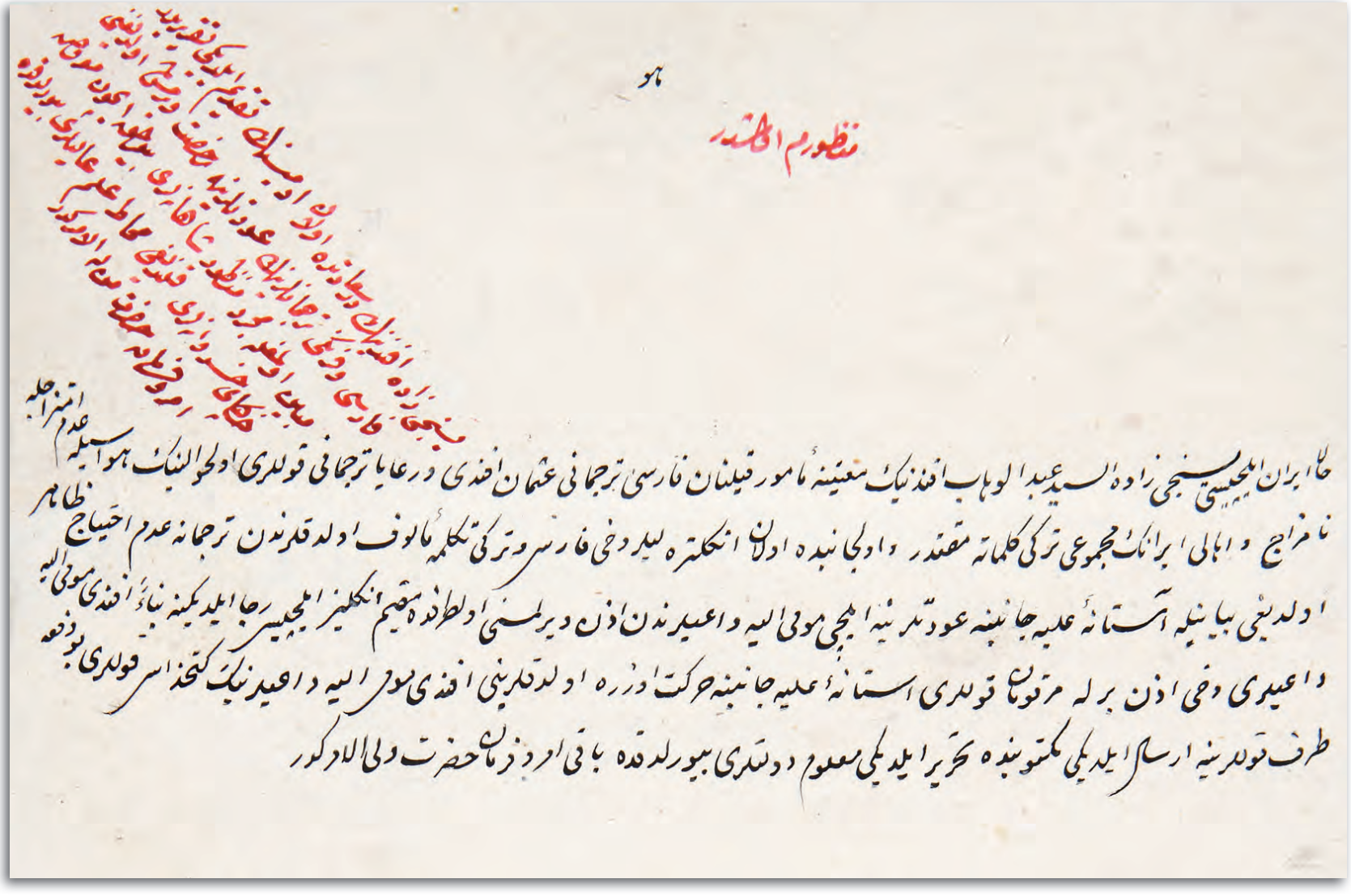

منظورم اولمشدر

یسنجی زاده افندینک درسعادتده اولان ادمیسنک تقدیم ایلدیکی تقریریدر
فارسی و ترکی ترجمانلرینک عودتلرینه رخصت ویرمش اولدیغنی
مبین اولمغله مجرد منظور شاهانه‌لری بیرجغه ایچون موقوفه
خاکپای خسروانه‌لری قلندیغی محاط علم عالیلری بیورلدقده
امر و فرمانه حضرت من له الامرکدر

حالا ایران ایلچیسی یسنجی زاده السید عبد الوهاب افندینک معیتنه مأمور قیلنان فارسی ترجمانی عثمان افندی و رعایا ترجمانی قوللری اولحوالینک هواسیله عدم امتزاجله
نامزاج و اهالی ایرانک مجموعی ترکی کلماته مقتدر و اولجانبده اولان انکلتره لیلر دخی فارسی و ترکی تکلمه مألوف اولدقلرندن ترجمانه عدم احتیاج ظاهر
اولدیغی بیانیله آستانهٔ علیه جانبنه عودتلرینه ایلچی مومی الیه و اعیلرندن اذن ویرلمسنی اولطرفده مقیم انکلیز ایلچیسی رجا ایلدیکنه بناءً افندی مومی الیه
و اعیلری دخی اذن برله مرقومان قوللری آستانهٔ علیه جانبنه حرکت اوزره اولدقلرینی افندی مومی الیه و اعیلرینک کتخداسی قوللری بو دفعه
طرف قوللرینه ارسال ایلدیکی مکتوبنده تحریر ایلدیکی معلوم دولتلری بیورلدقده باقی امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر

HAT, 671/32861

2

ŞEHZÂDE KUVVETLERİNİN TÜRKMEN MEHEMMED ÇEPNİ'YE YENİLDİĞİ VE ŞAH'IN RUSLARA KARŞI İNGİLİZLER ARACILIĞIYLA BARIŞ TEKLİFİNDE BULUNDUĞU HAKKINDA

Türkmen Mehemmed Çepni'nin topladığı askerlerle Esterabad ve Horasan'daki şehzadelerin kuvvetlerini yendiği, Rusların Karabağ tarafından güneye hareket etmeleri üzerine Şah'ın İngiliz elçisi aracılığıyla barış teklifinde bulunduğu, bunlara rağmen İranlıların Van hududu karşısındaki Hoy Kalesi'ni tamir ederek Osmanlılara karşı hile ve desise ile hareket ettikleri

Veliyyü'n-Ni'emâ Bende-Nüvâzâ Çâker-Perverâ

İraniyân'ın halleri gayet müteşettit ve kurenâ ve askerîsinin kalbleri müteferrik ve her birinin derûnu âharın ve cümlesinin kulûbu şahlarının ve şahzâdelerden her biri diğerinin hakkında mütelevvin olmağla dakika be-dakika içlerinden fesad zuhuruna cümlesi âmâde ve müterakkib olduğundan başka verâlarından Türkmenân tâifesinden Sünniyü'l-mezheb Mehemmed Çepni nâmında bir şahs-ı gazi ve âbid zuhur edip başına müctemi' olan kırk elli bin mikdarı Türkmen askeriyle nice memleketlerini yağma ve talan ve nice Kızılbaş-ı bed-ma'aş tu'me-i şemşîr-i bürrân etmekle bundan dört mâh mukaddem Esterabad'da olan şehzade külliyetli asker ile üzerlerine vardıkda külliyen münhezim ve perişan olarak Esterabad'a dar düşdüğü ve bir mâh sonra davâ-yı merdânegî ve kemâl-i gurur ve asâkir-i mevfûr ile Horasan'da olan şehzâde şerer-i hâl edüp üzerlerine vardıkda tarfetü'l-aynda evvelkiden ziyade meksûr ve perişan olup ve şehzâde-i mûmâileyh dahi esir olmağa bir ramak kalmış iken ber-takrîb ile Horasan'a can atmış olduğu ve Türkmenân tâifesinin şimdiye değin Kızılbaşdan aldıkları üserâ yirmi bine bâliğ idüği mütevâtir olduğundan başka bu günlerde Esterabad'ı dahi muhâsara ve içinde olan sâlifü'z-zikr şehzadeyi esir eyledikleri şâyi' ve Şah'ın Tahran'da olan nâibinden Türkmenân tâifesinin Tahran'a takarrüb eyledikleri haberi Şah'a vârid olmuş ise de Rusyalı dahi Karabağ tarafında nehr-i Aras üzerine hayli müctemi' ve berülere yürümek üzere müteheyyî olduğundan Şah hazretleri mütehayyir olmakdan nâşi ordularında olan İngiliz elçisine iltica ile iki defa adam gönderip Rusyalı ile bir müddet mütâreke veyahud musâlahaya hâhişger oldular ise de redle cevab verildiğinden Abbas Mirza Karabağ

karşısının ve Takî Mirza nâm şehzade Nahcivan'a gidip Revan şehrinin ve İsmail Bey nâmında bir sergerde dahi Abbas Mirza'nın sağ tarafın muhafazası için müteferrik olmalarıyla Şah hazretleri dahi Evcan Sahrası'nda bir mâha kadar berf ve bârân nüzûlüne muntazır olarak ne semte gideceğinde muzdarib ve hayran olduğu ve garîb oldur ki Devlet-i Aliyye'nin satvet ve şevketini ve etrâf vüzerâ ve aşâyirinin kuvvet ve kudretini bilirler ve her tarafdan düşmanlarına zelîl ve zebunlar iken hile ve desise ile kârlarına revac vermek ümidinde ve kemâl-i ihtirazlarına mebnî el-hâletü hâzihî Van hududu karşısında Hoy kal'ası'nı tamir ve hendeklerini tathîr etmekde oldukları ve bunlar kuvvet-i kâhire-i İslâmiye ve şevket-i bâhire-i Muhammediye'yi görmezler veyahud diğer düşmanları tarafından veyahud kendi içlerinden tâb ü takatları kesilecek zahm yemezler ise Kürdistan'dan başka İmadiye semtlerine dahi ilkâ-yı fitne ve itâle-i dest-i cezb eylemeleri mülâhazadan ba'îd olmadığından başka bazı serrişte dahi peyda olmakda idüği muhât-ı ilm-i veliyyü'n-ni'amîleri buyuruldukda emr u ferman veli-ni'metim efendimindir.

[1228] / [1813]

Mühür
bi-hamdillâhi
alâ-celâli Zâtihî

Resim 1: İran Şahı Muhammed Mirza

HAT, 803/37118-C

Resim 2: Tahran Osmanlı Sefareti'nde bulunan mültecilerden bir grup

3

İRAN İLE BİR BARIŞ ANTLAŞMASI KARARLAŞTIRILMASINDAN DUYULAN MEMNUNİYETE DAİR HATT-I HÜMAYUN

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki asilerle meşgul olduğu sırada İranlılar ile barış antlaşmasının kararlaştırılmış olmasının memnuniyet verici olduğu, antlaşma metninin tasdikli suretinin İran'a götürülmek üzere Anadolu Muhasebecisi Necib Efendi'nin görevlendirildiği

Benim Vezirim

Meclis-i Şurâ'da bi'l-müzâkere arz ve takdim eylediğin işbu takrîrin meâli malûm-ı hümaynnum olmuşdur. İran musâlahasının lillâhi'l-hamd ve'l-minne suret-i galibiyetde mün'akid olması Devlet-i Aliyye'mizin öteden berü mazhar olduğu te'yidât-ı ilâhiyeden olup mutlaka Cenâb-ı Hakk'ın fazl ve keremidir ve bundan böyle dahi nice nice füyuzât-ı ilâhiyeye mazhar olmamız eltâf-ı ilâhiyeden mes'ul ve müsted'âdır. Münasib görüldüğü üzere Anadolu Muhasebecisi Necib Efendi memur ve tayin kılınıp elli bin guruş dahi harcırâh itâ oluna ve Serasker Rauf Paşa'nın inhâsı vechile iktizâ eden mahallere tahrirât irsâliyle cümlesinin icrasına mübâderet eyleyesin.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velîni'metim efendim, Padişahım

İranlu ile akd-i musâlaha olunarak tarafeynden temessükler mübadele olunduğu ve tasdiknâme-i hümayunlarıyla İran'a irsâli lâzım gelen sefirin şimdiden tayini ve Anadolu kazalarından müretteb bedelâtın yine tahsil ve irsâli hususlarına dair Şark cânibi seraskeri Rauf Paşa kulları tarafından vârid olup meclisde kırâ'et ve sefaret için dahi bir münâsibi intihab olunması istizânını mutazammın surh işaretiyle takdim-i hak-i pây-ı hümayun-ı mülûkâneleri kılınan kâime bâlâsına şeref-efzâ-yı sudûr olan hatt-ı hümayun-ı şevket-makrûn-ı şahaneleri me'âl-i münîfinde müşârunileyh elçinin tayin ve irsâlini ta'cil etmiş olduğundan evvel emirde erbâbı beyninde bir kere mülâhaza ve ba'dehû meclisde kırâ'et ve müzâkere birle kararı hak-pây-ı hümayun-ı şahanelerine arz ve ifade ve mürettebâtın dahi tahsiline mübâderet olunması emr u ferman buyurulmuş olmağ-

la mûcebince husûs-ı mezkûr ibtidâ evvelki gün nezd-i çâkerîde müctemi‘ olan havâss ve memurîn kullarıyla müzâkere olunup dünkü Pazar günü Bâb-ı Fetvâ-penâhî’de ma‘kûd encümen-i şurâda dahi kâime-i mezkûre lede’l-kırâ’e el-hâletü hâzihî Devlet-i Aliyye’nin usât-ı Rum gavâiliyle meşguliyeti hengâmında İran musâlahasının bu vechile akd ve itmâmıyla ol gâilenin indifâ‘ı inşâallahu Teâlâ hayr-ı mahz olduğu tezekkür birle cümle kullarının mûcib-i memnûniyetleri olarak duâ-yı izdiyâd-ı ömr-i şevket-i Şehinşahîleri ba‘de’l-edâ serasker-i müşârunileyhin inhâsı vechile vâkı‘a tasdiknâmelerin mübâdelesi hitâmına ve tahliye maddesinin icrasına kadar Şark Ordusu’nda olan heyet-i askeriyenin bozulması câiz olmayarak işlemiş ve işleyecek ulûfelerin te’diyesi icab edeceğine nazaran müşârunileyhin gönderdiği defter mantûkunca kazalarda kalan bedelâtın ber-mûceb-i irâde-i seniyye tahsil ve irsâli lazım geleceğinden hemen tahsiline dikkat olunmak üzere taraf-ı çâkerîden mahallerine mektublar tahrir olunarak İran’a gönderilecek elçinin dahi bir an akdem irsâliyle vakt-i meşrût hitâmında emr-i tahliyenin kâmilen icrası istihsâline himmet eylemesi serasker-i müşârunileyhe te’kîd olunması husûs[u] irâd ve tizkâr olundukdan sonra sefaret memuriyeti için münasibi lede’l-mülâhaza gerçi gidecek sefir İranlu ile mükâleme ve mübâhaseye memur olmayıp fakat tasdiknâme-i hümayunun iblâğına memur olacak ise de yine usûl ve kavâid-i düvel[e] vâkıf ve dirâyetkâr bir bendeleri olmak iktizâ edeceğinden hâlâ Anadolu Muhasebecisi olan Beylikçi-i sâbık Necib Efendi ve hâlâ Tezkire-i Sânî Esad Efendi ve sâbık Tezkire-i Sânî Tayyibî ve hâlâ eshâm mukataacısı olan Mektubî-i esbak Süleyman Faik Efendi kulları hatıra gelip mûmâileyh Esad Efendi bendeleri tezkirecilik hizmetinde bulunduğundan diğerlerinin içinden dahi mûmâileyh Necib Efendi bendeleri sâirlerinden münasip görünerek sefaret maslahatına onun memuriyeti beyne’l-huzzâr tensîb ve istihsân olunmuş olduğu ve sefarete memur olacak bendelerine harcırâh itâsı lâzım gelerek kethüdâ-yı çâkerî ağa kullarının mukaddemâ sefaretle İran’a azimetinin def‘a-i evvelîsinde elli bin kuruş harcırâh itâ buyurulmuş olduğundan bu def‘a tayin buyurulacak kullarına ol mikdar harcırâh itâsı muvâfık-ı irâde-i seniyye-i mülûkâneleri buyurulur ise muktezâ-yı münîfi icrâsına ibtidâr olunacağı muhât-ı ilm-i âlileri buyuruldukda emr u ferman şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü velînî‘metim efendim, Padişahım hazretlerinindir.

[1237] / [1821-1822]

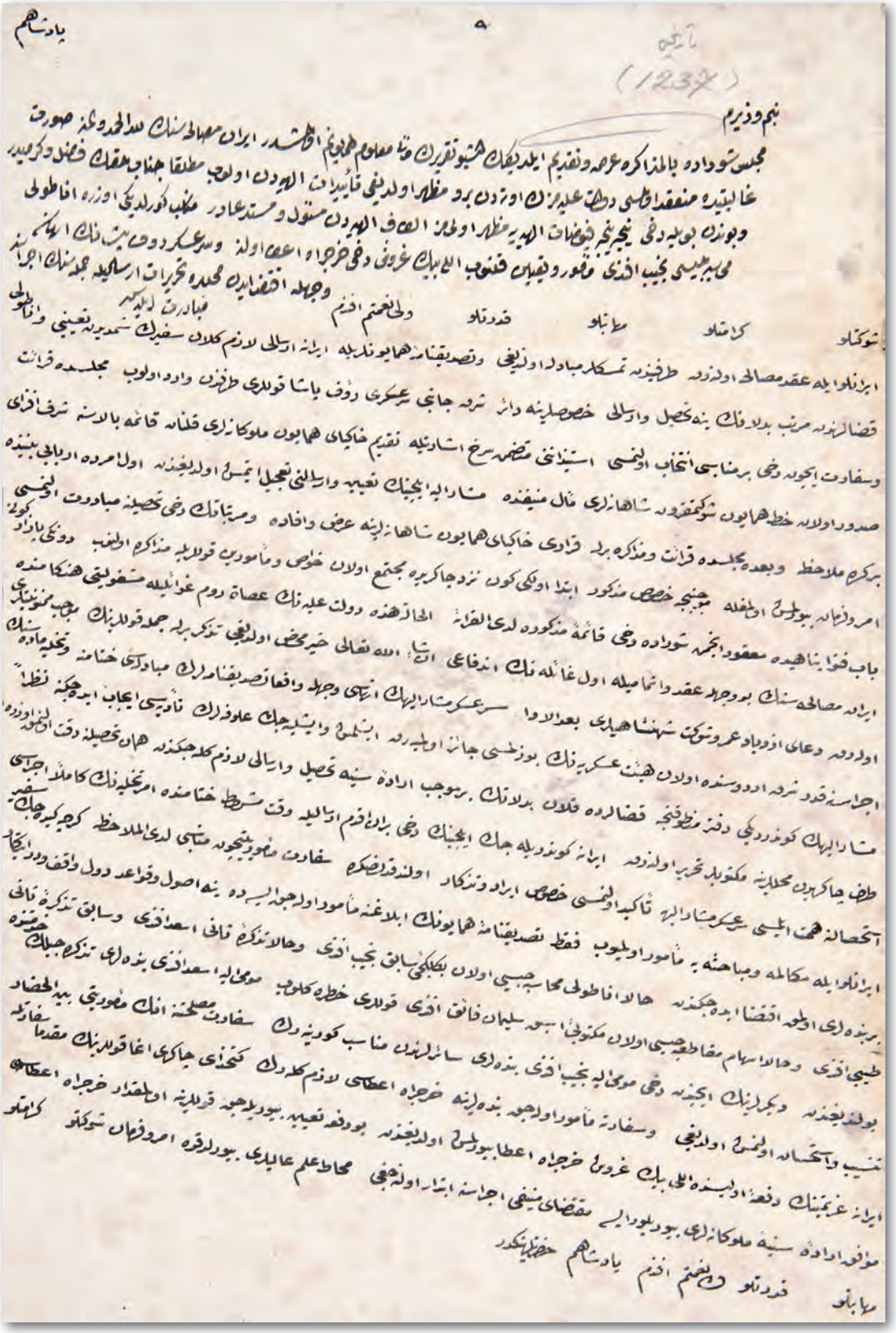

HAT, 282/16816

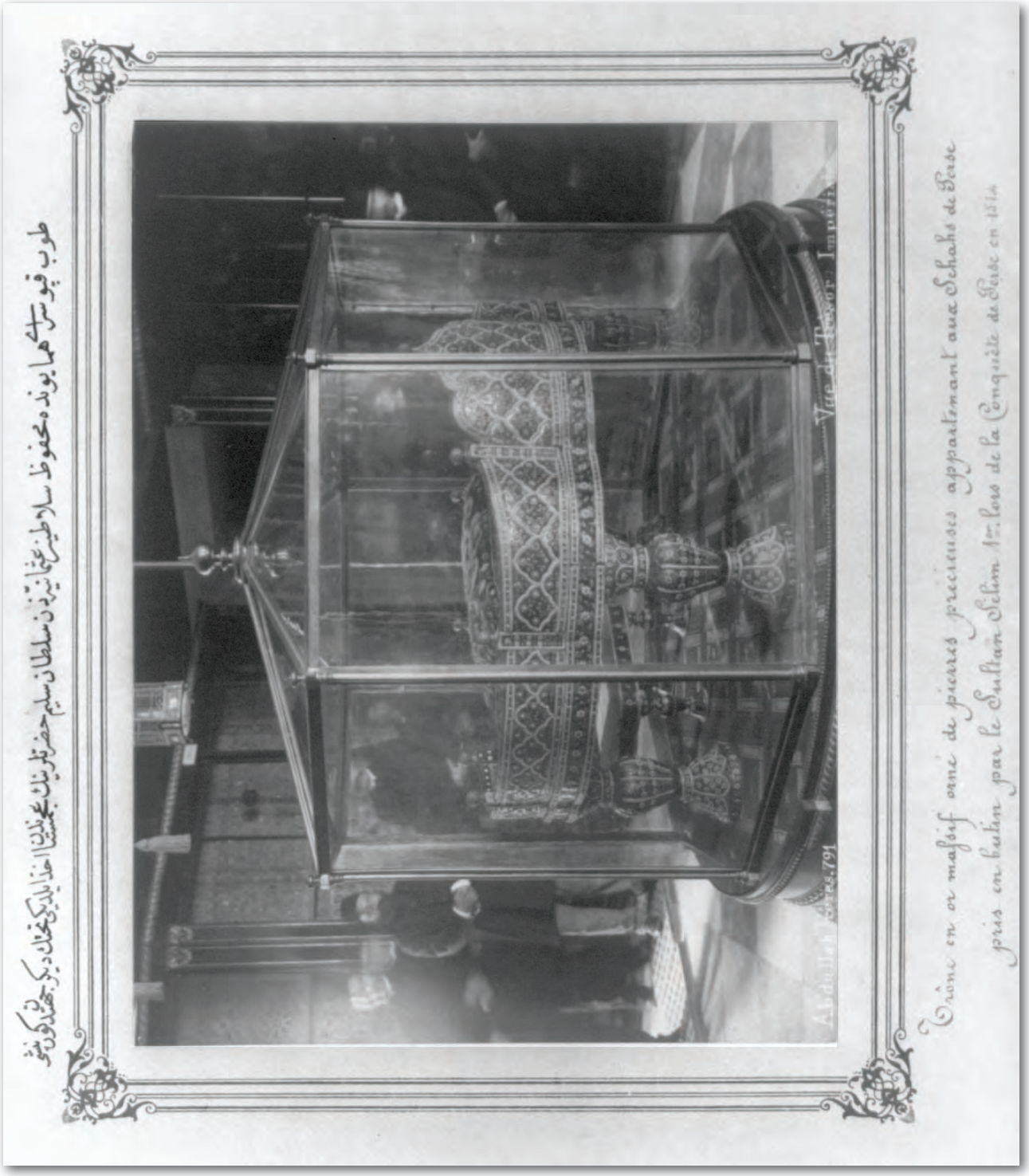

Resim 3: Topkapı Sarayı'nda bulunan İran tahtı

4

ŞAH FETHALİ HAN'IN VEFATINDAN SONRA, VELİAHD MUHAMMED MİRZA'NIN ŞAHLIĞINI İLÂN ETTİĞİNE DAİR ERZURUM VALİSİNDEN GELEN RAPOR

İran Şahı Fethali Han'ın Isfahan'da vefatından sonra, Veliahd Muhammed Mirza'nın kendi adına sikke bastırarak şahlığını ilân ettiği, iç karışıklıktan dolayı Osmanlı ülkesine sığınanlara Sadaret'in tavsiyesine göre hareket edileceği

Devletlü, inâyetlü, âtıfetlü, re'fetlü veliyyü'n-ni'am amîmü'l-lütf ve'l-himem efendim Sultanım hazretleri

Rabbimiz Teâla ve tekaddes, şevket-meâb ve kudret-nisâb veliyyü'n-ni'am-ı âlem ve velini'met-i bî-minnetimiz efendimiz hazretlerinin devam ve bekâ-yı ömr ü saltanat-ı şahaneleriyle cümlemizi ve kâffe-i cihan ve cihanbânı handân ve mesrûr ve kâtıbe-i a'dâ ve havene ve bedhâhânını eyne-mâ kânû müdemmer ve makhûr buyursun. İngilizlü maslahatıyla İran'a gidüp gelen tatarlardan Mehmed nâm tatar tarih-i ariza günü İran tarafından Erzurum'a vürûd edip Tebriz'de olan İngiliz elçisinden Erzurum'da mukîm İngiliz Konsolos Vekili Zühreb nâm müste'mene ve İran Müdürü Ağa Hasan'a dahi Tebriz'de olan karındaşı tarafından olmak üzere tatar-ı merkûmla vâride olan kâğıdlarda geçen mâh-ı Cemâziyelâhir'in on dokuzunda İran Şahı Fethali Şah'ın Isfahan'da hulûl-ı ecel-i mev'uduyla vefat eylediği muharrer ve mastûr olarak merkûmân savb-ı çâkerîye keyfiyeti ifade eylemiş ve akdemce İranlu ile sürülmekde olan aşâyir münâzaâtının kararı keyfiyetine dair takdim olunan mufassal ariza-i çâkerînin İranludan meşhûd olan muâmelât ve mahsus olan hâlâta dair mebhasinde Şah'a bir emr-i Hak vuku'unda İran'da ihtilâl ve mefsedet tekevvününün melhûziyeti cüz'îce iş'âr olunduğu üzere Şah'ın tebdil-i hava için Isfahan'da bulunduğu halde vefat eylediği haberi makarr-ı Şahî olan Tahran'a vusûlünde Tahran'da bulunan şehzâdeler miyânesine uygunsuzluk hulûlüyle aralıkda birkaçı maktûl olup birkaçı dahi firaren Tebriz'de ârâmsâz-ı hükûmet olan veliahdları Muhammed Mirza'nın yanına geldiği ve veliahd-ı mumâileyh dahi derhal on-on beş bin kadar asker cem'iyle ilerüce Tahran'a gönderip kendisi dahi nâmına sikke darb etdirerek Şahlık ilânıyla beş-on güne kadar Tahran'a gitmek üzere hazırlanmakda ise de her tarafdan alâyim-i fiten ü fesad zuhûra

başlamakda idüğünü tatar-ı merkûm takriren rivâyet eylemiş ve merkûmân Zührab ve Ağa Hasan'dan havadis-i mezkûrenin gelen kâğıdlarında olup olmadığına dair sual-i çâkerîye Ağa Hasan sûret-i kitmânla muamele birle "öyle şey yokdur ama veliahd Tahran'a varup emr-i bî'at itmâmına kadar Erzurum'dan İran'a kârbân-ı İraniye gönderilmemesini yazmışlar" deyu cevabla "çend ruz mukaddem çıkmış olan İran kârbânının Erzurum'a iâdesi içün adam irsâl eylemiş ve mersûm Zührab dahi kağıdında bu tafsilât yoğ ise de uygunsuzluğun tahkikini beyan ederek şimdilik İran'a tüccar ve emtia ve eşya gönderilmemesini bana dahi yazmışlar" deyu cevab vermiş olması tatar-ı merkûmun ifadesini tasdik nev'inden görünmüş olduğundan gayri beyandan müstağni olduğu üzere Şah-ı müteveffa-yı müşârunileyh bîrun-ı îdâd mertebesinde olan evlâdının ekserine ihâle-i hükûmet-i emsâr ve bilâd etmiş ve bunlardan bazıları hallerine göre haylice kudret iktisâb eylemiş ve veliahd-i mumâileyh ahfâddan bulunduğu cihetle âmâmı bulunan ekâbir-i şehzâdegân nazarlarında sinnen ve dereceten hakaretde görünerek şahlığını tav'an kabul eylemeleri sûret-i me'mûlde olmayıp mesned-i Şahî'ye ku'ûd her ne kadar vâbeste-i irâde-i ma'bûd ise de sûret-i hâle nazaran *el-hükmü limen galebe* ahkâmının cereyanı bu maddede mütâlaaya akreb olarak şu hengâmda İran tarafından haylice şuriş ve fesad tekevvünü delâil-i mezkûre ve reviş-i hâlden bi'l-istidlâl melhûziyetde olmağla işbu ifadât-ı çâkerîden maksûd *hamden sümme hamden lillâhi Teâlâ* sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i Şahane'de oranın ihtilalinden buraca bir mütâlaa lâzım gelmeyeceği derkâr ise de Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-karar her ne kadar bunlarla müsâlih bulunmuş olduğu cihetden bu tarafdan bunlara bir şey denilmemek sûreti mültezim olduğu halde kendilerinden dilgîrlikle bu cânibe dehâlet eden aşâyir maddeleri ve hudud maslahatı ve mevâdd-ı cüz'iye-i sâirede bunlardan muamele-i bâride müşâhede olunmakda olarak bu keyfiyâta dair bazı ifadât-ı çâkerî sâlifü'z-zikr aşâyir münâzaâtının kararı tafsilâtını mübeyyin akdemce ib'âs olunan arîza-i çâkerîden malûm-ı âlîleri buyrulmuş olacağı vechile bunlar daima Devlet-i Aliyye aleyhine fırsat gözedir tâife-i haineden oldukları cihetle bunlardan avn-i Hak'la ahz-ı sârın sırası gelmek sûretleri nâsiye-i halden nümâyân olduğu misüllü bunların memleketlerinde zuhûru melhûz olan ihtilalden dolayı şehzâdegân ve sâir belli başlı adamlarından bu tarafa firaren gelip istizhâr ve istiânet eylemek ve bazen edebsizlik sûretinde bulunanları dahi fırsatını buldukça serhaddât-ı Hakanî ahâlisine isâl-i hasara cüret eylemek gibi şeyler vuku'unda ne vechile muamele olunmak lâzım gelirse savb-ı çâkerânemi şimdiden izhâr ve iş'âra inâyet-i aliyyeleri bi-dirîğ ve sezâvâr buyrulmak temennâsıyla bundan böyle bu maddelere dair lâzımü'l-ifade olan husûsât ve sâir mesmu'ât ve tahkikât-ı çâkerânem ifade ve iş'âr kılınacağı arz ve inhâsı zerî'a-i tekîd-i ubûdiyetim olmuşdur. İnşallahu Teâla keyfiyet muhat-ı ilm-i âlîleri buyruldukda ol bâbda emr u ferman ve lütf-i ihsân devletlü, inâyetlü, atıfetlü, re'fetlü veliyyü'n-ni'am amîmü'l-lütf ve'l-himem sultanım hazretlerinindir.

Fî 14 B. sene [12]50 / [16 Kasım 1834]

Mühür

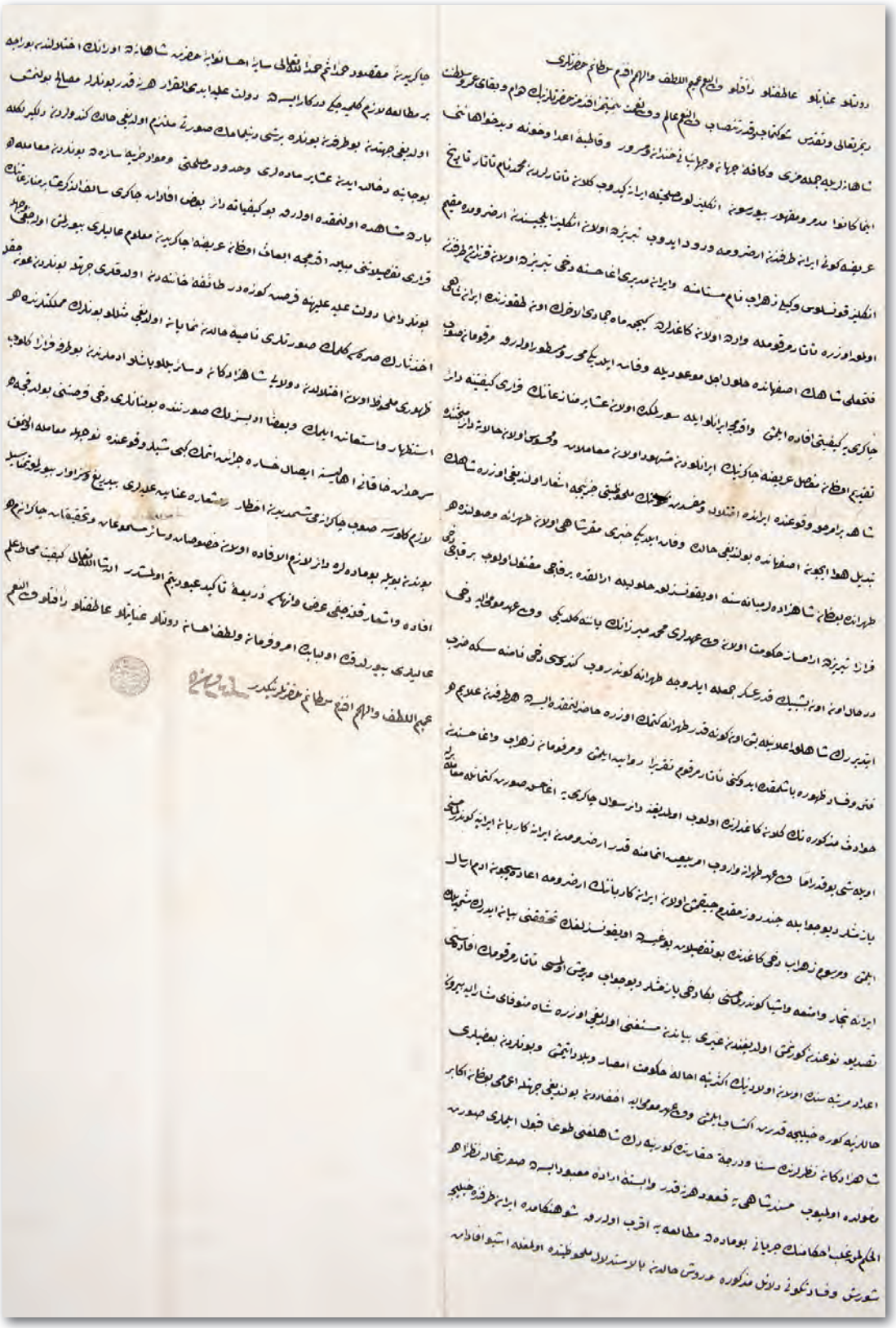

HAT, 1315/51265-A

Resim 4: Parlamento'nun açıldığı gün Tahran sokaklarında sevinçle toplanmış olan İranlılar

5

İRANLI TÜCCARLARIN OSMANLI ÜLKESİNE GETİRDİKLERİ EŞYA VE TÖNBEKİDEN YÜZDE DÖRT GÜMRÜK VERGİSİ ALINMASI HAKKINDA TEKLİFİ

İranlı tüccarların Osmanlı ülkesine getirdikleri eşyadan Emtia Gümrüğü, tönbekiden ise Duhan Gümrüğü tarafından yüzde dört üzerinden gümrük vergisi alınması

Hâk-pây-ı hâcet-revâ-yı veliyyü'n-ni'amîlerine ma'rûz-ı abd-i kemîneleridir ki

İran metâ'ından olmak üzere tönbeküden dahi eşyâ-yı sâire misillü yüzde dört guruş resm-i gümrük alınmak üzere tesviyesi suretini devletlü Bağdad Valisi hazretleri iş'âr ve istizân etmiş olduğu beyanıyla mezkûr tönbeküden ol vechile resm-i gümrük alınıp alınmamasında mahzur var mıdır ve nizâm-ı keyfiyeti ne vechiledir ? Hâk-pây-ı seniyyelerine arz ve iş'ârına mübâderet olunmak irâdesini mutazammın hâme-zîb-i ta'zîm olan emirnâme-i seniyye-i veliyyü'n-ni'amîleri müfâd-ı celîlesi ma'lûm-ı ubeydânem olmuşdur. İran metâ'ından olarak İran tüccarının diyarlarından Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'ye getirdikleri kâffe-i emtia ve eşyânın Emtia Gümrüğü tarafından ve tönbekünin Duhan Gümrüğü tarafından yüzde dört hesabıyla ber-mûceb-i nizâm resm-i gümrükleri alınageldiğine nazaran ol vechile diyarları mahsulü olan tönbeküden Erzurum tarîkıyla Âsitâne'ye gelen tönbeküden mâadâ Bağdad ve sâir ol havalide fürûht olunan tönbeküden yüzde dört hesabıyla resm-i gümrük alınması usûl-i gümrüğe ve gümrük şurûtlarına muvâfık olacağından bu bâbda bir gûne mahzûr-ı mütebâdir-i hâtır-ı bendegî olmadığı muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı veliyyü'n-ni'amîleri buyuruldukda ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehu'l-emr efendimizindir.

[1252] / [1836-1837]

Tahir

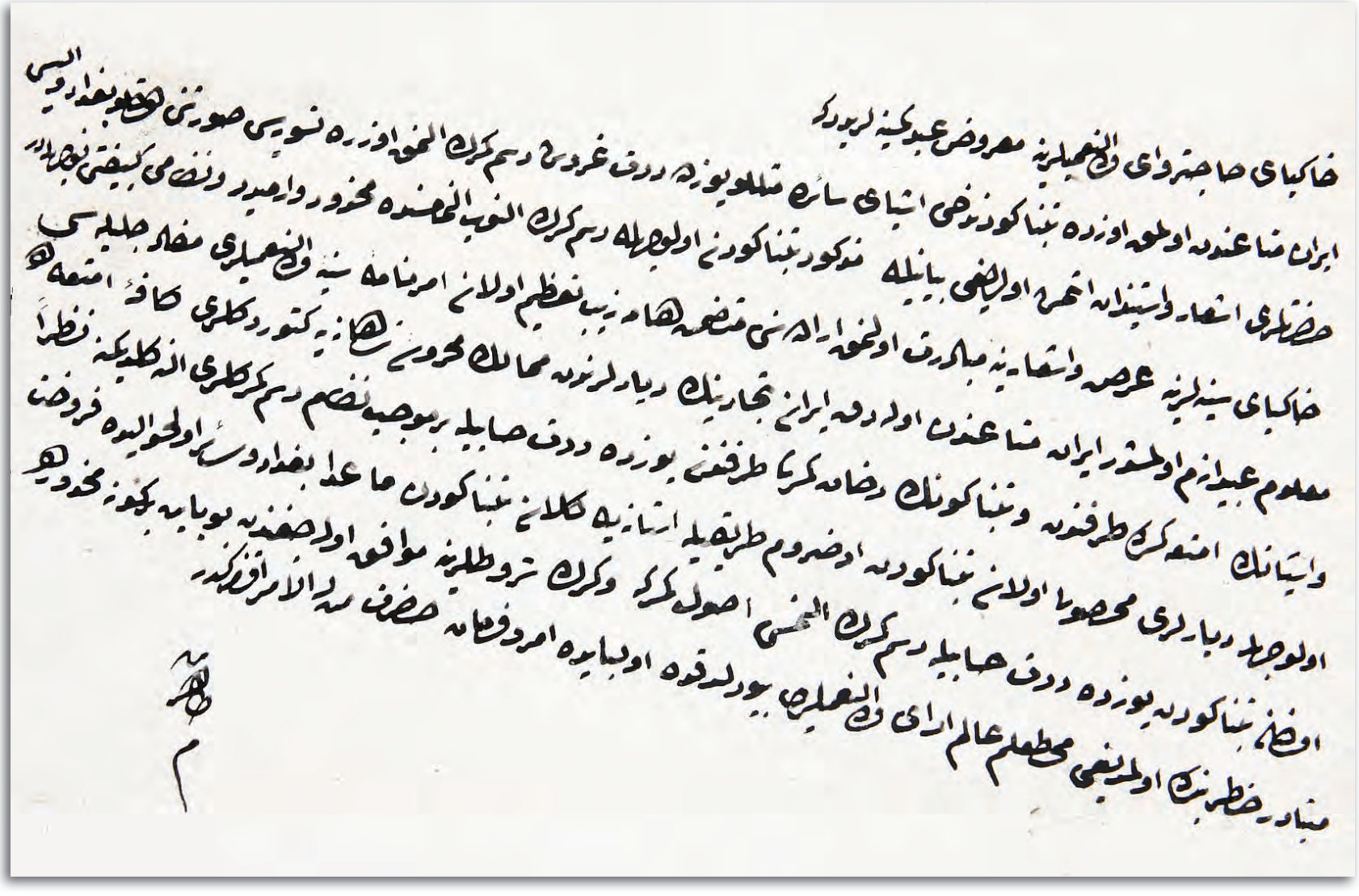

HAT, 806/37159-F

6

TRABZON'A GELEN İRAN ŞEHZADELERİNİN İADE TALEBİNİN KABUL EDİLEMEYECEĞİNİN KENDİLERİNE BİLDİRİLMESİ HAKKINDA İRADE

Erdebil Kalesi'nden kaçarak Gürcistan'a sığınmak suretiyle Tiflis'te ikametten sonra Trabzon'a gelen İran şehzâdelerinin İstanbul'daki İran elçisi tarafından iadeleri talebinin, antlaşmalara aykırı olduğundan kabul edilemeyeceği

Seniyyü'l-himemâ kerîmü'ş-şiyemâ devletlü, inâyetlü, atıfetlü efendim hazretleri

İran şehzadelerinden üç nefer şehzade Tiflis cânibinden Erzurum'a bi'l-vürûd edâ-yı farîza-i hacc-ı şerif niyetiyle Trabzon tarîkıyla Dersaadet'e azimet etmek üzere geçen Saferü'l-hayrın yirmi yedinci günü ol tarafdan hareket etmiş olduklarına dair Erzurum Müşiri atıfetlü Osman Paşa hazretlerinin bu defa vârid olan bir kıt'a tahrirâtıyla şehzade-i mûmâileyhimin İran Devleti cânibine redd ü teslimi hususunu mutazammın Dersaadet'de mukim İran elçisinin takriri tercümesi manzûr-ı âli-i hazret-i şahane buyurulmak üzere takdim kılındı. Elçi-i mûmâileyh ber-muktezâ-yı ahd ü şart şehzade-i mûmâileyhimin İran Devleti cânibine redd ü teslimi hususunu takrîr-i mezkûrda inhâ ve iddia etmiş ise de müşîr-i müşârunileyh hazretlerinin iş'ârına nazaran bunlar mahbûs oldukları Erdebil kal'ası'ndan ber-takrîb firar ile Gürcistan ceneraline dehalet ve haklarında ibraz-ı hürmet ve riâyet ve bir müddet dahi Tiflis'de ikâmetle ba'dehû bu tarafa azimet etmiş olduklarından doğrudan doğruya İran cânibinden Devlet-i Aliyye hududuna gelmemiş oldukları anlaşılmış olduğundan redd-i firâri şartının tevili kâbil görünüp bunları İranîlere teslim etmeklik dahi kendilerinin mazbût ve mücerreb olan usûl-i feci'alarına nazaran mugâyir-i şîme-i şefkat ve münâfi-i hukûk-ı insaniyet olacağına ve mûmâileyhim dahi şimdi esnâ-yı râhda bulunduklarına binâen bu tarafa vürudlarında iktizâsına bakılmak ve şimdilik elçi-i mûmâileyh bazı kelimât-ı münâsibe ile oyalandırılmak üzere mûmâileyhimin vusüllerinde ikâmeleri için Kapıcıbaşı Haşim Ağa kullarına münasibi mikdar cânib-i Maliye'den ale'l-hesab akçe itâsıyla şimdiden konağının tehyi'e etdirilmesi muvâfık-ı irade-i seniyye-i hazret-i Şehinşahî buyurulur ise emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i âsafâneleri takdim-i huzur-ı sâtı'u'n-nur-ı hazret-i mülûkâne kılınarak meşmûl-i lihâza-i şevket-ifâza-i cenâb-ı tâc-dârî buyurulmuş ve iş'âr ve istizân-ı sâmileri vechile elçi-i mûmâileyh bazı kelimât-ı münâsibe ile oyalandırılmak üzere mûmâileyhimin vusûllerinde ikâmeleri için ağa-yı mûmâileyhe münasibi mikdar cânib-i Maliye'den ale'l-hesab itâsıyla şimdiden konağının tehyi'e etdirilmesi hususuna irade-i seniyye-i hazret-i mülûkâne ta'alluk etmiş olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

[8 Ra. 1254] / [1 Haziran 1838]

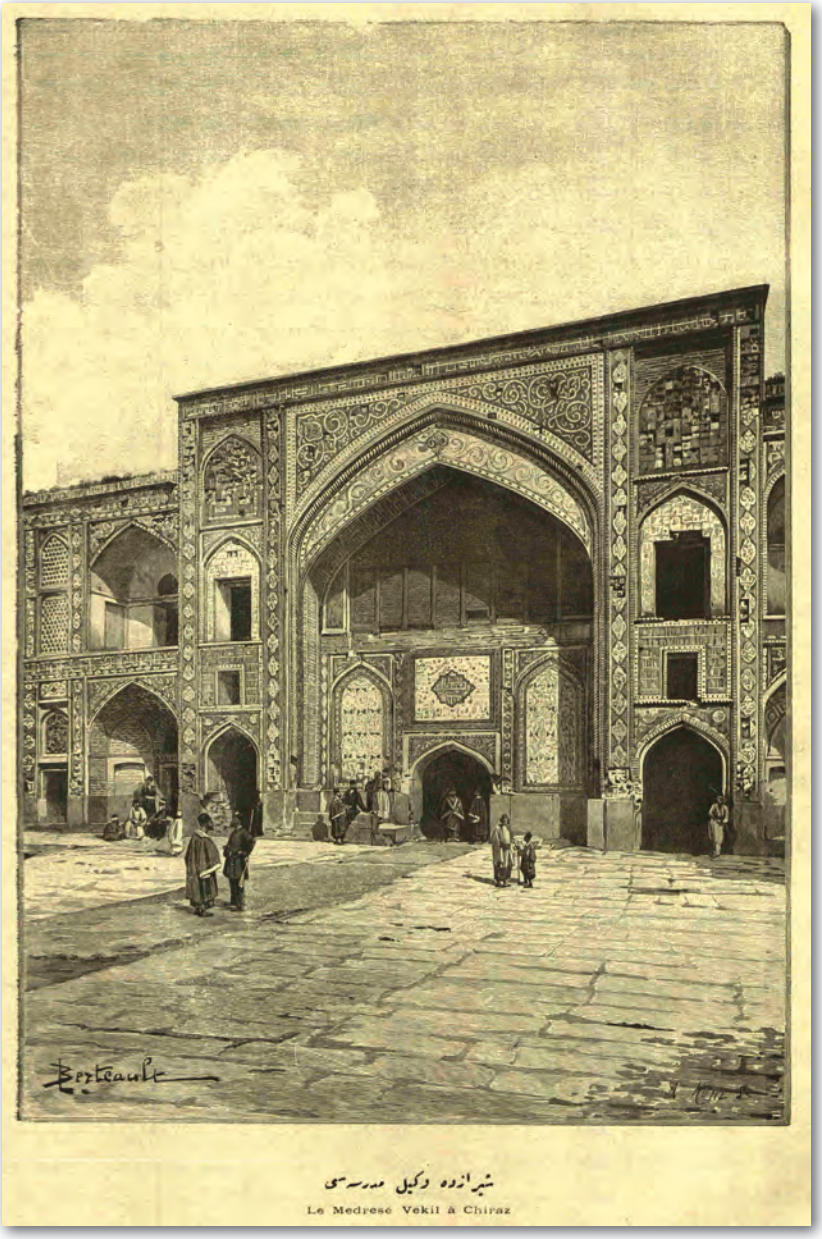

Resim 5: Şiraz'da Vekil Medresesi

HAT, 806/37158

Resim 6: İstanbul'da İran Sefarethanesi

7

İSTANBUL'DA BASILAN BAZI KİTAPLARIN İRAN MAKAMLARINA GÖNDERİLMESİ HAKKINDA

İstanbul'da basılan mızıka, asker ve top eğitimi konulu kitaplardan dört cildin istek üzerine İran Devleti makamlarına gönderilmesi

Devletlü, inâyetlü, übbehetlü efendim Sultanım hazretleri

Huzur-ı âlilerine ed'iye-i senâdan sonra arîza-i senâ-i farîzalarıdır ki, bu defa İran Devleti cânibinden vürûd eden tahrîrâtlarında Dersaatde tâlim olunan kitablardan dört cild kitab istidâ ve iş'âr olunmuş olmağla efendimden pek rica ve niyaz ederim ki, şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü velî-ni'met-i âlem efendimiz hazretlerinin Âsitâne-i Aliyyede bu defa müceddeden irade-i şahaneleri üzere basılan kitaplardan mızıka ve asker ve nefer tâlimi ve top tâlimi olan dört cilt basma tâlim kitabı İran cânibine gönderilmek için itâsına inâyet ve ihsan ve bu hususda bendenizi mahzûz ve niyâz-ı âcizânemize müsâade-i behiyye ve himmet-i seniyyeleri derkâr buyurulmak bâbında emr u irâde efendim sultanım hazretlerinindir.

Mehmed

[1253] / [1837-1838]

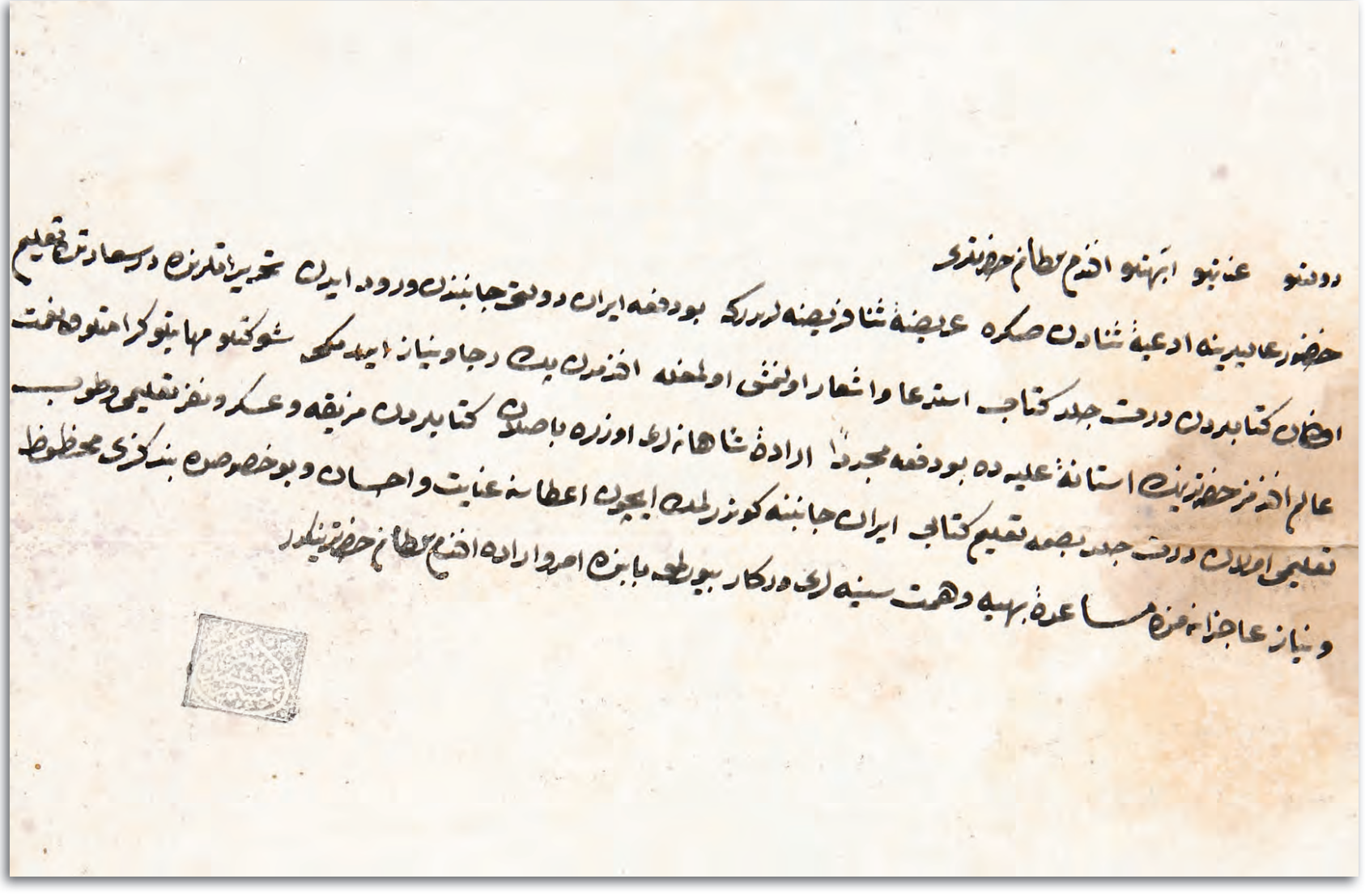

HAT, 657/32106-B

8

İSTANBUL'DAKİ İRAN ELÇİLİĞİNİN GÜNLÜK MASRAFLARININ KENDİ DEVLETLERİNCE KARŞILANMASINA DAİR

Osmanlı Devleti, İran Devleti nezdinde sürekli elçi bulundurmadığından İstanbul'daki İran elçiliğinin günlük masraflarının kendi devletlerince karşılanması

Seniyyü'l-himemâ kerîmü'ş-şiyemâ devletlü inâyetlü atıfetlü übbehetlü efendim hazretleri

Cânib-i seniyyü'l-cevânib-i Saltanat-ı Seniyye'den İran Devleti nezdine ve devlet-i müşârunileyhâ tarafından dahi der-bâr-ı şevket-karar-ı mülûkâneye memur ve izâm olunan süferânın müddet-i ikâmetlerinde tayinât-ı lâzıme ve mesârıf-ı sâiresi devleteyn tarafından rü'yet ve tesviye olunmak usul-i mer'iyyeden ise de İran'da her bâr sefir-i Devlet-i Aliyye bulunmayıp nezd-i Saltanat-ı Seniyye'de ise ale'd-devam İran sefiri bulunmakda ve bu suret cânib-i Saltanat-ı Seniyye'ye beyhûde bir takım mesârifi mûcib olmakda olduğundan sâir devletlerde cârî ve mer'î olduğu misüllü ba'dezîn tarafeyn süferâsının vuku'bulacak bi'l-cümle mesâriflerinin kendi taraflarından rü'yet olunması saâdetli Sârım Efendi bendelerine İran'da bulunduğu hengâmda yazılmışdı.

Keyfiyet efendi-yi müşârunileyh tarafından devlet-i müşârunileyhe ifade birle iktizâsı istihsâl olunmuş ve sâye-i şevket-vâye-i hazret-i şahanede ihracât nâmıyla bir akçe ve bir habbe ahz olunmamış olmağla el-hâletü hâzihî Dersaadet'de bulunan İran Sefareti'ne verilmekde olan tayinât ve sâirenin kat' olunduğunu mutazammın İran sefirine verilmek üzere kaleme aldırılan bir kıt'a takrîr-i resmî müsveddesi manzûr-ı âlî buyrulmak için sû-i vâlâ-yı müşirilerine gönderilmekle müsvedde-i mezkûrenin sebk ü ibâre ve medlûl-i ifadesi muvafık-ı irade-i seniyye-i hazret-i şahane buyrulur ise bi't-tebyîz elçi-yi mûmâileyhe itâ' olunarak verilmekde olan yevmiyenin kat'ına mübâderet olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmile-yi edâ-yı ta'zîm ve ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle müsvedde-i mezkûre mübârek ve mu'alla-yı hâk-i pây-i şevket-ihtivâ-yı hazret-i mülûkâneye bi't-takdim manzûr-ı

me'âlî-memfûr-ı cenâb-ı tâcidârî buyrulmuş ve vâkıâ' bu madde hakkında devlet-i müşârunileyhâ cânibinden muvafakat istihsâl olunması pek isabet olmuş ve müsvedde-yi mezkûrenin sebk ve ibâre ve medlûl ve ifadesi münâsib ve yolunda olarak bi't-tebyîz elçi-yi mümâileyh tarafına itâsıyla verilmekde olan yevmiye-i mezkûrenin kat' olunması şeref-sünûh ve südûr buyrulan emr u ferman-ı isabet-nişan-ı hazret-i cihan-bânî mukteza-yı âlîsinden bulunmuş ve mezkûr müsvedde yine savb-ı sâmilerine iade ve irsâl kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

6 Z. 1256 / [29 Ocak 1841]

Resim 7: İstanbul'da İran Sefarethanesi

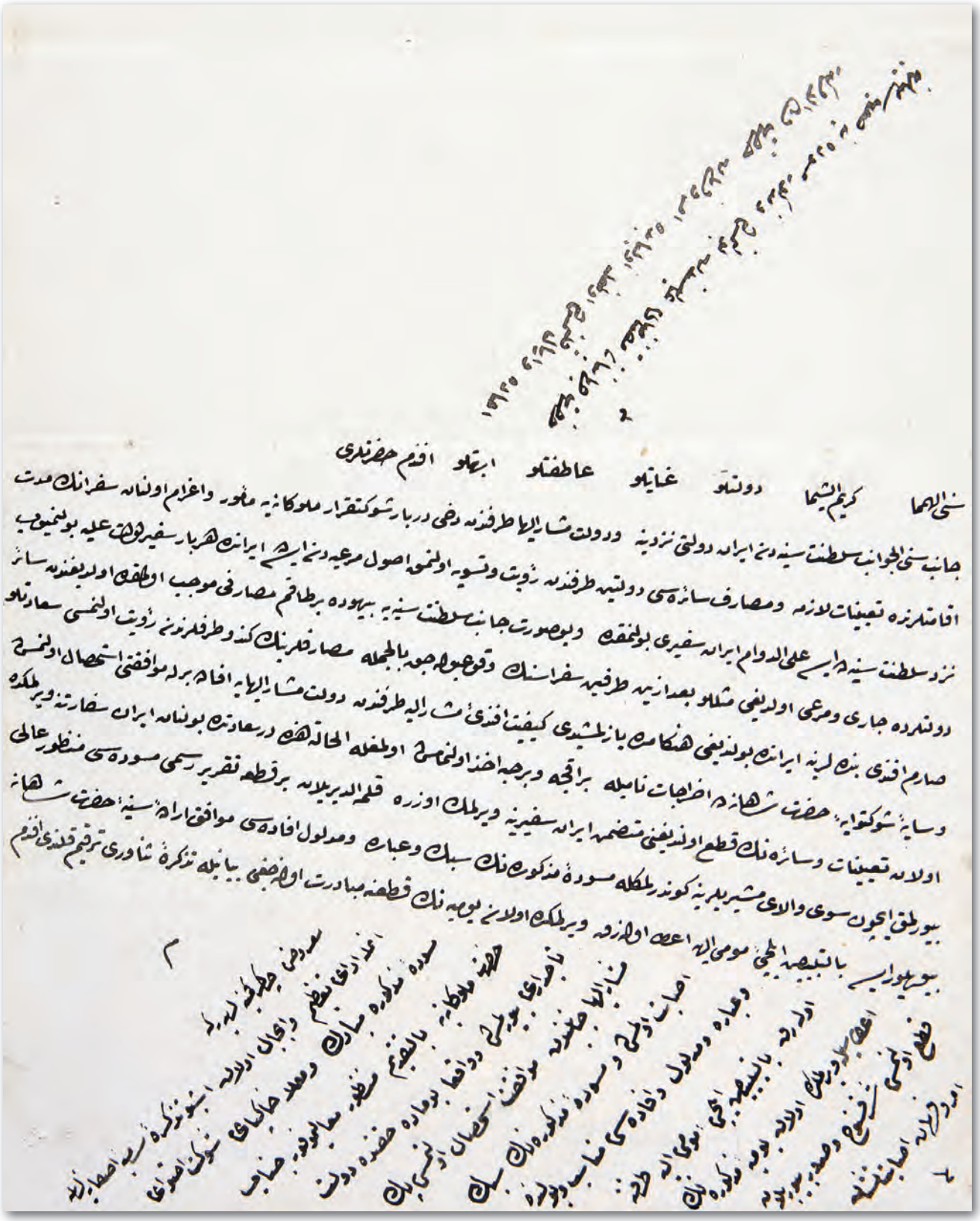

İ. HR, 8/402

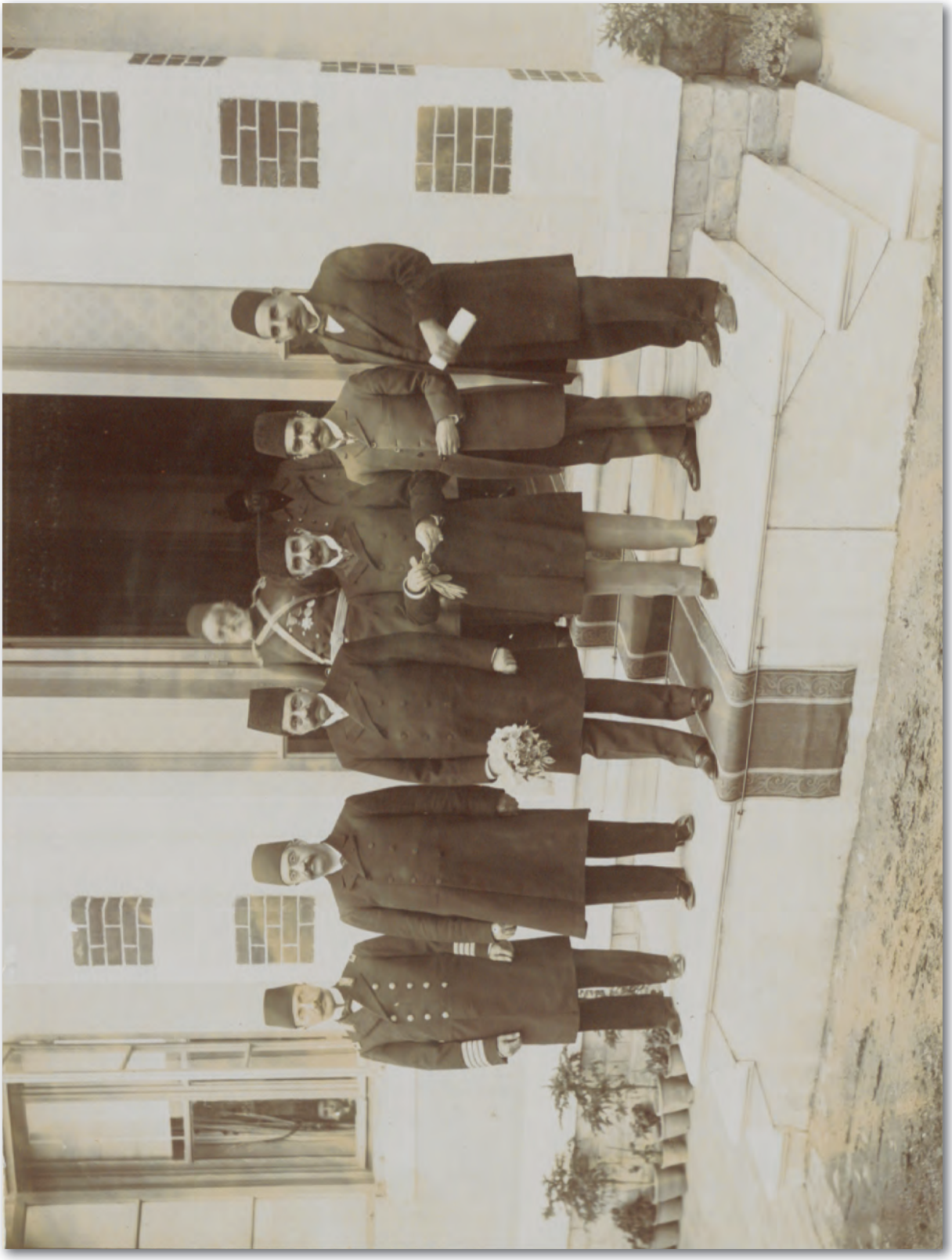

Resim 8: İran'ın İstanbul Sefir-i Kebiri Mirza Rıza Daniş Han'ın Hamdiye Etfal Hastanesi'ni ziyareti

9

İRANLILARIN BAĞDAT'TA DEFNETMEK İSTEDİKLERİ CENAZELERDEN ÜCRET ALINMAMASINA DAİR

İranlıların cenazelerinin Bağdat'taki din büyükleri türbelerinin bulunduğu mekânlara defnedilenlerinden ücret alınmaması

Devlet-i behiyye-i İran'ın elçi-i muhtârı Mirza Cafer Han'ın takrîridir

Mûcebince hüküm buyuruldu

22 C. sene [12]57

Devlet-i behiyye-i İran'ın vefat eden cenâzelerinin Atebât-ı Âliyât'a naklolunan meyyitlerden Bağdad'da birkaç mahalde ahz eyledikleri mebâliğin terki hususunda bundan akdem bir kıt'a emr-i âlî ısdârıyla terk olunmuş ise de şimdi gine be-tekrar hilâf-ı şurût devleteyn-i aliyyeteyn mutâlebe ve ahz eyledikleri ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda husus-ı mezkûrun men' u def'i zımnında te'kîdini hâvi Bağdad Valisi paşa hazretlerine hitâben bir kıt'a emr-i âlîşan ısdârı bâbında takrîr-i senâverî ibtidâr kılınmışdır.

Cafer bin Ali er-Râci el-Hüseynî

[11 Ağustos 1841]

۹

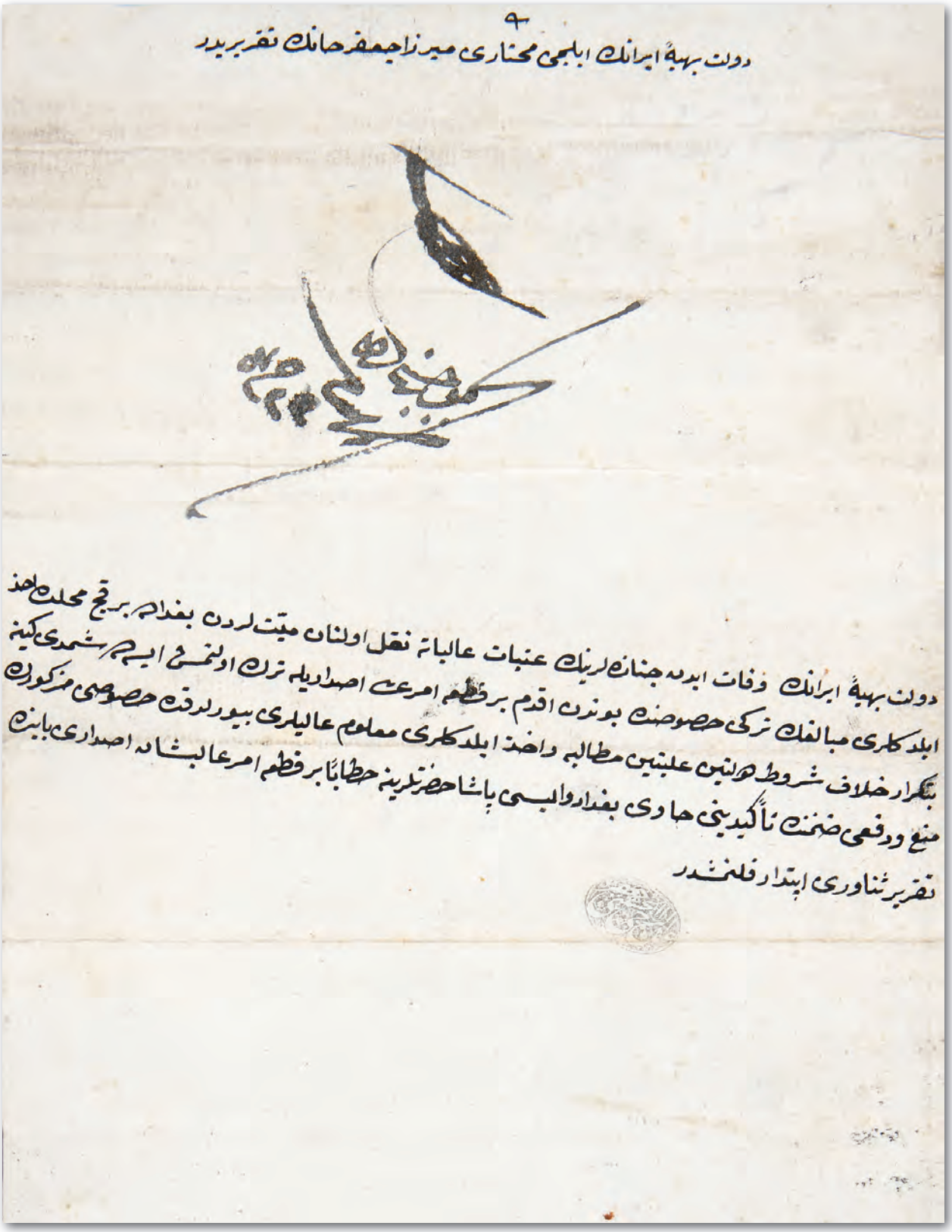

دولت بهیهٔ ایرانك ایلچی مختاری میرزا جعفر خانك تقریریدر

دولت بهیهٔ ایرانك وفات ایدن جنازه‌لرینك عتبات عالیاته نقل اولنان میتلردن بغداده برقچ محلده اخذ
ایلدکلری مبالغك ترکی خصوصنده بوندن اقدم بر قطعه امر عالی اصداریله ترك اولنمش ایسه‌ده شمدی کینه
بتکرار خلاف شروط دولتین علیتین مطالبه واخذ ایلدکلری معلوم عالیلری بیورلدقده خصوصی مزکورك
منع ودفعی ضمننده تأکیدینی حاوی بغداد والیسی پاشا حضرتلرینه خطاباً بر قطعه امر عالیشان اصداری باینده
تقریر ثناوری ابتدار قلنمشدر

A. DVN. DVE, 11/27

10

İSTANBUL'DA BULUNAN İRAN UYRUKLULARA BAZI DEVLET MEMURLARI TARAFINDAN UYGUNSUZ DAVRANIŞLARDA BULUNULDUĞU HAKKINDA

İstanbul'da bulunan İran uyruklulara ve tüccarlarına bazı devlet memurları tarafından uygunsuz davranışlarda bulunulması devletlerarası dostlukla bağdaşmadığından ilgili görevlilere uyarı yapılması

Taraf-ı eşref-i hazret-i Nezâret-penahî'den İhtisab Nâzırı'na

Deraliyye'de bulunan İran Devleti tebaa ve tüccarı haklarında bazı memurîn tarafından muamele-i tahkîriye icra olunmakda olduğu İran maslahatgüzarı tarafından ifade olunmakda olup ma'lûm-ı atufîleri olduğu üzere tebaa-i merkume haklarında lâzıme-i himayet ve muamele-i dil-nüvazî ve himayetin icrası beyne'd-devleteyn câri olan silm ü safvet ve cihet-i câmia-i İslâmiyet icabından bulunmuş olmağla ol vechile tebaa-i merkûmeden kendi ırz ve edebiyle bulunan ve geşt ü güzâr edenler haklarında himâyet ve sıyânet-i lâyıkanın ifasıyla bir gûne muamele-i tahkîriye vukûa getirilmemesi hususunu lâzım gelen memurîne ifade ve tenbîhe himmet buyurmaları me'mûl-i senaverîdir, efendim.

18 Z. 1261 / [18 Aralık 1845]

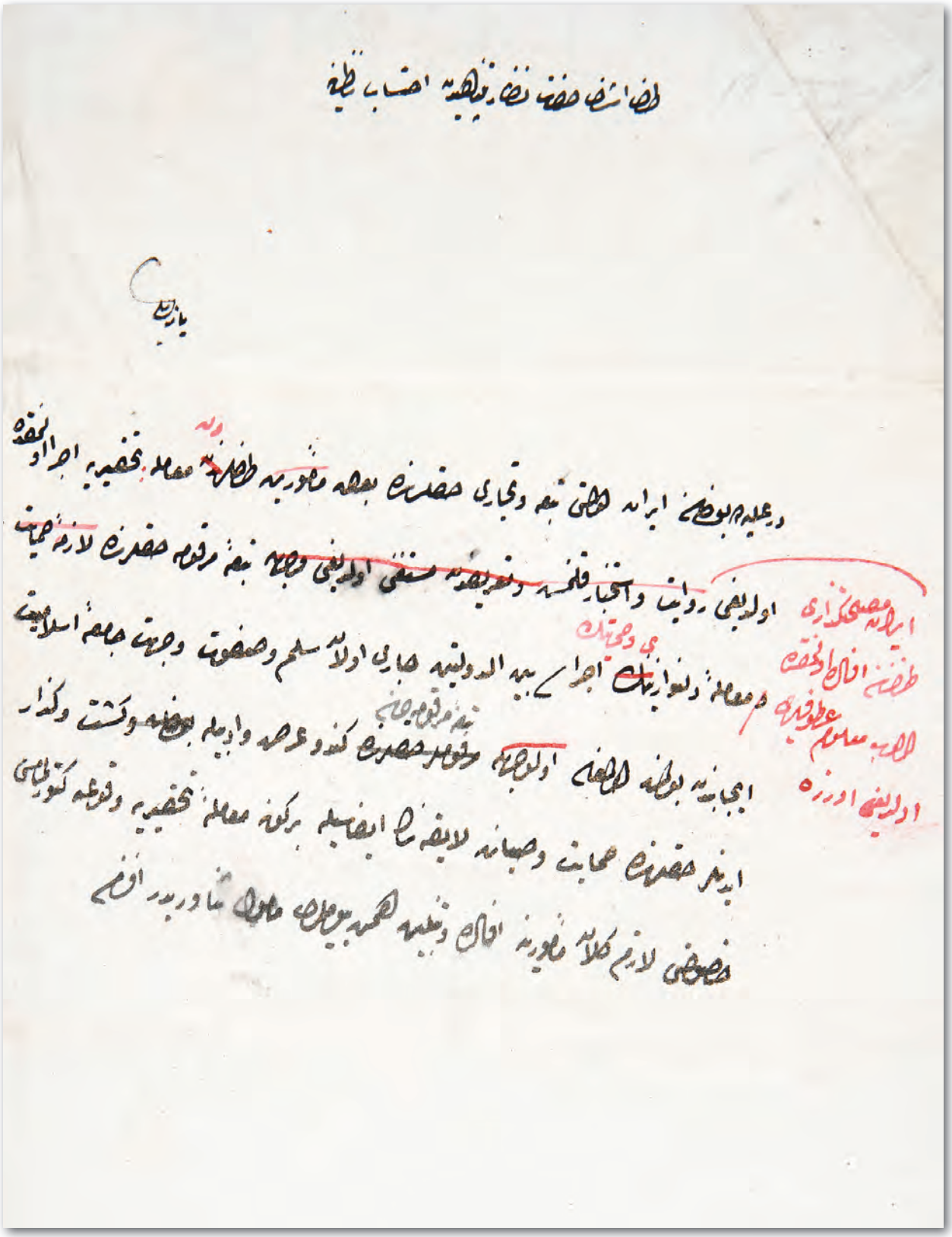

HR. MKT, 9/42

11

OSMANLI VE İRAN DEVLETLERİ ARASINDA YAPILMAK İSTENİLEN ANTLAŞMADA GEÇEN İFADELERİN DÜZELTİLMESİ HAKKINDA SEFARETLERE VERİLEN TAKRİR

İhtilâflı konuların halledilmesi amacı ile Osmanlı ve İran Devletleri arasında yapılmak istenilen antlaşmada geçen Muhammere şehri ve Şattülarab mıntıkaları konularındaki muğlak ifadelerin düzeltilmesi için İngiltere ve Rusya Sefaretlerine verilen takrir

Fî 25 R. sene [12]63 tarihli ve 230 numarayla İngiltere ve Rusya sefaretlerine verilen takrîr-i resmî suretidir

Saltanat-ı Seniyye'nin daimâ İran'dan hâlî olmadığı efkâr-ı sulh-perverî ve müsâlemet-kârî iktizâsınca İran Devleti'yle bir müddetden berü sürünmekde olan bazı ihtilâfât-ı ma'lûmenin bir an evvel hüsn-i tesviyesi zımnında ol bâbda devleteyn-i fahimeteyn komiserleri taraflarından kaleme alınıp iki tarafa arz ve itâ olunan mevâdd-ı ahdiyeyi hâliyle imza etmeğe Erzurum'da bulunan murahhasını memur ve yeni başdan terhîs edecek ise de tarife hacet olmadığı üzere mevâdd-ı mezkûreden bazılarının ibarât ve ahkâmı pek de vâzıh ve müfîd olmadığından öylece bırakılması lâzım gelse ihtilafât-ı vâkı'anın başlıları evvelki halinde kalmış olacağı cihetle iki devlet beyninde yine bir takım müşkilât-ı âcile zuhûruna sebep olacağında iştibâh kalmış olduğundan ruhsat-ı lâzımenin irsâlinden evvel bu makûle işgal ve ihtilafâtın meydandan kaldırılması lâzıme-i hâlden olmasıyla müşkilât-ı melhûzeyi dâfi' olmak üzere âtiyyü'z-zikr istizahâtın serd ve ityânına ibtidâr olunur şöyle ki,

Evvela müsvedde-i mezkûrenin ikinci maddesinin bir fıkrasında münderîc olduğu vechile öte tarafda ibkâ olunacak yalnız Muhammere şehir ve benderi ve lengergâhı ve Cezîretü'l-Hazar olmağla bunun haric-i şehr-i mezkûrda kâin arazi-i Devlet-i Aliyye'ye ve sâir ivrâlarda kâin Devlet-i Aliyye limanlarına şumûlü olamayıp ve sahil-i Şarkî yani cânib-i yesâr-ı Şattülarab'ın İran'a tebaiyetleri muhakkak olan aşâyirin yed-i tasarruflarında bulunan arazinin İran Devleti'nde kalması ibaresi gayet mübhem olarak o havalide mesela nısfı Memâlik-i Devlet-i Aliyye ve nısf-ı diğeri arazi-i İraniye'de mütemekkin birçok aşâir bulunduğu cümlenin mâlumu olmasıyla sonra o makûlelerden işte bu aşiretin birazı İran'da olduğu cihetle berü tarafda bulunan cüz'ü dahi İran'a tâbi olmak

ve binâberîn yedlerinde olan arazi Devlet-i İraniye'ye terk olunmak iktizâ eder yollu iddialar meydana çıkarmağa ve bu kabilden olan aşâirin ber-vech-i muharrer Memâlik-i Şahane'de bulunan cüz'üne Devlet-i Aliyye tâbi'i ve yedlerinde bulunan araziye arazi-i Saltanat-ı Seniyye nazarıyla bakılmak umûr-ı tabiiyeden iken şu ibâre-i ahdiyeye göre İran Devleti'nin vakten mine'l-evkât arazi-i mezkûre üzerinde olan hukûk-ı mülkiye-i Devlet-i Aliyye'ye müdahaleye hakkı olabilecek midir?

Sâniyen dördüncü maddede olan metâlib-i mahsusa şartı Devlet-i Aliyye nazarında yalnız bazı mer'î rüsûmâtla tarafeyn tebaasının faraza bazı kutta'-ı tarîk taraflarından ve sâireden görmüş olacakları hasarât-ı şahsiyeden ibaret olmağla şart-ı mezkûr İran Devleti'nin bu muâhede ile külliyen feragat eylediği devletce tazminât-ı nakdiyeyi metâlib-i şahsiye kıyafetine koyarak iddia etmesine serrişte olacak mıdır ve ikinci maddeye ilave olunan istikâmât maddesinin ve yedinci maddeden çıkarılmış olan muâmelât-ı mütekabeleye dair ibârâtın melfûf olan varakada tashih olunduğu vechile Devlet-i İraniye tarafından kabulüne istihsâl-i muvafakat olunacak mıdır? Bunların üzerine cânib-i asilânelerinden izâhât-ı resmiye talebi taraf-ı vâzıhu'ş-şeref-i hazret-i mülûkâneden muhiblerine emr u ferman buyurulmuş ve imza-yı muâhedeye dair murahhas-ı mûmâileyhe talimât-ı cedîde irsâli izahât-ı matlûbenin vürûduna ta'lîk kılınmış olmağla beyan-ı keyfiyet ve tecdîd-i teminât hürmet ve riâyet ma'razında işbu takrîr-i resmî tahrîr ve tesyîr kılındı.

[12 Nisan 1847]

Resim 9: Şah'ın amcası ve kayınpederi Naibüssaltana

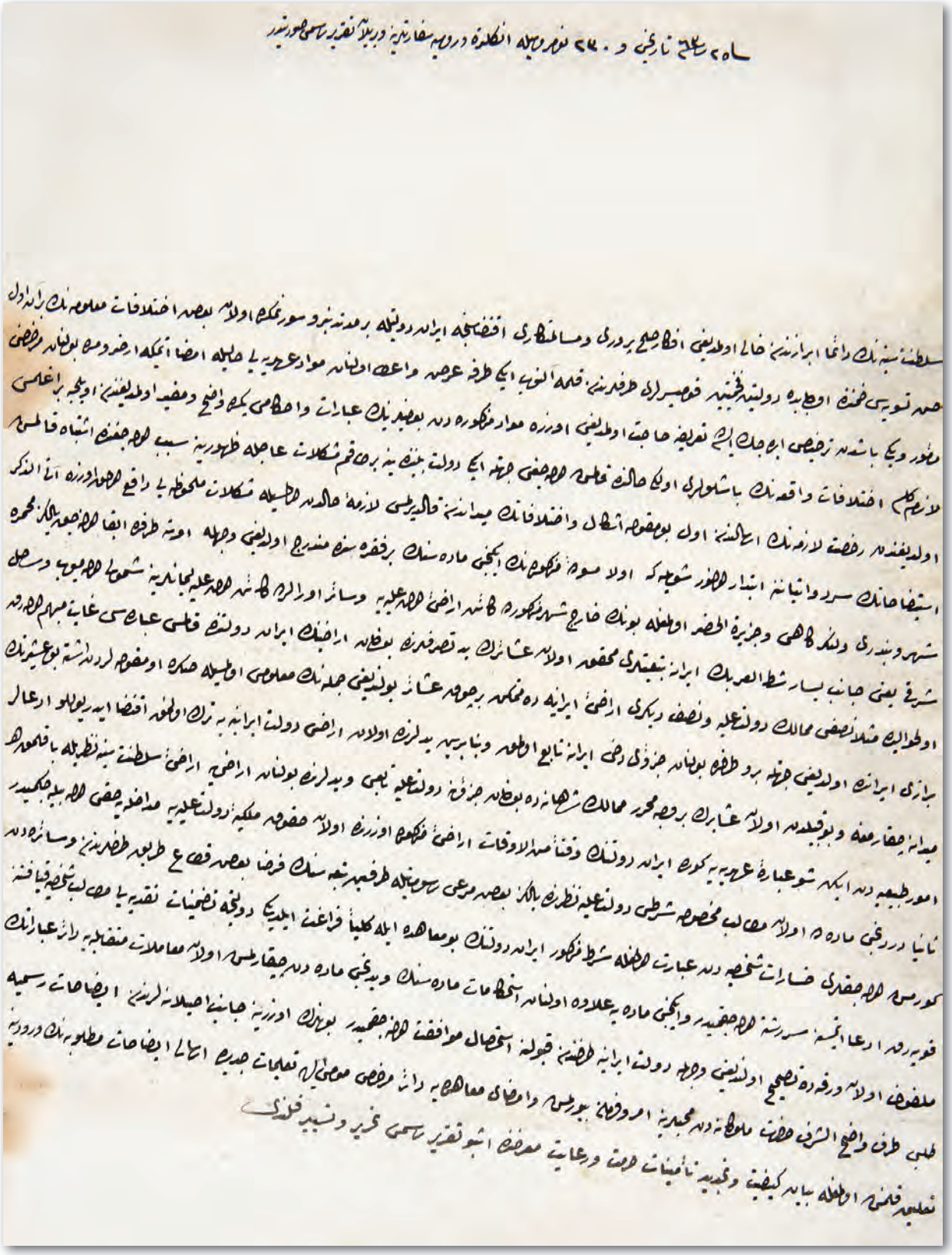

A. DVN. MHM, 3-A/91

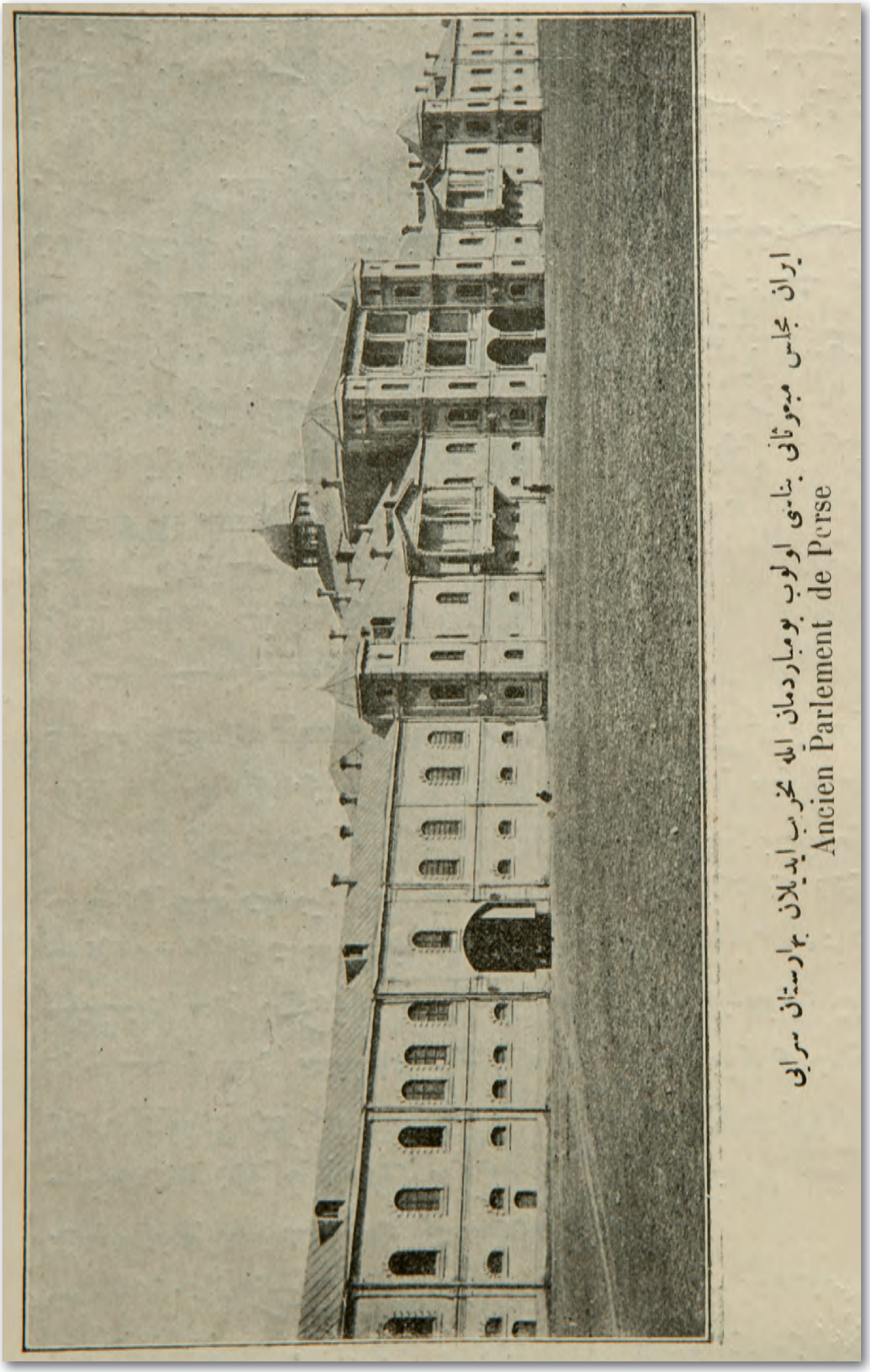

Resim 10: İran Meclis-i Mebusan binası iken bombardımanda tahrib edilen Baharistan Sarayı

12

İRAN'DAN BAĞDAT'A GİDEN ZİYARETÇİLERİN GEÇTİĞİ YOL ÜZERİNDEKİ KÖPRÜNÜN TAMİRİ HAKKINDA BAĞDAD VALİLİĞİ'NDEN TALEP EDİLEN BİLGİYE DAİR

İranlı ziyaretçilerin Bağdat'taki din büyükleri türbelerinin bulunduğu mekânlara giderken geçtikleri Müseyyib Köprüsü'nün tamiri ile Necef ve Kerbela civarındaki Arap eşkiyaların saldırılarından korunmaları hususlarında Bağdat Valiliği'nden Sadaret makamınca bilgi istendiği

Bağdad Valisi'ne

Bu kerre İran Sefareti cânibinden itâ olan bir kıt'a müzekkire me'âlinde Bağdad'a iki saat mesafede ve nehr-i Fırat üzerinde vâki Müseyyib cisri külliyen harab olduğundan geçen îd-i Adhâ'da li-ecli'z-ziyâre Bağdad'a gelmek üzere cisr-i mezbûra vâsıl olmuş olan yirmi binden ziyade İran züvvârından eğerçi geçid resmi alınmış ise de bunların on günde mürûr edebilmeleri mümkün olamayacağı ve eğerçi orada mavna misillü birkaç kayık var ise de züvvâr-ı merkûmenin nakline onlar kifâyet etmeyerek bu cihetle züvvâr-ı merkûmenin Atabât-ı Âliye'ye vusûlleri îd-i şerifden hayli sonraya kalacağı vukû' bulan iş'âratdan münfehim olduğu ve bunların mesafe-i ba'ideden ihtiyâr-ı ta'b ve meşakkat ve masraf ederek gelmiş oldukları halde müfid olmaması ma'dûriyetlerini mûcib idüğü ve cisr-i mezkûrun tamiri hususu çend defa iltimâs olunmuş ise de taraf-ı Devlet-i Aliyye'den me'zun bulunulmadığı cevabı verildiği beyanıyla cisr-i mezkûrun taraf-ı Devlet-i Aliyye'den tamiri veyahud İran Devleti cânibinden inşasına bakılmak üzere ruhsat verilmesi ve bir de Necef ve Kerbela kasabaları civarından nehr-i mezkûra kadar Gazze urbânı hayme-nişîn hasar olarak züvvâr-ı merkûme öte tarafına geçtikleri halde mallarını gasb u gâret ve kendilerini katl ve idâmdan hâlî olmayıp hatta bunlardan iki yüz neferinin Şehrâbad menzilinden ayrılıp Karapa tarîkiyle Samerra'ya azimet etmekde iken esna-yı râhda boğazda bu Gazze urbânı önlerine çıkıp emvâl ve eşyalarını gasb ve içlerinden yüz neferini katlettikden başka yedi nefer nisâ dahi kaybolup mâadâsı Kâzimîn'e gelmişler ise de umumen mecrûh ve üryân olduklarından ve eğerçi züvvâr-ı merkûmeden işbu urbân tâifesinin havfından nâşi Kâzimîn'de kalmış olanların vâki olan iltimâslarına mebnî yanlarına bir mikdar asâkir-i şahane tayiniyle Bağdad'a îsâlleri taraf-ı devletlerin-

den taahhüd buyurulmuş ise de tayin olunan asâkir bunları muhafazaya kâfi olamayacağından bahisle bu bâbda iktizâ-yı halin icrası inhâ ve istidâ olunmuş olup Devlet-i Aliyye ile İran Devleti beyninde derkâr olan müvâlât ve müsâlemet iktizâsınca ol havaliye âmed-şüd eden züvvâr ve tebaasının her türlü himâyet ve siyânetleri lâzımeden olduğu misüllü bu makule fazâhâta mütecâsir olanların bi't-taharrî ele geçirilerek gasbetmiş oldukları emvâlin zâhire ihrâc ve ashâbına teslim ile müstehak oldukları mücâzat-ı şer'iyye ve kanuniyelerinin icrası dahi ma'delet-i seniyye iktizâsından bulunduğundan meftûr oldukları şemîme-i kâr-şinâsî ve reviyyet muktezasınca züvvâr-ı merkûmenin önüne mahûf ve muhataralı olan mahallerde emniyet ve muhafazalarına kâfi olacak suretde esbâb-ı lâzımenin istikmâline ve katl u gâret maddelerine ictisâr etmiş olan eşhâsın dahi lâyıkıyla bi't-taharrî ahz ü girift olarak gâsıblarda olan emvâlin zâhire ihrâcına sarf-ı himmet ve cisr-i mezkûrun keyfiyeti buraca malûm olmadığından derece-i harabiyeti ve tamiri ne mikdar akçe ile meydana gelir ve şimdiye kadar züvvâr-ı İraniye ve sâire Bağdad'a nasıl mürûr etmişlerdir. Buralarını bi'l-etraf iş'âr ve işaret buyurmaları siyâkında şukka.

[7 Aralık 1849]

Resim 11: Kerbela

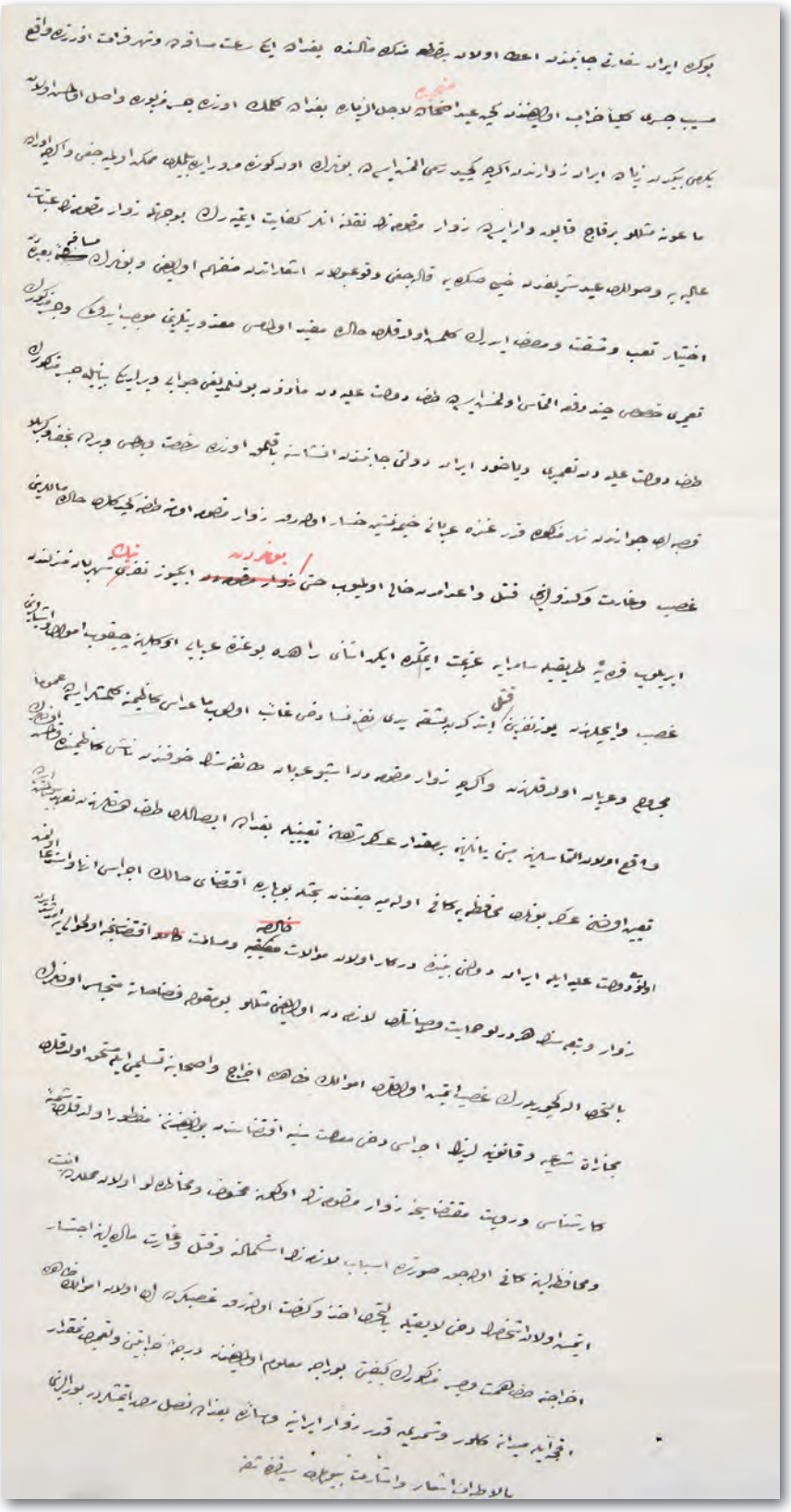

HR. MKT, 29/14

Resim 12: Reşt, Kazvin ve Tahran muharebelerinde kahramanlık gösteren millî kuvvetlerden bir grup

13

GÜRCİSTAN YOLUYLA TİCARET YAPILMASINA RUSYA'NIN SOĞUK BAKMASINA KARŞILIK DİĞER YOLLARDA DÜZENİN SAĞLANMASININ TAVSİYE EDİLDİĞİ HAKKINDA

Devletlerarası ticaretin Gürcistan yoluyla yapılmasına Rusya'nın soğuk bakmasına karşılık Avrupa ile İran arasındaki ticarî münasebetlerin geçiş yeri olan yollarda düzenin sağlanmasının İngiltere elçisi tarafından Osmanlı Devleti yetkililerine tavsiye edildiği

Bin sekiz yüz elli senesi Mayıs'ının on sekizi tarihiyle müverrahan İngiltere elçisi tarafından sefaret tercümanına verilen mahremâne talimâtın suret-i tercümesidir

İşbu talimâta aslı leffen gönderilen tahrirâtı devletlü Âli Paşa hazretlerine tebliğ eylemeniz iltimâs olunur. Mezkûr tahrirât işbu mâh-ı hâlin dördü tarihiyle müverrah olarak Erzurum'da mukîm İngiltere konsolosu tarafından gelip bundan akdem hâk-pây-ı sâmîlerine ve gerek makam-ı hazret-i Sadaret-penâhî gerek umumen vükelâ-yı Saltanat-ı Seniyye hazerâtına tarafımdan mükerreren ihtar olunan bir meseleye dairdir. Yani sahil-i bahr ile İran hududu beyninde vâki olarak Avrupa ile Memâlik-i İraniye miyânesinde câri olan ticaretin memerri bulnan yolların tesviye ve ıslahı emr-i mütehattem olup mezkûr ticaretin Gürcistan tarîkından icrası bâbında Rusya Devleti cânibinden ihtiyâr olunan tasmimât ve tebridât hasebiyle mezkûr tesviye-i tarîk maddesinin artık avk ve tehîri tecviz olunduğu takdirde Devlet-i Aliyye'nin bi'l-külliye bâis-i zarar ve ziyânı olacağını mübeyyin olup tahrirât-ı mezkûrenin meâlinden istifade olunduğu üzere mukaddem tarafımdan vâki olan tebligâtın sıhhati an-karîb harice ihrâc olunup her ne kadar *ba'de-harâb-i Basra* kazıyyesi malûm ise de hemen çatmak mertebesinde bulunan mezkûr zararın mümkün olacağı takdirde def' u men'i için gayurâne sa'y ve kûşiş olunmak üzere hiçbir dakikanın fevti câiz olmadığı paşa-yı müşârunileyh hazretlerinin münfehimi olacağı bu mesele-i mühimmeye çokdan havale-i nazar-ı dikkat olunmak üzere nezd-i Devlet-i Aliyye'de lâ-yenkati' vâki olan tebligât ve teşvikât-ı halisânem dahi zât-ı seniyyeleri cânibinden teslim ve itiraf buyurulacağı derkârdır. İşbu talimâtı ve konsolos-ı mûmâileyhin tahrirâtını ser te-ser hâk-i pây-ı nezâret-penâhîlerine kırâet ederek birer suretlerini dahi li-ecli't-tercüme tebliğ ve i'tâ eylemeniz mültesemdir.

Varaka-i melfûfe bin sekiz yüz elli senesi Mayısı'nın dördü tarihiyle müverrahan Erzurum'da mukîm İngiltere Konsolosu'ndan Deraliye'de devlet-i müşârunileyhâ elçisine gelen tahrirâtından müstahrec birkaç bendin sureti tercümesidir.

Prens Voronsof'un tab'ında merkûz bulunan gayret-i fütüvvet hasebiyle mezkûr tedâbirin fiile ihrâc olunacağı ind-i bendegânemde melhûz bulunup ol bâbda Devlet-i Aliyye dahi külliyen netâyic-i muzırrasına düçâr olur tedâbir-i mezkûrede tüccara irâe olunan teshilât hem küllî ve hem dahi aşikâr ve müsellem bulunmağla İran ile ahz u itâ eden cemî' tüccarın bilâ-tereddüd mezbûr Gürcistan yolunu tercih edeceği derkâr olup tarafımdan vâki olan bazı hissiyâta nazaran Devlet-i Aliyye'nin gümrükce on dört bin ile on altı bin kîse akçe zarar terettüb edeceğinden başka işbu Erzurum Eyaleti'nin saadet-i hâline vâki olacak sû-i tesiri o bu cihetle irâd ve aidât-ı mirîyece tahaddüs edecek noksan dahi daha ziyade külliyetli olup hesap ve takdirden efzûn bir keyfiyetdir. Vech-i meşrûh üzre bir caddenin inşasından Erzurum Eyaleti'ne terettüb edecek fevâid ve menâfi' ve İran tüccarının Gürcistan yoluna naklinden hâdis olacak zarar ve ziyanı bu tarafda mülâki olduğum müşirân-ı izâm ve memurîn-i sâireye tekrar be-tekrar ihtar ve telkîn olunmasından başka zât-ı sefîrâneleriyle İngiltere Devleti cânibine dahi mesele-i mezkûrenin ehemmiyeti zikr ve ifade olunmuş olmağla mesâib-i mezbûrenin ref' u çâresine vüs'um mertebesince sa'y ve gayret eyledim. Elân çare kabul etmenin vakti kıyas-ı acizânem üzere hemen hemen geçmiş gibi olup fakat cânib-i Devlet-i Aliyye'de ol vâdide himmet olunmak şıkkına karar verileceği suretde Trabzon ile İran hududu beyninde olan caddenin beş yahud altı mahallerinde def'aten sa'y u kûşîşe mübâderet olunmak mütehattem bulunup ol takdirde mezkûr yolun bir sene zarfında hitâma resîde olması dâire-i imkâna dâhil olacağı ve Rusya Devleti tarafından vâki olduğu misillü cânib-i Devlet-i Aliyye'den dahi resm-i mürûriye yüzde bir hesâbına tebdil olunması takdirinde Gürcistan yoluyla Erzurum yolunun beyninde gümrükce vâki olan tefâvüt gümrüğü gibi taklîl olunmağla tüccarın dahi eski adetlerine riâyeten eski yollarından müfârakat etmeyecekleri me'mûl olur. Bu suretde Devlet-i Aliyye evvelki irâdının bir cüz'ünü ibkâ ederek mezkûr ticaretin naklinden terettüb eden menâfi'-i sâireyi dahi vikâye etmiş olmasından başka mezbûr caddenin hitamından sonra Erzurum Eyaleti'nden buğdayın ihracı mümkün olup mezkûr buğdayın resm-i gümrüğünden hâsıl olan irâd ber-vech-i sâbık terk ve feda kılınan varidâtın iki misli olacağı, nefs-i Erzurum dahi harâbdan halâs olunup mîriye menba'-ı irâd kalacağı derkâr ise de bu bâbda sürat ve gayretden başka bir çare olmayıp sürat ve gayret ibrâz olunmadığı takdirde Erzurum Eyaleti'nin harabiyeti mevâdd-ı zarûriye hükmüne dahil olacağı şek ve şüpheden hâlîdir.

[18 Mayıs 1850]

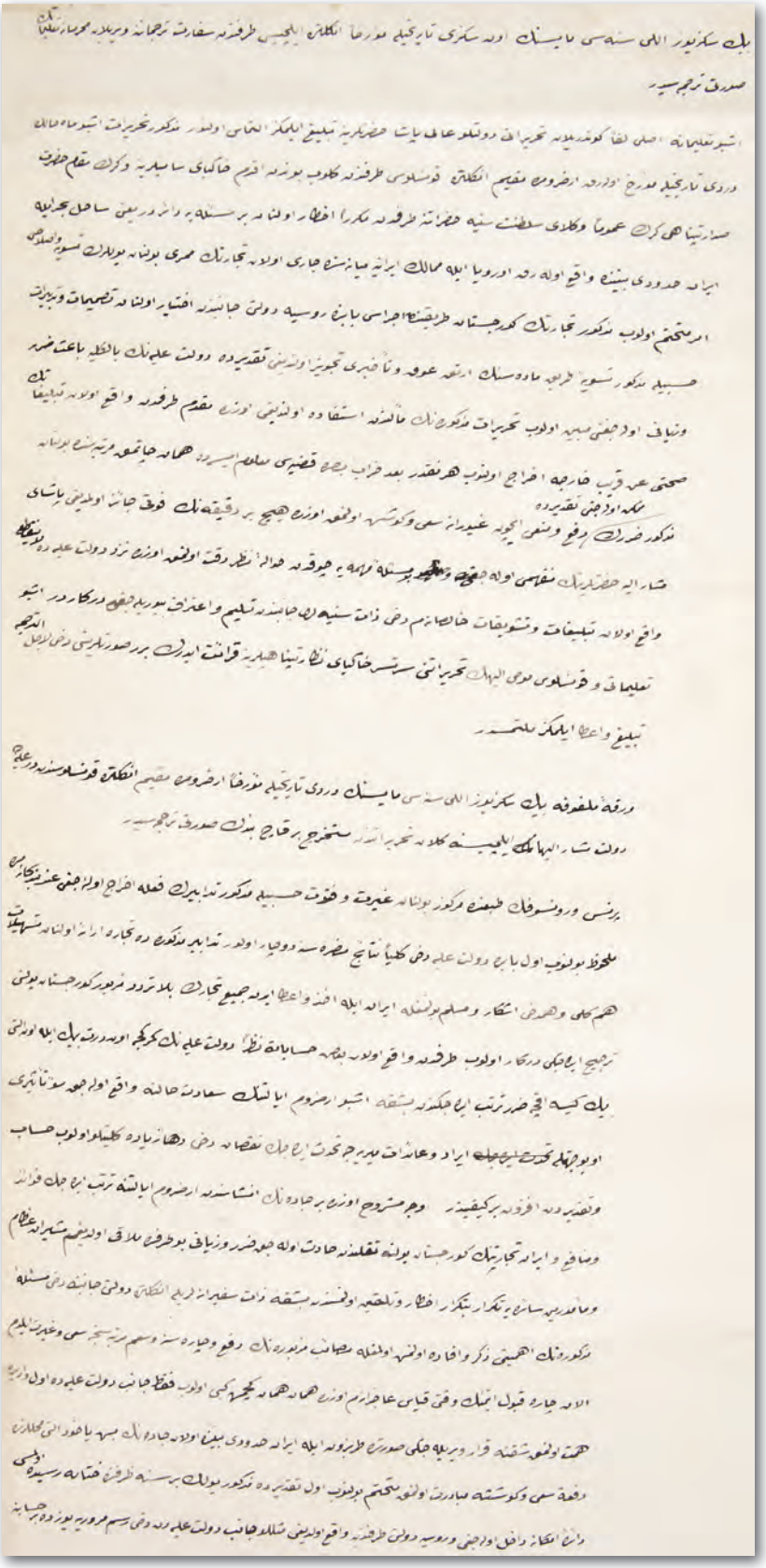

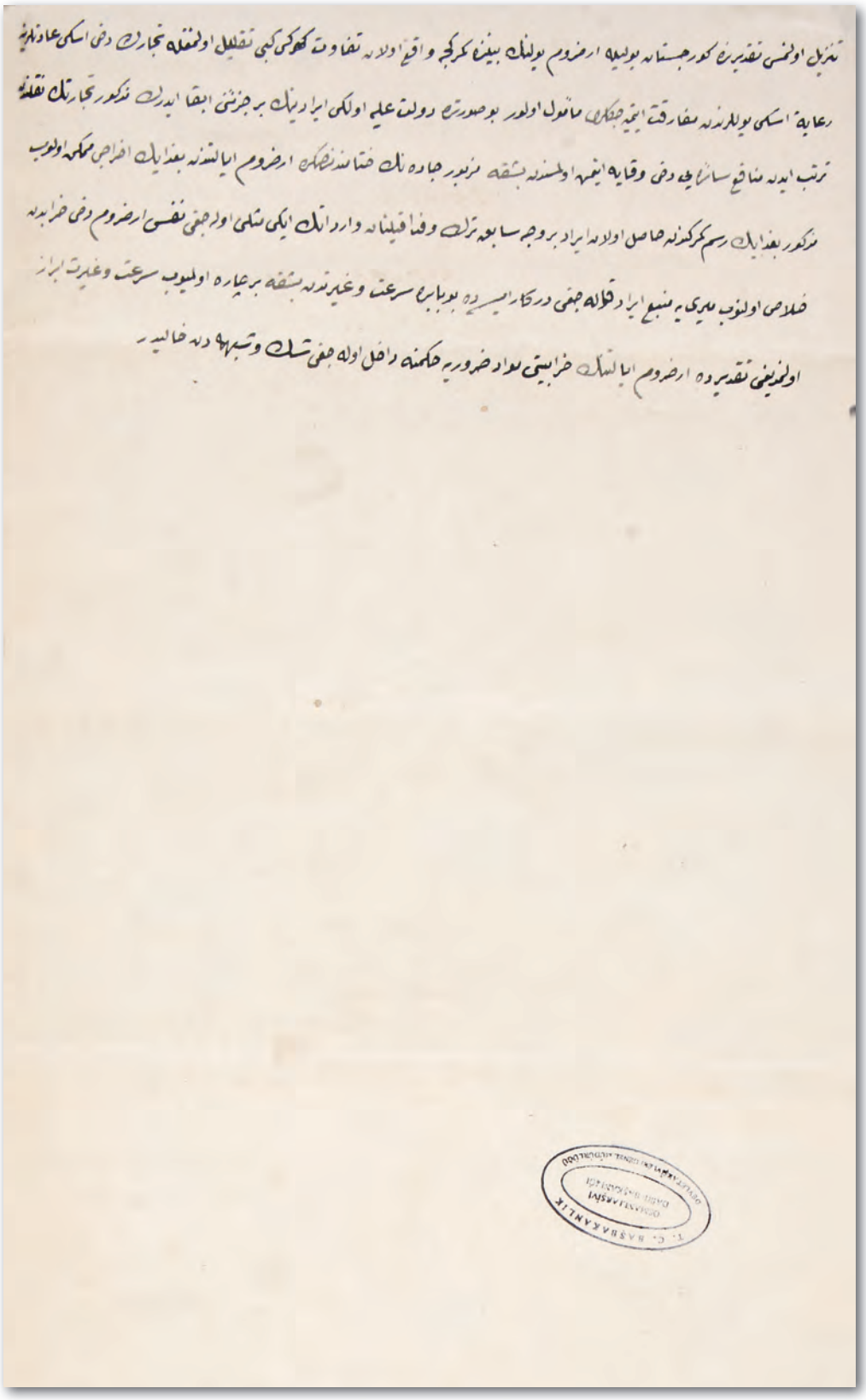

HR. TO, 213/52

14

İRAN BAŞTERCÜMANI DAVİD'İN AVUSTURYA VE PRUSYA'DAN BAZI GÖREVLİLERİ İRAN'A GÖNDERME GİRİŞİMLERİNDE BULUNDUĞU HAKKINDA

İran'ın İzmir'de oturan Ermeni asıllı baştercümanı David'in Avusturya ve Prusya'dan bazı askerî görevlileri ve sanatkârları resmî görüşmeler yaparak İran'a gönderme girişimlerinde bulunduğu

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Medine-i İzmir mütemekkinlerinden ve Ermeni tâifesinden olub el-hâletü hâzihi İran Devleti baştercümanı bulunan David geçenlerde Viyana'ya gelip bir takım asâkir muallim ve oficiyallerinden ve sâir erbâb-ı sanat olan eşhaslardan İran'a celb etmekde olub bu vesile ile imparator cenâblarıyla dahi mülakat ederek vükelâ-yı imparatoriyenin tasdikiyla muallimîn-i mezkûrîni İran cânibine göndermek arzusunda olarak buradan dahi Prusya cânibine azimetle ba[zı] oficiyal ve muallimîn ahzı emelinde olup Avusturya Devleti cânibinden İran payitahtına bir nefer sefir irsâli ve muahede akdini dahi mahremâne ifade etmiş ise de vükelâ-yı devletin cevabı çünkü imparator cenâbları İran Devleti'nden sonraları taht-ı imparatorîye cülûs edüb öte tarafdan tebrik zımnında bir nefer sefir irsâli veyahud sizleri memur ederek lisanen dahi tebrik olunduğu hâlde der-akab Avusturya Devleti tarafından sefir gönderileceği ve bu keyfiyet İran Devleti başvekili mektubuyla dahi olabileceği vükelâ-yı mumâileyh cevab vermeleriyle mumâileyh David bu hususun İran vükelâsına beyanıyla beraber Avusturya Devleti'nin umûr-ı politikası sâbıklarına müşâbih olmayarak bilakis olup ve olacağı yani Devlet-i Aliyye-i ebed[iyü'd]-devam ile Avusturya Devleti beynlerinde meveddet-i sâbıkî olmadığından bahisle bu keyfiyet İran Devleti politikasına tevafuk edeceğini İran vükelâsına izhâr etmiş olduğuna katiyyen malumât-ı sahiham olduğundan ber-muktezâ-yı ubudiyyet samime-i keyfiyetin hâk-pây-i Rahimânelerine ifadesi hususuna cesaret olunmuşdur. Ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 15 Ca. Sene [12]67 / [18 Mart 1851]

Hasan Tahsin

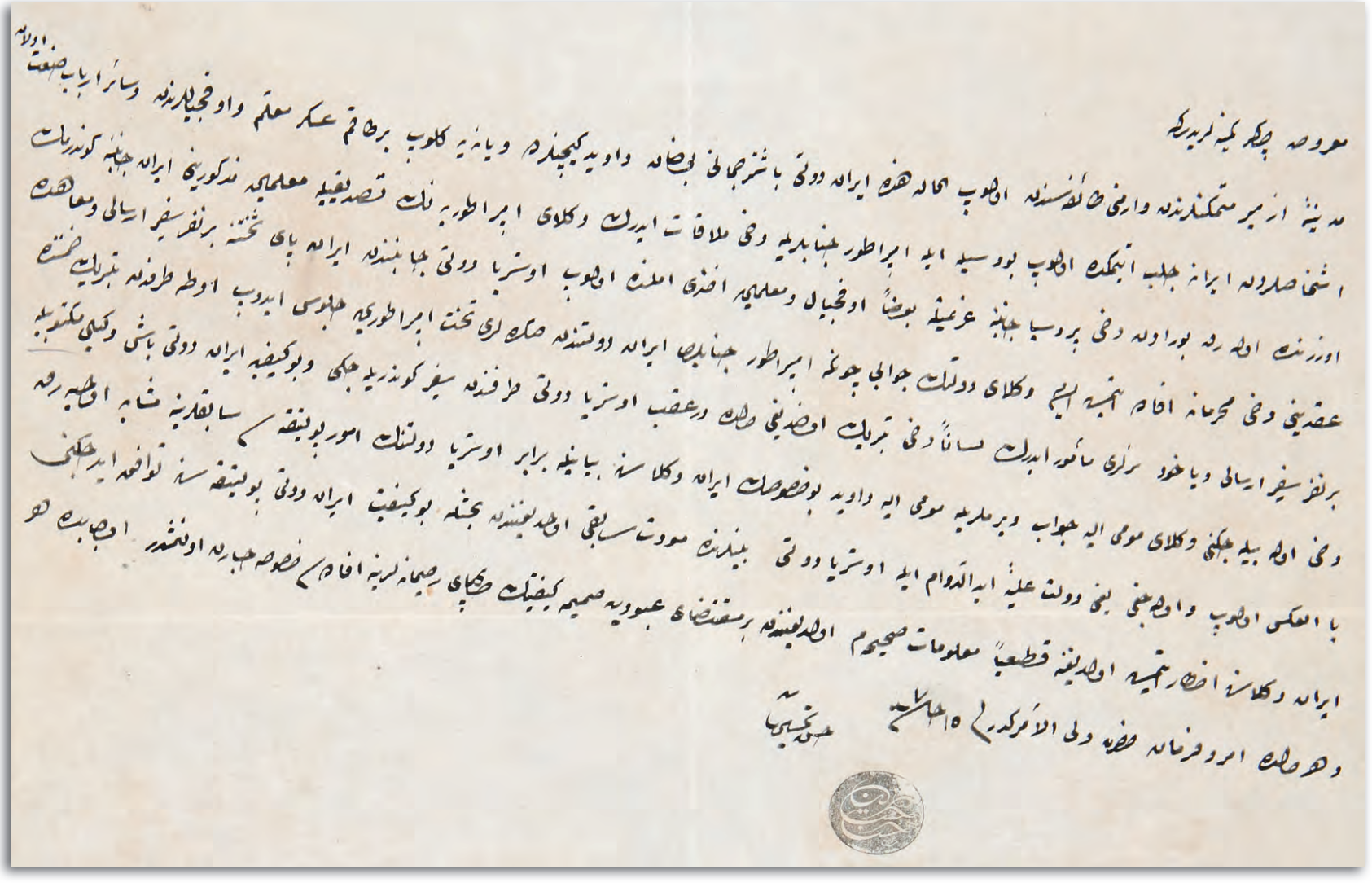

MKT. UM, 52/16

15

OSMANLI-İRAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ ERZURUM ANTLAŞMASI HÜKÜMLERİ GEREĞİNCE SINIR TESPİTİNE DAİR

İngiltere ve Rusya sefirlerinin Osmanlı-İran devletleri arasındaki Erzurum Antlaşması hükümleri gereğince sınır tespiti hususunda Hariciye nâzırına ilettikleri görüşleri

Makam-ı vâlâ-yı Nezâret-i Hariciye'ye bin sekiz yüz elli iki senesi Şubatı'nın on biri tarihiyle müverrehan İngiltere ve Rusya sefirleri tarafından müştereken takdim olunan bir kıt'a takrîr-i resminin tercümesidir

Zîrde muharrerü'l-imza İngiltere ve Rusya sefirleri Memâlik-i Osmaniye ile Memâlik-i İraniye'nin tayin-i hududu maddesinin kararına dair Devlet-i Aliyye'nin dikkat ve itinasına şâyân suretde icra-yı ifadât etmeleri için devletleri tarafından evâmir-i mahsusa ahz etmişlerdir. Şöyle ki; devleteyn-i mutavassıteyn kendi müttefikleri bulunan iki devlet-i İslâmiyeyi birbirleriyle te'kid-i revâbıt ve miyânelerinde vifâk u ittihadı bir esas-ı mütesâviye ve daimiye üzerine vaz'a gayret eylemekde bulundukları on seneyi mütecaviz olarak nihayet bir takım avk u tehir ve mihen ü meşâkdan sonra Erzurum Muâhedesi in'ikâd-pezîr oldukda devleteyn-i müşârunileyhimâ taahhüdât-ı vâkıanın netice-i tabi'iye ve zaruriyesinden olduğu üzere ahidnâme-i mezkûrun emr-i icrasıyla ikdâmât-ı hayrhâhânelerinin hüsn-i semeresi istihsâline muvaffak olacakları ümidiyle memnun olmakda iken ez-çare ki rehin-i mevâni' olmak ihtimali olmayan işbu ümidin ikmâli el-hâletü hâzihî müyesser olamamışdır. Ve muâhede-i ma'kude iktizâsınca tahdîd-i hududa memur olan komiserler üç seneden berü hudud üzerinde bulunan mahal ve mevâki'de kalıp memuriyetlerini arzu olunduğu vechile ilerletmek için gerek muâvenet-i maneviye ve gerek masârıf-ı nakdiyede hiçbir şey dirîğ olmamış ise de mihen ve mesâi'-i vâkıalarının el-ân bir semeresi görülememiş olmasıyla icra olunan bunca harekât-ı muhtelife ve yapılan dürlü mazbatalar mesele-yi mezkûrede vâsıl-ı murad olmak üzere şimdiye kadar ittihâz olunan usulden başka dürlü bir usul ittihâz olunmak lâzım geldiğine itimad-ı kâmile vermiş olduğunda şübhe yokdur. Devleteyn-i mutavassıteyn komiserleriyle Tahran'da ve Dersaadet'de bulunan sefirlerinin ikdâmât-ı dostâne ve dirayetkârâneleriyle her ne kadar hududların asayişini ara sıra ihâfe eden muhâtarâtın

def‘ine ve inhilâl-pezîr olmağa müsta‘id bulunan hatar-ı hududun şirâze-i nizâmında tutularak muhafazasına muvaffak olunmuş ise de komiserlerin gayret-i müttehedisine havale olunan işlerin tesviyesi daima bir suret-i müstakırrada bulunmadığı ve şimdiki halde müşahade olunan bazı teşebbüsât-ı cedîdenin pek çok vakit mümted olacağına bir delil bulunmadığından başka Erzurum mükâlemâtının hitâmını tehire sebeb olan rekâbet efkârı dahi hududlarda görünmeye yüz tutmakda bulunduğu mevâdd-ı malûmedendir.

Devlet-i Aliyye ile İran komiserleri gayet kat‘iyü’l-müfâd olan talimât-ı resmiyelerinden haric bir şeye girişmeyerek her birerleri devlet-i metbualarının menâfi‘ini muhafaza etmek için aralıkda zuhura gelen her bir vukuât-ı mevkîiyeyi zeri‘a-i ibrâz-ı gayret ittihâz etmekde ve refîkleri bulunan devleteyn-i mutavassiteyn komiserlerinin nesâyih-i bî-tarafâne ve bî-garazânelerini icraya muvafakat sureti göstermemekde olmalarıyla bu keyfiyetler Saltanat-ı Seniyye’nin hayrhâhı olup sefir-i mûmâileyhimânın icra-yı hizmetleriyle iftihar eyledikleri devlet-i metbuaları nezdinde tesirât-ı müte’ellime hâsıl etmiş olduğunu ketm ve ihfâ edemezler. İşte bu hususda müttehidü’l-efkâr olarak Şark tarafında musâlahanın arzu-yı istikrarı baş mütâlaalarından bulunan devleteyn-i müşârunileyhimânın Basra Körfezi’nden Ermenistan dağlarına varınca memâliki hem-hudud olan iki devlet-i İslâmiye hakkında hayrhâhlıkları hiçbir suretle tagayyür kabul edemeyeceği bedidâr ise de devleteyn-i müşârunileyhimânın gerek işbu efkâr-ı haseneleri ve gerek şu meselenin itmâmına destres olmak için hayli senelerden berü oldukça izhârından hâlî kalmadıkları fedakârlıkları iktizâsınca kendi vasıtalarıyla akdolunan muâhede-i mezkûrenin icrasına mâni olan müşkilâtı def‘ etmek üzere tedâbîr-i şedîde ve kaviyye ittihâz buyurulması üzerine ısrara hakları olacağı derkârdır. Ve bu meselede bi’l-ittifak ittihâz etmiş oldukları tasmîmât ve kararlarının münazaada bulunan iki devletin saâdet-i hali hakkında ale’d-devam itâ eyledikleri muavenete bir delil-i cedîd nazarıyla bakılarak karîn-i hüsn-i kabul buyurulması iktizâ eder. Çünkü karar-ı mezkûr devleteyn-i müşârunileyhimânın şan ve namusuna tevfikan ittihâz olunmuş ve eğerçi doğrudan doğruya vaadlerine vefa etmek istedikleri halde münâzaada bulunan iki tarafın ihtiyâr ve intihâbına bir mahal bırakmayacak suretle lüzumuna itimad gelerek bir kat daha takviyet bulmuşdur. İşte ahvâl-i hazıranın mevâdd-ı mu‘tena-bihâsı bunlardan ibaret olmakla vükelâ-yı fihâm hazerâtı zîrde muharrerü’l-imza devleteyn sefirleri arz ve tebliğine memur bulundukları suret-i tesviye netâyicinden melhûz olan menâfii bi’s-suhûle itiraf buyuracaklarını me’mûl eder ve işbu vazife-i zimmeti icra etmezden evvel bundan böyle tahdîd-i hududun icrasına doğrudan doğruya mahkûm olmayıp maamâfih iki tarafın menâfi-i mahsusası ihtiyacâtından bulunan bazı mevâd üzerine dahi atf-ı nigâh eylerler. Mevâdd-ı mezkûre *evvela* Kotur’daki ebniye-i askeriyeye ve *sâniyen* Mahalle nâm cezîreden asâkir-i İraniye’nin çekilmesine ve *sâlisen* Cafi nâm kabilenin her nasıl ise iskân ve harekâtına ve *râbi‘an* Basra’da mukîm Mâşuk Paşa’nın rivayet olunan desâyis ve tahrikâtına dair olduğundan zîrde muharerrü’l-imza sefirler işbu mevâdd-ı muharre-

reye ne suretle nazar etmiş olduklarını lef olunan müzekkirede kemâl-i istikâmetle tasrîh ederek ifa-yı lâzıme-i zimmet eylemiş ve Saltanat-ı Seniyye'nin her bir gûne tecavüzât-ı mevkîiyeyi ve hudud-ı tarafeynin asayiş ve istirahatına muhil olabilecek kâffe-i harekâtın zuhurunu men' etmek için hiçbir gûne tedâbîrin ihmal olunmaması ehemmiyetini itiraf buyurmayacağında şübheleri olmadığından işbu takrîrin başlıca esbâbından olan tebligâtın beyanına bilâ-tehir mübâderet etmişlerdir. Şöyle ki; evvel-emirde bugünkü gün mevcud olan coğrafyada bulunan malûmât-ı mevkîiyeye muvafık ve Erzurum Ahidnâmesi'nin ahkâm-ı mer'îyyesine mutâbık suretde iki devletin hudud-ı müşterekesinden mürûr eden memâlikinin bir harita üzerine tersîm kılınması iktizâ-yı halden olmasıyla mûmâileyhimâ sefirler talimâtları iktizâsınca yedlerinde bulunan tedâbîr-i mümkine-i hasenenin sarf ve istimâliyle tesviye ve rü'yet ve icrası emelinde oldukları işbu hizmetin neticesine taahhüdât-ı vâkıanın ikmâline bir mukaddime nazarıyla bakılacak ve zikr olunan hudud-ı fâsıla-i muayyeneyi şâmil olacak harita-i mezkûre dahi mûmâileyhimâ sefirlerin imzalarıyla mümzâ olarak Devlet-i Aliyye ile Acem Devleti'ne ifade ve itâ kılınacakdır. Ve ba'dehû hudud-ı mezkûrenin sıhhat-i lâzıme ile tersîmi için tahkikât-ı mevkîiyeye muhtac olan ve el-hâletü hâzihî lâyıkıyla bilinemeyip ahz-ı malûmâta mütevakkıf bulunan tarafların tesviyesine bakılacağından bu işlere devleteyn-i mutavassıteyn komiserleri memur olarak esna-yı müzâkerede Devlet-i Aliyye ile Devlet-i İraniye komiserlerinin vâki olacak bi'l-cümle ifadât ve ihtarât ve itirazâtını istimâ' ile ta'mîk ve mütâlaaya mecbur olacakları derkâr ise de şübhede kalmış olan mevâdda müzâkerât-ı vâkıadan kesb-i vukûf ederek hâsıl olacak efkâr ve muhakemelerine göre karar vereceklerdir. Hadd-i fâsıl itibar olunacak serhaddâtın icra-yı emr-i tayini ilerledikçe mesafe-be-mesafe kazıklar rekz ederek hudud-ı müşterekenin suret-i matlûbede yapılacak haritası dahi devleteyn-i mutavassıteyn komiserleri tarafından tersîm olunacakdır. Emr-i tayini tekrara hâcet kalmayacak vechile hüsn-i hitâma isâl olunmak için hudud-ı mezkûrenin vüs'at-i itibariyesini şâmil mükemmel ve mahdud dört aded haritası yapılarak her birerleri ayrı ayrı düvel-i erbaaya itâ kılınmak ve mürûr-ı zaman ile iki devlet beyninde zuhura gelecek olub da bir tarafın hukuku diğer tarafdan ihlâl olunduğu halde mağdur olan taraf mutavassıt devletlerin iâne ve imdadını müşahade eylemek için harita-i mezkûrede müressem hudud iki devlet-i hemcivar cânibinden mer'î ve muteber tutulmak üzere devleteyn-i mutavassıteyn komiserleri tarafından tasdik ve imza kılınacakdır. Ve bu cihetle devleteyn-i mutavassıteyn sefirlerine göre işbu usulün bilâ-tehir ve imhâl icrası için kendi devlet-i metbûalarının Devlet-i Aliyye ile Devlet-i İraniye'nin meyl ve niyet-i müstakimâne ve hâlisâneleri üzerine ne derecelerde istinâd etmekde olduklarını Saltanat-ı Seniyye'ye ifadeden başka bir şey kalmamışdır. Çünkü usul-i mezkûr kemâl-i mülâhazât-ı amîka ve mutemede ile ihtiyâr olunup iki devlet-i İslâmiye'nin çok vakitden berü münasebâtını muhâtaraya ilkâ etmiş ve kendilerinin dost-ı müttefikleri olup işbu irâe ve teklif olunan hatar-ı hududun fîmâ-ba'd mer'î ve muteber tutulması intizarında bulunan iki devlet-i mutavassıtanın niyyât-ı hayrhâhânelerini dahi tağyir edeceği derkâr bulunmuş olan mu'arazâta neti-

ce vermeğe bir tarîk-ı ahsen irâe edeceği bî-iştibâh olmasıyla sefir-i mûmâileyhemâ devletleri cânibinden aldıkları talimât-ı kat‘iyye mûcibince bâlâda muharrer mevâddı Hariciye Nâzırı devletlü Âli Paşa hazretlerine ifade ederek bu vesile ile müşârunileyhe olan ta‘zimât-ı fâikalarının te’minâtına müsâraat ederler.

[11 Şubat 1852]

Resim 13: İstanbul’da İran Sefarethane bahçesi

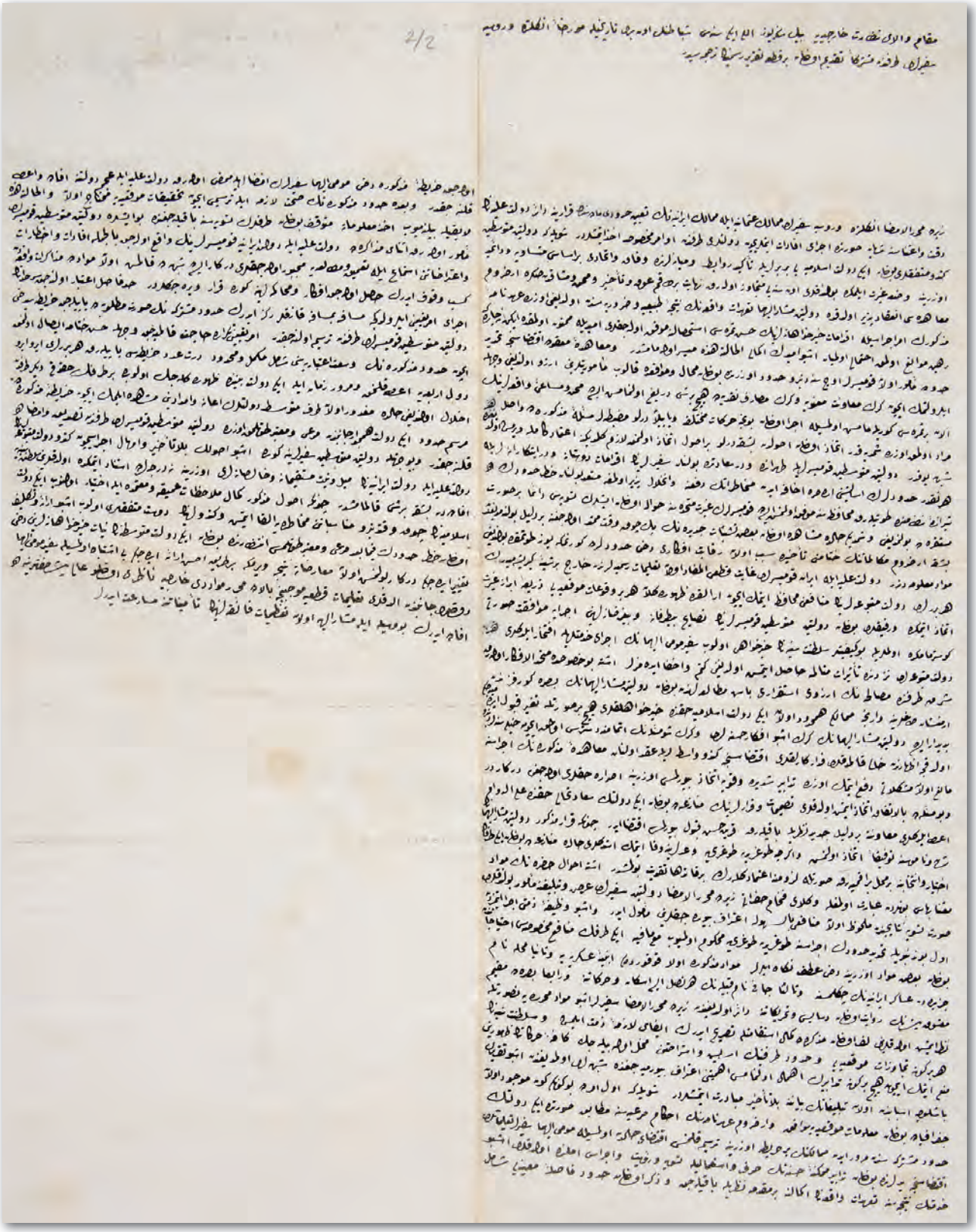

HR. MKT, 43/87

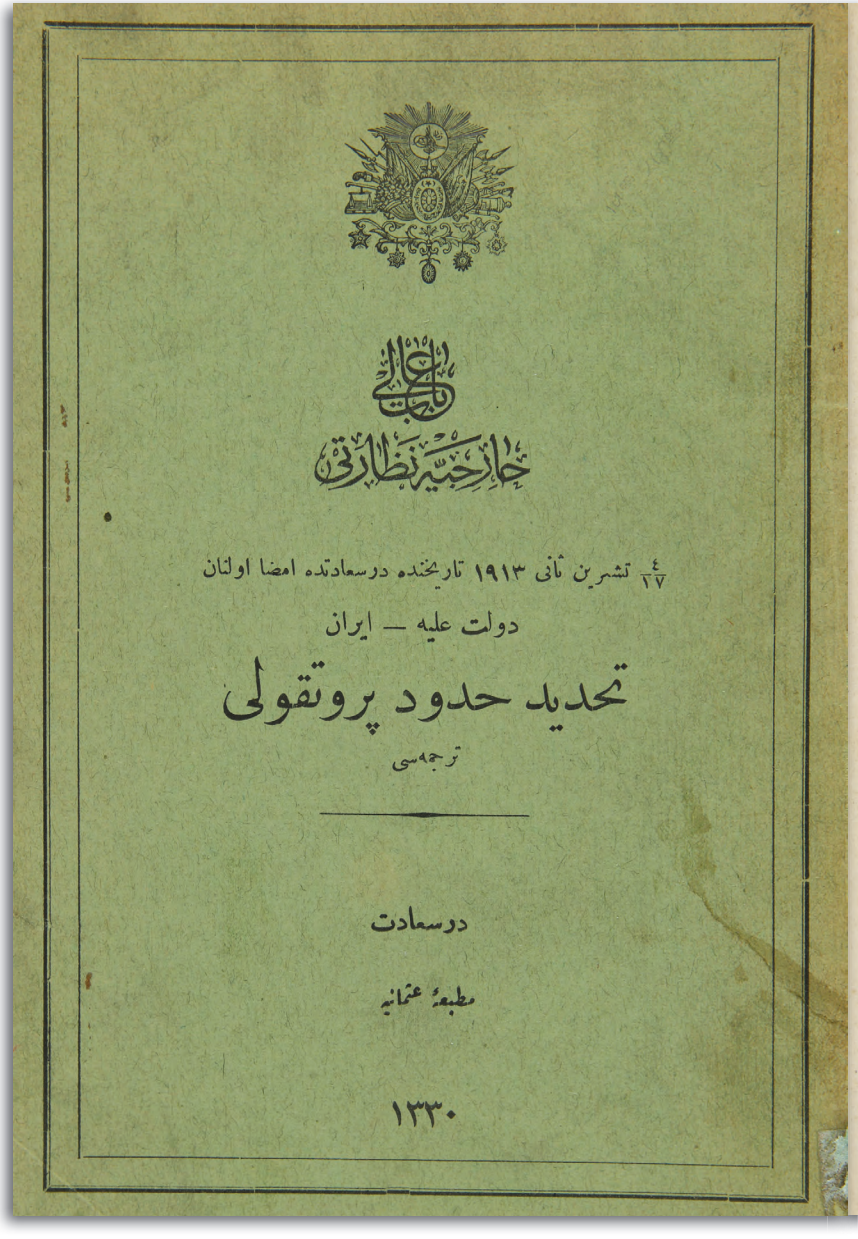

خارجیه نظارتی

۲۷/۴ تشرین ثانی ۱۹۱۳ تاریخنده درسعادتده امضا اولنان

دولت علیه — ایران

تحدید حدود پروتقولی

ترجمه‌سی

درسعادت

مطبعهٔ عثمانیه

۱۳۳۰

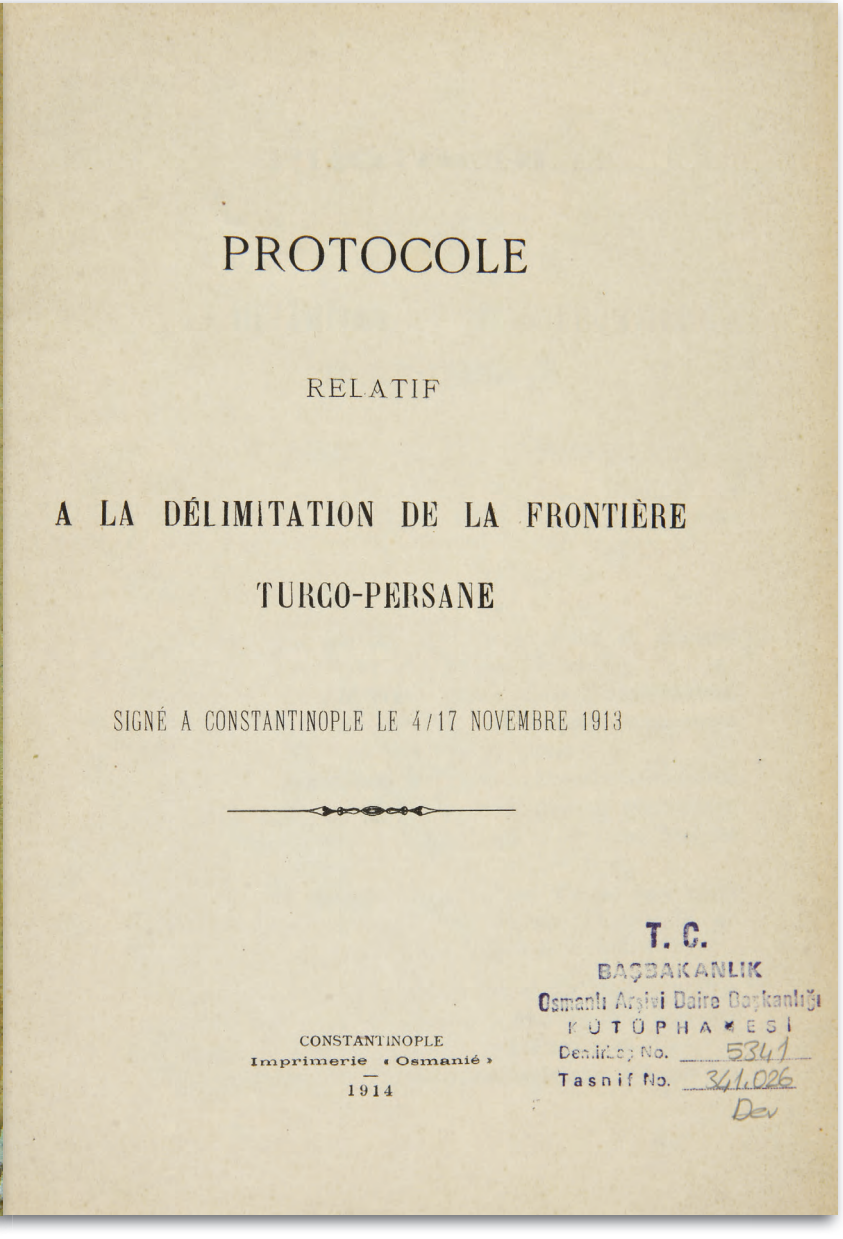

PROTOCOLE

RELATIF

A LA DÉLIMITATION DE LA FRONTIÈRE

TURCO-PERSANE

SIGNÉ A CONSTANTINOPLE LE 4/17 NOVEMBRE 1913

CONSTANTINOPLE
Imprimerie « Osmanié »
1914

T. C.
BAŞBAKANLIK
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
KÜTÜPHANESİ
Demirbaş No. 5341
Tasnif No. 341.026
Dev

Resim 14: Osmanlı-İran Tahdid-i Hudud Protokolü

16

BAĞDAT, KERBELA, NECEF VE KÂZIMİYE'DEKİ İRAN TEBAASININ KULLANDIKLARI ARAZİLERİN SATIŞINA ENGEL OLUNMAMASI HAKKINDA

Bağdat, Kerbela, Necef ve Kazımiye'deki İran uyruklu halkın ve tüccarın kullandıkları arazi ve binaların yerli halka satılmasına engel olunmayarak satış süresinde binaların basitçe tamir edilmelerine izin verilmesinin yeni mülki düzenlemeye ve anlaşmalara uygun görüldüğü

Devlet-i Aliyye-i İran Maslahatgüzarı Muhammed Han'ın takriridir

Bağdad ve Kerbela ve Necefü'l-Eşref ve Kâzımiye ve ol havalilerde ârâm ve iskân üzere bulunan tebaa ve tüccar ve züvvâr-ı İraniye'nin ezmine-i sâbıkadan berü taht-ı tasarruflarında emlâk ve arazi olup nizâm-ı cedide-i mülkiye iktizâsınca bunların kıymet-i hâliyesiyle tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den tâliblerine füruht olunması ve işbu madde cesîmce olduğundan tez elden füruht ve sûret-i tesviye bulamayacağı cihetle mürûr-ı eyyâma ihtiyacı olmağla keyfiyet ol vechile imhâl ve tevkifde kalması mukaddema müzâkere ve karar-dâde olunmuşdu. Malum-ı devletleri buyrulduğu vechile o makule emlâk ve arazi günden güne köhne-pezîr olmağla bazı tarafı münhedim ve mürûr-ı eyyâmla tamir olunmaz ise bütün bütüne harab ve viran olacakdır. Bugünlerde ahâli-i İraniye'nin tasarruflarında olan emlâk ve akarın bazısı harab ve bazıları münhedim olmakda olmağla tamire ihtiyacı olup bazı mesâlih ve levâzımın iştirâsı icab etmekle çarşudan kireç ve horasan ve ekser ve kereste ve sâir buna mümâsil şeyler iştirâ etmek murad etmişler ise de zikrolunan eşyanın ahali-i İraniyeye füruht olunması ve hane ve akar ve arazi tamirine ruhsat verilmemesi paşa hazretleri tarafından umumi memur ve esnafbaşılara kaviyyen tenbih ve ilan olunmuşdur. Tarafeyn tebaa ve tüccarının devleteyn-i aliyyeteyn mülklerinde serbesti-i temâm ile ârâm ve istirahat ve cümle zulüm ve taaddiden mahfûz olmaları muâhedât-ı sâbıka ve lâhıka iktizâsından iken paşa hazretlerinin ahali-i İraniye hakkında işbu muamele ve reftârı başka sûretde olmayub mahz-ı merkûmları bu vechile icbâr ve çaresiz kalub teba'iyyete dehâlet eylemesi manzûr ve me'mûlları veyahud tasarruflarında olan emlâk ve arazileri mürûr-ı eyyâmla bütün bütün harab ve viran olması meknûn-ı zamirleri olduğu min-gayr-ı delâil vâzıh ve aşikârdır. Doğrusu paşa hazretlerinin işbu muamelesine rıza-yı Barî ve rıza-yı meyâmin-irtizâ-yı hazret-i Şehriyârî olmadığı ve hakka-

niyet ve nasafete yakışır şey olmadığından beyne'd-devleteyn câri olan müsafât-ı kâmile iktizâsınca ve muâhede-i mübarekenin mazmûnu üzere düvel-i sâire tebaa ve tüccarı hakkında vâki‘ olan ihtiramât onların hakkında dahi kâmilen icra olunması ve emlâk arazilerinin tamiri içün mesâlih-i lâzıme iştirâ eyledikleri hâlde âhar tarafdan mümânaat birle tasvib olunmaması hususuna dâir Bağdad valisi paşa hazretlerine hitaben mü'ekked olarak bir kıt‘a emirnâme-i sâmi-i hazret-i vekâlet-penahînin şeref-ısdâr ve itâsı bâbında bi'l-istidâ takrîr-i senâverâneme ibtidâr olmuşdur.

Fî 11 Receb sene [12]68 / [1 Mayıs 1852]

Mühür
Muhammed

*

Resim 15: Necef'te bir sokak

٥

دولت علیه ایرانه مصالحه‌گذاری محمد خانك تقریریدر

İran Maslahatgüzarı Muhammed Han tarafından Nezâret-i Celîle-i Hariciye makamına bi't-takdim Meclis-i Vâlâ'ya itâ buyrulan bir kıt'a takrir meâlinde Bağdad ve Kerbela ve Necefü'l-Eşref ve Kâzımiye ve ol havalilerde ârâm ve iskân üzere olan İran tebaa ve tüccarının tasarruflarında bulunan emlâk ve arazinin verilen karar iktizâsınca kıymet-i hâliyesiyle tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den tâliblerine füruht olunması ve tez elden sûret-i tesviyesi biraz vakte muhtaç olacağından bir müddet imhâli mukarrer olarak bunlar harab olduğundan tamir ve termîmi zımnında kereste ve levâzımât-ı sâire gibi şeyler iştirâ olunmak iktizâ eylemiş ise de Bağdad Valisi devletlü paşa hazretleri tarafından mümânaat olunmuş olduğu beyanıyla icabının icrası ifade kılınmış olup vâkı'a İran tebaasının mahall-i merkûmede bazı emlâk ve arazileri tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den tâliblerine füruht olunması iktizâ-yı irade-i seniyyeden olarak ol bâbda keyfiyet mahalline iş'âr olunmuş ise de pek de tâlibleri zuhûr etmeyüb şimdiye kadar kalmış ve sûret-i iş'âra nazaran bazılarının tamire muhtac olduğu anlaşılmış olduğundan bu makule müddet tahtında bulunan emlâk ve sâirenin tamir ve tesviyesi iktizâ etmeyüb olsa olsa hâne ve dükkân gibi şeylerin sakfı aktarılması ve çârçeve gibi mahallerinin tecdidi olabileceğinden buna cânib-i hükûmetden iktizâsına göre ruhsat itâsıyla bir tarafdan dahi tâlibleri taharri etdirilerek satdırılmalarına ikdâm olunması ve şimdiye kadar kalmalarının dahi sebebi öğrenilmesi icab edeceğinden ol vechile keyfiyetin vali-yi müşârunileyh hazretlerine bi'l-etraf emr ve iş'âr buyurulması nezâret-i celîle-i müşârunileyhâ ile bi'l-muhâbere Meclis-i Vâlâ'da tezekkür kılınmış ise de ol bâbda ne vechile irade-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri müteâllik buyrulur ise ona göre icra-yı muktezası bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 25 Ş. sene [12]68 / [14 Haziran 1852]

Meclis-i Vâlâ reisi ve âzâlarının mühürleri

*

احمد بك
فوتوسوزه در
نائل بك
تازه اخ
محمد امده
فوتوسوزه در

Atufetlü efendim hazretleri,

Bağdad ve Kerbela ve Necefü'l-Eşref ve Kâzımiye ve ol havalilerde İran tebaa ve tüccarının tasarruflarında bulunup kıymet-i hâliyesiyle tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den tâliblerine füruhtu mukarrer olan emlâk ve araziye şimdiye kadar müşteri bulunamadığından bunların bazı tamirâtına ruhsat verilmesi istidâsına dâir İran Maslahatgüzarı'nın takrîri üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınub mezkûr takrîr ile manzûr-ı âlî buyrulmak için takdim kılınan mazbata meâlinden müstefâd olduğu vechile bunlardan bazıları tamire muhtac olsa bile bu makule müddet tahtında füruhtu lâzım gelen şeylerin tamir ve tesviyesi icab etmeyeceğinden ve pek olsa hâne ve dükkân gibi şeylerin sakfı aktarılması ve çârçeve misüllü mahallerinin tecdidi olabileceğinden bu derece cüz'i tamirâta cânib-i hükûmetden ruhsat itâsıyla bir tarafdan dahi tâlibleri taharri etdirilerek satdırılmasına ikdâm olunmak ve şimdiye kadar kalmasının sebebi öğrenilmek üzere Bağdad Valisi devletlü paşa hazretlerine tahrirât yazılması tezekkür ve tensib kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî müteâllik buyrulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 6 L. Sene [12]68 / [24 Temmuz 1852]

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan mazbata ve takrîr meşmûl-i nazar-ı âlî-yi hazret-i şahane buyrulmuş ve tezekkür ve istizân buyrulduğu vechile ol sûretle cüz'i tamirâta cânib-i hükûmetden ruhsat itâsıyla bir tarafdan dahi tâlibleri taharri etdirilerek emlâk ve arazi-i mezkûrenin satdırılmasına ikdâm olunmak ve şimdiye kadar kalmasının sebebi öğrenilmek üzere vali-yi müşârunileyh hazretlerine tahrirât yazılması müteâllik ve şeref-südûr buyrulan emr ü irade-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı münifinden bulunmuş ve marü'l-beyân mazbata ve takrîr yine savb-ı sâmi-i âsafîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 L. Sene [12]68 / [26 Temmuz 1852]

İ. MVL, 241/8626

Resim 16: Tebriz muharasında Bakır Han Grubu

17

MUHAMMED ŞAH'IN VEFATI ÜZERİNE OĞLUNUN TAHTA GEÇMESİ SEBEBİYLE PADİŞAHIN TEBRİK VE TAZİYENÂMESİNİN MEMNUNİYETLE KARŞILANDIĞINA DAİR

Muhammed Şah'ın vefatı üzerine oğlunun tahta geçmesi sebebiyle Padişah tarafından gönderilen taziye ve tebriknâmesinin memnuniyetle karşılandığı, devletlerarası devam edegelen dostluğun artırılmasına dair hissiyatın bildirildiği

Fehâmetlü İran Şahı hazretleri cânibinden hâk-ı pây-ı hümayun-ı hazret-i Hilâfet-penâhîye takdim olunan nâmenin tercümesidir

Ba'de ez-elkâb

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den büyükelçilik ünvânıyla cânib-i İran'a memur ve tayin buyrulmuş olan saâdetli Sami Efendi bendeleri vasıtasıyla kemâl-i ittihâd ve muvâlâtı şâmil irsâl buyrulan nâme-i hümayun-ı mülûkâneleri zîb-i mahfel-i vusûl ve şârih-i husûl-ı me'mûl olup pederimiz müteveffa Mehmed Şah'ın kabza-yı nâ-marziyye-i vefatından dolayı izhâr-ı hüzn ve teessüfle taht-ı Şahî'ye vuku'bulan cülûsumuz için dahi ne suretle izhâr-ı sürûr ve mahzûzîyet buyrulduğu gerek nâme-ı mülûkâneleri me'âlinden ve gerek sefir-i mümâileyhim takrîr-i şifâhisinden malûm olarak mûcib-i meserret-i bî-intihâ olmuşdur. Bî-hamdillahî Teâlâ devleteyn-i aliyyeteyn-i İslâmiye beyninde ez her-cihet esbâb-ı ittihâd ve yekrengî müctemî' ve âmâde olduğuna binâen şiddet ve rehâ ve ferah ve endûh misüllu bir gûne avârız-ı kevniyye vukuunda beynehûmâda rüsûm-ı iştirâk ve müsâvât-sâbit ve ahad-ı hümânın sürûr ve melâl ve intizam ve ihtilali diğerine dahi râci bulunmuşdur. Bu esnada sefir-i mümâileyh cânib-i İran'dan taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye avdet ve müracaat eylediğine binâen meyl-i kalbî ve muhabbet-i samimî iktizâsınca tahrir-nâme-i meveddet-hitâmeye mübâderet kılınmış olup "*el-hubbü yetâvâresü*" mefâdınca pederimizden mevrûsen taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye olan hulûs ve muvâlatımızın efzâyiş ve tezâyüdü bu tarafdan matlûb ve maksûd olduğu misüllü inşallâhu Teâlâ cânib-i seniyyü'l cevânib-i mülûkânelerinden dahi bu kâide-i müstahseneye bi'r-riâye her hâlde ittihâd ve muhâdenet-i tarafeynin tezyîdiyle dâimâ rüsûm-ı muhabere ve müsâfâtın icrasına himem-i seniyye-i mülûkâneleri şâyân buyrulmak bâbında.

*

4

فحامتلو ابراهیم شاهی حضرتلری جانبندن حکملی گلهجک نامه همایون حضرتلرینه تقدیم اولنان نامه نك ترجمه سیدر

بعد از القاب

طرف دولت علیه دن بیورلمش اولمجله عواطف جانبانه مأمور و منصبه بیورلمش اولدیغندن ناشی اولان سعادتلو سامی درگاه بندگانی واسطه سیله کمال اخلاص و مودتله شامل اولدیغی

بیورلدیغنه نامه همایون ملوکانه لری زیب محض وصول و شارح حصول مأمول اولدیغی بیان و مرقوم محبتیاتلاری قضیه نامرضیه وفاتندن طولایی اظهار حزن و تأسف

ایتمش شاهی وقوعبولدیغنه حاملی اولدیغی مفهوم اولوب اظهار سرور و محظوظیت بیورلدیغی کبی نامه همایون ملوکانه لری مالدن و کبی سفیر مومی الیه لك تقریر ایتدیکی

معلوم اولدیغنه موجب مسرت بالنهایه اولمله حمد و ثنا دولت علیه اسلامیه بین الدول جهت اتحاد و یکدلی مجمع و دائما اولیاء دولتین بیننده و رضا و فرح

و انبساط مستلزم بر کونه عوایقه و قوعنده بیهاده سیوم اشتیاق و صادقانه تمنای وحدتلرینه سرور و ملال و انتظام و انحلالدن دیکرینه ذهی ایصال بوشادمانی

بو نامه سفیر مومی الیه جانبندن مرزوقه موروثا طرف دولت علیه عودتنه و مراجعت ایدیکنه بنا میل قلبی و محض صمیمی و خلوص نیتی تحریر نامه مودته ختامنده جانبین

الجناب بونلرك مضامینی یه رمزوقه موروثا طرف دولت علیه اولانه خلوص و مواظبتمز افزایش و تزایدی بوطرفدن مطلوب و مقصود اولانلرك اجراسنه همت

جانبی الجناب ملوکانه لرندن دخی بوقاعده مستحسنه بالرعایه هرحاله اتحاد و محادنت طرفین تزیید و اتمام سیوم محاربه و مصافاتك اجراسنه همت

ملوکانه لری شاملانه بیورلمغه باشده

Atufetli efendim hazretleri

Saadetli Sami Efendi mu‘âvedetiyle İran Şahı hazretleri tarafından bi’l-vürûd meşmûl-i li-hâza-i cenâb-ı Padişahî buyurulmuş olan nâmenin tercümesi müte‘allik buyurulan emr u ferman-ı hazret-i mülûkâne iktizâ-yı âlisi üzere arz ve takdim olunduğu beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 9 L. sene [12]68 / [27 Temmuz 1852]

M.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Zîver-i dest-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan tercüme manzûr-ı âli-i hazret-i şahane buyurulmuş ve yine savb-ı sâmi-i Sadaret-penâhilerine iâde kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü’l-emrindir.

Fî 10 L. sene [12]68 / [28 Temmuz 1852]

İ. HR, 89/4345

18

KIRIM SAVAŞI ESNASINDA RUSLARA KARŞI İRAN'IN TUTUMUNDAN DOLAYI PADİŞAHIN GÖRÜŞLERİNİ BİLDİREN İRADE

Kırım Savaşı esnasında Tahran sefirinin yazısı üzerine; Padişahın, İran'ın Ruslara karşı tutumunun devamının sağlanmasını tavsiye ettiği

Ma'rûz-ı çâkerleridir ki

Ramazan-ı şerif ve îd-i mübârek münasebetiyle Şah hazretleri ve sadr-ı İran birkaç kere görülüp geçenlerde arz kılındığı vechle Rusyalı'ya vukû' bulacak kâffe-i müsted'iyyâtında dayanmaları hususuna tergîb olunmuş ve bu kere Petersburg Maslahatgüzarı Mahmud Han'dan tevârüd eden tahrirâtta bî-aynîhi mukaddem taraf-ı çâkerîden Rusya Devleti'nin agrâz-ı âtiyesine dair sadr-ı müşârunileyhe tebliğ kılınmış olan mütâlaâta mutâbık olarak Rusya Devleti İran'dan taleb-i i'âne etmesi üzerine Hükûmet-i İraniye'nin alenen ibâ birle zâten sadrın sa'y ve cûşîşiyle imparatorun merâm ve manzûruna muhâlefet gösterilmiş olması bir türlü hatırdan çıkmayıp ileride zerî'a bulundukça Hükûmet-i İraniye'den ve ale'l-husus sadr-ı müşârunileyhden acısı çıkarılacağı Umûr-ı Ecnebiye Müdürü Mösyö Sinyav'ın beyan eylemiş olduğu meşrûh ve musarrah bulunduğundan artık bunlar açıktan açığa levâzım-ı ihtiyâta sarf-ı dikkatle Bahr-ı Hazar sâhilinde Rusya'ya serhad vâki olan Enzeli kal'ası'ndan Esterabad'a kadar Mazenderan Eyâleti'nin kâffe-i mevâki'ini istihkâm zımnında mühendis ve memur irsâl etmişlerdir. Rusya Maslahatgüzarı Mösyö İncekof bundan on iki gün mukaddem Tahran'a vârid olup huzur-ı Şahîye kabulünde ve sefir-i ma'zûl Prens Dolgoroki'nin vedâ' ve azîmetinde âdetleri vechle sabıka iddiâsıyla ziyadece ihtirâmât taleb etmelerine ve her türlü iltimaslarına sadrıazam-ı Rusya ile Türkmençay'da mün'akid olan muâhedenin teşrîfât bahsini irâe ile cevab verip Mösyö İncekof'un mu'ahharan Mazenderan mevâki'inin istihkâmına dahi da'vâcı olarak böyle bir tedbirin icrasına Rusya Devleti bidâyet-i muâdât nâzarıyla bakacağını resmen bildirmiş ise de Hükûmet-i İraniye dahil-i mülkünde icra eylediği tedbirâta Rusya'nın hangi nazarla bakacağını aslâ mülâhaza etmeyip kendisi nasıl Gürcistan'da bildiği gibi hareket ederse İran Devleti de maslahatını kimseye danışmazdan tesviye ede-

ceği hemen mele-i nâsda i‘lân kılınmış olması hüsn-i te’sîri mûcib olup âmmenin efkârı o taraftan dönmekte ve kırk yıllık dostlar bu günlerde bütün bütün bozuşmuş gibi davranmaktadır. Geçen sene ser-bâz ve başıbozuk askerden Merv kal‘ası zabtına gönderilmiş olan tabur ve takımları Türkmân illeri ve Hive halkı[nı] muhâsara edip cümlesi açlıktan telef olarak ancak üç yüz kadarı Herat toprağına ilticâ etmesiyle Horasan semtlerinin âsâyişine büsbütün halel gelmiştir. Oraların ol hâl-i ihtilâlde kalması tecvîz olunamayarak serhadât-ı şarkıyyeye yeniden kuvve-i harbiye sevki hususu mütâlaa kılınmakta olduğundan hükûmete bu yüzden dahi bir meşgale çıkması muhtemeldir. Şimdiki halde bu tarafta ehemmiyet verilecek bir iş olmayıp zuhuru dahi ihtimâlden ba‘îd bulunmağla evâmir ve ta‘lîmât-ı seniyye-i Nezâret-penâhîlerinin şeref-sudûruna terakkub olunduğunun beyanıyla terfî‘-i arîza-i ubeydâneme mübâderet kılındığı muhât-ı ilm-i hakâyık-ihtivâ-yı hidîvâneleri buyuruldukta her halde irade ve ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

15 L. Sene [12]70 / [11 Temmuz 1854]

Ahmed Vefîk

*

Resim 17: Kırım Savaşı’ndan (1853-1856) bir enstantane

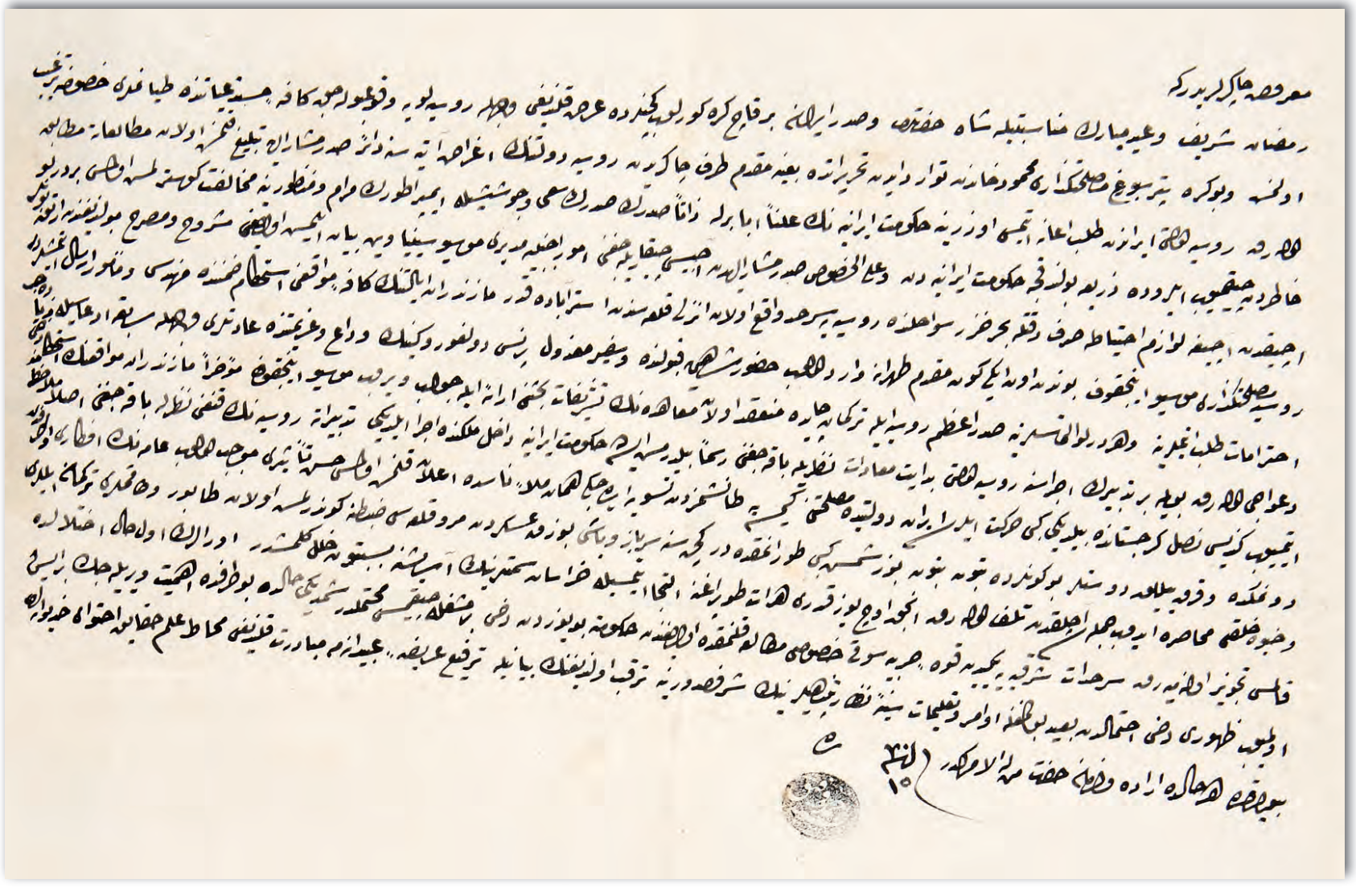

Atûfetlü efendim hazretleri

Tahran sefiri saâdetli Ahmed Vefîk Efendi tarafından İranlının ahvâl-i hazırasını mübeyyin bu kere vürûd eden tahrirât mücerred meşmûl-ı nazar-ı şevket-eser-i hazret-i şehin-şahî buyurulmak için arz ve takdim kılındı. Me'âl-i iş'âr İranlının mesele-i mevcudada suret-i hayrhâhânede devamını müş'ir olmasıyla muvafık-ı emr u ferman-ı cenâb-ı Padişahî buyurulduğu halde İran Devleti'nin şu efkârda devamını mü'eyyed olacak usul-i müdebbirânenin elden bırakılmaması cânib-i Sefarete tavsiye edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 15 Za. Sene [1]270 / [9 Ağustos 1854]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmile-i zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle mezkûr tahrirât meşmûl-ı nazar-ı âlî-i hazret-i Padişahî buyurulmuş ve istîzân-ı sâmî-i Vekâlet-penâhîleri vechle İran Devleti'nin şu efkârda devamını mü'eyyed olacak usul-ı müdebbirânenin elden bırakılmamasının cânib-i Sefarete tavsiye edilmesi müteallik ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irade-i seniyye-i cenâib-i mülûkâne mukteza-yı münîfinden olarak tahrirât-ı mezkûre yine savb-ı sâmi-i âsafilerine iâde kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 18 Za. Sene [12]70 / [12 Ağustos 1854]

İ. HR, 112/5486

Resim 18: Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Balaklava'da sivillerin tahliyesi

19

İRAN'IN SADRUDDEVLESİ TARAFINDAN ADANAN PARANIN MEDİNE'DE BAKİ KABRİSTANI'NDAKİ TAMİR MASRAFLARINA HARCANMASINA İZİN VERİLDİĞİ HAKKINDA

İran'ın Sadruddevlesi tarafından ülkelerindeki kolera salgınının bitmesi temennisiyle adanan paranın Medine'de Baki Kabristanı'nda tamir edilen yerlere harcanmasında Hilafet makamınca mahzur görülmediği

Atûfetlü efendim hazretleri

Geçen sene İran cânibinde zuhûra gelen kolera hastalığı beliyye-i azimesinin indifâı temenniyâtıyla Medine-i Münevvere cânib-i eşrefinde envâr-bahş-ı riyâz-ı âliye olan eimme hazerâtının buk'a-yı şerifeleri tamirât ve tezyinâtına sarf olunmak üzere sadr-ı İran tarafından nezr olunmuş olan bin kese akçe bu sene-i mübârekede irsâl kılınacağından ol bâbda müsaade-i seniyye erzân buyurulmasıyla beraber memurin-i Devlet-i Aliyye taraflarına icra-yı vesayâ olunması istidâsını şâmil İran Maslahatgüzarı tarafından itâ olunan bir kıt'a takrîr meşmûl-i lihâza-i meâlî-ifâza-i cenâb-ı Şehinşahî buyurulmak üzere arz ve takdim kılındı. Mahall-i mübâreke-i mezkûrenin icra-yı tamirât-ı külliyesi zimmet-i himmet-i Saltanat-ı Seniyyeye aid şey olarak bu şeref ve iftiharda hiçbir tarafla müşâreketi kabul buyuramayacağından burası kendülerinden lede's-sual takrîr-i mezkûrda münderîc tamirât yalnız bazı termimât-ı cüz'iyye ile tezyinâta münhasır olacağı ve bu dahi orada bulunan memurin-i Devlet-i Aliyye'nin re'y ve muvafakatlarıyla icra olunacağı beyan olunması üzerine takrir-i mezkûr bi'l-münâsibe zât-ı vâlâ-yı fetvâ-penâhîye dahi irâe ve re'yleri istifsâr kılındıkda cihet-i câmia-yı İslâmiyet ve beyne'd-devleteyn câri olan silm ve musâfât ve muhâdenet iktizâsınca mahall-i mübâreke-i mezkûrede sadr-ı müşarünileyh tarafından mücerred eser-i ta'zim ve hürmet olmak üzere ol suretle tamirât-ı hafife ve cüz'iyye ve bazı tezyinât icra etdirilmesine be'is olmadığı ifade buyurulmuş ve ahvâl-i malûmeden dolayı şu aralık İranlıların hoşça tutulması iktizâ-yı halden olunduğu misüllü bunda bir gûna mahzûr olmadığı ve hususîyle bu bir devletçe şey olmayub şahs-ı vâhid tarafından olması cihetiyle bunun ehemmiyeti olamayacağı dahi anlaşılmış ise de ol bâbda her ne vecihle emr u fer-

man hazret-i Şehinşahî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi icra olunacağı beyanıyle tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 24 Receb sene [12]71 / [12 Nisan 1855]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-pirâ-yı ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan takrîr meşmûl-i lihâza-i şevket-ifâza-i hazret-i Padişahî buyurulmuş ve suret-i hâle nazaran mahall-i mübâreke-i mezkûrede ol suretle tamirât-ı hafife ve cüz'iyye ve bazı tezyinât icra etdirilmesinde be'is ve mahzûr olmadığı anlaşılmış olmasıyla ol vecihle iktizâsının icrası müteallik ve şeref-sudûr buyurulan emr u ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlîsinden olarak mâru'l-beyan takrîr yine savb-ı sâmî-i âsâfilerine iade ve tesyîr kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 26 Receb sene [12]71 / [14 Nisan 1855]

*

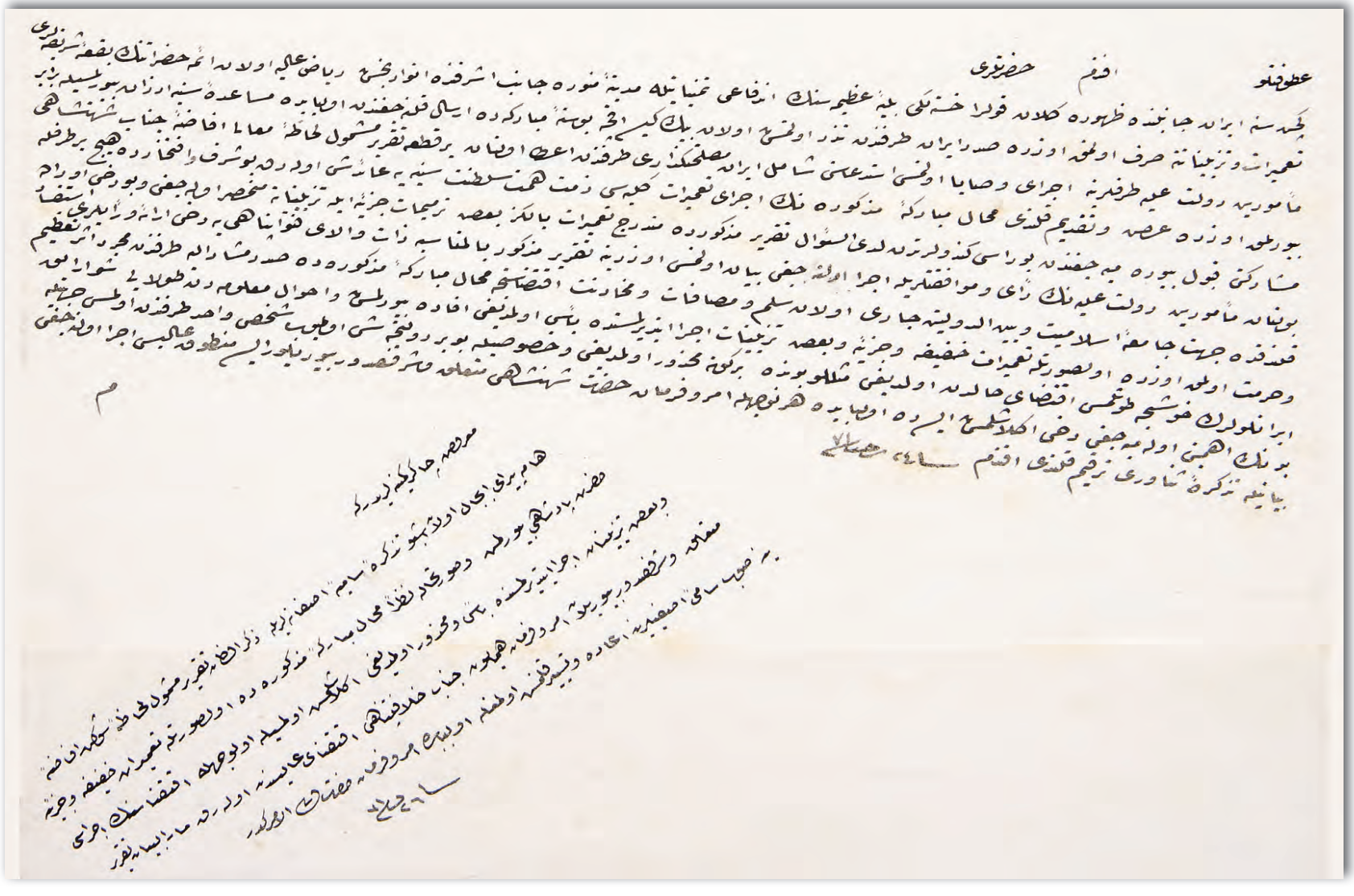

Geçen sene safha-i İraniye'de kolera hastalığı zuhûrunda İran sadruddevlesi hazretleri cânibinden bin kese mikdarı akçenin Medine-i Münevvere'de Bakî kabristanı ta'bir olunan mahall-i mübârekede eimme-i Hüdâ buk'a-yı şerifelerine lâzım olan her gûna tamirât ve termimât-ı mukteziyeye sarf olunması nezr olunmuş ve mebâliğ-i mezkûre işbu sene-i mübârekede bir emin adam ile ol cânibe irsâl kılınacağından hîn-i masrûfunda Devlet-i Aliyye'nin orada bulunan memurları tarafından dahi müsaade-i cemâle-i lâzimenin ifâsı müşârunileyh hazretlerinin hâheş-kerdesi bulunmağla zikr olunan adamın Medine-i Münevvere'ye vusûl bulub mahall-i mübâreke-i mezkûrelerin tamirâtına mübâderet eylediği halde Devlet-i Aliyye memuru tarafından dahi müsaade-i lâzimenin irâesi hususunu icab edenlere bir kıt'a tavsiye emr-i sâmisinin ısdârına himem-i aliyyeleri erzân buyurulmak bâbında müzekkere-i senâverî takdimine mübâderet kılınmışdır.

Fî 21 Receb sene [12]71 / [19 Nisan 1855]

Resim 19: Savuçbulak'da İran fedaileri

İ. HR, 119/5863

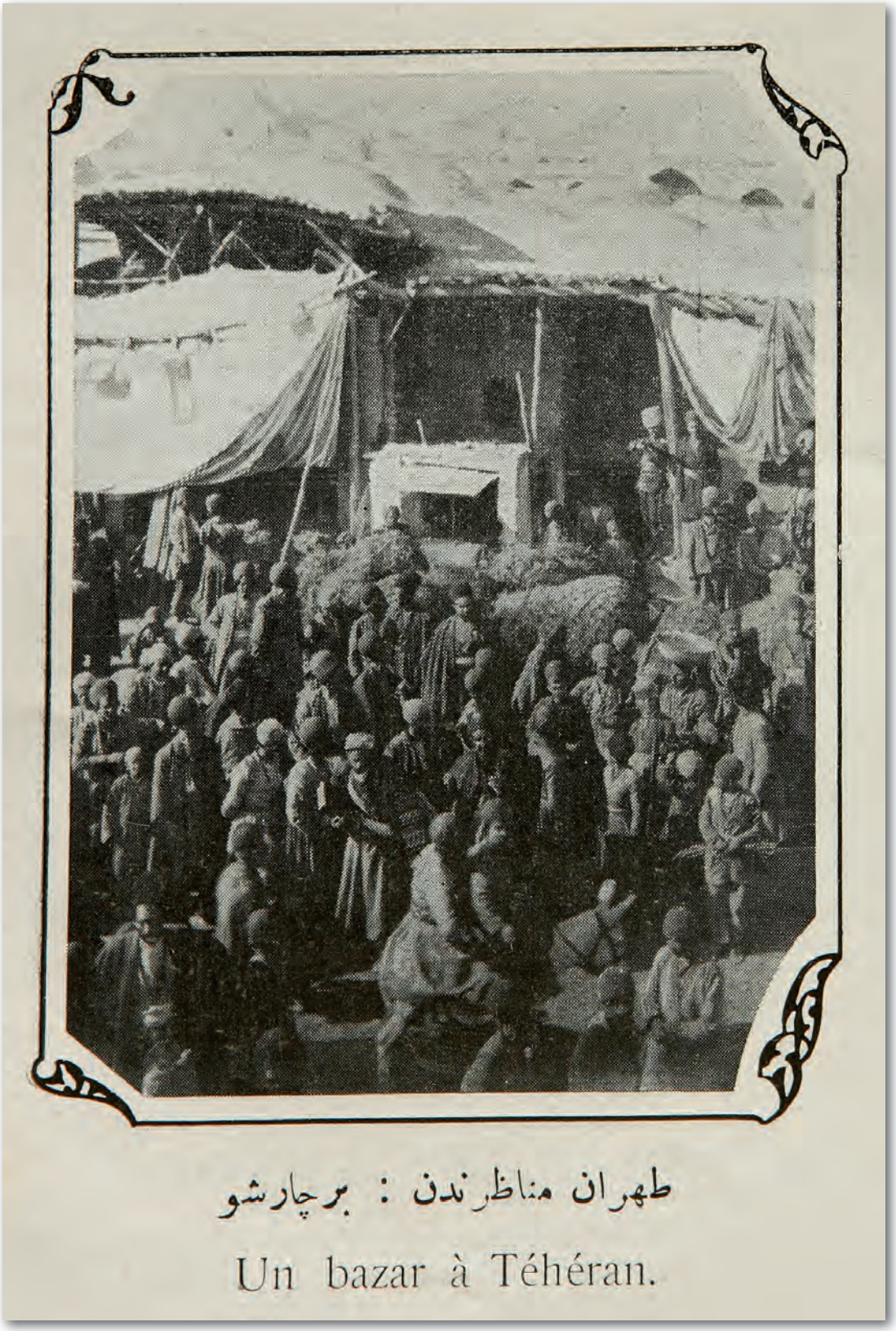

Resim 20: Tahran'da bir çarşı

20

BASRA KÖRFEZİ SAHİLLERİNDE İNGİLİZLERE KARŞI İSTİHKÂM YAPMAYA KALKIŞAN İRANLILARA ENGEL OLUNMASI HAKKINDA

İranlıların Basra Körfezi sahillerinde İngilizlere karşı istihkâm yapmaya kalkışması kararlaştırılan kurallara aykırı düşeceğinden İran, Fransa ve İngiltere sefaretlerine gerekli tebligât ve ifadelerde bulunulması hususunda irade.

Basra Mutasarrıfı saadetli Veysi Paşa bendelerine cevaben taraf-ı âcizîden yazılan tahrirâtın suretidir

Fî 12 Cemâyizelâhir sene [12]72 / [19 Şubat 1856]

İranluların Cezîretü'l-Hazar ve Cezîretü'l-Mahalle'ye ne suretle tabyalar inşasına mübâşeret ve levâzım-ı sâire tedârikine mübâderet etmekte oldukları beyanıyla ol bâbda Selmânü'l-kazâyâtdan mevrûd varakanın gönderildiği ve bunun üzerine ihtiyâten Basra'ya malûmü'l-mikdar asker ve cebehâne irsâli ve hasbe'l-maslaha bazı aşâyir şüyûhunun temini zımnında lüzumu mikdar muhteli'ât i'tâsı için cenâb-ı vâlâlarına me'zûniyet verilmesi lâzım geleceği ifadesine dair resîde-i dest-i ihtirâm olan iki kıt'a tahrirât-ı behiyyeleri meâl-i vâlâsı ve varaka-i mezkûre mü'eddâsı malûm-ı senâverî olmuştur. Bu kere Maslahatgüzar Haydar Efendi tarafından bi'l-vürûd leffen suretleri gönderilen iki kıt'a tahrirâtı me'âline nazaran İranluların şimdiki halde Sefaret-i Seniyye ve Fransa Sefareti nesâyihinden ayrılmayıp düvel-i müttefika-i mu'azzamaya meyillerinin ziyadeleştiği anlaşılmış olup fakat ahvâl-i hazıraya nazaran bundan gaflet olunmak caiz olmıyacağından keyfiyet yani İranluların bu suretle Muhammere ve hudud-ı sâire üzerine asker ve mühimmât irsâl etmekten muradları ne olduğunu ümenâ-yı İraniye'den su'âl ve hafîce dahi tahkik ederek iktizâ-yı halin serî'an bu tarafa beyan eylemesi için tarihten çend gün mukaddem maslahatgüzar-ı mûmâileyhe mektûb iş'âr ve tatar-ı mahsus ihrâcıyla tisyâr olunduğu misillü işbu mevrûd iki kıt'a tahrirât-ı behiyyelerinin dahi birer kıt'a suretleri bi'l-istinsâh leffiyle iktizâ-yı halin bu hafta postasıyla der-bâr-ı şevket-karâra ve hem de maslahatgüzar-ı mûmâileyhe arz ve iş'ârı der-dest bulunmuş-

tur. İranluların suret-i meşrûh üzere Muhammere'ye asker sevk eylediği ve cezîreteyn-i merkûmeteyne tabyalar inşa ettiği evvelce mesmû'-ı hulûs-verî olarak bunların Devlet-i Aliyye aleyhine sû-i hareketleri tebeyyün eylediği halde hemen sevk ve i'mâl olunmak üzere asâkir-i mukteziye ve cebehâne ve levâzım-ı sâire tedârik ve âmâde kılınıp bir taraftan dahi hafîce esbâb-ı ihtiyâtiye tedârikine bakılmakta ise de bu keyfiyetin açığa çıkarılması mahzûrdan sâlim olmayıp çünkü anlaşıldığına göre İranluların şu hareketleri İngilizli ile kat'-ı muhabere etmeleri üzerine yani şâyed İngilizli ile muhârebe eylemeleri lâzım gelir ise mukâbele etmek hulyâsına mebnî olup fakat Bağdat'ta bulunan İngiliz konsolosunun ifadesine nazaran İranluların Bender Buşehr'de bulunan İngiliz konsolosuna fevkalâde riâyet ve hürmet etmekte oldukları anlaşılmış olmasıyla şu takdîrce İranluların yolunu buldukları halde İngilizler ile dahi muhârebe etmek istemeyecekleri hatıra gelmekte olduğundan bu bâbda taraf-ı vâlâlarından dahi ta'cîl olunmayıp ve ilân-ı harbi mûcib gibi harekete şurû' kılınmayıp maslahatı gayet ihfâ ile mutabassırâne hareket ve asla renk verilmeksizin ol havali aşâyir şuyûhunun ve sâir iktizâ edenlerin celb ve temine himmet buyurulmak tensib kılınmıştır. Maslahatgüzar-ı mûmâileyhe mersû tatarın bu günlerde Bağdad'a avdeti me'mûl olduğundan cevaben getireceği muharrerâtta fi'l-hakîka İranluların Devlet-i Aliyye aleyhine sû'-i niyetleri muharrer olduğu halde her cihetle icra-yı icab-ı hâle bakılacağı misillü şâyet bu günlerde İranluların Basra'ya sû'-i niyetleri tahakkuk eylediği surette hemen refakatinde bulunan asâkir-i nizâmiye ve muazzafa ve mühimmât-ı harbiye ile Basra'ya celb olmak üzere ol bâbta Mirlivâ izzetli Hüseyin Paşa'ya hitâben yazılan bir kıt'a mektûb açık olarak leffen savb-ı vâlâlarına irsâl kılınmış olmağın ber-minvâl-i meşrûh İraniyân'ın şâyed ol suretle sû'-i kasdları anlaşıldığı takdirde mektûb-ı mezbûrun hemen paşa-yı mûmâileyhe irsâliyle kendisinin mevcud refâkati bulunan asâkir ve mühimmât-ı harbiye ile Basra'ya celbine müsâra'at ve mübâderet olunup fakat beyandan müstağni olduğu vech üzere Sevkuşşuyûh mevkîinin henüz ele alınmış olması cihetle paşa-yı mûmâileyhin oradan askerle çıktığı halde Müntefik içinde behemehâl bir fenâlık vukû' bulacağı derkâr olduğundan İranluların sû'-i hareketleri sahîhan ve hakîkaten anlaşılmadıkça yani maslahat-ı lâzımî terk ile elzeme teşebbüs olunmak suretini kesb etmedikçe paşa-yı mûmâileyhin ve refâkatinde kâin asâkirin Sevkuşşuyûh mevkîinden oynatılmamasına ve bir de iş'âr-ı vakı'aları vechle şu aralık temin zımnında bazı aşâyir şuyûhuna muhteli'ât i'tâ ve ilbâs dahi mahzûrdan sâlim olmayıp çünkü beyandan müstağnî olduğu vech üzere İraniyân'ın sû'-i hareketleri tahakkuk etmeksizin şuyûh-ı merkûmeye ol vechile hil'atlar giydi[ri]lerek celb ve taltîflerine mübâşeret olunduğu surette hem şuyûh-ı merkûmeye ser-rişte ve hem de İraniyân'ın bir kat daha kuşkulandırılmasına sebebiyet verilmiş olacağından ol halde şuyûh-ı merkûmeye müteallik aşâyirin önünü almak mümkün olamayıp bazı hudud-ı İraniyân'a îsâl-i mazarrat edeceklerinden başka İraniyân'ın dimâğlarında bu tarafça bir sû'-i niyet yoksa dahi ânın üzerine fenâlığa mübâderet edecekleri cihetle nezâket-i vakt ü hale nazaran mümkün olduğu mertebe bu taraftan muhârebeye sebebiyet verilmemeğe

çalışılmak lâzım geleceğine ve maslahatgüzar-ı mûmâileyh tarafından bu günlerde vürûd edecek cevab üzerine iktizâ-yı hal yine ber-vech-i tafsîl savb-ı vâlâlarına iş‘âr kılınacağına ve İngilizler keyfiyetten gâfil olmayıp İraniyân’ın sû’-i hareketleri mütehakkık olduğu anda Bender Buşehr pîşgâhında bulunan İngiliz sefâininin çarçabuk Basra pîşgâhına yetiştirilmesi mümkün olacağı misillü ol halde cenâb-ı vâlâları dahi ol havali aşâyir ve ahalisinden lüzumu kadar harbiye tedârikiyle Sevkuşşuyûh mevkîinden asker yetişinceye değin memleketin muhafazasına ve hususât-ı sâire-i lâzime icrasına me’zûn bulunacaklarına ve mukaddime olarak şimdilik mikdar-ı kâfî cebehâne ve levâzım-ı sâirenin serî‘an Basra’ya irsâli hususu ekîden paşa-yı mûmâileyhe iş‘âr kılınmış idüğüne binâen artık meftûr oldukları şîme-i mehâmidâtı ve fatânet muktezası üzere şuyûh-ı merkûmenin ol suretle açıktan açığa taltîfinden yani kendülere hil‘atlar iksâsından şu aralık sarf-ı nazarla ser-rişte verilmeyecek surette temin ve te’lîfleri esbâbının istihsâline ve hususât-ı sâirenin dahi bâlâda zikr olunduğu vech üzere hüsn-i icrasıyla keyfiyetin ve bundan böyle vukû‘ bulacak ahvâlin dahi pey der-pey bu tarafa sür‘at-i iş‘ârına himem-i behiyyeleri masrûf buyurulmak mütemennâ-yı hulûs-verîdir, efendim.

*

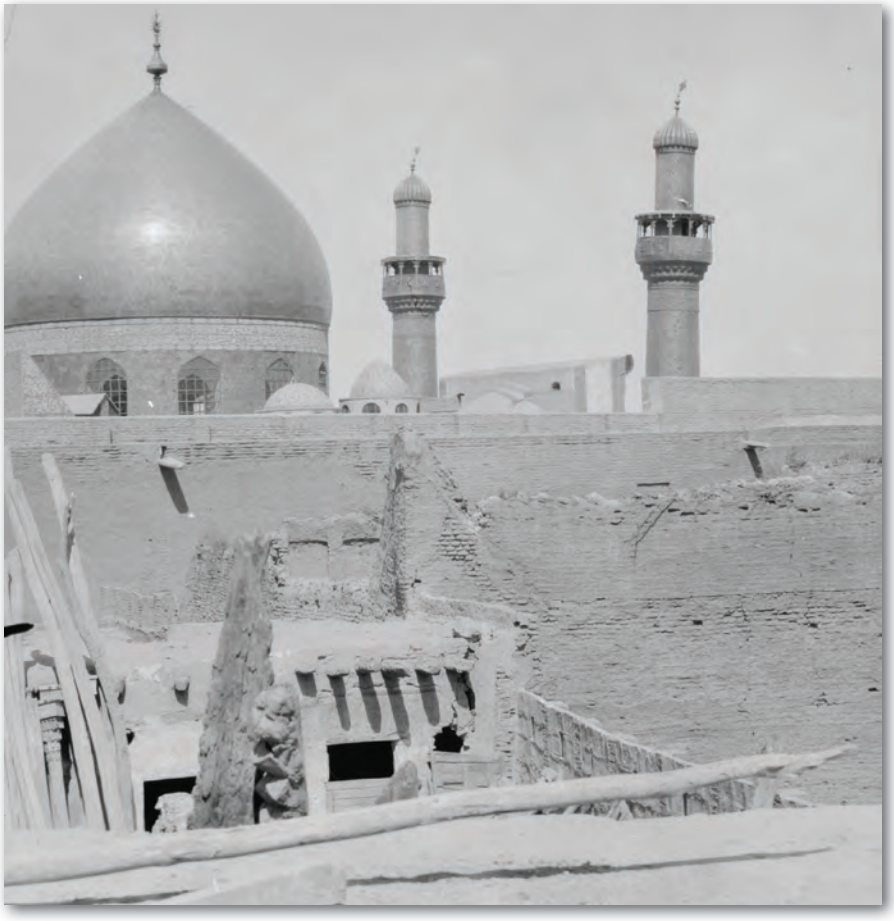

Resim 21: Necef’te cami

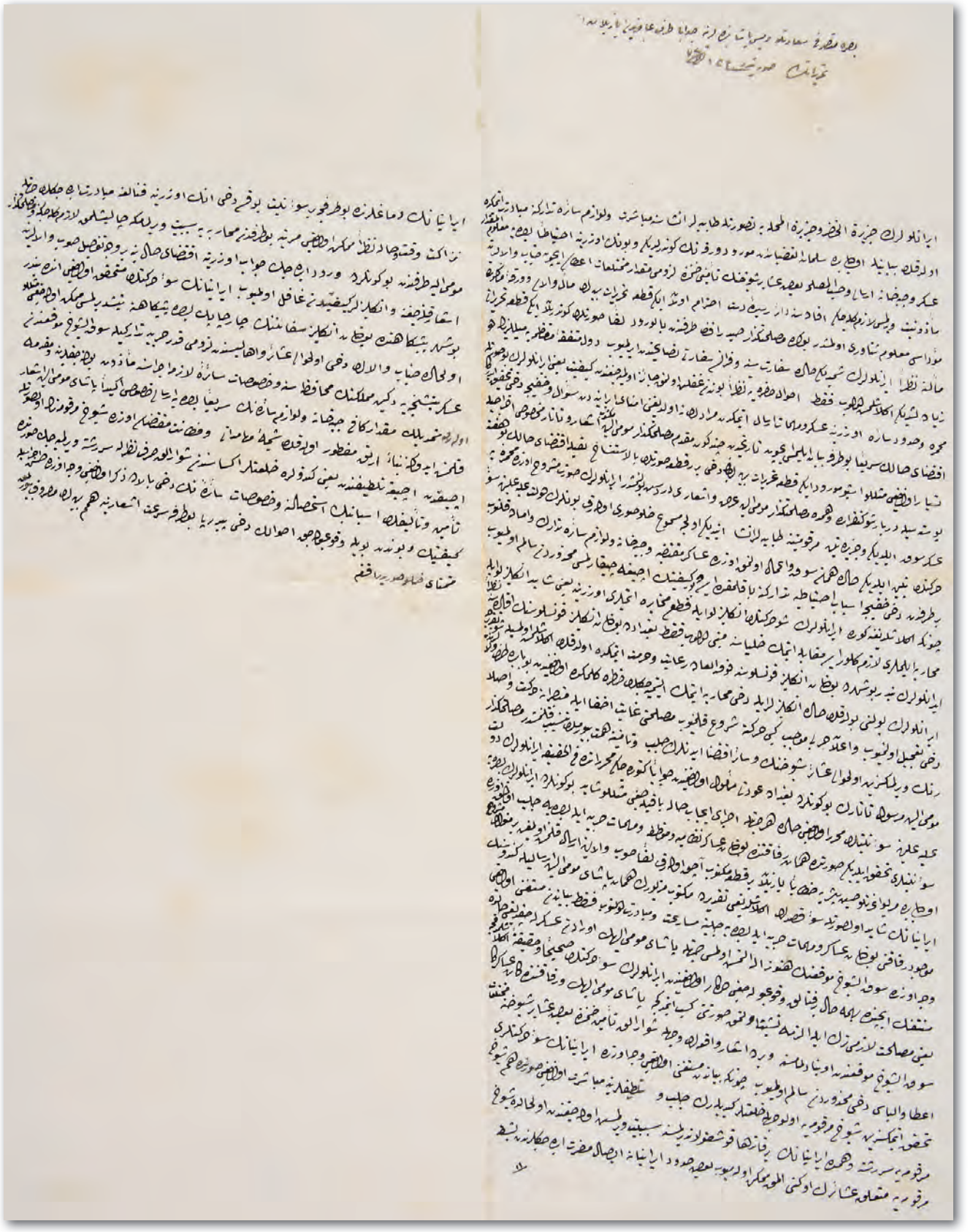

Atûfetlü efendim hazretleri

Tahran'da bulunan İngiliz sefîrinin geçende İranlu ile kat'-ı muhabere ederek avdet eylemiş olmasından dolayı İranlu'nın Basra Körfezi sevâhilinde bazı mahallere sevk-i asker ile istihkâm yapması üzerine Basra mutasarrıfı ve Tahran maslahatgüzarı ile olan muhâberâtı ve teşebbüs olunan tedâbîr ve tedârikât-i ihtiyâtiyeyi mutazammın Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümayunu Müşiri ve Bağdad Valisi devletlü paşa hazretlerinin Bâbıâlî'ye ve taraf-ı vâlâ-yı sipeh-sâlârîye gelen muharrerâtı melfûfâtı ve beraber olan tezkire-i Ser-askerî ile manzûr-ı ma'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı Padişahî buyurulmak için arz u takdim kılındı. İranlu'nın işbu harekâtı İngiltereli ile beynlerinde hâsıl olan burûdetten nâşî ihtiyât-kârâne bir şey ise de Muâhede-i Umumiye'nin in'ikâdı cihetiyle bu halin dahi bir reng-i diğere gideceği melhûz olup şu kadar ki İranlu'nun münâza'un-fih olan bazı mahallere asker sevk ve tabya gibi istihkâma dair şeyler inşa eylemesi ol havali hakkında beyne'd-devleteyn ittihâz olunmuş olan usul-i muvakkateye mugâyir düşeceğinden burada İran Sefareti'ne tebligât-ı münâsibe ve Fransa ve İngiltere sefaretlerine dahi ifadât-ı mukteziye icra olunması ve maslahatgüzar-ı mûmâileyhe bu yolda tahrirât yazılması ve vâli-i müşârunileyh hazretlerine dahi bu suretin beyanı ile her halde hakîmâne ve mutabassırâne hareket olunması hususunun tavsiye edilmesi haklarında her ne vechle emr u ferman-ı hazret-i Padişahî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi icra olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 27 Receb sene [12]72 / [3 Nisan 1856]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmile-i zîb-i ihtirâm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsâfâneleriyle evrâk-ı ma'rûza manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı Padişahî buyurulmuş ve ol vechle burada İran Sefareti'ne tebligât-ı münâsibe ve Fransa ve İngiltere Sefaretlerine dahi ifadât-ı mukteziye icra olunması ve maslahatgüzar-ı mûmâileyhe bu yolda tahrirât yazılması ve vâlî-i mûşârûn-ileyh hazretlerine dahi bu suretin beyanı ile her halde hakîmâne ve mutabassırâne hareket olunması hususunun tavsiye edilmesi müteallik ve şeref-sudûr buyurulan emr ü irade-i seniyye-i hazret-i cihan-dârî iktizâ-yı münîfinden olarak evrâk-ı mezkûre yine savb-ı âlî-i âsafîlerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Receb sene [12]72 / [4 Nisan 1856]

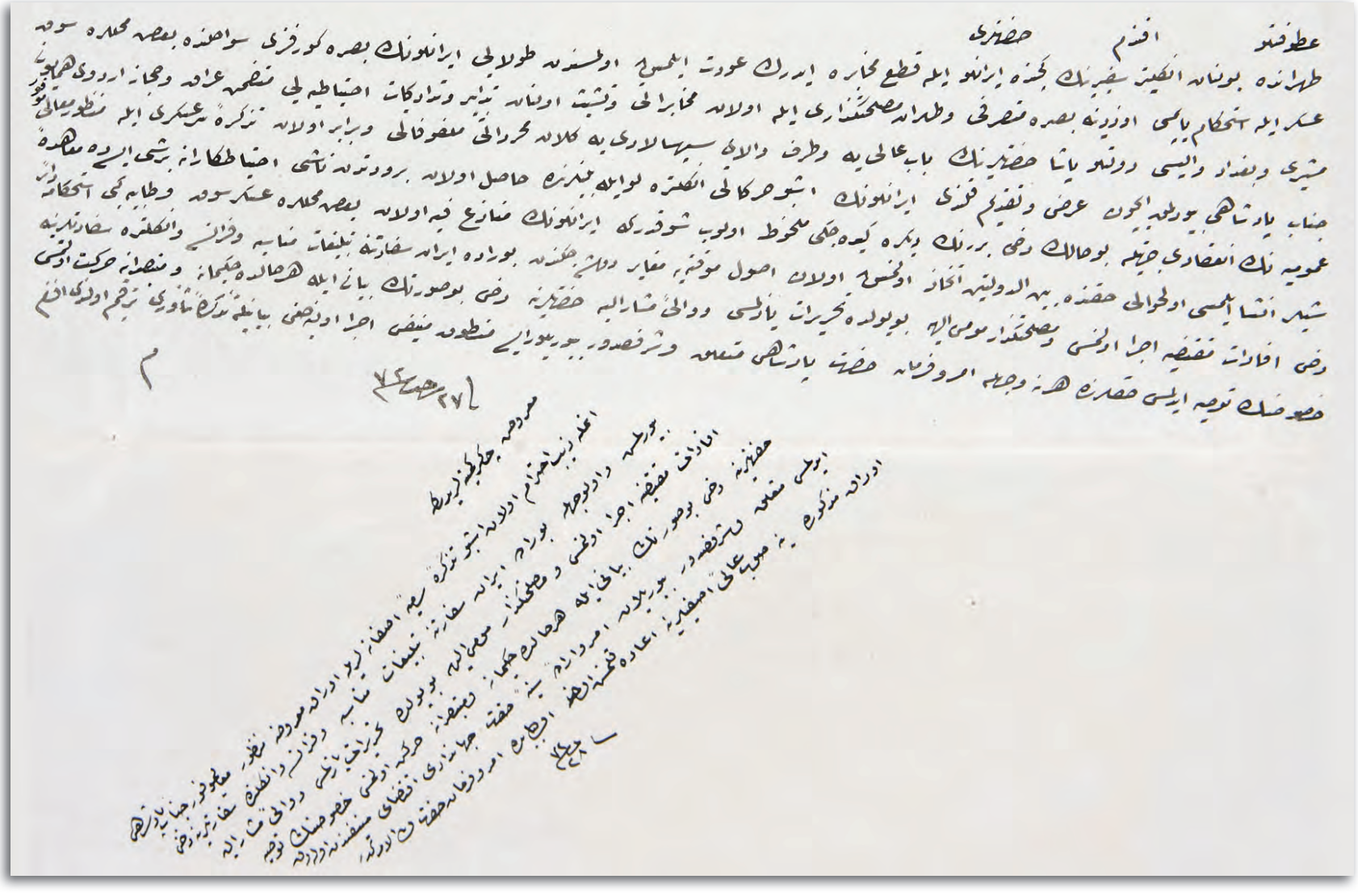

İ. HR, 130/6584

21

HİNTLİ VE İRANLI ZENGİNLERİN BAĞDAT VİLÂYETİ'NDE ŞİİLERCE KUTSAL SAYILAN YERLERDE VAKIF KURMAK AMACIYLA YAPACAKLARI ARAZİ ALIM SATIMLARINA İZİN VERİLMESİ HAKKINDA

Özellikle Hintli ve İranlı zenginlerin Bağdat Vilayeti'nde Şiilerce kutsal sayılan yerlerde emlak satın alarak bina yapmalarına engel olunmasının yanında vakıf kurmalarının da yasaklanması hayır sahiplerinin işlerine mani olacağından vakıf yapmak amacıyla emlak veya bina alınmasına izin verilmesi

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Arz ve beyâna hâcet olmadığı üzere memâlikü'l-mahrûsetü'l-mesâlik-i hazret-i şahanede düvel-i sâire tebaasının emlâk iştirâ eylemeleri nizâmât-ı kadîme iktizâsınca memnû' olduğu halde tebaa-i ecnebiyenin atebât-ı âliyâtda kezâlik emlâk mübayaası ve müceddeden binâ ihdâs ve inşası ve bazı mesâğ görünen tamirât ve tertibât maddesi karar-ı müttehize tahtında olup tecavüzü dahi dahil-i daire-i memnûiyetde bulunmuş olması üzerine atebât-ı âliyâtın ziyâretgâh-ı âlem ve siyemâ taife-i Şiîye indlerinde mahall-i mübâreke-i mezkûre Haremeyn-i muhteremeyn ile tev'em olduğundan gerek Hind ve gerek İran ahalisinin servet ve sâmân sahibi olanları mübayaasıyla atebâta vakf eylemelerini ve hâli olan mahaller için bina inşa ve ihdasını hemîşe istidâ ve niyaz eylemekde olduklarına ve maahâza nizâm-ı mevzu'ası dahi minvâl-i ma'rûz üzere olduğundan müsaade olunamayıp bu ise ashâb-ı hayrâtın sevabdan mahrumiyet ve kasabâtın adem-i mahrûmiyetini mûcib olacağına mebnî lede'l-mütâlaa bu bâbda yalnız devlet-i ecnebiye tarafından bina ve inşaat hakkında mesâğ gösterilmeyip şurası kemâfi's-sâbık müstesnâ tutularak o makûle ashâb-ı hayrâtın vakf olmak üzere bina ve ihdâs edeceği ebniyenin inşasında bazı şerâitle yani işbu niyyet-i sahiha ile olacağı arz ve yapacağı ebniyenin hâl ve keyfiyeti gelip meclis-i kebîr-i eyâlete ifade ile bir gûne mahzûr ve mazarratı olmadığı anlaşıldıkda ve ol vechile senede rabt olunarak mazbata ve ilâm-ı şer'îyesi bi't-tanzim vakfiyyeti evkâf cerîdelerine kayd kılındıkdan sonra usûl-i müttehizeye bi't-tevfîk taraf-ı hükûmetden tayin kılınacak memuru marifetiyle icabının icrasına müsaade buyurulur ise hem ashâb-ı hayratın me'yûs olmamasını ve hem de ma'mûriyet-i

belediyeyi istilzâm edeceğinden şurada da bir usulün ittihâzı emr u irâde-i âliye muvafakat eder gibi hatır-ı çâkerî olmuş ise de her halde icraat-ı hüsn-i iktizâsı menût-ı re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i vekâlet-penâhîleri bulunmuş idüği inşaallâhu Teâlâ muhât-ı ilm-i âli-i dâverâneleri buyuruldukda ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 17 Za. sene [12]73 / [9 Temmuz 1857]

Müşir-i Ordu-yı Irak ve Hicaz
ve Vali-i Eyâlet-i Bağdad
Seyyid Mehmed

Resim 22: Kerbela'da çarşı

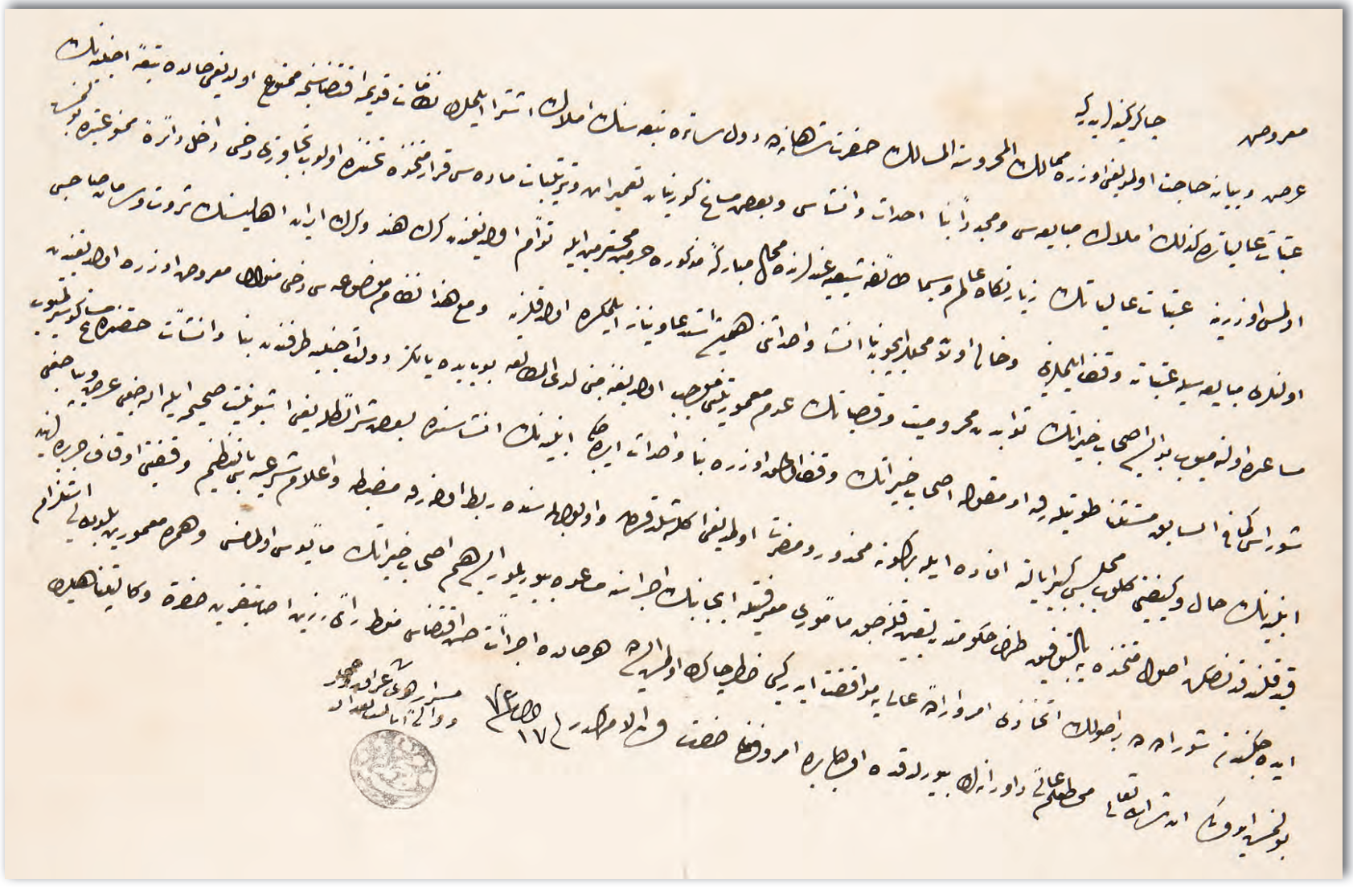

A. MKT. UM, 514/95

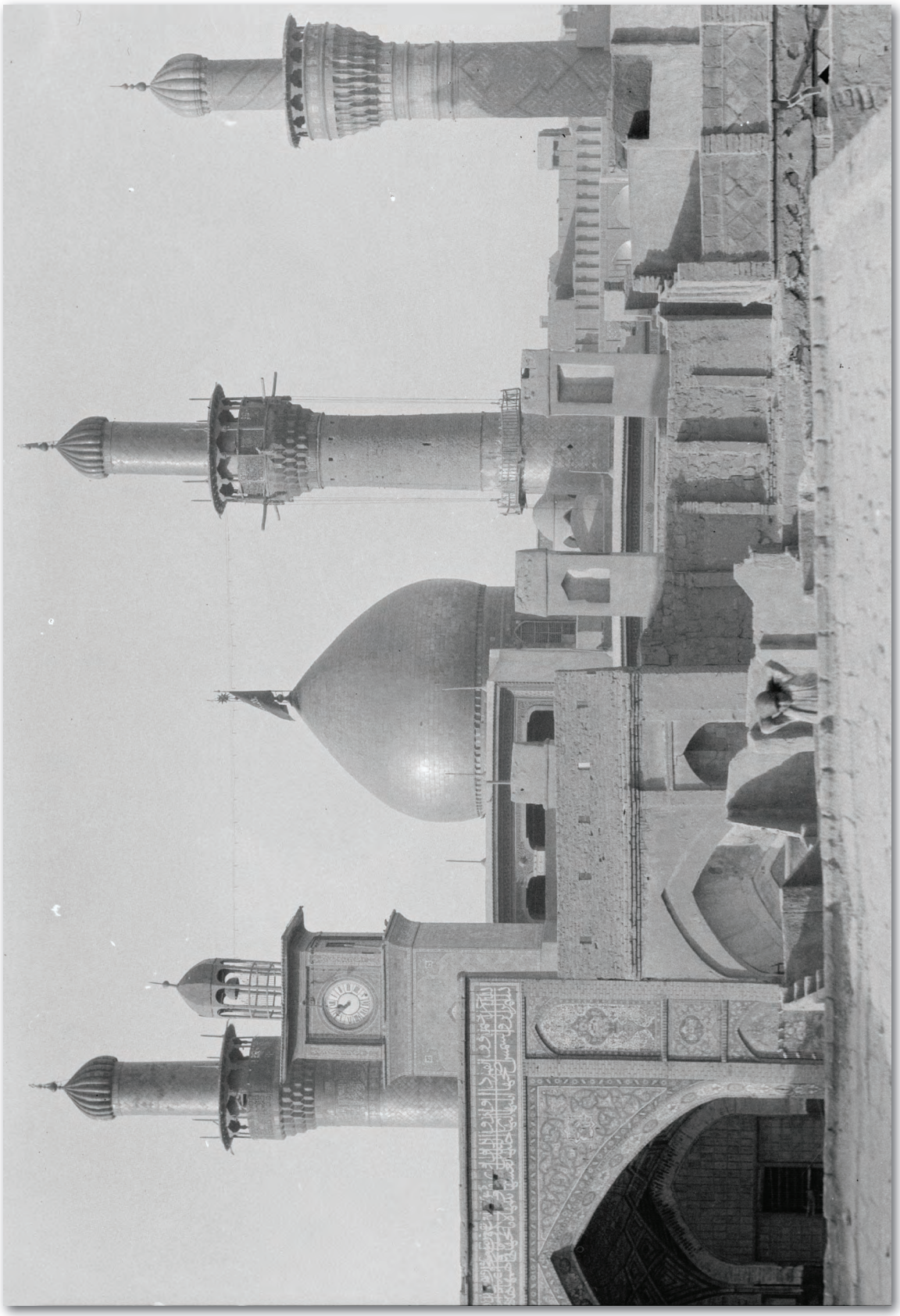

Resim 23: Kerbela'da Ulucami

22

İRAN SINIRINDAN TRABZON'A KADAR OLAN YOLLARDAKİ EMNİYETSİZLİĞE DAİR TEDBİR ALINMASINA DAİR

İran sınırından Trabzon'a kadar olan yollarda bazı İranlıların katledilmesinden doğan emniyetsizliğin, Trabzon Vilayeti hudutları içinde cereyan etmediğinden Erzurum Valiliği'nce araştırılması

Re's-i hudud-ı İraniye'den Trabzon havalisine kadar olan yolların emniyetsizliği cihetiyle hududun berü tarafında vâki' Karantina nâm mahalde ve ânın iki saat berisinde Sarısu nâm mevkîde dört nefer İranlu ve Erzurum ile Trabzon beyninde diğer bir şahsın katl ve idam olundukları ve bu sebeble ebnâ-yı sebil münselibü'l-emniye bulundukları beyanıyla icra-yı icabı zımnında İran sefareti tarafından vuku' bulan tebligât-ı resmiye üzerine tahkikât-ı seri'a icrasıyla o makule emniyet-i turuk maddesinin insilâbına bâdi olan şeylerin men'ine ve katl maddelerinin bi't-tahkik icra-yı muktezâsına mübâderet kılınması emr u fermanını şâmil şeref-bahş-ı mufarık-ı ta'zîm ve tefhîm olan fermannâme-i sâmi-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri müfâd-ı ulyâsı rehin-i îkân-ı çâkerânemiz olmuş ve her bir emr u ferman-ı sâmi-i cenâb-ı hidîv-i azâmilerinin sür'at-i tenfîz ve ifâsı vecibe-i zimmet-i ubudîyetimiz bulunmuş olub ancak vuku'ât-ı müteessife-i mezkûrenin zuhûru sahih ve vâki' ise ol mevkîler Trabzon Eyâleti dahilinde olmayıp Erzurum Eyâleti dairesi tahtında idüğü bedihî ve cenâb-ı Hâfız-ı Mutlak'a hezâr şükr ü senâ olsun sâye-i asâyiş-vâye-i cenâb-ı mülûkânede âsâr-ı yümn-i teveccühât-ı meâli-âyât-ı celîle-i hazret-i vekâlet-penâhîleriyle bu havali kemâl-i asâyiş ve emniyet üzre bulunup bi'l-cümle ebnâ-yı sebil ve ahâli ve sâire şu asâyiş-i hâlin teşekküründe bulundukları mertebe-i vuzûh ve büruza müntehî olduğundan ve mamâfih arkası bırakılmayıp tıbkı emr u ferman-ı sâmi-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri vechile gece gündüz inhilâl-i asâyişi müstelzim olur hâlât vuku'a gelmemesi için basiret-i mütemâdiye üzre bulunmasıyla arz ve beyan-ı keyfiyet ma'razında terkîm ve takdim-i mazbata-yı çâkerânemize ibtidâr olunmağın ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 18 S. Sene [12]74 / [8 Ekim 1857]

Trabzon Eyalet Meclisi
azâlarının mühürleri

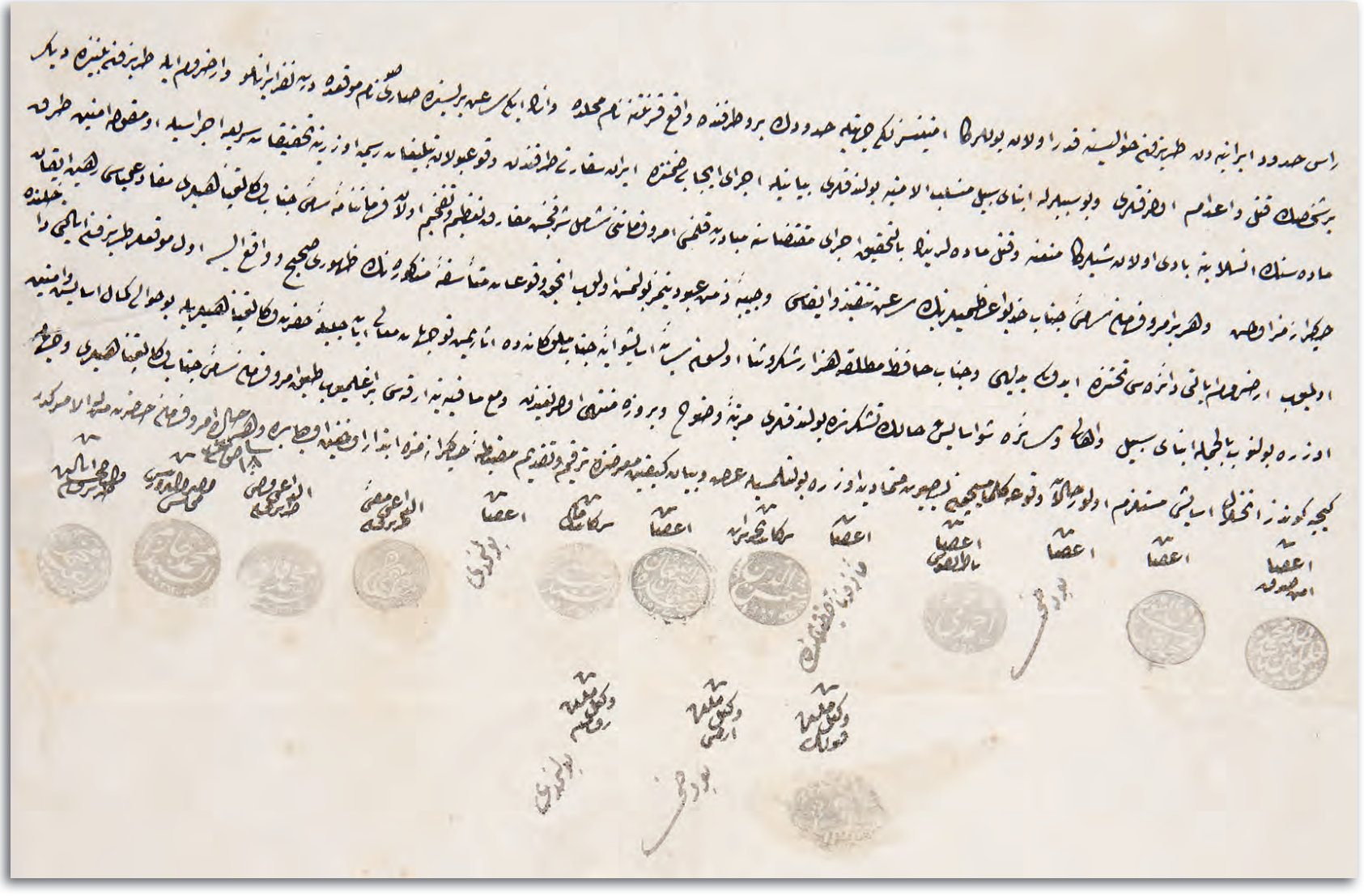

A. MKT. UM, 294/90

23

İRAN ŞAHI'NIN DOĞUM GÜNÜ MÜNASEBETİYLE YAPILACAK TÖRENE PADİŞAH'I TEMSİLEN BİR MÂBEYİNCİNİN KATILMASI HAKKINDA

İran Şahı'nın doğum yıldönümü münasebeti ile İran Sefareti'nde yapılacak törene; taç takınan tüm devlet idarecilerine eşit davranmış olmak için Padişah adına Mabeyn-i Hümayun'dan görevlendirilecek bir zatın katılmasının uygun görüldüğü

Atufetlü efendim hazretleri

İşbu gelecek pazarertesi günü şehâmetlu İran Şahı hazretlerinin rûz-ı velâdeti olduğundan sâir bazı devletler hakkında icra olunan merâsim Şah-ı müşârunileyh hazretleri hakkında dahi icra buyrulduğu halde minnetdâr olacaklarına dair cânib-i sefaretden bazı ifadât vuku'bulmuş olup şimdiye kadar işbu merâsim yalnız düvel-i hamse hakkında icra olunmakda ise de asıl kaide-i düvelîyece tâc-dârânının cümlesine muamele-i mütesâviye icra olunmak lâzım gelip sâirelerine icra olunmaması mücerred onların sefaretleri eyyâm-ı resmiyelerini ilân etmediklerinden neş'et etmiş olmasıyla şimdi İran Sefareti böyle resmen rûz-ı velâdet-i Şahî ilân edecek olduğu halde icra-yı resm-i tebrik olunması şan-ı âlîye muvafık olacağına ve ileride sâirleri dahi bu yolda bulunurlar ise onlara dahi muamele-i mütesâviye icrası lâzım geleceğine binâen işbu suret rehin-i müsaade-yi seniyye buyrulduğu halde yevm-i mezkûrda Mabeyn-i Hümayun cânib-i âlîsinden tayin buyurulacak zâtla Divân-ı Hümayun tercümanı saâdetlü beyefendinin İran Sefareti'ne izâmı hakkında her ne vechile emr u ferman-ı hazret-i şehinşahî müteallik ve şeref-sunûh buyrulur ise ona göre hareket olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 7 S. sene 1276 / [5 Eylül 1859]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Esâbi'-zîb-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleri manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i mülûkâne buyrulmuş ve ber-minvâl-i muharrer sâirleri dahi eyyâm-ı resmiyelerini icra edecek oldukları halde onlara dahi muamele-i mütesâviye icra olunmak üzere yevm-i mezkûrde

Mabeyn-i Hümayun taraf-ı âlîsinden İran Sefareti'ne izzetlü Emin Bey irsâl buyrulacağından birlikde bulunmak üzere mîr-i mûmâileyhin Mabeyn-i Hümayun cânib-i âlîsine izâmı müteallik ve şeref-sudûr buyrulan emr ü irade-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî mukteza-yı münîfinden bulunmuş olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 S. Sene [12]76 / [5 Eylül 1859]

Resim 24: Muzafferüddin Şah

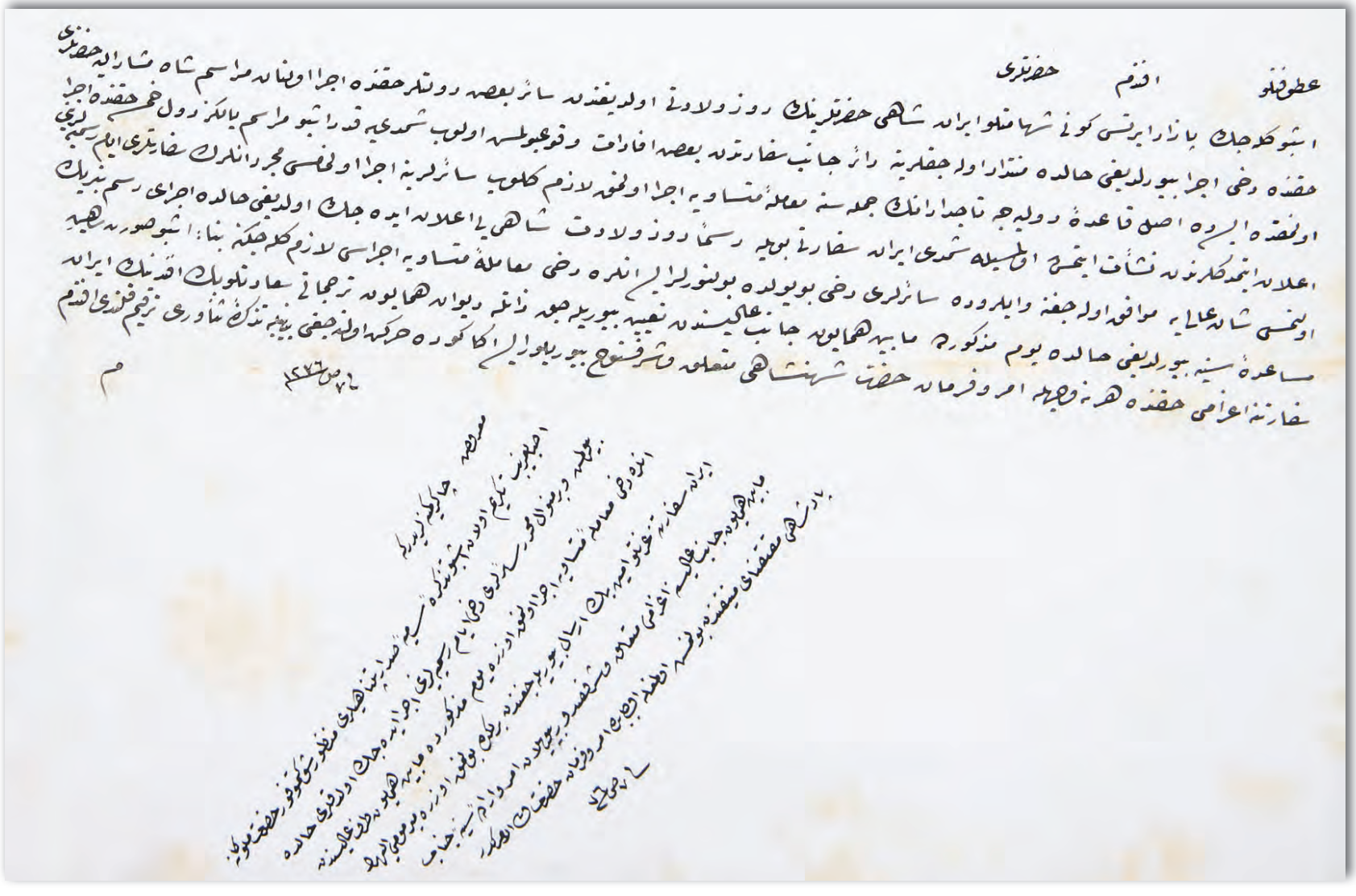

İ. HR, 170/9225

Resim 25: Muhammed Ali Şah

24

TRABZON'DAKİ İRAN KÂRPERDAZI HAFIZ AĞA'YA MECİDİYE NİŞANI VERİLMESİNİN UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ HAKKINDA

Trabzon'daki İran Karperdazı Hafız Ağa'ya, devlet görevlerinde gösterdiği uyumlu davranışları ve Kırım Savaşı'nda Osmanlı ordusuna cephane nakli hususunda üstün hizmetlerinden dolayı 3. rütbeden Mecidiye nişanı verilmesinin uygun görüldüğü

Beyaz üzerine sâdır olan ferman-ı âli müfâdı ve müte'allık buyurulan irâde-i seniyye mantûk-ı celîli ve muktezâ derkenârında gösterildiği üzre Trabzon'da İran Karperdazı bulunan Hâfız Ağa müddet-i medîde orada olup memuriyet-i Saltanat-ı Seniyye ile hüsn-i imtizâc eylemiş olduğu misillü mesele-i sâbıkada dahi Ordu-yı Hümayun'un nakl-i mühimmâtı hususunda fevkalâde ibrâz-ı hizmet ve gayret ve ifâ-yı muâvenet eylemiş olmasına mebnî ağa-yı mûmâileyhe üçüncü rütbeden bir kıt'a Mecidiye nişan-ı zîşânı ihsan olunmuş ve nişan-ı mezbûrun 19 Muharrem sene [12]76 tarihli kalemden vârid olan ilmühaber mûcebince imâli için dört kıt'a nişan miyânında 24 Muharrem sene [12]76 tarihinde Hazine-i Hassa Sergi Odası'na ilmühaber verildiği mukayyed olmağla mezkûr nişan ağa-yı mûmâileyhe itâ olunduğu bilinmek için oda-i mezkûra ilmühaber verilmekle ber-minvâl-i muharrer keyfiyet malûm olmak için Nişan Kalemi'ne dahi bâ-ferman-ı sâmi işbu ilmühaber verildi.

Fî 2 Safer sene 1276 / [31 Ağustos 1859]

Es-Seyyid **Mehmed Aziz**

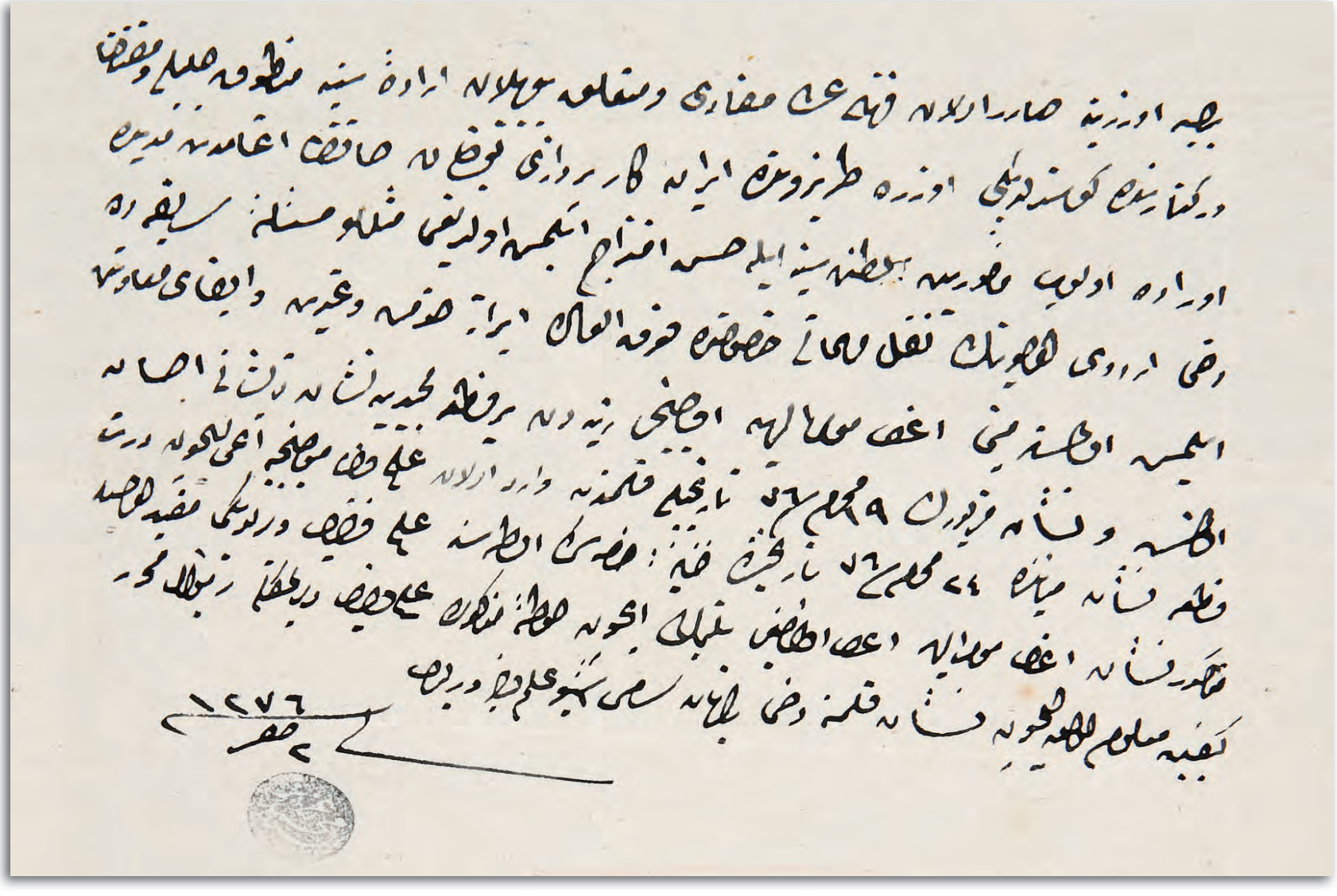

A. DVN, 145/92

25

BAĞDAT'TAKİ İMAM MUSA KÂZIM TÜRBESİ'NİN ŞAH'IN NAKDÎ YARDIMIYLA TAMİR EDİLMESİNE İZİN VERİLDİĞİNE DAİR BAĞDAT VALİSİ'NİN TELGRAFI

Bağdat'ta bulunan İmam Musa el-Kâzım'ın türbe ve minarelerinin İran Şahı'nın nakdî yardımıyla tamir edilmesine Padişah tarafından izin verildiği

Telgrafhâne-i Âmire
Merkez-i İdare
Telgrafnâme
Bağdad
Fî 4 Haziran sene [1]278
Numara 267

Makam-ı âli-i hazret-i Sadaret-penâhî'ye

İmam Musa el-Kâzım hazretlerinin türbe-i şerife ve minareleri tamiri için İran Şahı hazretleri tarafından akçe geldiği beyanıyla ruhsat itâsını atebâtın tamirine memur Şeyh Abdal Hüseyin Efendi ile şehbender taraflarından iltimas olunmuş ve türbe-i mezkûre ile minareler fi'l-hakîka tamire muhtac olup taraf-ı Devlet-i Aliyye'den yapılması daha âlâ ise de vakit müsaid olmaması cihetiyle cânib-i hükûmetden nezâretle heyet-i asliyesi üzere tamirine ruhsat verilmesinde bir be'is görülememiş ise de ba'dehû icabına bakılmak üzere bunun ve bu misüllü tamiri istidasında bulunacakların haklarında ne sûretle muamele olunması icab edeceğinin emr u ferman buyurulması bâbında emr u ferman efendimizindir.

Fî 17 Zilhicce sene 1278 / [15 Haziran 1862]

Müşir-i Ordu-yı Irak ve Vali-yi Bağdad
Mehmed Nâmık

*

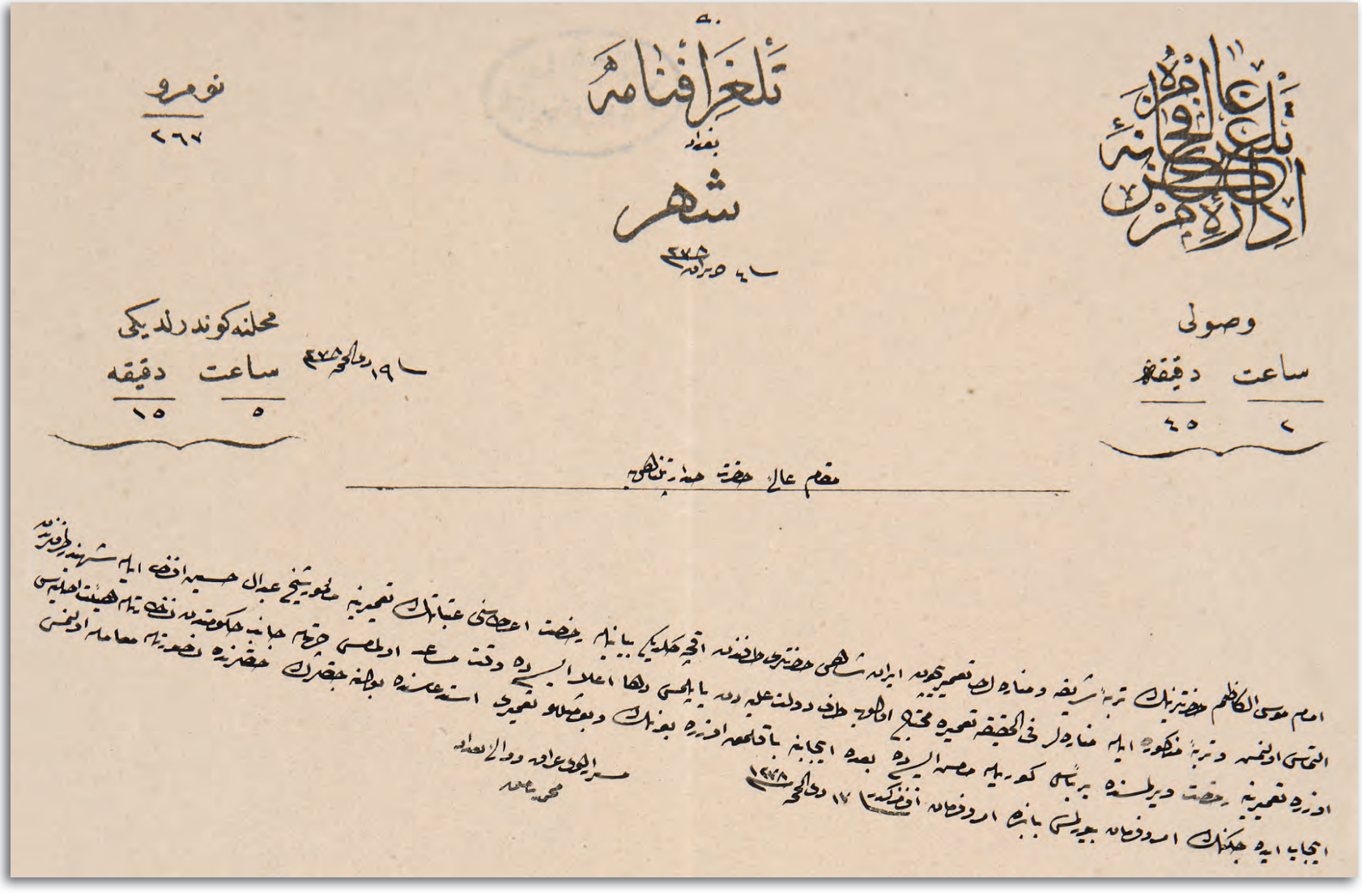

تلغرافنامه

بغداد

شهر

نومرو

٢٦٧

وصولی

ساعت ٢ دقیقه ٤٥

محلنه کوندرلدیکی

ساعت ٥ دقیقه ١٥

مقام عالی حضرت صدارتپناهی

امام موسی الکاظم حضرتلرینک تربهٔ شریفه و مناره‌لری تعمیر ایچون ایران شاهی حضرتلری طرفندن اقچه‌جکدیکی بیانیله رخصت اعطاسنی عتباتک تعمیرینه مأمور شیخ عبدالحسین افندی ایله شهبندر طرفندن التماس اولنمش و تربهٔ مذکوره ایله مناره‌لر فی الحقیقه تعمیره محتاج اولوب طرف دولت علیه‌دن یاپلمسی دها اعلا ایسه‌ده وقت مساعد اولمامسی جهتله جانب حکومتدن نظارتله هیئت اصلیه‌سی اوزره تعمیرینه رخصت ویرلمسنده بر بأس کوریله مامش ایسه‌ده بعده ایجابنه باقلمق اوزره بونک و بو مثللو تعمیری استدعاسنده بولنه‌جقلرک حضرتلرنده نصورتله معامله اولنمسی ایجاب ایده‌جکنک امر و فرمان بیورلمسی بابنده امر و فرمان افندیکدر ١٧ ذی الحجه ١٢٧٨

مسرالوی عراق و والی بغداد

محمد [illegible]

١٩ ذی الحجه ١٢٧٨

Atufetlü efendim hazretleri

İmam Musa el-Kâzım hazretlerinin türbe-i şerife ve minarelerinin şehâmetlü İran Şahı hazretleri tarafından tamirine ruhsat itâsı iltimas olunduğuna ve bu misüllü tamirât icrası istidasında bulunacaklar haklarında ne sûretle muamele olunması istizânına dair Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümayunu Müşiri ve Bağdad Valisi devletlü paşa hazretlerinin vârid olan telgrafnâmesi meşmûl-ı nazar-ı şevket-eser-i hazret-i Padişahî buyrulmak için arz ve takdim kılındı. Tamirât-ı mezkûrenin Şah-ı müşârunileyh hazretleri tarafından icrasında mahallince bir gûne be'is ve mahzur olmadığı sûret-i iş'ârdan anlaşıldığına binâen ol vechile icrası hususuna ruhsat itâsı ve ba'dezîn bu misüllü istida vuku'unda mahzur olup olmadığı mahallince tahkik olunarak keyfiyetin bu tarafa iş'ârıyla verilecek mezuniyet üzerine ifâ-yı muktezâsı hususunun müşir-i müşârunileyh hazretlerine bildirilmesi hakkında her ne vechile emr u ferman-ı cenâb-ı mülûkâne isabet-bahşâ-yı sünûh ve sudûr buyurulur ise âna göre hareket olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 5 Muharrem sene 1279 / [3 Temmuz 1862]

Ma'ruz-ı çâker-i kemineleridir ki,

Hâme-pirâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan telgrafnâme manzûr-ı me'âl-i mevfûr-ı cenâb-ı mülûkâne buyrulmuş ve tamirât-ı merkûmenin ol vechile icrası hususuna ruhsat itâsı ve ba'dezîn bu misüllü istida vuku'unda ber-minvâl-i muharrer keyfiyetin bu tarafa iş'ârıyla verilecek mezuniyet üzerine ifâ-yı muktezâsının müşir-i müşârunileyh hazretlerine bildirilmesi müteallik ve şeref-südûr buyurulan emr u irade-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne icab-ı âlisinden olarak mezkûr telgrafnâme yine savb-ı sâmi-i âsafilerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Muharrem sene 1279 / [4 Temmuz 1862]

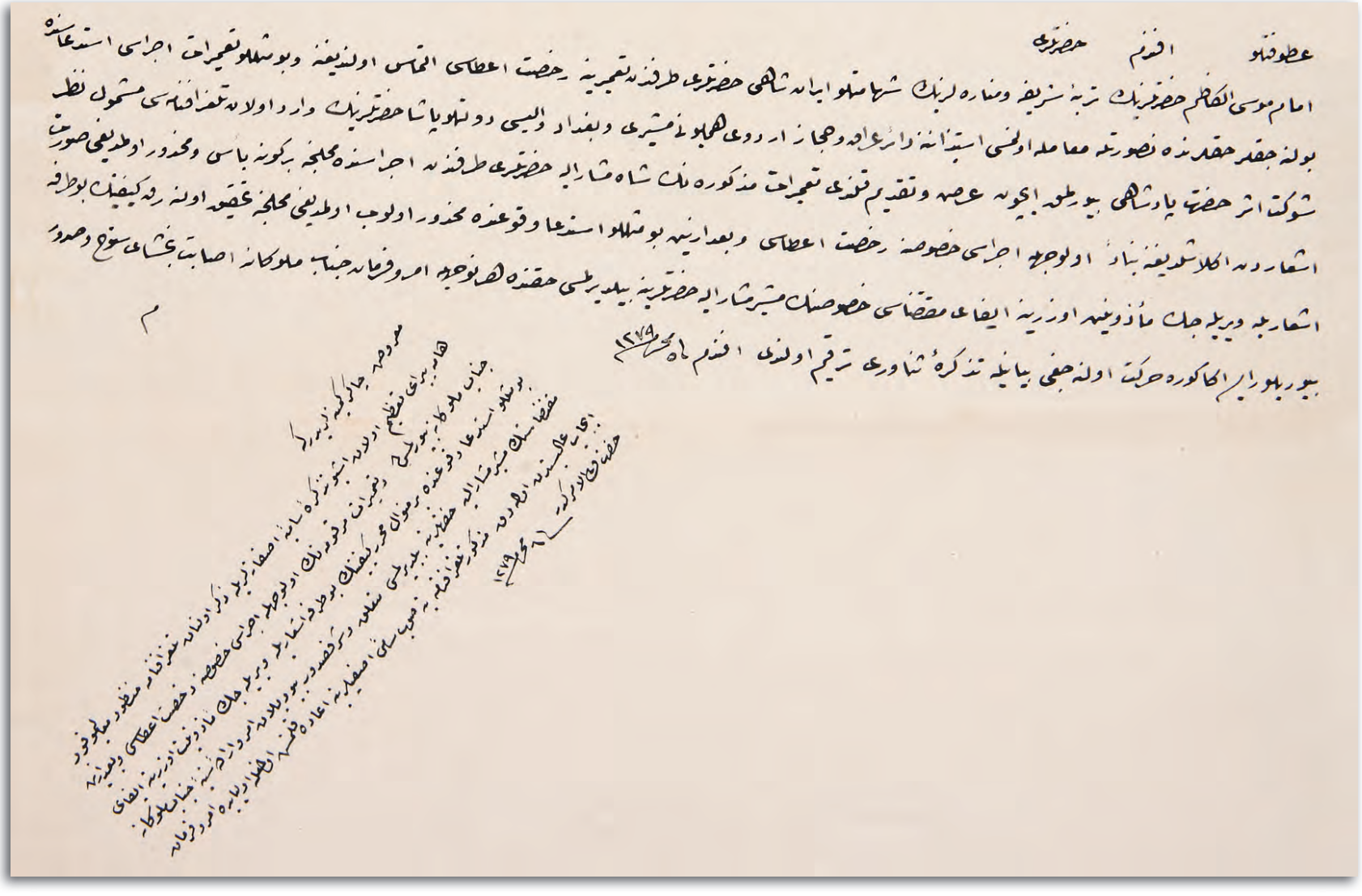

İ. HR, 193/10909

26

ŞAH'A SUİKAST DÜZENLEYEN FİRARİLERİN BAĞDAT'TAN ALINARAK İÇ BÖLGELERE NAKLEDİLMELERİ HAKKINDA İRADE

İran'da Bâbî adıyla ortaya çıkmış olan ve Şah'a suikast düzenleyen batıl bir mezhebin firari mensuplarından Bağdat'a yerleşenlerin, İran'a iade edilmeyerek Bursa veya Edirne gibi bölgeden uzak bir yerde zorunlu ikametleri için İstanbul'a gönderilmeleri

Atufetlü efendim hazretleri

Bir müddetden berü İran'da Bâbî nâmıyla zuhur etmiş olan bir mezheb-i bâtıl ve hafînin ashabından bazı eşhâs bundan çend sene mukaddem şehâmetlü İran Şahı hazretleri üzerine su-i kasd etmiş ve birazı tutulup te'dib olundukları sırada çend neferi firar ederek bunlardan Mirza Hüseyin Ali Bağdad'a gelmiş ve el'an orada ikamet ve mezheb-i mezkûr erbâbına riyâset etmekde bulunmuş olduğundan kendisinin taraflarına redd ü teslimini İran Devleti taleb ve istidâ eylemiş ise de bu makule mültecilerin cebren red ve iadeleri Devlet-i Aliyye'nin usul-i müşfikânesine ve kâide-i umumîye-i düveliyeye münâfi olduğu cevabı verildiğinden o iddiadan feragat edip fakat Bağdad gibi re's-i hududa karîb ve züvvâr ve tüccar-ı İraniye'nin mecma'ı olan bir mahalde bu misüllü bir âdemin bulunması bizzât Şah hazretleri'nin insilâb-ı emniyetini mûcib olmakda olduğundan hududa ba'id olan ve enderûn-ı Memâlik-i Mahrûse-i hazret-i mülûkâne'de bulunan bir münasib mahalle nakletdirilmesi iltiması der-miyân olunmuş olduğundan ve Bağdad valisi ve Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümayunu müşiri devletlü paşa hazretleri eğerçi gerek bu âdemin ve gerek tevâbîinin Bağdatca ve Devlet-i Aliyyece bir gûne mazarratları olmadığından ve İranilerin ol havalice hareketleri pek de muvâfık-ı salâh ve muhâdenet bulunmadığından bahisle adem-i teb'idleri tarafında olmuş ve muahharan kendilerini taht-ı tabiiyyet-i Devlet-i Aliyye'ye dahi almış ise de Saltanat-ı Seniyye'nin müsâlemet üzere bulunduğu bir devletin hükümdarına su-i kasd etmiş olan bir şahsın ol devletin memâliki civarında tutulması hakikaten mültezim-i âli olan meslek-i istikamet-i verâsetiye ve şan-ı sulh-ı perveriye çesbân olmadığından başka ahalisi birçok aşâyir-i muhtelife ve kabâil-i müteaddideden mürekkeb olan hıtta-i Irakiye'de şöyle dalâlet-i hafiyye ile müttehem ve fesad ve ıdlâl ile müştehir kimesnelerin bulunması bizce dahi muzır olacağına binâen merkûm Hüseyin Ali ve birkaç

başlıca rüfekâsının Bursa ve Edirne misüllü bir mahalde ikame olunmak için Dersaadet'e gönderilmesi hususunun müşir-i müşârunileyh hazretlerine tavsiye kılınması münasib gibi tezekkür olunmuş olmağın ol bâbda her ne vechile emr u ferman-ı isabet-beyan-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî müteallik ve şeref-südûr buyrulur ise muktezâ-yı münîfinin icrasına mübâderet olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 12 Ş. Sene 1279 / [2 Şubat 1863]

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Pirâye-i enâmil-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i vekâlet-penâhîleri manzûr-ı âli-yi hazret-i Şehinşahî buyrulmuş ve merkûm Hüseyin Ali ile birkaç başlıca rüfekâsının Bursa ve Edirne misüllü bir mahalde ikâme olunmak üzere Dersaadet'e gönderilmesi hususunun müşir-i müşârunileyh hazretlerine tavsiye olunması müteallik ve şerefsudûr buyrulan emr u ferman-ı me'âl-i unvan-ı hazret-i mülkdârî muktezâ-yı münîfinden bulunmuş olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Ş. Sene 1279 / [5 Şubat 1863]

Resim 26: Urmiye'de Şah'ı bekleyiş

İ. HR, 198/11268

Resim 27: Tahran Sefir-i Kebiri Münif Paşa

27

OSMANLI İRAN DEVLETLERİ ARASINDA İMZALANAN TELGRAF ANTLAŞMASI'NDA TARİFE DEĞİŞİKLİĞİ YAPILMASI HAKKINDA İRADE

Osmanlı-İran devletleri arasında imzalanan Telgraf Antlaşması hükümlerince tarafların ecnebi devletler ile yaptıkları telgraflaşmaların imtiyazını gözetmeleri gerektiğinden Osmanlı-İngiliz Telgraf Anlaşması'nda yüksek tarifenin İran'ın talebi üzerine karşılıklı uygulanmasında mahzur görülmediği

Atufetlü efendim hazretleri

Saltanat-ı Seniyye ile İran Devleti beyninde akdolunan telgraf muahedesi ahkâmınca memâlik-i Devlet-i Aliyye'de İran telgrafı tahrirâtının ve İran memâlikinde Devlet-i Aliyye telgrafları mektublarının tarafeyn muharrerat-ı dahiliye-i telgrafisi veyahûd tarafeyn memâlikinde düvel-i ecnebiye tahrirât-ı telgrafisi imtiyaz ve tekâlifine mazhar olmaları musarrah olduğuna ve Saltanat-ı Seniyye'nin İngiltere Devleti'yle akdeylediği telgraf mukavelenâmesinde muharrer tarifenin imtiyazı ise diğerinden ziyade bulunduğuna binâen tarafeyn memâlikinden irsâl olunacak tahrirât-ı telgrafî hakkında İngiliz tahrirât-ı telgrafisi için ittihâz olunan tarife düsturu'l-amel tutularak telgraf idarelerinin ânâ göre ücret ahzeylemesi İran Devleti tarafından taleb olunmuş ve bunda bir be'is ve mahzur görünmemiş olduğundan ol bâbda Hariciye Nezâret-i Celîlesi ile İran Sefareti beyninde tanzim olunan mukavelenâme müsveddesi leffen arz ve takdim kılınmış olmağla zikr olunan mukavelenin akd ve imzası için nezâret-i celîle-i müşârunileyhaya mezuniyet itâsı ve fakat işbu kararın imzası tarihinden itibaren üç ay sonra icrasına teşebbüs olunmasının dahi ilavesi hakkında her ne sûretle emr u irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise ânâ göre hareket olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 29 S. sene 1282 / [24 Temmuz 1865]

Ma'ruz-ı çâker-i kemineleridir ki

Hâme-zîb-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle mezkûr müsvedde meşmûl-i nazar-ı dekâyık-eser-i hazret-i tacidârî buyrulmuş ve ber-muceb-i istizân nezâret-i

müşârunileyhâya mezuniyet itâsı ve fıkra-yı mezkûrenin dahi ilavesi emr u irade-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî mantûk-ı münîfinden olarak zikr olunan müsvedde yine savb-ı sâmi-i âsafânelerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî selh-i S. sene 1282 / [24 Temmuz 1865]

*

Resim 28: İran Sadrazamı Ali Asgar Han

Oda-yı Tercüme-i Bâbıâli

Bin iki yüz seksen senesi şehr-i Cumadessânîsi'nin on yedisinde İran Devleti'yle Saltanat-ı Seniyye beyninde akdolunan telgraf muâhedesinin üçüncü bendi ahirinde memâlik-i Osmaniye'de İran tahrirât-ı telgrafiyesinin ve İran memâlikinde Osmanlı tahrirât-ı telgrafiyesinin tarafeyn muharrerât-ı dahiliye-i telgrafiyesi veyahûd tarafeyn memâlikinde düvel-i ecnebiye tahrirât-ı telgrafiyesi imtiyaz ve tekâlifine mazhar olacakları musarrah olduğuna ve bin sekiz yüz altmış dört Eylülü'nün üçünde Devlet-i Aliyye'nin İngiltere Devleti'yle akdeylediği telgraf mukavelenâmesinin dokuzuncu bendinde muharrer tarifenin imtiyazı ise Devlet-i Aliyye ve İran Devleti miyânesinde mün'akid muâhedenin altıncı bendinde muharrer tarifenin imtiyazından ziyade bulunduğuna mebnî zikr olunan seksen senesi Cumadessânîsi'nin on yedisinde akdolunan telgraf muâhedesinin üçüncü bendi ahkâmının icrası ve tarafeyn idaresinin menâfîini müstelzim olan muhaberât-ı telgrafiyenin teshili zımnında Osmanlı memâlikinden İran'a ve İran'dan memâlik-i Osmaniye'ye irsâl olunacak tahrirât-ı telgrafiye hakkında memâlik-i İraniye ve Osmaniye'de İngiliz tahrirât-ı telgrafiyesi içün ittihâz olunan tarife düsturü'l-amel tutularak tarafeyn memâlikinde telgraf idarelerinin âna göre ücret ahz eylemesi übbehetlü devletlü Âli Paşa hazretleriyle İran Sefiri Mirza Hüseyin Han hazretleri miyânesinde karar-gîr olmuşdur.

[24 Temmuz 1865]

İ. HR, 214/12415

Resim 29: İran'ın Dersaadet Sefir-i Kebiri Alâülmülk Mirza Mahmud Han

28

OSMANLI - İRAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ ANTLAŞMANIN BİR AN ÖNCE YAPILMASI HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

Vakit geçirilerek ve sessiz kalınarak Osmanlı haklarının korunamayacağından bahisle bir an önce muahedenin imza olunması hakkında Tahran Sefareti'nin talebi

Bâbıâlî
Nezâret-i Celîle-i Hariciye
Tercüme Odası

Makam-ı Nezâret-i Hariciye'ye fî 2 Teşrîn-i sânî sene 1873 târihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan telgrafnâmenin hallidir

Burada âdetleri üzere mürûr-ı vakt ile meskûtun-anh kalmak için işlerimiz hiç tesviye olunmayıp her dürlü hukuk-ı sarihamız göz göre [göre] pâyimâl oluyor. Bundan ihkâk edilmek ve hem de ilerisini te'min eylemek için tasavvur edilen bir tedbir bir hafta mukaddem posta ile iş'âr olundu. Vusûlüne kadar derdest olan muahedenin imza olunmasını teklif ederim. Dersaadet'de İran ve İngiltere sefaretlerinden bu bâbda te'min eylerim. Defteri gönderildiği vechile pesmânde kalan mütâlebemiz küllî ve mühimdir.

[2 Kasım 1873]

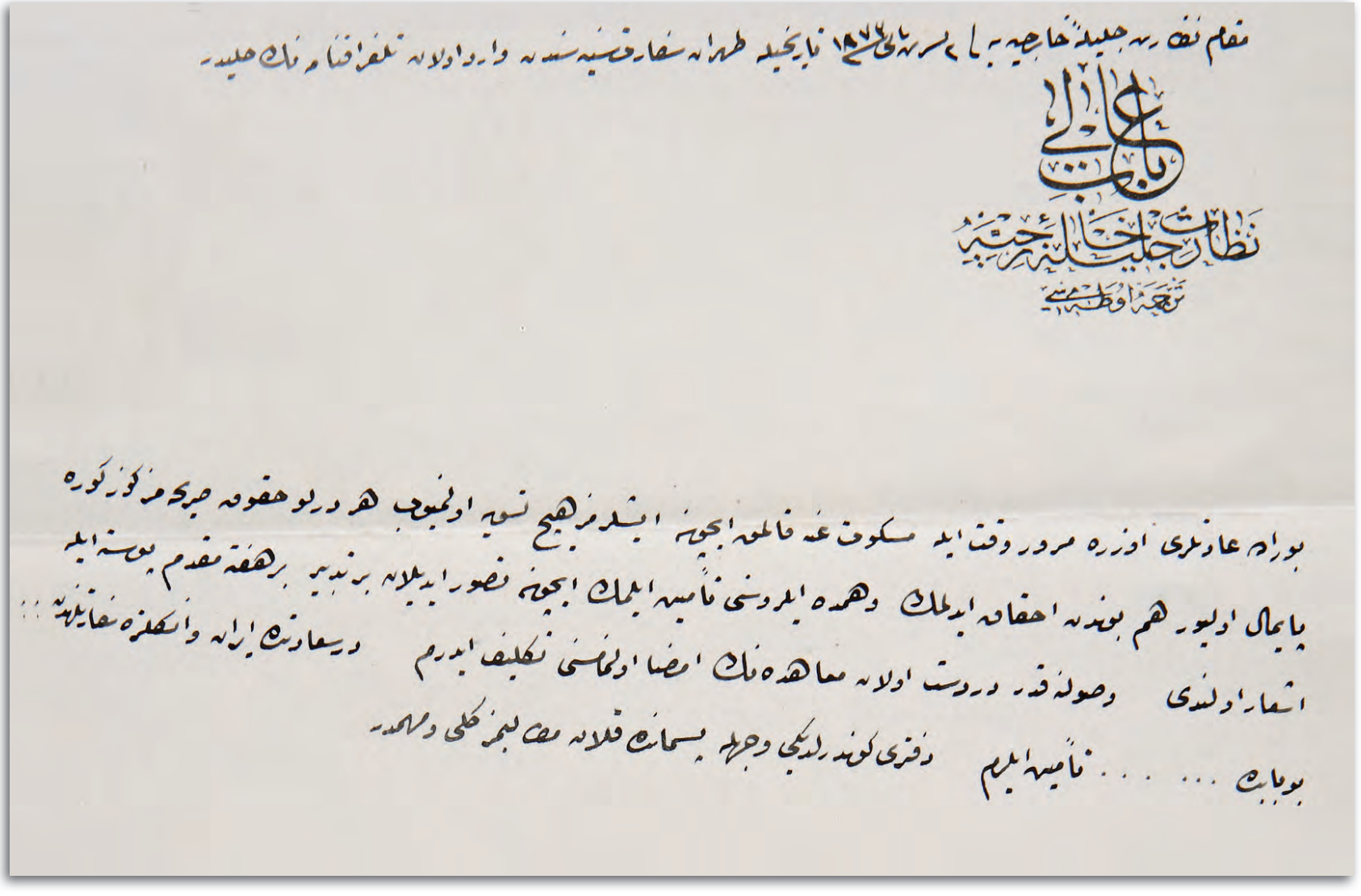

HR. SYS, 102/10

29

İRAN'DAKİ MATBAALARCA BASILAN KUR'ÂN-I KERİMLERİN GÜMRÜKLERDEN GEÇİŞLERİNE İZİN VERİLMEMESİ HAKKINDA MAARİF VEKALETİ'NİN YAZISI

Gerek Osmanlı ülkesinde gizlice basılan gerekse İran'daki matbaalarca basılarak yurda sokulmak istenen Kur'an-ı Kerimlerin özel mühürle mühürlenerek gümrüklerden geçişlerine izin verilmemesi

Mazbata
697

Nizamât-ı mevcude iktizâsınca mushaf-ı şerifin tab' ve fürûhtu taht-ı memnûiyetde olduğu cihetle Memâlik-i Mahrûsede hafiyyen basdırılmış olanların bir mahalden diğer mahalle nakil ve hıtta-i İraniye'de tab' edilenlerin derûn-ı Memâlik-i Şahane'ye idhal olunmamasına zâbıta ve gümrüklerce itina edilmekde ise de sâye-i maârif-vâye-i cenâb-ı Padişahide mülkün her tarafında an be-an terakkisi nümâyân olan intişâr-ı maârife nisbetle el yazısıyla muharrer mesâhif-i şerifenin mevcudu herkesin edinebileceği râddede kesret üzere olmamak ve ekser zu'âfâ-i ahalide yazma mushaf-ı şerif tedârikine kudret-i maliye bulunamamak mülâbesesiyle halkın bi'z-zarure matbû' mushaf-ı şerif tedârikine meyl ve rağbet ve binâ-berîn bunun ahz ve itâsıyla me'lûf olan erbâb-ı ticaret tervîc-i dâd-ı sitedleri zımnında envâ'ı hîyel ve desâyis istimâline cür'et eylemekde olduklarından şu kâr-ı memnûun önü alınmak üzere her ne kadar mutabassırâne davranılsa ve mütecâsirleri hakkında ne türlü şedîd muamele icra edilse çünkü evvelce derûn-ı Memâlik-i Şahane'ye ber-takrîb ile aşırılarak sahhâf ve bir takım kesân yedlerine geçmiş pek çok matbû' mesâhif-i şerife bulunduğu mülâbesesiyle yine memnûiyet-i nizâmiyenin tamamî-i muhafazası mümkün olamayacağı anlaşılmasına ve olsa bile aceze-i Müslimînden bir takım müştâkînin tilâvet-i Kur'an-ı Kerîm'den mehcûr edilmesi lâzım gelip bu ise caiz olamamasına mebnî o makûlelerin men'-i tedâvül ve fürûhtuyla sulehâdan birkaç zatın taht-ı nezâret ve idarelerinde olmak ve esnâ-yı tab'ında bir varak pâre bile izâ'a edilmeyip gayet mahfûz bir mahalde bulundurulmak üzere havf-ı zâyi'-i tabâ'yi'den vaziyet-i zâtiye ve usûl-i ihtirâ'iye iktizâsınca levâzım-ı tazîmiyeyi ifâya ma'a ziyâde kabiliyeti olan (Fotolit) tabir olunan usul ile yani ziyadan aks etdirilmek kâidesiyle en meşhûr hattatların eser-hâmeleri olarak mevcud bulunan mesâhif-i şerifeden intihâb olunacak bir veya-

hud birkaç nüsha-i sahihadan beş yüz bin adedin Matbaa-i Amire'de tab‘ etdirilmesine Encümen-i Mahsus-ı Vükelâ'nın tensîbi üzerine Bâbıâli ile nezâret-i celîleleri miyânında bi'l-muhabere karar verilmiş ve bu uğurda sarf olunmak üzere şimdilik Hazine-i Celîle'den üç bin lira dahi itâ olunmuş idi. Binâenâlâzâlik ber-minvâl-i muharrer aceze-i ahali-i İslâm yazma mushaf-ı şerif tedârikiyle tenvîr-i dîde-i iştiyâk edemedikleri gibi bir takımı dahi aldıkları matbû‘ mesâhif-i şerifenin sehv ve hatadan adem-i masûniyeti kendilerine bir ukde-i derûn bulunduğu halde umum ahali-i İslâmın zaman-ı maârif-nişan-ı cenâb-ı şehriyâride böyle bir lütf-ı celîl-i hidâyet-delîl-i cenâb-ı Padişahîye mazhariyetle dünyevî ve uhrevî nâil-i ecr-i cezîl olacaklarından dolayı ifâsına mecbur oldukları teşekkürât-ı mukteziye onlar cânibinden bi'l-vekâle ve taraf-ı acizânemizden bi'l-asâle yâd u tezkâr kılınarak mesâhif-i nefîse-i meşâhir-i hattatîn-i sâlifeden Şeker-zâde el-Hac Mehmed Efendi'nin hattıyla mahtût olan mushaf-ı şerif birinci defa için bi'l-intihâb umde-i huffâz marifetiyle tekrâr mukâbele etdirilip sehv-i nâ-suhan tashîh etdirildikden sonra sâlifü'z-zikr (fotolit) usulü üzerine bu san‘atda mahareti bulunan erkân-ı harbiye kolağalarından fütüvvetli Ali Efendi marifetiyle Tabhâne-i Âmire'de tab‘ına şurû‘ olunarak sâye-i tevfîkat-vâye-i cenâb-ı cihan-bânîde bin beş yüz nüshanın tab‘ ve temsili resîde-i hitâm olmağla eyâdî-i tilâvet ve ta‘zîme vaz‘ olunmak üzere bulunduğu gibi bundan böyle dahi pey der-pey tab‘ ile adâdı teksir olunması mukarrer bulunmasına ve müslimînin işbu mushaflara suhûlet ve ehveniyetle nâil ve dest-res olabilmeleri için masârif-i vâkıası her neye bâliğ olur ise âhâd ile aşerât arasındaki küsürât zam olunub ondan fazla bir gûne temettu‘ ve ticaret ilâve olunmaması ve zikr olunan üç bin lira sermayemize dâima tedâvül etdirilmesi münâsib görülmüşdür. Bunca külfet ve masârif ihtiyârıyla işbu mushaf-ı şerifin tab‘ ve neşrinden maksad-ı aslî ber-vech-i ma‘rûz gerek dahil-i Memâlik-i Mahrûse'de suret-i hâfiyede mesâhif-i şerife tab‘ı ve gerek matbuât-ı İraniye'nin derûn-ı Memâlik-i Şahane'ye idhali maddelerinin önü alınmak kazıyyesinden ibaret olduğundan ve işbu mushafların zahrına alâmet-i fârika olarak suret-i mahsusada imâl etdirilen mühür tab‘ edileceğinden bundan böyle mezkûr mühür ile memhûr olmayan matbû‘ mesâhif-i şerifenin gümrüklerce bi'l-i‘tinâ imrârına müsaade olunmayıp derhal zabt ve müsâdere edilerek nezâret-i celîlelerine isbâl olunması maddesinin Rüsûmât Emânet-i behiyyesine ve Dersaadet ile bilâd-ı selâsede kâin matbaalara dahi her ne suretle olur ise mushaf-ı şerif tab‘ına fırsat verilmemesinin ve mütecâsirleri haklarında muamele-i lâzımenin icrâsı husûsunda dahi Zabtiye Nezâret-i Celîlesi'ne emr u beyân buyurulmak üzere keyfiyetin Bâbıâli cânib-i sâmisine arz ve iş‘âr buyurulması bâbında.

Fî 12 Şevvâl sene [12]91 / fî 9 Teşrîn-i sânî sene [12]90 / [22 Kasım 1874]

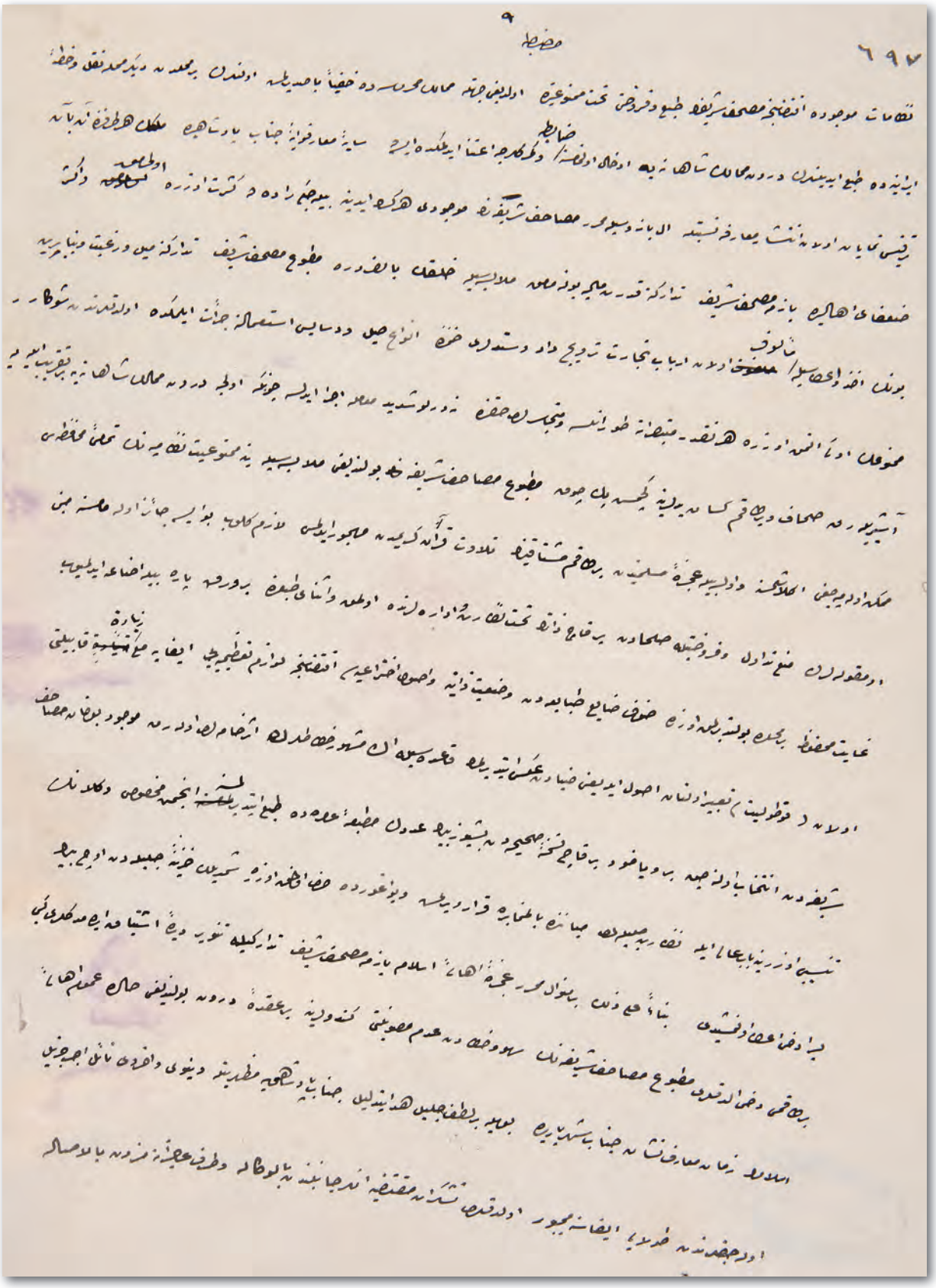

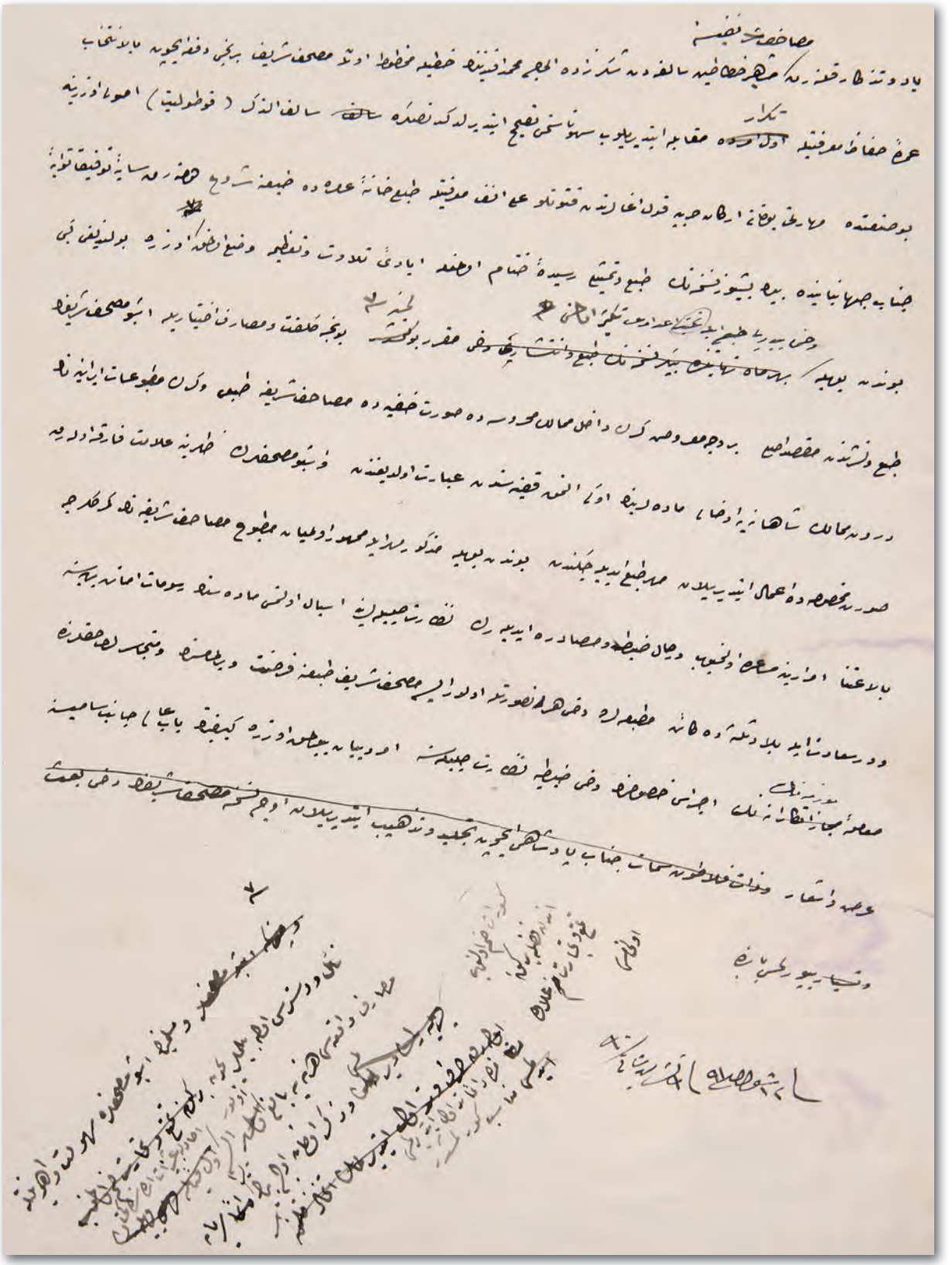

MF. MKT, 21/66

30

İRAN MALİYE BAKANI MUAYYİRÜLMEMALİK TARAFINDAN BASTIRILAN SİKKELERİN PADİŞAHA TAKDİM OLUNDUĞU HAKKINDA

İran Devleti'nin sikke ve posta işlerini düzene koymak için, devletin sikke darbına mahsus bir kurumu olmadığından Maliye Nâzırı olan Muayyirülmemâlik tarafından ihale yoluyla bastırılan ve örnekleri Tahran'dan gönderilen sikkelerin Padişaha takdim olunduğu

Tahran Sefaret-i Seniyyesi
Aded 18

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Meskûkâtı ıslâh ve posta ihdâs eylemek üzere bu defa İran Devleti Viyana'dan dört nefer memur celb eyledi. Mukaddemâ dahi meskûkât için iki Fransız gönderilip bunlar sekiz sene Tahran'da kaldıktan ve beyhûde birçok maâş ve harcırah aldıkdan sonra her ne esbâba mebnî ise hiçbir şey yapmaya muktedir olamayarak bir buçuk sene evvel memleketlerine avdet etmişlerdi. On beş sene mukaddem Paris'den vapur ile idare olunur bir sikke makinası celb edilmiş ise de ol vakitden berü paslanup bazı parçaları dahi zâyi' olmuş olduğundan şimdi bu Nemselüler vasıtasıyla anı ıslâh ve istimâl edeceklerdir. İran'ın meskûkâtı gerek şekil ve gerek idare cihetiyle ziyade intizamsız bir halde olup dünyada en evvel sikke icad olundukda nasıl ise öyle kalmışdır. Burada sikke darbı pâyitahta mahsus olmayıp Tebriz ve Isfahan ve Şiraz ve emsali başlıca şehirlerde dahi bu sanat icra kılınır ve devletin darbhânesi olmayıp bedel-i malum ile isteyenlere ilzâm olunur. Maliye Nâzırı makamında olan Muayyirülmemâlik toptan senevî on sekiz bin tumana iltizam ve ba'dehû kendisi ziyade bedel ile başkalarına ilzâm etdiği ve hatta yalnız Tebriz mültezimîninden seksen bin tuman aldığı haber verilmişdir. İşte esbâb-ı meşrûhaya mebnî meskûkâta çok fesad karışıp hatta on-on beş sene mukaddem bir gümüş kıran bir frank yirmi beş santim kıymetindeyken el-yevm bir frankdan on iki santim noksana tenezzül eylemişdir. Meskûkâtın hutût ve nukûşu bir siyâk üzere olmayıp her mültezim istediği gibi yapar ve hatta bazılarında bizim tuğraya taklid edilmişdir. Bir

de sadeliği cihetiyle sehlü'd-taklid olduğundan pek çok kalb zuhur eder. İran'da tuman ve bunun nısfı ve rub'u olmak üzere üç nev'i altın sikke ve kıran ve nısfı ve diğer bazı eczası olarak gümüş sikke ve beş pâre kıymetinde yalnız bir bakır sikke vardır. Altın sikke pek az harab olduğundan ve tüccar ve yolcular toplayıp harice naklettiklerinden tedavülde hiç yoktur. İktizâ etdiği halde yüzde on-on beş baş ile sarraflardan alınabiliyor. Umumen ahz ve itâda gümüş akçe istimâl olunup büyük işlerde bunun ta'dâd ve nakli ziyade mûcib-i külfet oluyor. İranlular mecbûl oldukları mebâliğât-ı Acemiyâneyi akçe hesabında dahi istimâl ile takriben beş guruş kıymetinde olan bir kırana bin altın ve nısfına beş yüz altın derler. Bu hesaba göre bizim bir pâremiz tamam beş altın demek olur. Bu tabirâtdan bî-haber olan ecnebiler bir müteşahhıs İranlunın bir fakire bin altın verdiğini işitdikde hayretde kalacağı derkârdır. Meskûkât-ı İraniyeden on dört kıt'a altın ve on dört gümüş ve birkaç adet bakır leffen takdim kılındı. Re'y-i rezin-i âsafânelerine tevâfuk eylediği halde kıble-i âlemin meskûkâtı ne yolda olduğu manzûr-ı hümayunları buyrulmak üzere huzur-ı me'âl-i mevfûr-ı hazret-i Padişahî'ye takdimi himem-i aliyye-i Nezâret-penâhîlerine mütevakkıf bulunmuş olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 6 Safer sene [12]92 ve fî 2 Mart sene [12]91 / [14 Mart 1875]

Mühür
Sefir-i Tahran
Münif Mehmed Tahir

*

Arşiv Belgelerinde Osmanlı-İran İlişkileri / اسناد آرشیوی در ایران و عثمانی روابط

Atufetlü efendim hazretleri

İran Devleti sikkelerini taslîh maksadıyla mukaddemâ iki Fransalı getirmiş ve bunlar sekiz sene Tahran'da kaldıkdan ve birçok maaş ve harcırah aldıkdan sonra hiçbir şey yapmaya muktedir olamayarak avdet etmiş olduğu halde hem şu işi görmek hem de posta ihdâs eylemek için bu defa dahi Viyana'dan dört nefer memur celb eylediği ve oranın meskûkâtı zâten pek ziyade intizamsız olmasıyla beraber devletin darbhânesi bulunmadığı cihetle emr-i darbı[n] müteaddid eyaletlerde icra olunagelmesinden ve bunlar bedelât-ı malûme mukabilinde isteyenlere ihale edilip ez-cümle maliye nâzırı denilen Muayyirülmemâlik tarafından senevî on sekiz bin tumana iltizam ve ba'dehû ziyade bedel ile başkalarına ilzâm olunmasından nâşi nükûda pek çok fesad karışıp itibarı tenezzül etdiği ifadâtına ve sâir izahâta dair Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden meb'us şukka meskûkât-ı merkûmenin gönderilen ecnâsı ve envâ'ıyla beraber mücerred manzûr-ı me'âl-i mevfûr-ı hazret-i Şehinşahî buyrulmak üzere arz ve takdim kılndığı ve Devlet-i İraniye'nin usul-i idarece derece-i intizamâtı ahvâl-i mesbûta ile dahi müsbit ve müstedil idüğü beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 28 Ra. sene [12]92 / [4 Mayıs 1875]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-pirâ-yı ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle melfûf şukka meskûkât-ı merkûme ile beraber manzûr-ı hümayun-ı hazret-i Şehinşahî buyurularak yine savb-ı sâmî-i hidivîlerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ra. sene [12]92 / [5 Mayıs 1875]

İ. HR, 267/16005

Resim 30: Aynüddevle

31

BASRA KÖRFEZİ SAHİLİNDE YERLEŞİK OLAN SÜNNİ HALKIN İSTANBUL'A BAĞLILIKLARINI BİLDİRMELERİ ÜZERİNE PADİŞAHIN MEMNUNİYETİNİ BİLDİREN İRADE

İran'da Basra Körfezi sahilindeki Bender Abbas ve diğer bölgelerde yerleşik olan Sünni halkın İstanbul'daki hilafet makamına bağlılıklarını bildiren mektuplarına cevap olarak, Meşihat Dairesi'nden gönderilecek yazı ile duyulan memnuniyetin ifade olunması

Bâbıâlî
Nezâret-i Celîle-i Hariciye
Tercüme Odası

Bombay Şehbenderi Hüseyin Efendi'ye Basra Körfezi dahilinde Bender Abbas ve Bender Lince ve Bender Uluv ve Bender Mehârek ve Bender Kengal ve Bende[r] Zâhir nâm İran sevâhili ahalisinden on üç kişi tarafından gönderilen mektûbun tercümesidir

Bizler Şâfiiyyü'l-mezheb Ehl-i Sünnet ve'l-cemaatden ve Basra Körfezi dahilinde İran'a tâbi Bender Abbas ve Bender Lince ve Bender Uluv ve Bender Mehârek ve Bender Kengal ve Bender Zâhir ahalisindeniz. Nüfus-ı mevcudemiz takriben iki üç yüz binden ibaret ise de kâffesi Sünnî ve Şâfii olmak üzere yüz bin kadar asker çıkarabiliriz.

Her ne kadar hükkâm-ı İraniyenin taht-ı zulüm ve tahakkümünde bulunuyor isek de kadimden berü selâtîn-i âl-i Osman'ı imamü'l-müslimîn ve halîfe-i rû-yı zemîn tanırız. Nitekim Cenâb-ı Hallâk-ı âlem kitab-ı kerîminde estaizü billâh "*etîu'llâhe ve etîu'r-resûle ve uli'l-emre minküm*" buyurmuşdur. Bu halde cemî mü'minîne sultanü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn hâdimü'l-Haremeynü'ş-şerifeyn hâmi-i dîn ü mübîn ve hâdim-i esâsü'l-müşrikîn olan Sultan Abdülhamid Han-ı sânî efendimiz hazretlerine itâat ve inkiyâd vâcib olduğu misüllü livâ-yı nusret-iltivâ-yı Hilâfet-penahînin himemât-ı düşmen-şikenlikde mansûr ve muzaffer olması duası fırsat hükmünde bulunduğundan bu emr-i ilâhîye imtisâlen hatm-i hâcegân vesâir ibâdâtda ve menâbir ve mehâfilde duâ-yı izdiyâd-ı ömr ü şevket ve nusret-i hazret-i şehriyâriye muvâzabat eylemekdeyiz. Bu evânda ise Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devamın düşman-ı dîn-i mübîn olan Rus-ı menhûs ile muharebesi olduğu gûş-zede olarak pîr ü bernâ ve bây ü gedâ muzafferiyet-i İslâma "*Allâhümme unsur sultanü'l-müslimîn*" duasıyla mukabele etmekdeyiz.

İşte bâlâda beyân olunduğu vechile zahiren İranî isek de bâtınen ve kalben selâtîn-i âl-i Osman'ı pîşvâ-yı din bildiğimizden bu muharebede mâlen ve cânen dîn-i devlete hizmet etmek için hazırız. Hududları muhafaza için şimdilik dört-beş bin kişi toplanmışdır. Bu bâbda ne vechile hareket etmekliğimiz lâzım geleceğinin lutfen iş'ârına himem-i aliyyelerini rica ederiz.

*

Resim 31: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi'ne iltica eden hürriyetperverân

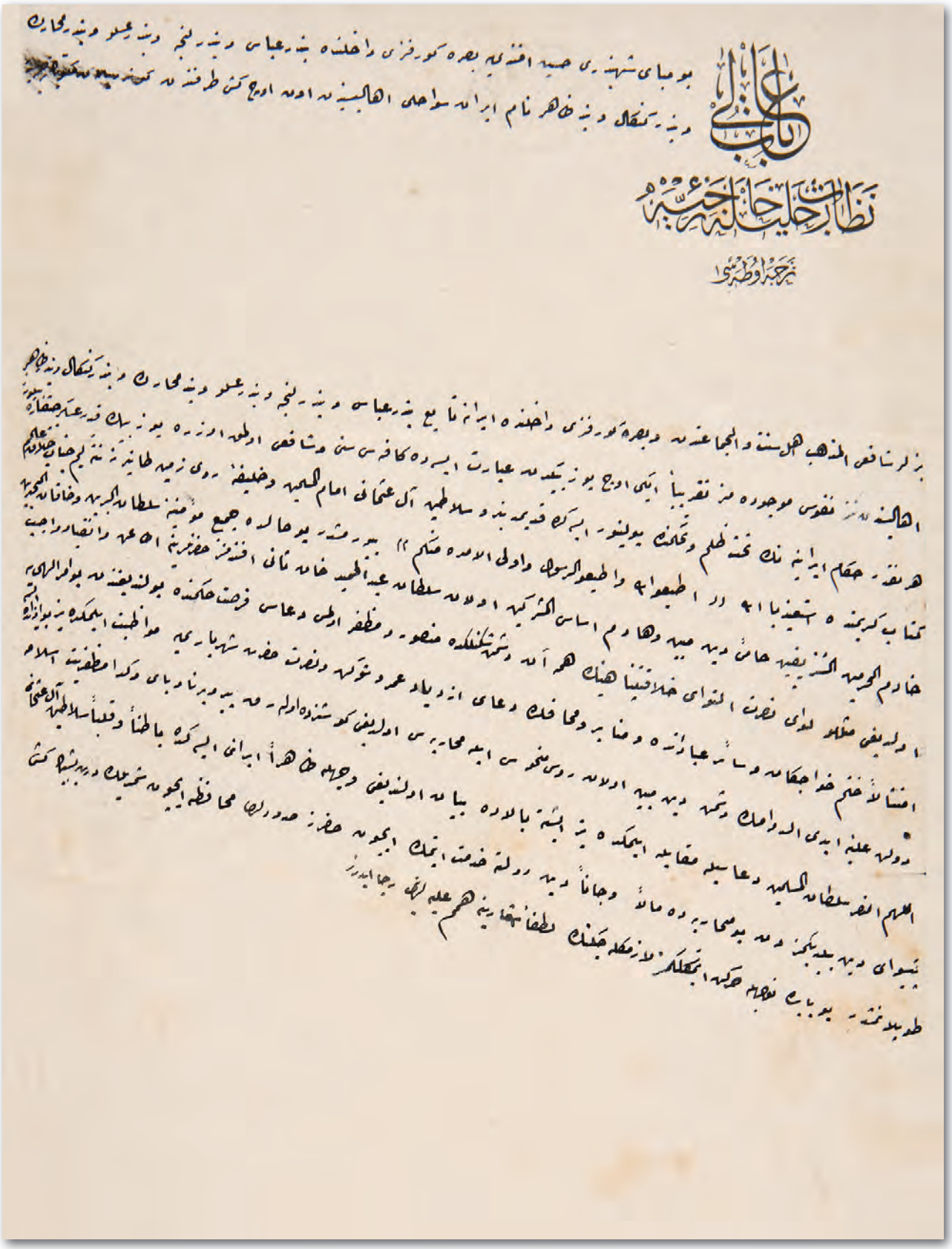

باب عالی

نظارت حلیه خانه رجبیه

ترجمه اوطه‌سی

بو مبای شهبندری حسین افندی‌یه بصره کورفزی داخلنده بندرعباس و بندرلنجه و بندرعسلو و بندرمحارک
و بندرکنکال و بندظاهر نام ایران سواحلی اهالیسندن اون اوچ کش طرفندن [illegible]

بزلر شافعی المذهب اهل سنت والجماعتدن و بصره کورفزی داخلنده ایرانه تابع بندرعباس و بندرلنجه و بندرعسلو و بندرمحارک و بندرکنکال و بندظاهر
اهالیسندن نفوس موجوده‌مز تقریباً ایکی اوچ یوز بیکدن عبارت ایسه‌ده کافه‌سی سنی و شافعی اولمق اوزره یوز بیک قدر عسکر چقاره‌بیلور
هر نقدر حکام ایرانه‌نک تحت ظلم و تحکمنده یولنور ایسه‌کده قدیمدنبرو سلاطین آل عثمانی امام المسلمین و خلیفه روی زمین طانیرز نته‌کیم جناب خلاق عالم
کتاب کریمنده استعیذ بالله «اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم» بیورمشدر بو حالده جمیع مؤمنین سلطان البرین و خاقان البحرین
خادم الحرمین الشریفین حامی دین مبین و هادم اساس المشرکین اولان سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلرینه اطاعت و انقیاد واجب
اولدیغی مثللو لوای نصرت التوای خلافتپناهینک همه آن دشمن شکنلکده منصور و مظفر اولمسی دعاسی فرصت حکمنده بولندیغندن بو امر الهی‌یه
امتثالاً ختم خواجگان و سائر عبادتده و منابر و محافلک دعای ازدیاد عمر و شوکت و نصرت حضرت شهریاری‌یه مواظبت ایلمکده یز بو ازاده ایسه
دولت علیه ابدی الدوامک دشمن دین مبین اولان روس منحوس ایله محاربه‌سی اولدیغی کوشزده اولدقده پیر و برنا و بای و گدا مظفریت اسلام
اللهم انصر سلطان المسلمین دعاسیله مقابله ایلمکده یز ایشته بالاده بیان اولندیغی وجهله ظاهراً ایرانی ایسه‌کده باطناً و قلباً سلاطین آل عثمانی
پیشوای دین بیلدیکمزدن بو محاربه‌ده مالاً و جاناً دین دولته خدمت ایتمک ایچون حضرتلرینک حدودلری محافظه ایچون شمدیلک دین بشیلک کش
طوپلانمشدر بو بابده نوجهله حرکت ایتمکلکمز لازمکله چکنک لطفاً اشعارینه همم علیه‌لری رجا ایدرز

Numara 434

Nezâret-i Celîle-i Hariciye Cânib-i Seniyyü'l-cevânib[i'n]*e*

Devletlü efendim hazretleri

Basra Körfezi cihet-i cenubîsinde kâin İran sevâhili tûlen Lince'den Muhammere'ye ve sevâhilden içeriye doğru hemân Şiraz'a kadar olan bilâd ve bâ-husus Bender Abbas ve Ebuşehr iskeleleri ahalisinin çoğu Sünniyü'l-mezheb olup zât-ı Hilâfet-simât-ı hazret-i tâcîdârîlerinin nâm-ı nâmî-i hümayunlarını hutbelerde kırâet ve asâkir-i şahane ve mücâhidîn-i İslâm için dea'vât-ı hayrîyye tilâvet etmekde oldukları gibi Mevlanâ Hazret-i Halid-i Bağdadî kuddise sırrehu's-sâmi taraf-ı akdeslerinden bir halife vaktiyle oraya gönderilmiş olmasıyla tarikat-ı aliyye-i Müceddidiyye dahi neşr edilmiş olduğundan ahali-yi merkûme diyânetleri icabınca mahall-i mezkûrede asâkir-i nusret-me'âsir-i İslâmiye'nin muzafferiyyeti içün müteaddid yerlerde mahsus hatm-i hâcegân kadde's-Allâhu te'âla esrârehum okunmakda olduğu ve İran Devleti tarafından nâm-ı nâmî-i hazret-i Hilâfet-penâhî'nin yerine Şah'ın ismini hutbelerde okutdurmak için tedbir ve teşebbüs olunmuş ise de ahali-i merkûme tarafından verilen cevab-ı redd üzerine cebre cesâret edemeyip öylece bırakmış idüğü bundan evvel mesmû'-ı çâkerânem olmuş olduğundan sevâhil-i mezkûreden buraya li-ecli't-ticâre beher sene gelmekde olan Sünniler ile mahsus bast-ı bisât ülfet edip bunları şehbenderhâneye mülâkat için gelip gitmeğe bir hayli vakitden berü işitmişdim. Hatta ibtidâ ki takdim olunan iâne miyânında Ebuşehr'e yakın İvaz nâm belde ahalisinden olup burada bulunan tüccârdan birkaç kişi şehbenderhâneye dört yüz elli rupi iâne vermiş olduklarından isim ve memleketleri takdim olunan iâne defterinde münderîcdir. İşte bu defa İran'ın Rusya ile hempa ve müttefik olduğundan cevelân eden havâdis üzerine ahali-yi mezkûre muteberânı bendenize birkaç defa gelip İran ile Devlet-i Aliyye beyninde harb vâki olur ise Devlet-i Aliyye sevâhil-i mezkûre tarafına Basra ile Bahr-i Ahmer taraflarında bulunan sefâin-i harbiyesinden çend kıt'a ve bir mikdar asâkir sevk buyuracak olur ise mebâliğalarına göre yüz bin nüfusunu Asâkir-i Şahane'ye tâbi olup birlikde İranluları üzerine hücum edeceklerini çâkerîlerine beyan etmişlerdir. Bu kerre yine merkûmlar çâkerlerine gelerek bendenize mahremâne memleketlerinden ifadât-ı vâkıalarına mutâbık müfâdîni hâvi bir mektûb vermiş olduklarından manzûr-ı dekâîk-nüşûr-ı cenâb-ı Nezâret-penâhîleri buyrulmak üzere mektûb-ı mezkûr işbu arîzama leffen takdim kılındı. Basra Vilayeti'nin sevâhil-i mezkûreye derkâr olan civarîyeti münasebetiyle devletlü Nâsır Paşa hazretlerinin buralarına dair malûmât-ı kâmilesi olacağı cihetle icab eder ise keyfîyetin kendilerinden isti'lâm ve Basra'dan oraya birkaç casus dahi izâm buyrulması mümkün olduğu müstağni-yi arz ve ihtar bulunmuş olmağla takdim-i arîzaya mübâderet olundu, ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 23 Rebiyüssânî sene [12]94/25 Nisan sene [12]93 / [7 Mayıs 1877]

Ser-şehbender-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
der-Bombay
Hüseyin Habib

*

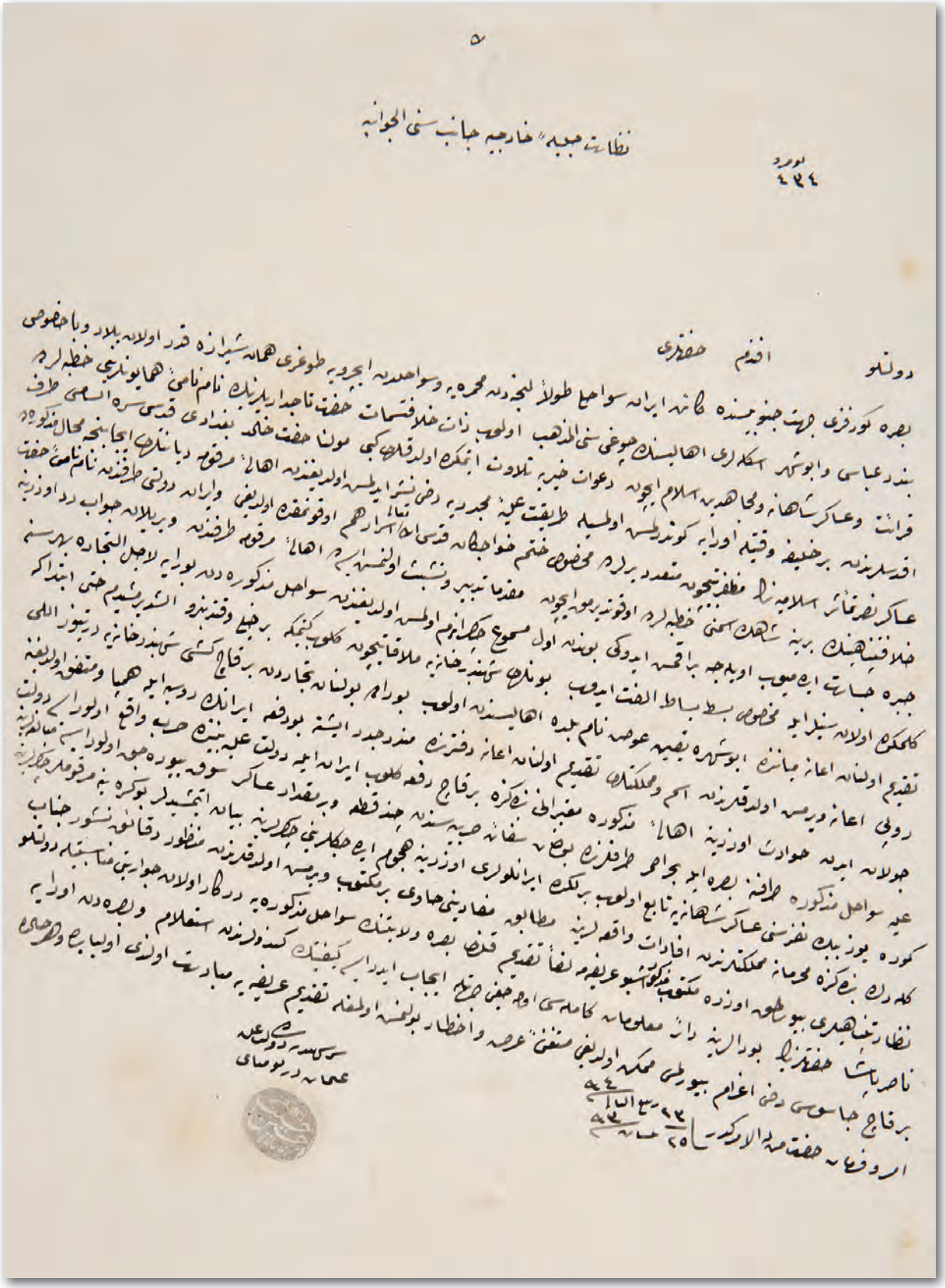

Devletlü efendim hazretleri

Basra Körfezi sevâhilinden ve İran memâlikinden Bender Abbas ve sâir bilâd-ı meşhûrede sâkin Sünniyü'l-mezheb ahali-yi Müslimenin makam-ı akdes-i Hilâfet-i kübrâ'ya olan irtibât ve ihtisâslarını ilanen hutbelerde nâm-ı nâmî-i cihan-bânîyi tilâvet ve tizkâr ve Asâkir-i Şahane'nin nusret-i muvaffakiyyetleri deavâtını tekrar etmekde oldukları misüllü şimdilik li-ecli'l-muâvene ictimâ eden dört beş bin kişinin mevâki'-i harbiyeden irâe olunacak mahalle azîmete müheyya bulunduklarına dair ahali-yi merkûme muteberânından on üç zâtın gönderdikleri mektubun tercümesi Bombay Şehbenderliği'nin tahrirâtıyla beraber arz ve takdim kılındı. Ahali-yi merkûmenin şu suretle ibrâz eyledikleri hamiyet ve gayret şâyân-ı takdir-i Hilâfet-semîr-i hazret-i velini'met olmasıyla beraber bu'd mesafe sebebiyle bunlardan asâkir-i muâvene celb ve sevki müte'asir olduğundan ve maamâfih işbu niyyât ve teşebbüsât-ı hâlisânelerinden dolayı ahali-yi merkûmenin tatyîb ve teminleriyle Saltanat-ı Seniyye'ye temâyüllerinin tekîdi münâsib ve âtiyen fâideyi mûcib olacağından bu makâsıda göre kelimât-ı müşevvikâyı ve tebliğ ve tebşîr-i mahzûzîyet-i seniyyeyi hâvi taraf-ı Meşihat-penâhî'den ol havali ulemâsına hitâben mektûb-ı mahsus tastîr etdirilerek şehbender-i mûmâileyh marifetiyle mahalline tesyîri münâsib gibi tahattur olundu ise de ol bâbda her ne vechile emr u ferman-ı hümayun-ı hazret-i Şehinşahî şeref-sünûh ve sudûr buyrulur ise mantuk-ı münîfi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî gurre-i C. sene [12]94 / [13 Haziran 1877]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle ma'ruz tercüme ve tahrirât manzûr-ı şevket-nüşûr-ı hazret-i Şehriyâri buyrulmuş ve ber-muceb-i istîzân ol havali ulemâsına kelimât-ı müşevvîkayı ve tebşîr-i mahzûzîyet-i seniyyeyi hâvi tahrirât-ı Meşihat-penâhî tastîr ve tesyîri şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlisinden olarak zikr olunan tercüme ve tahrirât savb-ı sâmi-yi âsafânelerine iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 2 C. sene [12]94 / [14 Haziran 1877]

İ. HR, 274/16634

Resim 32: Sultan II. Abdülhamid (1842-1918)

32

SULTAN II. ABDÜLHAMİD TARAFINDAN İRAN ŞAHI NASİRUDDİN ŞAH'A HİTABEN SINIR BOYLARINDA ORTAYA ÇIKAN OLAYLARI BARIŞ YOLUYLA ÇÖZMEK ÜZERE YAZILAN NÂME-İ HÜMAYUN

Sultan II. Abdülhamid tarafından İran Şahı Nasiruddin Şah'a hitaben devletler arasındaki dostluğu geliştirmek, sınır boylarında ortaya çıkan olayları barış yoluyla çözmek üzere yazılan nâme-i hümayun

İran Şahı'na nâme-i hümayun

Âlî-hazret gerdûn-rif'at keyvân-menzilet hurşîd-tal'at cemşîd-menkıbet feridun-fer hümayun-eser masdar-ı âsâr-ı celâdet mazhar-ı envâr-ı celâlet muaddil-i nehâr-ı nesafet mükemmil-i bahâr-ı şefakat mâh-ı münir-i sipihr-i bahtiyarî Şah-ı serîr-i serverî ve kâm-kârî mütevessid-i câygâh-ı giyânî müstenid-i çâr-bâliş-i cihanbânî zû'd-devleti'r-râsıhat ve'l-izzeti'ş-şâmihat mâlik-i memâlik-i İran zemin-i Kehfi'l-İslâm ve'l-Müslimîn cemîlü'ş-şiyem celîlü'l-himem devlet-penâh saâdet-destgâh Hakan-ı cem-câh Kaan-ı bâ-intibâh Nâsırüddin Şah lâ-zâlet ebvâbü müvâlâtihî meftûhaten bi'l-ihlâs ve sürâdikâtî müsâfâtihî merfûaten bi'l-ihtihâs ve hıyamü ömrihî ve ikbâlihî müeyyedeten ve de'âimü izzihî ve iclâlihî müşeyyedeten bi't-tevfîkâti's-Sübhâniye ve't-te'yîdâti's-Samedâniye huzur-ı Kaanîlerine; ...*Ve elkaytü aleyke muhabbeten minnî*... matlaından rû-nümâ ve ehille-i edille-i müvâlât ve mü'âhâtihî berâ'ati'l-istihlâl hakîkat-i intimâ olan şerâif-i tekrîmât-ı ihlaskârî ve letâif-i ta'zimât-ı ihtisas-şiârî ithâf ve ihdâ olundukdan sonra; müddeâ-yı hullet ve müsâfât bu vechile beyân ve isbat olunur ki, cihet-i camia-i İslâmiye ve fehva-yı ...*El'mü'minûne ıhvetün*... iktizâsınca beyne'd-devleteyni'l-aliyyeteyn yek ciheti ve ittihadın istikrarı ve beyne'l-hazreteyni'l-fahimeteyn derkâr olan alâka-i muhabbet ve müsâfât ve râbıta-ı meveddet ve müvâlâtın istimrârı ehass-ı âmâl-i sıdk-ı iştimâl olmakdan nâşi dâimen tecdîd-i libâs ve dâd ve temhîd-i esas-ı ittihâd için vesile-i taharrîsinden hâli olmadığım halde ammizâde-i Kaanîleri saâdet-nisâb-ı fehâmet-intisâb ifâ-yı farîza-ı hac için bu taraflara gelüp-gitmesi bu ümniye-i hayriyeye vesile-i münâsebe ittihâz edilmişdir.

Müşârunileyhin zehâb ve iyâbında ...*Tehâbbû fi-sebîlillâh*... vetiresince hakkında ihtirâmât-ı kâmile icrâsıyla mevzû-ı bahs olan müddeâ-yı ihlâs ve ihtisâsa bir delil-i cedîd

gösterilmişdir. Ve bu kere ol cânib-i hakâyık-ı câlibe avdetinde bey dahi ona terfîk olunmağla bi-lutfihî Teâlâ ol taraf-ı bâhirü'ş-şerefe muvâsalâtında bu bahsi şifahen dahi takrîr ve gerek hudûd işlerinde ve gerek husûsât-ı saireye dair mevdû-ı hâfızası olan niyât-ı hasene ve efkâr-ı hâlisânemizi güzelce izah ve tefsîr edeceğinden tebligâtına vüsûk ve itimad buyurulması ve gıbb-ı itmâmü'l-memûriyete ihbar-ı sıhhat ve selâmet-kiyânîleri ile bu tarafı dahi hisse-mend-i mesâr etmek üzere heman avdetine ruhsat verilmesi mercû ve mütemennâdır.

Hudud meselesine gelince re'y-i münîr-i müşkil-küşâ ve zamîr-i mühr-i nazîr-i âlem-ârâlarına rûşenâdır ki tebea-i İraniye'den olan Ekrâd ile diğer sunûf-ı ahâlî beyninde rû-nümâ olan ihtilâfât üzerine berü taraf ekradından bazıları bi-hasebi'l-cinsiyye muâvenete seğirdmekde oldukları lede'l-istihbâr *Ve in-tâifetâni mine'l-müminîne'k-tetelû fe-eslihû beynehümâ*... emr-i münîfine imtisâl ve ...*fe'ttekullâhe ve eslihû zâte beynikum* mazmûn-ı şerifi lâzım gelenlere tebliğ olunmağla beraber hudud üzerine mikdar-ı kâfi asâkir-i nizamiye sevk ve ta'biyesine isticâl olunmuş ve bu suretle gidenlerin arkası kesilüp gideceklerin dahi önü alınmış idüğü cihetle asâkir-i İraniye bi's-sühûle muhâlifînin te'dîbine muvaffak olmuş idi. İşte bu teşebbüsât-ı hâlisânemiz bu tarafın ihlâs-ı niyet ve hulûs-ı taviyyetine bürhân-ı celîdir. Ve bundan böyle dahi her hâl ü kârda ve siyyemâ bu asr-ı işkâl-i âsârda tarafeynin ...*teâvenû ale'l-birri ve't-takvâ* müeddâsına tevfîk-i hareket ve yekdigerî ihtara müsâra'at lazıme-i hâl ve maslahat olduğu bâhir ve bedîhîdir.

Binâen alâ-zâlik lâyih-i hâtır olan bazı hususâtı müterettib-i zimmet-i ihlâs ve muhâlesât olduğu üzere tebliğ ve ihtar ile taharrî-i tarîk-ı salâh ve felâh muvâfık-ı mazmûn-ı hikmet-meşhûn ...*in ürîdü'l-ıslâh*... görülmüşdür. Şöyle ki, hudud üzerinde rû-nümâ olan ahvâl-i ihtilâliyenin başlıca sebebi İran memurlarından bazılarının rıza-yı adâlet-intimâ-yı kiyânîlerine münâfî ve kaide-i hikmet ve hükûmetin hilâfı olarak Ekrâd hakkında vukûa getirdikleri muamelât-ı gayr-i mülâyeme olduğu tahkîkât-ı vâkıâdan anlaşılmış ve halbuki vâdi-i muhâlefetde dolaşanlar te'dîb ve terbiye buyurulmuş ve şan-ı hükûmet-i İraniye yerine getirilerek ...*el'afvü zekâtü'z-zafer*... mazmûnuna mürâât zamanı gelmiş olduğuna nazaran şimdi kaide ...*ve'l-kâzımîne'l-gayza ve'l-âfîne ani'n-nâs*... bu bâbdâ birinci esas ittihâz olunup da tedâbîr-i lâzıme ona bina edilerek ...*afellâhü ammâselef*... müeddasına riâyet ve *irhamû azîze kavmin zelle* muktezâsınca icra-yı lâzıme-i mürüvvet ve ...*fe-eslihû beynehümâ bi'l-adli ve eksıtû, innellâhe yuhibbu'l-muksitîn*... emr-i münîfine tevfîk hareket edilse ve memûrîn-i mülkiye ve askeriyenin **beyt** *be-şîrîn zebânî ve lutf ve hoş tevânî ki be-mûyî keşî* tarîka-ı enîkasınca devam-ı sülûk ve hareketleri için talimât-ı lâzıme ve tenbihât-ı kâmile ihsân buyurulsa ihtilâfât-ı vâkıa küllîyen ber-taraf olarak ikinci taraf dahi **beyt** *garaz ez-saltanat der-în âlem rahat-ı hâtır-ı fakirânest* vefkınca hissedar-ı fevâid-i bî-şümâr olur. Ve ol halde hudud işleri cânibeynin hâlisâne teşebbüsâtıyla bi's-sühûle hüsn-i suret bulur itikad-ı kavîsindeyim.

ایران شاهنامه همایون

Ba‘d-ezîn dahi afitâb-ı vidâd ve müvâlât sipihr-i ittifak ve ittihâdda nûr-efşân-ı musâfât olarak şol ki lâzıme-i dîn ve millet ve muktezâ-yı levâzım-ı şerîatdır kemâ-hiye-hakkuhâ taraf-ı Kaanîlerinden merî olmak ve ebvâb-ı müfâvezât ve mürâselât meftûh dutulmak me’mûl-i hayriyet-şümûl-i şahanemizdir. Hemîşe be-der firûz-ı bahtiyârî ez-ufk-i ittifak ve yegânegî lâmi ve tâbân ve ahter-i âlem-efrûz-ı kâmkârî ve sipihr-i itilâf ve yek-cihetî dırahşân-ı yâd-bâlî vâlihü’l-emcâd. [1877]

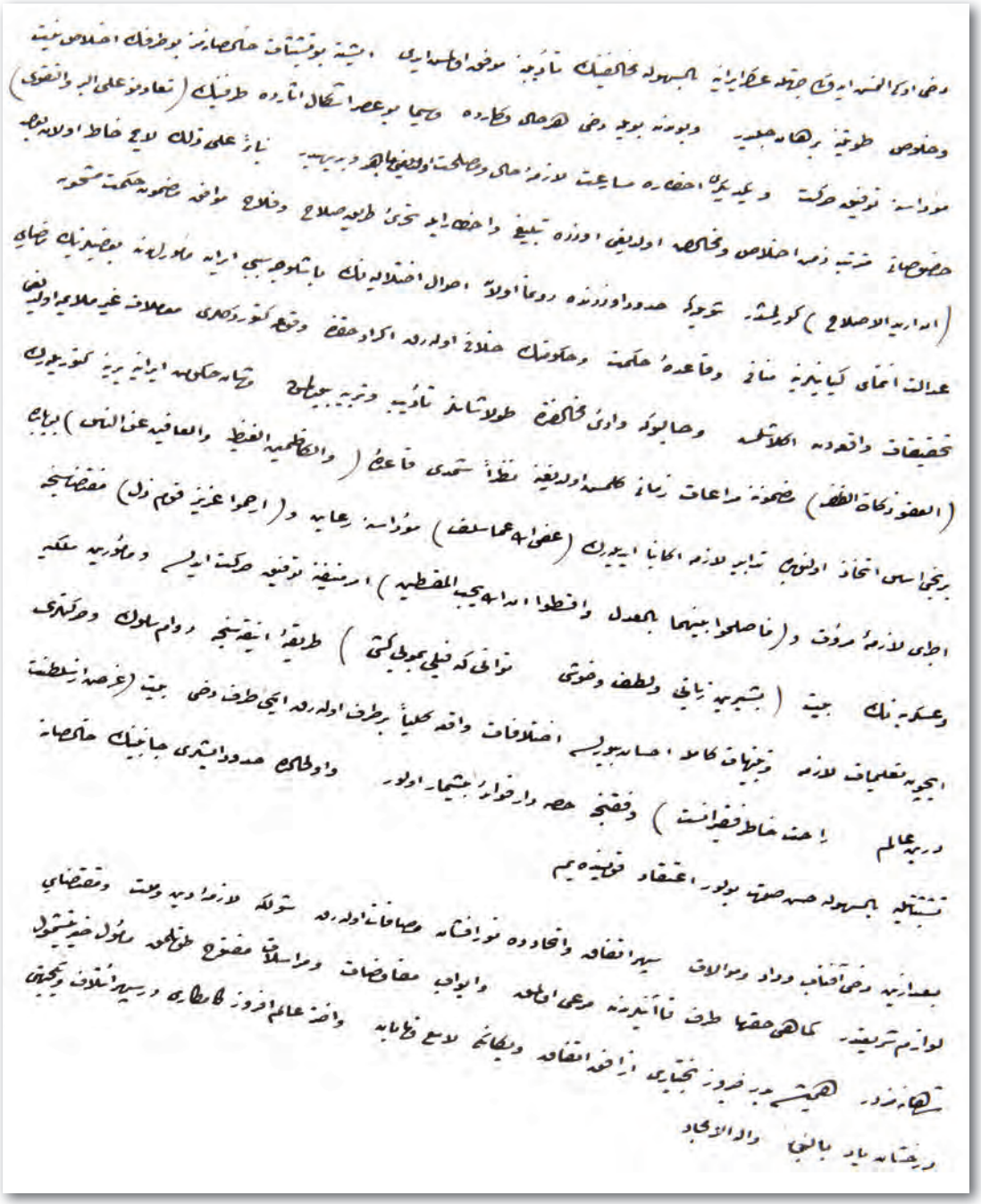

Y. PRK. NMH, 1/8

33

İSTANBUL'DAKİ BAZI DİNÎ TÖRENLERE İRAN SEFİRİNİN DAVET EDİLMESİNİN FAYDALI GÖRÜLDÜĞÜ HAKKINDA

Rusların Türkmenler üzerine sevk ettikleri askerin miktarı hakkında değişik rivayetler bulunduğu, Osmanlı-İran dostluğunun pekiştirilmesi için İran Devleti yöneticilerine Ramazan ayı dolayısıyla davetler verildiği, İstanbul'daki bazı dini törenlere İran sefirinin de çağırılarak dostluğun ileri seviyeye getirilmesinin faydalı olacağı

Sefaret-i Seniyye-i
Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
79

Mahremâne

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Rusyalı'nın mevsim-i sayfdan berü Türkmân üzerine sevk etmekde olduğu asker hakkında rivâyet muhtelif olup askerin mikdarıyla şimdiye kadar ne taraflara doğru geldiklerine dair malumât-ı sahiha alınamamışdır. Burada bulunan İngiltere Sefareti Ateşemiliteri Captain Napi'ye bu hususun tahkiki için geçenlerde hudud boyuna irsâl kılınmasıyla mûmâileyh oralarda dolaşıp henüz bir malumât-ı sahiha alamadığını ve şimdi Meşhed'e gelerek tahkikâtla meşgul bulunduğunu İngiltere maslahatgüzarı evvelki gün ifade eylemişdir. Burada olunan rivayâtdan sıhhate makrûn olduğu temin kılınan malumât Rusyalı'nın en evvel zabtetmek istediği nokta Türkmân elinde bulunan Merv şehri olup beşer-altışar bin kişiden ibaret olan iki fırkanın biri Bahr-ı Hazar tarafından Etrek Nehri boyundan ve diğeri yine bahr-i mezkûrda vâki Krasnovicki İskelesi'nden Merv tarîki üzerinde nısf-ı yolda vâki olup Memâlik-i İraniye'den Gilan şehrine sevk edilmekde ve tahminen yedi bin kişiden ibaret olan ve Ceneral Koffman kumandasında bulunan diğer bir fırkanın dahi Buhara cihetinden doğruca zikr olunan Merv üzerine indirmekdedir. İşbu üç fırka askerden ikisi Gilan şehrinde yerleşdikden sonra Merv üzerine hareketinde mahall-i mezkûra karîb bir yerde Buhara Fırkası'yla iltihâk edip ba'dehû şehr-i mezkûr zabt olunacakdır. Mevsimin ilerlemesiyle şitânın takarrübü ve oralarda kışın şiddeti malûm olduğu cihetle işbu tasavvurun bu sene fîile getürülmesi mümkün olamayacağı anlaşılmasıyla zikr olunan iki fırkanın

Gilan'da mevsim-i şitâyı geçirmeye ve bu cihetle Buhara Fırkası'nın dahi ilerledilmeyip münasib bir mahalde alıkonulmağa karar verilerek zikr olunan Gilan şehri İran'ın olduğu cihetle fırkaların orada kalmasına İran Devleti'nin muvâfakat-ı hafiyesi istihsal kılındığı ve devlet-i müşârunileyhânın ise buna rıza göstermesi güyâ Türkmenlerin zulm ve taaddiyât-ı mütevâliyesinden İranluyı kurtarmak ve hudud boyunu bunlardan temizleyip İran Devleti idaresinde iken Türkmenler tarafından istila olunmuş olan mahalleri İran'a iade eylemek üzere Rusyalu'dan istihsâl eylemiş oldukları mevâid üzerine olduğu rivayet kılınmakdadır. Rusyalı mevsim-i şitâyı zikr olunan Gilan şehrinde geçirdikden sonra ber-vech-i ma'rûz evvel baharda mezkûr Merv şehrini istilâ ederek oradan Türkmân içinde bulunan meşhur Belh şehri üzerine sevk-i asker edeceğini ve şehr-i mezkûr dahi yed-i zabtına geçdikden sonra Türkmân işi bitmiş ve oralar temizlenmiş olacağından mahall-i mezkûrda ictima'-ı kuvvet ederek Afganistan'a ve bir rivâyet de Hind'e doğru gitmesi ağleb-i me'mûl olduğu söylenmekdedir. Rusyalı'nın işbu harekâtı İngilizler'in efkâr ve politikasına pek ziyade dokunduğundan İngiltere'de ezhân-ı umumi Afganistan cihetine teveccüh etmesi ve Londra gazeteleri gayrete gelip Afganistan'ın şimdiye kadar Rusya politikasına terk olunarak o cihetlere ehemmiyet verilmemesi İngiltere için vehâmeti netice vereceği yolunda birtakım bendler yazarak bu bâbda İngiltere'nin nazar-ı dikkatini celb eylemekde bulunması üzerine İngiltere Devleti tarafından Afganistan'a tayin edilmiş olan sefaretin Afganlı tarafından ne yolda kabul olunacağı ve ne iş göreceği hususuna intizâr olunmakda bulunmuşdur. Diğer tarafdan dahi Rusyalının işbu harekâtı burada bulunan İngiltere Sefareti cânibinden gâyet itina ile tahkîk edilmekde olup İranlu'nın Rusyalı'ya göstermekde olduğu meyl ve tarafdarlığı ise İngilizlere sû-i tesir ederek takbîh edilmekde ve hatta Lonra gazeteleri İranlu aleyhine şiddetli lisan kullanmakda ve İranlu'nın bu niyetden geçirilmesine İngilizler tarafından çabalanmakda idiği malûmdur. Vâkıa İran Devleti şu aralık her zamandan ziyade Rusyalı'ya bir emniyet-i fevkalâde göstermekde olup Türkmen işleri için Rusyalı'nın arzu ve tekâlifine kâmilen mümaşaât eylediği gibi bu maddelerin müzâkeresi zımnında Rusya Sefîri Mösyö Zitoviyef ikide bir hafiyyen Şah hazretleriyle mülakât etmekdedir ve sefîr-i müşârunileyh taltif-i fevkalâde olmak üzere bu kere murassa' bir kıt'a tasvîr-i Şahî dahi verilmişdir. Bu işler buraca pek mektûm tutulduğundan Vezîr-i Umûr-ı Hariciye Hüseyin Han Hazretleri bu meseleye dair ne vakit söz açılsa Rusyalı'nın Türkmen üzerine sevk-i asker etmesi meselesinde İranlu'nın bî-taraflığını der-miyân ederek bu bâbda olan rivayâtın aslı olmadığını temine çabalamakdadır. Bu maddeler hakkında bundan böyle dahi istihsâl olunacak havâdis ve malûmâtın pey der-pey arz ve iş'ârına müsâraât kılınacağı bedîhi olmağla her halde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Ramazan sene [12]95 ve fî 28 Ağustos sene [12]94 / [9 Eylül 1878]

Sefîr-i Tahran
Fahri

*

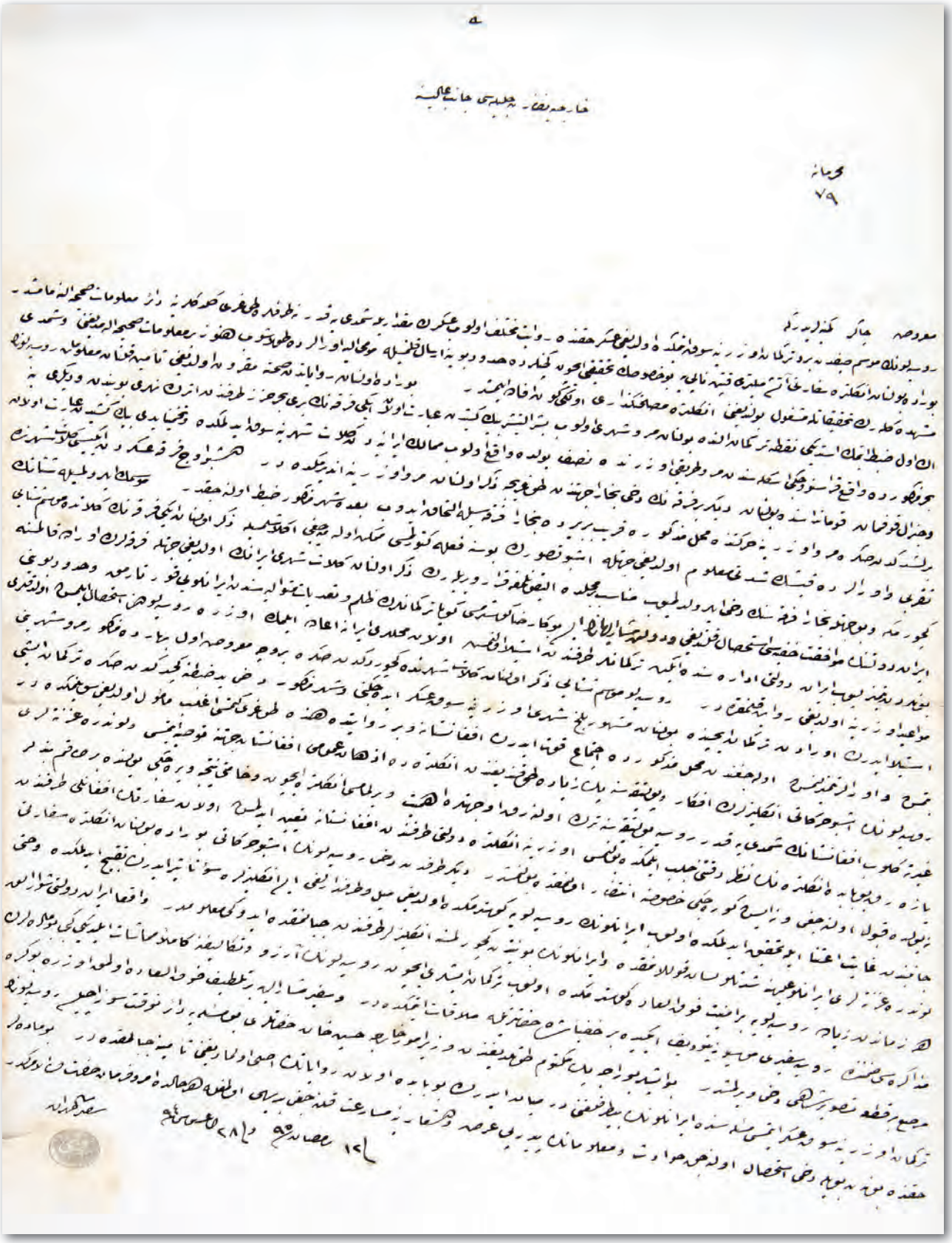

Sefaret-i Seniyye-i
Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
90

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Melfûf: 1 pusula

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Saltanat-ı Seniyye ile İran Devleti beyninde teyemmünen pâyidâr olan hubb u muvâlât ve müsâlemâtın üss ü esâs-ı kavîsi bulunan ittihad-ı İslâmiye'nin derece-i alâya îsâli zımnında Tahran'a muvâsalat-ı çakerânemden berü her türlü ikdamâtdan ve işbu maksada hizmet eden icraatdan geri durulmadığı gibi Ramazan-ı mağfiret-nişanda sefaret-i seniyyede lazım gelenlerin iftara davet ve bu suretle tatyîbi husûl-i maksada medâr-ı küllî olacağı bedîhi olmağla müctehidîn ve ulemâ sınıfı birkaç gün sonra çağrılmak üzere şehr-i mübârek-i mezkûrun on yedinci Pazar günü akşamı Pazartesi gecesi Sipehsâlâr-ı Vezir-i Umûr-ı Hariciye Hüseyin Han Hazretleri'yle bazı şehzâdegân ve bi'l-cümle vükelâ ve mütehayyizân-ı memurîn-i İraniye iftara davet olunmasıyla cümlesi icâbetle yevm-i mezkûr akşamı sefaret-i seniyye'ye gelmiş ve kendilerine İstanbul usûlü üzere başka başka iftariye çıkarılıp badehû buraca en makbul olan alafranga usulde mükemmel taam verilmiş ve cümlesi sâye-i ihsan-vâye-i cenâb-ı Şehinşahi'de tatyîb ve memnûn edilmiş ve gece yarısına kadar dahi oturulmuşdur. Sipehsâlâr-ı müşârunileyh yevm-i mezkûrda huzur-ı Şahî'de bulunup her ne kadar işleri bitmemiş ise de akşamı sefaret-i seniyyeye med'uv bulunduğunu arz eylemesi üzerine hemen azîmet etmesine müsâade ile çâkerlerine dahi selâm-ı mahsus tebliğ olunmasına şehâmetlü Şah hazretleri kendisini memur buyurduklarını müşârunileyhe ifade ve tebşir eylemiş ve işbu iltifât-ı Şahî mücerred Şah-ı müşârunileyh hazretlerinin zât-ı şevket-simât-ı hazret-i Şehinşahi'ye olan ve gün be-gün tezâyüdü arzusunu isbâta vesîle aradığı malûm bulunan ihlâs ve meveddet ve muhâleset-i samîme ve kadîmeleri eseri olmağla ve bendegân için metbû'-ı efhamî-i velî-ni'met-i azamî olan Padişahî hakkında hükümdarân-ı ecnebiye taraflarından takdis ve takdiri ve ihlâs ve meveddeti şâmil istimâ' etdiği kelimâtdan büyük bir nimet bulunmamağla müvâzibi olduğum duâ-yı tezâyüd-i ömr ve âfiyet ve terakkî-i şan ve iclâl ve şevket-i hazret-i zıllullâhi yâd ve tekrâr ile tezyîn-i lisân-ı mefharet olunmuş ve med'uvinin esâmisi pusulası dahi leffen takdim kılınmış olduğu muhât-ı ilm-i âli-i dâver-i ekremîleri buyuruldukda her hâlde emr u ferman-ı hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Ramazan sene [12]95 ve fî 1 Eylül sene [12]94 / [12 Eylül 1878]

Sefir-i Tahran
Fahri

*

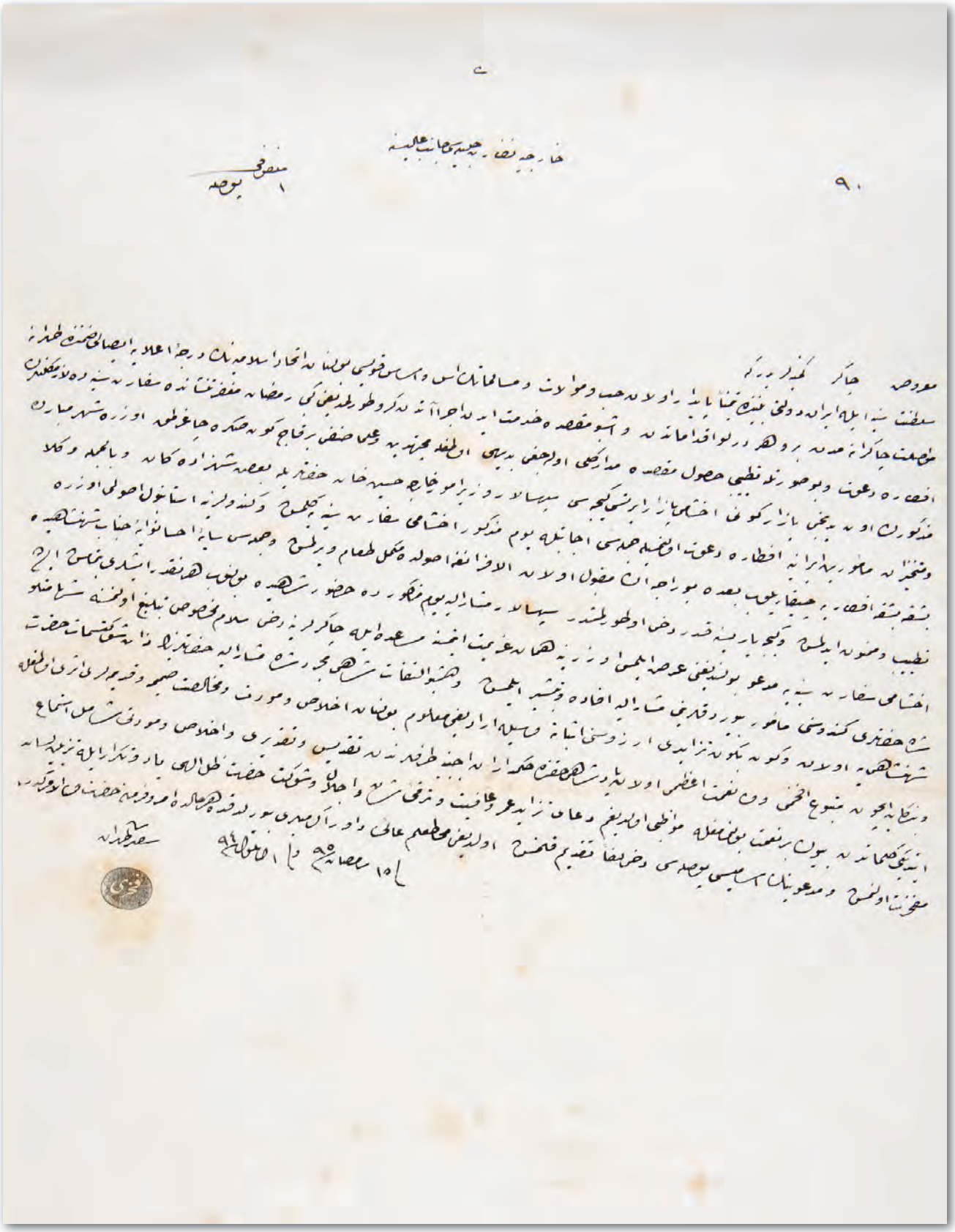

Sefaret-i Seniyye-i
Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
94

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Bu kere vezir-i umûr-ı Hariciye ile vukû' bulan mülakât-ı çâkerânemde müşârunileyh devleteyn beyninde câri olan hüsn-i muhabbet ve meveddetin derece-i alâya isâli hakkında elinden geldiği mertebe ikdâm ve gayretde kusur etmediğinden ve Şah hazretlerinin bu yolda niyyât-ı âliyelerinden bahs ederek Devlet-i Aliyyece geçirilen vuku'âtın bi'l-cümle düvel ve milel-i İslâmiyeyi mütenebbih etmesi ve cümlemiz için ittihad-ı İslâmiye'den büyük bir kuvve-i necâtiye bulunmayacağı dahi tebeyyün eylemesi cihetiyle bu yolda birlikde çalışılması iktizâ edeceğini ve her iki milletin kıblegâhı bir nokta-i muazzamaya müntehî ve itikâdı ise dîn-i mübîn-i Muhammedî olduğu ve Haremeyn-i Şerifeyn'de tavâf ve ziyaret birlikde icra kılındığı halde Dersaadetce bazı şeylerde İranlu'nın istisnası ve meselâa Hırka-i Saadet-i Hazret-i Nebevî ziyâret-i resmiyesine ve taraf-ı eşref-i cenâb-ı Şehinşahi'den resmen kırâet etdirilen mevlid-i dinî istimâ'ına İran sefirinin davet olunmaması mûceb-i istiğrab olup bunlar tarafeyn ahalisi ezhânına beyhûde emniyetsizlik îkâ'ından başka bir faideyi netice vermediği cihetle bu misillü adâb-ı diniyyeye müteallik merâsime sefirlerinin davet olunması pek büyük muhassenâtı mûcib ve ittihâd-ı İslâmiye'yi müstevcib olacağından başka zât-ı hazret-i Şahî'nin dahi ziyadesiyle mahzûziyetini istilzâm eyleyeceğini ifade ve bu keyfiyetin huzur-ı celîl-i hidîv-i azamîlerine arz olunmasını iltimâs eylemesi üzerine taraf-ı çakerânemden münâsibi vechile idâre-i kelâm olunarak bahse hitam verilmiş olduğunun arzına cür'et kılındı. Her halde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 22 Ramazan sene [12]95 ve fî 8 Eylül sene [12]94 / [19 Eylül 1878]

Sefîr-i Tahran
Fahri

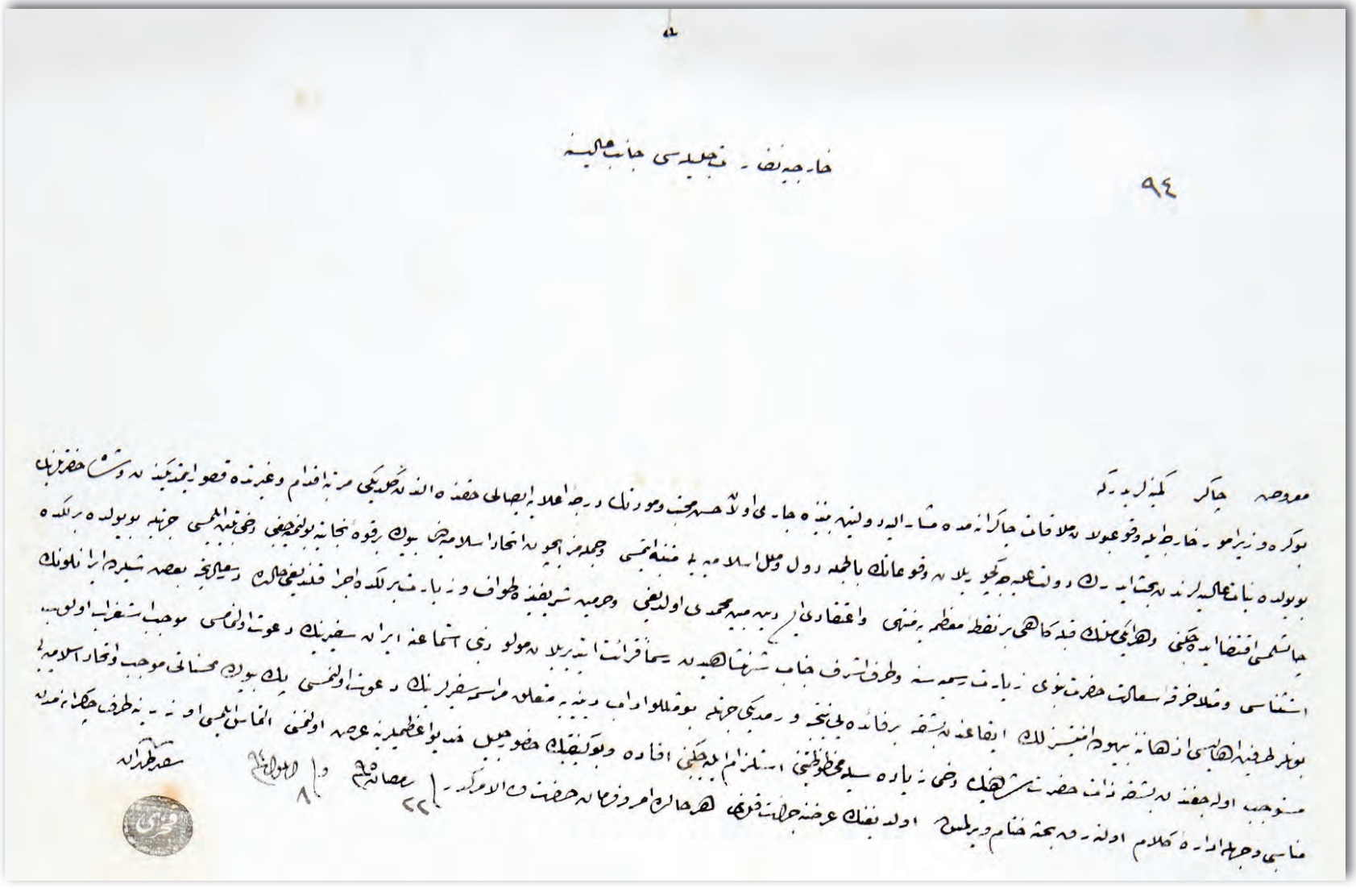

Y. A. HUS, 159/86

باغ شاهده شهید ایدیلان « صور اسرافیل » غزته‌سی مدیری مرحوم میرزا جهانکیر خانك مزاری اوکنده...

Les libéraux persans visitant le tombeau de Djihanguir Khan, directeur-propriétaire du journal "Sour-i-Israfil", tué à Bag-Shah.

Resim 33: Bağşah'da şehid edilen Sur-ı İsrafil Gazetesi Müdürü Merhum Mirza Cihangir Han'ın mezarı önünde

34

TRABZON-HOY ARASINDAKİ YOLUN BATI ÜLKELERİNİN İRAN İLE TİCARÎ İLİŞKİLERİNİ KOLAYLAŞTIRMAK İÇİN İŞLETİLECEK HALE GETİRİLMESİNE DAİR

Batı ülkelerinin İran ile ticari ilişkilerini kolaylaştırmak için Avusturya elçisinin başvurusu üzerine, Trabzon-Hoy arasındaki yolun işletilecek hale gelebilmesi için Trabzon'dan Erzurum'a kadar tamamlanmış olan yolun Erzurum'dan Beyazıd'a olan mesafesinin Hazine'ye yük olmadan inşa edileceği

Nâfia Nezâret-i Celîlesi'ne

Memâlik-i Garbiye'nin İran ile münasebât-ı ticariyelerini teshîl için Trabzon ile Hoy beynindeki tarîkın işleyecek bir hâle vaz'ı hakkında bazı ifadeyi hâvi Avusturya Sefareti'nden makam-ı Nezâret-i Celîle-i Hariciye'ye meb'ûs takrîrin suret-i mütercimesi leffen tesyîr-i sû-yı vâlâları kılındı. Trabzon'dan Erzurum'a kadar mukaddemâ bir yol yapılmış olduğundan Erzurum'dan dahi Bayezıd'a kadar bir tarîk inşasıyla münasebât-ı ticariyenin teshili ehemm ve elzem olup şununla beraber bu yolda sarfı iktizâ eden mebâliğin tedâriki tesviyesine hâl-i hazır-ı Hazine gayr-ı müsâid idüğinden işbu tarîkin hazine-i devlete bâr olmayacak bir suretle tanzim ve tesviyesi çaresinin mütâlaasıyla suret-i kararının iş'âr ve ifadesine himem buyurulması siyâkında tezkire.

4 Muharrem sene [12]96 / [29 Aralık 1878]

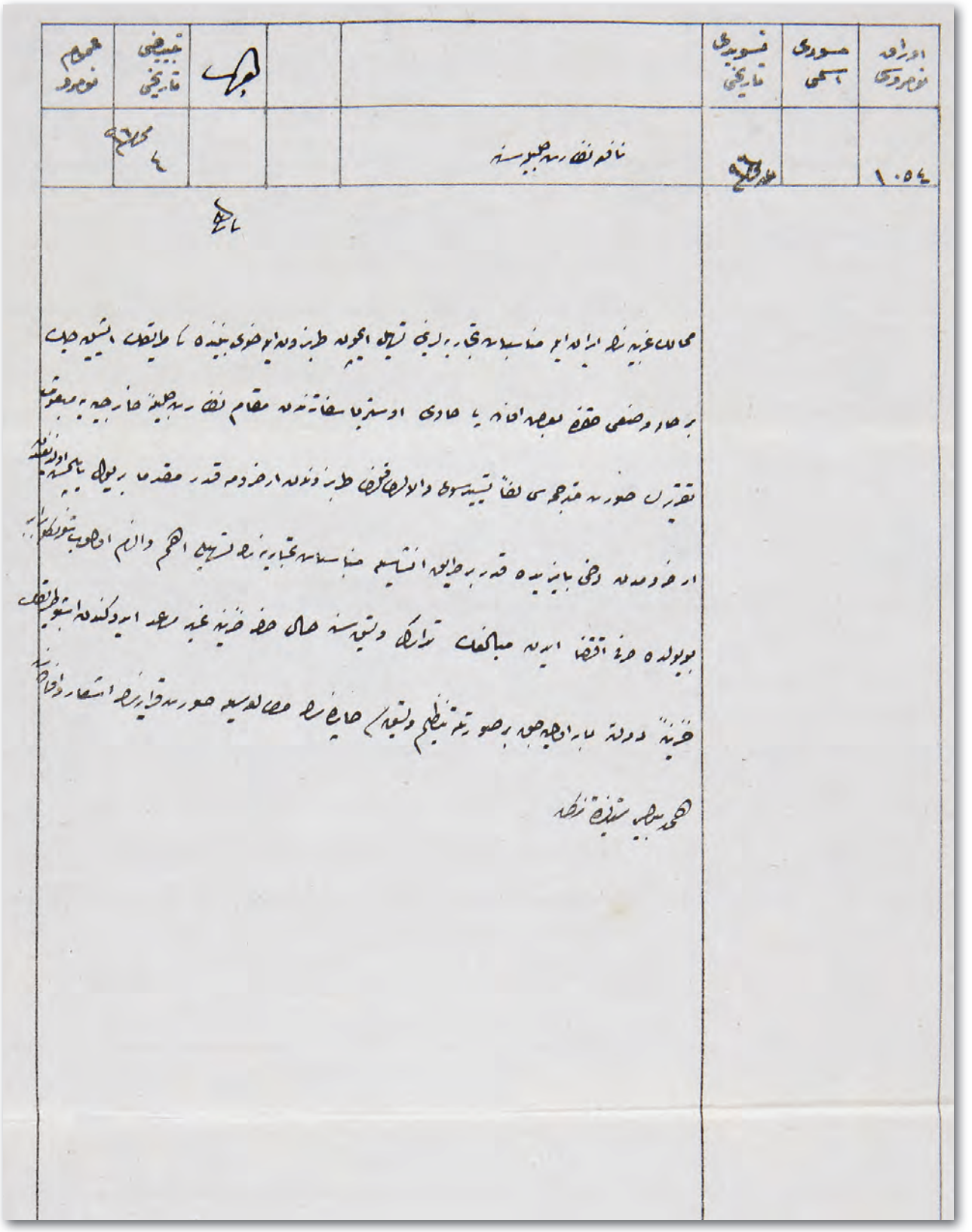

A. MKT. MHM, 483/51

35

SAFER AYININ SON ON GÜNÜNDE MÂTEM TUTULAN İRAN'DA OSMANLI PADİŞAHI'NA DA DUALAR EDİLDİĞİNİ BİLDİREN TELGRAF

İran'da Safer ayının son 10 gününde, Muharrem ayının ilk 10 günü gibi matem tutulduğundan Tahran ve Tebriz'deki konaklarda mersiyeler okunarak Osmanlı padişahına da dualar edildiği

Sefaret-i Seniyye-i
Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
26

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Saferin aşere-i ahirinde dahi buraca aşere-i evvel-i Muharrem gibi icra-yı mâtem edilmekde ve vükelâ ve ümenâ konaklarında mersiye okunmakda bulunduğundan med'uvven pek çoğuna gidilmiş ve her mahalde mersiyehanlar taraflarından ed'iye-i hayriye-i cenâb-ı Şehinşahi ve devlet-i aliyyelerinin terakkî-i şan ve iclâl-i âlisi yâd ve tezkâr kılınmış ve geçende dahi arz ve tafsil olunduğu üzere buraca kendi şahlarından mâ-adâ selâtîn haklarında bu suretle icra-yı ed'iye olunmasının emsali görülmemiş olduğu cihetle bunun havâs ve avâm bi'l-cümle ahali indinde pek ziyâde hüsn-i te'sir hâsıl eylediği ve hatta burada bu sene ittihâz olunan işbu adet Memâlik-i İraniye'nin sâir mahallerine dahi sirâyet ederek Tebriz'de de mersiyehanlar cânibinden cemiyetlerde ed'iye-i mahsusa-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî yâd ve tezkâr kılınmış olduğunun mahall-i mezkûr şehbenderliğinden bildirildiği ma'al-iftihar arz ve beyân-ı hale ictisâr olunur. Her halde emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 3 Rebiülevvel sene [12]96 ve fî 12 Şubat sene [12]94 / [25 Şubat 1879]

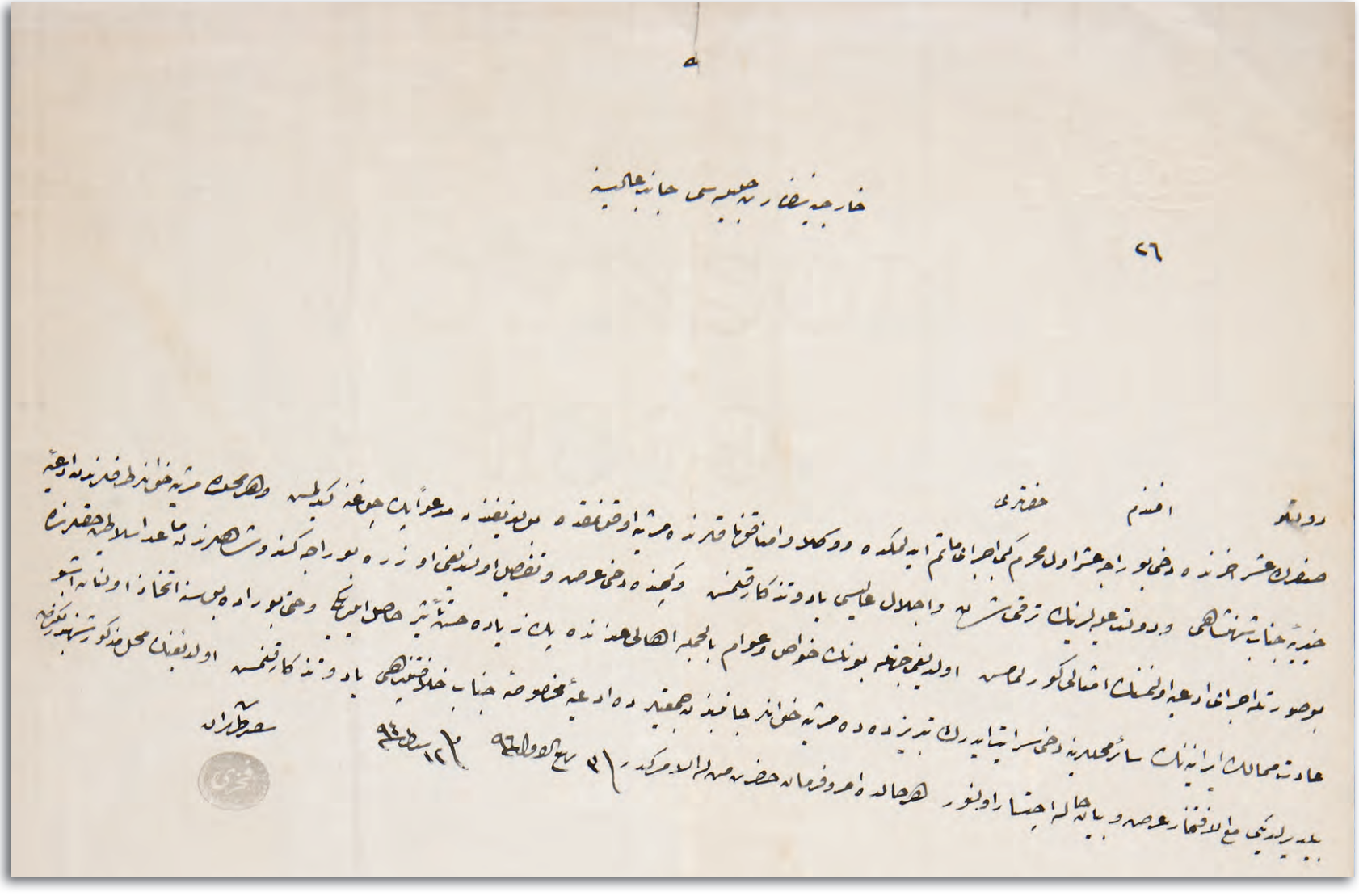

Y. A. HUS, 160/97

36

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN DOĞUM GÜNÜ KABUL EDİLEN REBİÜLEVVEL AYININ 17. GÜNÜ ŞAH'IN PADİŞAH ADINA TEBRİK EDİLDİĞİNİ BİLDİREN SEFARET TELGRAFI

Hazreti Peygamber'in doğum günü Rebiülevvel ayının 17. günü kabul edildiğinden bu günde Şah'ın Padişah adına tebrik edildiği, yine Rebiülevvel ayının 9. günü "Ömer-Keşan kutlaması" Sünni-Şii halk arasında nefret uyandırdığından bunun önüne geçilmesi gerektiği

Fî 17 Rebiülevvel sene [12]96 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan tahrirâtın suretidir

Her sene Rebiülevvelin dokuzuncu günü İran'da icra olunmakda bulunan Ömer-keşân usûl-i mekrûhasının mukaddemleri her ne kadar men'ine sa'y olunmuş ise de birkaç seneden berü yine ötede beride icra edilmekde olduğu istihbâr kılınmış olduğundan ve zamanı dahi gelmekde bulunduğundan ve işbu âdet Kerbela vak'a-i müellimesinde Yezid tarafından serdar bulunan Ömer ibn-i Sa'd mel'ûnu aleyhinde câri ve hatta merkûmun katli mâh-ı mezkûrun dokuzuncu günü vukû'a gelmiş olması buna bir delîl-i kâfi ise de hayfâ ki avâm-ı nâs temyîze muktedir olmayarak zât-ı âli-i malûma binâ edegeldikleri cihetle bu keyfiyet Sünnî ile Şiî beyninde sebeb-i münâferet olmakda bulunduğundan ve beyne'l-İslâm def'-i tebâyün ve ihtilâfa sarf-ı mesâi olunmakda olduğu halde böyle avâm beyninde başka manâ verilen âdâtın iâdesi pek nâ-becâ göründüğünden bunun bütün Memâlik-i İraniye'de kat'iyyen men'i hususu geçende Vezâret-i Hariciye'ye ifade kılınmasıyla her tarafa evâmir-i şedîde ve mü'ekkide irsâl etdirilmiş ve taraf-ı çâkerânemden dahi bizim şehbenderlerin cümlesine vesâyâ-yı lâzıme icra olunmuş olduğundan lehü'l-hamd sâye-i muvaffâkiyet-vâye-i cenâb-ı Şehinşahî'de işbu usulün bu sene hiçbir tarafda icra olunmadığı haber alınmış ve bu ise fevkalâde hüsn-i tesir hâsıl eylemiş olmağla arz ve beyân-ı hale ibtidâr kılındı. Her halde emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

*

Hariciye Nezâreti'ne altı numara ve fî 11 Mart frengî sene 1879 tarihi ile takdim kılınan şifreli telgrafın suretidir

Yevm-i velâdet-i hazret-i Risâlet-penâhî İran'da Rebiülevvel'in on yedinci günü itibâr olunduğundan alınan telgrafları üzerine bugün resmen Şah hazretleri görülüp taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden icra-yı tebrik olunmuş ve işbu iltifât hazret-i Hilâfet-penâhîden fevkalgâye izhâr-ı memnuniyetle mahzûziyet ve teşekkürâtın mahsusan telgrafla arz olunmasını ifade eylemişlerdir.

[11 Mart 1879]

Resim 34: İran'ın İstanbul Sefir-i Kebiri Mirza Rıza Daniş Han'ın Hamidiye Etfal Hastanesi'ni ziyareti

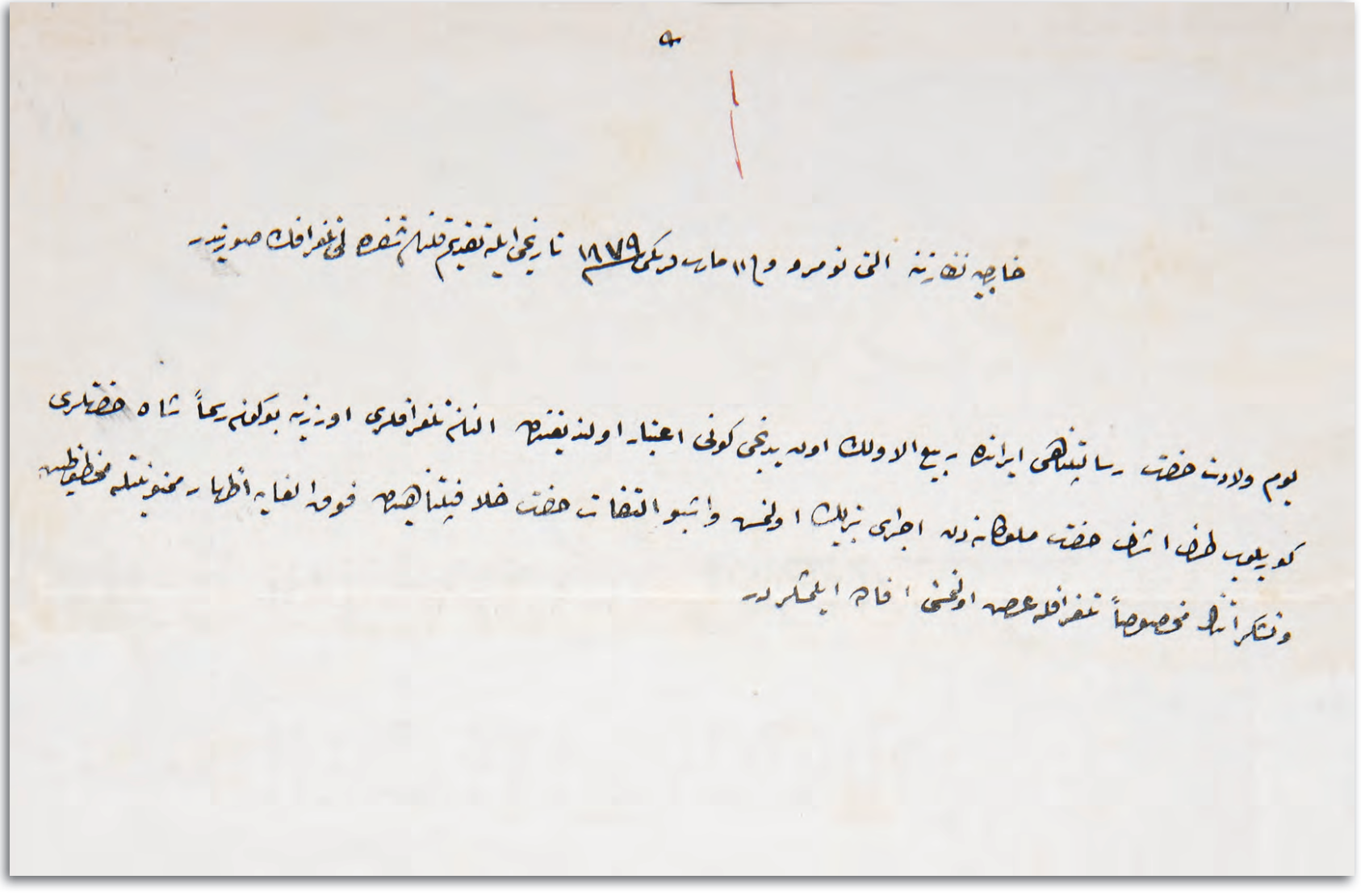

Y. A. HUS, 161/7

37

NEVRUZ SEBEBİYLE YAPILAN TÖRENE TAHRAN'DAKİ TÜM ELÇİLERİN DAVET EDİLDİĞİNE DAİR SEFARET TAHRİRATI

Nevruz'un İran'da bayram günlerinden sayılması ve yılbaşı kabul edilmesi münasebetiyle Tahran'daki tüm elçilerin Şah tarafından davet olunduğu, Osmanlı elçisine ilgi gösterildiği

Fî 4 Rebiülâhir sene [12]96 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden gelen tahrirâtın suretidir

Buraca nevrûz eyyâm-ı i'yâddan olduğu ve sene başı add olunduğu cihetle ber-mu'tâd vukû' bulan da'vet üzerine heyet-i süferâ ile beraber şehâmetli Şah hazretlerine gidilmiş ve taraf-ı çâkerânemden sene-i cedîde tebriki hakkında süferâ nâmına irâd olunan makaleye cevaben Şah-ı müşârunileyh hazretleri beyan-ı memnuniyet buyurduktan sonra en evvel kulunuza hitâben hayr-ı âfiyet-i cenâb-ı cihan-bânîyi istifsâr buyurmasıyla lehü'l-hamd vücûd-ı mes'ûd-ı hazret-i zıllullahi kemâl-i sıhhat ve tendürüstî üzere bulunduğu müjdesi alınmakda olduğu beyan olunmasıyla izhâr-ı mesrûrîyet buyurup sâir süferâ ile dahi biraz lakırdı ederek avdet kılınmış olduğu arz olunur. Her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

[28 Mart 1879]

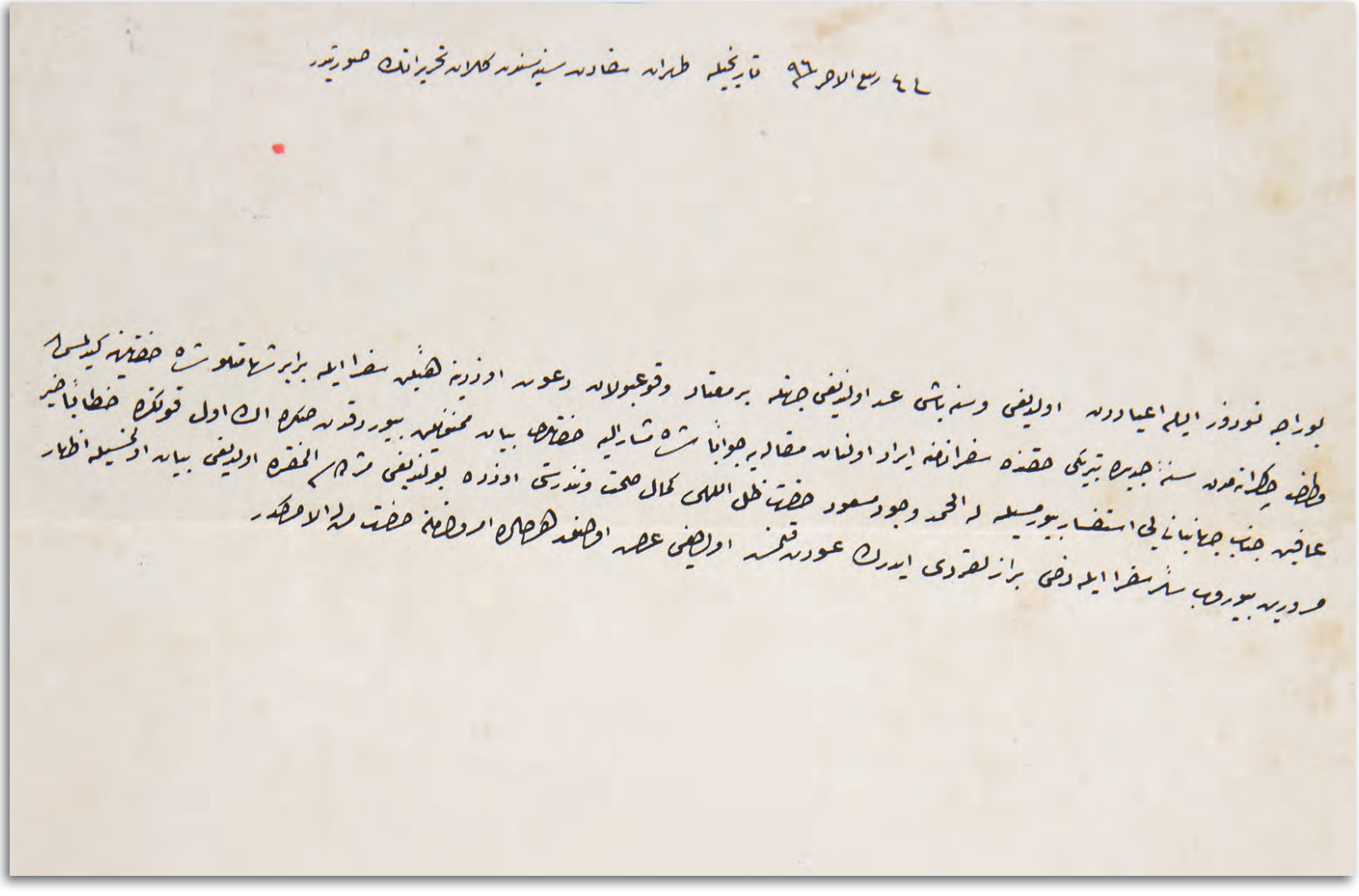

Y. PRK. EŞA, 1/48

38

OSMANLI DEVLETİ MAHKEMELERİNDE DAVALARI GÖRÜLEN İRAN UYRUKLULARIN YANLARINDA TERCÜMAN BULUNDURABİLMELERİ HAKKINDA İRAN SEFARETİ'NİN MÜRACAATI

Osmanlı Devleti mahkemelerinde davaları görülen İran uyrukluların yanlarında tercüman bulundurabilmeleri için verilen kararın uygulanmasına dair İran sefaretinden gelen yazıya cevap verilmesi gerektiği

Sefaret-i Seniyye-i İran
der-İslâmbol
165

Muhtac-ı tafsil olmadığı vechile bundan bir buçuk mâh mikdarı mukaddem bazı Memâlik-i Osmaniye'de kâin kârperdazlıklardan sefarete mevrûd raportolar üzerine İran tebaasının muhâkeme ve devâir-i mahalliyede rü'yet olunmakda olan umûr ve hususlarında uhûd ve usule mugâyir ve bunca senelerden berü mer'îyü'l-icra olan muâmelâtın haricinde olarak bir takım müşkilât ikâ' olunduğuna ve binâenaleyh keyfiyet protesto olunarak icabının icrası dahi fî 6 Şaban sene [12]97 tarihli ve yüz kırk rakamlı takrîr-i senâverîde beyân ve taleb olunduğu gibi umum kârperdazlıklara dahi ol bâbda ahd ve usule tevfîkan muamele eylemeleri ve memurîn-i mahalliyenin sehiv ve hatalarından nâşi teşebbüs eyledikleri harekâta karşı vechen muvâfakat eylememeleri hususlarında cânib-i sefaretden talimât verilmiş ve bu tarafdan dahi keyfiyetin Meclis-i Hass-ı Vükelâ'da taht-ı müzâkereye alınarak sefaretin matlûbu vechile karar tahtına alınmış olduğuyla li ecli'l-istizân Mabeyn-i Hümayun Cânib-i Âlisi'ne arz olunmuş olduğu taraf-ı vâlâlarından suret-i resmiyede olarak beyân buyurulmuş olduğu halde hâlâ vilayât ve mahall-i lâzımeye ol bâbda emr u talimât gönderilmemiş idüği anlaşılmakda ve bu ise bi'l-vücûh tebaa-yı İraniye'nin hukuk ve muâmelâtlarına îrâs-ı sekte ve hasar edeceği bedîhî bulunduğundan ol bâbda tekîd-i madde ile bir an evvel işbu müşkilât-ı nâ becânın külliyen ref'i zımnında himem-i vâlâlarında masrûfiyeti iltimasıyla tehirât icrasından dolayı tebaa-yı müşârunileyhâya vârid olacak zarar ve ziyânın bâislerine tazmini lâzım geleceği beyânı ma'razında terkîm-i takrîrî te'yîd-i mebânî-i yegânegî ve ihtirâmkâriye vesîle addeylerim.

Fî 18 Ramazan sene [1]297 / [24 Ağustos 1880]

Mühür

*

Bâbıâli
Nezâret-i Celîle-i Hariciye
Mektubî-i Hariciye Odası
Aded: 326

Başvekâlet-i Celîle Cânib-i Sâmisi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Mehâkim-i Devlet-i Aliyye'de hususât-ı İraniye'nin rü'yet ve hükmünde İran tercümanlarının bulundurulması hakkında Meclis-i Hass-ı Vükelâ'ca verilen kararın serîan mevkî'-i icraya vaz'ı iltimasını hâvi İran Sefareti'nden verilen takrîr leffen takdim kılınmış olmağla karar-ı mezkûra dair taraf-ı kemterâneme emir ve talimât itâsına müsaade-i me'âlî-âde-i hazret-i vekâlet-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 18 Ramazan sene 1297 ve fî 12 Ağustos sene [12]96 / [24 Ağustos 1880]

Abidin

*

Resim 35: Bender Buşir'deki Osmanlı Şehbenderliği'ne ziyarette bulunan vali ve askerî maiyyeti

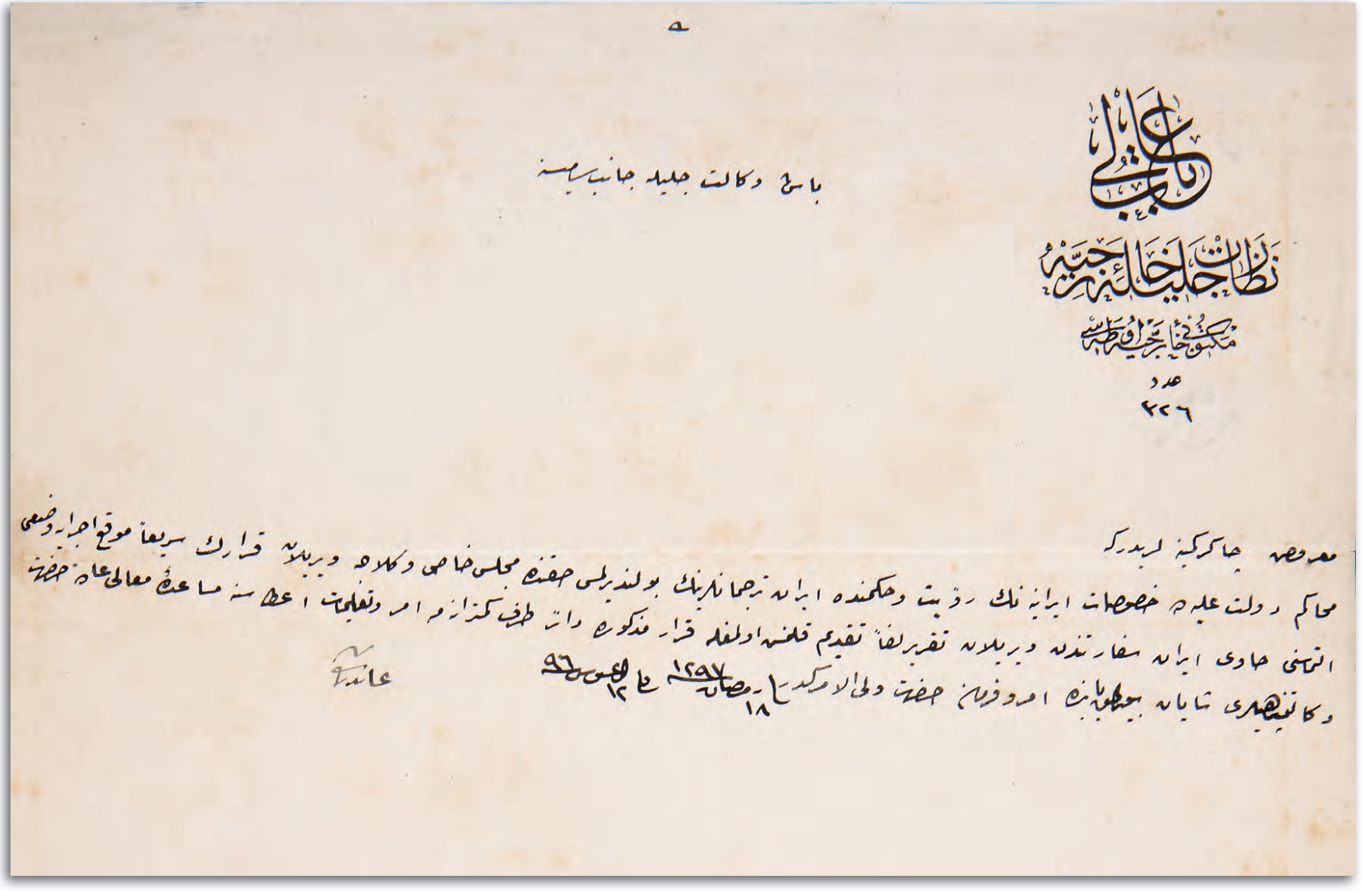

٥

باب عالی

نظارت جلیله خارجیه

مکتوبی خارجیه اوطه‌سی

عدد

٢٢٦

باش وکالت جلیله جانب سامیسنه

معروض چاکرکمینه‌لریدرکه

محاکم دولت علیه‌ده خصوصات ایرانیه‌نك رؤیت وحکمنده ایران ترجمانلرینك بولندیرلمسی حقنده مجلس خاص وکلاجه ویریلان قرارك سریعاً موقع اجرایه وضعی

التماسنی حاوی ایران سفارتندن ویریلان تقریرلفاً تقدیم قلنمش اولمغله قرار مذکوره دائر طرف کمترانه‌مه امر وتعلیمات اعطاسنه مساعدهٔ معالی عادهٔ حضرت

وکالتپناهیلری شایان بیورلمق بابنده امر وفرمان حضرت ولی الامرکدر ١٨ رمضان ١٢٩٧ ١٢ اغوس ٩٦

عاندی

Mehâkim-i Devlet-i Aliyye'de tebaa-yı İraniye'ye âid mesâlihin rü'yetinde İran tercümanlarının bulundurulması hakkında geçende Meclis-i Vükelâ'ca verilen kararın serîan mevkî-i icraya vaz'ı iltimasını mutazammın İran Sefareti'nden itâ olunan takrîrin gönderildiğine ve karar-ı mezkûr üzerine tarafına talimât itâsı lüzumuna dair Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkire-i vâridesi leffen arz ve takdim kılındı, efendim.

Fî 25 Ramazan sene [12]97 fî 19 Ağustos sene [12]96 / [31 Ağustos 1880]

İmza

Resim 36: İran'da Savuçbulak'ta bulunan Osmanlı Şehbenderliği'nin muhafazasına memur askerî müfreze

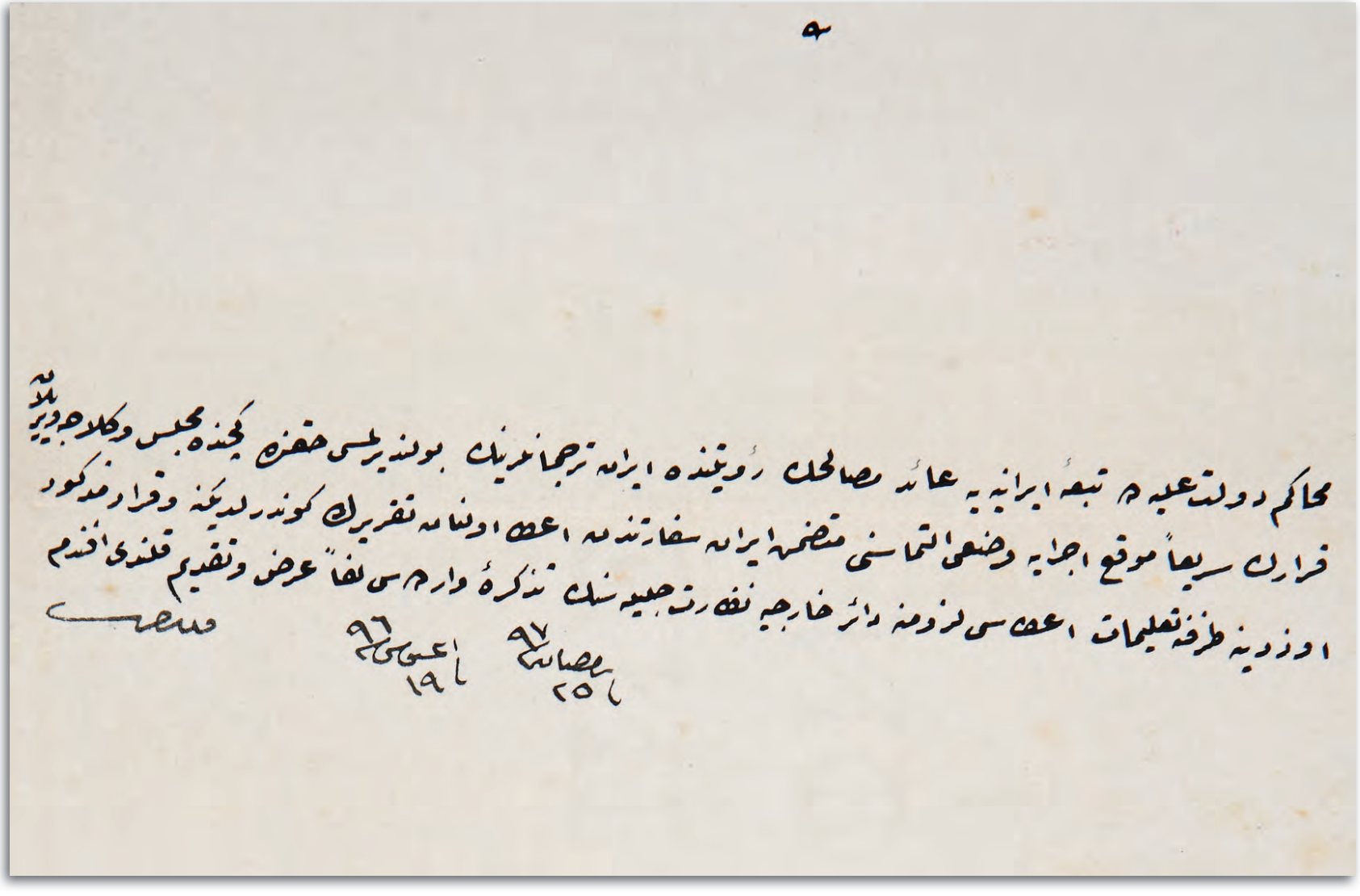

Y. A. HUS, 165/108

39

İRAN'IN, CİDDE SERKÂRPERDAZININ ARAFAT MEYDANINDA DEVLET ARMASINI KULLANMASINA ENGEL OLUNMASI HAKKINDA

İran'ın Cidde serkarperdazının Hac mevsiminde Arafat meydanında kurduğu çadır direğine devlet armasını çekmiş olması, mukaddes beldelere hac için gelen diğer Müslüman gruplara örnek teşkil edeceğinden kendisine armanın kaldırılması için tebligât yapıldığı

Fî 16 Muharrem sene [12]98 tarihiyle Başvekâlet makam-ı celîlesine takdim kılınan arizanın suretidir

İran Devlet-i Aliyyesi'nin Cidde'de mukîm serkârperdazının saha-i Arafat'da çadırı nezdine bir büyük direk rekzine Şîr-i Hurşid armasını küşâd eylemiş olduğu gibi Mina'da dahi bu armanın küşâdından nâşi mevcud olan eşrâf ile rüesâ-yı urban taraflarından nazar-ı istihcan ile bakılarak adeta direği kesr ile armayı aşağı almak derecelerine kadar bir azim ve ihtimamda bulundukları anlaşılması üzerine tedâbir ve nasâyih-i lâzıme icra ve teskin-i efkâr ve ezhâna itina olundukdan sonra devletlü vali paşa hazretleriyle bi'l-müzâkere bunun indirilmesi ile beraber gerek Medine-i Münevvere'ye giderken esnâ-yı râhda ve gerek ol belde-i tayyibede bu külfeti ihtiyâr etmemesi lüzumunun tebliği istihsân olunarak mümâileyhe müştereken tezkire yazılmış ise de güya bandıra küşâdı mesbûkü'l-emsâl olduğundan bahsile bir takım safsatayı hâvi yalnız müşârunileyhe hitâben bir cevab göndermiş ve ona dahi icabı vechile cevab terkîm olunarak müşârunileyh tarafından temhîr olunmuş ve yazılan tezkirelerin suretlerine gelen cevabın aslı manzûr-ı âlî-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri buyurulmak üzere matviyyen takdim kılınmışdır. Müstağnî-i arz ve beyân olduğu üzere mevsim-i Hacda beldeteyn-i mükerremeyn ile Mina'da ve Arafat'da tecemmu' eden hüccâc miyânında Rusya ve İngiltere ve Fransa ve Hollanda devletleri tebaalarından binlerce hüccâc mevcud olup bunlara nisbetle İraniler ekall-i kalîl oldukları halde kârperdazın bandıra küşâdına irâe-i ruhsat olunması çünkü düvel-i müşârunileyhimin Cidde'de mukîm konsoloslarının millet-i İslâmiye'den vekil ve tercüman ve juj vesair memurları olup onlar da bu mecma'da bulundukları cihetle bilâhare onların dahi bir sıfat-ı resmiye ile isbât-ı vücûd eylemek

dâiyesine düşecekleri ve men‘ine ol vakit elde hiçbir kuvvet bulunamayacağı bedîhi olduğundan kat‘an nazar bu sıfat-ı resmiyeyi ibrâzdan maksad her ne olur ise olsun madem ki şu mevkî bir ibadetgâh-ı müslimindir ve Hilafet-i mukaddase-i Devlet-i Osmanîye hâizdir. Ondan başka hiçbir devletin sıfat-ı resmiye ile ilan-ı vücûd eylemesi câiz olamayacağı ve tecvîzi maddî ve manevî mefâsidi dâî olacağı cihetle ba‘demâ Cidde’den mâ-adâ beldeteyn-i mübâreketeyn ile Mina ve Arafat’da arma küşâdının men‘i hakkında kârperdazlığa emir verilmek için Sefarethane’ye tebligât-ı mukteziye icrâsıyla keyfiyetin sû-yı senâverîye dahi emr u iş‘ârına müsaade-i celîle-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında.

[19 Aralık 1880]

Resim 37: Mekke’ye giden İranlı hacılara ait Filistin’deki kamp

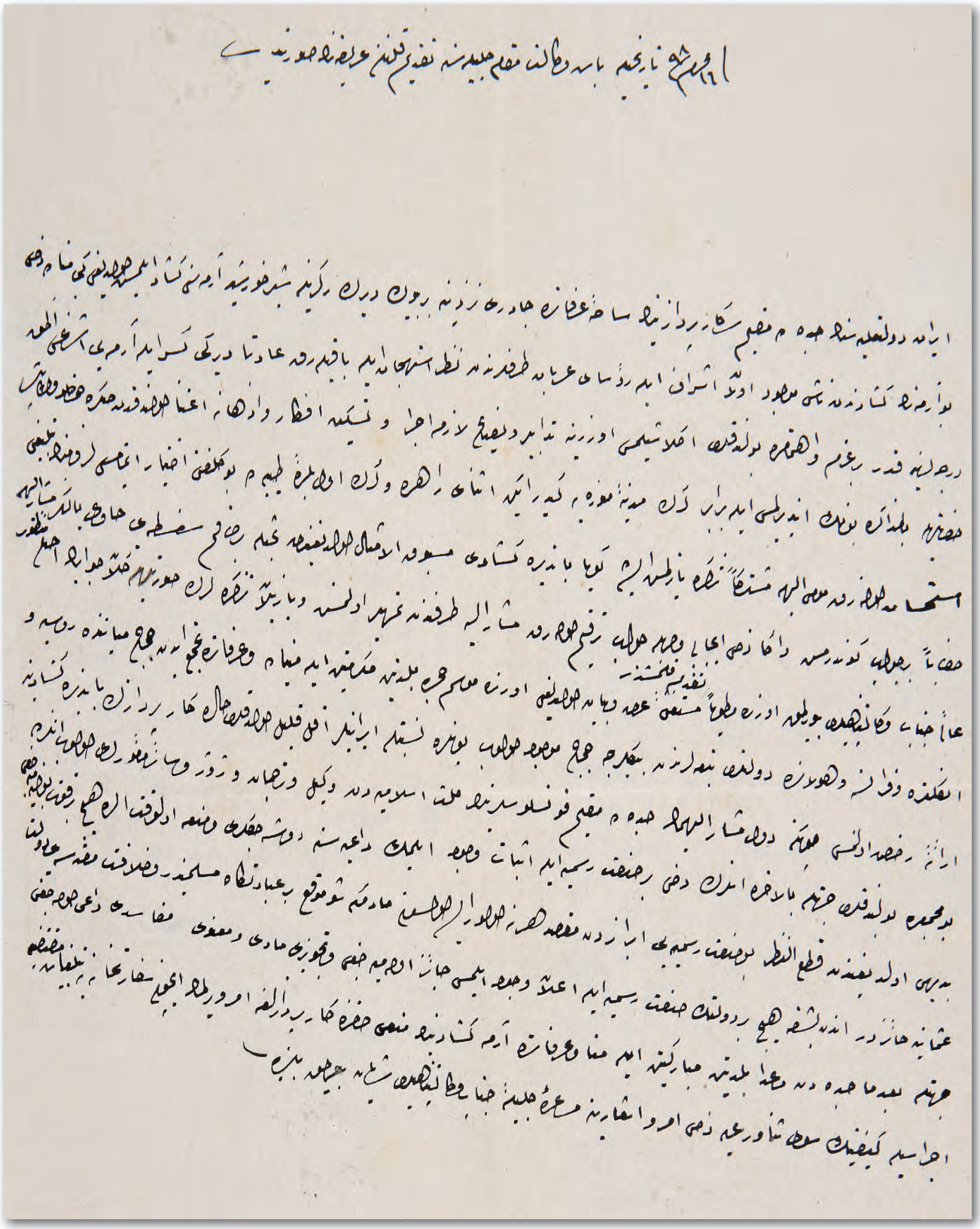

Y. PRK. A, 3/2

Resim 38: Tahran Eminüssultan Kervansarayı

40

BERLİN ANTLAŞMASI GEREĞİNCE İRAN'A BIRAKILAN KOTUR SINIRINI TESPİT İÇİN KURULACAK KOMİSYONA ÜYE ATANMASINA DAİR

Berlin Antlaşması gereğince İran'a bırakılan Kotur ve arazisinin sınırlarını belirleyerek arazi üzerinde uygulamasını yapmak için İngiliz ve Rus üyelerin de katılımıyla oluşturulan komisyona Osmanlı askeri üyelerin atandığı

Teftiş-i Askerî Komisyonu Mazbatası Suretidir

Berlin Ahidnâmesi hükmünce İran'a terk edilmiş olan Kotur ve arazisinin arz üzerinde tahdid muâmelâtıyla rekz-i alâim etmek için teşkili mukarrer olan komisyon Erkân-ı Harbiye Miralaylarından Cevad ve Binbaşı Danyal beyler ile Kolağası Şerefeddin Efendi'nin memuriyetleri istizânına dair makam-ı Sadaretin arz tezkiresiyle melfûfâtı komisyon-ı ubeydânemize havâle ve Cevad Bey kullarının buraca lüzûmu olmasına mebnî yerine diğer münasibinin ve ehemmiyet-i maslahat icabınca bu vazifenin suret-i matlûbe ve marziyede ifâsına üç zabitin kifâyeti bâis-i tereddüd olmasıyla bunlara ilaveten dahi iki müsta'id zabitin komisyonca intihâbıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'den izâm olunacak heyet efrâdının beşe iblâğı ve yeniden intihâb olunacak üç zabitin esamisiyle bu bâbda heyet-i memlükânemizce cereyân edecek müzâkerât neticesinin arzı emr u ferman buyurulmağla keyfiyet lede't-tezekkür mûmâileyh Cevad Bey kulları yerine Anadolu İstihkâm Komisyonu azâsından olup oradan avdetle el-yevm komisyonda bulunan Erkân-ı Harbiye miralaylarından Şakir Bey kullarının komisyon-ı mezkûr riyasetine enseb olduğu gibi Erkân-ı Harbiye-i Umumiye İkinci Şubesi'nde bulunan Binbaşı Abdurrahman Bey kullarının dahi mûmâileyhimâ Binbaşı Danyal Bey ve Kolağası Şerefeddin Efendi'ye terfikan ol tarafa izâmı ve Dördüncü Ordu-yı Hümayun'da bulunan Erkân-ı Harbiye Binbaşılarından İbrahim Bey'in komisyon-ı mezkûra ilâvesiyle efrâdının ber-vefk-i irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahi beşe iblâğı münasib mütâlaa kılınmış ise de ol bâbda.

Fî 24 Cemâziyelûlâ sene [1]300 / fî 21 Mart sene [12]99 / [2 Nisan 1883]

Ahmed Muhtar
ve diğer komisyon azâlarının imzaları

Tezkire-i Sadaret sureti

Berlin Muâhedenâmesi hükmünce İran'a terk edilmiş olan Kotur ve arazisinin İngiliz ve Rus azâdan mürekkeb muhtelit komisyon tarafından tayin olunan hudud vechile arazi üzerinde tatbik ve tahdid muâmelâtıyla rekz-i alâim etmek üzere teşkili mukarrer olan komisyona taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Erkân-ı Harbiye Miralaylarından Cevad ve Binbaşı Danyal beyler ile Kolağası Şerefeddin Efendi'nin memuriyetleri ve teferruâtı hakkında Meclis-i Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfufâtıyla ma'an ve leffen arz ve takdim kılınmağla mündericâtı hakkında ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihanbâni şeref-müteallik buyurulur ise infaz-ı hükm-i celîline ibtidâr olunacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 19 Cemâziyelûlâ sene [1]300 / fî 16 Mart sene [12]99 / [28 Mart 1883]

Said

Hâmiş sureti

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle evrâk-ı melfûfe manzûr-ı âli-i hazret-i Padişahî buyuruldu. Ol bâbda Teftiş-i Askerî Komisyonu'ndan bi't-tanzim arz ve takdim ve evrak-ı ma'rûzanın iâdesiyle beraber leffen savb-ı sâmi-i fehimânelerine tesyîr kılınmış olan mazbatada dahi mastur olduğu vechile mûmâileyhimden Cevad Bey'in buraca lüzûmu olmasına mebnî yerine Samsun'da bulunan Erkân-ı Harbiye Miralaylarından Şakir Bey ve ehemmiyet-i maslahat icâbınca bu vazifenin suret-i matlûbede îfası zımnında müntehibîn-i ma'rûzaya ilâveten Erkân-ı Harbiye İkinci Şubesi'nde müstahdem Binbaşı Abdurrahman ve Dördüncü Ordu-yı Hümayun Erkân-ı Harbiyesi binbaşılarından İbrahim Bey intihâb olunmasıyla bunların dahi zâten müntehab olan mûmâileyhimâ Danyal Bey ve Kolağası Şerefeddin Efendi ile beraber bu işde istihdamları zımnında muâmelât-ı mukteziyenin icrası hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyâri müteallik ve şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Cemâziyelûlâ sene [1]300 / fî 22 Mart sene [12]99 / [3 Nisan 1883]

Aslına mutâbıkdır
Ali Rıza

Y. A. RES, 19/41

HRT, 443: Miralay Ahmed Cevad'ın Kotur bölgesindeki Osmanlı-İran sınırını gösteren haritası

41

İRAN ŞAHI TARAFINDAN YANGIN MAĞDURLARINA YARDIM GÖNDERİLDİĞİNE DAİR

İran Şahı tarafından yangın mağdurlarına yardım için İstanbul sefareti vasıtasıyla 400 lira gönderildiği

Bâbıâlî
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded
1068

Huzur -ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i Sadaret-penâhıye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şehâmetlü İran Şahı hazretleri tarafından harîk-zedegân için iâneten dört yüz lira gönderilmiş olduğu ifadesini hâvi Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan telgrafnâme leffen pişgâh-ı me'âlî-iktinâh-ı hazret-i Sadaret-penâhîlerine takdim kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebiülevvel sene 1301 ve fî 31 Kânûn-ı evvel sene [12]99 / [12 Ocak 1884]

*

İran Şahı hazretleri tarafından harîk-zedegân için iâneten Dersaadet Sefareti vasıtasıyla dört yüz lira gönderilmiş olduğunu hâvi Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan telgrafnâmenin leffiyle Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi manzûr-ı âlî buyrulmak için arz ve takdim kılındı, efendim.

Fî 13 Rebiülevvel sene [1]301/31 Kânûn-ı evvel sene [12]99 / [12 Ocak 1884]

Said

*

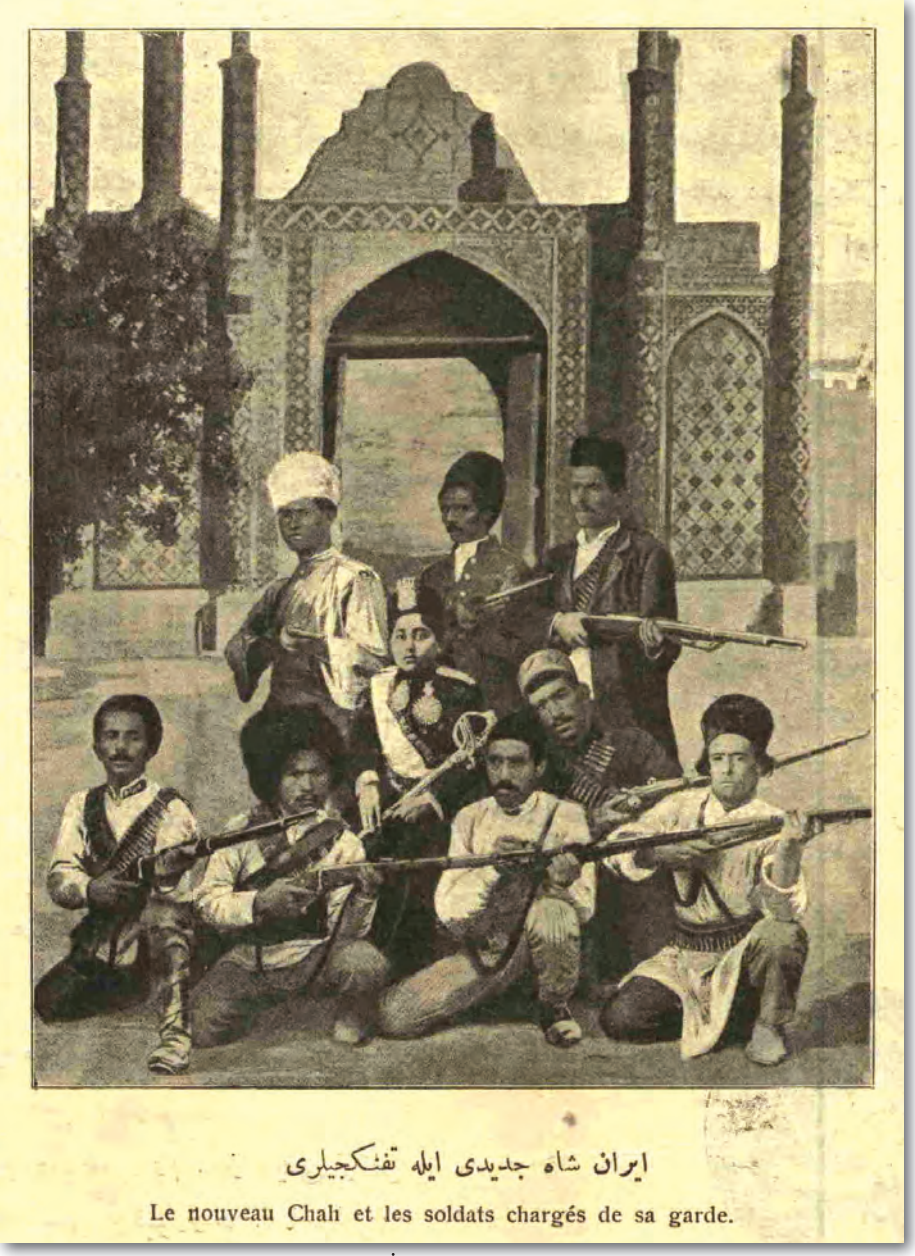

Resim 39: İran Şahı ile tüfekçileri

Bâbıâli
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Mektubî Kalemi

Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan 4 Kânûn-ı sânî sene [18]84 tarihli ve üç yüz altmış bir numaralı telgrafnâmenin hallidir

Harîkzedeler için Şah hazretleri tarafından Muhsin Han vasıtasıyla dört yüz lira gönderildiği Vezâret-i Umûr-ı Hariciye'den bildirilmişdir.

[12 Ocak 1884]

Resim 40: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'nin kapısı

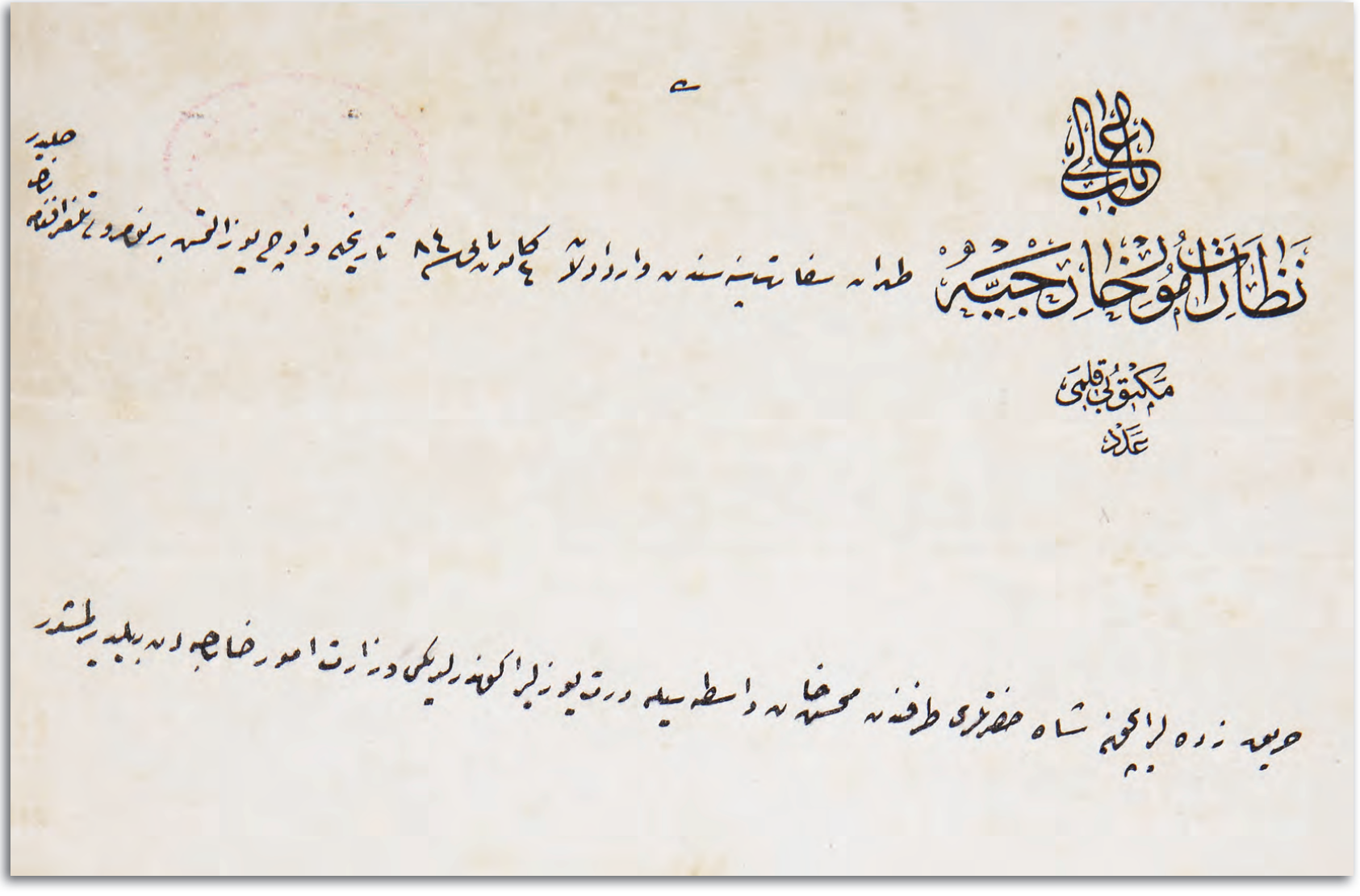

نظارت امور خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

Y. A. Hus, 176/23

42

OSMANLI-İRAN DEVLETLERİ ARASINDA İMZALANAN POSTA MUKAVELENÂMESİ

Osmanlı-İran devletleri arasında Bayezıd ve Hoy şehirleri yoluyla doğrudan posta hattı kurulmasına dair kaleme alınan mukavelenâme metninin Padişah tarafından onaylandığı

Şura-yı Devlet
Tanzimat Dairesi
Aded 764

Memâlik-i Osmaniye ile İran memâliki arasında Bayezıd ve Hoy tarîklarıyla doğrudan doğruya bir posta tesisi zımnında İran Devleti'yle teâti olunmak üzere Posta ve Telgraf Nezâreti'nce kaleme alınıp Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nin tebliği üzerine İran Devleti cânibinden kabul olunan mukavelenâme müsveddesi ol bâbda Dahiliye ve Hariciye nezâretleri beyninde cereyân eden muhâberâtın evrakıyla beraber gurre-i Zilkade sene 1300 tarihiyle Şura-yı Devlet'e havale buyrulmuş olmağla Tanzimât Dairesi'nde kırâet olundu.

Dahiliye Nezâreti'nin iş'ârında devlet-i müşârunileyhâ ile öyle bir mukavelenâme tanzimi hakkında Posta ve Telgraf Nezâreti'ne mukaddemâ ruhsat-ı resmiye verilmiş ise mezkûr müsveddenin ahkâm ve ibârâtı tedkik olundukdan sonra icra-yı iktizâsı ile buraca imza ve mübadelesi münasib olacağı gösterilmiş olduğundan evvel-emirde işin bu ciheti araşdırıldıkda geçen sene devlet-i müşârunileyhâ ile telgraf mukavelesi yapıldığı sırada posta mukavelesinin tanzimi dahi Bâbıâlice tensîb olunub fakat telgraf mukavelesinin tedkikâtını mutazammın daireden takdim kılınan mazbatada beyan kılındığı vechile teâtisi muvakkaten tehir edilmiş ve bu da telgraf mukavelesinin müsta'celiyeti hasebiyle diğerine takdiminden neş'et etmiş olduğu halde memâlik-i Osmaniye ile İran beyninde revâbıt-ı ticariye ve münâsebât-ı sâirenin teâti-yi muhaberât ve mükâtebâtınca vesâit-i teshîliyenin tesis ve ittihâzına ehemmiyet verdiği müsellemâtdan bulunduğu içün musammem olan posta mukavelesinin akdi zamanı geldiğinden ve sefaretin iş'ârına göre müsvedde-i mebhûse mündericâtını İran Devleti kabul eylemiş olduğundan esas maslahatca ilişilecek bir şey olmadığı gibi Bâbıâli Hukuk Müşaviri saadetlü Kişer Efendi hazretleri daireye celb ile müsvedde-i mezkûre irâe olundukda şifâhen ve tahriren ahkâmını tasdik etmiş ve şu halde meselenin hukuk cihetince dahi mûcib-i tereddüt madde bulunmadığı anlaşılmışdır.

Onun üzerine Posta ve Telgraf Nâzırı atıfetlü İzzet Efendi hazretleri dahi med‘uvven hazır olduğu halde mukavelenâme müsveddesinin tedkikine ibtidâr edildikde ikinci maddesinde posta çantalarının Bayezıd’daki Osmanlı postahânesinde mübâdele olunacağı ve İran posta tatarının oraya kadar sevk edileceği muharrer olup mübâdele maddesi hududda icra kılınmış ise İran tatarının Bayezıd’a gelip gitmesine mahal kalmayacağından bu bahs üzerine Posta Nezâreti vasıtasıyla Bayezıd Sancağı Mutasarrıflığı’ndan olunan isti‘lâma cevaben vârid olan telgrafnâmede İran memâliki ile hadd-i fâsıl olan Kazlıgöl ve Gilman nam mahallerin Bayezıd kasabasına üç saat mesafesi olup bunların her kangısında İran posta ve emânâtının mübâdelesi icra kılınmak lâzım gelse hatt-ı muhafaza olmadığı cihetle müceddeden ebniye inşasıyla memur ve asker ikâme etdirilmek muktezi olarak bu külfet ihtiyâr olunsa bile mevkîin ehemmiyetine nazaran maksadın muhafazası pek müte‘assir olacağı beyân kılınmış ve şu hale göre posta çantalarının Bayezıd kasabasında mübâdelesi sûreti müreccah olup ale’l-husus Posta Nezâreti cânibinden verilen izahâta nazaran umum ittihad postaları muâhedesi hükmünce hududa en yakın yerde postaların teâtisi mukarrer olduğu cihetle Bağdad tarafında da İran ile posta çantaları mübâdelesinin Hanekin kasabasında icra kılınmakda ve İran tatarının oraya kadar gelmekde olması ve sâir devletler beyninde posta tatarlarının yekdiğeri memâlikine geçerek muâmelât-ı lâzımeyi ifâ etmelerinin taht-ı cevâzda bulunması dahi mütâlaa-yı ma‘rûzayı mürevvic görünmüş olmağla madde-i merkûme haliyle ifâ edilmiş ve on altıncı maddesinde mukavelenâmenin devleteyn-i mu‘âkıdeyn cânibinden tasdik olunduğu tarihden itibaren üç ay sonra mevkî-i icraya vaz‘ olunarak bir müddet-i gayr-ı mahdûda için hükmün muteber olacağı ve tarafeyn-i mu‘âkıdeynden birisi cânibinden feshine dâir vukû‘ bulacak taleb tarihinden sonra dahi bir sene müddetle mer‘i tutulacağı muharrer ise de bir aralık devletce esbâb-ı mühimme üzerine mukavelenin tadil veya tecdid veyahud külliyen feshini teklif etmek mecburiyeti zâhir olur ise mukavelenâmenin müddet-i muayyene ile yapılmamış bulunması öyle bir teklifin yürüdülmesine mani olabileceğinden ve mamâfih bu gibi mukavelât bir müddetle takyid olunmak usûl ve emsâli iktizâsından olup hatta İran Devleti ile akdolunan Telgraf Mukavelenâmesi ile üç sene müddet için tanzim edilmiş olduğundan işbu Posta Mukavelenâmesi’nin dahi mevkî-i icraya vaz‘ından itibaren beş sene hükmü câri ve muteber olması ve müddet-i mezkûrenin inkızâsıdan altı ay evvel tarafeyn-i mu‘âkıdeynden birinin taleb ve teklifi ile tadil ve tecdid veya külliyen fesh olunabilmesi bi’t-tensîb mukavelenâmenin zikr olunan on altıncı maddesi o yolda tashih olunarak Fransızca ve Türkçe ibâre ile yazılan nüsha-yı musahhahası leffen takdim kılınmış olmağla sâlifü’z-zikr on altıncı maddenin tebdilinden dolayı yine Tahran Sefaret-i Seniyyesi marifetiyle devlet-i müşârunileyhânın muvafakatı alındıkdan sonra mukavelenâmenin Dahiliye Nezâreti’nce tercih olunduğu üzere Dersaadet’de Posta ve Telgraf Nezâreti’yle İran Sefareti beyninde imza ve teâti olunması ve Tahran Sefareti’ne ber-vech-i meşrûh telgrafla icra-yı vesâyâ edilmesinin Hariciye Nezâreti’ne havalesi tezekkür kılındı, ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fî 16 Zilhicce sene 1300 ve fî 6 Teşrîn-i evvel sene [1]299 / [18 Ekim 1883]

Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi reisi
ve azâlarının mühürleri

*

Resim 41: Tebriz muhasarasında Settar Han Grubu

شورای دولت

نظمیه نظارتی

عدد

٧٦٤

ممالک عثمانیه ایله ایرانه ممالک اداسنده یاپیلمه وهوی طریقلرینه طوغریدن طوغریه یولسته تأسیسی حقنده ایرانه دولتلو تعاطی اولنمه اوزره یولسته وتلغراف نظارتجه قارالوب طرفلرنده مقاوله نامه سنه تنظیمی اوزره ایرانه دولتی جانبندن قبول اولنان مقاوله نامه مسوده‌سی اولباب داخله وخارجیه نظارتلری بینلرنده جریان ایدن مخابراتدن اوراقیله بابر عده وذیل صورتده تاریخ شوبای دولته هوالی یوزطره اوطغه تنظیماته دائره سنن قرائت اولنمق

داخله نظارتلرنک استعارتی دولت شاهانه ایله ایرانه ویرلن مقاوله نامه تنظیمی حقنده یولسته وتلغراف نظارتنه مخصوص مواد ایله مقاوله نامه مسوده‌سی یازیلوب بو مقاوله نامه ایله ایرانه ویرلن امتیازات مخصوصه دائره سنده تقدیم قلنمق مقتضی اولدیغی وجهله تعاطی اولنمق اوزره

Şura-yı Devlet

Saltanat-ı Seniyye ile İran Devleti beyninde akdolunan Posta Mukavelenâmesi tercümesidir

Birinci madde: Memâlik-i Mahrusa-i Şahane ile memâlik-i İraniye beyninde Bayezıd ve Hoy tarîklarıyla doğrudan doğruya bir posta tesis olunacakdır.

İkinci madde: Posta çantaları Bayezıd'daki Osmanlı postahânesinde mübâdele olunacağından İran tatarı mahall-i mezkûra kadar gitmeye mecbur olacakdır. Tatar gerek azimet ve gerek avdet ederken hududa kadar yanına zabtiyeler terfîk olunacakdır.

Üçüncü madde: Postanın tarafeyn hududuna kadar naklinden dolayı vukû' bulacak masârıf devleteyn-i müteâkıdeyn cânibinden kendilerine aid hisse nisbetinde tesviye olunacakdır.

Dördüncü madde: Posta hizmeti ileride daha ziyade tevessü' etdiği halde mikdar-ı irsalât bi'l-ittifak tezyid olunmak şartıyla posta çantaları şimdilik tarafeyden haftada bir kere irsâl olunacakdır.

Beşinci madde: Umum posta mukavelenâmesiyle bunun teferruât ve tertibâtına müteallik nizamnâmenin bi'l-cümle ahkâmı ber-vech-i muharrer Bayezıd ve Hoy tarîklarıyla vuku' bulacak posta mürâselâtı hakkında dahi câri olacakdır.

Altıncı madde: Devleteyn-i müteâkıdeyn posta idareleri işbu posta hizmetinden bi'l-istifade tarafeyn memâliki beyninde altun meskûkâtı hâvi surreler teâti edebilecekler ve bunların ahz ve sevkine mezun olan postahânelerin esâmisini yekdiğerine tebliğ edeceklerdir.

Yedinci madde: Surrelerin irsâli için istifa olunacak resm Memâlik-i Şahane'de beher on gram veyahud on gram küsurâtı için altun olarak üç guruş ve Memâlik-i İraniye'de üç abbas ile on iki şahîye tayin edilmişdir.

Sekizinci madde: Altun meskûkâtı hâvi surrelerin nakli her halde bin gramı tecavüz etmeyecekdir.

Dokuzuncu madde: Surreler mahrecindeki postahâne marifetiyle bağlanacak ve kurşun ile güzelce kapadıldıktan sonra üzeri mezkûr postahânenin mühr-i resmisi ve mürselinin mühr-i zâtisi ile temhir edilecekdir.

Surrelerin derece-i nakline göre resm istifa kılınacakdır.

Onuncu madde: Bayezıd ve Hoy postahâneleri surrelerin mikdarıyla her birinin sıkletini ve mürsel ile mürselü'n-ileyhin isimlerini ve işbu surrelerin mahrec ve mevrîdini

nâtık olarak Türkî ve Farisî lisanları üzere muharrer ihbâr varakası muntazaman yekdiğerine tebliğ edeceklerdir. Mahrecdeki postahâneler her surre için işbu ihbar varakasına bir makbuz senedi dahi rabt etmeğe mecbur olup mezkûr makbuz senedler mürselün-ileyh cânibinden imza olundukdan sonra kendilerine iade kılınacakdır.

On birinci madde: Mekâtib surreleriyle eşya-yı sâireden istifa olunacak rüsûmun hasılatı mekâtib ve eşyayı gönderen posta idaresine kâmilen aid olacakdır.

On ikinci madde: Usul ve nizâmı vechile isbat olunacak esbâb-ı mücbîre müstesna olmak üzere bir surrenin zâyi olduğu takdirde mürselin mahrecdeki postahâneye teslim edildiği meblağa muadil tazminat talebine hakkı olacakdır. Esbâb-ı mücbireden murad *evvela* postahânenin muhterik olması *sâniyen* muharebe veya ihtilal-i dahili veyahud tenkil ve teskini hükûmet-i mahalliyede mevcud olan kuvve-i zabıtadan daha ziyade bir kuvvete muhtac olan sâir her dürlü harekât vuku‘ bulması *sâlisen* def‘i nâ-kâbil âfât-ı semâvîyeden münba‘is kazalar zuhûra gelmesidir.

On üçüncü madde: Zâyi olan surreler hakkındaki müsted‘iyât surrelerin postahâneye tesliminden itibaren dokuz ay zarfında der-miyân olunmak iktizâ edip bu müddet hitâmında müsted‘iyât-ı vâkıa asla nazar-ı itibara alınmayacakdır. On ikinci madde ahkâmınca itâsı lâzım gelen tazminat altı ay vadeli bir bono ile mürsele veyahud onun talebi üzerine mürselü’n-ileyhe tediye edilecekdir.

On dördüncü madde: Mikdarı malum veya gayr-ı malum emanetlerin teâtisi hakkında devleteyn-i muteâkıdeyn posta idareleri beyninde ileride itilâf hâsıl olacakdır.

On beşinci madde: Hanekin ile Kirmanşah beyninde el-hâletü hazihi mevcud olan posta hizmeti ibkâ olunacakdır.

On altıncı madde: İşbu mukavelenâme devleteyn-i müteâkıdeyn cânibinden tasdik olunduğu tarihden itibaren üç ay sonra mevkî-i icrâya vaz‘ olunarak hükmü beş sene müddet câri ve muteber tutulacak ve müddet-i mezkûre inkızâsından altı ay evvel tarafeyn-i müteâkıdeynden birinin taleb ve teklifi ile tadil ve tecdid veya külliyen fesh olunabilecekdir.

Madde-i munzama

Umum postalar hakkındaki mukavelenâmenin dördüncü maddesi mucebince Devlet-i Aliyye Posta İdaresi’ne aid olan transit rüsûmu teferruata müteallik nizamnâmede beyan olunan hesabâtın Tahran Sefaret-i Seniyyesi marifetiyle tanziminden sonra tesviye olunacakdır.

Fî 16 Zilhicce sene 1300 ve fî 6 Teşrîn-i evvel sene [1]299 / [18 Ekim 1883]

*

MECLİSİ MAHSUS
BAŞBAKANLIK ARŞİVİ
[3 ف ۱] 3398

1

سلطنت سنیه ایله ایران دولتی بیننده عقد اولنان پوسته مقاوله نامه‌سی ترجمه‌سیدر

Convention Postale entre la Turquie et la Perse.

—

برنجی ماده ممالک محروسه شاهانه ایله ممالک ایرانیه بیننده بایزید و خوی طریقلرینه طوغریدن طوغریجه بر پوسته تأسیس اولنه‌جقدر

Art. 1er. – Un service postal direct sera établi entre la Turquie et la Perse par la voie de Bayazid-Khoi.

ایکنجی ماده پوسته چانطه‌لری بایزیدده‌کی عثمانلی پوسته خانه‌سنده مبادله اولنه‌جقدن ایران تاتاری محل مذکوره قدر کتمکه مجبور اولنه‌جقدر تاتار کرک عزیمت و کرک عودت ایدرایکن حدوده قدر یانه ضبطیه‌لر ترفیق اولنه‌جقدر

Art. 2. – L'échange des valises postales aura lieu au bureau ottoman de Bayazid, le courrier persan devant se rendre jusqu'à cette dernière localité. Le courrier sera escorté par des zaptiés tant à l'aller qu'au retour jusqu'à la frontière.

۱۶ جمادی الآخر سنه ۱۳۰۰ ۶ مایس سنه ۲۹۹

3

Altıvarak bir u bop

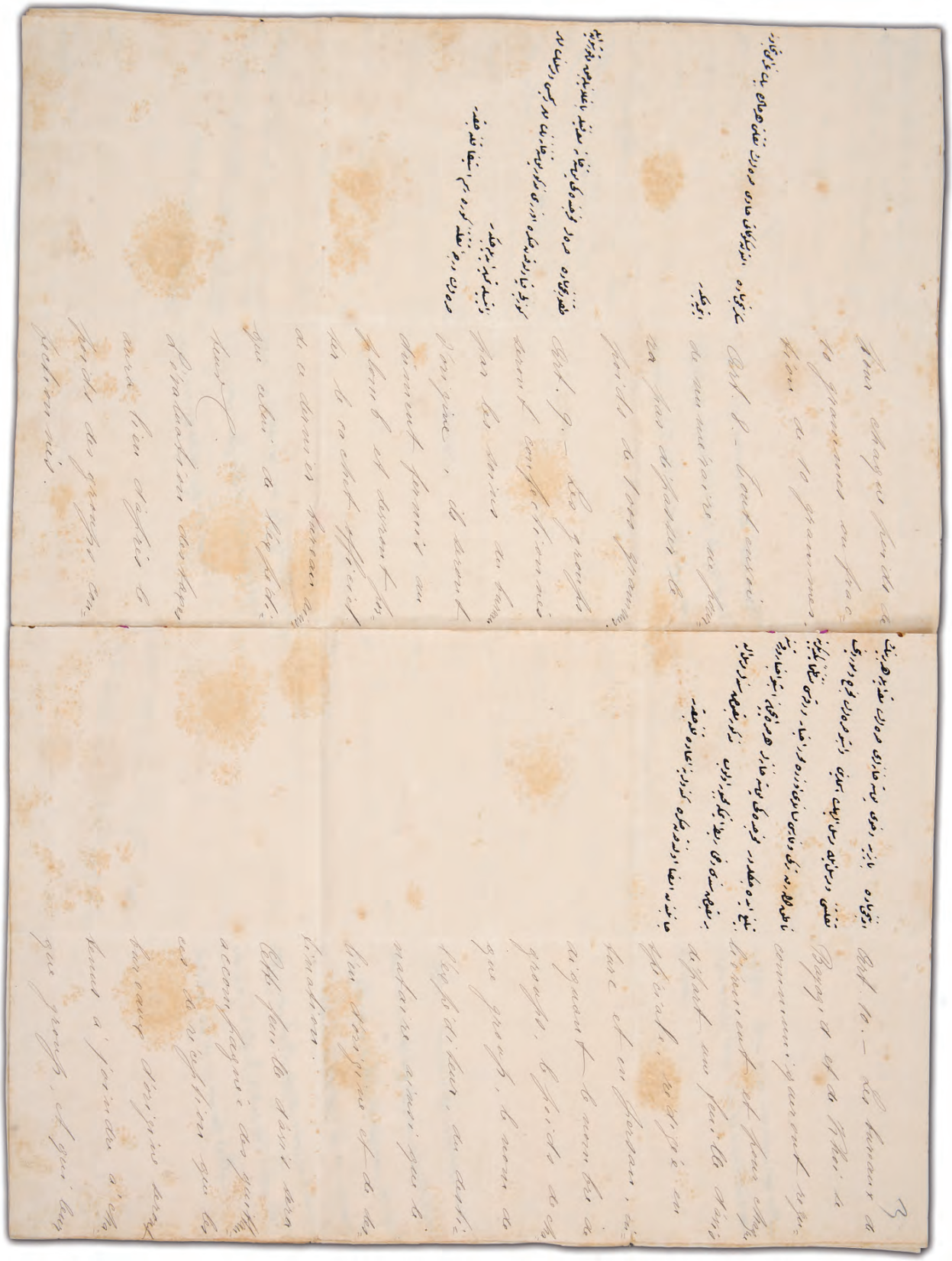

~~faite par l'une des parties contractantes.~~

مادهٔ منضمه

عموم پوسته‌لر حقنده‌کی مقاوله‌نامه‌نك دردنجی ماده‌سی موجبنجه حاصل علیه
پوسته اداره‌سنه عائد اولان ترانسیت رسومی تفرعاته متعلق نظامنامه‌ده بیان
اولنان حسابات طهران سفارت سنیه‌سی معرفتیله تنظیمندن صکره تسویه اولنه‌جقدر.

Article additionnel.

Les frais de transit revenant à l'administration postale ottomane conformément à l'article 4 de la Convention universelle, seront réglés, après le dressement des comptes prévu par le Règlement de détail, par l'entremise de l'Ambassadeur ottoman à Téhéran.

Devletlü efendim hazretleri

Memâlik-i Şahane ile İran memâliki arasında münâsebât-ı ticariyece mucib-i teshilât olmak üzere Posta Nezâret-i behiyyesince tanzim ve Dersaadetce imza ve teâti olunmak üzere İran Devleti cânibinden dahi kabul kılınmış olan mukâvelenin imza ve teâtisi için Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne mezuniyet itâsı hakkında Şura-yı Devlet Tanzimat Dairesi mazbatası üzerine Meclis-i Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata takımıyla arz ve takdim kılınmağla mündericâtı hakkında emr u ferman-ı hümayun-ı hazret-i Şehinşahî ne vechile şeref müteâllik buyrulur ise infaz-ı mantûk- aliyyesine ibtidâr edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 24 Rebiülevvel sene [1]301/fî 11 Kânûn-ı sânî sene [12]99 / [24 Ocak 1884]

Ma'ruz- çâker-i kemineleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle evrâk-ı melfûfe manzûr-ı âlî buyrulmuş ve derece-i istizân-ı muamelât-ı muktezîyenin icrasına ve evrâk-ı ma'ruzanın bir sûret-i musaddakalarının irsâli muktezâ-yı emr u ferman-ı hazret-i Padişahî'den olarak evrâk-ı mezkûre iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ra. sene [1]301 ve fî 12 Kânûn-ı sânî sene [12]99 / [25 Ocak 1884]

Ali Rıza

İ. MMS, 77/3398

HRT, 413: Osmanlı Devleti, İran ve Rusya'nın Saat Çukuru mevkii hududu haritası.

HRT, 416: İran ve Rusya ile hudud-ı Osmani'yi gösterir harita.

43

KOTUR ŞEHRİ VE ARAZİSİ SINIRLARININ NASIL BELİRLENECEĞİNE DAİR ALINAN KARARLAR

Berlin Antlaşması gereğince İran'a bırakılması kararlaştırılmış olan Kotur şehri ve arazisi sınırlarının nasıl belirleneceğine dair Meclis-i Vükela müzakereleri sonucu alınan kararın Padişaha sunulmak üzere arzedildiği

Bâbıâli
Sadaret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
Aded: 549

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Ma'rûz-ı çâkerleridir ki

Kotur hududunun Ceneral Hamli ve Ceneral Zilnovi tarafından tanzim olunan harita ve protokol mûcebince bilâ kayd u şart tahdidini ve tesâvi-i ârâ vukû'unda bi'l-münâvebe düvel-i mutavassıta memurlarına müracaat olunmasını şâmil İngiltere ve Rusya sefaretlerinden verilen takrir ve muhtıra tercümelerinin gönderildiği ve hudud-ı mezkûrenin behemehâl gelecek ilkbaharda tahdidi başkaca taleb ve ifade olunacağına dair vârid olan dokuz yüz on üç numaralı tezkire-i aliyye-i âsafâneleri üzerine taraf-ı vâlâ-yı seraskerî ile muhabereli tezkire-i senâverî melfûfâtıyla ma'an irsâl kılındı. Zeylinde muharrer cevab mütâlaasından müstebân olacağı vechile işbu tahdid-i hudûd işinden dolayı Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ kararı mûcebince icra-yı tahkikât ve keşfiyât ile bir kıt'a haritasının tanzimine memuren ol tarafa gönderilen erkân-ı harb zâbitânından Binbaşı Danyal Bey'le Kolağası Şerefeddin Efendi'nin ikmâl-i memuriyetle bu kere avdet ederek itâ eyledikleri lâyiha ve harita ile ol bâbda bazı ifadeyi hâvi Kotur Tahdîd-i Hudud Komisyonu Reisi Miralay izzetli Şakir Bey tarafından verilen müzekkire-i mahtûmenin gönderildiği der-miyân olunmuş ve müzekkire-i mezkûrede mârru'l-beyân lâyiha ve haritaya nazaran düvel-i mutavassıtanın Kotur arazisinden fazla olarak sathen yedi saat murabba'ı kadar arâzi-i cibâliye ve beşer-altışar hâneli altı aded karyenin İran'a terkini taleb etmekde bulunduklarının mertebe-i sübûta vardığı ve Berlin Muâhedenâmesi'nin altmışıncı bendinde Bâbıâli-İran hududunu tahdide memur ve İngiliz ve Rus azâdan mü-

rekkeb muhtelit komisyon tarafından tayin olunduğu vech üzere Kotur şehri ve arazisini İran'a terk eder deyü mastûr olduğundan şu halde düvel-i mutavassıta memurlarının Bâbıâli'ye takdim etdikleri harita ile bu defaki harita nazar-ı mütâlaaya alınarak ikisinden birine karar verilmesi re'ye menût idüği ve bu hususa karar verildiği halde komiserlerin hîn-i ictimâ'ında bir gûne ihtilâf vukûa gelmeyip işbu ihtilâf ber-taraf edilmedikce komisyonun izâmından dahi istifade olunamayacağı gösterilmiş olmasına nazaran bi't-tedkik ne yapılmak lâzım gelir ise iktizâsının ifâ ve taraf-ı sâmi-i Seraskeri'ye de malumât itâsı hususuna himem-i aliyye-i nezâret-penâhîleri masrûf buyurulmak bâbında emr u irâde hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 15 Rebiülevvel sene 1301 ve fî 2 Kânûn-ı sânî sene [1]299 / [14 Ocak 1884]

Said

222

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Mantûk-ı emr u iş'âr-ı sâmi-i hazret-i Sadaret-penâhîleri karîn-i îkân-ı çâkeri olarak Rusya ve İngiltere sefaretlerine tebligât-ı lâzıme icrâ olunmuş ve Devlet-i Aliyye'nin ahden İran Devleti'ne terkine mecbur olduğu Kotur ve arazisi olup Rusya ve İngiltere komiserlerinin tayin eyledikleri hudud ise Kotur arazisinin hâricinde bir takım mahalleri ve altı karyeyi şâmil ve bu dahi ahden terki mukarrer olan yerlerden hâric olduğu tefhîm ve tekrar edilmiş ise de sefaret-i müşârunileyhimâdan cevaben vârid olup tercümeleri leffen takdim kılınan takrirlerde Kotur hududunun komiser-i mûmâileyhimânın tayin eyledikleri güzergâh mûcebince tahdidi ahkâm-ı sarîha-i ahdiyeden olduğu beyânıyla Devlet-i Aliyye komiserine îfâ-yı vazife için talimât-ı lâzıme itâsı ve mahallinde komisyonun ne vakit ictimâ edeceğinin bir an evvel tayini taleb olunmakda olduğuna ve sefaret-i müşârunileyhimânın gerek takrir-i cevabilerinden ve gerek şifâhen vâki olan ifâdâtından Kotur hududunun İngiltere ve Rusya komiserlerinin tanzim etmiş oldukları harita mûcebince tahdidi lâzım geleceği anlaşılıp başka bir suretin icrası kabul olunmamakda idüğine nazaran iktizâ-yı halin icrâsı vâbeste-i re'y-i âli bulunmuş ve bu hususa müteallik evrâk takımıyla leffen takdim ve iâde kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 26 Receb sene 1301 ve fî 10 Mayıs sene [1]300 / [22 Mayıs 1884]

İmza

Mehmed Asım

*

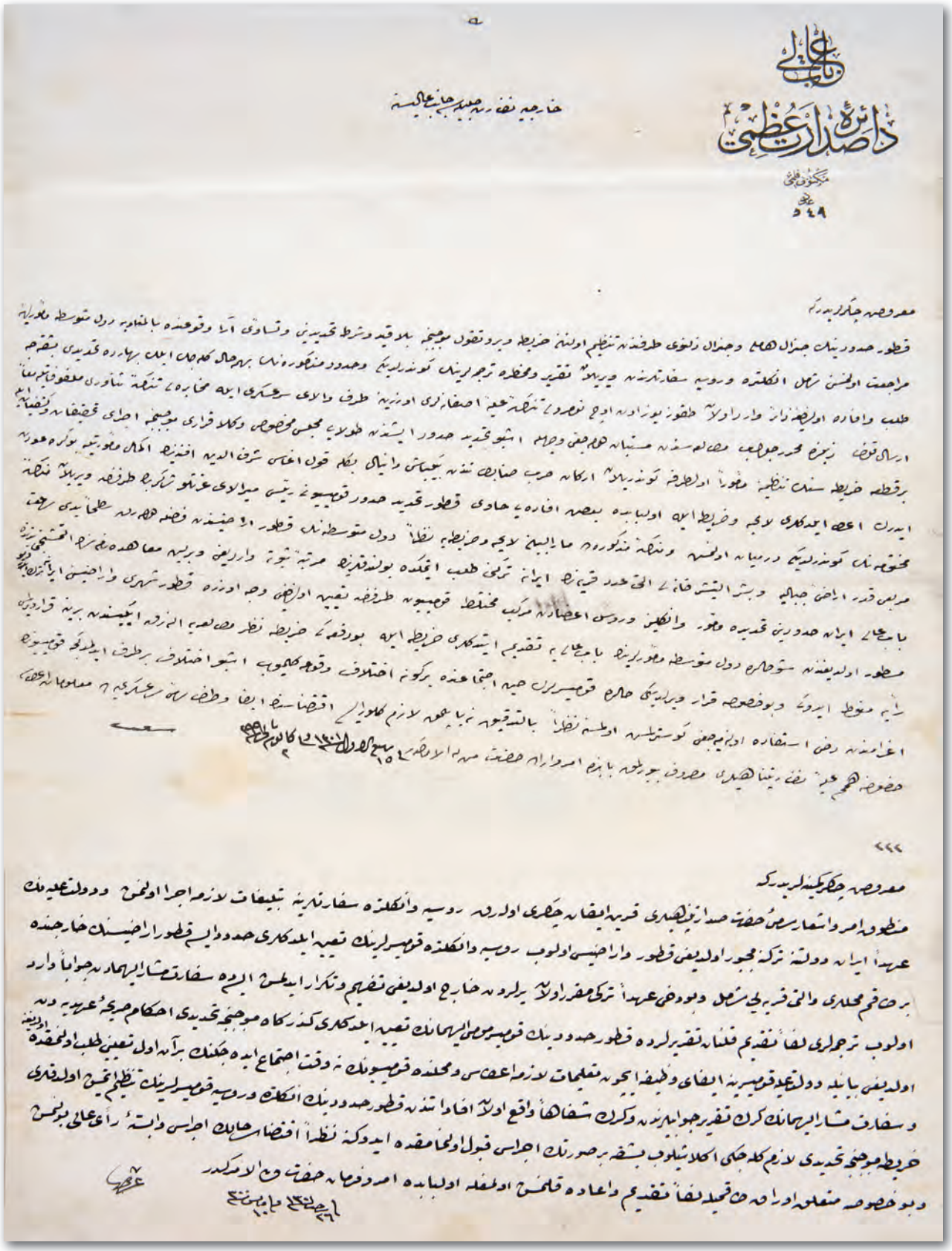

Ma‘lûm-ı âli buyurulduğu üzere Kotur şehir ve arazisinin İran’a terki Berlin Ahidnâmesi cümle-i ahkâmından olup mukaddemâ bi’l-istizân şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahi üzerine şehr-i mezkûrun emr-i tahliye ve teslimi icra olunmuş ise de tahdid-i hudud için komiserler tayini lâzım gelerek emr-i tahdidin devlet-i metbu‘aları komiserleri tarafından tanzim olunan harita ve protokol mûcebince bilâ-şart ve kayd icrası ve tesâvî-i ârâ vukû‘unda bi’l-münâvebe düvel-i mutavassıta memurlarına müracaat olunması hakkında Devlet-i Aliyye komiserlerine talimât itâsı İngiltere ve Rusya sefaretlerinden iş‘âr olunmasına ve tedkikât-ı câriyeye nazaran zikr olunan haritada mersûm Kotur ve tevâbîi hududuyla mukaddemâ Derviş Paşa tarafından İran hududuna dair yapılan haritada gösterilen Kotur hududu beyninde fark olduğu anlaşılmasına binâen evvel-emirde erkân-ı harb zâbitânından münasib bir iki zâtın intihâb ve izâmıyla hudud-ı mezkûrenin tahkiki ve bir kıt‘a haritasının tanzim ve celbi meclis-i âcizânemiz kararıyla taraf-ı Seraskeriye bildirilmişdi. Onun üzerine icra-yı tahkikât ve keşfiyât için memuren gönderilen Binbaşı Danyal Bey ile Kolağası Şerefeddin Efendi’nin ikmâl-i memuriyetle bu kere tanzim ve itâ eyledikleri harita ile lâyiha ve ol bâbda Tahdid-i Hudud Komisyonu Reisi Miralay Şakir Bey tarafından verilen müzekkirenin leffiyle serasker-i müşârunileyhden vârid olan tezkire üzerine Hariciye Nezâreti’yle muhabereyi şâmil tezkire takımıyla miyâne-i âcizânemizde mütâlaa olundu. Meâllerinden müstebân olduğu üzere düvel-i mutavassıtanın asıl Kotur arazisi hududundan fazla olarak sathan yedi saat murabba‘ı kadar arazi-i cibâliye ile beşer altışar haneli altı aded karyenin İran’a terkini taleb eyledikleri mertebe-i sübûta varmış olduğundan bu bâbda sefareteyn-i müşârunileyhimâya bi’d-defaât icra-yı tebligât olunmuş ise de alınan cevabların hülâsası Kotur hududunun devlet-i metbu‘aları komiserleri tarafından tayin edilen güzergâh mûcebince tahdidi ahkâm-ı sarîha-i ahdiyeden olduğu beyânıyla onun haricinde bir muamele kabul olunmayacağını mutazammın bulunduğuna ve ahidnâme-i mezkûrun altmışıncı maddesinde dahi Bâbıâli-İran hududunu tahdide memur ve Rus ve İngiliz azâdan mürekkeb muhtelit komisyon tarafından tayin olunduğu vech üzere Kotur şehri ve arazisini İran’a terk eder deyü muharrer bulunduğuna binâen bu işde iki seneden berü pek çok mükâtebât ve sarf-ı envâ‘-ı ikdâmât ile mecburiyet-i mutlaka-i ahdiyenin tadili iltizâm olunmuş ise de hükm-i ahdin tağyîri kâbil olamadığından ve düvel-i mümziye-i sâireye müracaat edilse onlar da ibâre-i ahdiyenin sarâhatine istinad edecekleri derkâr olup iş uzadıkca tevâlî-i müracaat ile müşkilâtdan başka bir şey hâsıl olamayacağından sefareteyn-i müşârunileyhimânın taleb ve teklifleri vechile hududun arazi üzerinde tatbikiyle emr-i tahdidin icrası için komiserlerimize mezûniyet ve sefareteyn-i müşârunileyhimâya da malumât itâsının taraf-ı Seraskerî ile Hariciye Nezâreti’ne havâlesi umûr-ı zarûriyeden görünmüş ve evrâk-ı mezkûre takımıyla takdim kılınmış ise de kâtıbe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü’l-emr efendimizindir.

Fî 14 Şaban sene [1]301 fî 27 Mayıs sene [1]300 / [9 Haziran 1884]

Sadrıazam **Said**
ve Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ azâlarının mühürleri

*

Devletlü efendim hazretleri

Ma‘lûm-ı âli buyurulduğu vechile Berlin Ahidnâmesi’nin altmışıncı maddesi mûcebince İran’a terki mukarrer olan Kotur şehri ve arazisi hududunun suret-i tahdidine dair Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca cereyân eden müzâkerât üzerine kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla arz ve takdim olunmağla mündericâtı hakkında emr u ferman-ı hümayun-ı hazret-i tâcdâri ne vechile şeref müteallik buyurulur ise infaz-ı mantûk-ı celîline ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 14 Şaban sene [1]301 fî 27 Mayıs sene [1]300 / [9 Haziran 1884]

Said

Kotur Nahiyesi’ni gösteren haritadır **Y. A. Res, 24/8**

HRT, 444: Miralay Ahmed Cevad'ın Kotur bölgesindeki Osmanlı-İran sınırını gösteren haritası.

44

TRABZON, ERZURUM VE BAYEZID YOLUYLA İRAN HUDUDUNA GİDEN ANA YOLUN TİCARETE ELVERİŞLİ HALE GETİRİLMESİ HAKKINDA İRADE

Rusya Devleti tarafından Kafkasya üzerinden transit ticaret yasaklandığından ticari önemi artan Trabzon, Erzurum ve Bayezıd yoluyla İran hududuna giden anayolun Erzurum'dan Bayezıd'a uzanan kısmında çalışmalara başlanarak Trabzon-Gümüşhane kısmındaki güzergahın ise değiştirilmesi gerektiği

Nezâret-i Umûr-ı Nafia
22

Huzur-ı fehâmet-mevfûr-ı cenâb-ı Vekâlet-penâhî'ye

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Trabzon'dan Erzurum'a ve oradan Bayezıd ve hudud-ı İraniye'ye giden tarîkin ticaret ve siyaset nokta-i nazarınca zâten hâiz olduğu ehemmiyet ahîren Rusya Devleti tarafından Kafkasya tarîkıyla transit ticaretin men' olunmasından dolayı fevkalade tezâyüd etdiğinden işbu caddenin tamir ve küşâdıyla mevaridâtın taht-ı temine alınmasının lüzum ve vücûbu bir sûret-i umumiyede hissolunarak hatta ol bâbda bazı süferâ-yı ecnebiye ve memurîn-i mahalliye taraflarından vukû' bulan ihtarât üzerine bir seneden berü gerek taraf-ı sâmi-i cenâb-ı Sadaret-penâhîlerinden ve gerek devâir-i resmiye-i sâireden makam-ı nezâret-i acizîye evâmir ve tezâkir-i müteaddide ile icra-yı vesâyâ ve tekidât buyurulmuşdur.

İşte şu esas ve maksad üzerine tarîk-i mezkûrun ıslah ve tamiri zımnında vilayeteyn-i müşârunileyhimâ ve bunun ticaretce kısm-ı mütemmimi bulunan Erzurum'dan Bayezıd'a kadar olan cihet-i güzergâh için taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî ile muhabere olunarak neticesinde harekât-ı askeriye için lâzım gelen tarîk güzergâhı ileride heyet-i askeriye ile müttefikan keşf ve tayin ve inşaata mübâşeret olunmak üzere şimdilik ber-vech-i ma'ruz lüzum-ı acil tahtında ve asıl nakliyât-ı ticariyeye hizmet edecek olup el-yevm arabaların mürûruna sâlih bir halde bulunan sâlifü'z-zikr Erzurum'dan Bayezıd'a kadar olan tarîkin hâliyle tesviye ve tanzimi kararlaşdırılmış ve lede'l-keşf bunun amele-i mükellefe vasıtası ve beş yüz kırk bin guruş masrafla iki sene zarfında inşa olunabileceği Erzurum

Vilayet-i Celîlesi ile bi'l-muhabere anlaşıldığından tarîk-i mezkûrun keşfi mûcebince hemen inşaatına mübâşeret edilmesi ve mezkûr İran caddesinin kısm-ı evveli olup Erzurum ile Trabzon beynindeki tarîkin Erzurum Vilayeti'ne aid kıt'asının tamir ve tanzimi zımnında Erzurum Vilayet-i Celîlesi'ne tahrirât yazılarak icab eden tahsisâtı dahi verilmişdir.

Bahis tarîk-i mezkûrun Trabzon kısmının tanzim ve ıslahına intikal edince bunun vilayet-i müşârunileyha hududu dahilinde ve Gümüşhane cihetindeki kısmının güzergâhı bidâyet-i inşasında gayet fena ve arızalı mahallerden geçirilmiş olmasından dolayı her sene masarıfât-ı külliye ihtiyârı ile icra edilegelmekde olan tamirât yine senesi içinde mahv ve harab olmakda olduğu cihetle tarîk-i mezkûrun el-yevm kesbetdiği ehemmiyetle beraber şu halde muhafaza olunarak muamelât-ı ticariyenin teshîl ve maksad-ı aslînin temini kâbil ve mümkün olamıyacağı gibi bu yolun hâiz olduğu ehemmiyetle mütenâsib bir hale konulması ve daima masarıf-ı külliye ihtiyârıyla beraber bulunduğu hâl-ı harabiyetden kurtarılması ancak kısm-ı mezkûr güzergâhının tahviline mevkûf ve münhasır olduğu gerek mahallî mühendisleri ve gerek sûret-i mahsusada gönderilen memur marifetleriyle icra etdirilen keşfiyât ve tahkikâtla ta'ayyün ve tahakkuk etmişdir.

İşte bu tahkikat üzerine Nezâret heyet-i fenniyesiyle Meclis-i Nafia'da icra edilen tedkikât ve müzâkerât neticesinde dahi tarîk-i mezkûr güzergâhının lüzum-ı ta'dil ve tashihi esasen ve fennen tasdik olunmuş ve keşifnâme ve haritası mûcibince tadil olunacak kısmın tûlı seksen kilometreye ve masarıf-ı inşaiyesi altı milyon guruşa bâliğ olacağı ve bunun nısfı amele-i mükellefe ücreti olarak tenzil edildiği halde Hazine-i Celîle'den üç milyon guruş raddesinde akçe sarf edilmek lâzım geleceği anlaşılmışdır.

İşbu tarîkin devletce zâten malûm ve müsellem olan ehemmiyeti esbâb-ı ma'rûzadan dolayı kat ender-kat artmış olmasına ve şu hal ve fırsatdan istifade ile İran muamelât-ı ticariyesinin bu tarafda idâme ve muhafazası hasren tarîk-i mezkûr güzergâhının tadil ve tashihine mevkûf olup fennen bundan başka bir çare ve imkân olmadığının muhakkak bulunmasına nazaran kısm-ı mezkûr güzergâhının ol vechile tebdili devletce ihtiyâr ve tasvib buyurulduğu halde ber-minvâl-i muharrer sarfı lâzım gelen üç milyon guruşun şimdiden Nafia büdcesine ilave ve ameliyat ilerledikce tedricen sarf olunmak ve amele-i mükellefe bulunmadığı zaman ve mekânda sarfiyâtın mikdarı altı milyon guruşa iblâğ edilmek üzere inşaat ve ameliyata mübâşeret olunması zımnında savb-ı kemterâneme mezuniyet itâ ve Trabzon Vilayeti'ne dahi sûret-i mahsusada vesâyâ icra buyrulması bi'l-vücûh merhûn-ı re'y-i rezîn-i isabet-karîn-i cenâb-ı hidivv-i azâmileri bulunmuş ve tashihi lâzım gelen mahal ile Erzurum'dan Bayezıd'a kadar yapılacak kısmın güzergâhlarını irâe eder harita leffen takdim kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]301 ve fî 19 Haziran sene [1]300 / [2 Temmuz 1884]

Raif

*

Trabzon'dan Erzurum'a ve oradan Bayezıd ve hudud-ı İraniye'ye giden tarîkin ticaret ve siyaset nokta-i nazarınca hâiz olduğu ehemmiyet Rusya Devleti tarafından Kafkasya tarîkıyla transit ticaretin men' olunmasından dolayı tezâyüd etmesiyle mezkûr tarîkin tamir ve küşâdıyla mevaddâtın temini hakkında sebk eden iş'âr üzerine Nafia Nezâreti'nden fî 8 Ramazan sene [1]301 tarihiyle vârid olan tezkire ile harita meclis-i acizânemizde mütâlaa olundu. Tezkire-i mezkûre hülâsa-i me'âlinden müstebân olduğu üzere Erzurum'dan Bayezıd'a kadar mümted olup el-yevm arabaların mürûruna sâlih olan tarîkin halliyle ve amele-i mükellefe vasıtası ve beş yüz kırk bin guruş masraf ihtiyârı ile iki sene zarfında inşa olunacağı inde'l-keşf anlaşıldığından bunun hemân inşaatına mübâşeret edilmesi ve İran caddesi kısm-ı evveli olan Erzurum ile Trabzon beynindeki tarîkin Erzurum Vilayeti'ne âid kıt'asının tamir ve tanzimi Erzurum Vilayeti'ne iş'âr ve icab eden tahsisâtı dahi itâ kılınmış ise de tarîk-i mezkûrun Trabzon Vilayeti dahilinde ve Gümüşhane cihetindeki kısmının güzergâhı bidâyet-i inşasında bir takım arızalı mahallerden geçirilmiş olmasından nâşî her sene tamirât-ı külliye ihtiyaç göstermediğinden bahisle tarîk-ı mezkûrun temini ve bu bâbda ale'd-devam ihtiyâr-ı masrafdan kurtulunması güzergâhın tahviline tevakkuf etdiği gerek mahallî mühendisleri ve gerek sûret-i mahsusada gönderilen memur marifetiyle icra edilen keşfiyât ile ve Meclis-i Nafia ve heyet-i fenniyenin tasdikiyle mertebe-i tahakkuka vâsıl olduğu gibi masarıf-ı inşaiyesi dahi keşifnâme ve haritası mûcebince altı milyon guruşa resîde olup fakat bunun nısfı amele-i mükellefe ücreti olarak tenzil edildiği halde Hazine-i Celîle'den üç milyon guruş raddesinde akçe sarf edilmek lâzım gelmekle mebâliğ-i mezkûrenin şimdiden Nafia büdcesine ilavesi ve ameliyat ilerledikce tedricen sarf edilmek ve amele-i mükellefe bulunmadığı hal ve mevkîde sarfiyatın mikdarı altı milyon guruşa iblâğ olunmak üzere inşaat ve ameliyata mübâşeret olunması zımnında nezârete mezuniyet itâsıyla Trabzon Vilayeti'ne dahi icra-yı vesâyâ olunması lüzumu der-miyân olunmuş ve tarîk-i mezkûrun Trabzon Vilayeti dahilinde ve Gümüşhane cihetindeki kısmının güzergâhının tadil ve tebdili muâmelât-ı ticariyenin teshil ve teminiyle Hazine-i Celîle'nin masarıf-ı daime-i külliyeden tahlisini müstelzim bulunmasına nazaran ber-vech-i iş'âr icra-yı icabı zımnında nezâret-i müşârunileyhâya mezuniyet ve Maliye Nezâreti'ne malumât itâsıyla Trabzon Vilayeti'ne vesâyâ-yı mukteziye ifâsının dahi Dahiliye Nezâretine havalesi bi't-tezekkür mezkûr tezkire ile harita arz ve takdim kılınmış ise de kâtıbe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 20 Ramazan sene [1]301 / fî 1 Temmuz sene [1]300 / [14 Temmuz 1884]

Sadrıazam **Said**
ve Meclis-i Mahsus
âzâlarının mühürleri

*

Devletlü efendim hazretleri

Trabzon'dan Erzurum'a ve oradan Bayezıd ve hudud-ı İraniye'ye giden tarîkin Erzurum'dan Bayezıd'a kadar mümted olan kısmının hemen inşaatına mübâşeret edilmesi ve Trabzon dahilinde Gümüşhane cihetindeki kısmının güzergâhının tebdili lüzûmuna ve masarıfının sûret-i tesviyesine dair Nafia Nezâret-i behiyyesinden meb'us tezkire Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da bi'l-mütâlaa kaleme alınan mazbata melfûflarıyla ma'ân arz ve takdim kılınmağla ol bâbda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî şeref-müteallik buyrulur ise icra-yı hükm-i âlisine ibtidâr edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 20 Ramazan sene [1]301 / fî 1 Temmuz sene [1]300 / [14 Temmuz 1884]

Said

Ma'ruz-ı çâker-i kemineleridir ki

Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleriyle evrak-ı ma'ruza manzûr-ı âli buyrulmuş ve ber-vech-i istizân muamelât-ı lâzımenin ifâsı hususuna irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî müteallik ve şeref-sudûr buyurularak evrak-ı mezkûre iade kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Ramazan sene [1]301 / fî 2 Temmuz sene [1] 300 / [15 Temmuz 1884]

Ali Rıza

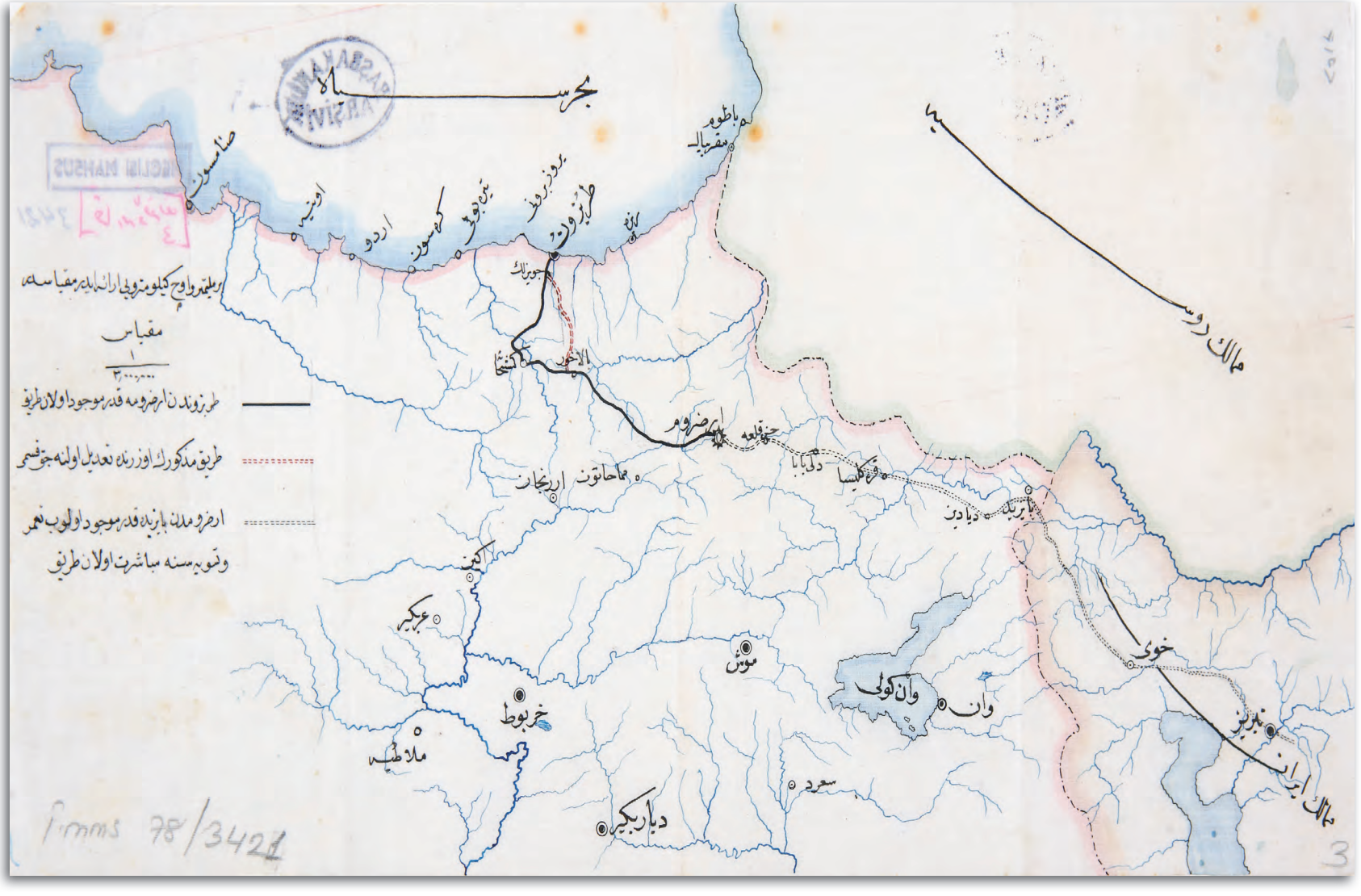

İran'a kadar uzatılarak ticaret için uygun hale getirilmesi düşünülen yolu gösteren harita

İ. MMS, 78/3421

45

OSMANLI-İRAN DEVLETLERİ ARASINDA SONUÇLANDIRILAMAYAN HUSUSLARIN MECLİS-İ VÜKELA'DA GÖRÜŞÜLDÜĞÜNE DAİR ZABIT VARAKASI

İran Sefareti'nden verilen muhtıra üzerine Osmanlı Devleti ile sonuçlandırılamayan antlaşma maddelerinin Meclis-i Vükela'da görüşülerek karar altına alındığı

Zabıt

Fî 18 R. sene [1]302
Çarşamba

İran Sefareti'nden der-miyân olunup henüz bir karar ve neticeye iktirân edemeyen dokuz madde hakkında sefaret-i müşârunileyhâdan bu kere verilen muhtıranın gönderildiğinden ve ol bâbda bazı ifadât ve mütâlaâtdan bahis ile Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nden meb'ûs fî 26 Ra. sene [1]302 tarihli tezkire ile müteferriâtı kırâet ve mütâlaa ve mevâdd-ı mezkûre birer birer tedkik ve müzâkere edildi. Zikr olunan mevâdd-ı tis'adan birincisi Kotur hududunun tahdidi için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bir komiser tayini maddesi olmağla bu husus hakkında evvelce arz-ı huzur-ı âli kılınmış olan mazbatanın tekîdi ve gümrüklere taalluk eden üç madde hakkında verilecek kararın dahi bu bâbda nezâret-i müşârunileyhâ ile Rüsûmât Emâneti beyninde cereyan etmekde olan muhaberenin neticesine ta'lîki bâ-tezekkür küsûr beş maddenin tedkikâtına ibtidâr olundu.

Bunlardan biri Memâlik-i İraniye'den olduğu iddia kılınan Siro ve Sardik karyelerinin mine'l-kadim tarefeynden kimin idaresinde bulunduğunun meydana çıkarılması zımnında tahkikât-ı müştereke icrası maddesi olarak bu bâbda nezâret-i müşârunileyhâdan ahiren vârid olup birleşdirilen tezkirenin medlûl ve müfâdına ve esnâ-yı müzâkerede Hariciye Nâzırı paşa hazretleri tarafından vukû'bulan ifadâta nazaran mezkûr iki karyenin mine'l-kadim taht-ı idare-i Saltanat-ı Seniyye'de olduğu Hakkari Vilayeti'nden bi'l-isti'lâm alınan cevabdan müstebân olmuş ve keyfiyet İran Devleti'ne tebliğ edilmiş ise de kanaat hâsıl olmayarak devlet-i müşârunileyhâca hakikat-i hal anlaşılmak üzere müştereken tahkik-i madde edilmesi istenilmekde ve eğer iş tahkik derecesine getiril-

mez ise beyhude muhaberâtı mûcib olmağla beraber bu hususa düvel-i mütevassıtanın karışacakları dahi anlaşılmakda olduğundan buna mahal kalmamak için tahkik-i müşterekde be'is görülemediği ve hususiyle hududda vâki olup devleteyn beyninde münazaalı bulunan mahaller hakkında hatt-ı hudud tayin edinceye kadar ittihâz olunan istatüko kaidesinin tekîdini hâvi Bâbıâli ile İran Sefareti beyninde teâti olunan sened-i muvakkatin üçüncü maddesinde istatüko kaidesi tarefeynden kabul ve ittihâz olunduğu hînde münaza'un-fîh addolunan mahaller hangi tarafın idaresinde ise hatt-ı hududun tayinine kadar yine o tarafın idaresinde kalacağı muharrer olduğu cihetle zikr olunan karyelerin düvel-i erba'a komiserlerinin oraları keşif ve muayene eyledikleri vakitde hangi tarafın idaresinde olduğunun tahkik etdirilmesi her iki tarafa kanaat ve işe nihayet vereceği anlaşılmağla nezâret-i müşârunileyhânın iş'ârı vechile tahkikât-ı lâzıme icrası için taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Tebriz Şehbenderi Behçet Bey ile Hakkari Vilayeti'nden de ahvâl ve mevâkî'-i hudûdiyeye vâkıf bir zatın tayini tensib edildikden sonra Memâlik-i Şahane'de bulunan tebaa-i İraniye'nin tekâlif-i askeriyeden muâfiyetine dair olan maddeye geçildi.

Eğerçi tebaa-i sahiha-i İraniye'nin sâir tebaa-i ecnebiye misillü tekâlif-i askeriyeden muâfiyeti câ-yı tereddüd değil ise de İran Sefareti'nin şu talebden maksadı İranilerle izdivacı nizâmen memnu' olan Osmanlı kadınlardan tevellüd eden çocukların askere alınması maddesi olarak halbuki Osmanlı kadınların İranîlerle izdivâcı nizamnâme-i mahsusla men edildiği ve hilâf-ı memnu'iyet tebaa-i İraniye ile izdivaç eden Osmanlı kadınların ve hâsıl olan çocukların tebaa-i Devlet-i Aliyye'den tanınacağı ve zükûrunun kur'a ve bedelât-ı askeriye ve tekâlif-i sâireye dahil olacağı nizamnâme-i mezkûrun cümle-i ahkâmından bulunduğu halde sefaret-i müşârunileyha işbu memnu'iyyet-i nizâmiyeyi esasen adem-i kabul ile itirazât ve şikayâta kalkışmakda bulunduğu tezkire-i nezâretde iş'âr olunmuş ve bu hususa müsaade olunacak olsa tebaa-i Osmaniye'den olan kadınlar evladının hizmet-i askeriye ve tekâlif-i sâireden hissedâr olmamaları için İranîlerle izdivaca inhimâk eylemeleri tabii ve bundan mazarrât ve mehâzir-i külliye hudûsu emr-i gayr-ı hafî bulunmuş olmağla mezkûr nizamnâmenin muhafaza-i ahkâmı her halde lâzımeden ve bu mesele hakkında müddet-i medîde mukâleme olunarak nihayetü'l-emr sefîr-i müşârunileyh sâlifü'z-zikr nizâmın mevkî'-i fiile konmasından evvel tebaa-i İraniye ile izdivâc eden Osmanlı kadınlardan mütevellid çocukların hizmet-i askeriyeden muafiyetlerini beyan etmekde olduğu taraf-ı sâmi-i Sadaret'den ifade kılınmış ise de buna muvâfakatde dahi mahzur olmağla mezkûr nizamnâmeden evvel tevellüd eden bu makûle çocukların dahi hizmet-i askeriye ile mükellefiyetleri muktezâ-yı umûrdan bulunmasına nazaran hükm-i nizâmın muhafaza ve idamesi için ba'demâ gerek mehâkim-i şer'iye ve gerek devâir-i belediye ile eimme-i mahallât taraflarından tebaa-i Osmaniye'den olan bir kadının İran tebaasıyla izdivâcı hakkında izinnâme ve ilmühaber verilmesine dikkat ve itina olunarak şayed memnu'iyet-i vâkıa hilâfında hareket edenler olur ise mücazât-ı

şedideye düçâr olacaklarının devâir-i müteallikası taraflarından mehâkim-i mezkûre nâibleri ile devâir-i belediye rüesasına ve eimme-i mahallâta katiyyen tenbih ve tebliğiyle ba‘d-ezîn hilâf-ı memnû‘iyet bu misillü münâkehât ve izdivac vuku‘a getirilmemesi esbabının istihsâli ve Bağdad Vilayeti dahilinde Hille ve Samerra ve Kâzımiye ve Mendeli ve Müseyyeb ve Tobrıh ve Bakuba ve Şehriyan ve Kuvet ve Ammare nâm mahallere dahi birer şehbender tayin olunması hakkındaki maddeye gelince sefaret sâlifü’l-beyan mahallere şehbender vekili ve memurları tayinini züvvâr-ı İraniye’nin oralar memer ve ma‘beri olduğuna bina etmekle beraber İran Devleti’nin Memâlik-i Şahane’nin her bir mahalline memur tayinine salahiyet-i ahdiyesi bulunduğunu beyan etmekte idüği gösterilmiş olup Divân-ı Hümayun Kalemi’nin melfûf muktezâ varakalarında muharrer olduğu vechile Erzurum’da mün‘akid ahidnâmenin yedinci maddesinde Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere’den mâ-adâ tüccar ve tebaa-i İraniye’nin menâfi‘-i ticaret ve himâyetleri için Memâlik-i Osmaniye’nin lâzım gelen mahallerine İran Devleti tarafından şehbenderler tayin olunacağı münderîc bulunmasına göre lâzım gelen mahallin tayini tarafeynin takdirine menût olmak iktizâ edeceğinden ve tezkire-i mezkûrede dahi gösterildiği üzere Bağdad ve Kerbela ve Basra ve Ammare ve Bedre ve Hanekin’de İran Devleti tarafından şehbenderler bulunmasıyla bir vilayetin öyle her nahiye ve kazasına ve tebaa-i İraniye bulunmayan mahallere şehbender tayinine ne icab-ı ahdî ve ne de lüzum-ı mahallî olmadığından böyle kasabât ve kurâya varıncaya kadar şehbenderler tayinine muvafakat olunamayacağının sefaret-i mezkûreye tebliği ve Memâlik-i Şahane’de İran tabiiyetine girmiş olan eşhasın tefrik ve temyîz-i tabiiyetleri maddesine gelince tebaa-i Devlet-i Aliye’den bazı kesânın birer takrîb ile istihsâl eyledikleri pasaportlara istinâden iddiâ-yı mahmiyet olunmakda bulunmasından dolayı sahihan İranlu olanların tefrîki zımnında nezâret ile sefaret beyninde mukaddemâ bir talimât kaleme alınarak imza ve teâti olunmasına ve birer nüshası vilâyâta gönderilmiş olup ancak bu karar ve talimât bir gûne irade-i seniyyeye müstenid olmadığından ve sefaretde ber-mûceb-i talimât tedkîk-i tabiiyet zımnında komisyonlar teşkili iltimâsında bulunduğundan bahsile icra-yı icabı tezkire-i mezkûre cümle-i mündericâtından ise de tebaa-i Osmaniye’den olan şahsın tebdil-i tabiiyet edebilmesi bi’l-istizân müteallik buyurulacak irâde-i seniyye üzerine devletce ruhsat-ı resmiye itâsına vâbeste olduğu cihetle öyle ber-takrîb istihsâl olunan İran pasaportuna istinâden tebaa-i Devlet-i Aliyye’den bulunan eşhas tarafından vukû‘bulan mahmiyet iddiaları şâyân-ı kabul olamayıp bu gibiler nazar-ı kanunda yine tebaa-i Devlet-i Aliyye’den ma‘dûd bulunduğuna ve İranlu olanlar bi’t-tabi malûm bulunacağına nazaran bu iş için mahsus komisyon teşkili tarafına gitmek tebaanın yed-i ihtiyârında olmayan bir hususa müteallik iddiâyı mevkî-i kabûl ve tedkike koymak demek olarak kat‘a câiz olamayacağı ve mukaddemâ sefaretle nezâret beyninde imza ve teâtî kılınmış olan talimât irâde-i seniyyeye müstenid olmadığı gibi esasen dahi Daire-i Hariciyece böyle bir mukavele akdine salahiyet olmadığından bu misillü müstediyâtı devletce nazar-ı itibâra almakdaki mazeret-i kat‘iyenin suret-i münâsibede kezâlik sefa-

rete bildirilmesi tasvib olunarak sadr-ı bahs mesâhif-i şerife tahsili hakkındaki iddiâya nakl olundu.

Mesâhif-i şerife temsilinde ta‘zimât icrası ferâiz-i umûrdan ve binâenaleyh bunun için şuna buna müsaade itâsındaki memnû‘iyetin muhafazası vâcibâtdan olup mâ-ahâza Maliye Nâzırı paşa tarafından vukû‘bulan ifadâtdan dahi müstebân olduğuna göre gerek İran’da temsil edilip Memâlik-i Devlet-i Aliyye’ye getirilen ve gerek buraca gizli mahallerde temsil ile taşraya gönderilmek istenilen mesâhif-i şerifenin gümrüklerce ele geçdiği halde bi’l-müsâdere Maarif Nezâreti’ne irsâli kadimden berü câri olan kâide iktizâsından bulunduğuna ve bununla beraber temsil-i mesâhif-i şerife keyfiyeti bâ-imtiyaz-ı mahsus matbaa-i Osmaniye’ye verilmiş olduğundan ba‘d-ezîn matbaa-i mezkûreden başka hiçbir yerde mushaf-ı şerif temsil edilemeyeceği aşikâr idüğüne binâen sefaret-i müşârunileyhâca bu madde hakkında vukû‘ bulan talebin dahi kezâlik reddi tezekkür olunmağla ber-mûceb-i karar keyfiyetin cevaben Hariciye Nezâreti’ne iş‘ârı kararlaşdırıldı ve matbuâtda müelliflerin hukukundan mâ-adâ bir şey taht-ı imtiyaza alınamayacağından mesâhif-i şerife tab‘ı imtiyazının bir matbaaya hasr etmek câiz olamayacağı ve İranîler tarafından dahi tahrifâtdan masûn olmasına ve ta‘zimât-ı lâzımenin ifâsına daire-i Maarif’den nezâret olunmak şartıyla mesâhif-i şerife tab‘ına ruhsat verilmesi lâzım gelüb bunun men‘ olunmaması re’yinde bulunduğu taraf-ı Sadaretden ifade olundu.

18 Rebiülahir sene 1302 / [4 Şubat 1885]

Sadrıazam **Said**
ve diğer Meclis-i Vükelâ
azalarının imzaları

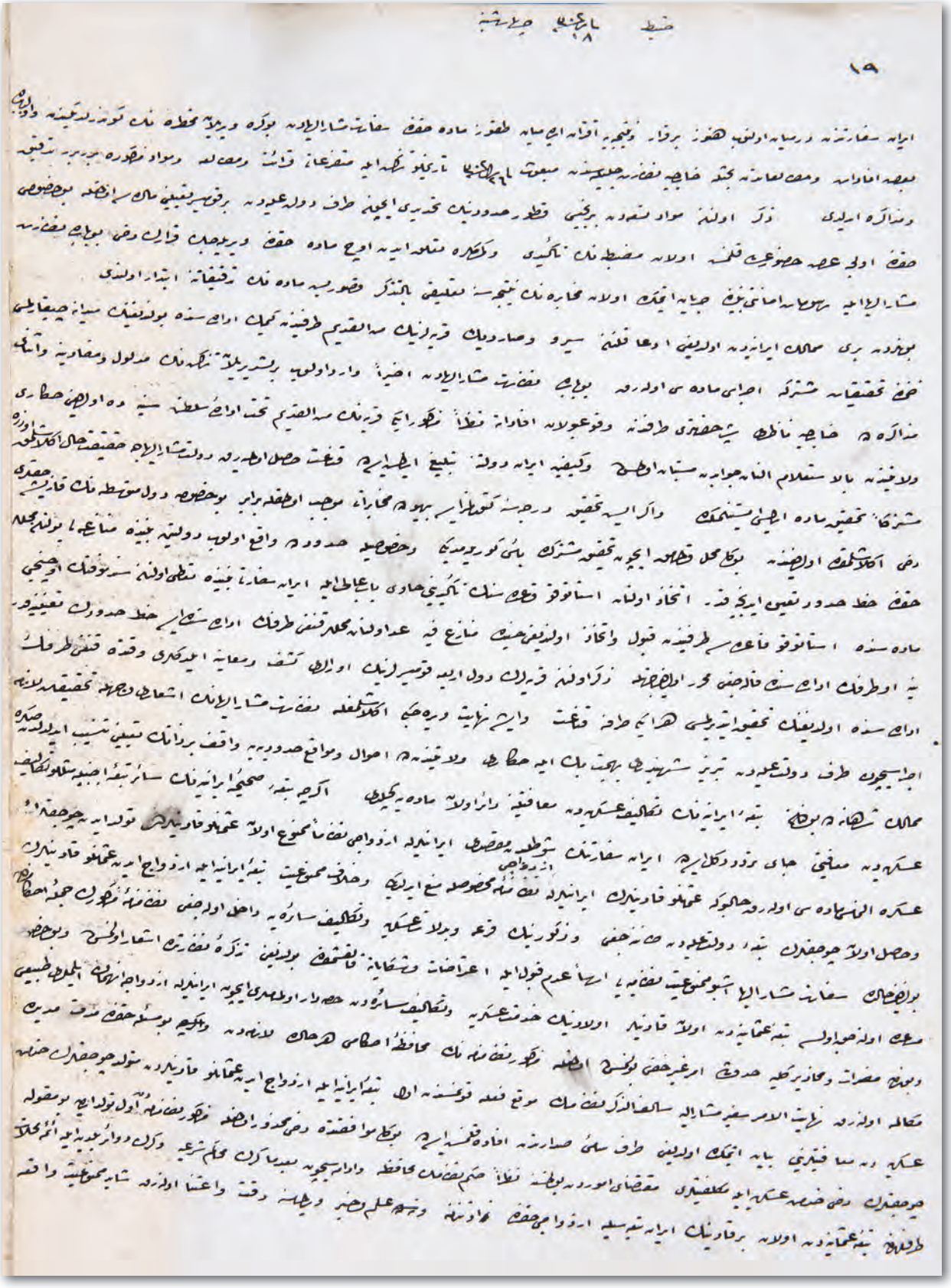

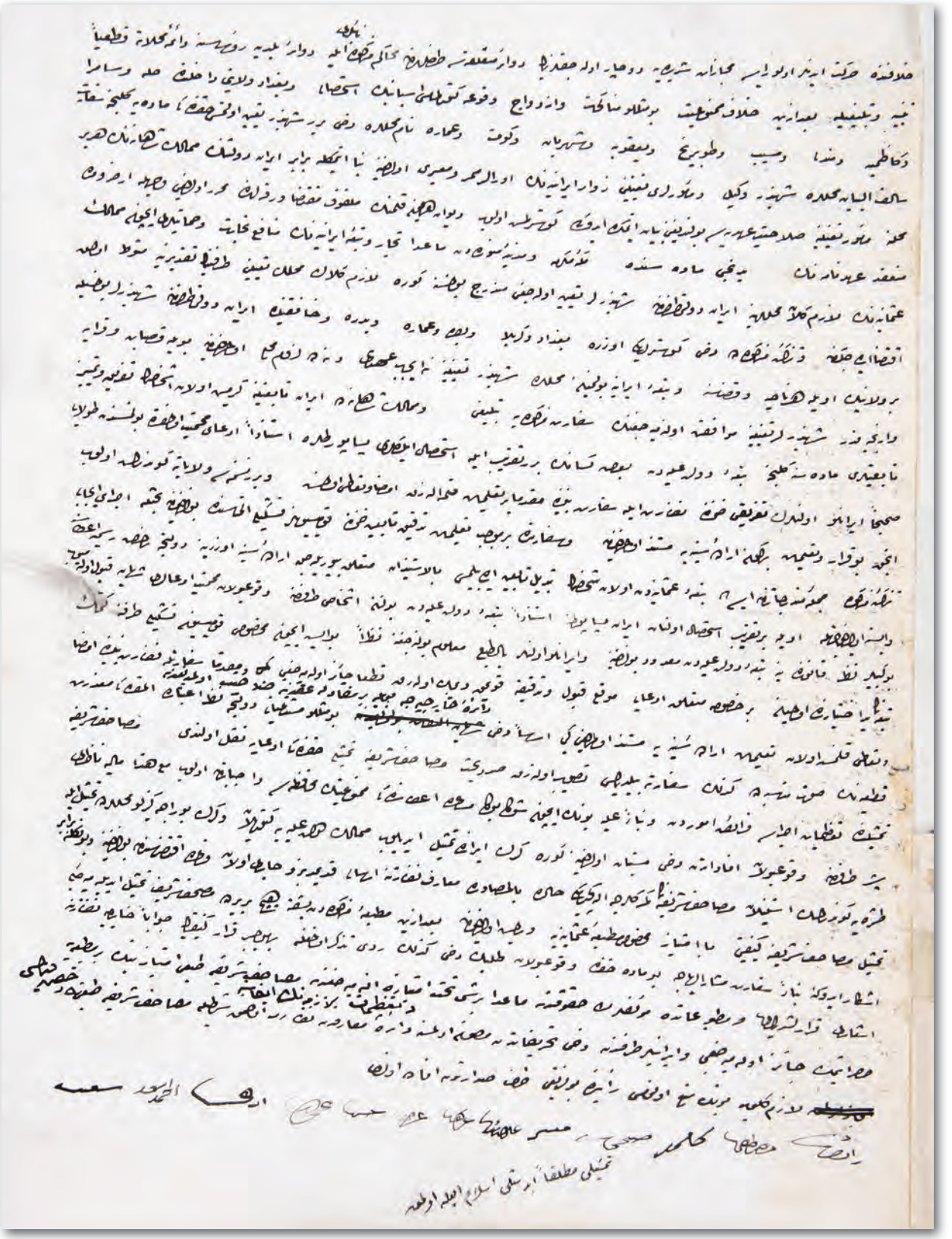

MV, 1/19

HRT, 442: Osmanlı - İran sınırını gösteren harita

Resim 42: Yaralı mücahitlerden Atabek Parkı'nda tedavisi sürenler

Resim 43: Hastanede bulunan yaralılar ve onlara hizmet eden Hıristiyan kadınlar

46

MEKKE EMİRİ AVNÜRREFİK'E İRAN DEVLETİNCE VERİLEN ŞİR-İ HURŞİD NİŞANININ MURASSA DERECESİNE YÜKSELMESİ HAKKINDA İRADE

Mekke Emiri Avnürrefik'e İran Devletince önceden verilen Şir-i Hurşid nişanı bu kere murassa derecesine yükseltildiğinden anılan nişanının kabul edilmesi hususunda izin verildiği

Huzur-ı me'âlî-mevfûr-ı cenâb-ı Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz- dâî-yi kemîneleridir ki

İran Devlet-i behiyyesi cânibinden akdemce taraf-ı âcîzîye itâ olunan birinci rütbe Şîr-i Hurşid nişanının ta'lîkı hakkında bi'l-istîzân ruhsatı hâvi irade-i seniyyesi şeref-müteallik buyrulmuşdu. Nişan-ı mezkûr bu defa murassa'a tebdîl kılınmış olduğundan bununçün dahi irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî'nin istihsâli hususuna himem-i celîle-i Sadaret-penâhîleriyle erzân buyrulmak bâbında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 29 Ramazan sene [1]303 / [1 Temmuz 1886]

Ed-dâî Emir-i
Mekke-i Mükerreme
Avnürrefik

*

٥

حضور معالیموفور جناب صدارتپناهی

معروض داعی کمینه لریدرکه

ایران دولت بهیه‌سی جانبندن اقدمجه طرف عجزیه اعطا اولنان برنجی رتبه شیر و خورشید نشانک تعلیقی حقنده بالاستیذان رخصتی حاوی ارادهٔ سنیه‌سی شرفمتعلق بیورلمشیدی نشان مذکور بو دفعه مرصعه تبدیل قلنمش اولدیغندن بونکچون دخی ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی استحصالی خصوصنه همم جلیلهٔ صدارتپناهیلری ارزان بیورلمق بابنده امر و فرمان حضرت مدار الامرکدر ۲۹ رمضان ۳۰۲

الداعی
امیر مکه
مکرمه

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Resmiye

Devletlü efendim hazretleri

Emir-i Mekke-i Mükerreme devletlü siyâdetlü paşa hazretlerine İran Devleti cânibinden mukaddema itâ olunan Şîr-i Hurşid nişanının bu kere murassa'a tebdîl kılınmış olduğu beyanıyla nişan-ı mezkûrun kabul ve lede'l icab ta'lîkı hakkında istihsâl-i müsaâde-yi seniyye-i hazret-i Padişahîyi mutazammın müşârunileyh tarafından vürûd eden tahrirât leffen arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile emr u ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sunûh ve sudûr buyrulur ise infaz-ı mantûk-ı âlîsine ibtidâr edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 22 Şevvâl sene [1]303 fî 12 Temmuz sene [1]302 / [24 Temmuz 1886]

Sadrıazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridirki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleri melfûf tahrirât manzûr-ı âlî olarak ber-vech-i istîzân nişan-ı mezkûrun müşârunileyh hazretleri tarafından kabulüne müsaade-yi seniyye-yi hazret-i Hilâfet-penâhî şâyân buyrulmuş ve tahrirât-ı mezkûre iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Şevval sene [1]303 ve fi 13 Temmuz sene [1]302 / [25 Temmuz 1886]

Ser-kâtib-i hazret-i şehriyarî
Süreyya

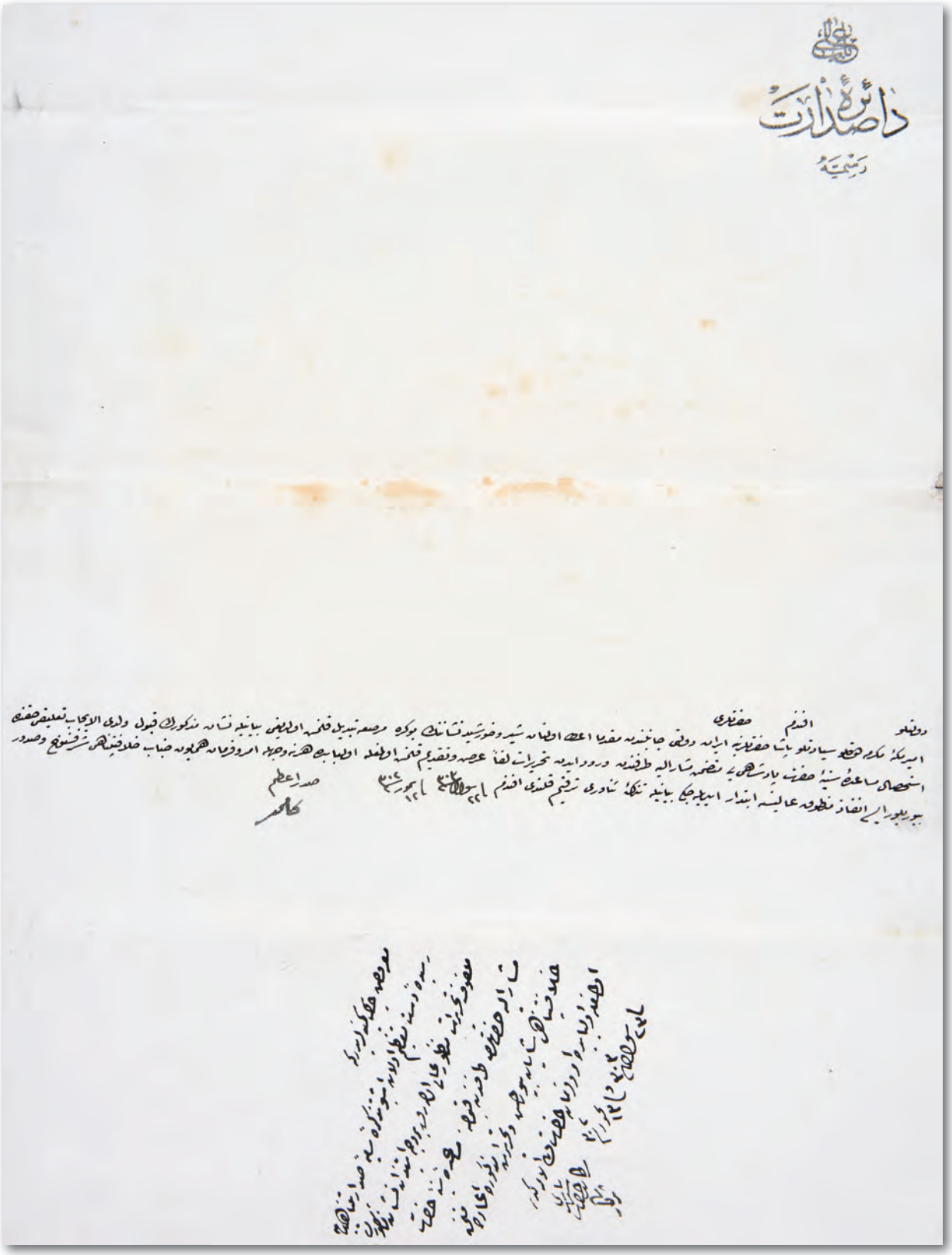

İ. DH, 995/78630

47

ŞAH AİLESİNDEN HİCAZ'A GİTMEK İÇİN YOLA ÇIKANLARIN KONAKLAMA MASRAFLARININ KARŞILANMASI HAKKINDA İRADE

İran Şahı'nın halası Kamerussaltana ile şehzade Ebu'l-Farz Mirza'nın Halep ve Suriye yoluyla Hicaz'a giderken yapılacak karşılama ve konaklama masraflarının hazineden karşılanması, beraberlerinde kendilerine eşlik eden İran askerlerine geçiş izni verilmesi için ise önceki uygulamaların araştırılması

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi

İran Şahı hazretlerinin halası olup Haleb ve Suriye tarîkıyla berren Hicaz'a azîmet edecek olan Kamerüssaltana hazretleri hakkında ihtiramât-ı lâzıme icrası cânib-i sefaretden iltimas olunması üzerine ol bâbda icra kılınan tebligata cevaben müşârunileyhâya vilayet hududunda istikbal için icab edenler gönderildiği beyanıyla şehre takarrübünde ne vechile merasim-i istikbaliye icrası icab edeceğinin izbarı ve müddet-i ikametinde vuku' bulacak masarif için cânib-i Hazine'den bir mikdar şey sarfı lüzumu Haleb vilayetinden iş'âr olunduğu ve müşârunileyhâ hakkında emsali gibi ihtiramât icrası vilayete derdest tebliğ bulunduğu ifadesini ve cüz'i bulunan masarifin Hazinece tesviyesi istizanını hâvî zîver-i eyâdî-i ta'zîm olan tezkire-i hususiye-i Sadaret-penâhîleri lede'l-arz manzur-ı âlî olduğu gibi husus-ı mezkûre dair vilayet-i müşârunileyhâdan taraf-ı çakerîye dahi bir telgrafnâme vürûd ederek bu dahi takdim-i atebe-i ulyâ kılınmasıyla meşmûl-ı lihâza-i âlî buyuruldu.

Bunda müşârunileyhâ ile İran şahzâdelerinden Ebu'l-Farz Mirza hazretleri dahi beraber bulunduğu ve maiyyetlerinde bir hayli hüddâm ve elli kadar İran askeri olduğu muharrer bulunmuş olduğundan şimdiye kadar hanedân-ı Şahî'den ifâ-yı farîza-i hac için böyle askerle Memâlik-i Mahrûse-i Mülûkâne'ye gelen olmuş mudur? ve müşârunileyhânın maiyyetindeki asâkir kendisiyle beraber Hicaz'a kadar gidecek midir? Ve emsali hakkında ne muamele olunmuşdur? Buralarının arz ve izbarı şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî muktezâ-yı celilinden bulunmuş olmakla,

Ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Şevval [1]306 ve fî 14 Haziran [1]305 / [26 Haziran 1889]

Serkatib-i hazret-i
Şehriyârî **Süreyya**

İ. DH, 1141/89054

48

OSMANLI VE İRAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ HUDUD TASHİHİNİN İHLÂL EDİLDİĞİNE DAİR

Osmanlı ve İran Devletleri arasında İngiltere ve Rusya murahhaslarının da katılımıyla Erzurum'da akdolunan mukavelenâme gereği yapılan hudud tashihinin, İran aşiretlerince Şattülarab'ın sol sahilindeki Furna'ya doğru ihlâl edildiği

Mabeyn-i Hümayun Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Basra civarında Fao Boğazı meselesi münasebetiyle hudud-ı İraniye'ye müteallik evrâkın zât-ı âlî-yi âsafâneleriyle ba'de'l-mütâlaa mündericâtının hâk-i pây-i ma'âlî-ihtivâ-yı mülûkâneye arzı şeref-müteallik buyrulan irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî hükm-i münîfinden bulunmakla evrâk-ı mezkûre nazar-ı mütâlaa-yı çâkerîden imrâr olundu. Bunların mündericâtı İran hududunun tahdîd ve tashîhi hakkında mukaddema Erzurum'da İngiltere ve Rusya murahhaslarının müşâreketiyle Saltanat-ı Seniyye ve İran Devleti beyninde mün'akid olan mukâveleye mütedair mazbata ve levâyih suretlerinden ibaretdir. İşbu tashîh-i hudud işinin tatbikâtına birkaç defa teşebbüs olunarak Saltanat-ı Seniyye ve İran Devleti memurları arazi üzerinde işe başlamışlar ise de Devlet-i İraniye memurlarının ikâ eyledikleri müşkilât sebebiyle tesviye ve ikmâl edilemeyip yüzüstü bırakılmış olduğundan Saltanat-ı Seniyye bundan mutazarrır olagelmişdir. Hususuyla mukâvele-i mezkûre ahkâmınca Saltanat-ı Seniyye İran'a yalnız mahall-i malûme ile nefs-i Muhammere şehrini terk etmekle mükellef olup şehr-i mezkûr civarındaki arâziyi kemâfi's-sâbık yed-i tasarrufunda tutmak lâzım gelir iken bu meselenin adem-i tesviyesiyle ihmal edilmiş olmasından nâşi bugün İran aşâyiri Şattülarab'ın sol sahilindeki arâzide ve Furna'ya doğru yayılarak oraları kendilerine mal edinmişcesine muamelâtda bulunmakda hîn-i hâcetde bunun İran müddei'yâtına ne dereceye kadar fâide-bahş olacağı şâyân-ı mülâhâzadır. Binâenaleyh efkâr-ı kâsıra-i âcizâneme nazaran işbu İran tashîh-i hudud meselesinin bir an evvel bitirilerek hudud civarında öyle münâzaalı yerler bırakılmaması Saltanat-ı Seniyye'nin askerî ve siyâsî menâfi-i' esasîye muktezasından görülüyor. Mülâhâzât-ı ma'rûzanın arz ve beyanıyla evrâk-ı mebhusenin iadeten takdim kılındığı ma'rûz olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 14 Teşrîn-i sânî sene [1]305 / [26 Kasım 1889]

Ma‘iyyet-i Seniyye-i
Erkân-ı Harbî Feriki
Rıza

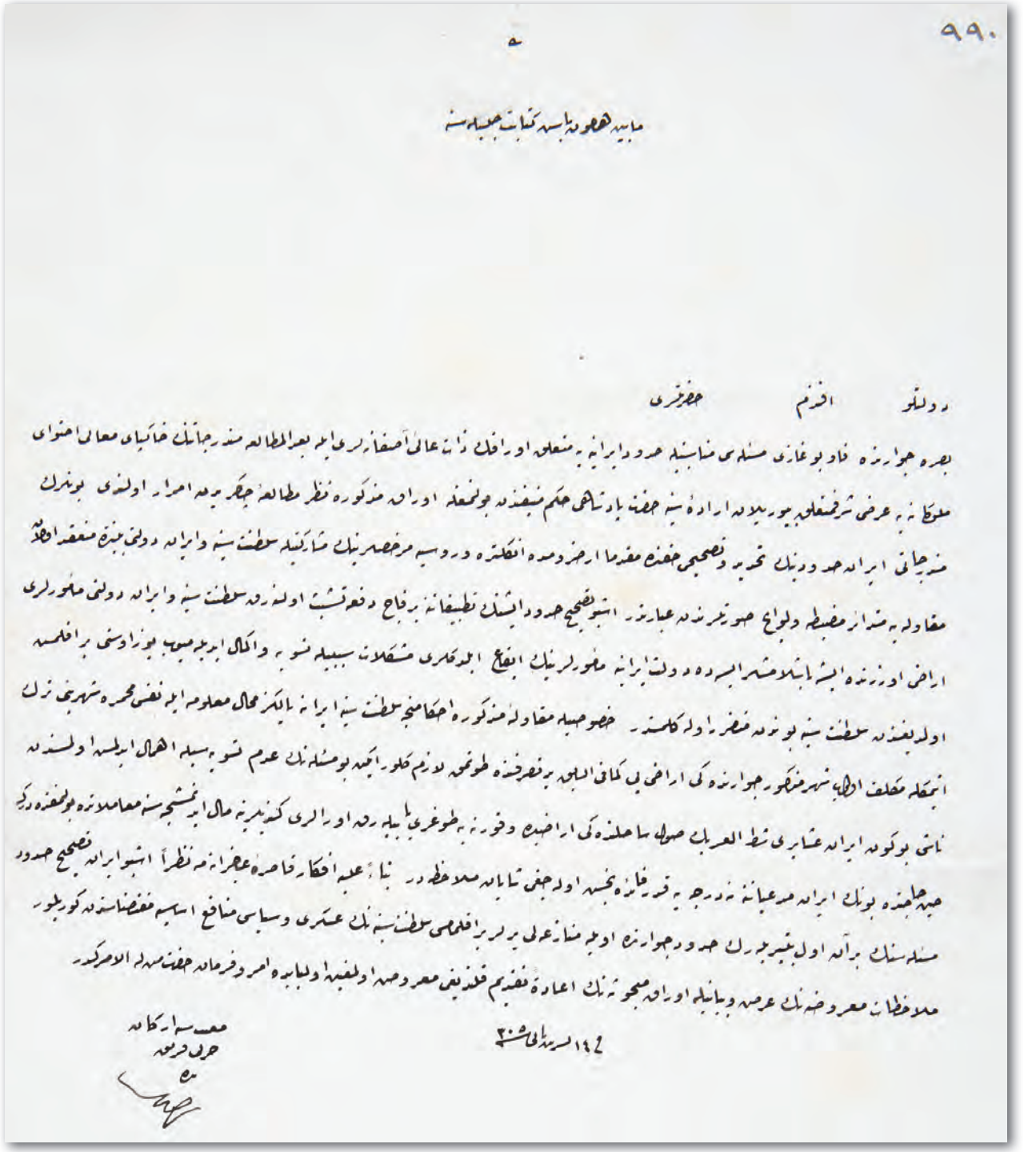

Y. MTV, 41/42

49

ÜSKÜDAR'DA MUHARREM AYININ ONUNCU GÜNÜ MÂTEM İCRA EDEN İRANLILARIN EMNİYET İÇİNDE DAĞILDIKLARI HAKKINDA ZABTİYENİN TAHRİRATI

Muharrem ayının onuncu günü tüm Acemlerin mâtem günü sayıldığından İstanbul ve civarından gelen iki bini aşkın İranlının Üsküdar'da gün boyu matem icra ettikten sonra semt karakollarının önünde Padişaha dua ederek emniyet içinde dağıldıkları

Her sene olduğu üzere bu sene dahi Muharremin onuncu gününe tesadüf eden işbu Salı günü umum Acemlerin matemi olmak mülâbesesiyle İstanbul ve sâir cihetlerden iki bini mütecaviz İranlu Üsküdar'da Seyyid Ahmed deresinde kâin mahall-i mahsuslarına fevc fevc gelerek icra-yı matem eyledikleri ve birçok ahali dahi bunların temâşası için güzergâhlarında bulunduğu bizzât âcizleri Nuhkuyusu Karakolhânesi'nde bulunup lâzım gelen asâkir-i şahane ve jandarma ve polis memurlarından kollar dahi tertîb edilerek geşt ü güzâr etdirildiği ve sâye-i asayiş-vâye-i hazret-i Padişahî bir gûne ahvâl-i nâ-marziyye zuhura gelmeksizin saat altı buçuğa kadar icra-yı matemle ba'dehû mersiyehan olarak zikr olunan Nuhkuyusu Karakolhânesiyle Çarşıboyu'nda nizâmiye karakolhânesi önünde zât-ı kudsiyet-simât-ı hazret-i Tâcidârîye suret-i mükemmelede dualar tilâvetiyle bi'l-cümle züvvâr âmin-han oldukları halde kemâl-i emn ve rahatla avdet eyledikleri ma'rûzdur.

Fî 10 Muharrem sene [1]308 ve fî 14 Ağustos sene [1]306 / [26 Ağustos 1890]

Üsküdar Mutasarrıfı
Süleyman Bahri

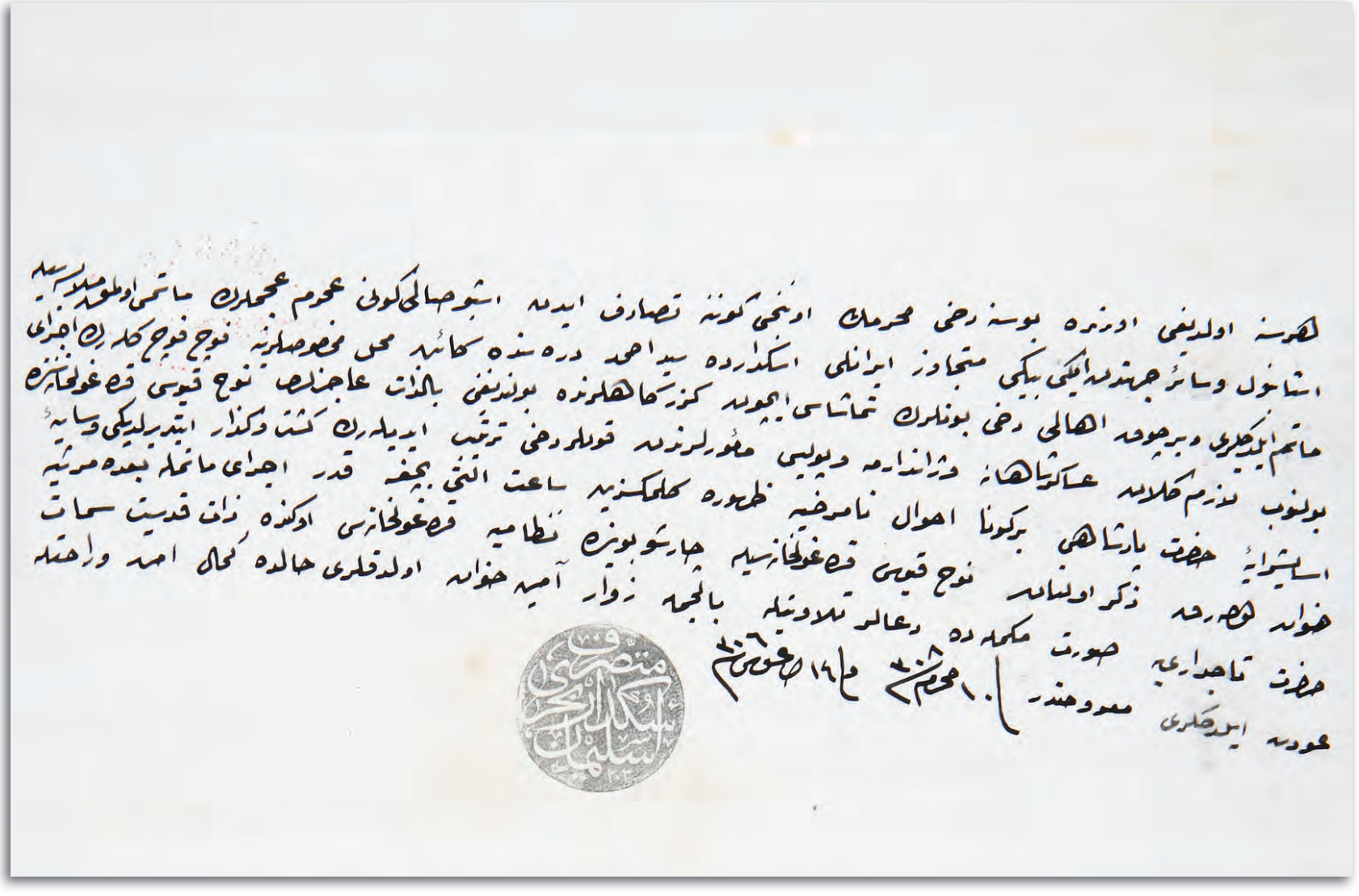

Y. PRK. ZB, 5/108

50

NECEF'TE MATEM TUTAN ŞİİLER ÜZERİNE OSMANLI ASKERİ TARAFINDAN ATEŞ AÇILMASI OLAYININ SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILMASI HAKKINDA VERİLEN EMİR

Muharrem ayının onuncu günü Necef'te matem tutan Şiiler üzerine Osmanlı askeri tarafından ateş açılması sonucu yaralanan ve vefat edenlerin olmasının tüm İranlılarca üzüntü duyulmasına sebep olduğu telgraf ile bildirildiğinden olayın Kerbela Mutasarrıflığı ve Altıncı Ordu Müşriyeti'nce araştırılması emrinin Sadaret tarafından verildiği

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Amedi-i Divân-ı Hümayun
4

Geçen aşr-i Muharrem'de Necef-i Eşref'de zuhur eden bir vak'adan dolayı huzur-ı hümayuna iblâğ olunmak üzere İran Şahı hazretleri tarafından gelen telgraf-nâmenin tercümesi İran Sefiri cânibinden gönderilerek arz-ı huzur-ı âlî kılınmış olduğu gibi vak'a-yı mezkûrenin ufak bir hadise olmayıp orada icra-yı mâtem eden Şiîler üzerine asâkir-i şahane tarafından kurşun atılarak bir hayli âdem cerh ve telef edilip şu halin umum İranlularca bâ'is-i te'essür olduğu dahi sefaret müsteşârı cânibinden sefir nâmına ifade olunduğundan bu bâbdaki malûmâtın ilâve-i mütâlaa-yı senâverî ile arzı emr u ferman buyrulduğunu mübelliğ tezkire-i hususîye-i devletleri alındı.

İşbu hadisenin vuku'u İran Sefareti'nden Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne ifade olunması üzerine keyfiyet Bağdad Vilayeti'nden lede'l-isti'lâm, alınan cevabda Muharremin ibtidâsından dokuzuncu gününe kadar hükûmetce sahn-ı şerif ile hânelerden mâ'adâ sokaklarda icra-yı mâtem olunması men' edilmesine mebnî aşr-ı Muharrem'de talebeden bir cem'iyyet sahn-ı şerif kapısındaki karakolhânede bulunan Necef kaymakamına giderek sînin-i sâbıka misüllü âyinlerinin icrasına müsaade olunmasını istidâ edip müsaade olunmamışken kaymakamın hükûmet konağına avdetini müte'akib ahali sokağa çıkmış ve karakolhâneden men' olunmuş olmasından dolayı bunlar asâkir-i şahane üzerine hücum eylemiş olmalarıyla bi'l-mukâbele atılan kurşunlardan biri maktûl ve bir diğeri mecrûh olduğu ve esna-yı vak'ada bir kadının kurşunla telef ve diğerinin cerh edil-

diği haber verilmiş ise de bunların başka bir alet-i câriha ile maktûl ve mecrûh oldukları tabib tarafından bi'l-keşf beyan olunduğu ve maktûl ve mecrûhun tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den idüğü iş'âr olunmakla beraber kaymakam-ı kazânın o aralık bi'l-müsâmaha gâileyi hüsn-i suretle ber-taraf ederek ba'dehû sebeblerinin tahkik ve te'dibi cihetine gitmeyüb de lüzumundan ziyade iltizâm-ı şiddet ve memnû'iyyet eylemesi dâ'i-yi mes'uliyet olmasıyla hemen işden el çekdirilmesinin ve zabıta memurları yerine diğerleri gönderilmesinin Kerbela Mutasarrıflığı'na ve asâkir-i nizâmiye zâbitinin lüzum-ı tebdîli dahi Altıncı Ordu-yı Hümayun Müşiriyet-i Celîlesi'ne yazıldığı izbâr olunmuş olup Vilayetin telgrafnâmelerinde biri kadın olmak üzere iki maktûl ile iki mecrûh gösterilmiş ise de İran Sefareti'nden verilen malûmâtda bir kadından başka dördü ahaliden ve iki İranlu olarak altı kişi maktûl ve altı mecrûh olduğu gösterilmiş olduğundan vukuâtın ehemmiyetine mebnî Kerbela Mutasarrıfı'nın seri'an mahalline iğzâmıyla aşr-ı Muharrem'de Şiîlerce icrası ez-kadîm mu'tâd olan âdetin dahil-i sahn-ı şerife hasrı muktezi ise de bunun ulemâ ve müctehidleri vesâtatıyla vaz' u nasihatla istihsâline çalışılması lâzım gelirken kaymakam tarafından def'aten ve kuvve-i cebrîye ile men'ine kalkışılması ne gibi emire müsteniddir ve maktûl ve mecrûhlar ifade olunduğu kadar mıdır ? Ol bâbda tahkikât-ı mükemmele icrası ve mes'ul olanların istintakıyla tebeyyün edecek halin hülâsası bâ-telgraf ve tafsilâtı posta ile bildirilmesi cânib-i vilayete tebliğ kılındığının alınacak cevaba göre icabı icra ve arz-ı atebe-i ulyâ kılınacağının südde-i seniyye-i mülûkâneye arzı mütemennâdır, efendim.

Fî 28 Safer sene [1]308 / Fî 1 Teşrîn-i evvel sene [1]306 / [13 Ekim 1890]

Sadrıazam
Kâmil

*

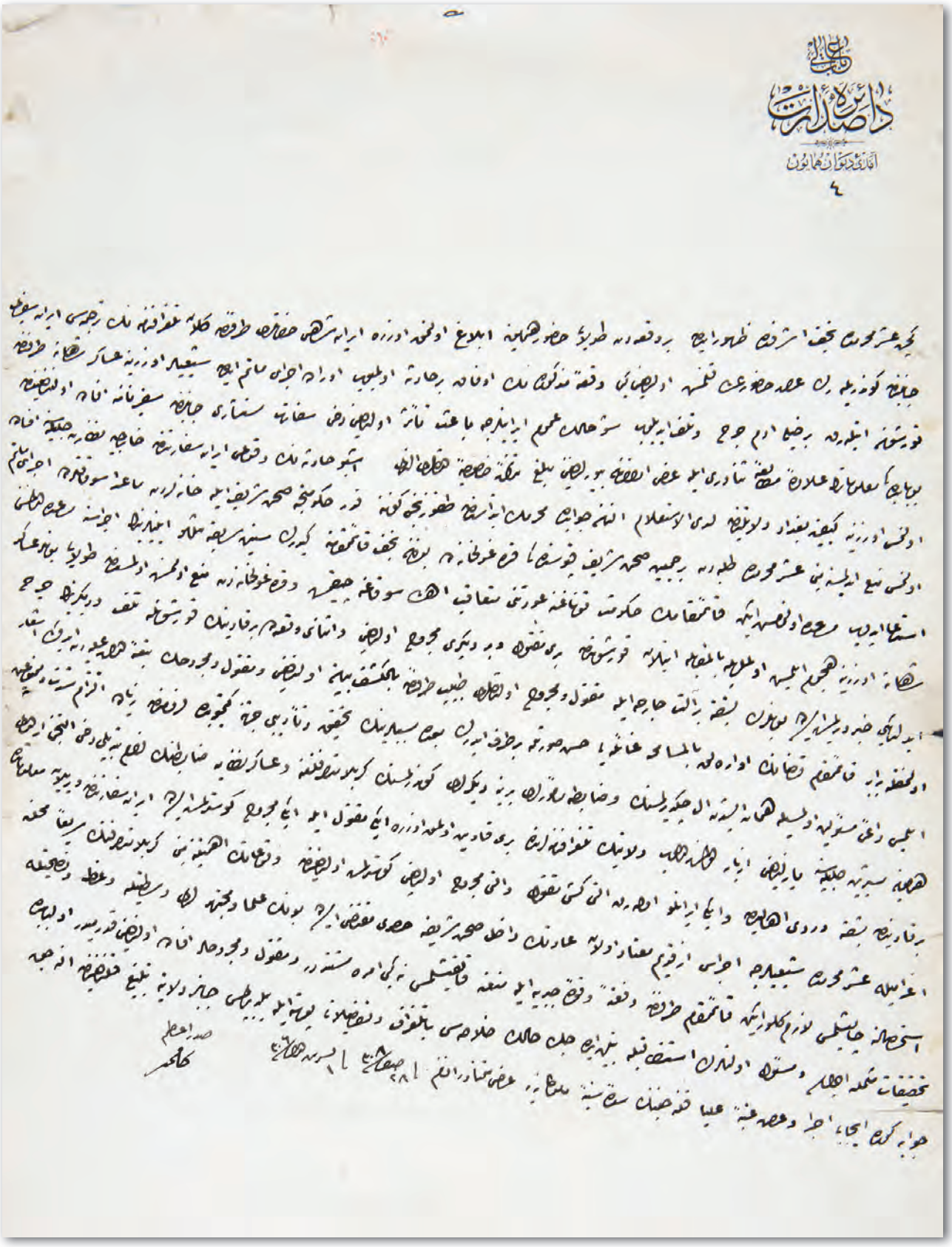

دائرهٔ صدارت

آمدی دیوان همایون

٤

[illegible]

Bu kerre Devlet-i Aliyye-i metbûam Sadaret-i Uzmâsı vasıtasıyla iblâğ kılınan telgraf-nâme-i hümayun-âlâ-yı hazret-i akdes-i Şehinşahî'nin tercümesidir

Dest-i hatt-ı hümayun-ı Şahinşahî aynen tebliğ kılınır. Mizâcen nasılsınız? Mu'âleceden istifade olunmuş mudur? Neredesiniz?

İşbu telgrafnâmenin vusûlünde İstanbula bi'l-mu'âvede mevâdd-ı âtîye hakkında teşebbüsât-ı lâzıme icra ve neticeyi seri'ân iş'âr kılınız. Âlem-i siyâsîde zuhura gelen havâdise karşı devleteyn-i aliyyeteyn-i İslâmiye beyninde an-samîm-i kalb bir ittihâd-ı hakîkinin te'sisi ehass-ı âmâl-i şahanemden bulunduğu gibi cânib-i âlâ-yı hazret-i hümayun-ı sultanîden dahi işbu madde-yi mu'tenâya hasr-ı âmâl buyrulmakda idüğü müsellem ve bedihîdir. Fakat ba'zen bir hilâf-ı me'mûl tehaddüs eyleyen vuku'ât-ı gayr-ı marziyye işbu niyyât-ı mukaddesenin ihlâlini intâc etmekde olup min-cümle geçen Muharremin onuncu aşura günü Necef-i Şerif'de zuhura gelen vak'a âmâl-i sâdıka-yı ittihad-kârânemize büsbütün mugayir bulunmuşdur. Şöyle ki tebaa-yı İraniye ve Osmaniye'den mürekkeb bir cemâat-i Müslîme'nin ber-minvâl-i ma'mûl ravza-yı mukaddese-i Alevîye'nin sahn-ı mübârekinde icra-yı âyin-i a'zâ ve mâtem etmekde oldukları esnada üzerlerine kurşun endaht edilmesi Necef-i Eşref kaymakamı tarafından askerlere emredilmiş ve birkaç kişi sahn-ı şerif dahilinde ve sahn kapısı önünde asâkir-i merkûme tarafından katl ve cerh edilmişdir. Mahsusân huzur-ı hümayûn-â'lâ-yı hazret-i sultanîye bi'l-misül işbu telgrafnâmenin tercümesi takdim ve nikât-ı münderîceyi kemâ-yelîk arz ve iblâğ eyleyiniz. Â'lâ-yı hazret-i hümayun-ı sultanî riyâset-i İslâmiyeyi ihrâz buyurmakla hülefâ-yı râşidîn hazerâtının tevkîr ve ihtirâmları cümle-i vezâif-i şer'iyyelerinden bulunduğu halde Hazret-i Ali ibn-i Ebu-Tâlib aleyhisselâmın ravza-yı mutahharalarında bunca mugâyir-i ihtirâm halâtın zuhuru ve Yehud ve Nasara ve sâire kendi âyin-i mezheblerinde hürriyet-i kâmileyi hâiz iken fırka-i nâciye-i İslâmiye'nin icra-yı âyin ve merâsim-i dindarîlerine bu vechile taarruz ve mümânaat edilmesi zât-ı şevket-simât-ı hümayunlarının niyyât-ı mukaddese-i diyânet-şi'ârlarına min-küll-i vücûh tevfîk-i kabul etmeyeceği müsellem ve tabi'idir. Akvâm-ı mütemeddine indinde tecviz edilmeyen bu gibi halât-ı gayr-ı mergûbenin memâlik-i Osmaniye dahilinde ve emâkin-i mukaddesede zuhuru kulub-ı ahali-yi bi'l-inzicâr birçok netâyic-i gayr-ı matlûbe hâsıl eyleyeceği nezd-i hikmet-i şinâs-ı hümayunlarından müstağni-yi beyan bulunduğundan kulub-ı müslîminin iltiyâmı ve gâile-i meşrûhanın termîmi bâbında tedâbîr-i hâkimâne bi'l-ittihâz bunca nüfus-ı Müslîme'nin katline sebebiyet vermiş olan mûmâileyh Necef-i Eşref kaymakamının azl ve şedîden mücâzatıyla sâir mürtekîbinin dahi te'diblerini ve ba'dezîn bu gibi halât-ı gayr-ı marzıyyenin adem-i tekerrürü esbâbının istikmâlini zât-ı şevket-simât-ı hümayunlarından suret-i mahsusada temenna eylerim. İşbu telgrafnâmenin cevabını bir an evvel irsâl kılınız.

[13 Ekim 1890]

٥

بوکره دولت علیه متبوعه دم صدارت عظمای واسطه سیدابلغ قلنان تلغرافنامه همایون اعلی حضرت اقدس شاهنشاهیلک ترجمه سیدر

دستخط همایون شاهانه عیناً تبلیغ قلنور مزاجمانصلکز معالحمدلله استقامت اولغمیدر زوده مرکز اشبو تلغرافنامه لک وصولنده استیول بالمعاوده مواد آتیه حقنده تشبثات لازمه اجرا ونتیجه یی سریعاً اشعار قلنکز عالم سیاسیده ظهوره کلان حوادثه قارشو دولتیه علیتیه اسلامیه بینده عمه صمیم قلب بر اتحاد حقیقیلک تأسیسی اخص آمال شاهانه مدن بولندیغی کبی جناب اعلی حضرت همایون سلطنتیدن وخی اشبو مادهٔ مقتضایه حصه آمال بیورلمقده ایدوکی مسلم وبه بیدیر فقط بعضا بر خلوف مأمول تحدث ایلیان وقوعات غیر مرضیه اشبو نیات مقدسه لک اخلالنی استلزام ایتمکده اولوب مه هذا کیمه محرملک اونجی عاشورا کونی نجف اشرفده ظهوره کلدن وقعه آمال صادقه اتحاد طاریه مزه بستون منافیدر بولنمشدر شویله کز تبعه ایرانیه وعثمانیه دن مرکب بر جماعت مسلمانک بر منوال معمول روضه مقدسه علویه لک صحن مبارکنده اجرای آیین عزا وماتم ایتمکده اولدقلری اثناده اوزرلرینه قورشون اتلمش ایدلمس نجف اشرف قائمقامی طرفندن عسکر ایله امر ایدلمسیله وبرقاچ کیشی صحن شریفه داخلنده وصحن قپوسی اوکنده عساکر مرقومه طرفندن قتل وجرح ایدلمشدر مخصوصاً حضور همایون اعلی حضرت سلطانی یه بالعرض اشبو تلغرافنامه لک ترجمه سنی تقدیم ونکات مندرجه یی کما ینبغی عرض وابلاغ ایلکز اعلی حضرت همایون سلطانی ریاست اسلامیه یی احراز بیورمغله خلفاء راشدیه حضراتک توقیر واحتراملری جمله وظائف شرعیه لرندن بولندیغی حالده حضرت علی ابن ابوطالب علیه السلام لک روضه مطهره لرنده بونجه سنه لر احترام حالدک ظهوری ویهود ونصاری اوسائره کذی آیینه ومذهبلرنده حرمت کامله یی حائز اکمه فرقه ناجیه اسلامیه لک اجرای آیین ومراسم ویدار یلریله بوجهه تعرضه ومخالفت ایدلمس ذات شوکتسمات همایونلرینک نیات مقدسه ویاشعار یلرینه مه کل وجوه توفیقه قبول ایتمه کلکی مسلم وطبیعیدر اقوام متحمه نک غنده نجویز ایدیلیان بوکبی حالات غیر مرضیه لک محاللک عثمانیه دا خلنده واما کمه مقدسه ده ظهوری قلوب اهالی یی بالذات جهاز بر جهوده نتائج غیر مطلوبه حاصل ایلیه کلکی نزد حکمتمندانه همایونلرینه مستغنی بیان بولندیغندن قلوب مسلمینک التیامی وغائله مشئومه لک ترمیمی باتخاذ تدابیر حکیمانه بالذات بونجه نفوس مسلمه لک قتلنه بیت ویرمه ارزه موصی الیه نجف اشرف قائمقامنک عزل وشدیداً مجازاتیله سائر مرتکبینک وخی تأدیبلرینی وبعد ازیه بوکبی حالات غیر مرضیه لک عدم تکرری اسبابک استکمالی ذات شوکتسمات همایونلرندن صورت مخصوصه ده تمنا ایلرم اشبو تلغرافنامه لک جوابنی برآن اول ارسال قلکز

Y. PRK. A, 6/7

Resim 44: Ya Ölüm, Ya Hürriyet! Bahtiyarilerin topçu takımlarından biri

51

BEYOĞLU'NDAKİ SERİRİYÂT-I CERRAHİYE HASTANESİ'NİN İSTANBUL'DAKİ İRAN UYRUKLULAR İÇİN ÖZEL HASTANE OLARAK KULLANILMASI HAKKINDA BELEDİYEDEN İSTENEN GÖRÜŞ

İstanbul'daki İran uyrukluları için özel hastane olarak kullanılan Beyoğlu'ndaki Seririyat-ı Cerrahiye Hastanesi'nin İran Sefaret Tabibi tarafından genel hastane olarak genişletilmesi teklifinin yetkili makamlarca uygunluğunun araştırıldığı.

Şehremanet-i Celîlesi'ne

21 Şaban [1]308 / 19 Mart [1]307

Sefaret Tabibi Doktor Makris Efendi'nin Beyoğlu'nda Linar Sokağı'nda kâin Seririyât-ı Cerrahiye Hastahanesi'nin Dersaadet'de tebaa-i İraniye hastegânından yalnız ameliyat-ı cerrahiye ile kâbil-i tedavi olanlar için şimdilik hastahane ittihâz olunacağı ve ileride tebaa-i mezkurenin bi'l-cümle hastalarını kabul ve istî'âba elverişli olarak Şişli'de bir mahal tedariki musammem bulunduğu ifadesini hâvi cânib-i sefaretden itâ olunan takrîr suretinin gönderildiğine dair Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nden alınan tezkire mezkûr suret ile ma'an ve leffen irsal kılınmış olmakla evvel-emirde bu bâbda bir gûne mahzur olup-olmadığının mütâlaa-ı devletlerinin ilavesiyle beraber inbâsı hususuna himem-i aliyye-i âsafâneleri derkâr buyurulmak bâbında .

[1 Nisan 1891]

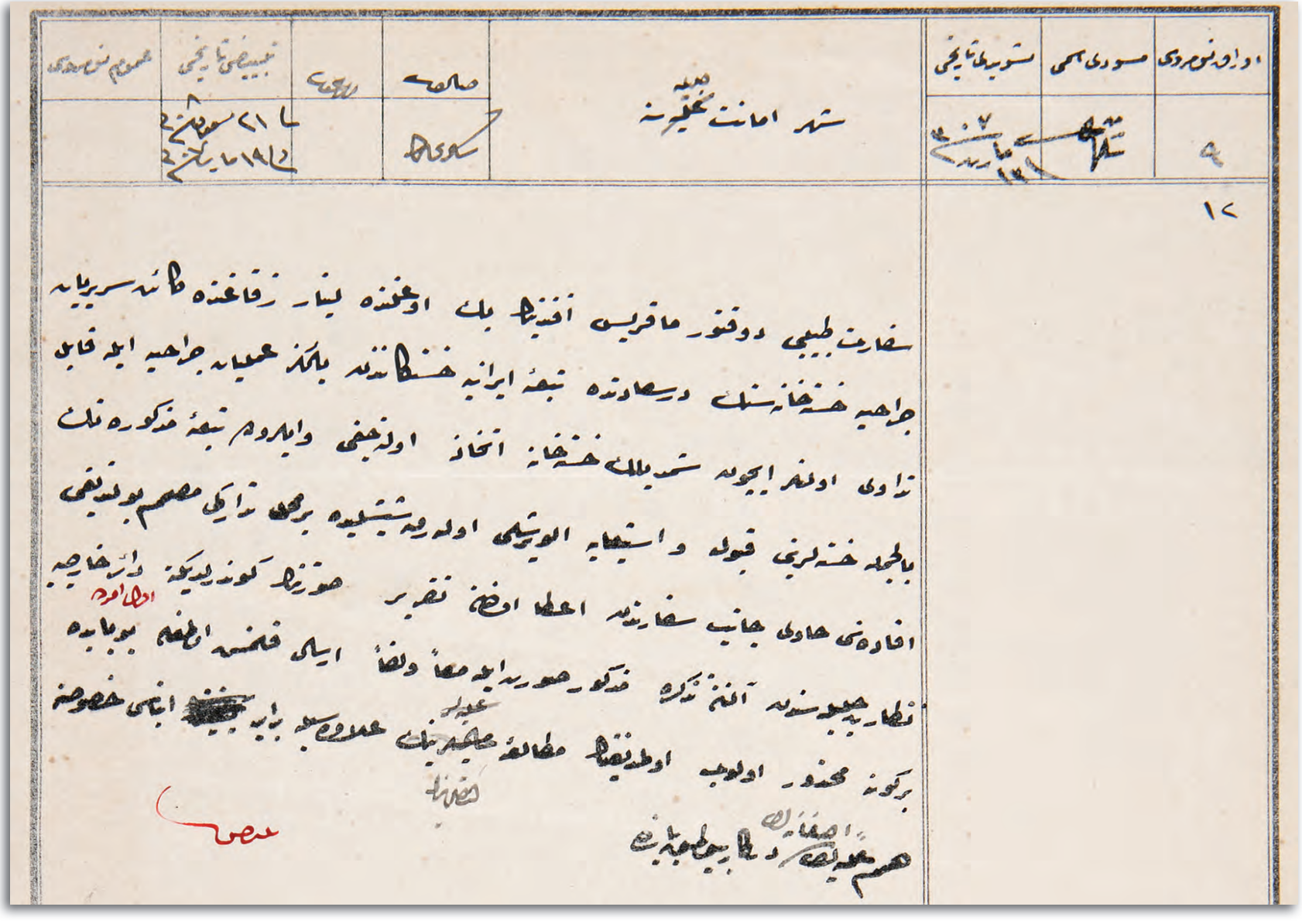

DH. MKT, 1824/52

52

EDİRNE MÜLKÎ İDARE İDADÎ MEKTEBİ FRANSIZCA ÖĞRETMENİ MAHMUD EFENDİ'YE İRAN MAKAMLARINCA ŞİR-İ HURŞİD NİŞANI VERİLDİĞİNE DAİR

İran'daki Sanayi Mektebi için düzenlediği ders programlarından dolayı takdir edilen Edirne Mülki İdare İdadi Mektebi Fransızca Öğretmeni Mahmud Efendi'ye İran makamlarınca verilen Şir-i Hurşid nişanını takmaya izin isteği

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Memâlik-i İraniye'ye vukû'bulan seyahati esnasında İran Devleti Mekteb-i Sanayii'nin istihsâl-i esbâb-ı terakkisi hakkında tanzim etmiş olduğu ders programının karîn-i tasvib olmasından dolayı Edirne Mekteb-i İdadi-i Mülkîsi Fransızca muallimi Mehmed Reşid Efendi'ye itâ kılınan beşinci rütbeden Şîr-i Hurşid Nişanı'nın kabul ve ta'lîkine müsâ'ade-i seniyye istihsâli hakkında Edirne Vilayet-i Celîlesi'nden vârid olan tahrirât leffen takdim kılınmış olmağla icra-yı icabı menut-ı müsaade-i celîle-i cenâb-ı Sadaret-penâhîleridir. Ol bâbda.

19 Şubat sene [1]307 / 3 Şaban sene [1]309 / [3 Mart 1892]

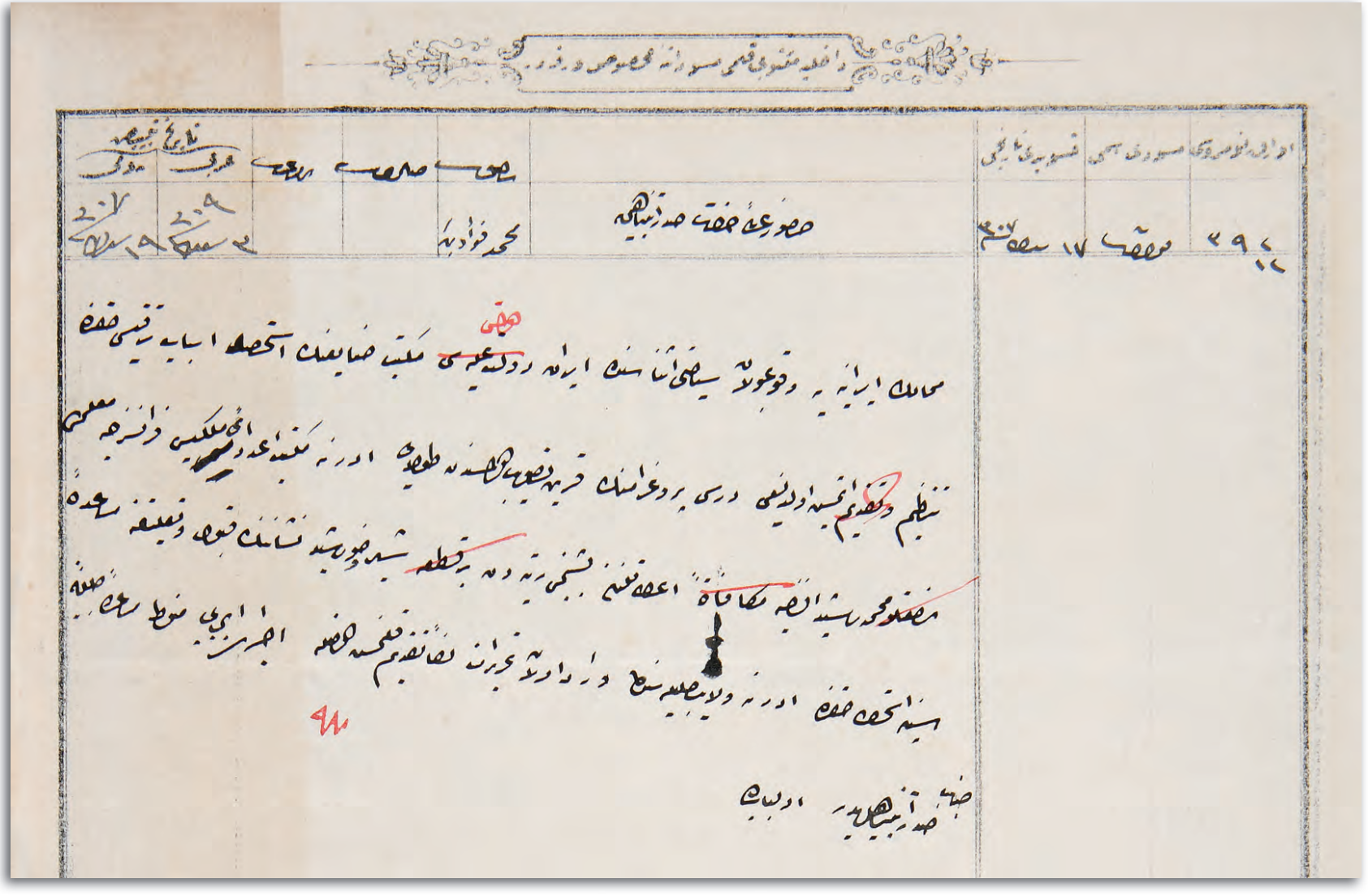

DH. MKT, 1928/39

53

İRAN MEKTEBİ YARARINA VERİLECEK KONSER İÇİN PADİŞAH TARAFINDAN PARA YARDIMI YAPILMASI HAKKINDA

Debistan-ı İraniyân Mektebi yararına verilecek konser için Padişah tarafından yapılan yardımdan dolayı öğrenci ve öğretmenlerin dua ile teşekkürlerini bildirdikleri

Mabeyn-i Hümayun Teşrîfât-ı Umumîye Nezâret-i Celîlesi'ne

Zât-ı müte'âlî-i simât-ı hazret-i Şehriyarînin şîme-i merhamet-vâye-i şahaneleri mukteza-yı celîlesince Debistân-ı İraniyân Mektebi menfaatine mahsus verilecek konser için ihsan u inâyet buyurulup savb-ı Senâverî'ye firistâde kılınan elli aded lira-yı Osmanî kemâl-i fahr u mübâhâtla vâsıl-ı dest-i âcizî olarak hemen Encümen-i Mahsusası'na bi't-tevdî' mekteb-i mezbûr şâkirdânıyla mu'allimîn cümlesi yek-zebân-ı mefrûz uhde-i ubûdiyet olan tezâid-i ömr ü ikbâl-i hazret-i tâc-dârî duâ'sını bu vesîle ile dahi tekrar ale't-tekrâr eylediklerinin beyanıyla hemîşe nâil olmakta olduğum eltâf ve inâyât-ı mülûkâneden dolayı teşekkürât-ı bî-inâyât-ı Senâverî'yi arz-ı atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı Şehinşahî buyurulması iltimâsı bâbında emr ü irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

25 Şaban sene [1]309 ve 13 Mart sene 1[308 / [25 Mart 1892]

Esedullah

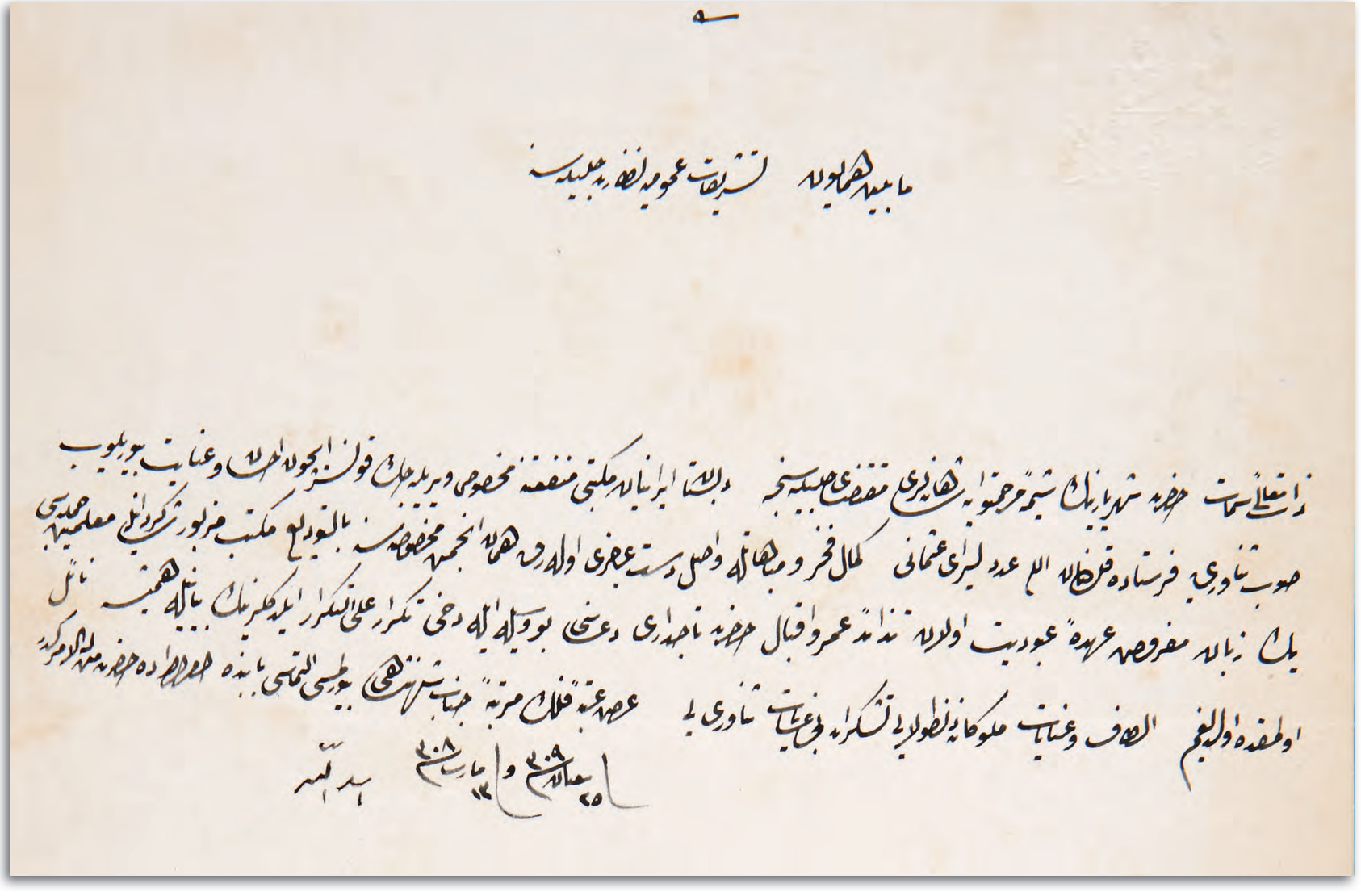

Y. PRK. EŞA, 15/57

54

SAMERRA'DAKİ İMÂMEYN TÜRBESİ'NİN KUBBESİNDEKİ TAMİRATIN MASRAFLARININ ŞAH TARAFINDAN KARŞILANMASI HAKKINDA YAPILAN TEKLİF

Samerra'da medfûn olan İmâmeyn hazretlerinin türbesi üzerine İran Şahı tarafından inşa olunan kubbe bakıma muhtaç olduğundan masraflarının yine Şah tarafından karşılanarak tamir edilmesinin teklif edildiği

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun

Devletlü efendim hazretleri

Samerra'da medfûn olan İmâmeyn hazretleri türbe-i şerifeleri üzerine İran Şahı hazretleri tarafından inşa olunan kubbe müşrif-i harab olduğundan ve bunun masraf-ı tamiriyesinin Şah-ı müşârunileyh cânibinden tesviyesi arzu edilmekde bulunduğundan bahisle icra-yı icabı hakkında İran Sefareti'nden verilen muhtıra ve Bağdad Vilayet-i Celîlesi'nden gönderilen telgrafnâme Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-mütâlaa zikr olunan kubbenin tarz-ı hazırına halel getirilmemek şartıyla müşârunileyh tarafından icra-yı tamirâtına müsaade itâsı zımnında kaleme alınan mazbata melfûfuyla arz ve takdim kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî şeref-müteallik buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 16 Zilhicce sene [1]309/fî 28 Haziran [1]308 / [12 Temmuz 1892]

Sadrıazam ve
Yâver-i Ekrem
Cevad

*

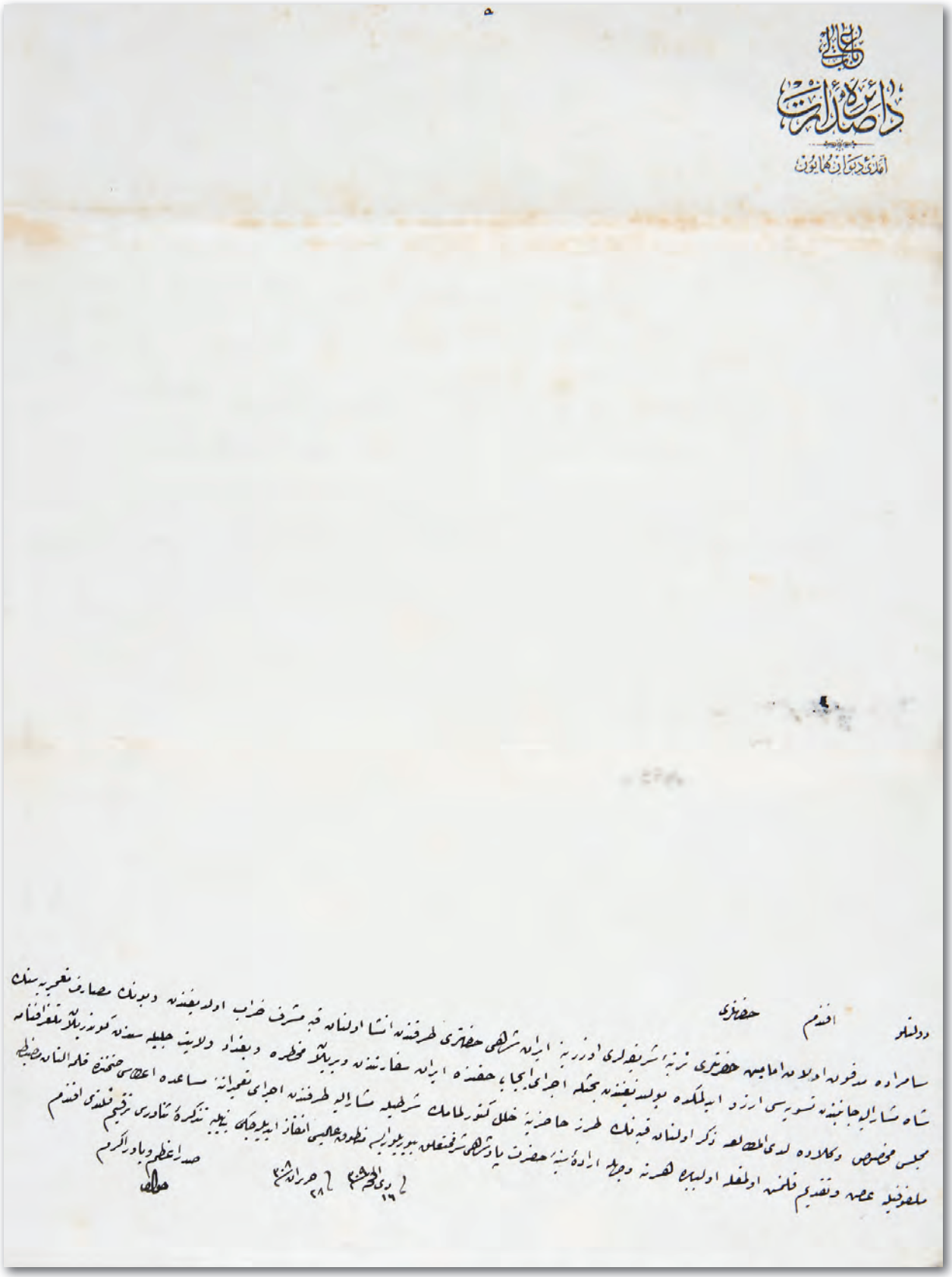

Bâbıâlî
Meclis-i Mahsus

Samerra'da medfûn olan İmâmeyn hazretleri türbe-i şerifeleri üzerine İran Şahı hazretleri tarafından inşa olunan kubbe müşrif-i harab olduğundan ve bunun masârıf-ı tamiriyesinin Şah-ı müşârunileyh cânibinden tesviyesi arzu edilmekde bulunduğundan bahisle icra-yı icabı hakkında İran Sefareti'nden verilen muhtıra ile ol bâbda sebk eden isti'lâma cevaben Bağdad Vilayeti'nden gönderilen telgrafnâme birleşdirilerek miyâne-i çâkerânemizde kırâet ve mütâlaa edildi.

Vilayet-i mezkûre valiliğinin zikr olunan telgrafnâmesi mündericâtından müstebân olduğu vechile türbe-i şerife-i mezbûre kubbesinin fi'l-hakîka muhtac-ı tamir olup bunun tersîni yüz dokuz bin altı yüz doksan sekiz guruş masrafa muhtac idüğü Vilayetce mahsusan oraya izâm edilmiş olan memurlar tarafından beyan kılındığı ve sâlifü'z-zikr türbe-i şerife kubbesinin Şah-ı müşârunileyh cânibinden icra-yı tamirâtına müsaade gösterilmesinin bazı gûne mahzûru müstelzim olabileceği der-miyân olunmuş ise de mezkûr muhtıra me'âline göre zikr olunan kubbe zâten İran Şahı hazretleri tarafından inşa edilmiş olmasına ve bu kere lüzum görülen tamirâtı masârıfının dahi yine kendi tarafından tesviyesi arzusunda olup işbu arzunun adem-i is'âfı pek de muvafık-ı maslahat olamayacağına binâen zikr olunan kubbenin tarz-ı hazırına halel getirmemek şartıyla müşârunileyh tarafından icra-yı tamirâtına müsaade itâsı bi't-tensib mezkûr muhtıranın bir sureti ile mezkûr telgrafnâme leffen arz ve takdim kılınmış ise de yine irade-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî her ne vechile şeref-sünûh ve sudûr buyrulur ise hükm-i celîli infaz edileceği muhât-ı ilm-i âlî buyruldukda ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 16 Zilhicce [1]309/fî 28 Haziran [1]308 / [12 Temmuz 1892]

Sadrıazam ve Yâver-i
Ekrem **Cevad**
ile Meclis-i Mahsus
azâlarının mühürleri.

*

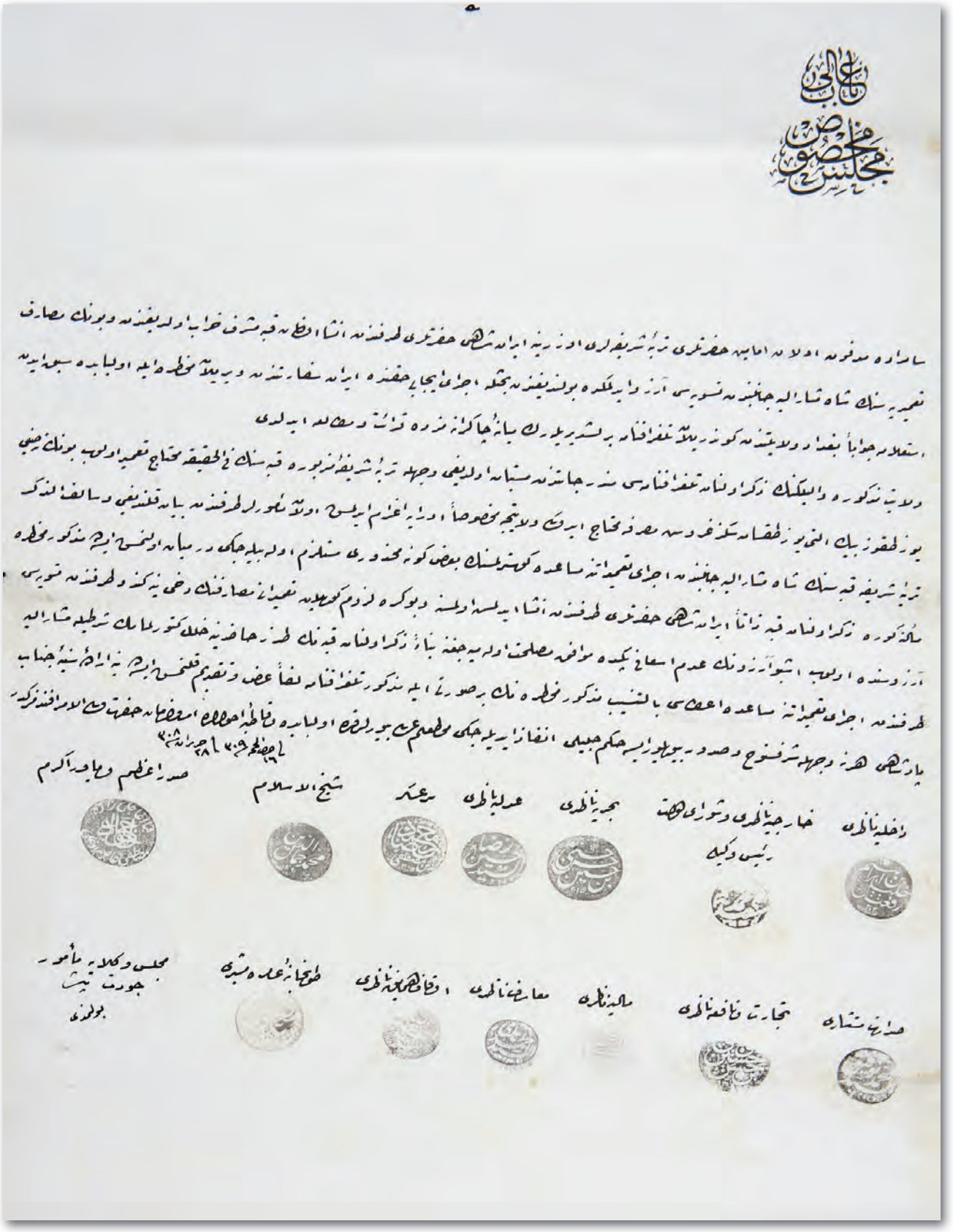

Bâbıâli
Daire-i Sadaret-i Uzmâ
Telgraf Odası

Muhtıra Suretidir

Bağdad Vilayet-i Aliyyesi dahilinde Samerra'da medfûn İmâmeyn-i Askereyn hazretlerinin türbe-i mübârekeleri üzerine mukaddemâ metbû'-ı müfahham zât-ı a'lâ-i hazret-i Şahî cânibinden altından ma'mûl inşâ etdirilen kubbenin müşrif-i harâb ve mâ'il-i inhidâm bir hâlde bulunduğu cihetle masarif-i tamiriyesi taraf-ı akdes-i Şahî'den te'diyesi arzu buyurulduğundan ol vechile tamir ve termîmine tesrî'-i müsâadesi hususuna dair vilayet-i müşârunileyhâya hitâben bir kıt'a telgrafnâme-i sâmilerinin şeref-tastîr buyurulması iltimâs olunur.

Fî 21 Şevvâl sene [1]309 ve fî 6 Mayıs sene [1]308 / [19 Mayıs 1892]

*

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret-i Uzmâ
Telgraf Odası

Bağdad Vilayeti'nden huzur-ı sâmi-i cenâb-ı Sadaret-penâhî'ye mevrûd telgrafnâme hallidir

C. 7 ve 19 Mayıs sene [1]308

Samerra'da medfûn İmâmeyn hazerâtının kubbeleri mâil-i inhidâm ve muhtac-ı tamir olup inde'l-keşf inşaat ve tamirâtının yüz dokuz bin altı yüz doksan sekiz guruş masrafa muhtac bulunduğu mahsusan oraya izâm kılınan Erkân-ı Harbiye yüzbaşılarından Fettah Efendi ile Ordu-yı Hümayun kalfası usta gezerek avdetleriyle verdikleri raporda gösterilmişdir. Atebât-ı âliyâtda bu gibi inşaat-ı sâbıkanın İranîler tarafından vuku' bulup ve bir takım arma ve alamet-i İraniye vaz'ıyla Şah-ı İran nâmına ed'iye ve mübâhatı mutazammın yazılar yazdırılıp şu halin hükûmet ve siyaset nokta-i nazarından su-i tesiri mûcib görülmekde bulunmasına nazaran tamirât-ı mezkûre masârıfının taraf-ı Saltanat-ı Seniyye'den te'diyesi münasib olacağı mütâlaa olunur ise de iktizâsı merhûn-ı irade-i celîleleridir, ferman.

Fî 28 Mayıs sene [1]308 / [12 Haziran 1892]

Bağdad Valisi
Hasan

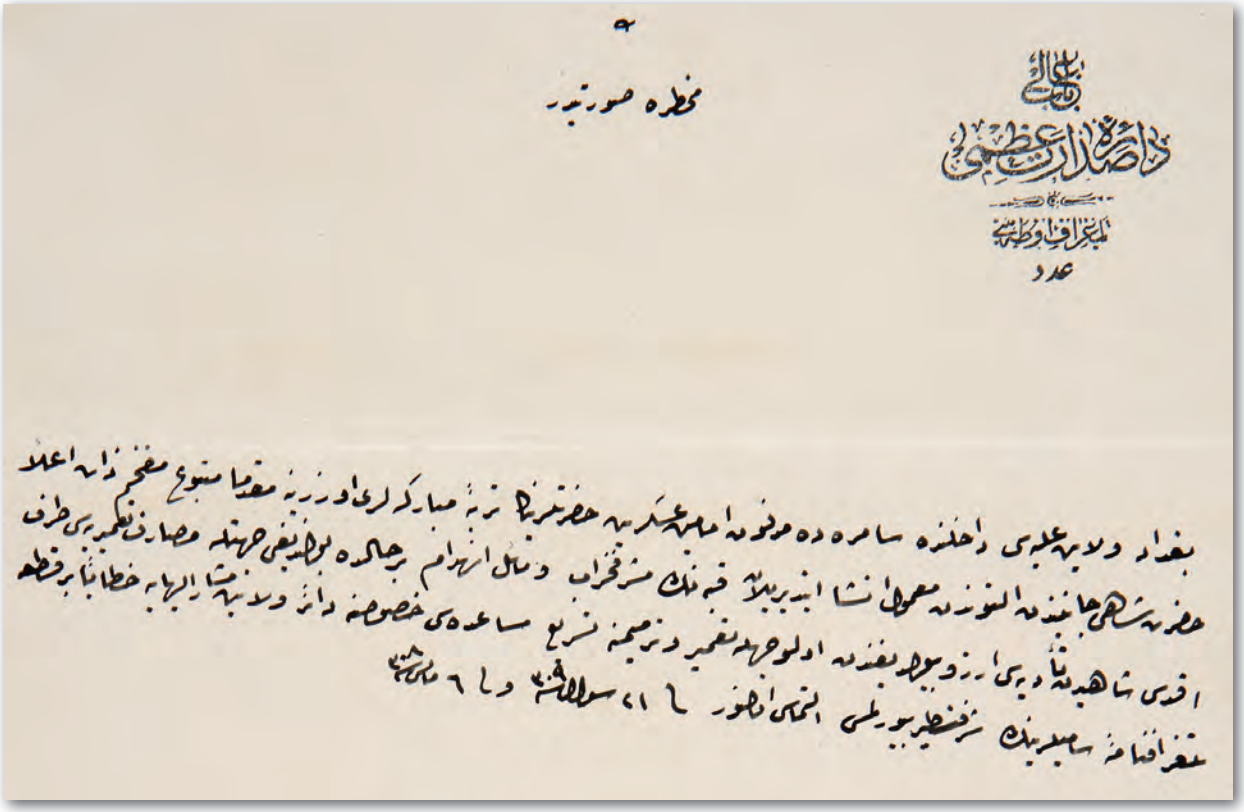

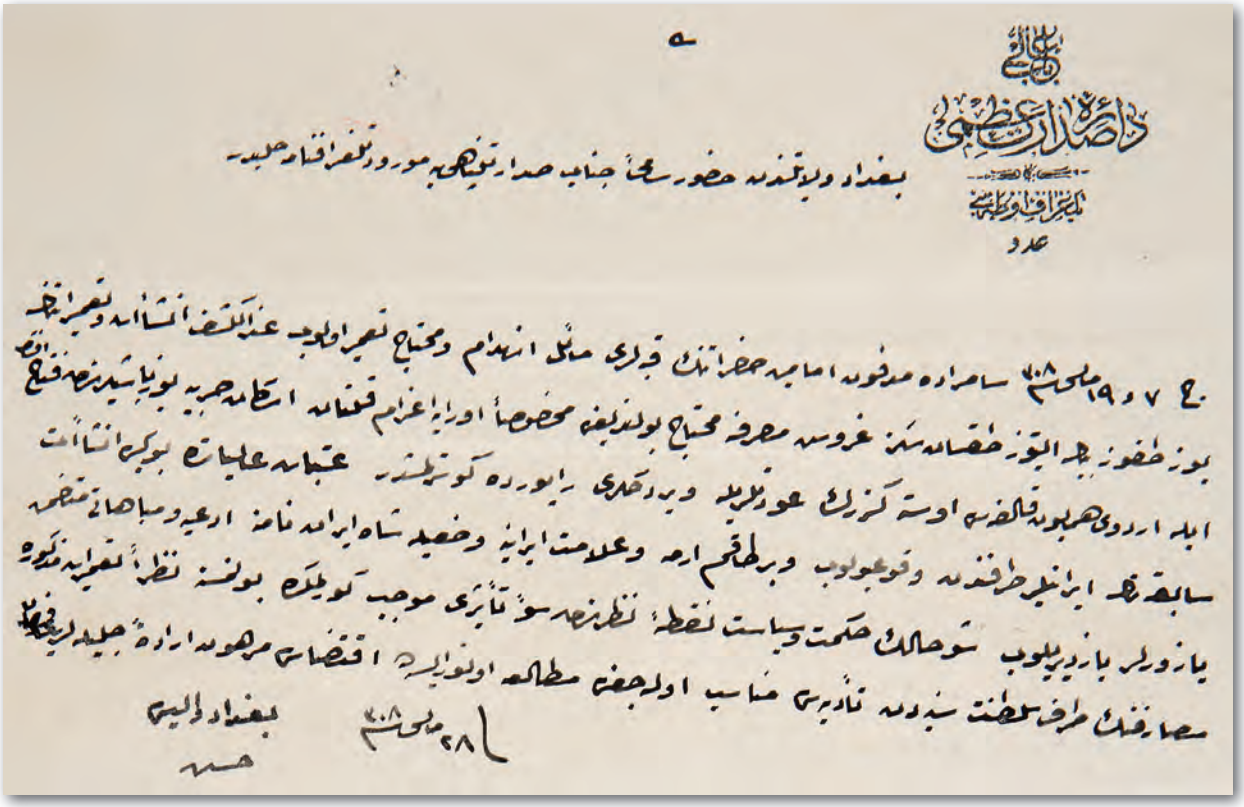

Y. A. RES, 59/29

55

KOLERA SALGINI SEBEBİYLE İSTANBUL'DAN İRAN'A DOKTOR VE ECZACI HEYETİ GÖNDERİLMESİ HAKKINDA İRADE

İran'da ortaya çıkan kolera salgını nedeniyle İstanbul'dan İran'a gidecek doktor ve eczacılardan oluşan heyetin bulaşıcılık tehlikesi göz önüne alınarak gönderilmesi

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi
Numara
1286

Cuma günü huzur-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i Hilâfet-penâhîde nâil-i şeref-müsûl olan İran Sefiri Esedullah Han memâlik-i İraniye'de şu aralık hüküm-fermâ olan kolera illetinden dolayı etıbbâ ve ecza bulunmaması hasebiyle işbu illet-i mühlike için buradan oraya edviye ve ecza gönderilmekde olduğunu bi'l-münasebe arz ve ilâm etmiş olup şu hale göre İslâmiyet ve insaniyet nokta-i nazarlarından İranîlere bir muâvenet olmak üzere buradan istek edenlerden kendilerine mükâfât vaad ve masrafları dahi temin edilerek lüzumu kadar etıbbâ ve eczacıdan mürekkeb bir heyetin İran'a izâmı ve bunların kolera için müessir ilaçlardan lüzumu mikdarının istishabıyla orada musâbîne icrâ-yı müdâvât etmeleri her ne vechile hüsn-i tesiri ve bu vesile ile tecrübe görmüş olduklarını mûcib olacağı ve gerçi bu aralık oraya gidecek olanların nefislerini tehlikeye ilkâ etmek gibi büyük bir fedakârlık ihtiyar etmiş olacakları bedihî ise de etıbbâ hasbe'l-meslek muhafaza-ı hayat bir vazife-i mühimmeye memur olup binâenaleyh bir nevi asker demek olmakla beraber bu suretle insaniyet namına bir hıdmet etmiş olacakları cihetleriyle ber-minvâl-i muharrer vaad-i mükafât ve ifâ-yı vesâyâ ve tebligât edilerek istihsal-i hüsn-i rızalarıyla buradan İran'a böyle bir heyet-i tıbbıyenin izâmı için bir çare düşünülüp arz-ı atebe-i ulyâ kılınması şeref-sâdır olan emr ü ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı Hilâfet-penahî iktizâ-yı âlîsinden bulunmuş olmakla,

Ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Safer [1]310 ve fî 16 Ağustos [1]308 / [30 Ağustos 1892]

Serkâtib-i hazret-i Şehriyârî
Süreyya

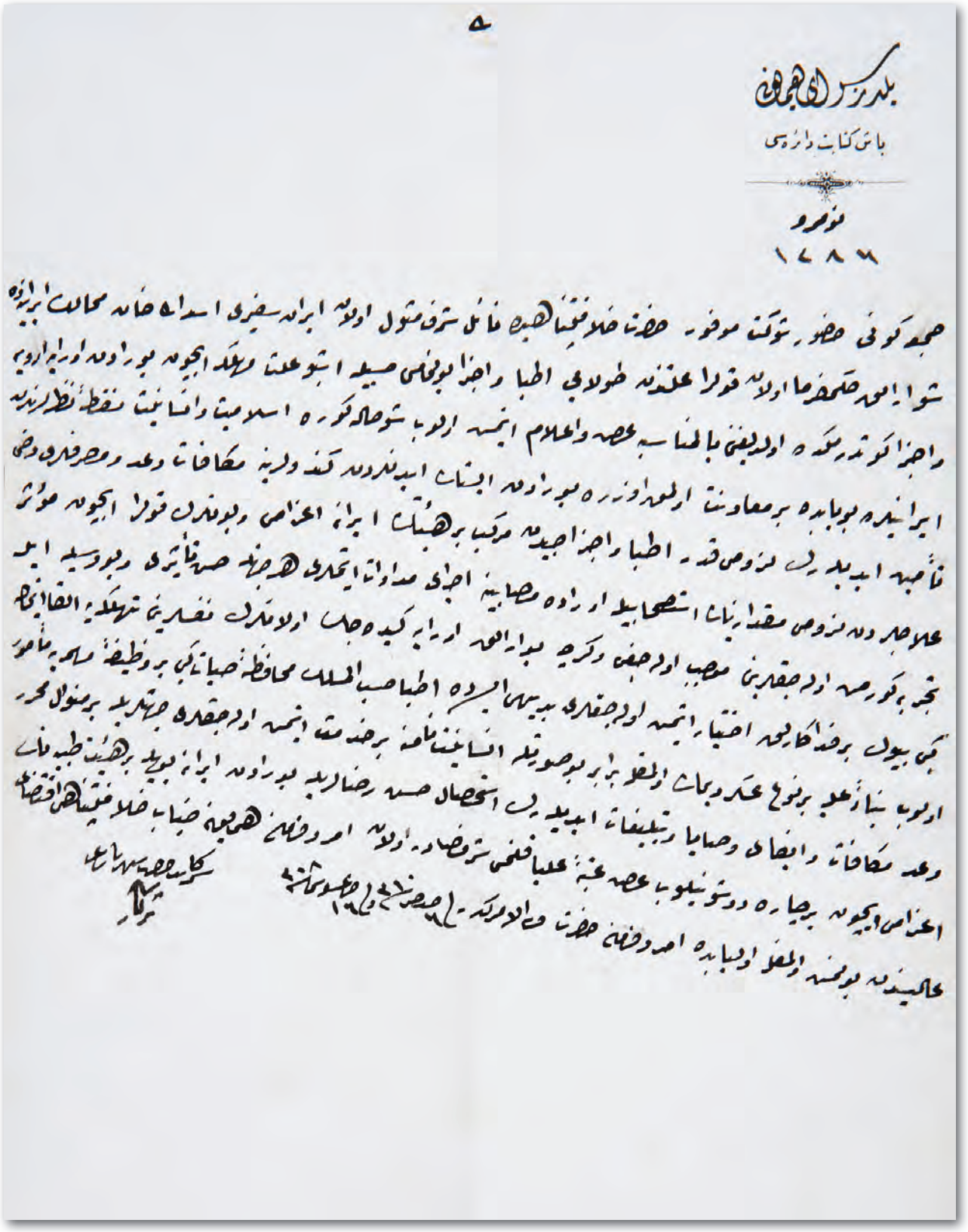

İ. HUS, 3/1310_S/37

56

KOLERA SALGININDAN DOLAYI GÖNDERİLMESİ KARARLAŞTIRILAN ASKERÎ TIP HEYETİNİN İRAN SINIRINDA GÖREV YAPMASI HAKKINDA

Koleradan dolayı gönderilmesi kararlaştırılan askeri tıp heyetinin Şah'ın isteği üzerine salgının bulunduğu İran sınırında görev yapmasının ilgililere bildirildiği.

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Amedi-i Divân-ı Hümayun
413

Koleradan dolayı İran'a bir heyet-i tıbbıye-i askeriye izâmı hakkında şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî'den Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahat-güzârlığına malumât verilmesi üzerine heyet-i mezkûrenin izâmı İran Şahı hazretlerince be-gayet mûcib-i mahzûziyet olduğu ve koleradan İran'ın hududa karîb mahallerinde eser kaldığından işbu heyet oralarda muavenet eyler ise ziyadesiyle bâdî-i teşekkür olacağı vezir-i âzam tarafından beyan olunduğuna dair cevaben gelen telgrafnâme tercümesinin gönderildiğini şâmil Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz ve takdim kılınmağın ol bâbda her ne vechile emr u ferman buyrulur ise mantûk-ı münîfi infaz olunur efendim.

Fî 6 Rebiülevvel sene [1]310 / fî 15 Eylül sene [1]308 / [28 Eylül 1892]

Sadrıazam ve
Yâver-i Ekrem
Cevad

Mezkûr heyetin bir an evvel izâmıyla İran sefirine dahi malumât itâsı cevaben tebliğ edilmişdir.

Fî 7 Rebiülevvel sene [1]310 / [29 Eylül 1892]

Abd-ı memlûkları
Süreyya

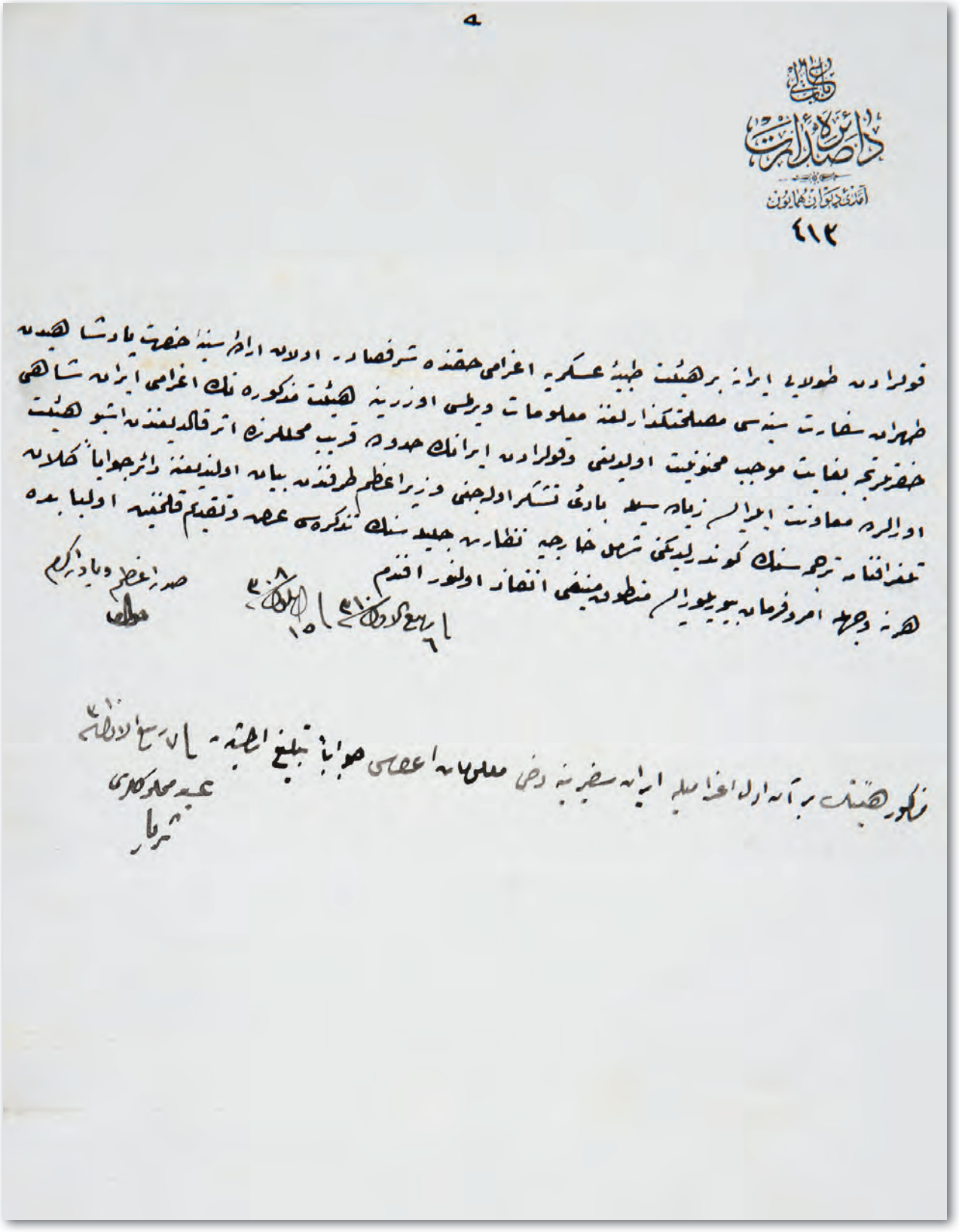

Y. A. HUS, 265/41

57

İRAN HUDUDUNU İLGİLENDİREN MESELELER HAKKINDA SERASKERLİK MAKAMINCA YAPILAN İŞLEMLERİN ARZI

İran hududunu ilgilendiren meseleler hakkında ne gibi işlemler yapıldığına dair Padişahın bilgi istemesi üzerine, Osmanlı ve İran sınırındaki aşiretlerin takip edildiğine dair hazırlanan rapor

Makam-ı Ser-askerî
Mektubî Kalemi

Hudud-ı İraniye'ye müteallik mesâil hakkında Daire-i Askeriye'ce ne yolda muamele cereyan etmekte olduğuna dair kurenâ-yı hazret-i şehriyarîlerinden Emin Bey kulları vasıtasıyla isabet-ârâ-yı sudûr olan suâl-i hikmet-iştimâl-i hazret-i Hilâfet-penâhîleri üzerine suret-i cereyan-ı muamelenin ber-vech-i zîr arz ve iş'ârına ictisâr olunmuştur. Şöyle ki:

İran'ın Celâlî Aşireti, taht-ı idare-i âdile-i Saltanat-ı Seniyyeleri'nde bulunan aşâyirden Haydaranlıların Hudud-ı Hakaniye dahilinde İbkâ Sahrâsı'nda hayme-nişîn olan bir kısm-ı cüz'isi üzerine nüfus-ı külliye ile hücum ve Haydaranlı'dan yirmiden ziyade âdem katl ve birçok emvâl ve eşya yağma eylemiş ve ahîren mahall-i münâza'aya gelen efrâd-ı cünûdiyeden dahi birkaç kişiyi katl ve cerh etmiş ve Haydaranlı Reisi Hüseyin Ağa'nın mahdûmunun da maktûlîn miyânında bulunduğu tahkikât-ı vâkıadan anlaşılmış olduğu ve işbu muhâceme üzerine ahz-ı intikama hazırlanmış olan bizim Haydaranlı Aşireti'nin ittihâz olunan tedâbîr-i askeriye ve icra edilen nesâyih-i müessire ile men'-i tecavüzlerine muvaffak olunmuş ise de şu fezâhata bâdî olan Celâlîlerin şedîden te'dîbi için Hükûmet-i İraniye'ye ısrar olunmazsa Celâlîler bir kat daha şımarıp bilâhare hudud üzerinde etmeyecekleri fazâhat kalmayacağı gibi Haydaranlılar dahi münkesir olarak ahz-ı intikam içün İran hududunu tecavüzde müteharrî-i fırsat olacakları ve binâenaleyh her iki aşîret beyninde nizâ' ve kıtâl eksik olmayacağı ve bu da halen ve zamanen gayr-ı caiz bulunduğu cihetle icabının icrası üç yüz altı Haziranı'nda tevârih-i muhtelife ile Dördüncü Ordu-yı Hümayun müşiriyeti tarafından iş'âr olunması üzerine keyfiyet Bâbıâlî'ye izbâr olunmuş idi. Bâbıâlîce Celâlîlerin muhâceme-i vâkıasından dolayı ahz-ı sâra hazırlanmış bulunan Haydaranlı Aşireti'nin men' edilen tecavüzlerinin âtiyen vukuuna mahal kalmamak için Hükûmet-i Seniyye-i Hilâfet-penâhîleriyle İran

Hükûmeti memurlarından mürekkeb bir komisyon teşkiliyle tahkikât-ı lâzime icrası tezekkür olunarak ol bâbda takdim olunan mazbata üzerine şeref-sâdır olan emr u ferman-ı mülhemiyet-beyan-ı cenâb-ı Padişahîleri mantûk-ı celîline tevfîkan Daire-i Askeriye ve Dahiliye ve Adliye Nezâretleriyle bi'l-muhabere kaleme alınan talimât mucebince ifa-yı vazife eylemek üzere mezkûr komisyonun teşkili ve bu komisyona cihet-i askeriyeden intihâb olunan Seksen Altıncı Van Mukaddem Alayı Kaymakamı Salih Bey ile Erciş'de seyyar bulundurulan Süvari On Dokuzuncu Alay'ın birinci bölüğü yüzbaşı vekili olup münâza'ât̂ın zaman-ı cereyanında orada bulunmuş olan Âgâh ve Seyyar Topçu Birinci Alay'ın İkinci Taburu Kâtibi Mehmed İzzet Efendiler kullarının azâ tayini ve Bitlis Vilayeti İstinâf Müddeî-i Umumîsi'nin dahi memuriyeti hususuna Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ kararıyla bi'l-istîzân irade-i seniyye-i cenâb-ı cihan-bânîleri şeref-müteallik buyurulduğu ve nezâreteyn-i müşârunileyhimâ ile Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne tebliğ-i keyfiyet edildiği ve mezkûr talimât suretinin irsâl kılındığı 21 Teşrîn-i evvel sene [1]307 tarihli tezkire-i sâmiyede beyan ve iş'âr olunmasıyla mezkûr talimât ol vakit bâ-tahrirât Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyeti'ne tisyâr kılınmış ise de komisyonun nerede ve ne vakit birleşmesi iktizâ edeceği hakkında cereyan eden muhabere neticesinde havali-i mezkûre berf ile mesdûd olup havanın ancak Mayıs ibtidâlarında açılabileceği cihetle komisyonun ol vakit bi'l-ictimâ ifa-yı vazifeye ibtidâr eylemeleri iktizâ edeceği müşiriyet-i müşârunileyhâdan bâ-telgraf bildirilmesi üzerine suret-i iş'âr Bâbıâlîce bi't-tensib komisyon-ı mezkûrun üç yüz sekiz senesi Mayıs nihayetinde ictimâ'ı kararlaştırılarak Hariciye ve Adliye Nezâret-i Celîlelerine ol vechle icra-yı tebligât kılındığı gibi zâbitân-ı mûmâileyhimin vakt-i mu'ayyende mahall-i ictimâ'da hazır bulundurulmaları hakkında emir itâsı dahi Daire-i Askeriye[ye] izbâr olunmasıyla ol vechile müşiriyet-i müşârunileyhâya tebliğ-i keyfiyet olunmuş idi. Memurîn-i Devlet-i Aliyye ber-muceb-i karar Mayıs nihayetinde İbgay nahiyesinin hududa karîb bir mahallinde ictimâ etmişler ise de İran memurları hareketlerini tehir edip Temmuz nihayetine doğru bizim memurlarla birleşerek icra-yı tahkikâta mübâşeret etmiş ve mezkûr komisyon riyâsetinden ahîren vârid olup Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyeti tarafından aynen keşîde olunan telgrafnâmede istintâka devam olunarak bi-mennihî Teâlâ beş altı güne kadar talimâta muvafık bir suretde işe netice verileceği me'mûl olup hakkın bu tarafta olduğu dahi İran memurları tarafından alenen söylenmekte ise de memurin-i mûmâileyhimin mücerred Timur Han'dan havf ile bir takım desâyise sapmaları veyahud kolera bahanesiyle savuşmaları melhûz olduğuna binâen buna mahal kalmamak üzere memurin-i İraniye'nin cereyan-ı istintâka göre bir hüküm ve karar vermeleri için Tahran Sefaret-i Seniyyesi vasıtasıyla Hükûmet-i İraniye'ye icra-yı tebligât olunması lüzumu der-miyân olunması üzerine mezkûr telgrafnâmenin suretinin leffiyle Bâbıâlî'ye yazılan tezkire-i çâkerâneme cevaben gelen 29 Safer sene [1]310 tarihli tezkire-i sâmiyede bu bâbda iktizâ eden hükmün itâ etdirilmesi lüzumu İran sefirine bi't-tefhîm ol vechle keyfiyeti Tahran'a yazacağı cevabı alındığı gibi ol bâbda teşebbüsât-ı lâzime icrası dahi Tahran Sefaret-i

Seniyyesi Maslahatgüzarlığı'na telgrafla tavsiye olunduğu gösterilmiş ve suret-i iş'âr-ı sâmî bâ-telgraf cevaben Ordu-yı Hümayun-ı mezkûr Müşiriyeti'ne bildirilmiştir.

İran Celâlîlerinin tecavüzât-ı vâkıa-i mebhûselerinden sonra aşâyir-i İraniye tarafından daha bir takım tecavüzât vukû' bulduğu gibi ahîren dahi İran'ın Mameş Aşireti hudud-ı Hakaniye'yi Lahican tarafından tecavüzle bizim Belbas Aşireti üzerine hücum edip İran Hükûmeti cânibinden dahi bunlara top, tüfenk ve piyade ve süvari asker ile muâvenet edildiği Musul Vilayeti'nden Bâbıâlî'ye gelip sureti bâ-tezkire-i sâmiye irsâl kılınmış olan telgrafnâmeden anlaşılmış ve mezkûr telgrafnâmede İranlıların tekrar tecavüzleri melhûz-ı kavî bulunduğundan buna meydan verilmemek üzere bu taraf aşâyirinin yaylalardan avdetine kadar hudud başında vâki Vezneye, Köysancak ve Râniye ve Revanduz'daki taburlardan muktedir zâbitan maiyyetinde birer müfreze sevki faideden hâlî olamayacağı gösterilerek mezkûr tezkire-i sâmiyede dahi bu bâbda Daire-i Askeriyece icabının icrası iş'âr kılınmasıyla İranlıların tecavüzâtına zinhâr meydan verilmemek üzere ittihâzı icab eden tedâbîr-i askeriyenin serî'an bildirilmesi Altıncı Ordu-yı Hümayun Müşiriyeti'ne ve Kuvve-i Islâhiye Kumandanlığı'na tavsiye olunarak bu bâbda Müşiriyet-i müşârunileyhâdan henüz cevab alınamamış ise de Kuvve-i Islâhiye Kumandanlığı'ndan cevaben gelen telgrafnâmede mezkûr aşiretler beyninde vukû' bulan müsademe evvelce haber alınarak tedâbîr-i mukteziyeye teşebbüs edildiği bildirilmiştir.

Taraf-ı Sadaret-penâhî'den müteâkiben vârid olan tezkire-i sâmiyede hudud üzerine ara sıra vukû' bulan hâdisâtın kangı taraftan ikâ' edildiğini mahallerinde tahkik için birer memur tayin ve izâmı İran Sefareti'yle kararlaştırılarak ol bâbda vukû' bulan arz ve istîzân üzerine ber-vech-i meşrûh tahkikât-ı müştereke icrası için Dördüncü Ordu-yı Hümayun-ı Şahaneleri Müşiriyet-i Celîlesi'nce bir erkân-ı harbiye zâbiti intihâb ve tayin olunarak mahalline gönderilmesine ve fakat İngiltere Devleti'nin nüfuzuyla Hükûmet-i Seniyye'ye birçok yer gâib ettirilmek istenilmesi melhûz olduğundan buna kat'a mahal ve meydan bırakılmamasına irade-i seniyye-i cenâb-ı Padişahîleri şeref-müteallik buyurulduğu tebliğ ve iş'âr buyurulmuş ise de vukuât-ı mebhûse hudud-ı İraniye'nin Dördüncü ve Altıncı Ordu-yı Hümayunları devâiri dahiline tesadüf eden aksâm-ı muhtelifesinde ve müteaddid mahallerde zuhur etmiş olmasına nazaran Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyeti tarafından tayin kılınacak Erkân-ı Harbiye zâbitinin memuriyetinin derece-i şumûlü kestirilemediği gibi zâbit-i mûmâileyhin nereye gönderilerek kangı vak'aya dair icra-yı tahkikât edeceği ve İran memuruyla nerede birleşeceği dahi tezkire-i sâmiye-i mebhûsede izah edilmemiş olduğundan buraları da bâ-tezkire Bâbıâlî'den istizâh olunması üzerine dünkü gün vârid olan cevabta Mameş ve Belbas aşiretleri beynindeki müsademeye evvel be-evvel kangı aşiretin sebep olduğu ve mütecaviz ve müte'arrızın kangısı bulunduğu tahkik olunacağından mantûk-ı irade-i seniyye-i hazret-i Padişahîleri vechle Dördüncü Ordu-yı Hümayun-ı Şahanelerinden intihâb olunacak memurun mahall-i ictimâ olan Lahican'a izâmı lâzım gelip Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne de malumât ve-

rildiği beyanıyla Daire-i Askeriyece de ol vechle icra-yı icabı iş‘âr buyurularak keyfiyet Erkân-ı Harbiye Dairesi’ne havale olunmuştur.

Ancak muhât-ı ilm-i hakâyık-şumûl-i cenâb-ı Hilâfet-penâhîleri buyurulduğu üzere hudud-ı İraniye’de bu misillü vuku‘ât mütemâdiyyü’z-zuhur olup vukuât-ı mezkûreyi dahi İran memurları îkâ‘ etmekde bulunduklarından ve bundan maksadları Saltanat-ı Seniyye-i ebediyyü’d-devam-ı şahaneleriyle İran Hükûmeti beyninde muayyen ve musaddak bir hudud olmamasından istifade ile havali-i hududiyyede mütemekkin aşâyir-i Devlet-i Aliyyelerini ya cebren taht-i idarelerine almak veyâhûd buna muvaffak olamadıkları halde aşâyir-i mezkûreyi geri çekilmeye icbâr ile mutasarrıf oldukları araziyi işgal etmek suretiyle tevsî‘-i hududdan ibaret olduğu Lûristan Hâkimi Hüseyin Kulu Han’ın Bağdad havalisindeki pek sapa ve garibe arazisine yakın vakte gelince[ye] kadar vukû‘ bulan tecavüzât-ı mükerreresi misillü hadisât-ı adîde ile peyveste-i mürettibe-i bedâhet olduğundan İranluların her bâr şu suretle vukû‘ bulan teşebbüsât ve tecavüzâtına bir nihayet verilmek için İran Devleti’yle mün‘akid olan muâhedâtın hududa müteallik mevâddında muhtac-ı hal ve tefsir olan nukât hakkındaki ihtilafın izalesiyle devleteyn beyninde kat‘î bir hudud tayin olunarak hudud-ı sâire misillü bunun da taht-ı inzibat-ı daimiye alınması ehemm ü elzem olduğu gibi Saltanat-ı Seniyye-i mülûkâneleri Erzurum Ahidnâmesi’nin hududa müteallik mevâddında münderîc olan taahhüdâtını daha ol vakit icra ederek Muhammere şehriyle Cezîretü’l-Hazar’ı İran’a terk etmiş iken ihtilaf-ı mezkûrun izale olunamamasından dolayı ahidnâme-i mezkûr muktezasından olarak İran’dan alacağı yerleri henüz alamamış ve binâenaleyh tarafeyn için mûcib-i menfaat olmak üzere akd u imza edilen Erzurum Ahidnâmesi’nin menfaati İran Devleti’ne ve mazarratı Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’l-iştihâr-ı şahanelerine aid olarak kalmış olduğundan Saltanat-ı Seniyyelerince kat‘î bir hudud tayinine bundan dolayı dahi lüzum ve ihtiyac olduğu müstagnî-i arz u tezkâr olmağla bu bâbda Bâbıâlî cânib-i sâmîsince iktizâ-yı halin icrasıyla havali- i hududiyece hilâf-ı marzî-i âlî ahvâl vukuuna ba‘demâ esasen mahal ve imkân bırakılmaması muvafık-ı hal ve maslahat görülmektedir.

Haritalarda münderîc olan hatt-ı hudud mukaddema Derviş Paşa merhum tarafından tanzim olunmuş olan hududnâme mucebince Erkân-ı Harbiye Dairesi’nce mezkûr haritalarda irâe ve işaret olunmuş bir hatt-ı hudud ise de işbu hudud musaddak bir hudud olmayıp binâenaleyh İran hududu el-yevm gayr-ı mahdud ve muayyen bulunmuştur.

Mamafih daireleri hudud-ı İraniye ile hem-hudud olan Dördüncü ve Altıncı Ordu-yı Hümayun-ı Şahaneleri Müşiriyetleri’nden evvel ve âhir vukû‘ bulan iş‘ârâta nazaran İranlunın bir kuvve-i muntazama ve hareket-i ciddiye-i askeriye ile tecavüz-i hududa cüretyâb olamayacağı anlaşılmakda bulunmakla beraber geçenlerde hikmet-efzâ-yı sünûh ve sudûr buyurulan emr ü irade-i keramet-ifade-i hazret-i zıllullâhileri üzerine İran memâlikince bir seyahat-i hususîye icra etmiş olan fahrî Yâveran-ı Hazret-i

Şehriyarîlerinden ve Erkân-ı Harbiye Miralaylarından Nâzım Bey kullarının meşhudât ve tahkikâtı dahi Devlet-i İraniye'nin asâkir-i nusret-me'ser-i şahanelerine karşı tecavüzî harekete cür'et edebilecek kuvvet ve intizamdan mahrum bulunduğunu teyid ediyor.

Şu hale göre İranlunın yapabileceği bir şey hududun gayr-ı muayyen olmasından bi'l-istifade bazı aşâyir vasıtasıyla bâlâda arz olunduğu üzere bizim hudud üzerindeki aşiretlerimizi iz'âc etmekten ibaret kalabilir. Yoksa ciddi bir harekete cür'et edebilmesi kat'iyyen me'mûl olmamakla beraber bi'l-farz öyle bir hareket-i muntazamaya cür'et edebilse bile mukaddemce irade-i keramet-ifade-i şahaneleri üzerine tanzim olunmuş olan plan dairesinde ittihâz olunacak tedâbîr ve harekât-ı askeriye bi-lütfihî Teâlâ sâye-i şevket-penâhîlerinde İranlunın her türlü harekâtını men' ile beraber asâkir-i şahanelerinin taarruzât-ı muzafferiyet-kârânelerini dahi temin eyleyeceği derkâr olmağla ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsan efendimizindir.

14 Rebiülevvel sene [1]310 ve 23 Eylül sene [1]308 / [6 Ekim 1892]

Mehmed Rıza

Resim 45: Meşhur irticacılardan Sani Hazret'in Tahran'da idamı

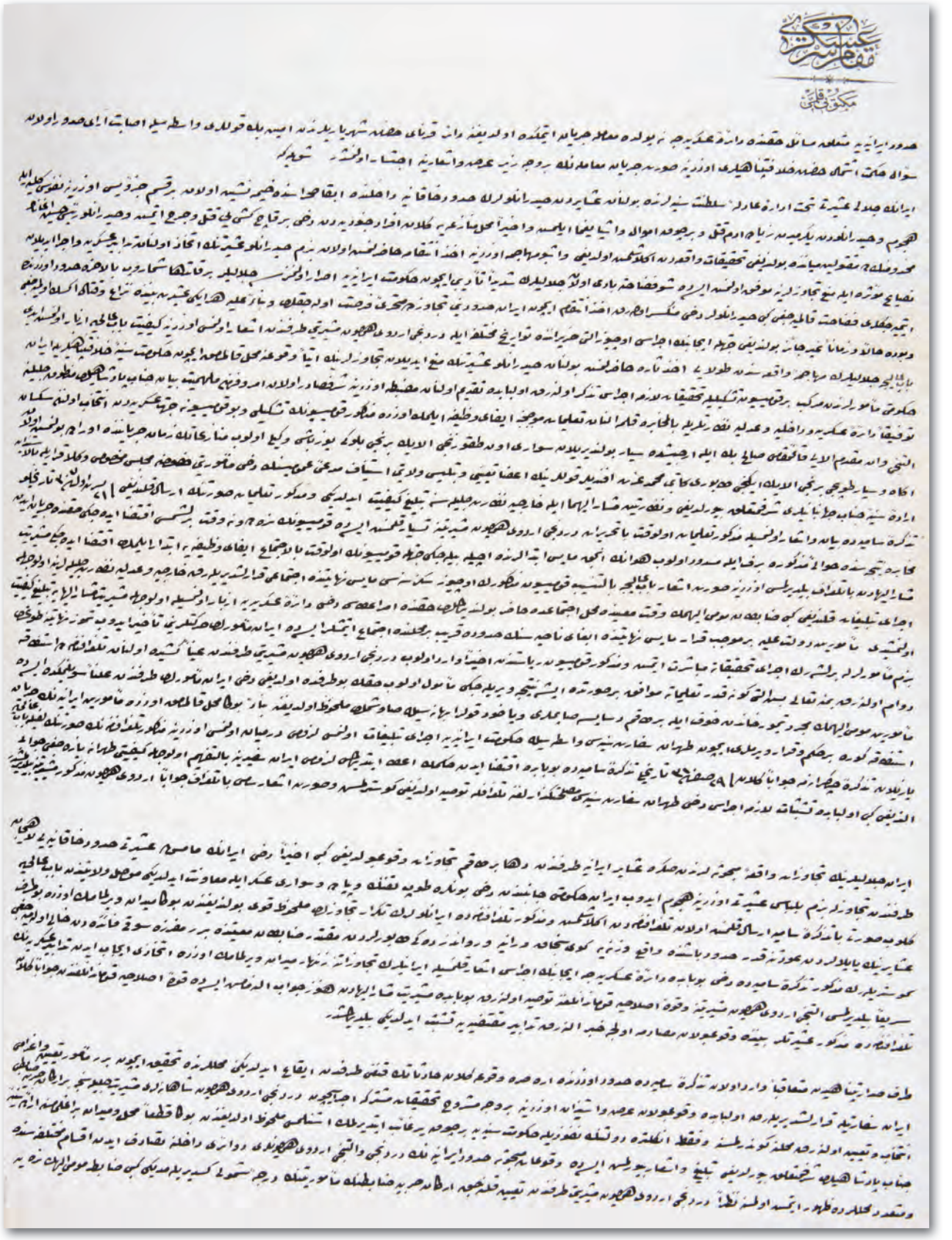

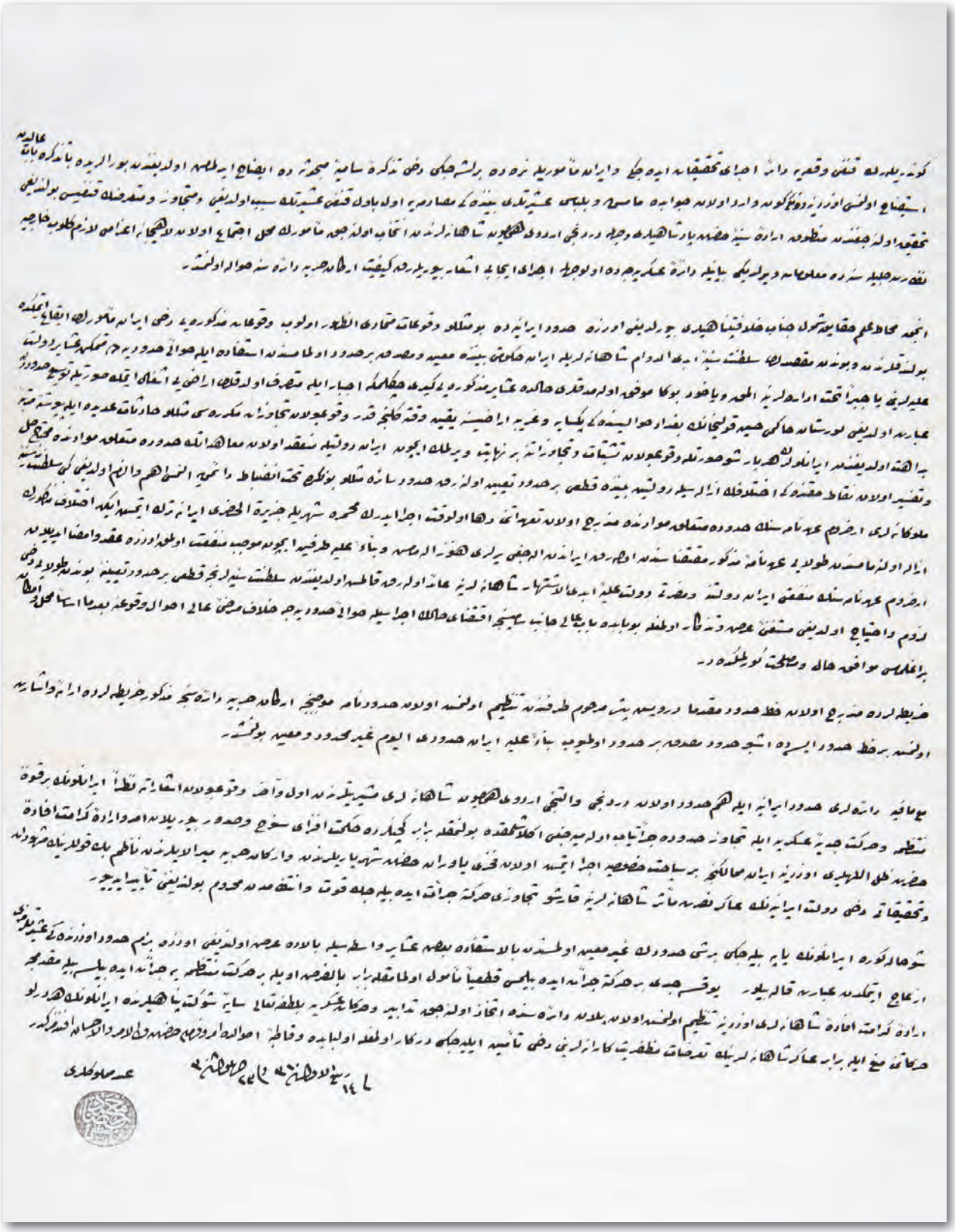

HRT, 449: Osmanlı Devleti ile İran sınırını gösterir harita

58

İRAN SINIRINDAKİ BAZI NAHİYELERİN MAHSULLERİNE İRAN HÜKÜMETİ'NİN EL KOYDUĞUNA DAİR

İran sınırındaki nahiyelerden Kerekvar ve Berabost'ta, gelirleri Şeyh Sıddık Efendi Tekkesi'ne tahsis edilen bazı köylerdeki Sünni halkın mahsullerine İran Hükümeti'nin el koyduğu

Yıldız
Saray-ı Hümayunu

Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müdiriyeti'nden Şifre

C[evab] 8 Şubat sene [1]308.

Şeyh Ubeydullah Efendi merhumun mahdûmu Şeyh Sıddık Efendi'nin İran Hükûmeti tarafından zabt olunduğu istid'â eylediği karyeler Kerek ve Mergi ve Berarbi ve Kârân ve Gerdevân ve Deyre ve Râcan ve Ebubekrân ve Heft-âbâd ve Kâbir ve Heşîm-âbâd nâmlarında on bir pâre karye ile Kengegın karyesinin nısfıdır ki bunlardan yedisi İran Şahı Mehmed Şah zamanında Şeyh Ubeydullah Efendi merhumun pederi seyyid …[1] efendinin tekyesi mürîdânı it'âmiye ve masârif-i sâiresi-çün Mehmed Şah tarafından tevcîh ve itâ olunma ve diğer dört pâre karye ile Kengegın karyesinin nısfı dahi mûmâileyh Şeyh Ubeydullah Efendi tarafından iştirâ olunarak bunlardan Râcan karyesini mahdûmu Sıddık Efendiye terk eyledikleri tekye-i mezkûreye bi't-tahsîs sâlifü'l-arz İran Devleti tarafından itâ olunan karyelere ilhâk olunmuş idi. Bu karyelerin kâffesi İran hududu dahilinde Kerekvar ve Bırabost nahiyelerini de hâiz olup Abdullah Efendi merhum Reyden mesele-i malûmesine mebnî bu karyeler İran tarafından zabt ve istirdâd olunduğu ve kurâ-yı mezkûre ahalisi şeyh-i mûmâileyhin ortakçıları olup Sünnîyyü'l-mezheb üç yüz seksen hâne ve zükûr ve inâs tahmînen iki bin sekiz yüz nüfusdan ibaret bulunduğu ve nukûda dair hiçbir şeyleri zâyi' olmayıp fakat mesele-i malûme esnasında bu karyelerde külliyetli hâsılât-ı arziyesi İran Hükûmeti tarafından zabt ve itlâf edildiği malûmât-ı sâ[i]re ve tahkikât-ı vâkıa-i çâkerânem üzerine arz olunur. Ol bâbda ferman.

17 Şubat sene [1]308 / [1 Mart 1893]

Yâver-i Ekrem-i Hazret-i Şehriyarî
ve Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiri
Mehmed Zeki

1 Metinde boş bırakılmıştır.

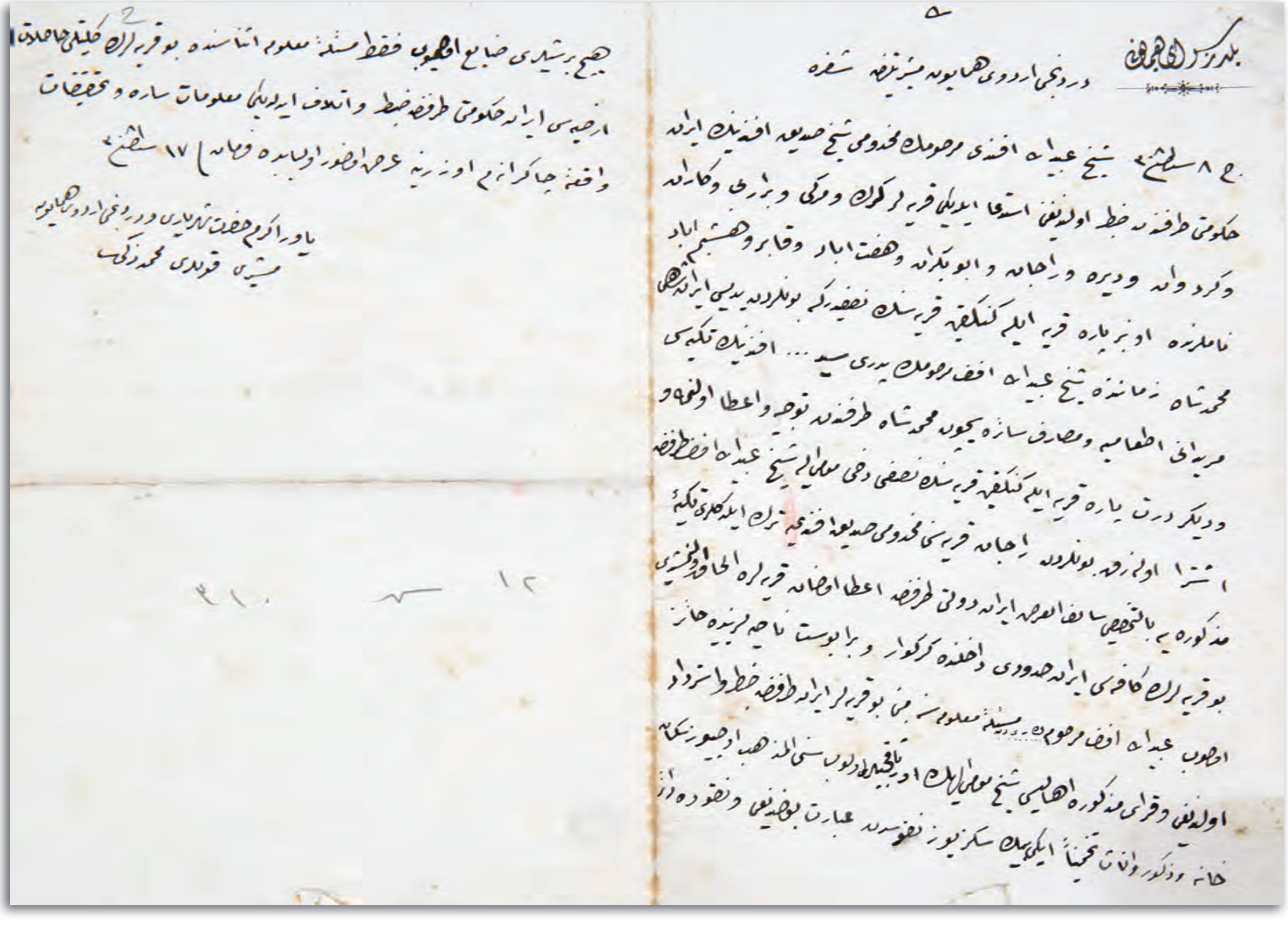

Y. PRK. ASK, 88/76

59

İRANLILARA AİT OKULDA TAMİRAT YAPILMASINA İZİN VERİLDİĞİNE DAİR

Sultanahmet'teki Debistan-ı İraniyân adlı okulun iç ve dış cepheleri ile bahçesinde yapılacak onarım ve ilaveler için ruhsat verilmesinde mahzur olmadığı

Şehremâneti
Meclis Kalemi
Aded 117

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsıne

Devletlü efendim hazretleri

Sultanahmet Camii'-i Şerifi civarında kâin Debistân-ı İraniyân nâm mektebin muhtac-ı tamir olmasına mebnî leffen arz u takdim kılınan pusulada meşrûh olduğu üzere mektebin haric sıvaları ile dahilî badanasının ve bağçe divârının tamiri ve mektebin dahil ve haricinin boyanması ve bağçede bulunan ahur kaldırılub yerine teneffüshâne yapılması ve mermer nerdübâne bir camlı kapu vaz'ı mutasavver olup işbu tamirâtın şu günlerde icrasına mübâşeret edileceğinden dairesi tarafından ruhsat tezkiresinin itâsıyla mümânaat etdirilmemesi İran Devleti Sefareti'nden bu kerre bâ-tezkire-i hususîye taleb ve ifade olunmuş olmasıyla ba'dehû muamele-i lâzımesi icra kılınmak üzere evvel-emirde istîzân-ı keyfiyet ictirâ kılınmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 13 Zilkade sene [1]310 / [29 Mayıs 1893]

Şehremini
Rıdvan

*

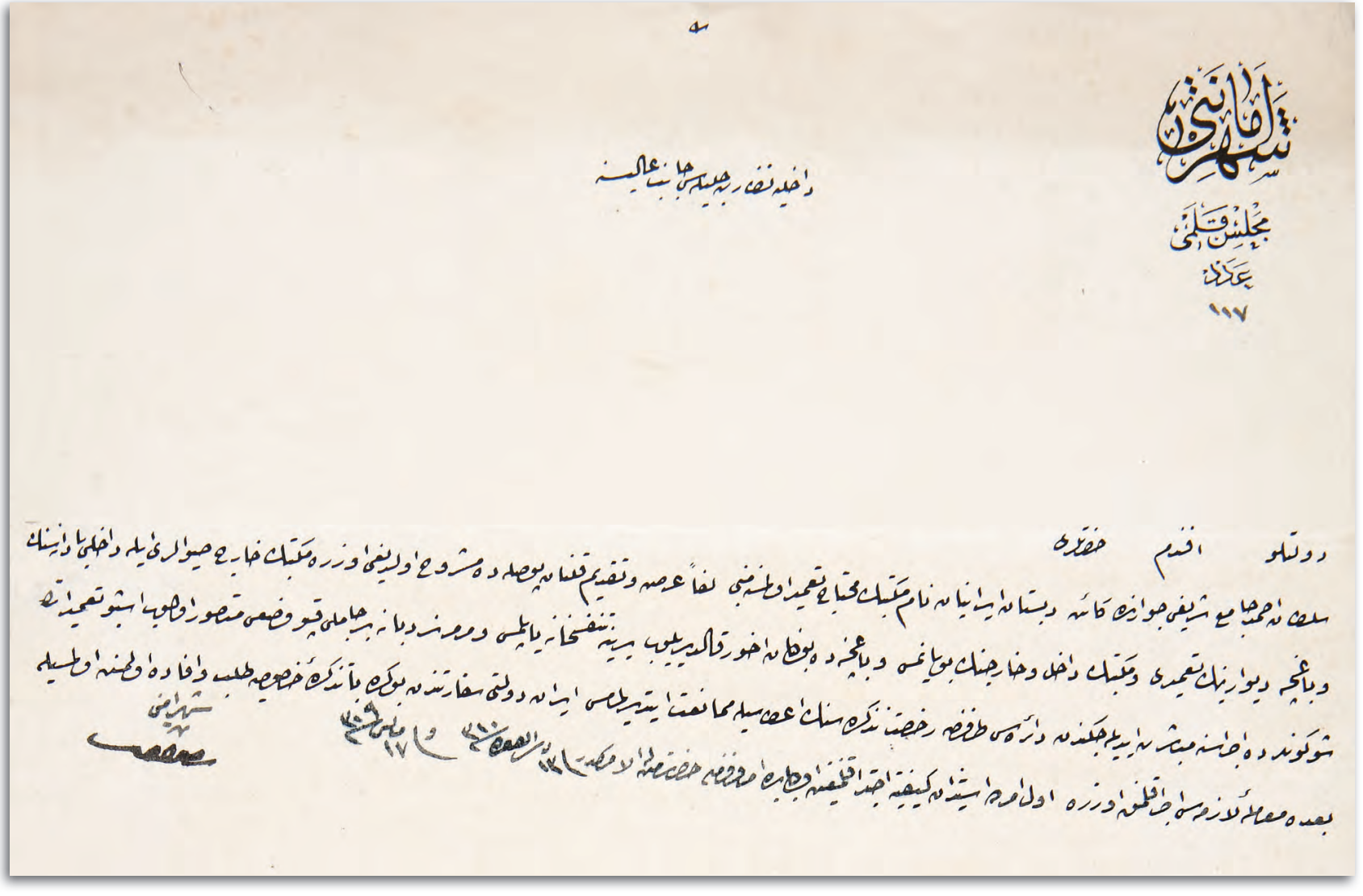

شهر امانتی

مجلس قلمی

عدد

١١٧

داخلیه نظارت جلیله‌سی جانب عالیسنه

دولتلو افندم حضرتلری

سلطان احمد جامع شریفی جوارنده کائن دبستان ایرانیان نام مکتبک محتاج تعمیر اولمسنه مبنی لفاً عرض و تقدیم قلنان پوصله‌ده مشروح اولدیغی اوزره مکتبک خارج حیوالری ایله داخلی بادانه‌سنک
و باغچه دیوارینک تعمیری و مکتبک داخل و خارجنک بویانمسی و باغچه‌ده بوغان اخور قالدیریلوب یرینه تنفسخانه یاپلمسی و مرمر نردبانه بر جاملی قپو وضعی متصور اولوب اشبو تعمیراتک
شوکونده اجراسنه مباشرت ایدیله‌جکندن دائره‌سی طرفنه رخصت تذکره‌سنک اعطاسیله ممانعت ایتدیرلمامسی ایران دولتی سفارتندن بوکره باتذکره خصوصیه طلب و افاده اولنمسنه اولمسیله
بعده معامله لازمه‌سی اجرا قلنمق اوزره اول امرده استیذان کیفیت اجرا قلنمقنه و بابره امر و فرمان حضرتلرینه الامر مقدر

١٣ ذی القعده سنه ٣١٠ و ١٧ مایس سنه ٣٠٩

شهر امانتی

Mektebin tamire muhtaç ve tamir olan yerleri

Dam aktarması

Mektebin haricden harab üç vechinin sıvaları

Mektebin kısm-ı dahilîsinin badanası

Bağçe divârının tamiri

Bağçede bulunan ahurun kaldırılıp yerine teneffüshâne yapılması

Mektebin ön bağçe divârlarının sıvası

Mekteb haricinin münâsib boya ile boyanması

Mermer nerdübâna bir camlı kapu

Odaların ve sofaların yağlı boya ile boyanması

*

Resim 46: Mirgûn Kız Mektebi

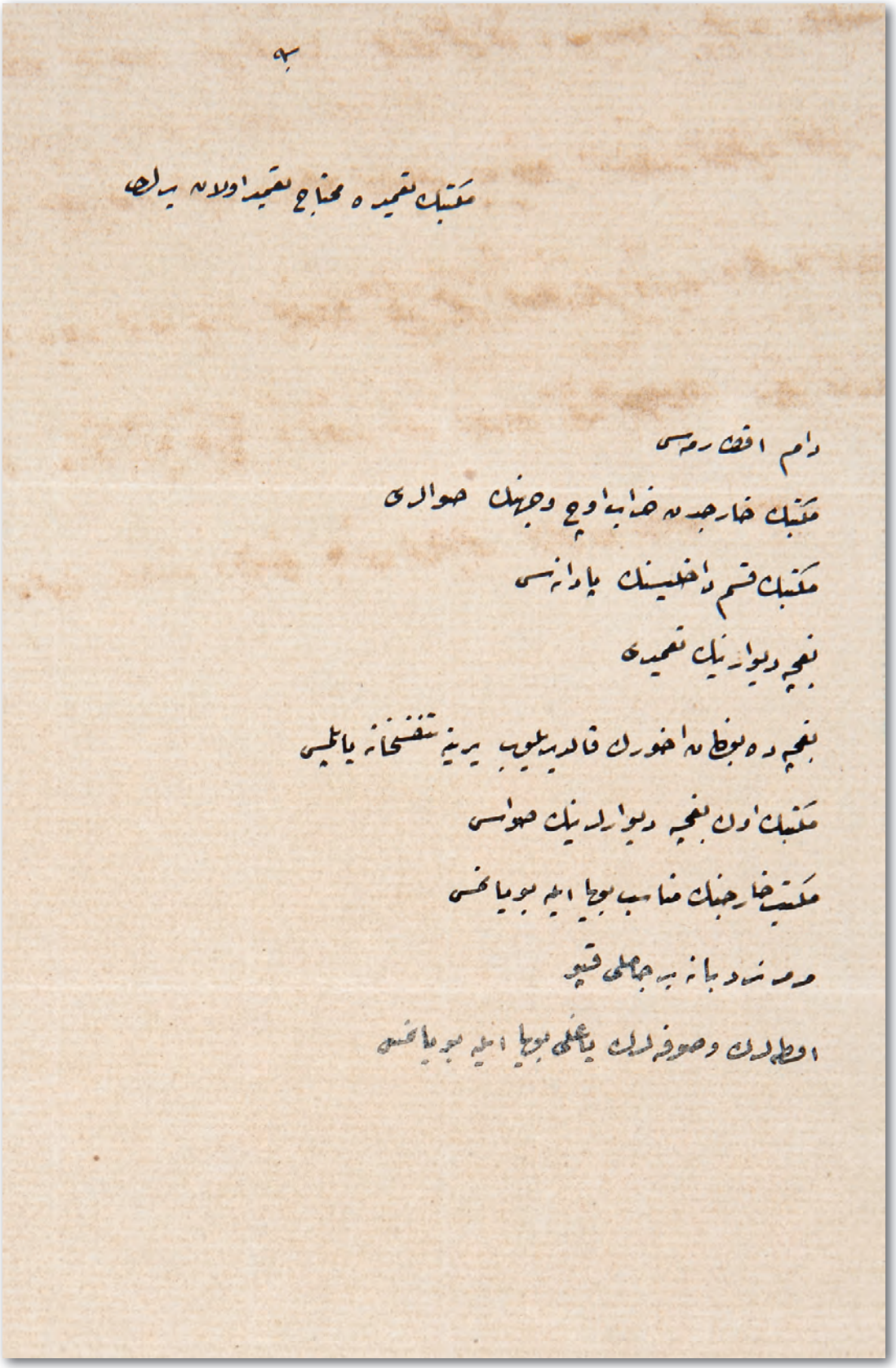

Nezâret-i Maârif-i Umumîye
Mektubî Kalemi
Numara 38

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Debistan-ı İraniyân nâm mektebin icra-yı tâ'mirât ve tevsî'âtı içün ruhsat tezkiresinin itâsı İran Sefareti'nden taleb ve ifade olunduğu beyanıyla istifsâr-ı muameleyi hâvi Şehremânet-i celîlesinden alınan tezkire ile melfûfunun matviyyen irsâl buyrulduğundan bu bâbda nezâret-i âcizîce vâki olacak mütaâlaanın iş'ârı hususuna dair vârid olan otuz iki numara ve 20 Zilkade sene [1]310 tarihli tezkire-i aliyye-i cenâb-ı Nezâret-penâhîleri Mekâtib-i Gayr-i Müslime ve Ecnebîye Müfettişliği'ne lede'l-havale bu kerre mekteb-i mezkûrun ruhsatnâme-i resmiyeye rabtı zımnında müdîr tarafından vuku'bulan müracaat üzerine okutdurulmak istenilen kütüb ve resâil Encümen-i Teftîş ve Mu'ayene'ye itâ kılınarak tedkîk olunmakda olduğu misüllü muamelât-ı lâzıme-i sâiresi dahi derdest-i icra olunub muamelenin hitâmında ruhsatnâme-i resmiyesi verileceğinden mekteb-i mezkûrca icra olunacak inşaata ale'l-usul ruhsat verilmesinde mâni' olacak esbâb kalmadığı ifade olunmuş olmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Muharrem sene [1]311 ve sene 12 Temmuz sene [1]309 / [24 Temmuz 1893]

Maârif Nâzırı
Zühdü

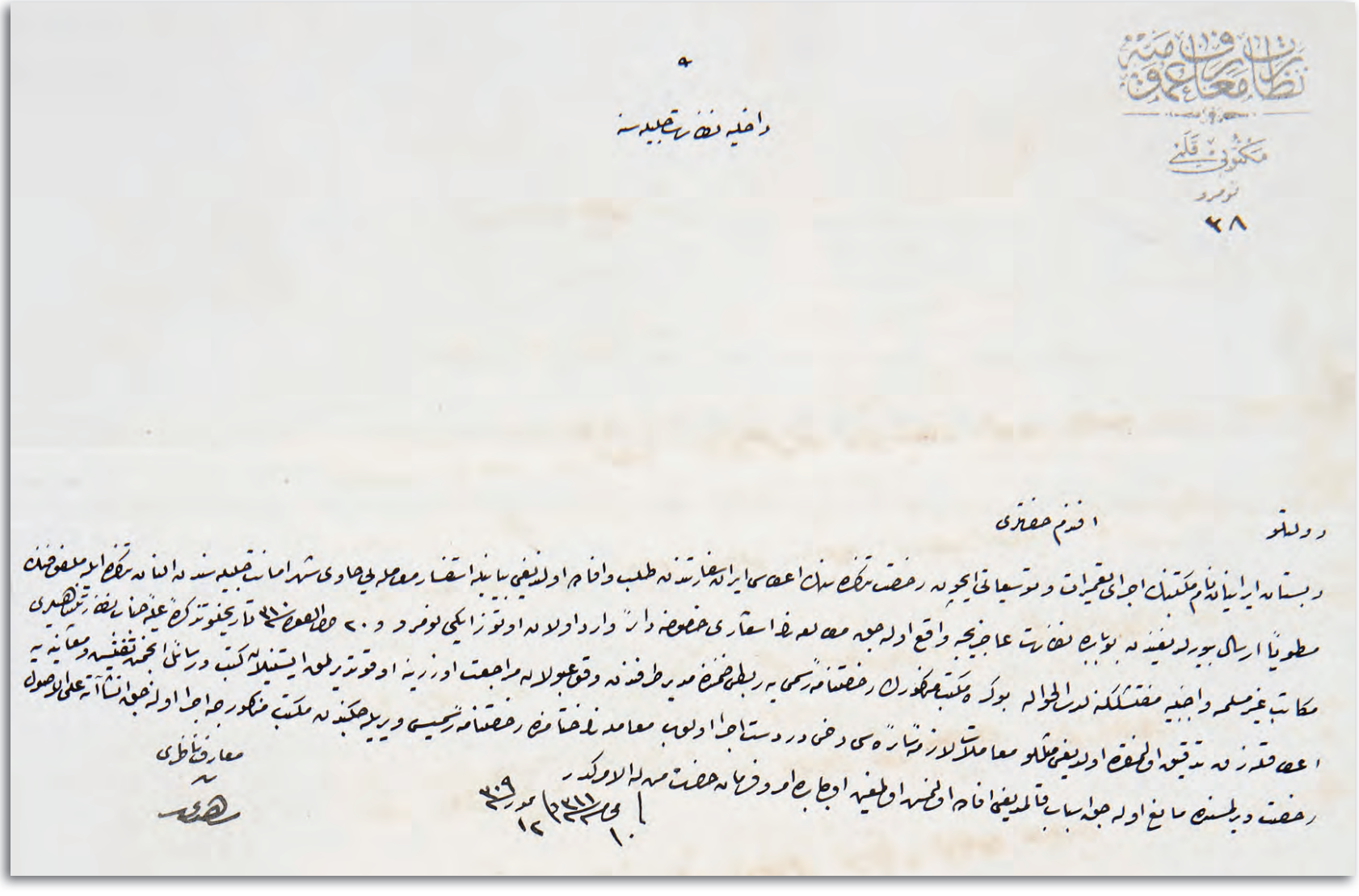

نظارت معارف عمومیه
مکتوبی قلمی
نومرو
٢٨

٩

داخلیه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

دبستان ایرانیان نام مکتبنک اجرای تعمیرات و توسیعاتی ایچون رخصت تذکره سنک اعضاسی ایران سفارتندن طلب و افاده اولندیغی بیانیله استفسار معامله یی حاوی شهر امانت جلیله سندن النان تذکره ایله ملفوفنک
مطویا ارسال بیورلدیغندن بو بابده نظارت عاجزیجه واقع اوله جق مطالعه نک اشعاری خصوصنه دائر وارد اولان اوتوز ایکی نومرو و ٢٠ ذی القعده سنه ٣١١ تاریخلو تذکره علیه جناب نظارت شاهیه ری
مکاتب غیر مسلمه واجبیه مفتشلکنه لدی الحواله بو کره مکتب مذکورک رخصتنامه رسمی یه ربطی ضمننده مدیر طرفندن وقوع بولان مراجعت اوزرینه اوقوتدیرلمق ایستنیلان کتب و رسائل انجمن تفتیشه و معاینه یه
اعضاقلرزه تدقیق اولنمقده اولدیغی مثللو معاملات لازمه سائره سی دخی در دست اجرا اولوب معامله نک ختامنده رخصتنامه رسمیسی ویریله جکندن مکتب مذکورجه اجرا اوله جق انشاآته علی الاصول
رخصت ویرلمسنده مانع اوله جق اسباب قالمدیغی افاده اولنمش اولمغین اوجابه امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

١٠ محرم سنه ٣١١ ١٢ مهر سنه ٣٠٩

معارف ناظری

DH. MKT, 58/38

60

İRAN'IN RUSYA SINIRINDAKİ TALİŞ KASABASI'NDA YAŞAYAN HANEFİ MEZHEBİ'NE MENSUP HALKIN OSMANLI DEVLETİ'NE SIĞINMA İSTEKLERİ HAKKINDA

İran'ın Rusya sınırındaki Taliş kasabasında yaşayan Hanefi mezhebine mensup halkın Osmanlı Devleti'ne sığınma taleplerinin İran'ın herhangi bir şikayetine meydan vermeyecek şekilde halledilmesi

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi
Numara
6650

İran'ın Rusya hududunda kâin Taliş nâm kasabanın Hanefiyyü'l-mezheb ahalisinin bin hâne halkından ibaret olan bir kısmı Şiilerin ezâsından bîzar olarak tâbiiyyet-i Saltanat-ı Seniyye'ye dehâlet etmek istediklerinden bahisle kabul-i dehâletleri hakkında Molla Abdurrahim Efendi'nin ahali-î mezkûre tarafından itâ eylelediği arzuhâl Tiflis Başşehbenderliği'nden bâ-tahrirât gönderilmesiyle lede'l-arz manzûr-ı âlî ve keyfiyet-i ma'rûfe esasen rehin-i tasvîb-i cenâb-ı Padişahî olup ancak ahalî-i merkûmenin suret-i nakilleri ile hususat-ı sâirenin temin edilmesi ve İran Hükûmetince mûcib-i şikâyet bir hâl vukûuna dahi meydan kalmaması için icabının Bâbıâlice bi't-teemmül arz-ı atebe-i ulyâ kılınması muktezâ-yı irade-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhîden olmakla ol babda emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ramazan [1]311 ve fî 20 Mart [1]310 / [1 Nisan 1894]

Serkâtib-i hazret-i Şehriyârî
Süreyya

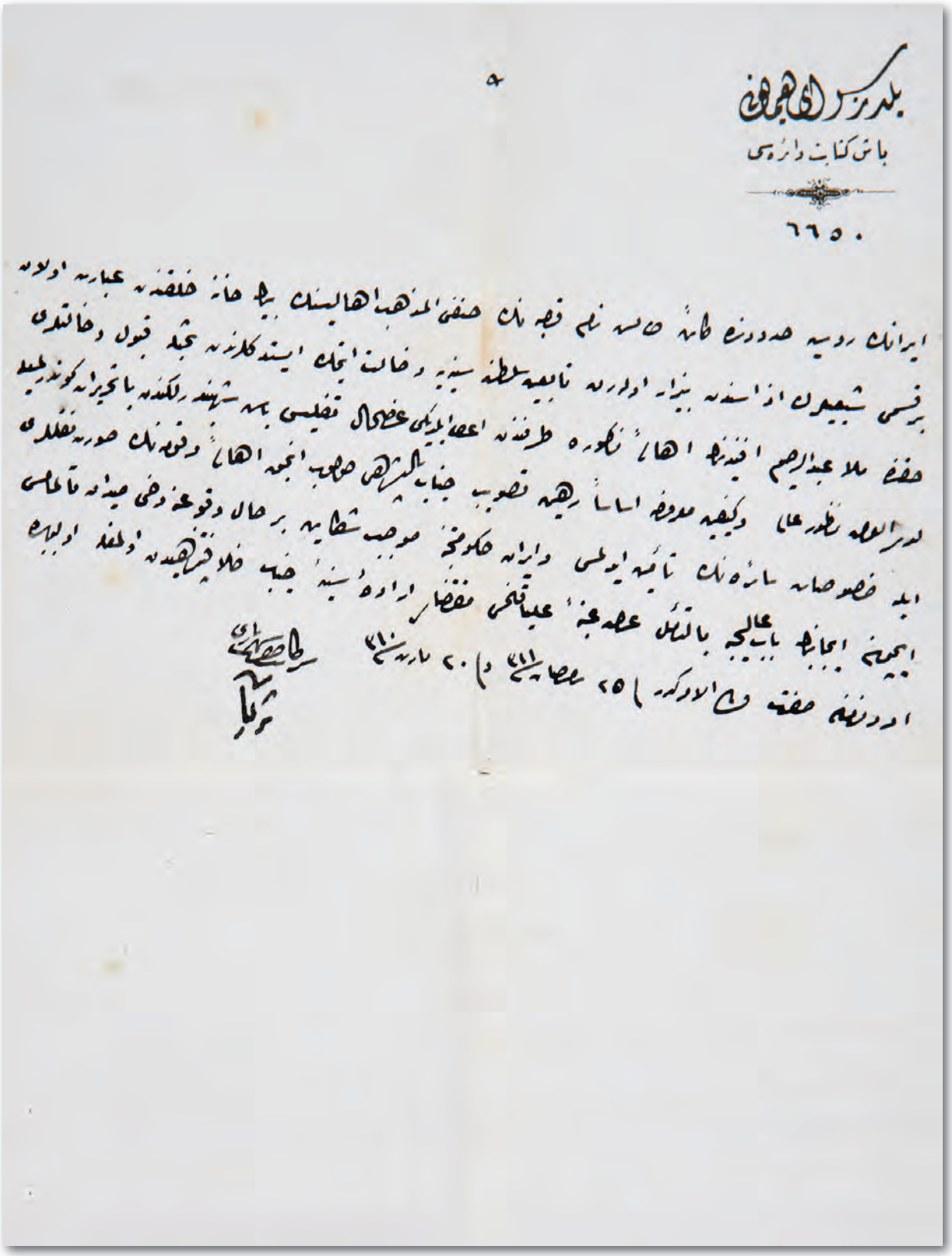

İ. HUS, 22/1311_N/53

61

PADİŞAHIN İRAN'DAKİ DEPREME OLAN İLGİSİNDEN DOLAYI TEŞEKKÜR EDİLDİĞİNE DAİR

İran'daki deprem sebebiyle Padişahın ilgisinden dolayı teşekkür iletilmekle beraber, kendisine gönderilen çadırların iyi bir halde bulunmadığından İran sefiri tarafından üzüntü duyulduğunun bildirildiği

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded
1251

Huzur-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Cânib-i seniyyü'l-cevânîb-i hazret-i Şehinşahî'den hareket-i arz münasebetiyle tenezzülen hakkında şâyân buyrulan iltifat-ı cihan-derecât-ı âliyeden dolayı teşekkür-i fâikasının atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı zıllulâhîye arzını İran sefiri rica etmiş ve bu sırada kendisine gönderilmiş olan çadırların iyi bir halde bulunmadığından dolayı müteessif bulunduğunu ve bunların tebdîli lüzumunu ismâ' etdirmiş olmağla icra-yı icabı menût-ı müsaade-i aliyye-i Sadaret-penâhîleridir, emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Muharrem sene 1312 ve fî 4 Temmuz sene [1]310 / [16 Temmuz 1894]

Hariciye Nâzırı
Said

*

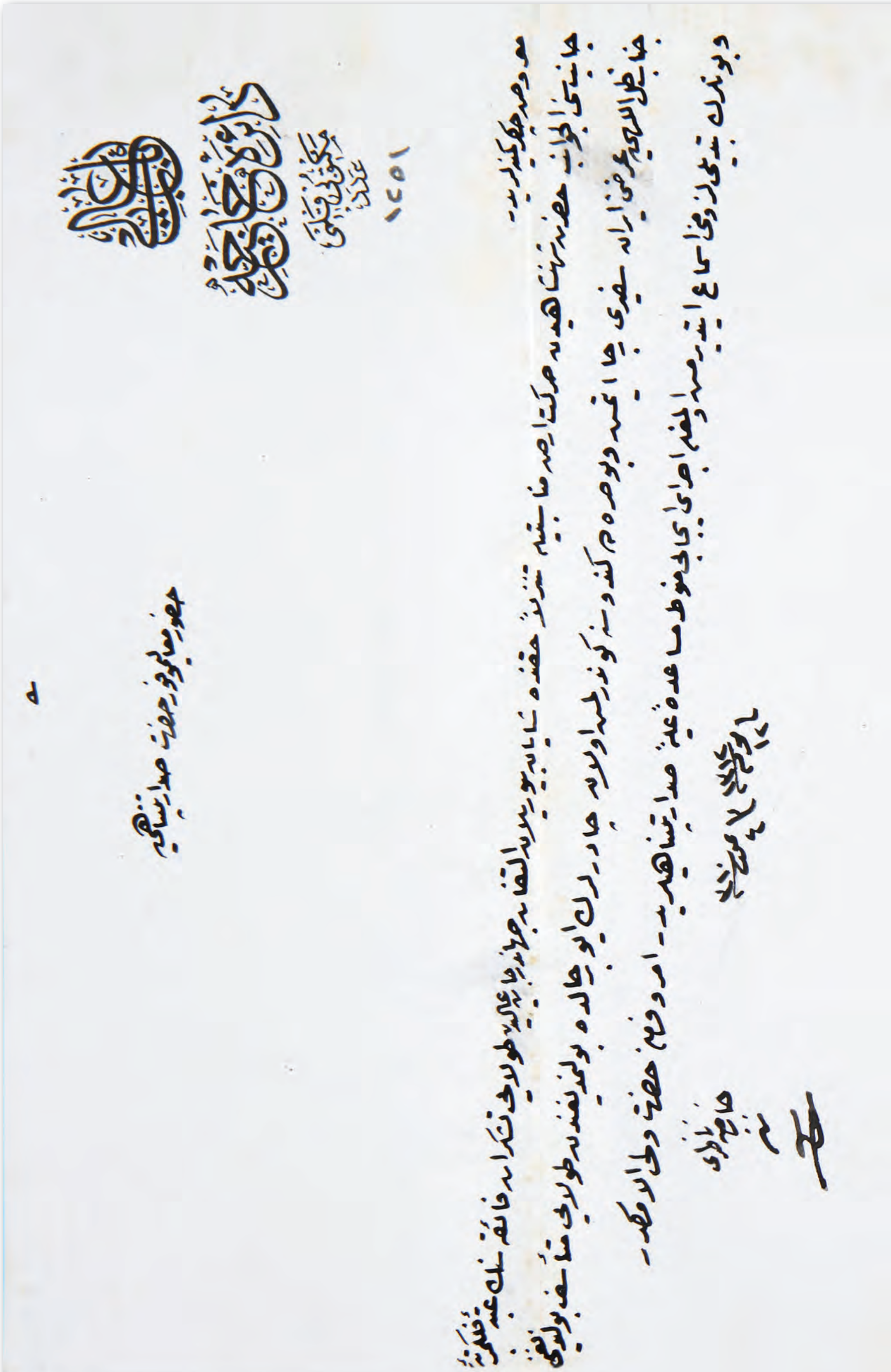
باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
١٢٥١

حضور معالی موفور حضرت صدارتپناهیه

معروض چاکر کمینه‌لریدر -
جانب سنی الجوانب حضرت شهنشاهیه‌یه حرکت ایصدر مناسبتیله تنزلنز حقنده شایان بیوریلان التفات جهانبانی عالیه‌یه طولایی تشکرات فائقه‌سنک عتبهٔ فلکمرتبه
جناب ظل اللهیه عرضی ایراده سفیری جا ایتمه و بو صره‌ده کندوسنه کوندرلمه اولنان حادر لرک ایو حالده بولنمدیغندن طولایی متأسف بولندیغی
و بوندن تبدیلی لزومی اسماع ایتدیرمه‌سی و لغه اجرای ایجابی منوط ماعده عنایت صدارتپناهیلریدر - امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر -

[illegible]

خارجیه ناظری
[illegible]

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Amedi-i Divân-ı Hümayun
159

Hareket-i arz münasebetiyle lütfen ve tenezzülen şâyân buyrulan iltifat-ı cihan-derecât-ı âliyeden dolayı teşekkürât-ı fâikanın atebe-i ulyâ-yı Hilâfet-penâhî'ye arzını İran sefiri hazretlerinin rica etdiğine ve bazı ifadeye dair Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi manzûr-ı âlî buyrulmak için arz ve takdim kılındı efendim.

Fî 12 Muharrem sene [1]312 / fî 4 Temmuz sene [1]310 / [16 Temmuz 1894]

Sadrıazam ve
Yâver-i Ekrem
Cevad

Resim 47: Urmiye'de sebze pazarı

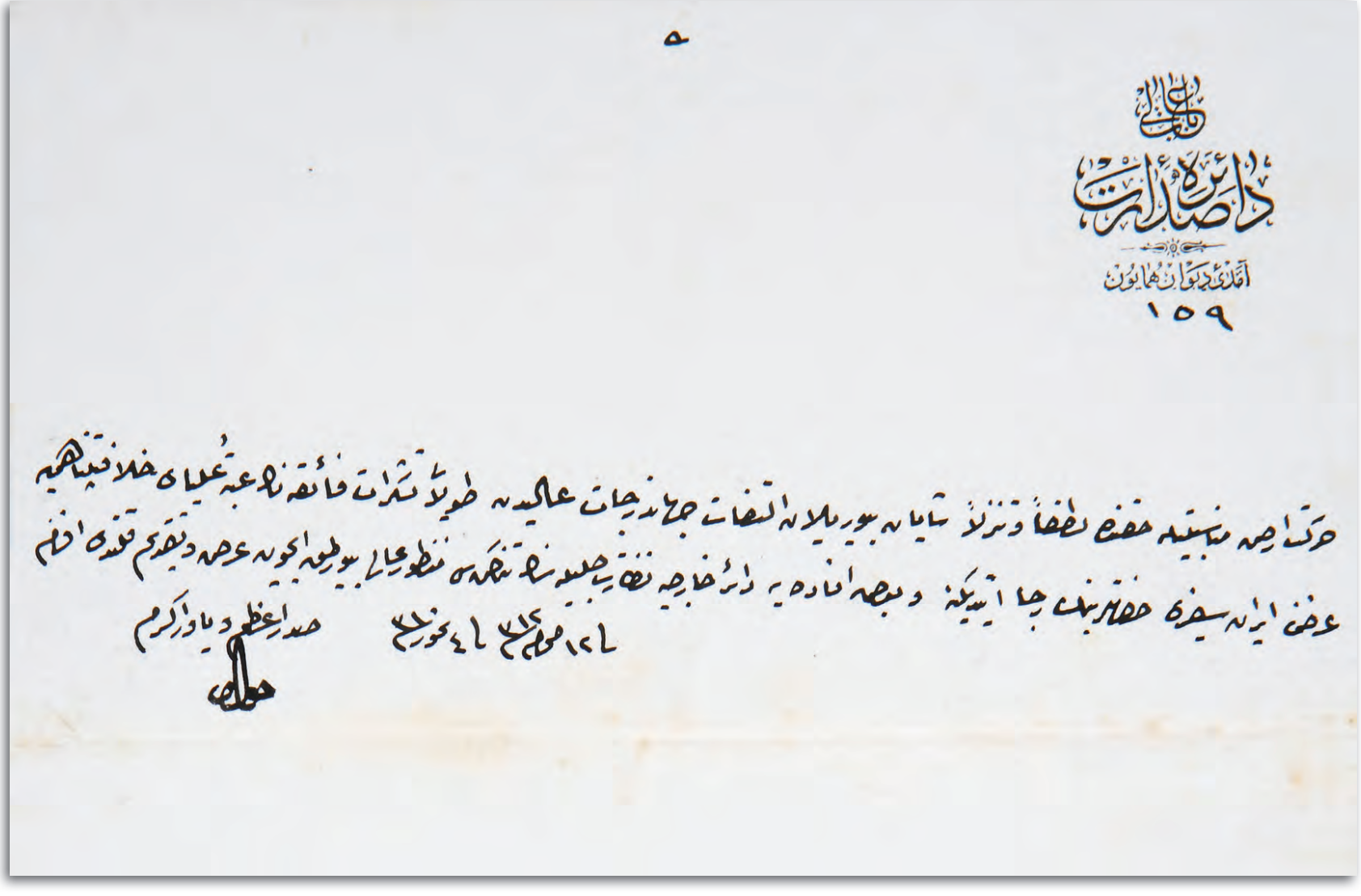

٥

باب عالی
دائرهٔ صدارت
آمدی دیوان همایون
١٥٩

حرکت ارجمند مناسبتیله حقنده لطفاً و تنزلاً شایان بیوریلان التفات جهاندرجات عالیدن طولاً تشکرات فائقه نك عتبهٔ علیای خلافتپناهیه
عرض ایران سفیری حضرتلرینك رجا ایتدیکنه و بعض افاده یه دائر خارجیه نظارت جلیله سنك تنظیمی منظور عالی بیورلمق ایچون عرض و تقدیم قلندی افندم

١٢ محرم سنه ١٣١٢ ٤ تموز سنه

صدر اعظم و یاور اکرم

62

ERZURUM'DA İKAMET EDEN İRAN UYRUKLU AİLELERİN ÇOCUKLARI İÇİN MİRZA ALİ EKBER HAN'A AİT EVİN OKUL OLARAK TAHSİSİ HAKKINDA

Erzurum'da ikamet eden İran uyruklu ailelerin çocukları için Mirza Ali Ekber Han'a ait evin, Erzurum Serkarperdazlığı'na okul olarak tahsisi talebinin uygun görüldüğü

Şura-yı Devlet
Dahiliye Dairesi
2584

Erzurum'da İran tebaası etfâli için esbâk kârperdâz Mirza Ali Ekber Han'ın mutasarrıf olduğu hânenin mekteb ittihâzına ruhsat itâsı Erzurum Serkârperdazlığı'ndan iltimas olunduğuna ve teferruatına dair Erzurum Vilayeti'nden takdim kılınan tahrirâtın leffiyle sebk eden isti'lâm-ı sâmiye cevaben Maarif Nezâreti'nden takdim olunan 16 Rebiülâhir sene 1314 tarih ve yüz yirmi bir numaralı tezkire bi'l-havale Divân-ı Hümayun Kalemi'nden yazılan mukteza varakası ve mezkûr tahrirât ile beraber Şûra-yı Devlet'e havale buyrulmakla Dahiliye Dairesi'nde kıraat olundu.

Zikr olunan tahrirâtda mezkûr hânenin tebaa-yı İraniye hamiyyet-mendânı tarafından cem' edilen iânât-ı nakdiye ile mekteb suretine ifrâğ edileceği ve mekteb-i mezkûrun küşâdınca bir gûne mâni' ve mahzûr olmadığı beyan ve Maarif Nezâreti'nin iş'ârında da mekteb-i mezbûr mekâtib-i ecnebiyeden ma'dûd olup bu misüllü müceddeden te'sis ve küşâd olunacak mekâtib-i ecnebiye için irade-i seniyye istihsâli muktezi bulunduğu der-meyân kılınmasına nazaran bi'l-istîzân makrûn-ı müsaâde-yi seniyye-i hazret-i Padişahî buyrulduğu takdirde mezkûr mukteza varakasında gösterildiği üzere kemâkân emâkin-i âdiyeden ma'dûd olmak ve vakten mine'l-evkât bir mahiyet-i dâime kesb edememek şartıyla mezkûr mektebin te'sis ve küşâdıyla Maarif Nizâmnâmesi vechiyle orada tedrisâta müsaade olunması hususlarının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür kılındı. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 20 Cemâziyelâhir sene [1]314 ve fî 14 Teşrîn-i sânî sene [1]312 / [26 Kasım 1896]

Şurâ-yı Devlet Dahiliye Dairesi reisi
ve azâlarının mühürleri

*

شورای دولت
داخلیه قلمی
عدد
٢٥٨٤

٥

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
2114

Atufetlü efendim hazretleri

Erzurum'da İran tebaası etfâli için esbâk kârperdâz Mirza Ali Ekber Han'ın mutasarrıf olduğu hânenin mekteb ittihâzına ruhsat itâsı Erzurum Serkârperdâzlığı'ndan istidâ olunmuş ve mezkûrun küşâdınca bir gûne mâni' ve mahzûr olmadığı iş'âr-ı mahallîden anlaşılmış olduğundan ve Divân-ı Hümayun Kalemi müzekkiresinde gösterildiği vechile kemâkân emâkin-i âdiyeden ma'dûd olmak ve vakten mine'l-evkât bir mahiyet-i dâimi kesb edememek şartıyla mezkûr mektebin te'sis ve küşâdıyla Maarif Nizâmnâmesi vechile tedrisâtına müsaade olunması hususlarının Maarif Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi tezekkür kılındığına dair Şûra-yı Devlet Dahiliye Dairesi'nin mazbatası leffen arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irade-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penahî şeref-müteallik buyrulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 25 Cemâziyelâhir sene [1]314/19 Teşrîn-i sânî [1]312 / [1 Aralık 1896]

Sadrıazam
Rıfat

*

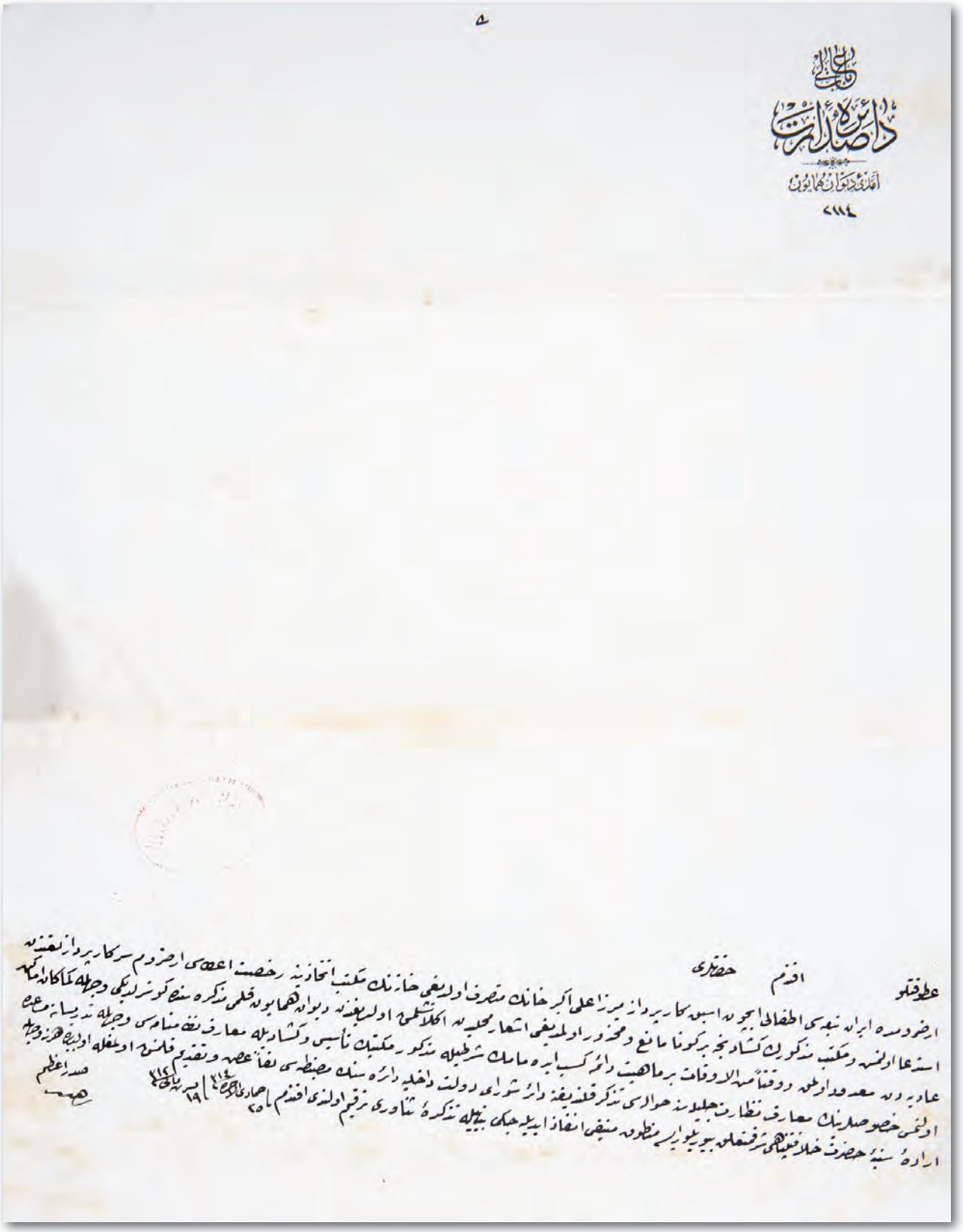

Y. A. RES, 83/105

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
3118

Atufetlü efendim hazretleri

Erzurum'da İran tebaası etfâli için esbak kârperdaz Mirza Ali Ekber Han'ın mutasarrıf olduğu hânenin mekteb ittihâzına ruhsat itâsı Erzurum Serkârperdazlığı'ndan istida olunmuş ve mekteb-i mezkûrun küşâdınca bir gûne mâni ve mahzur olmadığı iş'âr-ı mahalliyeden anlaşılmış olduğundan Divân-ı Hümayun Kalemi müzekkiresinde gösterildiği vechile kemâkân emâkin-i âdiyeden ma'dûd olmak ve vakten mine'l-evkât bir mahiyet-i dâime kesb edememek şartıyla mezkûr mektebin tesisi ve küşâdıyla Maarif Nizamnâmesi vechile tedrisâta müsaade olunması hususlarının Maarif Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi tezekkür kılındığına dair Şurâ-yı Devlet Dahiliye Dairesi'nin mazbatası 25 Cemâziyelâhir sene [1]314 tarihinde arz-ı huzur-ı âlî kılınmışdı. Husus-ı mezkûr hakkında cânib-i sefaretden müracaatla tekrîr-i istida olunmakda olmasına mebnî mazbata-i ma'rûzanın ihrâc etdirilen sureti leffen arz ve takdim kılınmağla ol bâbda her ne vechile emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî Şevval sene [1]314 fî Mart sene [1]313 / [Mart-Nisan 1897]

Sadrıazam
Rıfat

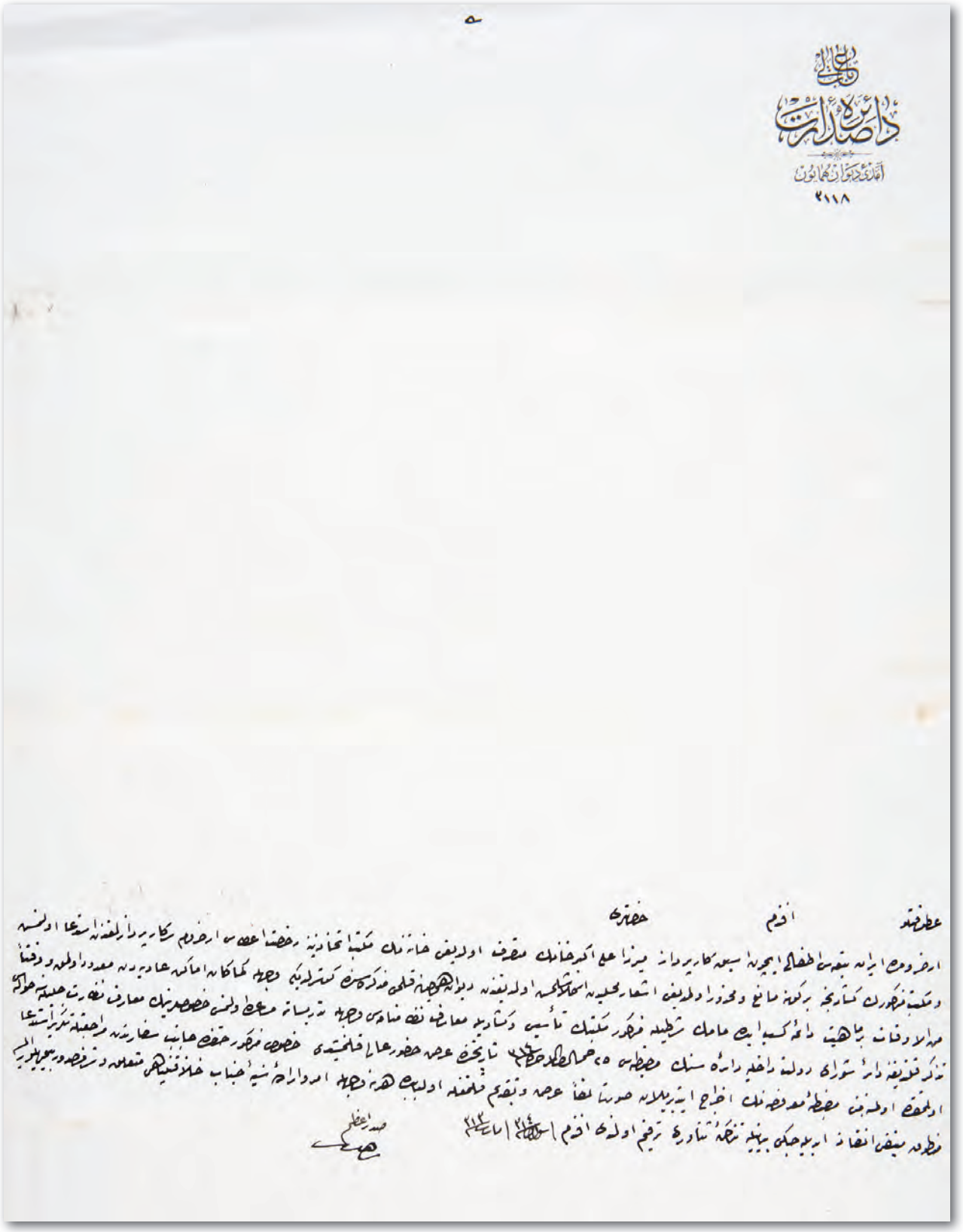

Y. A. RES, 85/70

63

OSMANLI ORDUSU'NUN YUNANLILARA KARŞI ZAFER KAZANMASI MÜNASEBETİYLE SİNE'DEN GELEN TEBRİK YAZISI

Osmanlı Ordusu'nun Yunanlılara karşı zafer kazanması münasebetiyle Sine'de toplanan halka hitaben okunan nutuk ile tebrik yazısının Tahran Sefareti'nden gönderildiği

Bâbıâli
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Tercüme Odası

Tahran Sefaret-i Seniyyesi'ne 3 Zilhicce sene 1314 tarihiyle Tahran müctehidîn-i kirâmından Ağa Seyyid Abdullah tarafından irsâl olunan Farisiyyü'l-ibâre tebriknâmenin tercümesidir

Ref'-i râbât-ı nusret-âyât-ı cüyûş-ı Müslimîn ve neks-i a'lâm-ı harb-ı muhâlifîn eden cenâb-ı vâcibü'l-atâyâya hamd u senâ olsun ki, mütemerridîn-i küffâr-ı Yunan'a asâkir-i İslâmiye'yi mansûr ve muzaffer kıldı ve şükr-i bî-intihâ ol Hâlık-ı Berâyâ'ya ki ehl-i imana galebe ve nusret vererek kâffe-i kulûb-ı İslâmı hayr-ı fütûhât ile mesrûr ve harem eyledi. İşbu galebe-i uzmâ ve fütûhât-ı kübrânın ifâ-yı şükr ve mahmedetinde dâ'îleri gibi muhibb-i kadîm-i Devlet-i Aliyye-i İslâmiye'nin lisân-ı lekneti âciz ve kâsır olmağla beraber bu bâbda âmme-i muvahhidîn tevâfür-i şan ve şevket-i iclâl-i cenâb-ı zıllullâhî ed'iye-i hayriyesine muvâzabet etmelidirler. El-hakk bu nusret ve galebe mücerred tâli'-i ferhunde metâli'-i hazret-i Hilâfet-penâhî asâr-ı celîlesinden olduğundan Padişah-ı İslâm-penâh ve Şehinşah-ı adâlet-iktinâh efendimiz hazretlerinin vücûd-ı mes'ûd-ı hümayunlarını ilâ-âhiri'l-eyyâm erîke-pirâ-yı şevket ve şan ve bu gibi nice nice fütuhât-ı uzmâya nâiliyetle kâffe-i reâyâyı ve berâyâyı zıll-i zalîli re'fet-delîl-i Hilâfet-penâhîlerinde müstazıll-ı emn ü emân buyurmasını ve vükelâ-yı fihâm ve memurîn-i kirâm Saltanat-ı Seniyyeleri'nin her hal ü kârda rıza-yı meyâmin-irtizâ-yı hümayunları daire-i necâh-ı bâhiresinde îfâ-yı umûra muvaffak olmalarını dergâh-ı ulûhiyetden niyâz ve istidâ eder ve Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin hayr-hâh-ı kadîmi olan dâ'îlerinin işbu tebriknâmesinin atebe-i ulyâ-yı hazret-i Hilâfet-penâhîye arz ve takdimini zât-ı âlî-i sefîrânelerinden rica eylerim. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

*

طهران سفارت سنیه سی ۲ ذی الحجه ۱۳۲۶ تاریخیله طهرانه مجتهدیه کرامندن اغا سید عبدالله طرفندن
ایصال اولنان فارسی العباره تبریکنامه نك ترجمه سیدر

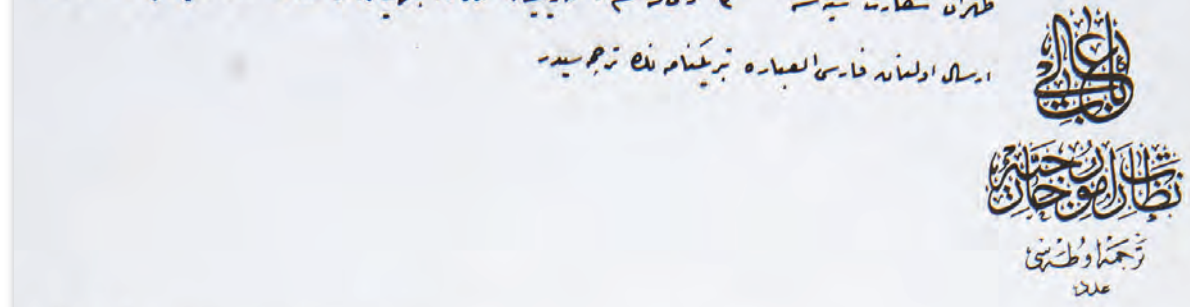

فوج فوج نصرت آیات هجوم مسلمین ونکس اعلام حرب مخالفین ایدن جناب واجب الاعتلایه حمد وثنا اولسونکه متحد به تفاد یونانه
عساکر اسلامیه یه منصور ومظفر قیلدی وشکر یه انتظار اولخالده بیانیه کر اهل ایمانه غلبه ونصرت وبرهان کافه قلوب اسلامیه
فتوحات ایله مسرور وحرم ایلدی اشبو غلبهٔ عظما وفتوحات کبرانك ایفای شکر ومحمدتنه واعیدی کبی محب قدیم ودولت علیهٔ اسلامیهٔ
لسانه کلمکه عاجز وقاصر اولغله یالکز بوبابده عامهٔ موحدیه توافر شامه وشوکت اجلال جناب ظل الله ادعیهٔ خیریه سنه مواظبت
اتحاد ایله الحق بونصرت وغلبه مجرد طالع فرخنده مطالع حضرت خلافتپناهی اولجیله سنه اولدیغندن پادشاه اسلام پناه
وشهنشاه عدالت انتباه افندمز حضرتلرینك وجود مسعودلرینی الی اضاللهایم ایکی پیای شوکت وشانه دیکر بیرنجی فتوحات
عظمایه نائلیته قافهٔ یعلا وبایای ظل ظلیل اخت دلیل خلافتپناهیده مستظل اولمه واصالته بویمنی وکلای فخام ومامورین کرام سلطنت
سنیه لریله تهنیك وکاوه رضای میامنه ایتضای همایونلری دائره تباع بالهمه سنده ایفای امور موفوضه اوطریقی وکاه الوثیقده عرصه
بیان واسندعا ایدر ودولت علیهٔ عثمانیه نك خیرخواه قدیمی اولنی واعیدینك اشبو تبریکنامه سنك عتبهٔ علیای حضرت خلافتپناهیه عرضه
وتقدیمی زمینده جناب حضرتلرینه رجا ایدم اولبابده امر وفرمان حضرت ولی الامرکدر

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
256

Asâkir-i Şahane'nin ihrâz eylediği muzafferiyet münâsebetiyle Sine'de bulunan tebaa-yı sadıka-i mülûkâne şehbenderhânede tecemmü' ederek müderrisînden Abdülkerim Efendi tarafından bu bâbda irâd edilen nutk sûretiyle müctehidînden Ağa Seyyid Abdullah nâm zâtın irsâl eylediği arîza-i tebrikiyenin gönderildiğini hâvi Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden alınan iki kıt'a tahrirâtın suretleri manzûr-ı âli buyurulmak için melfûfâtı ve Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresiyle ma'an arz ve takdim kılındı, efendim.

Fî 25 Safer sene [1]315 / fî 13 Temmuz sene [1]313 / [26 Temmuz 1897]

Sadrıazam
Rıfat

Resim 48: Kerbela'dan bir görünüş

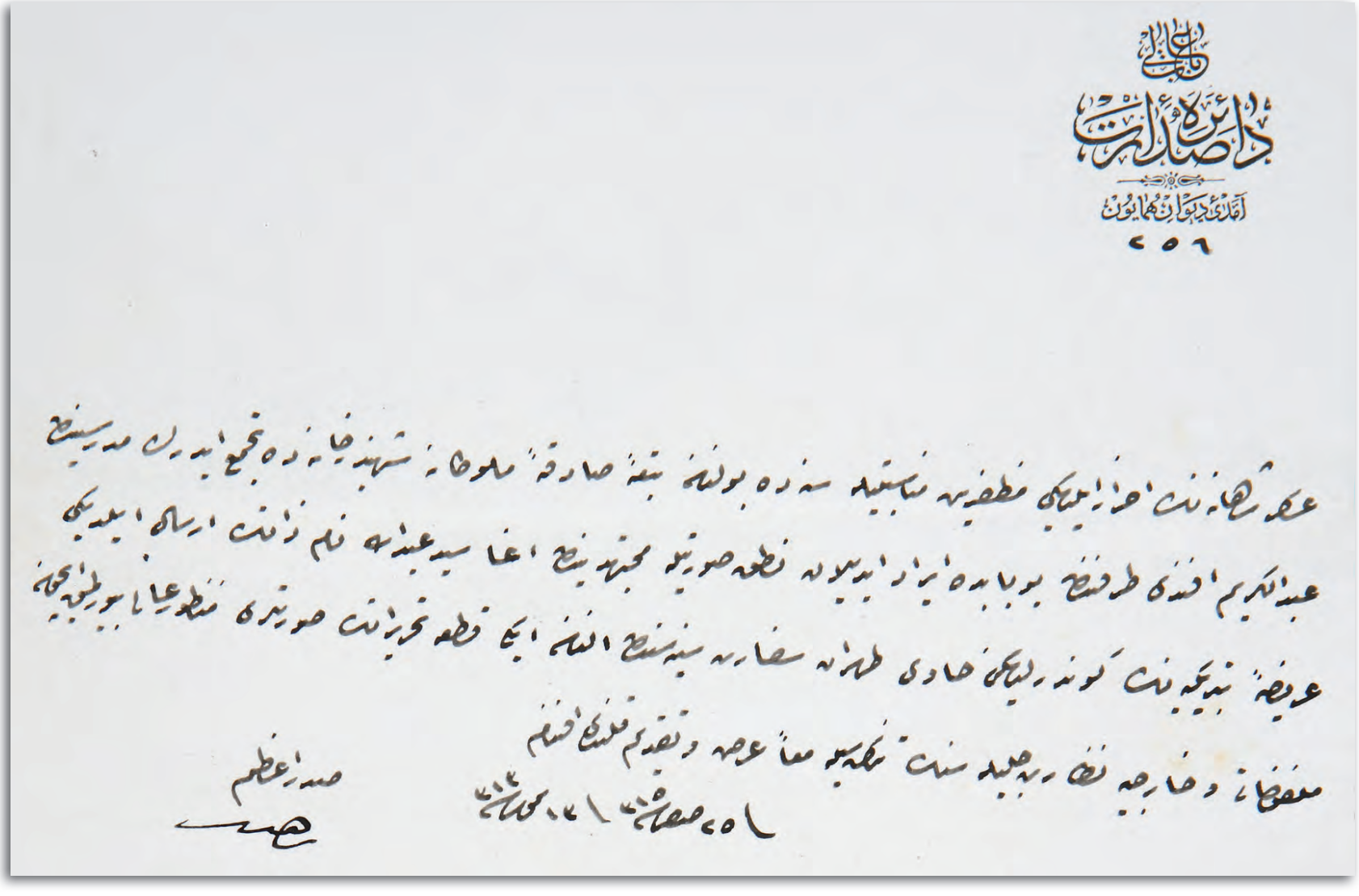

Y. A. HUS, 374/95

64

BASRA KÖRFEZİ'NİN GİRİŞİNDE İRAN HÜKÜMETİNCE İNŞA OLUNACAK KARANTİNAHANE İÇİN OSMANLI HARİCİYESİNİN MUVÂFAKAT ŞARTLARI

Basra Körfezi'nin girişinde inşa olunacak karantinahanede kendi bayrağını ve askerlerini bulundurmak hakkını devletlerarası bir protokol ile sağlamak isteyen İran Hükümetinin talebine, Hürmüz önlerinde Osmanlı donanma gemilerinin bulundurulması şartıyla muvafakat edileceği

Bâbıâlî
Daire-i Sadaret
Amed-i Divân-ı Hümayun
1788

Basra Körfezi medhalinde inşa olunacak karantinahâneden dolayı İran Hükûmeti memleketi üzerinde kendi bayrağının ve müsellah İran muhafızlarının ibkâ ve muhafazası hususundaki hakkının tasdikini taleb edip bi'l-cümle devletlerin bu bâbda muvafakat göstermeleri üzerine protokolün kapanması için yalnız Hükûmet-i Seniyye'nin muvafakatına intizar edilmekde olduğu cihetle bunun kabulüne dair taraf-ı Hükûmet-i Seniyye'den bir cevab-ı resmî taleb edilmesi Roma'dan iş'âr edilmekde olduğundan devlet-i metbûasına bir cevab itâsına ikdâr edilmesi İtalya Sefareti'nden bildirildiği beyanıyla Hürmüz'de inşası zaruri olan tahaffuzhânenin tabib ve memur ve gardiyanları meclis-i mezkûr tarafından ale'l-usul bi'l-intihâb gönderilmek ve bahren muhafazası için tahaffuzhâne pişgâhında süfün-i hümayundan lüzumu mikdarı bulundurulmak ve berren ve haricen muhafazası dahi İran Hükûmeti'nce deruhde edilmek ve işbu tahaffuzhâne üzerine râyet-i Osmanî keşîde edilmek şartlarıyla muvafakat-ı matlûbenin itâsı muvafık-ı maslahat olacağına dair Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz ve takdim kılınmış ve bu husus hakkında Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan tanzim olunan mazbata 21 Zilkade sene [1]316 tarihinde arz ve takdim olunmuşdur, efendim.

Fî 25 Zilkâde sene [1]316 / fî 25 Mart sene [1]315 / [6 Nisan 1899]

Sadrıazam
Rıfat

*

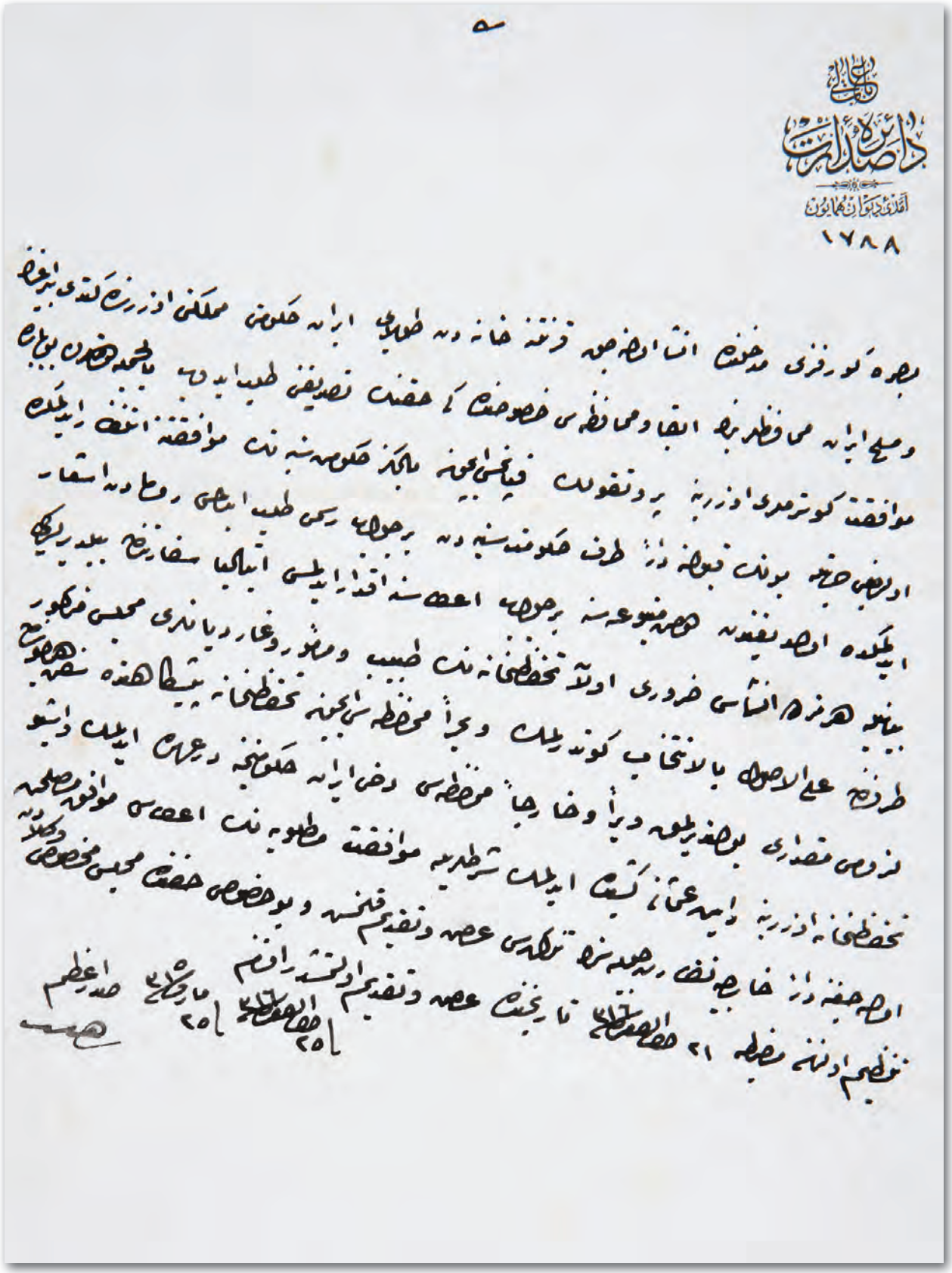

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded 249

Huzur -ı sâmi-i hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Basra Körfezi medhalinde inşa olunacak karantinahâneye dair İran Hükûmeti tarafından evvelce der-miyân olunan kuyûd-ı ihtirâzîyenin Tahran Kabinetosu cânibinden ahîren beyan olunduğu vechile geri alınmasını kabule Hükûmet-i Seniyye'nin meyyâl olup olmadığının telgrafla iş'ârını Hariciye Nâzırı'nın taleb eylediğinden bahisle İtalya Sefareti'nden alınan takrîr tercümesiyle ol bâbda sebk eden iş'âra cevaben kuyûd-ı ihtirâzîye-i mezkûrenin neden ibaret olduğunu ve bazı ifadâtı hâvi Meclis-i Umûr-ı Sıhhıye'den vârid olan tezkirenin sureti 17 Za. sene [1]316 tarihli tezkire-i âcizî ile takdim kılınmışdı. Hükûmet-i müşârunileyhânın bu bâbdaki talebi memleketi üzerinde kendi bayrağının ve müsellah İran muhafızlarının ibkâ ve muhafazası hususundaki hakkının tasdiki maddesine inhisar eylediği cihetle hiçbir itiraza mahal vermemesi derkâr olduğunu ve bu bâbda bi'l-cümle devletlerin muvafakat göstermeleri üzerine protokolün kapanması için yalnız Hükûmet-i Seniyye'nin muvafakatına intizar edilmekde olup bu hususda yapılacak şey ise sırf bir muameleden ibaret olmasına göre daha ziyade tehire sebeb olmadığı ve bunun kabulüne dair taraf-ı Hükûmet-i Seniyye'den bir cevab-ı resmî taleb edilmesi Roma'dan alınan telgrafnâmelerde iş'âr edilmekde idüğü beyanıyla devlet-i metbuasına bir cevab itâsına ikdâr edilmesi İtalya sefirinden bâ-tezkire izbâr edilmiş ve zikr olunan tezkire-i çâkerîde arz olunduğu vechile Hürmüz'de inşası zaruri olan tahaffuzhânenin tabib ve memur ve gardiyanları meclis-i mezkûr tarafından ale'l-usul bi'l-intihâb gönderilmek ve bahren muhafazası için tahaffuzhâne pişgâhında süfün-i hümayundan lüzumu mikdarı bulundurulmak ve berren ve haricen muhafazası dahi İran Hükûmeti'nce deruhde edilmek ve işbu tahaffuzhâne üzerine râyet-i Osmanî keşîde edilmek şartlayla muvafakat-ı matlûbenin itâsı muvafık-ı maslahat olacağına ve sefaretin müracaat-ı ahîresine nazaran icra-yı icabı merhûn-ı irade-i aliyye-i Sadaret-penâhîleridir. Emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Zilkade sene 1316 ve fî 24 Mart sene [1]315 / [6 Nisan 1899]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

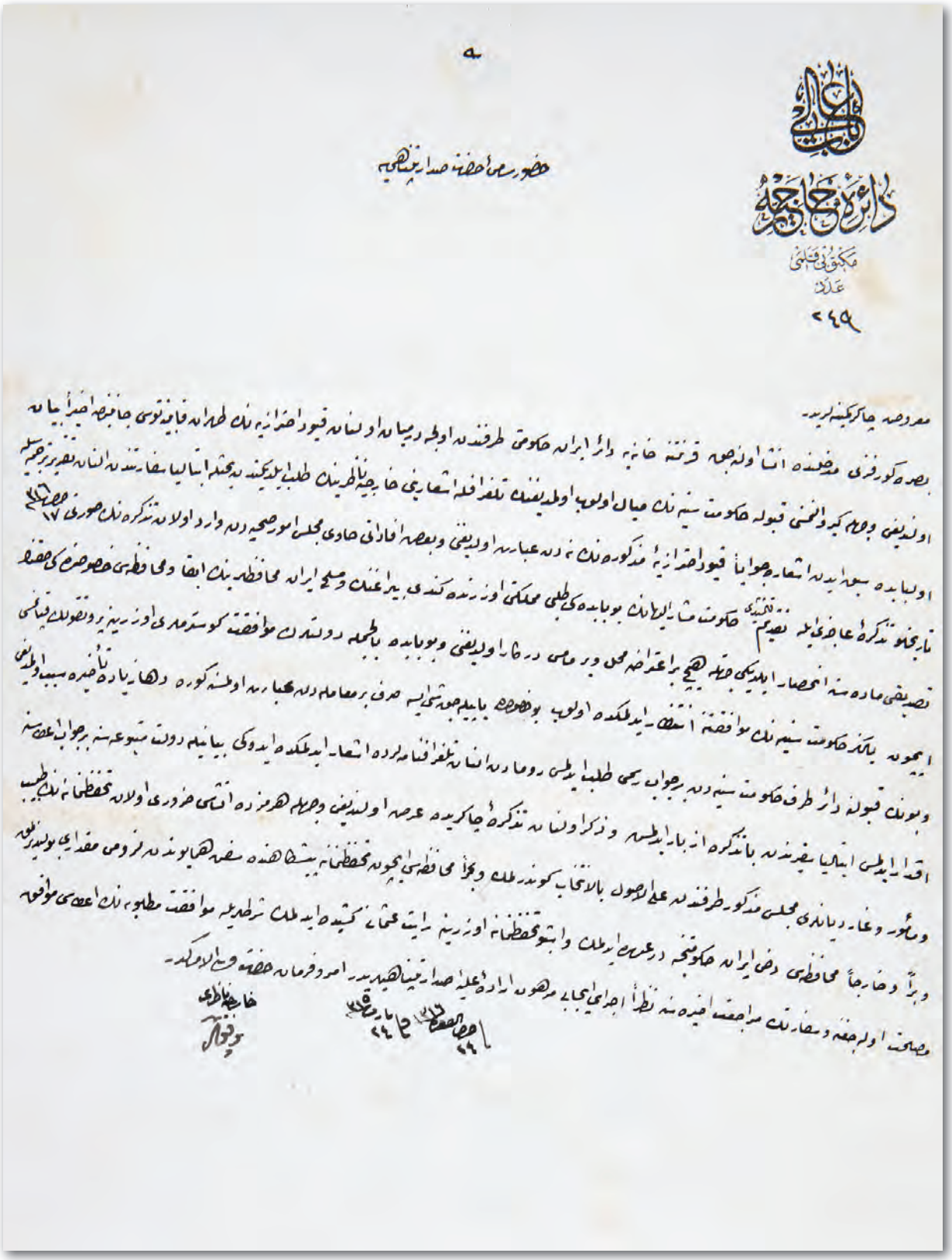

Y. A. HUS, 394/102

65

VEBA SALGININ İRAN'DA YAYILMASI SEBEBİYLE BAĞDAT'TA GÖMÜLMEK ÜZERE GÖNDERİLECEK OLAN CENAZELERİN GEÇİCİ OLARAK MEN EDİLMESİ HAKKINDA

Veba salgınının İran'dan Bender Buşehr'e sirayet etmesi üzerine sağlık tedbirlerinin arttırılmasına lüzum görüldüğünden, Basra Körfezi'nin İran sahilleri kısmından ve Muhammere yönünden gelecek cenazeler ile ziyaretçilerin Bağdat'taki din büyükleri türbelerinin bulunduğu mekanlara geçici olarak kabul edilmemeleri

Nezâret-i Umûr-ı Sıhhıye
Tahrirât Odası
Aded: 48

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Veba illetinin memâlik-i İraniye'den Bender Buşehr'e dahi ahîren sirâyet eylemesi üzerine o cihetlere karşı mevzû' olan tedâbir-i sıhhıyenin bir kat daha tevsîkine lüzum göründüğünden Basra Körfezi sevâhil-i İraniyesi'yle Muhammere cihetinden hudûd-ı Osmaniye'ye kadar mahallerden atebât-ı âliyâta getirilecek cenazeler ile gelecek züvvâr-ı İraniye'nin iş'âr-ı ahîre kadar kabul olunmayıp reddedilmesi Meclis-i Sıhhıyece taht-ı karara alınarak keyfiyet icab edenlere bildirilmiş olmağla karar-ı mezkûrun evrâk-ı havâdisle neşr ve ilânı zımnında Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne tebligât-ı muktezîye îfâsına müsaade-i sâmiye-i cenâb-ı Sadaret-penâhîleri şayân buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 19 Safer sene 1317 ve fî 16 Haziran sene 1315 / [29 Haziran 1899]

Sıhhıye Nâzırı
Tevfik

*

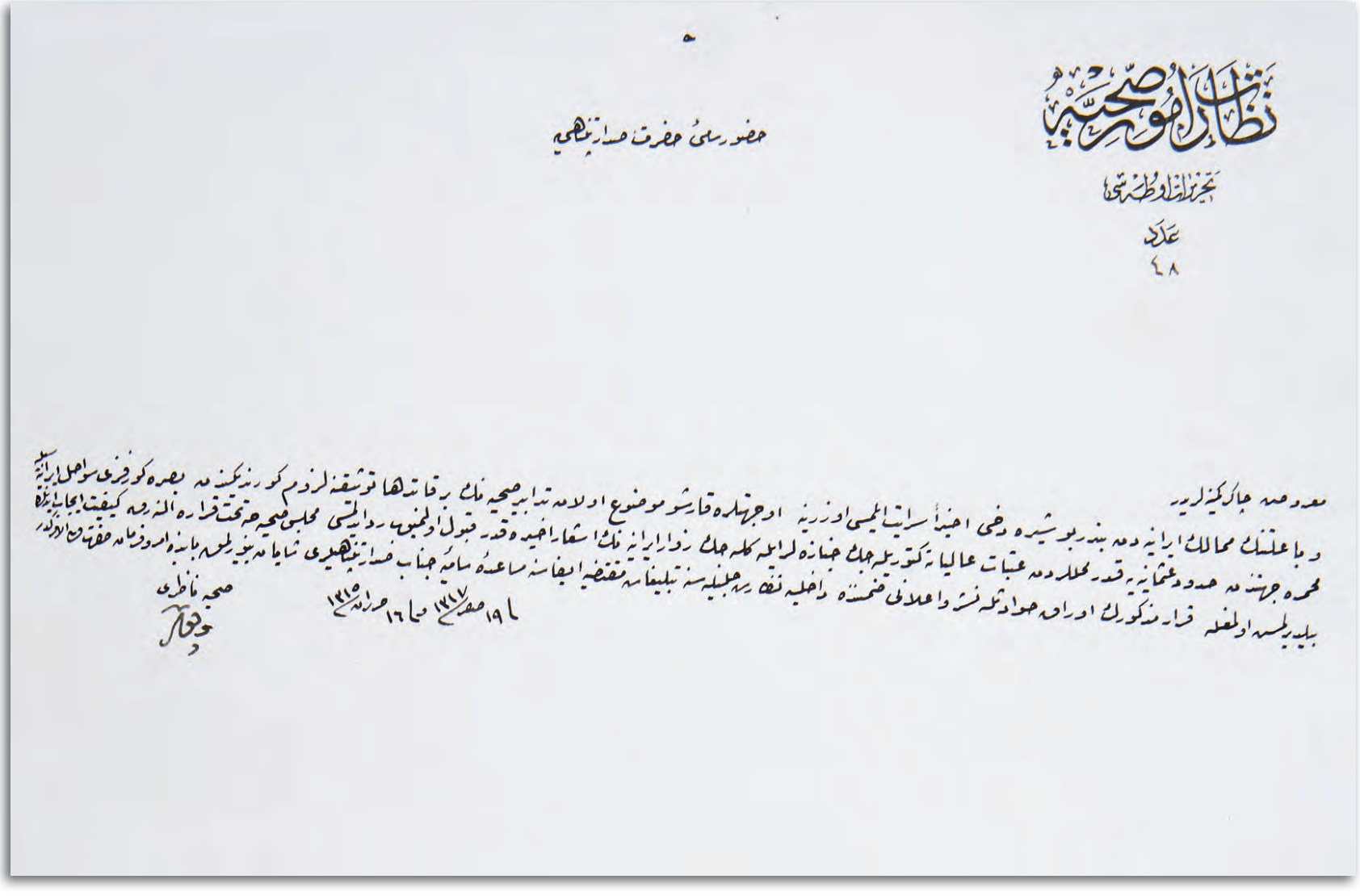

نظارت امور صحیه

تحریرات اداره طبیه

عدد

٤٨

حضور سامی حضرت صدارتپناهی

معروضه جاریکیزدر

وباعلتک ممالک ایرانیه دهه بنده بو شیوه وخیم اخیناً سرایت ایلمسی اوزرینه اوجهتده قارشو موضوع اولاجق تدابیر صحیه ملک رفقاسیله توشیقه لزوم کورندیکندن بصره کومرکی سواحل ایرانیه سیله محروسه جرثقه عثمانیه قدر محلدهکی عتبات عالیاته کتوریلهجک جنازه لرایله کلهجک زوار ایرانیه ملک اسقاط اخیده قدر قبول اولنمیوب رد ایتمسی مجلس صحیه حقتحت قراره الندیغی کیفیت ایجابندن بولمغله جناب صدارتپناهیدی شایان مرحمت اولدیغی وجهله بابنده اوزمانه حقتن اولدیغی بیان ایلمسه اولمغله قرار مذکورك اوراده جواز ثبت واعلانی فحشته داخلیه نظارت جلیلهسنه تبلیغاسنه مقتضی ایفاسنه مساعدهٔ سامیهٔ

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Veba illetinin memâlik-i İraniye'den Bender Buşehr'e dahi sirayet eylemesi üzerine bu cihetlere karşı müttehaz olan tedâbir-i sıhhıyenin bir kat daha tevsîkine lüzum göründüğünden Basra Körfezi sevahil-i İraniye'siyle Muhammere cihetinden hudûd-ı Osmaniye'ye kadar mahallerden atebât-ı âliyeye getirilecek cenazeler ile gelecek züvvâr-ı İraniye'nin iş'âr-ı ahîre kadar kabul olunmayıp reddi hususuna Meclîs-i Umûr-ı Sıhhiyece karar verilerek icabı icra edilmiş olduğundan karar-ı mezkûrun evrâk-ı havâdisle neşr ve ilânının lüzumu Sıhhıye Nezâret-i Celîlesi'nden iş'âr olunmağla serîan iktizâsının ifâsına himmet.

16 Haziran sene [1]315 19 S. sene [1]317 / [29 Haziran 1899]

Resim 49: Basra Körfezi kıyısında Bender Buşir'de bulunan Osmanlı Şehbenderhanesi

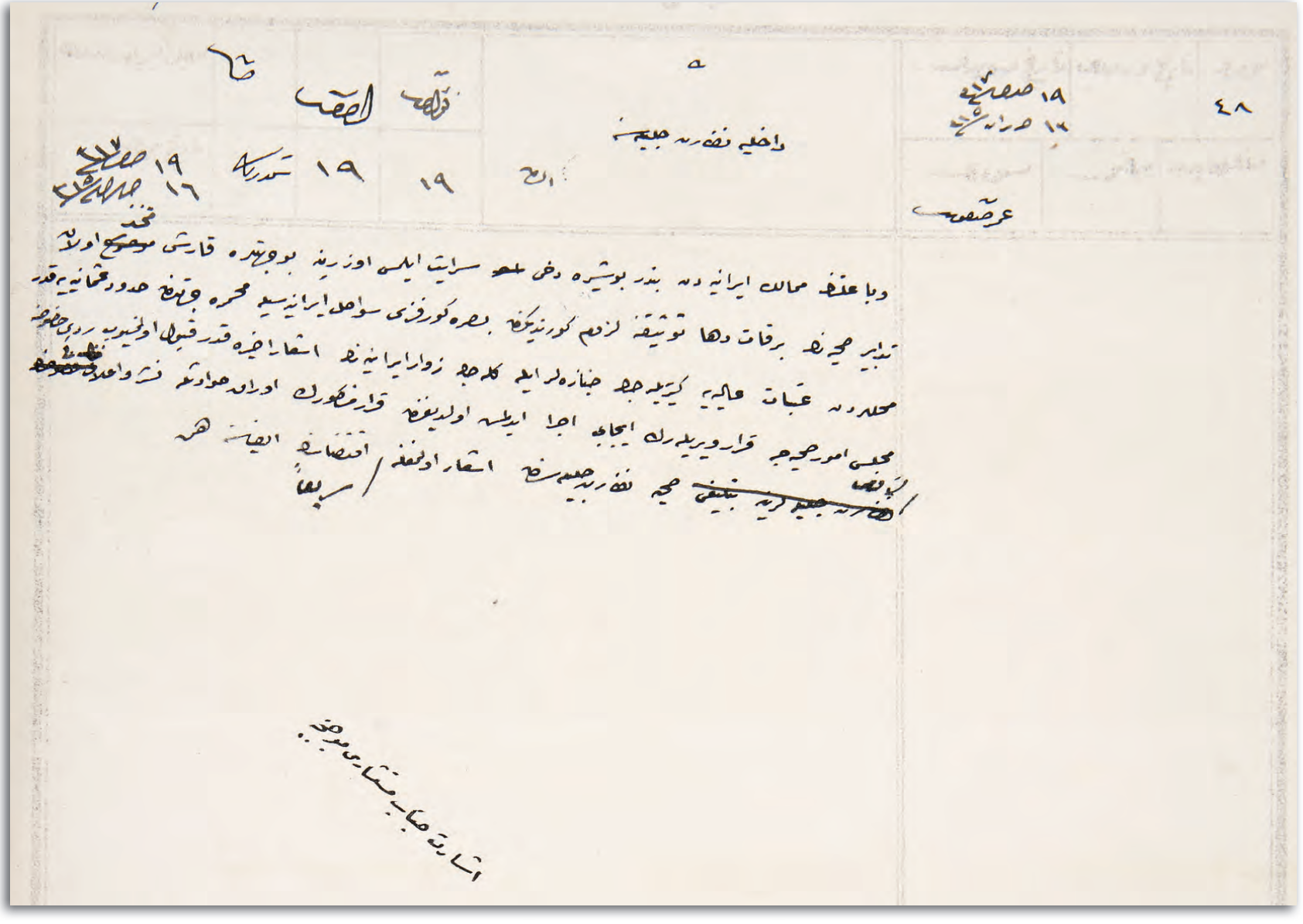

A. MKT. MHM, 578/20

66

RUSYA HÜKÜMETİ TARAFINDAN İRAN HAKKINDA TAKİP EDİLECEK SİYASÎ VE İKTİSADÎ YOL HAKKINDA RAPOR

Bağdat demiryolu hattı yapım sözleşmesinin Almanlara verilmesi sebebiyle Rusya Hükümeti tarafından İran hakkında takip edilecek siyasî ve iktisadî yol hakkında Novoye Vremya Gazetesi'nde çıkan makalenin Petersburg Sefaleti'nden gönderildiği

Bâbıâli
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nezâreti'nden 25 Kânûn-ı evvel sene [12]99 tarihiyle Petersburg Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan 489 numaralı tahrirâtın tercümesidir

Bağdad Demiryol hattı imtiyazının itâsından dolayı Rusya Hükûmeti cânibinden İran Hükûmeti hakkında siyaseten ve iktisaden ittihâz olunması iktizâ eden meslek-i harekete dair *Novoye Vremya* Gazetesi'nin şehr-i hâlin on ikisi tarihli nüshasına derc etdiği "Anadolu-yı Şahane ve İran" sernâmeli bendin Fransızca tercümesi leffen takdim-i savb-ı âlî-i nezâret-penâhîleri kılındı. Emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Melfûf Bendin Tercümesidir

Alman gazeteleri şarkın âtîdeki haritasını tersîm ederek "Almanya, Anadolu'yu işgal etdiği takdirde Rusya Devleti dahi İran'daki teşebbüsâtında tamamıyla serbest kalır" diyorlar. Mukâseme icra edilmiş ve Alman gazeteleri tarafından imza olunmuş olup: "Bize karşı buraya gitmeyiniz, başka bir yere gidebilirsiniz" denilmekdedir. Almanların Anadolu demiryolu vasıtasıyla olan teşebbüsâtı vaktiyle gazetelerin bize bildirmiş oldukları dereceden pek ziyade vâsi' olduğu el-yevm rehîn-i mertebe-i sübût olmuşdur. Anadolu Demiryol Kumpanyası Ankara'dan Diyarbekir tarîkıyla Bağdad'a kadar mümted olmak üzere bir şube ve Konya'dan Bahr-i Sefîd'in şimâl-i şarkî nevâhîsini ve Suriye'yi dolaşarak Kahire'ye kadar mümted olmak üzere diğer bir şube inşa eyleyecekdir. İşte bu suretle Bağdad demiryol hattı Bahr-ı Muhît-i Hindî ve hıtta-i Çin'in kısm-ı cenûbîsi mahsulâtını, Suriye hattı da bütün Afrika emti'a-i ticariyesini masseylecekdir. Bu iki hat

Anadolu hattı üzerinde yekdiğeriyle telâkî edecek, oradan da Hamburg'a doğru ilerleyecekdir ki, ol vakit bu şehir New York'un Amerika'da hâiz olduğu mevkîi Avrupa'da ihrâz edecek ve Londra şehri onun yanında ehemmiyetsiz kalacakdır.

Bu suretle mezkûr demiryol hattı iki kıt'anın vâsıta-i ihtilâtı mesâbesinde bulunacağından Almanların istihsâline muvaffak oldukları bu hediye-i girân-bahânın kıymeti ve onların Avrupa'nın ve hatta bütün cihanın hayat-ı iktisadiyesince fiilen hâiz oldukları ehemmiyet takdir olunabilir. Alman gazeteleri Almanların âlem-i medeniyetdeki muzafferiyâtından ve Anadolu'daki sermayelerinden mütehâlikâne bahsetmekde ve fakat Rusya'nın Memâlik-i Şahane'de kendisine bir mevkî' bulamaması ihtimâlinden düçâr-ı endişe olarak devlet-i müşârunileyhâya zâten Anadolu kıt'ası işgal olunmuş olduğundan bu mevkî'i İran cihetinde taharrî eylemesini ihtar eylemekdedirler. Biz İran ile meşgul olarak Almanya'ya Anadolu ile iştigâl hususunda serbestî-i tam bırakırsak bunun Almanyaca pek ziyâde mûcib-i menfaat olacağı âzâde-i iştibâhdır. Almanya "Kiyaoçeo"'yu işgal ederek nazar-ı dikkatimizi şarkdan zâten çevirtmiş ve ba'dehû kâffe-i mesaisini şark hakkında sarf eylemişdir. Almanya Rusya'nın yeni bir Por[t] Artur bularak kendisini Anadolu'da Asya ve Afrika ve Avrupa demiryolları için cesîm bir mevkıf tesisinde serbest bırakmasını arzu etmekde olup ol vakit: "Biz şimdiye kadar Almanya'nın Anadolu'da yalnız menâfi'-i iktisadiyesi olduğunu söylemişdik. Şimdi ise Memâlik-i Şahane'de öteden berü menâfi'-i siyasiyemiz bulunduğunu alenen itiraf eyleriz" diyecekdir. Rusya gazeteleri Rusya'nın Basra Körfezi'nde el-yevm kendisi için bir mahrec tedariki hususunu taht-ı temine alması ihtimalinden zâten pek ziyade bahsetmişlerdir. Fakat Basra Körfezi için Anadolu unutulmamalıdır. Çünkü Anadolu Almanya'yı İran'a isâl edebilecek bir iskele olup eğer Almanların Anadolu'da yerleşmelerine ehemmiyet vermezsek onlara er geç İran'da tesadüf edeceğimiz derkârdır. İran'dan bahsederken şurasını da unutmayalım ki, Şah'ın iktidarı sayesinde memleket-i mezkûre hâiz-i kuvvet ve miknetdir. Fakat Rusya müşârunileyhin politikasına imâl-i nüfûz edebiliyor. İşte Rusya memleketini taksim ile Şah'ın iktidarını tenfîz etmeksizin istifade etmelidir. Por[t] Arthur'u unutmamalıyız. Hakikat-i halde Por[t] Arthur iki sene bir müddet zarfında ellerimizi bağlamış ve mebâliğ-i külliye sarf etmekliğimizi istilzâm etmiş ve Bukemya'nın işgalinden dolayı Çin ahalisi Rusya'ya karşı tahrik edilmişdir. Bu iki sene zarfında İngiltere ile Almanya'nın ehemmiyetleri tezâyüd eylemişdir. Eğer hâl-i hâzırda Bağdad demiryol hattının inşasına mukabil Rusya da Memâlik-i Şahane'den bir mikdar arazi işgal ederse Almanya'nın teşebbüsâtına Şark'ın ahvâl-i âtiyesinde bütün netâyiciyle beraber ikinci bir Kiyaoçeo hâline ifrâğ edecek yani Kiyaoçeo'nun işgali Çin'in mukâsemesini istilzâm etdiği gibi Basra Körfezi'nde kâin bazı mevâki'in Rusya tarafından işgali dahi düvel-i sâirenin İran'daki menâfii meselesinin tahaddüsünü ve binâenaleyh İran'ın mukâsemesini intâc eyleyecekdir. Acaba Rusya bu mukâsemeye hâhişker midir? Arazisi vüs'at-i kâffede bulunduğundan Rusya Devleti arazisini tezyîde muhtac olmayıp bel-

ki hükûmât-ı şarkiyeye arazilerini terk ederek onların üzerindeki nüfûzunu teksîr etmek mecburiyetindedir. El-hâletü hâzihî Rusya'nın demiryolu hutûtuna dair İran'la akdetmiş olduğu mukavelenâmeyi tecdîd ve hatta hukukunu tezyîd eylemesi de daire-i imkân dahilindedir. Her hafta âlem-i siyasiyâtda tebeddülât-ı cedîde vukû' bulmakdadır. Bunlardan istifade etmek iktizâ eder. İran'ın cenûbunda ve Kirman ve Yezd şehirlerinde konsoloshâneler ve Sistan şehrinde bir ceneral konsoloshânesi tesis eylemeli ve ba'dehû Isfahan şehri üzerine tevcih-i enzâr-ı dikkat ederek İran'ın garb-ı cenûbisindeki memurlarımızın adedini tezyîd etmeliyiz. Çünkü İran'ın bütün bu kısmı Isfahan tarafından idare olunmakda olup her ne kadar valisi bulunan Zıl Sultan Şah'a tâbi ise de bu tâbiiyet birçok ihtimalâta ma'rûz olduğundan İran'ın kısm-ı cenubîsiyle kısm-ı şimâlîsi beynindeki münasebâtı takdir ve tesbite gayret eylemeliyiz. Malûmdur ki Şah hazretleri Zıl Sultan'ı kendisine mahsus asker beslemekden mahrum etmişdir. Bu keyfiyet bazı esbâb-ı siyasiyeye mebnî hakka tevfîk edilmiş ise de İran-ı cenûbîde şakâvetin tezâyüdüne sebebiyet verdiği cihetle muhatarât-ı azîme tevlîd edebilir. Rusya Tahran'da bulunan Kazak Süvari Livası'nın bir mikdarını nakil veyahud Tahran Livası mürettebâtından olmak üzere Isfahan için birkaç yeni Kazak bölüğü teşkil edebilir. İran menâbi'-i cesîme-i servete mâlik bir memleket ise de menâbi'-i mezkûre teftişe tâbi' tutulmayarak fena bir suretde idare olunur. Hükûmât-ı şarkiyeden biri bu menâbi'i tanzim edemiyor. Rusya'nın bu bâbdaki nesâyıhı ile İran'a ibrâz-ı muâvenet edeceği vâreste-i kayd-ı iştibâhdır. Rusya ancak bu tedâbîr-i esasiye ile İran'da mevkîini temin edebilecekdir. Fakat Şarkda nüfûzumuzu tezyîd etmekle Şarkın Rusya hakkındaki itimadını haleldâr edecek veyahud bizi tûl-müddet meşgul eyleyecek hiçbir şeye teşebbüs etmemeliyiz. Rusya'nın elleri bağlı olmamalıdır. Bu husus bizce İran'dan daha ziyade ehemmiyeti hâiz olan Şarkın ahvâl-i âtiyesinde mevkîimizi muhafaza için taht-ı elzemiyetdedir.

*

نظارت امور خارجیه

ترجمه عطفی

عدد

مقدار تحریرات خطی امتیازیک اعطا سنه ثلثمائه ولایه دوسیه حکومتی جانبندن ایرانه حکومتی حضره سیاسیه واقتصادیه

اخذ اراضی اقتضا ایدن مسلک حرکته دائر نوزده ورقه میادیه غازته سنه شرحیله اوله یکیسی تایفلوسنک سنه

درج ایتدیکی ناطولی شمندوفر خطنه دائر اجرا تقدیم صدور عالی نظار بیلهدی

حضرتلری امر وفرمانه حضرت ملوکانه لرالله مرکزه

مطروف بندلک ترجمه سیدر

آمانیا آناطولی یه اشغال ایتدیکی نقطه لرک خریطه سنی تقدیم ایدرک آمانیا آناطولیه اشغال ایتدیکی نقطه لرک

روسیه دولتی دخی ایرانده کی تشبثاتنه تکمیل سرعت قالور دیورلر مقاصد اجراسنه آمانیا غازته سنک

طرفندن امضا اولنمه اولوب بو خریطه یه باقیلورسه کیه بیدرسکی دیمکدر

آمانیا ناطولی تمدیر یولی واسطه سیله اولانلره تشبثاتی وقتیله غازته سنک بیلدیرمه اولدقدن

درحال بیله زیاده واسع اولدیغی الیوم یقینه مرتبه ثبوت اولمشدر ناطولی تمدیر یولی قومیانیه سی

آلتنده دیه زیاده بیک طقسان بیک قدر محمد اولمیان اوزره بر شعبه وقونیه دن بحر سفید ک شمال

شرقی نوحصینی وسوریه یا طولاشه رک حلب قاطه سنه یقدر محمد اولمیان اوزره دیگر بر شعبه انشا ایدیلمکده

اشته بو صورتله بعد تحریرات یولی خطی بحر محیط هندی وخلیج فارس جنوبی محصولاتی سوریه خطی ده

بولنان قطعه تجاریه سنی مصادیه جکدر بو ایکی خط ناطولی خطی اوزرنده یکدیگریله تلاقی

ایده جک اوراده ده هامبورغ خطوطی ایدیلمیه جکدر که اولوقت بوشهر نیویورک آمریقاده

جائز اولدیغی موقعی آوریا ده احراز ایده جک ولوشه ده شهرلرک یانده اهمیتی قالمیه جقدر

بو صورتله مذکور تحریرات خطی ایکی قطعه نک واسطه اتصالی شایان شه ده بولنه جغندن آمانیانک

استحصال موقعه اولدقجه بو خطه یه کرانبهالق قیمتی وآمال آوریا ده وحتی بتون عالمه حیات

اقتصادیه سنک فعالا جائز اولدیغی اهمیت تقدیریه اولنه بیلیر آمانیا غازته لری آمانیانک عالم مدنیته کی

وظیفه لیاقتنه وآناطولیه کاسمایه لرینه صرفا لکه بحتا ایتمکده وقطعه روسیه نک ممالک ضاره ده

کذلک بر موقع بولمه سی احتمالندن روحیاریشه اولدیغی دولت عثمانیه زاتاً آناطولی

قطعه سی اشغال اولنمه اولدیغندن بو موقعی یا به جغنه تحری ایمسی احتمالیانکده روسیه نک ایرانه

ایلرمشغول اولدیغی آمانیا یه آناطولی ایله اشغال خصوصنده سرعتی تام یاقیدسرک بولنه آمانیانچه

پک زیاده موجب منفعت اولدیغی آزاده اشتباه ایدر آمانیا کیلوچوکو یه اشغال ایدرک

ایلک دفعه ده ذاتاً چوریمسه و بعده کافه مساعیسنی شرقه حرکته حرکت ایتمکده یا آمانیا روسیه نک

یکی بر یولاری ایچون چیکیلن مصارفه قارشو بولنه روحکه روسیه آناطولیه سیاوآق یقاوآ وروبا تمدیر یولاری ایچون

برموقع تاسیسنه سرعتی آزاد ایتمکده اولوب اولوقت بر شعبه یقدر آمانیانک

آناطولیه یاکز منافع اقتصادیه سی اولیغی سویلمکدن تحری ایمسی ممالک عثمانیه اوتوریدی

منافع سیاسیه نی بولنه یغنی علنا اعتراف ایدر دیه جکدر روسیه غازته لری روسیه نک بحرده کورندیکی

الیوم کذلک ایچون برمحل مداری خصوصی تحت تأثیرنه آمسی احتمالندن ذاتاً یک زیاده بحث ایتمکدر

فقط بعضه کورندیکی ایچون آناطولی اونو تمامیدر چونکه آناطولی آمانیانک ایرانه ایصال ایده بیلدیکی

Bâbıâli
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded: 3182

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Bağdad demiryol hattı imtiyazının itâsından dolayı Rusya Hükûmeti tarafından İran Devleti hakkında siyaseten ve iktisaden ittihâz olunması iktizâ eden meslek-i hareket-te dair *Novoye Vremya* Gazetesi'nin derc etdiği "Anadolu-yı Şahane ve İran" ser-nâmeli bendin Fransızca tercümesinin gönderildiğini şâmil Petersburg Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan 25 Kânûn-ı evvel sene [12]99 tarihli ve dört yüz seksen dokuz numara-lı tahrirât ile melfûfunun tercümeleri leffen takdim kılınmağla emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ramazan sene 1317 ve fî 18 Kânûn-ı sânî sene [1]315 / [31 Ocak 1900]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

*

Resim 50: Bağdat tren istasyonu

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
1274

Bağdad demiryol hattı imtiyazının itâsından dolayı Rusya Hükûmeti tarafından İran Devleti hakkında siyaseten ve iktisaden ittihâz olunması iktizâ eden meslek-i hareket dair *Novoye Vremya* gazetesinin derc etdiği bend tercümesinin gönderildiğine dair Petersburg Sefaret-i Seniyyesi'nin tahrirât ve melfûfu tercümeleri Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresiyle beraber arz ve takdim olundu efendim.

Fî 5 Şevval sene [1]317 / fî 24 Kânûn-ı sânî sene [1]315 / [6 Şubat 1900]

Sadrıazam
Rıfat

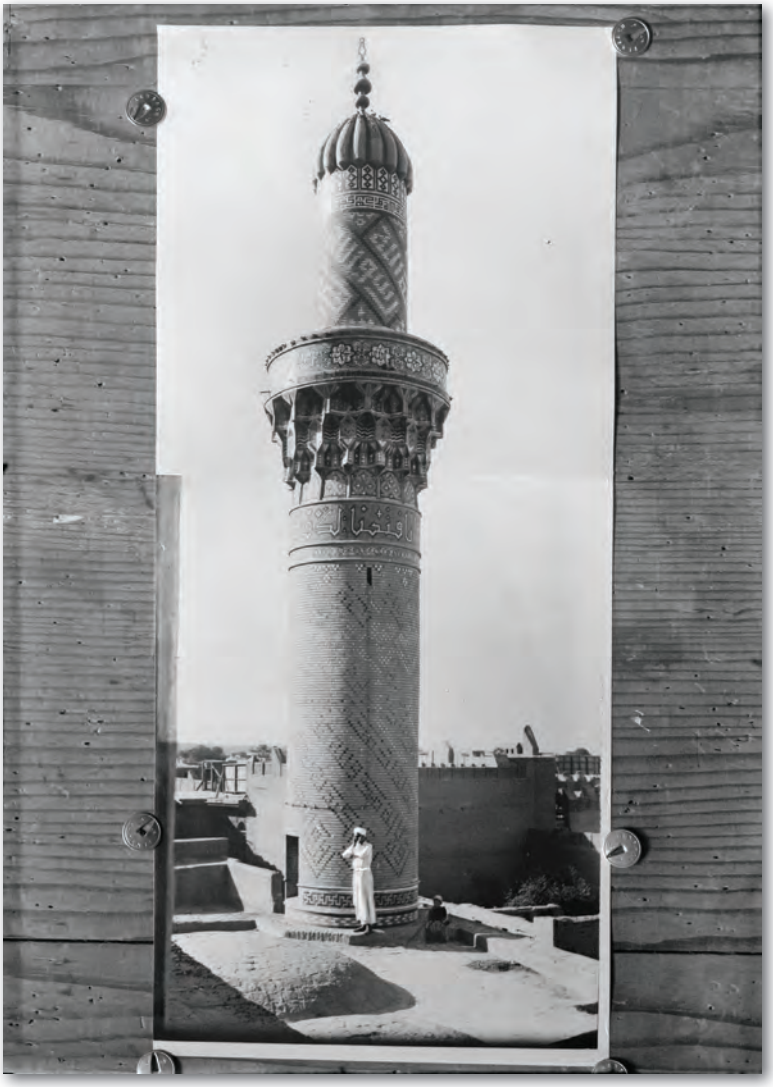

Resim 51: Bağdat Haydar Han Camii

Y. A. HUS, 403/6

Resim 52: Tahran'da bir panayır

67

PARİS'TE BULUNAN İRAN ŞAHI'NA BİR ANARŞİST TARAFINDAN SUİKAST DÜZENLENDİĞİNE DAİR

Paris'te bulunan İran Şahı'na İtalya veya Fransız asıllı bir anarşist tarafından tabanca ve bıçak ile suikast düzenlendiği, kazadan yara almadan kurtulan Şah'a Padişah'ın tebrik mesajının iletildiği

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi

Paris Sefaret-i Seniyyesi'nden şifre

Bundan takrîben iki saat evvel İran Şahı hazretlerine bir suikasd icra edilmişdir. Sûret-i vuku'u ber-vech-i âtî arz olunur. Şah-ı müşârunileyh tenezzüh zımnında bir açık arabaya râkiben sâkin olduğu daireden caddeye çıkar çıkmaz seyirciler meyânında duran tahminen yirmi beş yaşlarında bir âdem ansızın basamağına çıkmış ve elindeki bastonu Şah'ın koluna dayadıkdan sonra sağ eliyle dokuz milimetro çapında bir rovelver çekmiş ise de Şah'ın arabasında ve karşısında oturan vezir der-bâr câninin ellerine sarılarak tabanca istimâ'linden men' eylediği gibi muvâzenesini dahi şaşırtıp arabanın basamağından aşağı indirmiş ve polisler dahi bir taraftan saldırmış ise de merkûm tabancayı bırakıp büyücek kama çekmiştir. Ancak kamayı da istimâ'le muvaffak olmaksızın derdest edilmiştir. Merkûm kim olduğunu şu dakikaya kadar istintâkında itiraf etmemiş ise de polisin en kuvvetli tahminine göre İtalyan veyahûd Fransa'nın İtalyaya karîb eyâleti ahalisinden ve anarşist takımından imiş. Bu vak'ayı müteâkib derhal Şah'ın ikâmetgâhına bizzât azimetle müşarünileyh hazretlerinin avn ve inâyet-i Samadâniye ile şu kazâdan halâs olmalarından dolayı metbu-ı mu'azzam ve mufahhamım zât-ı akdes-i hazret-i Padişahî ve Hükûmet-i Seniyyeleri nâm-ı âlîsine olarak teberrük ve usulen ve kâideten söylenilmesi lâzım gelen şeyleri iblâğ eyledim.

Fî 2 Ağustos sene 1900

Münir

*

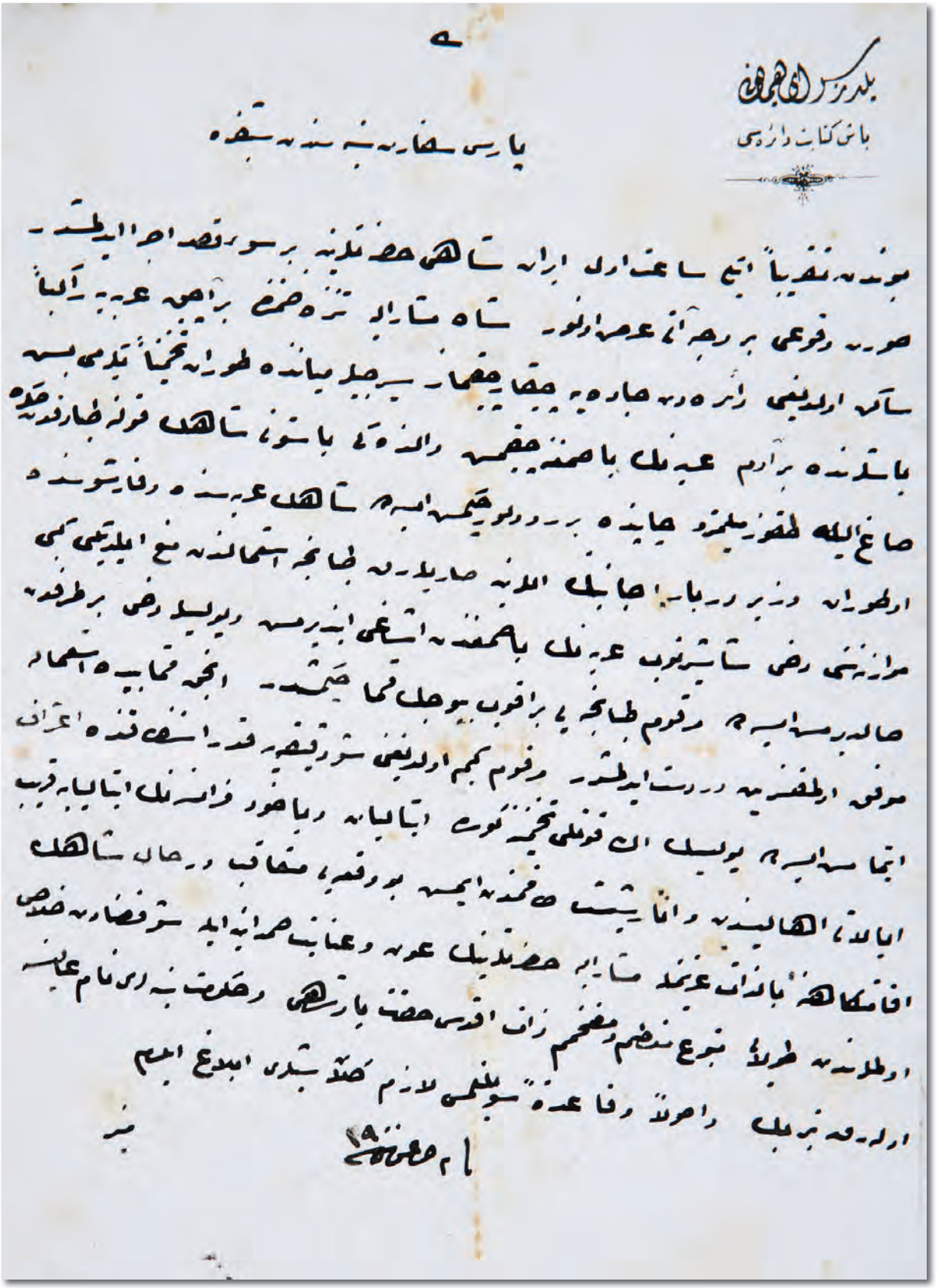

ه

بلدیز سرای همایونی
باش کتابت دائره‌سی

پاریس سفارت سنه‌سندن شفره

بوندن تقریباً ایکی ساعت اول ایران شاهی حضرتلرینه بر سوء قصد اجرا ایدلمشدر
صورت وقوعی بر وجه آتی عرض اولنور. شاه مشارالیه تنزه ضمنده بر آچیق عربه‌یه راکباً
ساکن اولدیغی دائره‌دن جاده‌یه چیقار چیقماز سیرجیلر میاننده طوران تخمیناً یکرمی بش
باشلرنده بر آدم عربه‌نک باصمغنه چیقمش والده‌کی باستونی شاهک قولنه طبارقدن صکره
صاغ الیله طقوز میلمتره چاپنده بر رودلور چکمش ایسه‌ده شاهک عربه‌سنده و فارشوسنده
اوطوران وزیر دربار اجانبک الکینه صاریلرق طبانجه استعمالندن منع ایلدیکی کبی
موازنه‌سنی دخی شاشیرتوب عربه‌نک باصمغندن اشاغی ایندیرمش و یولیسله دخی بر طرفدن
حالدیرمش ایسه‌ده مرقوم طبانجه‌یی بر اقوب بیوجک قما چکمشدر. انجق قمابیده استعماله
موفق اولمقسزین دردست ایدلمشدر. مرقوم کیم اولدیغی شو دقیقه‌یه قدر اشتراکنده اعتراف
ایتمامش ایسه‌ده یولیسک اک قوتلی تخمینه کوره ایتالیان و یاخود فرانسه‌نک ایتالیایه قریب
ایالاتی اهالیسندن و انارشیست صاقمندن ایمش بو وقعه‌یی متعاقب در حال شاهک
اقامتگاهنه بالذات عزیمتله مشارالیه حضرتلرینک عون و عنایت صمدانیه ایله شو قضادن خلاص
اولملرندن طولایی تبرع منظم و مضخم ذات اقدس حضرت پادشاهی و حکومت سنیه‌لری نام عالیسنه
اولدرق تبریک و احوالا و قاعدةً سویلنمسی لازم کلان شیلری ابلاغ ایلدم

میر

۱۲ صفر سنه ۱۹۰۰

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi

Paris Sefaret-i Seniyyesi'nden şifre

Diğer telgrafla arz eylediğim vechile bu sabahki suikasdin savn-ı samadâni ile tesir kalmasından dolayı İran Şahı hazretlerine cihet-i câmi'a-yı İslâmiye ve beyne'd-devleteyn câri olan müvâlat-ı hasene iktizâsınca nâm-ı akdes-i hazret-i Hilâfet-penâhîye olarak lisân-ı münâsible nüvâziş-kârâne ve muhâleset-perverâne bir suretde ve kemâl-i müsâraatla bilâ-ifâte-i vakt icra eylediğim tebrikât ve tebligâtın Şah hazretlerince bilhassa ve pek ziyade mûcib-i mahzûziyet olduğu ve Şah-ı müşârunileyhin memnuniyet ve teşekkürâtını beyan için suret-i mahsusada kendisini memur eylediği Sadrıazam Emnü's-saltana şimdi âcizlerine iblâğ eylemiş ve sadrıazam-ı müşârunileyh ayrıca âcizlerine dahi muamele-i nüvâziş-kârâne-i mezkûreden dolayı beyan-ı şükrân ve minnetdârî etmişdir.

Fi 2 Ağustos sene [1]900

Resim 53: Nasıruddin Şah

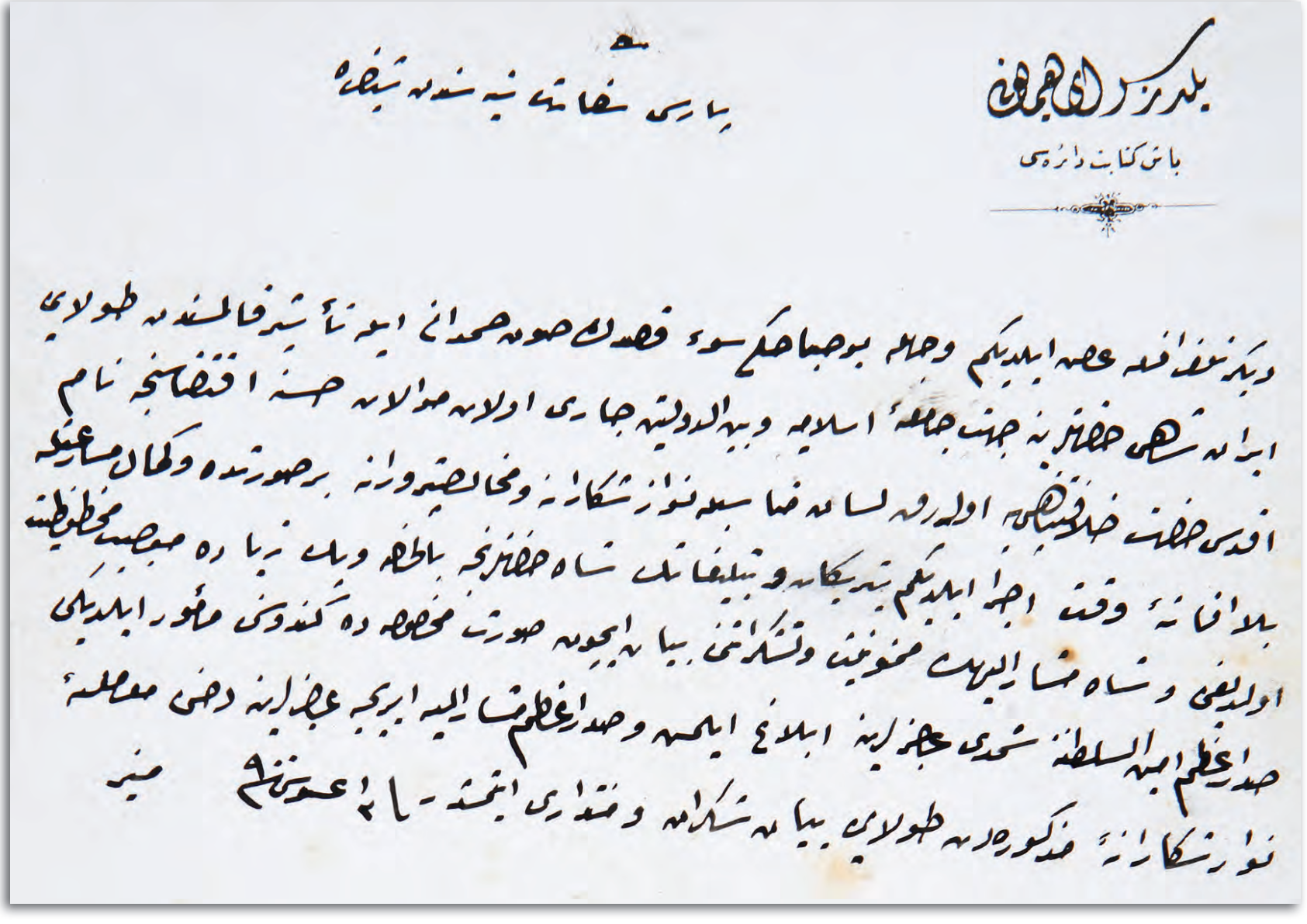

Y. PRK. EŞA, 36/6

Bâbıâli
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nezâreti'nden 2 Ağustos sene [1]900 tarihiyle Paris Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan 295 numaralı telgrafnâmenin bir tercümesidir

Bu sabah İran Şahı hazretleri araba ile ikâmetgahlarından çıkdıkları sırada bir şahıs elinde rovelver olduğu halde "Yaşasın evlâd-ı ümmet" nidâsıyla arabanın basamağına doğru atılmış ve arabada bulunan Şah hazretlerinin Teşrifât Nâzırı câninin kolunu tutub silahını elinden düşürmüşdür. Her ne kadar merkûm bıçak çekerek tekrar atılmak istemişse de zabıta memurları kendisini yere yıkmış ve halkın muâvenetiyle tevkîf eylemişlerdir. Merkûm ismini söylememekde ısrar ediyorsa da Fransa zabıtası kendisinin an asl İtalyalı veya Fransa'nın eyâlât-ı cenûbiyesi ahalisinden bir anarşist olduğu zannındadır. Bizzât müşârunileyhin ikâmetgâhına azimetle nâm-ı nâmi-i hazret-i Padişahîye ve Hükûmet-i Seniyye nâmına olarak ber-mu'tâd arz-ı tebrikâta müsâraat etdim.

*

Resim 54: Salaruddevle

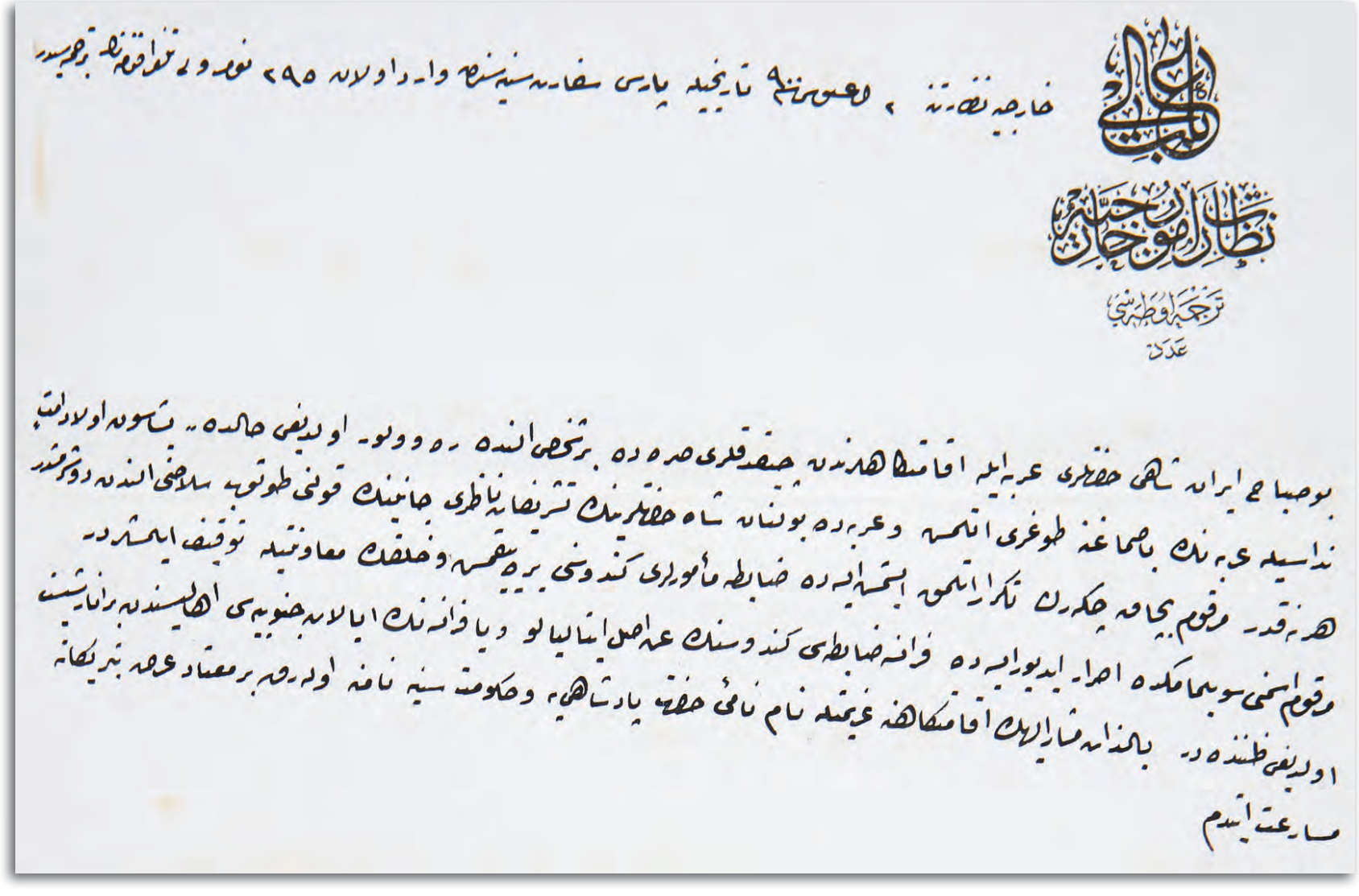

باب عالی

نظارت امور خارجیه

ترجمه اوطه‌سی

عدد

خارجیه نظارتنه ۲ اغسطوس سنه ۹۰۰ تاریخیله پارس سفارت سنیه‌سندن وارد اولان ۲۹۵ نومرولی تلغرافنامه‌نك ترجمه‌سیدر

بو صباح ایران شاهی حضرتلری عربه ایله اقامتگاهلرندن چیقدقلری صره‌ده برشخص الندن ره‌وولور اولدیغی حالده پشاسون اولادامت
نداسیله عربه‌نك باصماغنه طوغری اتلمش و عربه‌ده بولنان شاه حضرتلرینك تشریفات ناظری جانینك قولنی طوتوب سلاحنی الندن دوشرمشدر
هر نه قدر مرقوم بچاق چکه‌رك تکرار اتلمق ایستمش ایسه‌ده ضابطه مأمورلری کندوسنی یره یقمش و خلقك معاونتیله توقیف ایلمشلردر
مرقوم اسمنی سویلمامکده اصرار ایدیور ایسه‌ده فرانسه ضابطه‌سی کندوسنك عن اصل ایتالیالو و یا فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سی اهالیسندن برانارشیست
اولدیغی ظننده‌در بالذات مشارالیهك اقامتگاهنه عزیمتله نام نامی حضرت پادشاهی‌یه و حکومت سنیه نامنه اوله‌رق بر معتاد عرض تبریکاته
مسارعت ایتدم

Bâbıâli
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded: 1376

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Şehâmetlü İran Şahı hazretlerinin araba ile ikâmetgahlarından çıkdıkları sırada bir şahıs elinde rovelver olduğu halde arabanın basamağına doğru atılmış ve arabada bulunan Şah-ı müşârunileyhin Teşrifât Nâzırı câninin silahını elinden düşürmüş olduğunu ve her ne kadar merkûm bıçak çekerek tekrar atılmak istemiş ise de zabıta memurları tarafından tevkîf edilip merkûmun an-asl İtalyalı veya Fransa'nın eyalât-ı cenûbiyesi ahalisinden olduğu zabıtaca zannedildiği ve müşârunileyhin ikâmetgâhına bizzat azimetle nâm-ı nâmi-i hazret-i Padişahîye ve Hükûmet-i Seniyye nâmına olarak ber-mu'tâd arz-ı tebrikâta müsâraât eylediğini şâmil Paris Sefîri atûfetli beyefendi hazretlerinden alınan 2 Ağustos sene [1]900 tarihli ve iki yüz doksan beş numaralı telgrafnâmenin tercümesi leffen takdim kılınmağla emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 Rebiülâhir sene [1]318 ve fî 21 Temmuz sene [1]316 / [4 Ağustos 1900]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

*

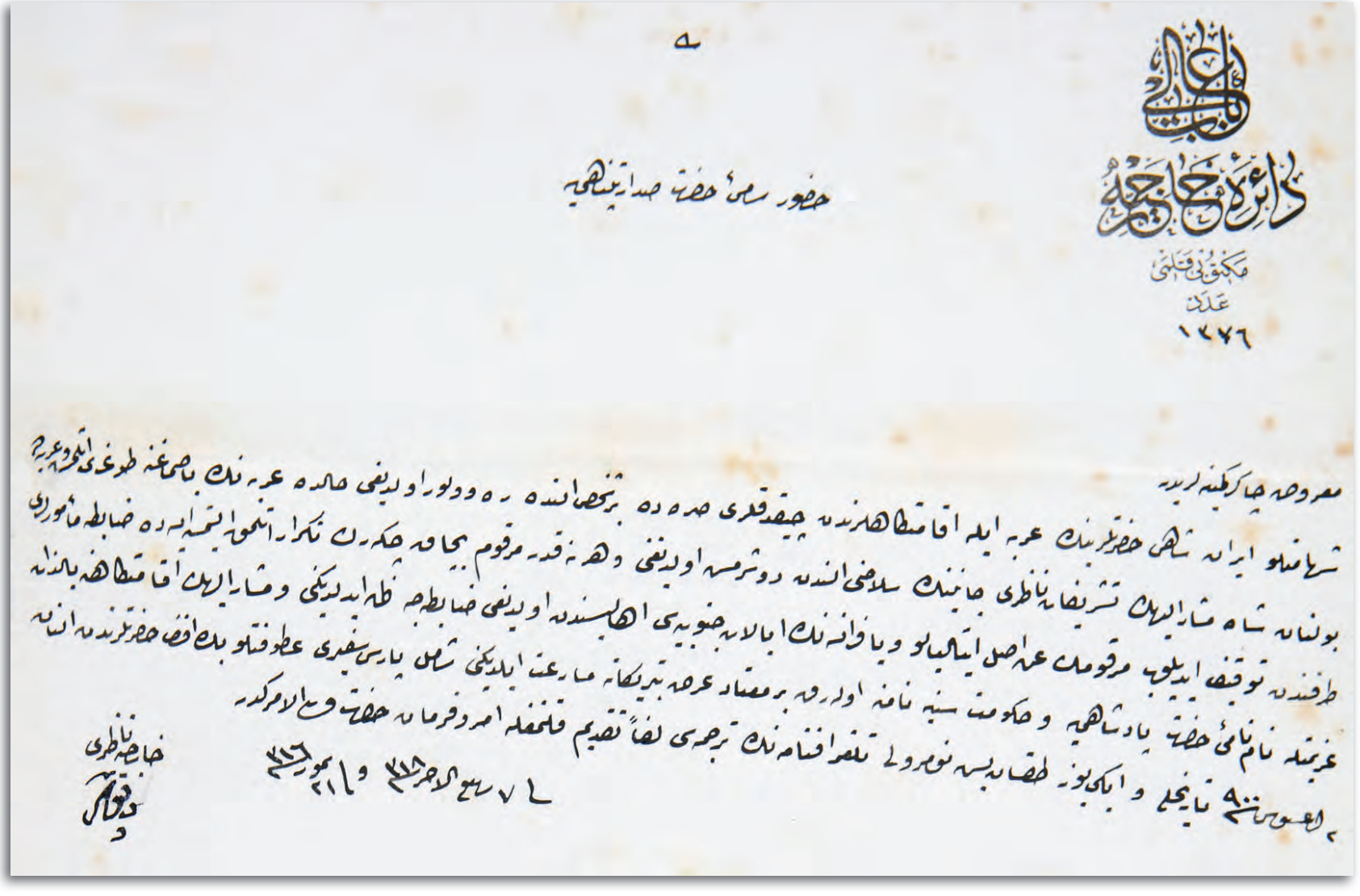

دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
١٢٧٦

٥

حضور سامی حضرت صدارتپناهیه

معروض چاکر کمینه‌لریدر

شهامتلو ایران شاهی حضرتلرینک عربه ایله اقامتگاهلرندن چیقدقلری صره‌ده برشخص الندن ره‌وولور اولدیغی حالده عربه‌نک باصماغنه طوغری اتلمش و عربه‌جه
بولنان شاه مشارالیهک تشریفات ناظری جانبنک سلامتی الندن دوشرمش اولدیغی و هر نه قدر مرقوم بیچاره چکه‌رک تکرار اتلمق ایتمش ایسه‌ده ضابطه مأمورلری
طرفندن توقیف ایدیلوب مرقومک عن اصل ایتالیالو و یا فرانسه‌نک ایالات جنوبیه‌سی اهالیسندن اولدیغی ضابطه‌جه ظن ایدلدیکنی و مشارالیهک اقامتگاهنه بالذات
عزیمتله نام نامی حضرت پادشاهیه و حکومت سنیه نامنه اولرق بر معتاد عرض تبریکاته مسارعت ایلدیکنی شامل پارس سفیری عطوفتلو بک افندی حضرتلرندن الندن
٢ اغسطوس سنه ٩٠٠ تاریخلی و ایکی یوز طقسان بش نومرولی تلغرافنامه‌نک ترجمه‌سی لفاً تقدیم قلنمغله امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر

٧ ربیع الآخر سنه ٣١٨ و ٢١ تموز سنه ٣١٦

خارجه ناظری
[illegible]

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
459

Şehâmetlü İran Şahı hazretlerinin araba ile ikâmetgâhlarından çıkdıkları sırada bir şahıs elinde rovelver olduğu halde arabanın basamağına doğru atılmış ve arabada bulunan Şah-ı müşârunileyhin teşrifât nâzırı câninin silahını elinden düşürmüş olduğunu ve her ne kadar merkûm bıçak çekerek tekrar atılmak istemiş ise de zabıta memurları tarafından tevkîf edilip merkûmun an asl İtalyalı veya Fransa'nın eyâlât-ı cenûbiyesi ahalisinden olduğu zabıtaca zannedildiği ve müşârunileyhin ikâmetgâhına bizzat azimetle nâm-ı nâmi-i hazret-i Padişahîye ve Hükûmet-i Seniyye nâmına olarak ber-mu'tâd arz-ı tebrikâta müsâraât edildiğini şâmil Paris sefîri beyefendi hazretlerinden gelen telgrafnâmenin tercümesi Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin ol bâbdaki tezkiresiyle beraber arz ve takdim kılındı efendim.

Fî 7 Rebiülâhir sene [1]318 ve fî 21 Temmuz sene [1]316 / [4 Ağustos 1900]

Sadrıazam
Rıfat

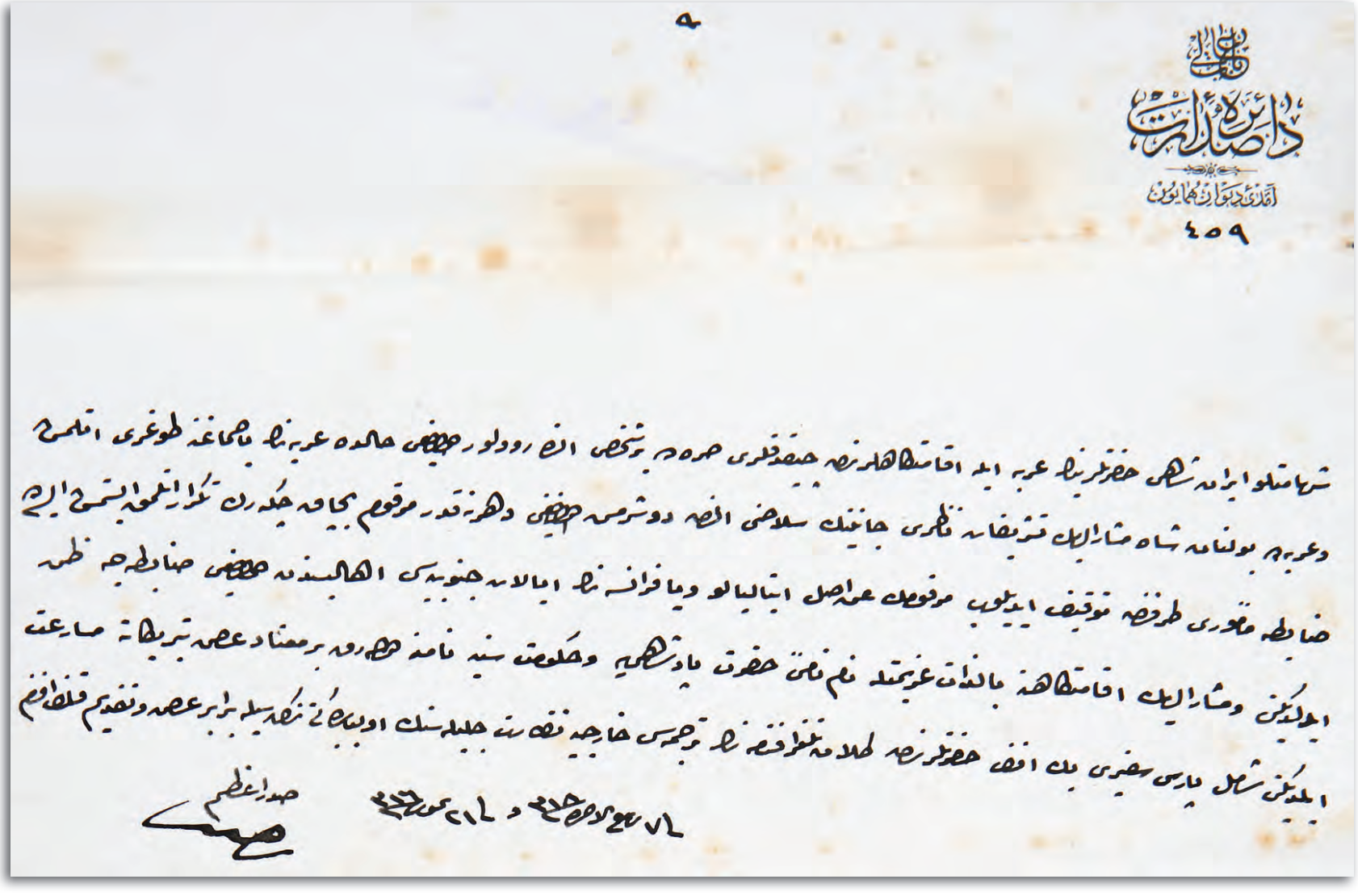

Y. A. HUS, 409/31

68

İRAN SADRIAZAMI İLE OSMANLI HARİCİYE NÂZIRI ARASINDA MÜZAKERE EDİLEN HUSUSLARIN PADİŞAH'A SUNULDUĞU HAKKINDA

İran Şahı'nın İstanbul'u ziyaretlerinde iki devlet arasında halledilemeyen bazı konuların sonuçlandırılması isteğinin, İran Sadrıazamı ile Osmanlı Hariciye Nâzırı arasında müzakere edilerek Padişah'a sunulduğu

Daire-i Hariciye
Hususîye
587

Şehâmetlü İran Şahı hazretlerinin Dersaadet'i ziyâretleri esnasında beyne'd-devleteyn mevcud bazı mesâil-i mu'allakanın tesviyesi hakkında gösterdikleri arzuya mebnî lede'l-arz şeref-sâdır olan müsaade-yi seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî üzerine keyfiyet İran Sadrıazamı hazretleriyle zât-ı âlî-yi atûfîleri arasında müzâkere edilerek evrâkı taraf-ı âlîlerine tevdi' edilmiş olduğu halde henüz netice hâsıl olmadığından ve sadr-ı müşârunileyh tarafından istifsâr-ı keyfiyet edilmekde olduğundan bahisle mesâil-i mezkûrenin fasl ü halli zımnında keyfiyetin atebe-i aliyyeye arzı istidâsını hâvi cânib-i sefaretden verilen takrîrin sureti leffen takdim kılınmış olmakla emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 17 Ramazan sene 1318 ve 26 Kânûn-ı evvel sene [1]316 / [8 Ocak 1901]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

*

دائرهٔ خارجه

خصوصیه

٥٨٧

شهامتلو ایران شاهی حضرتلرینك در سعادتی زیارتلری اثناده بین الدولتین موجود بعض مسائل معلقه نك تسویه سی حقنده
کوستردکلری ارزویه مبنی لدی العرض شرفصادر اولان مساعدهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی اوزرینه کیفیت ایران صدر اعظمی
حضرتلریله ذات عالی عطوفتلری اره سنده مذاکره ایدیلرك اوراقی طرف عالیلرینه تودیع ایدلمش اولدیغی حالده هنوز نتیجه
حاصل اولمدیغندن وصدر مشار الیه طرفندن استفسار کیفیت ایدلمکده اولدیغندن بحثله مسائل مذکوره نك فصل وحلی
ضمننده کیفیتك عتبهٔ علیایه عرضی استدعاسنی حاوی جانب سفارتدن ویریلان تقریرك صورتی لفاً تقدیم قلنمش
اولمغله امر وفرمان حضرت من له الامر کدر

١٧ رمضان ١٣١٨ [illegible] ٢٦

خارجه ناظری
[illegible]

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi

11 Ramazan sene [1]318 tarihiyle İran Sefareti'nden mevrûd takrîrin suretidir

Metbû'-ı mufahham ve mu'azzam zât-ı â'lî-hazret-i akdes-i Şahî'nin Dersaadet'e teşrîfleri esna[sın]da işkalâta dûçâr olan devleteynin cihet-i câmia'-yı İslâmiyeti ve münesebât-ı hasenesiyle gayr-ı münâsib bulunan bazı mesâilin hall ü faslını arzu ve lede'l-arz müsaade-yi hazret-i şehrîyârî buyrulması üzerine devlet-i metbûa-yı senâverî Atabek-i azâm ve Sadr-ı azamî Eminü's-sultan fehâmetlü Ali Asgar Han hazretleriyle Mabeyn-i Hümayun Başkâtibi atufetlü Tahsin Beyefendi hazretleri meyânında müzâkeresi cereyan ve evrâkı müşârunileyh hazretlerine tevdi' kılındığı halde henüz semere-i müfîdesi görülemediğine ve keyfiyet peyderpey Sadaret-i müşârunileyhâdan istifsâr buyrulmakda olduğuna binâen mesâil-i ma'rûzanın hüsn-i tesviyesine irade-i seniyye şeref-sudûru zımnında keyfiyet atebe-i ulyâ-yı hazret-i şehriyârîye arz ve istirhamını ve neticesinin savb-ı senâverîye inbâsını himem-i aliyye-i Nezâret-penâhîlerine ibzâli iltimâsı vesilesiyle temdîd-i vid ve meveddete ibtidâr kılındı.

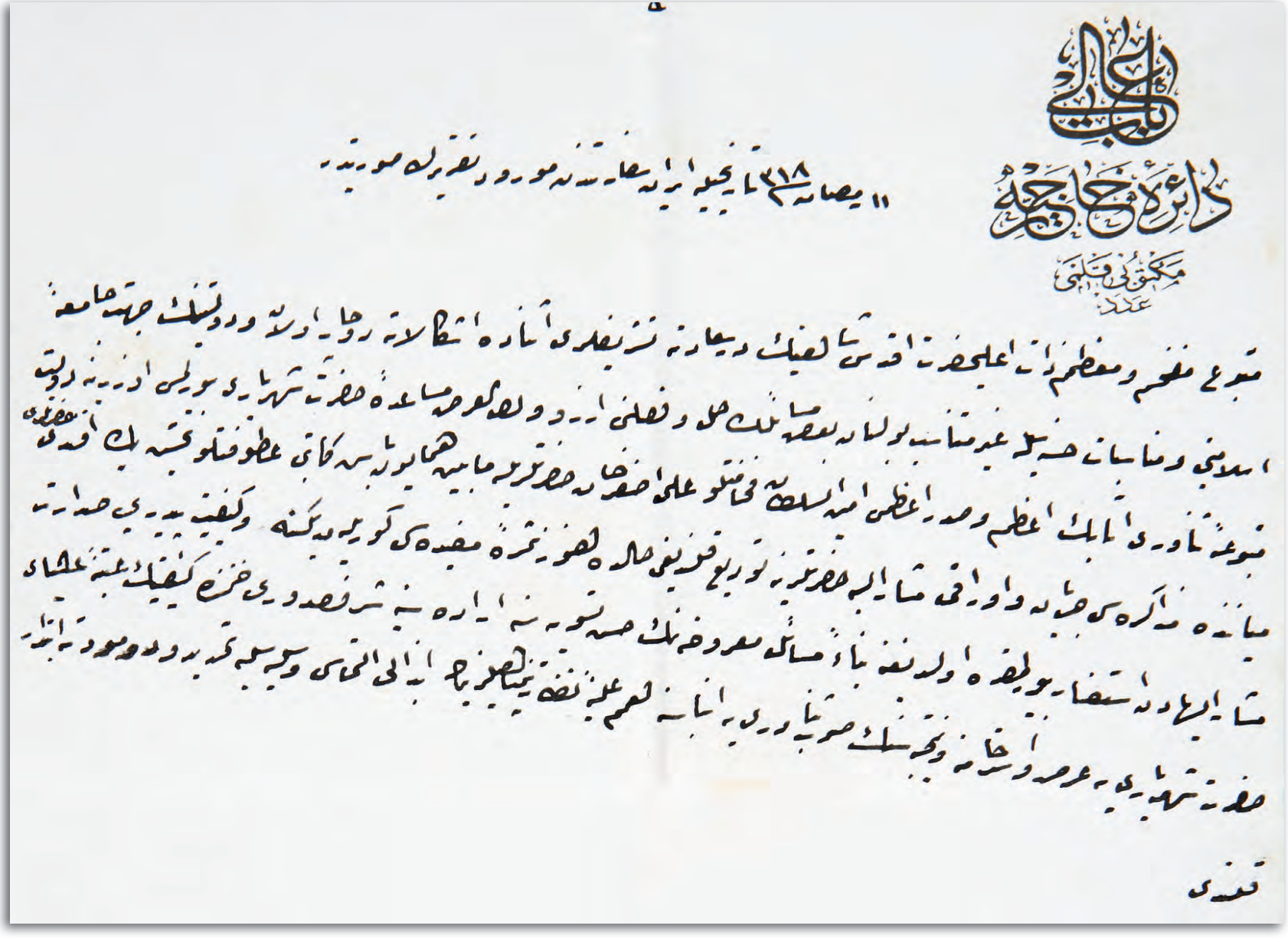

Y. MTV, 210/71

AFGANİSTAN EMİRİ ABDURRAHMAN HAN'IN LONDRA'DA YAYINLATTIRDIĞI KİTABIN ARKASINDAKİ NİYETLERE DAİR

Afganistan Emiri Abdurrahman Han'ın Londra'da bir kitap yayınlattırdığı, asıl maksadın bu vesile ile İngiltere'nin Afganistan'a yaptığı vaatlerin müzakeresi olduğu, diğer taraftan Rusya ve İngiltere'nin Asya Kıtası'nda işbirliği içinde bulunarak İran'ı Osmanlı'dan, Afganistan'ı İran'dan soğutmak niyetinde oldukları

Vaşington
Sefaret-i Seniyyesi

Veli-ni'met Padişahım

Afganistan Emiri Abdurrahman Han bendelerinin Londra'da bir kitap neşretdirmiş olduğu malûm-ı celîl-i hazret-i Hilâfet-penâhîleridir. Bu münasebetle suret-i muhakkakada haber aldığım malûmât-ı mühimmeyi hasbe'l-ubûdîyye arz ediyorum. Bu kitapları neşr bir bahânedir. Abdurrahman Han bu bahâne ile en mutemed memurunu Londra'ya göndermişdir ki maksad ikidir. Evvel-emirde İngiltere emire hafiyyen vermekde olduğu meblağın tezyîdini va'd etmiş olduğundan bunun müzâkeresi ceryân etmişdir. Maksad-ı sâni ise menâfi' ve hukuk-ı mukaddese-i zıllulâhîleri aleyhinde tertîb edilmiş bir fesâdın tahkikine yani Asya meselesine müteallikdir. Şöyle ki: Rusya ve İngiltere'nin Asya'da müttefik oldukları nokta akvâm-ı Müslime'yi hem yekdiğerlerinden hem de cânib-i celîl-i Hilâfet'den tebrîd ve teb'id etmek olduğundan Rusya İran'ı bizden ve İngiltere Afganistan'ı İran'dan soğutmağa muvaffak olmuşlardır. Hele İran ile Afganistan beyninde ma'a't-teessüf hiçbir münasebet ve raddiye kalmamıştır. İran Şahı'nın hâk-i pây-i hümayun-ı mülûkânelerine yüz süreceği sırada Rusya tarafından bir yalan uydurulup "Devlet-i Aliyye İran'ın taksimini Rusya'ya teklif eyledi fakat biz reddettik!" denilmiş ve Rusya bendegânından olup menkûb iken Rusya entrikasıyla tekrar sadrıazam nasb edilen Ali Asgar Han'ın te'minâtı sâyesinde Şah bu söze inanmışdır. Bu muhakkakdır. Fakat bu söz Şah-ı İran'a hâk-i pây-i mu'alla-yı velini'met-i bî-minnet-i âzamîlerine mülâki olmakla mübâhi olduğu hengâmda mı yoksa sonra mı söylenmiş, bu ciheti öğrenemedim. Ma'mâfih Şah-ı müşârunileyhin huzur-ı Zıllulâhîleri'ndeki ahvâl ve akvâlinden hâk-i pây-i hümayun-ı şehriyârîleri bu noktayı istintâc buyurabilirler. Lâkin

İngilizler işbu fesâddan dahi istifade ile Afganistan Emiri'ne "Rusya İran'a Herat ve havalisini vaad etmiş. Şah da bizim müsaademizi almaya geliyor idi. Arzusunu değil kendisini bile İngiltere'ye kabul etmedik. Zâten İran'ı Herat'a sevk eden Rusya bu bâbda Devlet-i Aliyye ile hem-fikirdir. Bu halde Devlet-i Aliyye Azerbaycan'dan ve Rusya da Bahr-ı Hazar'dan bir parça alacaklardır. Halife-i İslâm iki Müslüman devletin böylece parçalanmasına delâlet ediyor demektir !" demişlerdir. Bu dahi muhakkakdır. Biçare emir mahzûn ve müteessir olarak ve hayli telaşa düşerek mutemed adamlarından birini kitap neşri bahanesiyle Londra'ya ve bir diğerini de hafiyyen Petersburg'a göndererek tedkik-i mesele kaydına düşmüş. Mesele bundan ibarettir.

Akvâm ve düvel-i İslâmiye'nin dâmen-i pak ve muhterem Hilâfet-penâhîlerine kemâl-i ubûdiyyetle sarılacakları hengâmda çıkarılagelmekde olan bu gibi havâdisleri tekzîb ve men'-i tekerrürde yed-i mü'eyyed-i zıllulâhîlerindedir. Filhakika ittihâd-ı İslâm hakkında ecdâd-ı izâm-ı tâcidârilerinin sarf eylemiş oldukları himem-i âliyyenin lüzumu derecede semere-bahş olamamasının sebebi İran'ın mevkî-i coğrafîsi olduğu gibi Asya akvâm-ı İslâmiyesi beyninde mevcud olan teşettütün esbâbından en mühimmi de Şiiyyet-i İraniye'dir. Cedd-i büzü[r]gvâr-ı Şehriyarîleri Yavuz Sultan Selim Han hazretlerinin işbu Şiîyyet-i İraniyeyi hemân mahv eylemek derecesinde ibrâz buyurmuş oldukları hidmet-i celîle ma'a-teessüf refte refte kuvvetini gâib eylemişdir. Mamafih gayet ucuz bir meblağ ile iştirâsı kolay olan İran ulemâsını elde ederek ve kudretli azâmetli yed-i mübîn-i zıllulâhileriyle Şi'a'ya bir darbe-i şedîde urarak Asiyân-ı İslâmı tevhîd eylemek arzu buyrulduğu takdîrde işbu gayret-i mukaddese-i Hilâfet-penâhîlerine ruhaniyyet-i hazret-i Peygamberin rehber-i muvaffakiyyet olacağı âşikârdır. İranîlerin unutmuş veyâ hiç öğrenmemiş oldukları "Deli Petro" vasiyetnâmesinin sekizinci bendini Şah hazretlerine bir suret-i nâzikânede anlatmak ve "İranı refte refte parçalayıp zabt etmek için hiçbir fırsat gayb etmemek ve Acem Körfezi'ni dahi alıp Suriye vasıtasıyla Hind ve Bahr-i Sefîd ticaretini ihyâ etmek lâzımdır" dediğini ve tehlike meydanda iken lâf u güzâfa aldanmayıp akvâm-ı Müslime-i sâire ile beraber Hilâfet-i uzmâ'ya rabt kılıp ubûdiyet etmek yegâne ümid-i necât olduğunu Acemlerin zihinlerine yerleşdirmek mütevakkıf-ı emr u ferman-ı azâmet-nişan-ı velini'met-i bî-minnet-i azâmileridir, ferman.

Vaşington fî 3 Şubat sene 1901

Ali Ferruh kulları

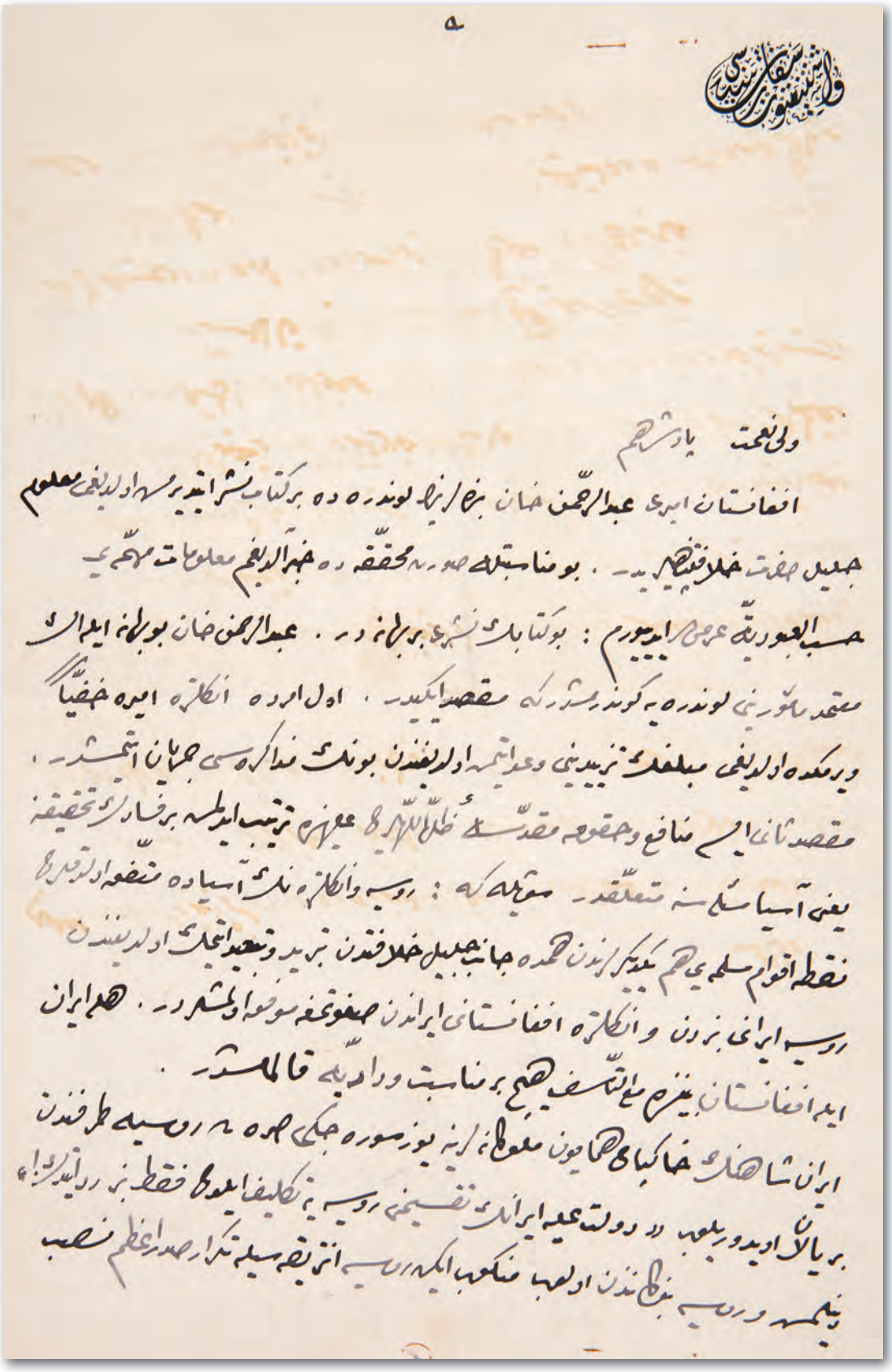

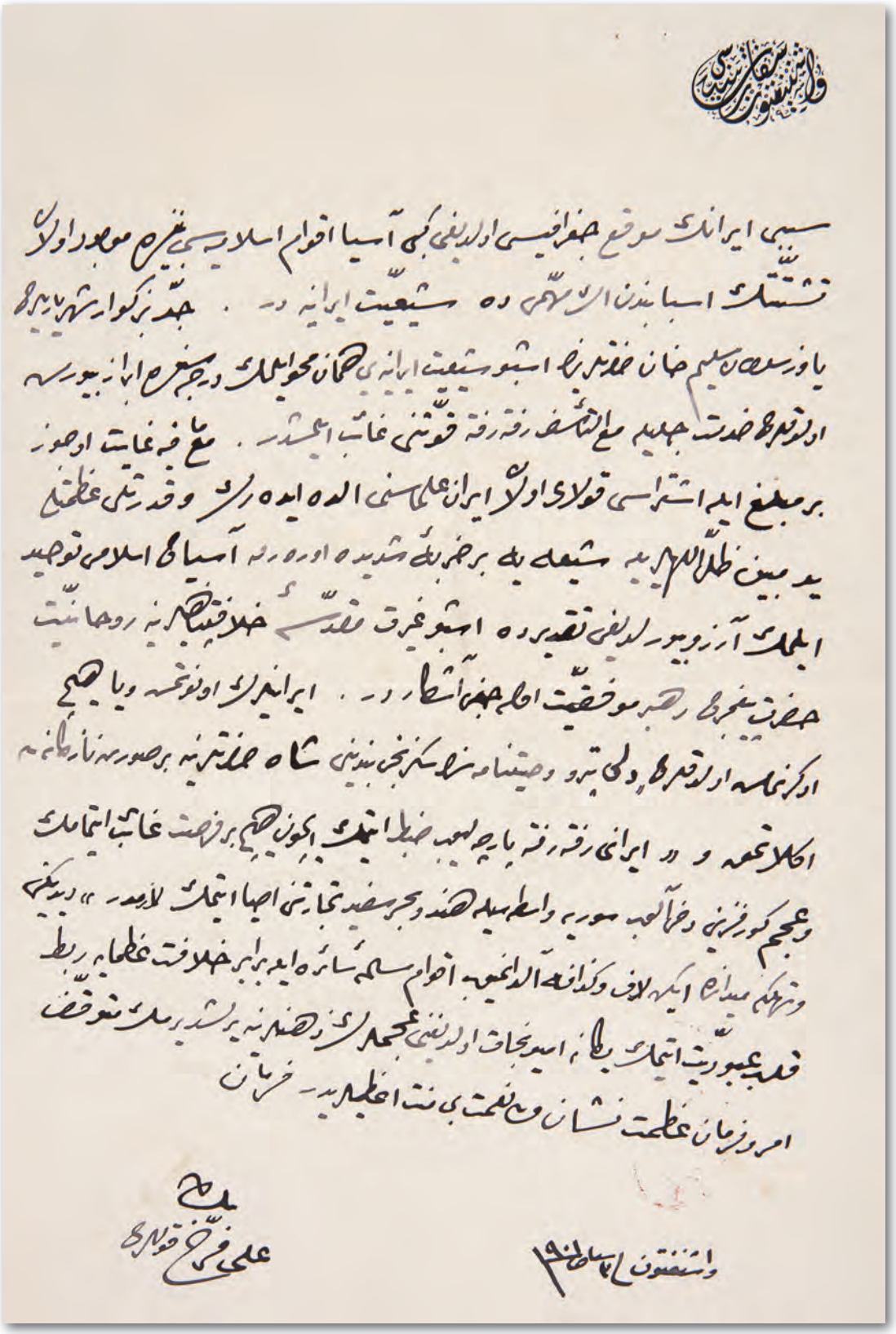

Y. PRK. EŞA, 37/36

Resim 55: Gilan Mücahidlerinden bazıları

70

İRAN ŞEHZÂDESİ ESEDULLAH HAN'IN KERBELA'YA GELEN ZİYARETÇİLER İÇİN YAPTIRMAK İSTEĞİ MİSAFİRHANENİN HAZİNECE DESTEKLENECEĞİ HAKKINDA

İran şehzadesi Esedullah Han'ın Kerbela'da ziyaretçiler için misafirhane yaptırmak isteği, çoğunluğu Şii olan kent halkını İran'a yönlendireceğinden, bu isteğin Hazine'nin katkısı ile Devlet tarafından karşılanarak yerine getirilmesinin uygun görüldüğü

Dahiliye
Mektubî Kalemi

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Fî 17 Safer [1]319 ve fî 22 Mayıs [1]317

Kerbela'ya gelen züvvâr-ı İraniye ve sâireden fakîr ve ma'lûl olanları tedavi ve iâşe eylemek üzere Kerbela kasabasında bir Darülhayr te'sisi ve inşasına ruhsat itâsı Kerbela'da mukîm İran şehzâdelerinden Nizâmü'l-ulemâ Hacı Esedullah Han tarafından istidâ' ve Kerbela Mutasarrıflığı'ndan gönderilen harita ile keşf-i evvel raporunun isrâ kılındığından ve livâ-yı mezkûr bir hayli halkın ziyâretgâhı olup bunların bir kısmı fakir ve âciz olmakla beraber barınacak yerleri bulunmamasından dolayı cevâmi-i şerife havlilerinde ve ba'zen zokaklarda yatmakda olduklarından ve şu halin men'iyle esbâb-ı tedavi ve infâklarının te'mini zımnında münasib bir mahal tedarik ve tahsisine mahallî beledîsinin hal-i hazırı müsaid olmadığından ve Kerbela'da bir gurebâ hastahânesi te'sisine kadar böyle bir Darülhayr inşası için mûmâileyh tarafından gösterilen rağbet hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarınca müstelzim-i menfaat olacağından bahisle icra-yı icabı livâ-yı mezkûr mutasarrıflığından bildirildiğine ve suret-i iş'ârı muvafık-ı maslahat göründüğüne dair Bağdad Vilayet-i Celîlesinden alınan 12 Nisan sene [1]317 tarihli ve yirmi dört numaralı tahrirât ve melfûfâtının takdimiyle istîzân-ı keyfiyete müsâberet olundu, ol bâbda.

[5 Haziran 1901]

**

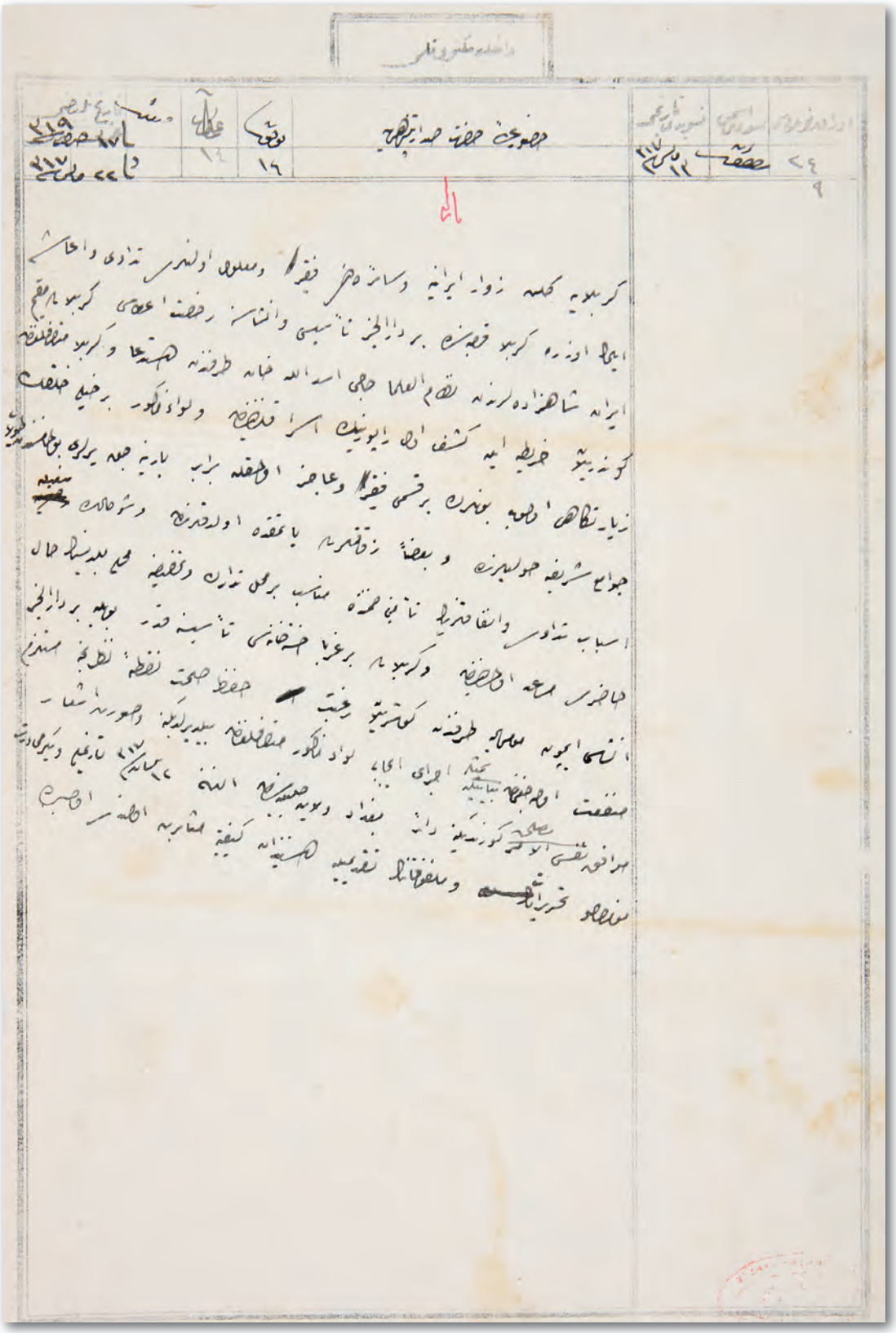

DH. MKT, 2493/66

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır
22 Safer [1]319

Hülâsa-i Meâli

Kerbela'ya gelen züvvâr-ı İraniye ve sâireden fakir ve ma'lûl olanları tedavi ve iâşe edilmek üzere Kerbela kasabasında dokuz odalı bir misafirhâne te'sis ve inşasına ruhsat itâsı Kerbela'da mukîm İran şahzâdelerinden Nizâmü'l-ulemâ Hacı Esedullah Han tarafından istidâ kılındığına dair Kerbela Mutasarrıflığı'ndan iş'ârâtdan bahisle Bağdad Vilayeti'nden vârid olan tahrirât ve evrâk-ı sâirenin leffiyle Dahiliye Nezâreti'nden gönderilen tezkire kırâat ve mütâlaa olundu.

Kararı

Meâllerinden müsteban olunduğu üzere livâ-yı mezkûr bir hayli halkın ziyaretgâhı olub bunların bir kısmı fakir ve âciz olmakla beraber barınacak yerleri bulunmamasından dolayı cevâmi'-i şerife havlilerinde ve bazen zokaklarda yatmakda bulunduklarından bu gibilerin tedavi ve infâkları için bir gurebâ hastahânesi te'sisine kadar mûmâileyh tarafından inşasına ruhsat istenilen misafirhânenin hıfz-ı sıhhat nokta-i nazârından müstelzim-i menfaat olacağı ve masârif-i inşaîyesinin on bin küsur guruşdan ibaret olacağı mezkûr mutasarrıflıkdan bildirildiği der-miyân olunuyor ise de esna-yı müzâkerede Adliye Nâzırı paşa tarafından verilen izahâta göre Kerbela ve civarı gibi İranîlerin kesretle amed-şüd etmekde bulundukları mahallerde İranîlerin bu misüllü mebâni tesis eylemeleri kısm-ı ekseri Şii olan ahalinin efkâr ve enzârda başka suretle tesirâta sebeb olabileceği cihetle siyâseten caiz olamayacağından oraca gerek ahaliden ve gerek züvvârdan bulunan fukarâ-yı merzânın infâk ve tedavisi için lüzumu bedihî olan gurebâ hastahânesinin ihtiyacât-ı mahalliye ile mütenasib bir suretde devletçe tesis ve inşası takarrur etdiği halde Bağdad Vilayeti'nce bir hayli iâne toplanacağı misüllü livâ-yı mezkûr belediyesince bu bâbda muâvenet olunabileceği ve mûmâileyh Hacı Esedullah Han tarafından tesisi istidâ olunan misafirhâne içün sarfedilecek akçe iâneten verildiği takdirde kabul edilmesinde be'is olmayacağı anlaşılmış olduğuna mebnî mirât-ı seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhîye bir lâhıka-i cemîle olmak ve masârif-i inşaîyesinin Bağdad Vilayeti'nce iâneten tedârikine teşebbüs olunub lede'l-icab Hazine-i Celîle'ce de muâvenet edilmek üzere ber-vech-i ma'rûz Kerbela kasabasında bu suretle bir gurebâ hastahânesi te'sis ve inşası zımnında evvel-emirde resm ve haritasının tanzimi ve masârif-i lâzimesinin keşfi ile evrakının irsâli ve mahallince ne kadar iâne cem' edilebileceğinin iş'ârı hususlarının cânib-i vilayete tebliğinin nezâret-i müşârunileyhâya cevaben iş'ârı tezekkür kılındı.

[10 Haziran 1901]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر

ضبطنامه رقمی	حاضر بولنان ذوات فخامتك اسامیسی	جلد رقمی
تاریخ		مجلسك كشادی
یوم / ساعت		ساعت / دقیقه
٢٢ صفر ٣٢٩		

مذاكره اولنان مواده متعلق وروديك نوعيله خلاصه مئالى بابعالى اوراق وطنيه نمره سى ومجلسه حواله سنك تاريخى وملفوفاتى رقمى قاچ قطعه اولديغى

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق وطنیه نمره سی	تاریخ حواله سی
		رجب	١٣٢٩

خلاصهٔ مئالی

كربلا بلده زوار ایرانیه و سائره دن فقیر و معلول اولنلری تداوی و اعاشه ایدلمك اوزره كربلا قصبه سنده طقوز اوطه لی بر مسافرخانه تأسیسی ودولت علیه ایران شاهزاده لرندن نقدم العلما حاجی اسدالله خان طرفندن استدعا قلندیغنه دائر كربلا متصرفلغندن وقوع بولان اشعارات اوزرینه بغداد ولایتندن وارد اولان تحریرات ودیگر اوراق مذكورۀ سائره ایله داخلیه نظارتندن گوندریلن تذكره قرائت اولندی

قراری

مالكرنده مسابه حالیه اوزره لوازم مذكوره برخیلی خلقك زیارتگاهی اولوب بونلرك برقسمی فقیر و عاجز اولمغله برابر باینه جهه یرلری بولنامسندن طولایی جوامع شریفه حولیلرنده و بعضاً زقاقلرده یاتمقده اولدقلرندن بوكبیلرك تداوی و انفاقلری ایچون برغربا خسته خانه سی تأسیسینه قدر موقتاً طرفندن انشاسنه رخصت استیذانیله مسافرخانه نك حفظ صحت نقطهٔ نظرندن مستلزم منفعت اولدیغی و مصارف انشائیه سنك اوده نیله كبی غیرمشروطه عبارتی اولیغی متصرفلغنه بلدیه لریكی درمیان اولنمش اولدیغی انثای مذاكره ده عدلیه ناظری پاشا طرفندن دخی ایضاحات ویرلمش ایسه ده كربلا و جواری كبی ایرانیلرك كثرت ایله تردد ایتدكلری محللرده ایرانیلرك بومثللو مبانی تأسیس ایلمه لری قسم اكثری شیعه اولان اهالینك افكار و انظارنده تأثیری موجب اولابیله جكی جهتله سیاسةً جائز اولمیه جغندن و اوراده كرك اهالیه و كرك زوارده بوقسم فقرانك تداوی و انفاقلری ایچون لزوم بدیهی اولان غربا خسته خانه سنك احتیاجات محلیه ایله متناسب برصورتده دولتجه تأسیسی و موجود اولان بلدیه لره معاونت اولنه بیله جكی و موما الیه حاجی اسدالله خان طرفندن تأسیسی استدعا اولنان مسافرخانه ایچون صرف ایدیله جك آقچه اعانه ویریله جكی تقدیرده قبول اولنه جغی و مصارف انشائیه سنك بغداد ولایتنجه اعانه تداركنه تشبث اولنوب لدی الایجاب خزینهٔ جلیله جه ده معاونت ایدلمك اوزره بروجه معروض كربلا قصبه سنده بر لاحقهٔ جلیله اولنمه سی جناب خلافتپناهی حضرتلرینك استیذانی ...

م

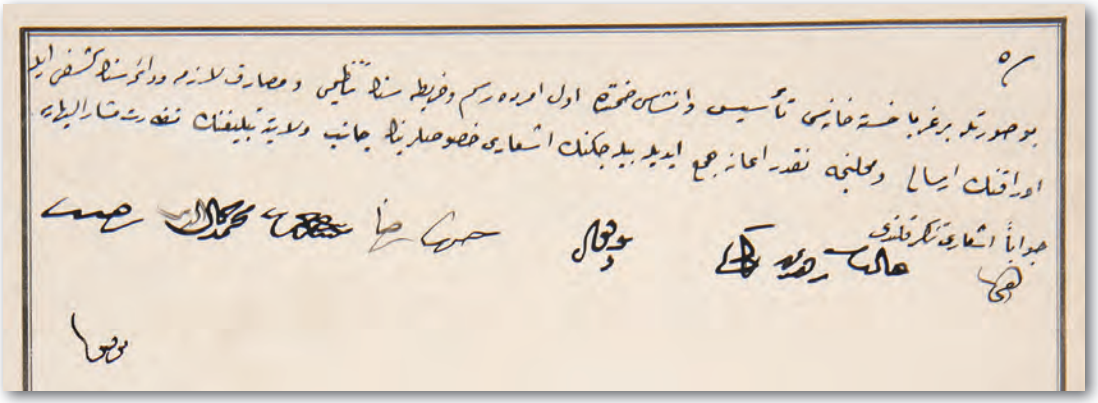

MV, 102/46

Resim 56: Şah'ın maiyyet memurlarından

Resim 57: İran Meşrutiyeti uğrunda fevkalade fedakârlıklarda bulunan hürriyet mücahidlerinden Yefrem Han ve beraberindekiler

71

HAZRET-İ HASAN TÜRBESİ'NİN ŞEBEKELERİNİ DEĞİŞTİRMEKLE GÖREVLENDİRİLEN MİRZA YAHYA HAN'IN HEDİYE ETMEK İSTEDİĞİ KILIÇLAR HAKKINDA

İran Şahı tarafından Medine'de medfun Hazreti Hasan türbesinin şebekelerini değiştirmekle görevlendirilen Mirza Yahya Han'ın, Mekke Emirliği'ne ve Hicaz Valiliği'ne hediye etmek istediği murassa kılıçların kabul edilip edilmeyeceğinin Padişaha arz edildiği

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitabet Dairesi

Hicaz Vilayeti Valiliği'nden şifre telgrafnâme

Geçen sene huzur-ı hümayunda İran Şahı tarafından tebdili hâk-i pây-ı hümayuna arz olunup makrûn-ı müsâade-i seniyye buyurulan Medine-i Münevvere'de defîn-hâk hazret-i Hasan *radıyallâhu anh* hazretleri şebekeleri beş-altı sene evvel Cidde'ye gelerek makam-ı Sadaret-i Uzmâ'dan ve Dahiliye Nezâreti'nden bâ-telgraf tebligât-ı muktezi-ye icra olunmuşdu. Ve hükümdar-ı müşârunileyh sefareti tarafından dahi ayrıca bu emr-i hayrın şeref-müteallik buyurulan irâde-i seniyye mûcebince yapılması için gönderilecek memura teshilât-ı lâzıme icrası iş'âr kılındığı gibi bu kere makam-ı müşârunileyhâdan yine sefirin iltiması üzerine icabının icrası iş'âr kılınmışdı.

Zikrolunan şebekelerin isaline memur olan Kerbela İran kârperdâzı müşavirü'l-vüzerâ Mirza Yahya Han bu kere Mekke-i Mükerreme'ye vürûd eylemekle Medine-i Münevvere Muhafızlığı'na lâzım gelen evâmir tekîd olunarak tahriratlarda yedine teslim olunduğundan birkaç güne kadar mahall-i mübarekeye gitmek üzeredir.

Memur-ı mümâileyhin bu kere taraf-ı aciziye bi'l-müracaa İran Şahı tarafından emaret ve vilayete murassa birer kılıç ihdâ buyurulduğunu ve tahriratıyla beraber teslim edeceğini bildiriyor ise de kabul veya âdem-i kabulü istîzân ve cevab-ı âlîye intizâr olunduğu ma'rûzdur.

Fi 16 Nisan [1]318 / [29 Nisan 1902]

Râtib

**

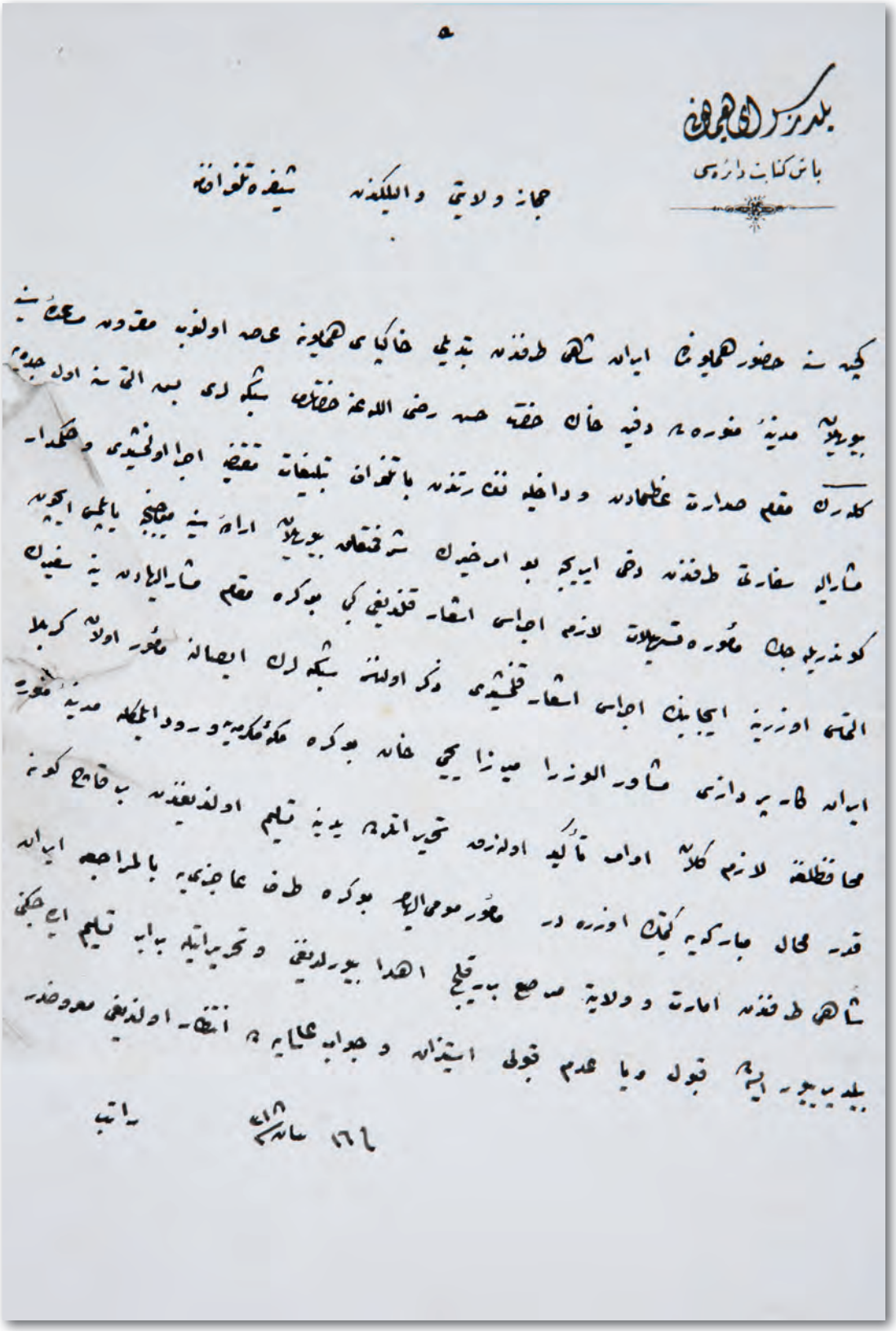

Y. MTV, 229/32

Bâbıâlî
Daire-ı Umûr-ı Dahilîye
Mektubî Kalemi

Hicaz Vilayetinden alınan şifreli telgrafnâme

C. Verilen emr-i telgrafîleri mucebince Medine-i Münevvere'de defîn-i hâk olan Hazret-i Hasan *radyallahu anh* hazretlerinin İran Devleti tarafından şebekelerinin tebdiline memur olan Kerbela, İran kârpendâzı müşavirü'l-vüzerâ Mirza Yahya Han bu kerre bi'l-vürûd Medine-i Münevvere'ye gideceğinden lüzum gelen evâmir muhafızlığa bildirildi. Mûmâileyh birkaç güne kadar hareket edeceğinden hîn-i mülâkâtda İran Şahı tarafından emaret ve vilayete murassa' bir kılıç ihdâ olunduğunu bildirdiğinden kabul ve adem-i kabulü istîzân ve cevab-ı ulyâya intizar olunduğu ma'rûzdur.

Fî 16 Nisan sene [1]318 / [29 Nisan 1902]

Vali ve kumandan
Râtib

Resim 58: Kerbela'dan bir görünüm

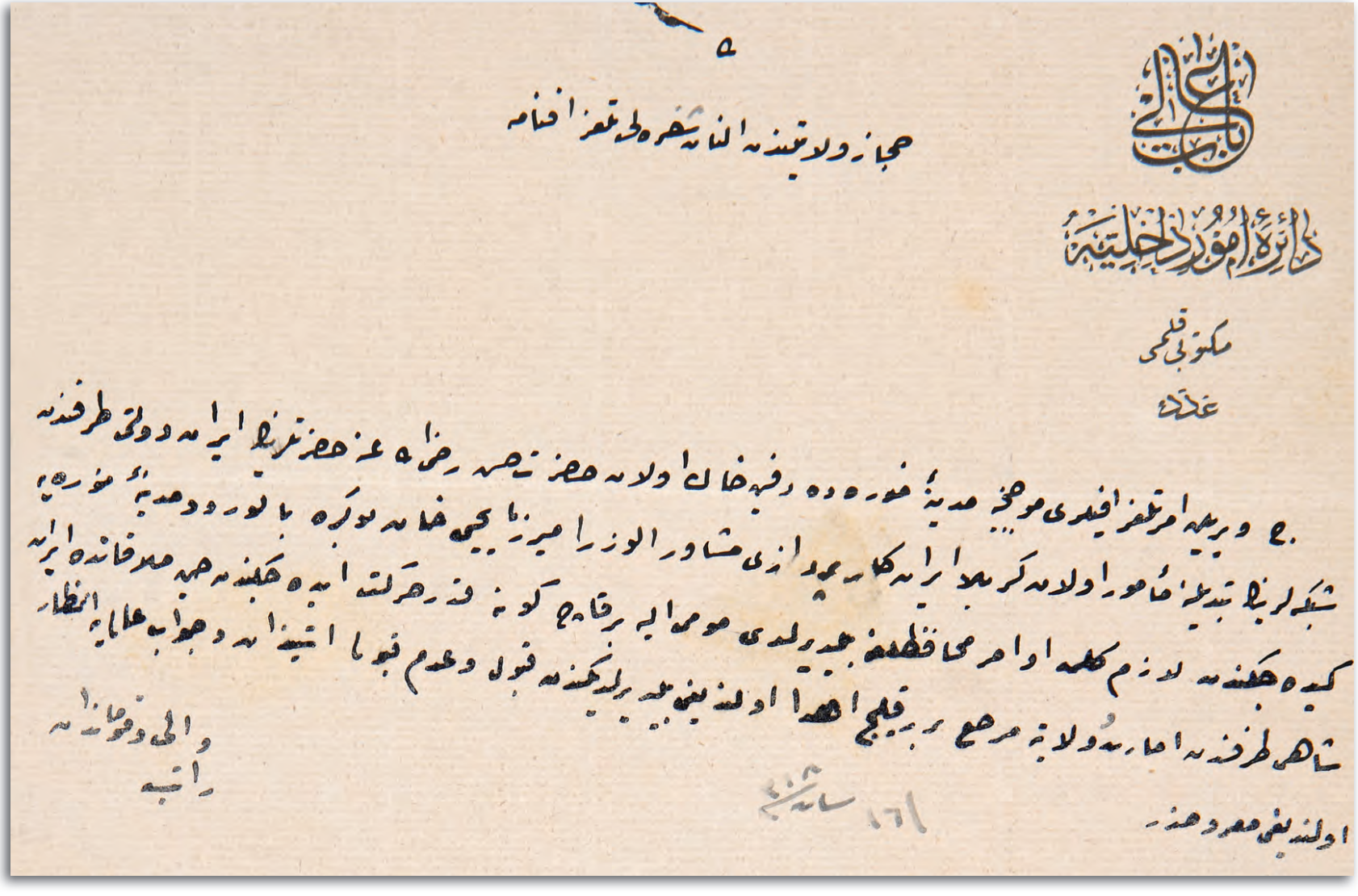

DH. MKT, 497/34

72

OSMANLI HUDUDU YAKININDA KURULAN KASR-I ŞİRİN PETROL MADENİ İNGİLİZ KUMPANYASI'NIN BÖLGEDEKİ FAALİYETLERİ VE ALINACAK TEDBİRLER HAKKINDA

Kasr-ı Şirin Petrol Madeni İngiliz Kumpanyası'nın Osmanlı hududu yakınındaki İranlı Şücayi Aşireti'nden silahlı adamlar istihdam ederek yüksek ücretle işçi çalıştırdığı; kumpanyanın Musul Vilayeti sınırlarına herhangi bir müdahalesi olmadığı ancak Bağdat ve Basra'dan vapur ve arabalarla araç-gereç nakleden aşiret mensuplarının kaçakçılık yapmalarına engel olunması gerektiği

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi
Musul'dan şifre

C. 2 Teşrîn-i evvel sene [1]318

Kemâl-i ehemmiyetle icra etdirilmekde bulunan tahkikâta nazaran Kasr-ı Şirin Petrol Madeni İngiliz Kumpanyası'nın harfiyât ve teşebbüsâtı pek mühim olup gâli ücretle kullandığı ameleden başka hududa karib aşâyir-i İraniye'den Şücayi aşireti reisi Aziz Han'ın adamlarından müsellah adamlar istihdâm eylemekde bulunduğu ve işbu Kasr-ı Şirin Musul Vilayeti'ne merbût olan Salahiye Kazası'na on iki saat mesafede vâki olup şimdilik kumpanyanın vilayet dahilindeki hudud-ı Hakani'ye tecavüz ve tahattisi olmadığı misüllü bu vilayetçe bir gûne muamelâtı vuku' bulmadığı ve fakat aşâyir-i mezbûrun Bağdad Vilayeti'ne merbût Hankin Kazası'na üç-dört saat mesafede vâki olmasıyla oraya daha yakın olmakla beraber celb eyledikleri alâtı Basra ve Bağdad'dan vapur ve arabalarla mahalline nakl eyledikleri ve edevât meyânındaki demir borular içine eşya-yı memnûa' koyup kaçırmaları melhûz idüğü cihetle tezyid-i takayyüdât için vilayet-i müşârunileyhâya evâmir-i lâzıme itâ' buyrulması ehemmiyetinin arzıyla ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hikmet-beyan-ı hazret-i Hilâfet-penâhî geceli gündüzlü teftişât ve teyakkuzâtda devam edilmekde bulunduğundan istıtlâ'at-ı hâsılanın bilâ-ifâte-i zaman arzına müsâra'at kılınacağı ma'rûzdur, ferman.

Fî 22 Teşrîn-i evvel sene [1]318 / [4 Kasım 1902]

Musul Valisi
Nuri

بلدرس ای همایون

باش کتابت دائره‌سی

موصلدن شفره

ج. ۲۰ پسرن اول سنه ۱۳۱۸ کمال اهمیتله اجرا ایتدیرلمکده بولنان تخفیفاته نظراً قصر شیرین یزول معدنی انکلیز قومپانیه‌سنه
حرفیات و تشتیاتی پک مهم اولوب غالی اجرتله قوللاندیغی عمله‌دن بشقه حدوده قریب عشایر ایرانیه‌دن شجاعی
عشیرتی رئیسی عزیز خانک آدملرندن مسلح آدملر استخدام ایلمکده بولندیغی و اشبو قصر شیرین موصل ولایتنه
مربوط اولان صلاح قضاسنه اون ایکی ساعت مسافه‌ده واقع اولوب شمدیلک قومپانیه‌نک ولایت داخلنده‌کی
حدود خاقانیه تجاوز و تخطیسی اولمدیغی مثللو بو ولایتجه بر کونا معاملاتی وقوعبولمدیغی و فقط عشایر
مزبورک بغداد ولایتنه مربوط خانقین قضاسنه اوچ درت ساعت مسافه‌ده واقع اولمسیله اورایه دها
یقین اولمغله برابر جلب ایلدکلری الات و ادواتی بصره و بغداددن و ایور و عربه‌لرله محله نقل ایلدکلری و
ادوات میاننده‌کی تجور بوریلر ایچنه اشیای ممنوعه قویوب قاچیرمه‌لری ملحوظ ایدوکی جهتله تزیید تفیدات
ایچون ولایت مشار الیهایه اوامر لازمه اعطا بیورلمسی اهمیتک عرضیله بر منطوقه امر و فرمان حکمت بیان
حضرت خلافتپناهی کیجه‌لی کوندزلی تفتیشات و تیقظاتده دوام ایدلمکده بولندیغندن استطلاعات
حاصله‌نک بلا افاته زمانه عرضه مسارعت قلنجغی معروضدر فرمان ۲۲ پسرن اول سنه ۱۳۱۸ موصل والیسی
نوری

Y. PRK. UM, 60/90

73

OSMANLI-İRAN SINIR BOYLARINDAKİ AŞİRETLERİN YAĞMA VE GASP OLAYLARIYLA MEŞGUL OLMAK ÜZERE KOMİSYON KURULMASINA DAİR SADARET EMRİ

Erzurum, Van ve Musul vilayetleri ile İran sınır boyunda bulunan aşiretler arasındaki yağma ve gasp olaylarıyla meşgul olmak üzere Osmanlı-İran devletlerinin temsilcilerinin katılacağı bir komisyonun kurulması

Bâbıâli
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi
Aded: 4120

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Ma'ruz-ı çâker-i kemîneleridir

Mesâil-i hududiye müstesna olmak üzere tarafeyn aşâyiri beyninde vukûa gelecek menhubâtın mütecâsirlerinden bi'l-istirdâd ashâbına itâsı zımnında hududda bulunan vilayât valileriyle İran memurları tarafından irade-i tahkikât icrasına dair bi'l-istizân irade-i seniyye-i hazret-i Padişahi'ye iktirân eden kararın şimdilik yalnız Bağdad ve Basra vilayetlerinde icra-yı tatbikiyle Erzurum, Van ve Musul vilayetlerinde münâzaât-ı tarafeynin hal ü faslı ve yeniden tecavüzât vukûunda mütecâsirînin tedîbi ve menhubâtın istirdâdı ve men'-i tekerrürü esbâbının istikmâli zımnında kemâ fi's-sâbık hududda bir muhtelit komisyon teşkili ile İran Devleti tarafından tayin ve hudûda izâm olunan Avnülmelik hazretleriyle müttefiken işe mübâşeret için evsâf-ı matlûbeyi hâiz bir memurun tayin ve izâmı tarafeyn menâfiine muvâfık olacağından ol vechile icra-yı icabıyla neticesinin inbâsına dair İran Sefareti'nden ahz olunan takrîr-i cevabînin sureti 23 Za. sene [1]320 tarihli tezkire-i âciziyle takdim ve tisyâr ve iltimâs-ı vâkıın İran sefiri tarafından ne suretle tekrar olunduğu arz ve izbâr kılınmışdı. Eşkiya-yı İraniye tarafından bizim cihetden götürülmüş olan emvâl ve hayvanâtın istirdâdı esbâb ve vesâilini istikmâl için hududda müte'ayyen bir noktaya gelmiş İran komisyon memuru Avnilmelik nâm zata bi'd-defa'ât iş'âr olunmuş ise de bazı a'zâr-ı vâhiye serdiyle komisyonun Selmas'da ictimâını teklif eylemekde olduğuna ve halbuki komisyonun hududdan uzak olan Selmas'da ictimâı

maslahaten muvâfık olmadığına nazaran mümâileyhin hudud başına gelmesi için iktizâ edenlere tebligât-ı lâzıme ifâsı bizim taraf komisyon memurundan bildirildiğine dair Van Vilayeti'nden alınan tahrirâtın irsâl kılındığı beyanıyla iktizâsının ifâ ve inbâsı ifadesini şâmil Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nden alınan tezkire ve eşkiya-yı merkûmenin Bayezıd cihetinden gasb etdikleri hayvanât vesâirenin istirdâdınca icra kılınan teşebbüsâtın bizim taraf aşâyirinin dahi İran'dan hayvanât ve eşya getirmiş olduğu ser-rişteşiyle müsmir olamadığından ve teşkili tensib olunan muhtelit komisyona bir sene evvel bizim tarafdan iki zât memur edildiği halde İran memurları henüz vürûd etmediklerinden bunların ne vakit ve nereye geleceklerinin ve isimlerinin tayin etdirilmesinin lüzumuna dair Erzurum Vilayeti'nden alınan telgrafnâmenin suretleri dahi leffen arz ve tesyîr kılınmağla mündericâtına ve arz ve iş'âr-ı sâbıka nazaran iktizâsının îfâsı menût-ı irâde-i aliyye-i dâver-i efhamîleridir. Emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Zilhicce sene [1]320 ve fî 22 Şubat sene [1]318 / [8 Mart 1903]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

Resim 59: Alaüddevle

دائرهٔ عالیهٔ
مکتوبی قلمی
عدد
٤١٧٠

٥

حضور محفت حضرتلرینه

معروضه چکریکه لریدر
مسائل حدود دن مستفاد اولمغله اوزره طرفینه عشاری بیک وقوعه کلدکده جانب مرحومیاتک متجاسرانه بیلا استرداد اصحاب اعتصاب حدود دن بولنه ولایاته ولیدیه ایراده مأمور اولدقلرنده
ادارهٔ تحقیقاته جرأت ایدرلر بیلا استیذان اراده سنیه حضرت پادشاهی اقدامه یه جسارت ایدرلر ایسه قرارلر شیدیلر یا لکن بغداد و بصره ولایتلرنده اجرای تطبیقیه ارضروم والهسی موصل ولایتلرنده
مشابهه طرفینک حل وفصل و یکیدن تجاوزاته وقوعنه مجاسرینک تأدیبی و مرحومیاتک استردادی و منع تکرری اسبابنک استکمالی مأموریتلرینه محول حدود دن بولنمغله کمافی السابق حدود دن محافظه قومیسیونی
تشکیل ایدرلر دولتی طرفنه یکیدن وقوعه کلن هر نوع اغراض اولسه عرضه الملل حضرتلرینه متقضای الریه مباشرتله یکیدن اوصاف مطلوبه حائز مأمورلرک تعیینه و اغراض طرفینه مناسب موافق
اولدقجه اولوجهله اجرای ایجابنه نتیجه سنک اباسه دائر ایراده سنیه شرف صدور اولنمق تقریر حواشی صورتی ۲ حضرتلرینه تاریخ مذکره عجالةً تقدیم و تسیار و التماس و استدعا
ایراده سفیری طرفنه دستور تذکره اولدیغی عرضه و ارز قلمیدی اشیاسنک ایرانه طرفنه یکیدن جرمانه یکونولسه اولدیغی اموال و حیواناتک استردادی اسبابه دائر سائر استکمالات
ایچون حدود دن متفرعه بر نقطه کلمسی ایراده قومیسیونه مأموری عرضه الملل نام ذاته بالاده مفصلاً شعار اولنمشدر بعضه اغراض واقعه سردیه قومیسیونک سلمانه اجتماعی تکلیف
ایلمکده اولدیغه وحالبوکه قومیسیونک حدود دن اوزاقده اولدیغی سلمانه اجتماعی مصلحتک موافق اولدیغه نظاً موصی ایلک حدود دن باشه کلمسی ایچون اقتضا ایدرسه تبعیت
لازم ایکلمی لزم طرف قومیسیونه مأمور نه یه یدیرلمکه کوندرلدیکی وقتده ولایتلرینک تحریرات ایصالیه یعنی بیانیه اقتضاسنک ایفا و اتباعی فائده سنی شرائط واقعه نظر دقته آلنه
الله تذکره و اشعای مرقومنک بازیه جرمانه سعضاسنک کدری حیواناته و سائره نک استردادی جهتله تشبثاتک لزم طرف عثمانیدن دخی ایراده حیواناته و اشیا
کوندرلسه اولیغی سرعتله تمام ادا و تسلیم تسیب اولنمق محافظه قومیسیونه برسنه اول لزم طرفه یکی دائره مأموریدیکی حالده ایراده مأموریدی هنوز ورود
ایتمکده بولندیغی وقتده کدکدنک واحد بالا تعیینه ایتمه یلسنی لزومنه دائر ارضروم ولایتی الله تعالی حضرتلرینک دخی تفاعضه و تسیدقلینه مصداقاً
وعجله و اشعار سابقه نظراً اقتضاسنه ایفاسی منوط اراده علیه دولت ابد مدت افخمیدر امر و فرمان حضرت ولی الامرکه

خاصه خط
حرره فقیر

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
412

Devletlü efendim hazretleri

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-mütâlaa leffen arz ve takdim kılınan tezkirelerde mesâil-i hududiye müstesna olmak üzere Erzurum ve Van ve Musul vilayetlerinde tarafeyn aşâyiri beyninde vukû' bulan menhubâtın bi'l-istirdâd ashâbına itâsı zımnında kemâ fi's-sâbık hududda bir muhtelit komisyon teşkili ile İran Devleti tarafından tayin ve hududa izâm kılınan Avnülmelik ile müttefikan işe mübâşeret için evsâf-ı matlûbeyi hâiz bir memur tayin ve izâmı tarafeyn menâfiine muvâfık olacağı İran Sefareti'nden bâ takrîr iltimâs olunduğu gösterilmiş ve iltimâs-ı vâkıın tervîcinde be'is ve mahzur görünmemiş olduğundan ber-vech-i ma'ruz Erzurum ve Van ve Musul vilayetlerinde mesâil-i hududiye müstesna olarak münhasıran aşâyir menhûbâtı istirdâdı işiyle meşgul olmak üzere ümerâ-yı askeriyeden ehil ve muktedir bir zâtın riyâsetinde bir komisyon teşkiliyle İran Devleti tarafından tayin ve hududa izâm kılınan Avnülmelik ile müttefikan menhûbât-ı tarafeynin istirdâdı muvâfık-ı maslahat görünerek tensîb edilmiş olmağla ol vechile icra-yı icabının taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî ile Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne havâlesi ve İran Sefareti'ne teblîğ-i keyfiyet olunmasının Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne iş'ârı hakkında her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 11 Safer sene [1]321 / fî 26 Nisan sene [1]319 / [9 Mayıs 1903]

Sadrıazam
Ferid

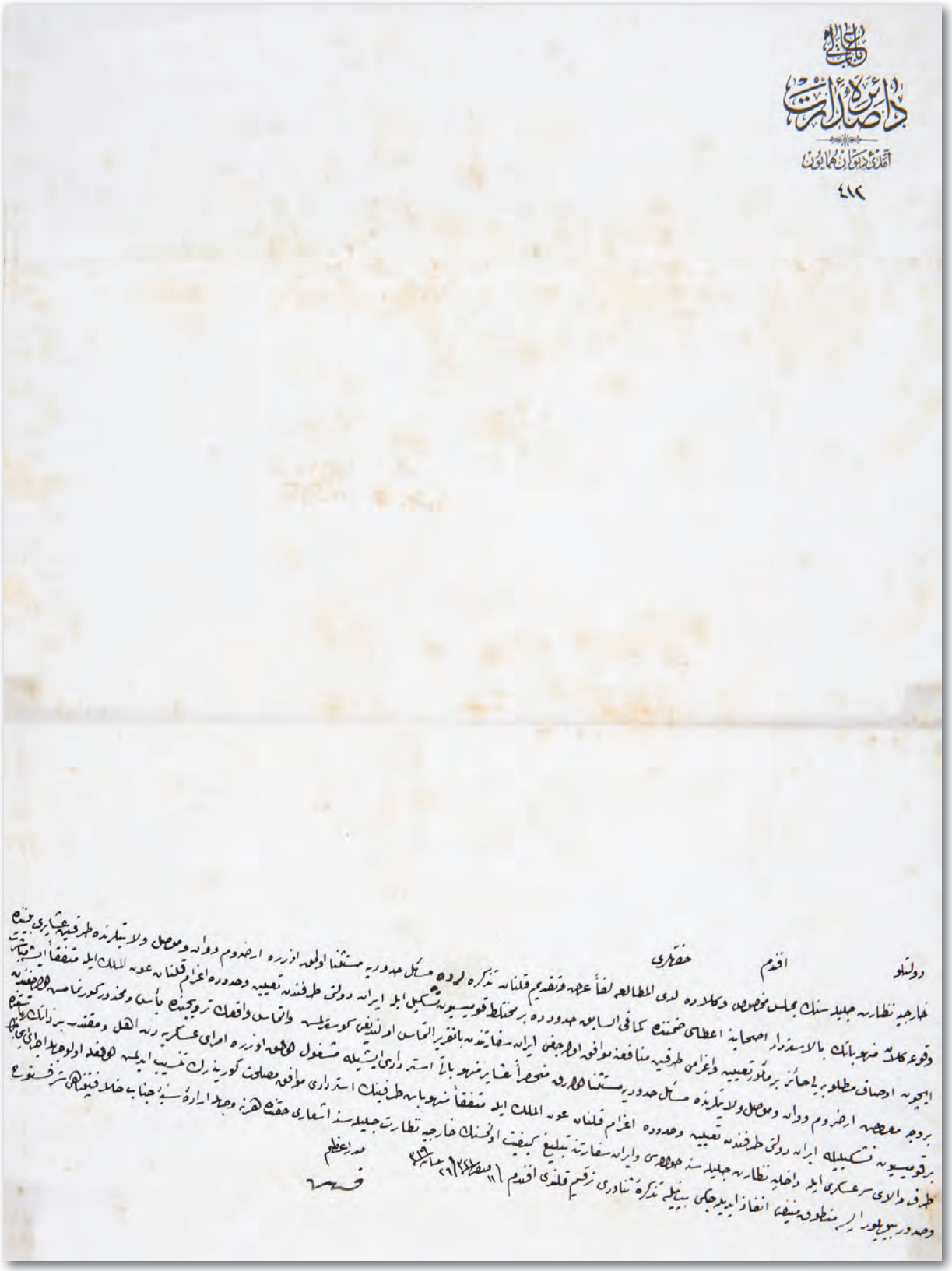

Y. A. RES, 120/93

Resim 60: İran hürriyet mücahidlerinden 1) Bakır Han ile 2) Settar Han ve maiyyetleri

74

İSTANBUL'DAKİ İRAN OKUL, HASTANE VE MEZARLIĞININ VERGİDEN MUAF TUTULMASI HAKKINDA İRADE

İstanbul'da bulunan İran okulu ve hastahanesi ile Üsküdar'daki İran mezarlığının vergiden muaf tutulmasının emredildiği

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi
4695

Dersaadet'de bulunan İran hastahanesi ve mektebi ile Üsküdar'da kâin İran kabristanının suret-i daimede vergiden afvı şeref-sudûr buyurulan irade-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî icab-ı âlîsinden olmakla emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 Cemaziyelâhır [1]321 ve fî 30 Ağustos [1]319 / [12 Eylül 1903]

Serkatib-i hazret-i Şehriyârî
Tahsin

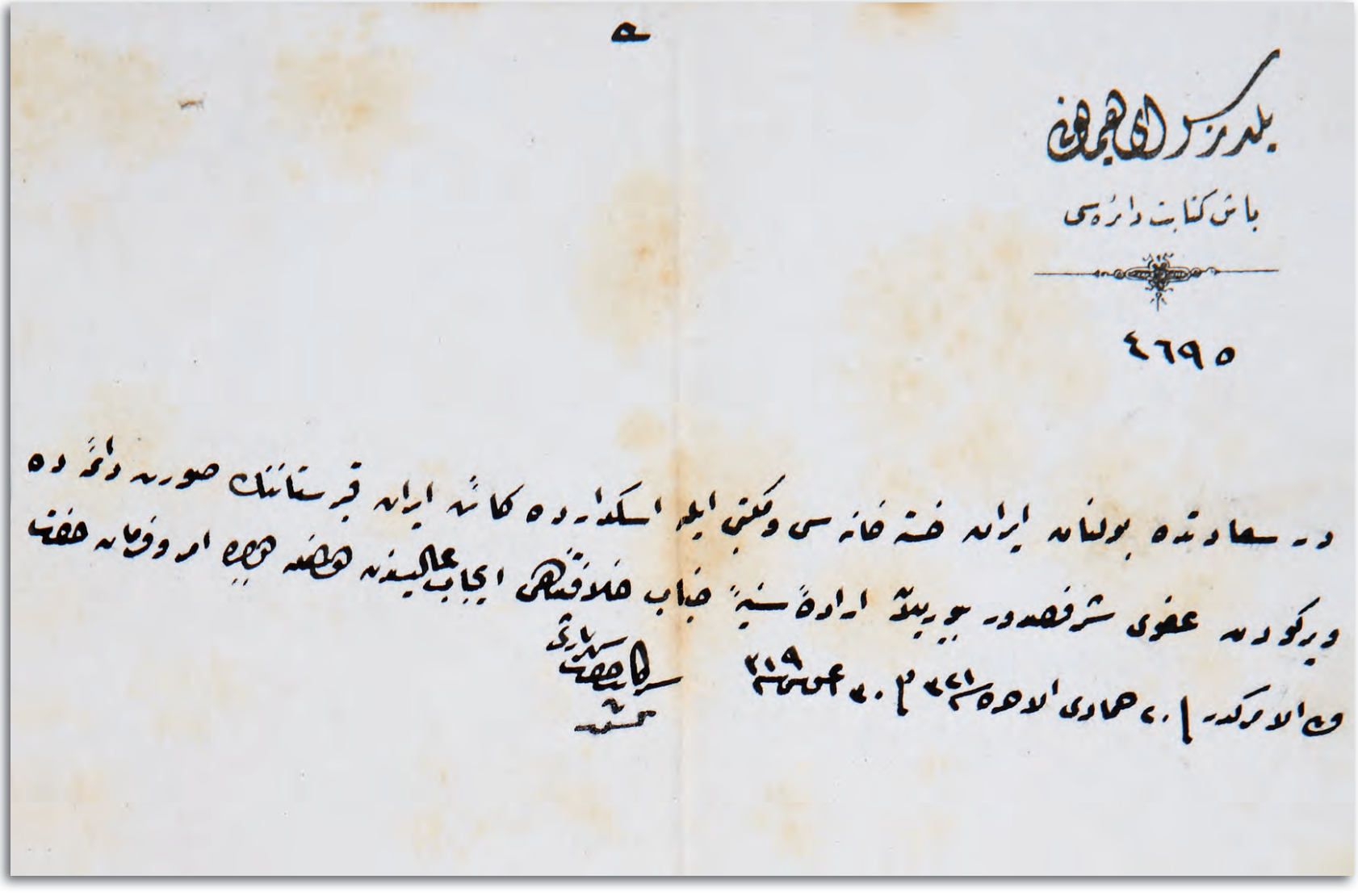

İ. HUS, 109/1321. C/95

IRAK BÖLGESİNDEKİ SÜNNİ HALKIN İRANLI MÜCTEHİD VE ÂLİMLERİN TESİRİYLE ŞİİLEŞTİKLERİNE DAİR BAĞDAT VALİSİNİN TAHRİRATI

Irak bölgesindeki Sünnî âlimlerin giderek azalmasına idarecilerin aldırış etmemelerinden dolayı belde aşiret ve halklarının önemli bir kısmının, İranlı müctehid ve alimlerin tesiriyle Şiileştiklerininin bildirildiği

Başkitâbet'e Bağdad Vilayeti'nden şifre

C. Fî 26 Kânûn-ı evvel sene [1]321

Hıtta-i Irakiye'de ulemâ-yı Sünnîye pek ziyade kesb-i nedret etmiş ve vülât-ı sabıka ve memurin-i âidenin vaktiyle bu halin netâyic-i muzırra-i âtîyesini nazar-ı dikkat ve hamiyete almamış olmalarından dolayı ahali ve aşâyir-i İslâmiye'nin bir kısm-ı mühimmi ulemâ ve müctehidîn-i İraniye'nin cehd ve gayretleriyle refte refte teşeyyu' ederek bu sebeple ulemâ ve müctehidin-i mûmâileyhim o kısım ahali ve aşâyir arasında müessir bir mevkî-i mümtâz ihrâz eylemiştir. Her nokta-i nazardan muzır olan bu illetin izalesiyle beraber ihtiyar-ı Rafz etmiş olanların kemâkân tezhib ve tenvir-i mezhebi küllî dikkate ve be-gayet hâkimâne ve müte'enniyâne suretde sarf-ı mesâi'ye mütevakkıf olduğundan ayn-ı hikmet ve mahz-ı keramet olan emr u ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı hilâfet-penahî hükm-i münîfince ulemâ ve müctehidîn-i mûmâileyhimin bedhâhân-ı ecânibin tahrikât ve ifsâdâtına fi-rîfte olarak ahali ve aşâyir arasında mülken ve siyaseten muzır netâyic verecek fesâd ikâ' etmemeleri ve zât-ı hazret-i Padişahîye ve Devlet-i Aliyyelerine nisbet ve râbıtalarının tezyîd ve te'yidi için tatyîb ve taltîflerinden başka şimdilik seri' ve müessir bir çare ve tedbir yokdur. Ancak bunların bu havalice en ziyade haysiyyet ve nüfuzu hâiz olanları Kerbela ile Necef-i Eşref ve Kâzımiye ve Samerra kasabalarında sâkin olup umûr ve mesâlih-i vilayet ve ahalinin rü'yet ve tesviyesince sâye-i şahanede ittihâz edilen meslek ve iltizâm olunan sür'at-i umum sırasında onlarca da muceb-i intibâh olunan ve meserret olmasıyla şükr ve memnuniyetlerini ve zât-ı akdes-i velini'met-i bî-minnet-i a'zamîye ve Saltanat-ı Seniyyelerine olan rabt ve sadâkatlarını vesâit-i tahririye ile makam-ı vilayete tebliğ ve beyana başlamış olduk-

larından emr u ferman buyrulan suver-i taltîfiyenin daha ziyade celb-i kulûb ve te'yid-i rabt ve sadâkatlerini mucib olacağı derkâr bulunduğundan bunlardan kimlerin ne suretle âtıfet-i seniyyeye mazhariyeti münâsib ve mü'eddi-yi fevâid olacağının takdîr ve tayini ise devr vesîlesiyle bizzât mahall-i ma'rûzaya azîmet ve kendileriyle mülâkata ve ahvâl ve zamâirlerinin tedkik ve teferrüsüne vâbeste olup halbuki vilayetin hal-i hazırı şu aralık merkezden infikâk-ı ubeydâneme kat'iyyen müsaid değildir. Çünkü sinîn-i vefîreden berü Bağdad'a gelen valiler ile müşirler arasında ta'azzum ve rekâbet eseri olarak vuku'a gelen ihtilaf ve münâferet vilayetin tahribine ve her iki cihet umûr ve musâlahanın teşvîş ve ihlâline ve mülkî ve askerî her sınıf memurların ve ahali ve aşâyirin ahlâklarının bozulmasına sebeb olduğu gibi selef-i çâkerî ile cihet-i askeriye arasında ahîran yine bu esasdan başlayan mübayenet her iki tarafın küçük memurlarına ve hatta bir kısım ahali ve aşâyire de ta'lim ve telkin suretiyle teşmîl ve sirâyet etdirilip mugâyir-i vicdan ve sadâkat sözler ve meseleler icâd ve ihdâsıyla yekdiğerini ithama kalkışmış ve bu sebeple umûr-ı vilayet herc ü merc denmeğe sezâ bir suretde külliyen ve câ-becâ muhtel ve nüfuz-ı hükûmet zâil olarak aşâir de bu halden bi'l-istifade birbirlerine ve ebnâ-yı sebîle tecavüze ve nehb ü gâretle mukâteleye başlamışdır. Vilayete muvâsalat-ı ubeydânem bu derecede müdhiş bir zamana tesadüf eylediğinden lütf-i Hudâ'ya ve ruhâniyet-i Peygamberî'ye bi'l-ilticâ sâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de işbu ateş-i fesâdın itfâsı için geceli gündüzlü çalışmak suretiyle dürlü tedâbîr ve vesâite tevessül etmiş idim. Mücerred muvaffakiyyât cenâb-ı velini'met-i uzmâ cümle-i cemîlesinden olmak üzere aşâirin aralarındaki şûriş ve mukâtelenin teskîn ve izalesiyle beynlerinin te'lif ve ıslâhına ve turuk ve büldânın te'min-i emniyet ve asayişine ve mesâlih ve muamelât-ı ahali ve vilayetin tanzim ve temşîyetine lehü'l-hamd fevka'l-ümîd muvaffakiyet husûl bulmakda bulunmuşdur. İnşaâllahu Teâlâ sâye-i şahanede ve ahd-i karibde netice-i sâlimeye îsâl ve rabtı me'mûl ve muntazır olan bu işlerin hitâmını müte'akib müctehidîn-i mûmâileyhimin bulundukları mahall-i ma'rûzaya devr ve teftiş vesilesiyle azimet ve ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümayun icab-ı halin ifa ve arz ve inbâsına müsâraat olunacağı ma'ruzdur, ferman.

Fî 26 Zilkade sene [1]323 ve fî 8 Kânûn-ı sânî sene [1]321 / [22 Ocak 1906]

Bağdad Valisi
Mecid

٥

باشکتابه بغداد ولایتندن شیفره

ج ١ ٢٦ کانون ٢٢ خطهٔ عراقیه ده علمای سنیه پك زیاده کسب ندرت ایتمش
وولات سابقه ومأمورین عائده وقتیله بو حالك نتایج مضرهٔ آتیه سنی نظر
دقت وحمیت آلمامش اولملرندن طولایی اهالی وعشائر اسلامیه نك بر
قسم مهمی علما ومجتهدین ایرانیه نك جهد وغیرتلریله رفته رفته تشیع ایدرك
بو سببله علما ومجتهدین مومی الیهم او قسم اهالی وعشائر آره سنده مؤثر بر
موقع ممتاز احراز ایتمشدر. هر نقطهٔ نظردن مضر اولان بو علتك ازاله سیله
برابر اختیار رفض ایتمش اولانلرك کماکان تهذیب وتنویر مذهبی کلی وقته
وبغایت حکیمانه ومتأنیانه صورتده صرف مساعی متوقف اولدیغندن عین حکمت
ومحض کرامت اولان امر وفرمان همایون جناب خلافتپناهی حکم منیفنجه علما ومجتهدین
مومی الیهمك بدخواهانه اجانبك تحریکات وافساداتنه فریفته اولهرق اهالی
وعشائر آره سنده ملکاً وسیاسةً مضر نتایج ویره جك فساد ایقاع ایتمامری
وذات حضرت پادشاهیه ودولت علیه لرینه نسبت ورابطه لرینك تزیید وتأییدی
ایچون تطییب وتلطیفلرندن بشقه شمدیلك سریع ومؤثر بر چاره وتدبیر
یوقدر. انجق بونلرك بو حوالیجه اك زیاده حیثیت ونفوذی حائز اولانلری
کربلا ایله نجف اشرف وکاظمیه وسامرا قصبه لرنده ساکن اولوب امور ومصالح
ولایت واهالینك رؤیت وتسویه سنجه سایهٔ شاهانه ده اتخاذ ایدیلان

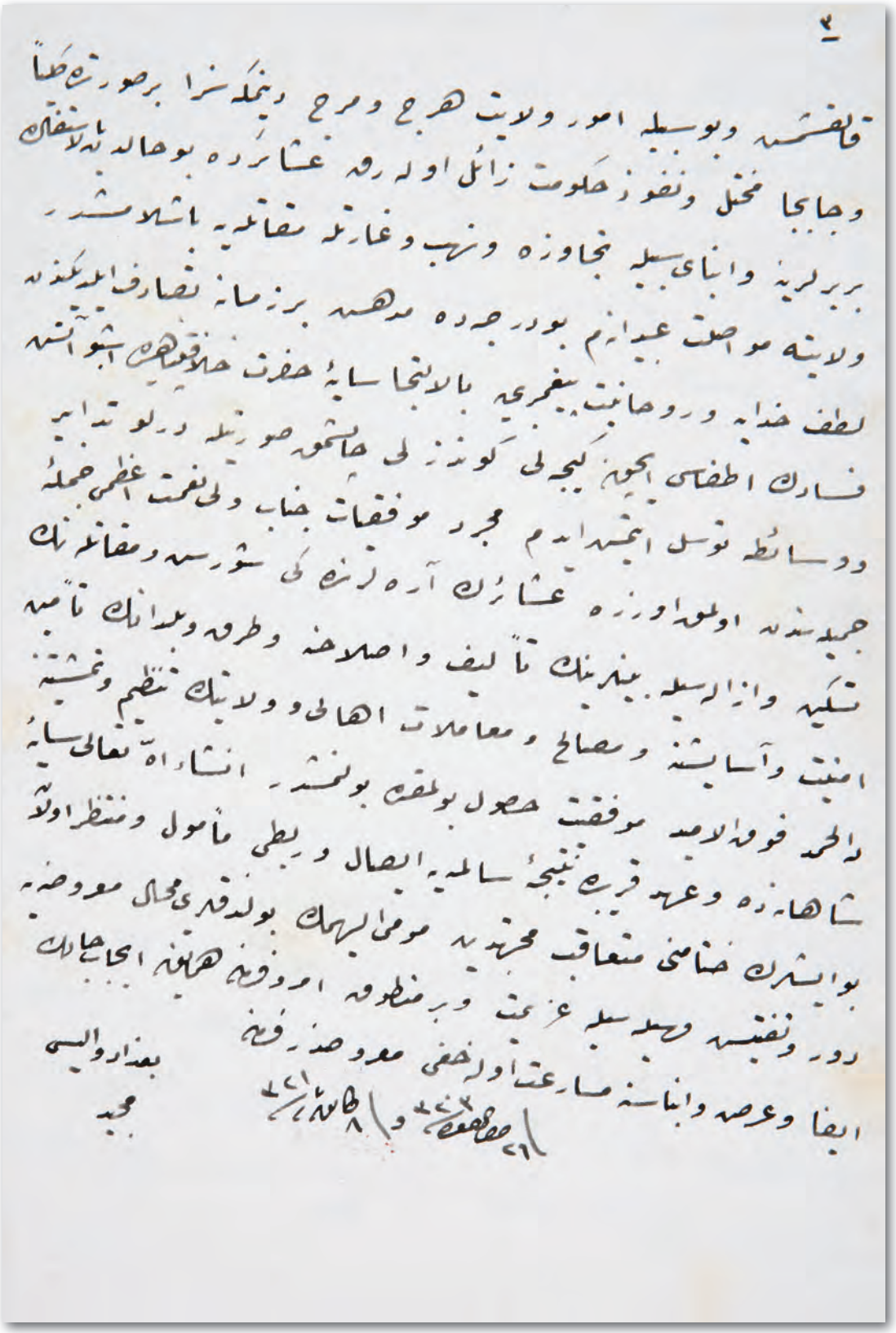

Y. PRK. UM, 79/36

Resim 61: İran'da yabancı işgaline karşı Tahran'da düzenlenen miting

76

İNGİLİZLERİN BAĞDAT KONSOLOSLUĞU ARACILIĞIYLA KERBELA VE NECEF'TEKİ İRANLI ULEMA VE MÜCTEHİDLERE MAAŞ BAĞLADIĞI HAKKINDA BAĞDAT VALİSİ'NİN TAHRİRATI

Irak çevresinde yabancıların faaliyetlerini belirlemek için yapılan araştırmada, İngilizlerin Bağdat konsolosluğu aracılığıyla Kerbela ve Necef'deki İranlı ulema ve müctehidlere maaş bağlandığının anlaşıldığı

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi

Bu havalinin ahvâl-i umumiye ve hususiyesinin ve bedhâhân-ı ecânibin hıtta-ı Irakıye hakkındaki efkâr ve âmâliyle tevessülâtı derecâtının hafiyyen icra edilen teftiş ve tetkiki sıra[sın]da İngiliz Devleti'nin Bağdad Konsoloshanesi marifetiyle Kerbela [ve] Necef-i Eşref'de bulunan müctehidîn ve ulemâ-yı İraniye'den on zatın beherine birçokdan berü şehrî otuz yedişer buçuk İngiliz lirası maaş verilmekde olduğu anlaşıldığından mebâliğ-i mezkûrenin ulema-yı mümâileyhimden kimlere ne maksadla ve ne suret ve vasıtayla kaç seneden berü itâ kılınmakda olduğu İngiltere Devleti cânibinden mi veyahud bir fesad komitesi tarafından mı verildiği ve bu fedakârlığa karşı ulema-yı mezkûrenin ahvâl ve harekâtlarınca ne misüllü hâl ve tebeddül ve İngilizlerin menâfiine hâdim olacak ne gibi meyl ve teşebbüs husûle geldiği hafiyyen tahkik ve tedkik edilmekde olduğu berây-ı malûmât maruzdur, ferman.

Fî 16 Mart [1]322 / [29 Mart 1906]

Bağdad Valisi
Mecid

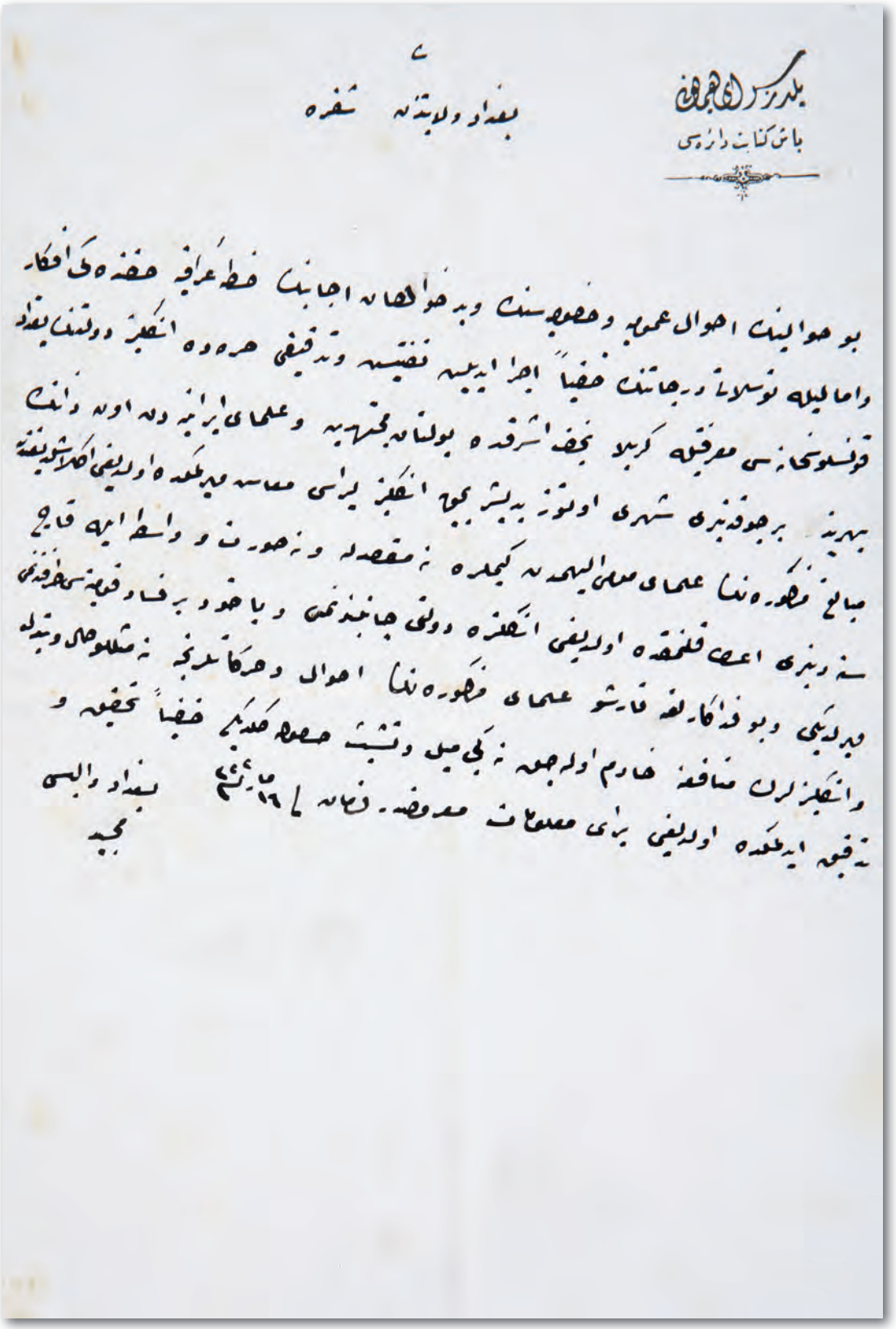

Y. MTV, 285/14

77

OSMANLI-İRAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ TİCARET ANTLAŞMASININ YENİLENMESİ HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İran Devleti ile yapılan ticaret antlaşmasının süresi dolduğundan Osmanlı murahhaslarının da katılımıyla kurulan komisyonca düzenlenen yeni antlaşma metninin Meclis-i Vükela'da görüşülerek Padişah'a sunulduğu

Bâbıâli
Meclis-i Mahsus
1467

İran Devleti'yle mün'akid ticaret muâhedenâmesi müddetinin münkazî olmasına binâen ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümayun tarafeyn murahhaslarından mürekkeben müteşekkil komisyonca icra kılınan müzakerât üzerine tanzim olunan muâhedenâme ile evrâk-ı müteferri'ası hakkında te'kid-i istîzânı hâvi tezkire-i hususiye-i Sadaret manzûr-ı âlî olarak işin ehemmiyeti cihetiyle bir kere daha tedkikiyle bu bâbda yeniden Meclis-i Vükelâca kaleme alınacak mazbatanın takdimi muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den bulunduğunu mübelliğ tezkire-i hususiye miyâne-i ubeydânemizde mütâlaa olundu. Ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı mülûkâne mezkûr muâhede müsveddesi hakkında bi'l-etraf icra olunan tedkikâta göre ahkâm-ı münderîcesi muvâfık olup birinci ve dördüncü maddelerinde ibarece icrasına lüzum görünen bazı tavzihât evvelce Hariciye Nezâreti'yle bi'l-muhabere İran memurlarına kabul etdirilerek müsvedde-i mezkûre ona göre tashih edilmiş ve İran gümrüklerinde mer'î olan rüsûm tarifesinin mutedil olup mezkûr tarifenin mevkî'-i icraya vaz'ından berü idhalât-ı Osmaniye'nin tezâyüd eylediği anlaşılmış olduğu gibi 11 Muharrem sene [1]324 tarihli mazbata-i çâkerânemizde arz ve beyan olunduğu üzere Memâlik-i Şahanece İran idhalâtı hakkında en ziyade mazhar-ı müsaade olan millet muamelesinin tatbiki dahi taht-ı taahhüde alınmasına göre idhalât-ı gümrük resmince vukû' bulacak zamâimin İran idhalâtına dahi bilâ-kayd u şart tatbiki için Hükûmet-i Seniyye'nin hak ve salâhiyeti muhafaza kılınmış ve züvvâr-ı İraniye'nin hâmil olacakları ya posta ile celb edecekleri sîm meskûkâtın memnû'iyet-i mukarrereye mebnî men'-i idhali sureti dahi nazar-ı dikkate alınarak nezâret-i müşârunileyhâ ile bi'l-muhabere muhafaza-i memnû'iyet esbâbına sarf-ı mesâi olunduğu halde züvvâr-ı merkûmenin İran'dan başka akçe ile gelmelerinde imkânsızlık beyan olunmasına ve bu akçeyi sarraflardan Devlet-i Aliyye meskûkâtıyla da

mübâdeledeki mecburiyetlerine binâen züvvâr-ı merkûmenin hadd-i itidâlde olarak tayin olunan mikdar meskûkâtı hâmilen gelmelerinde be'is görülememiş olmağla zikrolunan muâhedenin imzasına mezûniyet itâsı tezekkür ve muâhedenâme ile teâtî edilecek tekârîr müsveddeleri ve muâhedât komisyonunun mazbatasıyla nezâret-i müşârunileyhânın tezkireleri suretleri arz ve takdim kılındı ise de ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 5 Cumâdelûlâ sene [1]324 / fî 14 Haziran sene [1]322 / [27 Haziran 1906]

Sadrıazam
Mehmed Ferid
ve Meclis-i Mahsus üyelerinin mühürleri

*

Resim 62: Eminüddevle

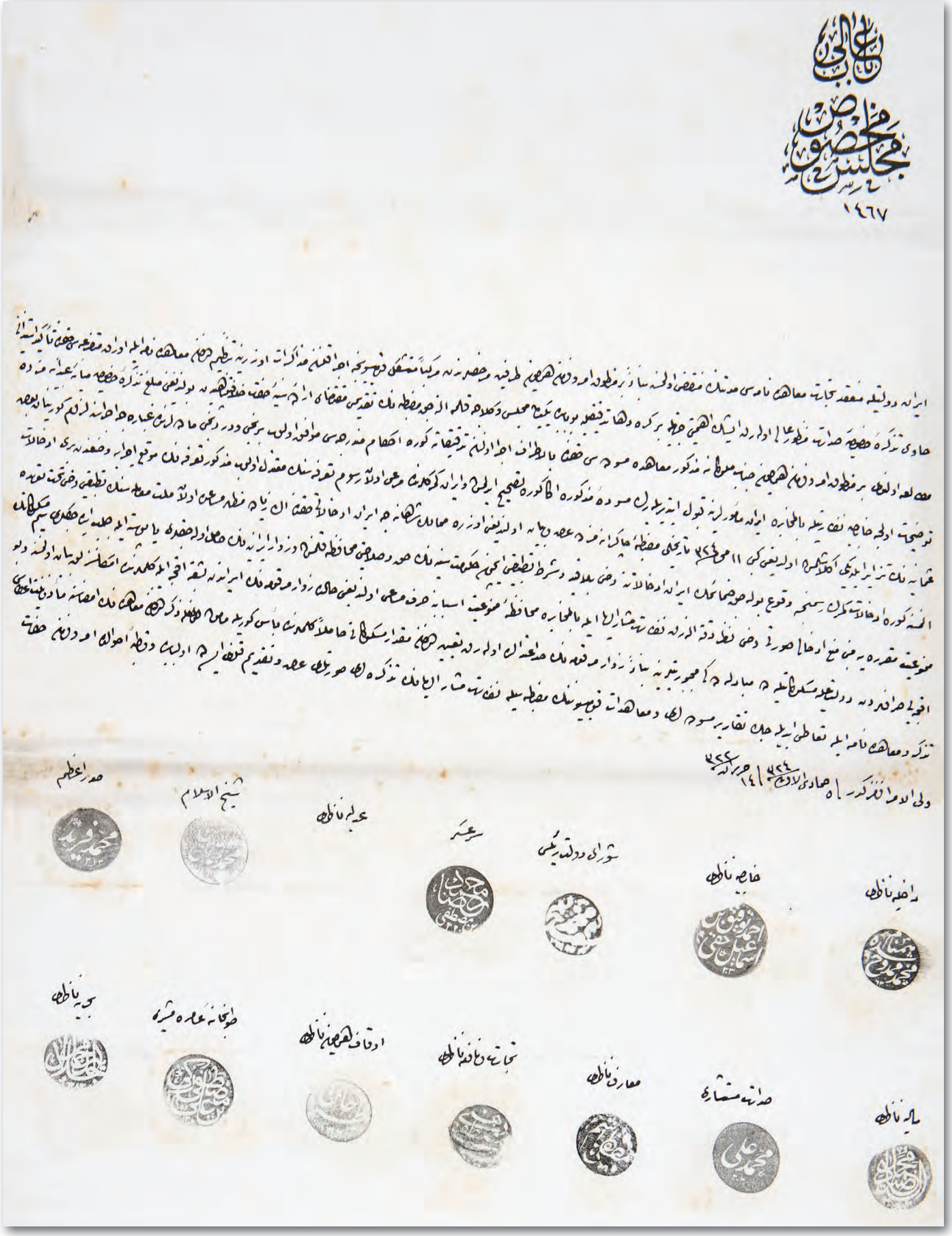

باب عالی
مجلس مخصوص
١٤٦٧

ایران دولتیله منعقد تجارت معاهده نامه‌سی مدتنک منقضی اولمسنه بناءً بر مظروف امر و فرمان همایون طرفینه و حضورنده مرکباً متشکل قومیسیونجه اجرا قلنان مذاکرات اوزرینه تنظیم قلنان معاهده نامه ایله اوراق متفرعه‌سی حقنده تأکید استدعا
حاوی تذکره خصوصیه صدارت مظروعالی اولدقلرنده ایشک اهمیتی جهتیله بر کره دها تدقیقیله بو بابده یکیدن مجلس وکلاجه قلمه الزجه مضبطه‌نک تقدیمی مقتضای اراده سنیه حقت خلافتپناهیدن بولندیغی مبلغ تذکره خصوصیه مبانیه عدیده مزده
مطالعه اولنوب بر مظروف امر و فرمان همایون جناب ملوکانه مذکور معاهده مسوده‌سی حقنده بالاطراف اجرا اولنان تدقیقاته کوره احکام مندرجه‌سی موافق اولوب برنجی و دردنجی ماده‌لرینه غباره‌جه اجرا اولنان کورینان بعض
توضیحات اولجه خارجه نفاذ ایله بالمخابره ایران مأمورلرینه قبول ایتدیریلدرک مسوده مذکوره اکا کوره تصحیح ایدلمش و ایران کمرکلرنده مرعی اولان رسوم تعرفه‌سنک معتدل اولوب مذکور تعرفه‌نک موقع اجرا وضعندن بری ادخالات
عثمانیه‌نک تزایدیله‌یکی اکلاشلمش اولدیغی کبی ١١ محرم ٣٢٤ تاریخلی مضبطه چاکرانه‌مزده عرض و بیان اولندیغی اوزره ممالک شاهانه‌جه ایران ادخالاتی حقنده اک زیاده مظهر مساعده اولان ملت معامله‌سنک تطبیقی دخی تحت تعهده
المسنه کوره ادخالات کمرک رسمنجه وقوع بولوب حق ضمانک ایران ادخالاتنه دخی بلا قید و شرط تطبیقی ایچون حکومت سنیه‌نک حق و صلاحیتی محافظه قلنمش و زوار ایرانیه‌نک حاصل اولدقلری یا پوسته ایله جلب ایدیلدکلری سیم مسکوکاتک
ممنوعیت مقرره‌یه مبنی منع ادخالی صورتی دخی نظر دقته الزرق نفاذ مشار الیه ایله بالمخابره محافظه ممنوعیت اسبابنه صرف مساعی اولندیغی حالده زوار مرقومه‌نک ایرانده بشقه اقچه ایله کلمدکلرنده امکانسزلق بیان اولنمسنه و بو
اقچه‌یی صرافلردن دولتیله مسکوکاتیله مبادله‌دکی مجبوریتلرینه بناءً زوار مرقومه‌نک حد اعتدال اولدقلرنده تعیین قلنان مقدار مسکوکاتی حاملاً کلمدکلرنده باس کوریله مامق اولمق ذکر قلنان معاهده‌نک امضاسنه مأذونیت اعطاسی
تذکره و معاهده نامه ایله تعاطی ایدیله‌جک تقاریر مسوده‌لری و معاهدات قومیسیوننک مضبطه‌سیله نفاذ مشار الیه‌نک تذکره‌لری صورتلری عرض و تقدیم قلنمش اولدیغی وقت احوالده امر و فرمان حضرت
ولی الامرا فقط کدر ٥ جمادی الاولی ٣٢٤ | ١٤ حزیران ٣٢٢

صدر اعظم
شیخ الاسلام
عدلیه ناظری
سرعسکر
شورای دولت رئیسی
خارجیه ناظری
داخلیه ناظری
بحریه ناظری
طوپخانه عامره مشیری
اوقاف همایون ناظری
تجارت و نافعه ناظری
معارف ناظری
صدارت مستشاری
مالیه ناظری

Bâbıâli
Daire-i Sadaret
Âmedî-i Divân-ı Hümayun
1467

Devletlü efendim hazretleri

İran Devleti'yle mün'akid ticaret muâhedenâmesi müddetinin münkazî olmasına mebnî ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümayun-ı cenâb-ı mülûkâne tarafeyn murahhaslarından mürekkeben müteşekkil komisyondan tanzim olunan muâhedenâme müsveddesinin bir kere daha Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca tedkikiyle neticesinin arz-ı atebe-i ulyâ kılınması muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den bulunduğunu mübelliğ tezkire-i hususiye-i devletleri meclis-i mezkûrda lede'l-mütâlaa cereyan eden müzâkerâta göre kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla beraber arz ve takdim kılınmış olmağla mündericâtı hususunda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî şeref-müteallik buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 5 Cemâziyelevvel sene [1]324 / fî 14 Haziran sene [1]322 / [27 Haziran 1906]

Sadrıazam
Ferid

*

Resim 63: Adliye Veziri Nizamülmülk

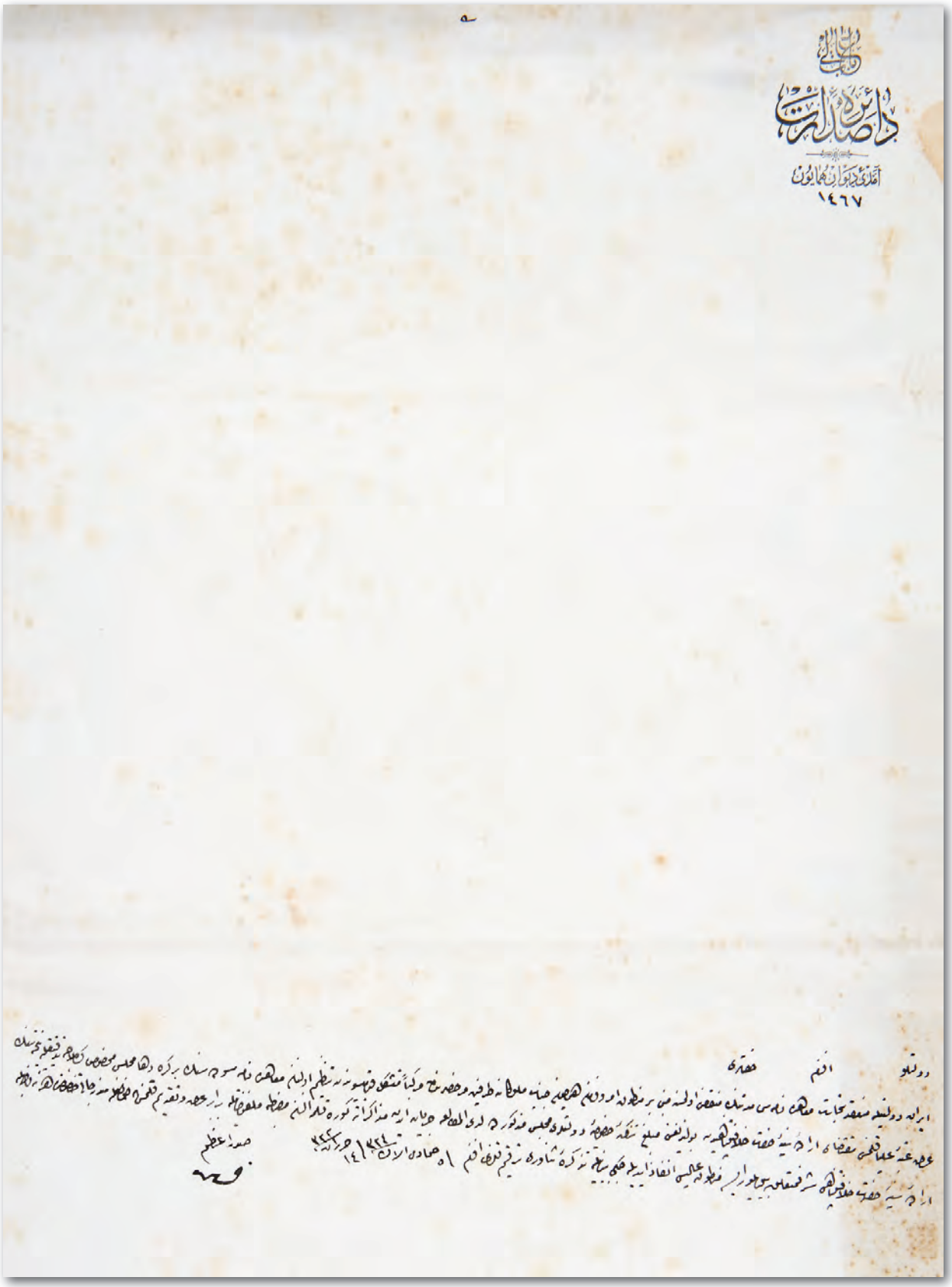
دائرة الصدارة العظمى
أمانة ديوان همايون
١٤٦٧

Resim 64: İran Parlamentosu'nun açılış töreni

Daire-i Hariciye
Hususiye
44

Devlet-i Aliyye ile İran Hükûmeti beyninde mün‘akid olup müddeti hitâm bulan ticaret mukavelenâmeleriyle Memâlik-i Şahane’den İran’a ve İran’dan Memâlik-i Şahane’ye vukû‘a gelen ihracât ve idhalât mikdarına dair malumâtın arz-ı hâk-i pây-ı âlî kılınması ifadesini şâmil resîde-i dest-i tekrîm olan 22 Cemâziyelevvel sene [1]324 tarihli tezkire-i hususiye-i âsafâneleri mütâlaa-güzâr-ı acizî oldu. Hükûmet-i müşârunileyhâ ile tanzim olunup müddeti hitâm bulan suret-i tesviye-i ticariyeyi hâvi bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahî nezâret-i acizî ile sefaret beyninde teâtî olunan takrîrlerin tercümeleri leffen takdim kılınmış ve İran’dan bir sene zarfında Memâlik-i Şahane’ye yetmiş bir milyon beş yüz sekiz bin üç yüz yetmiş dört guruş ve Memâlik-i Şahane’den İran’a yirmi milyon sekiz yüz seksen bin iki yüz yirmi altı guruş kıymetinde eşya-yı ticariye idhal ve ihrâc olunmakda bulunmuş olmağla emr u ferman hazret-i men lehu’l-emrindir.

Fî 22 Cemâziyelevvel sene 1324 ve fî 1 Temmuz sene 1322 / [14 Temmuz 1906]

Hariciye Nâzırı
Tevfik

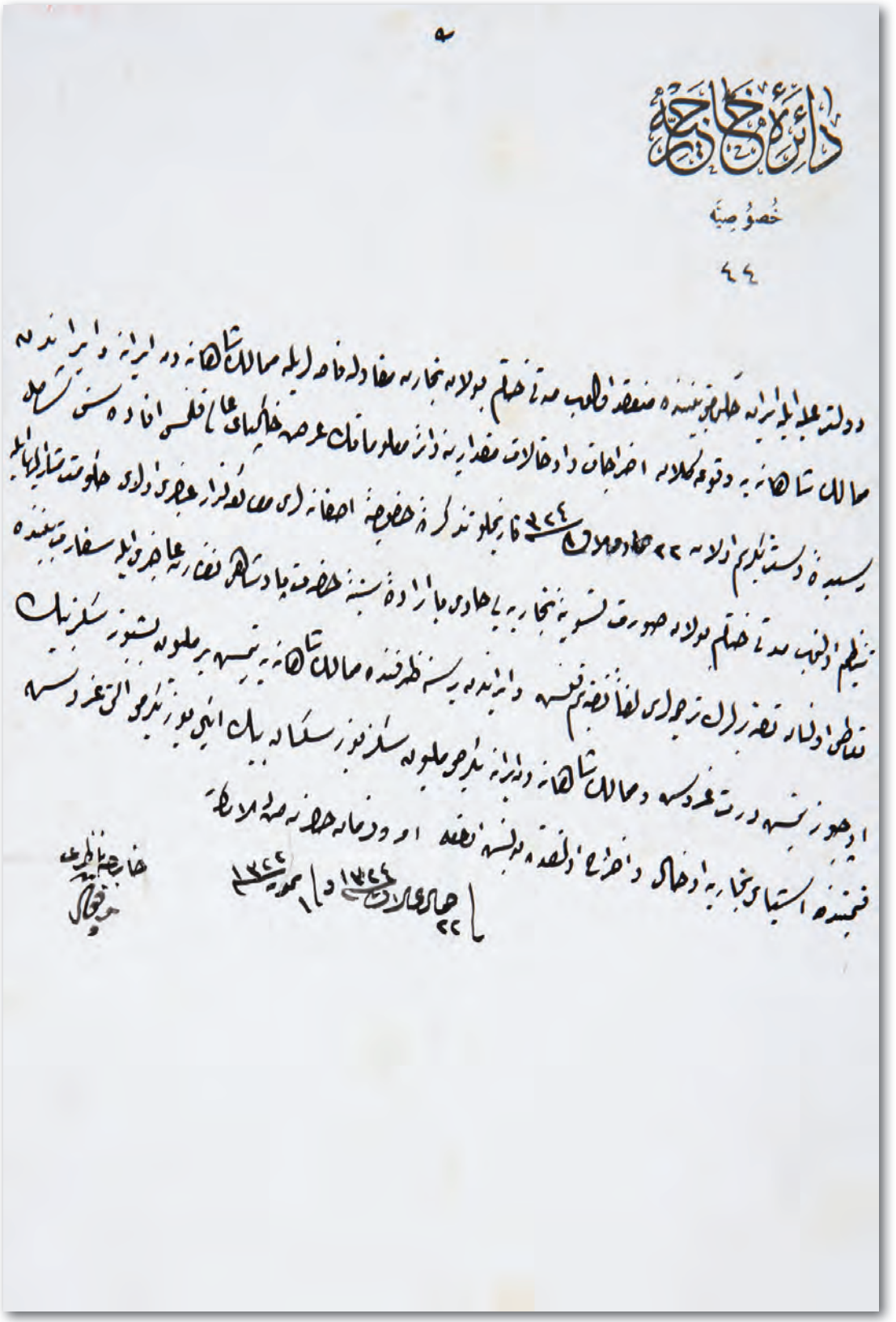

Y. A. RES, 137/49

78

İRAN'DAKİ ARUSAN AŞİRETİ'NİN OSMANLI DEVLETİ'NE İLTİCA İSTEKLERİNİ İÇEREN BAŞVURU YAZISI

İran'daki Arusan Aşireti'nden Sünnî mezhebe mensup iki yüz hâne halkın, Bargiri ve Mahmudi sınırına gelerek Osmanlı Devleti'ne iltica talep ettikleri

Muhacirîn-i İslâmiye Komisyon-ı Âlisi Birinci Azâlığı Cânib-i Âlisi'ne

İran'ın Arusan Aşireti'nden ve ehl-i sünnetden iki yüz hâne halkının Bargiri ve Mahmudî hududuna gelerek kabul-ı tâbiiyetlerini istidâ etdikleri ve bunlardan ekserinin bu taraf aşâyiri içinde akrabası olup bazı harab köylerde iskânları mümkün bulunduğu Van Vilayeti'nden bildirildiğine ve tervîc-i müstedâ lâzım ve münâsib olacağına dair bazı tafsilâtı hâvi Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan 22 Cemâziyelevvel sene [1]324 tarihli ve 1881 numaralı tezkire leffen savb-ı devletlerine tisyâr kılınmağla iktizâsının îfâ ve inbâsına ve melfûfun iâdesine.

3 Temmuz sene [1]322 / 24 Ca. [1]324 / [16 Temmuz 1906]

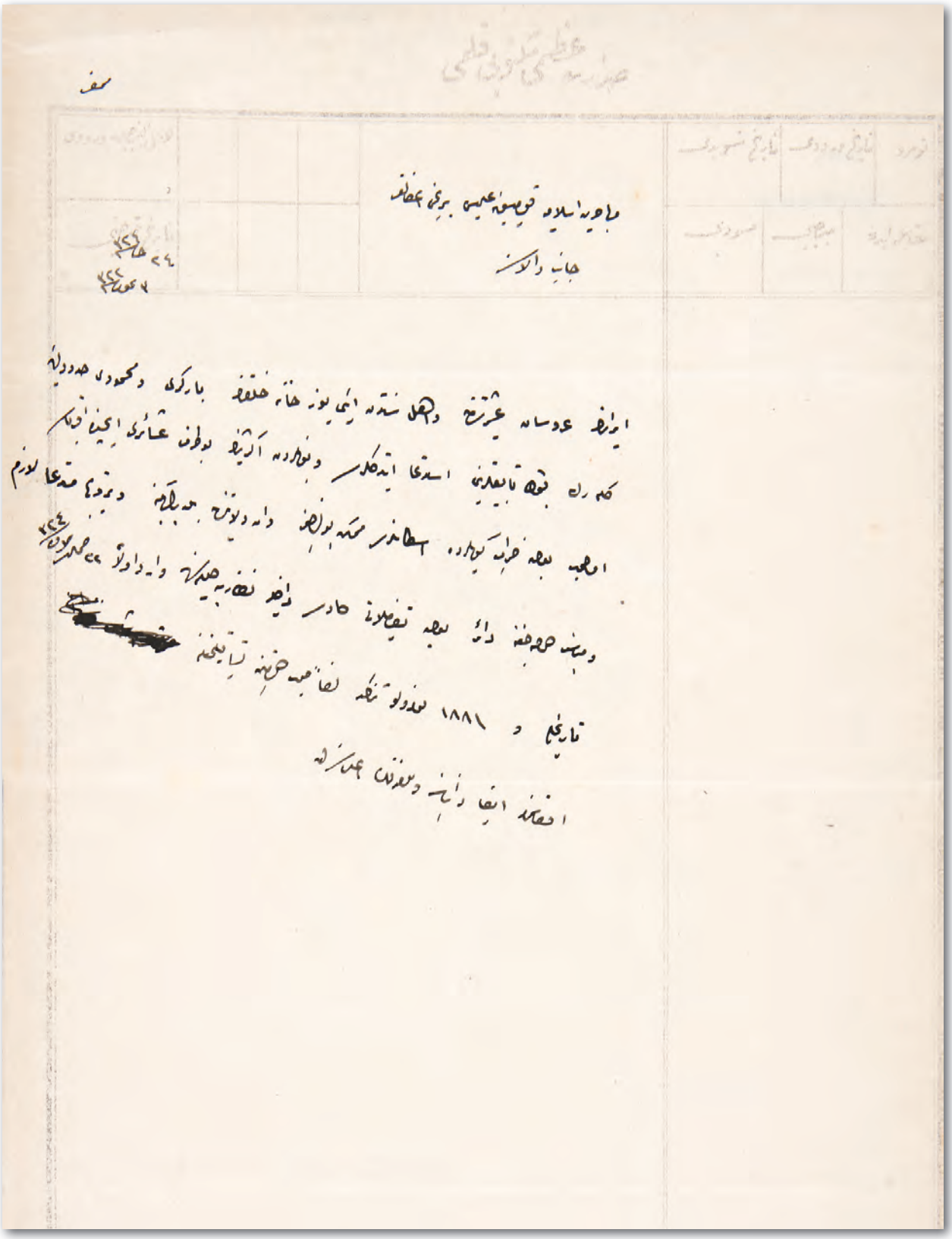

A. MKT. MHM, 529/48

79

İRAN'DA İLÂN EDİLEN MEŞRUTİYET ÖNCESİ VE SONRASI GELİŞEN OLAYLARA DAİR

Ulema sınıfının İran'da tesir ve sayı bakımından en önemli fırkayı teşkil ettiği/İran Sadrazamı Aynüddevle istifaya mecbur olarak yerine Müşirüddevle'nin tayin olduğu/Osmanlı sefaretinden sonra İngiltere sefareti bahçesine destek bulmak amacıyla binlerce kişinin sığındığı/Tahran ve diğer bazı şehirlerden kaçan ulemanın Kum şehrinde toplandığı/Hasta olan Şah'ın milli meclisi açmayı kabul ettiği ancak veliahd, aleyhdar gruplar yanlısı olduğundan meclisin devamına şüpheli nazarla bakıldığı

Mabeyn-i Hümayun Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İran uleması ve sâiri taraflarından ba'zı teşebbüsât ve harekât vuku' bulmakda idüğü müstahber olduğundan bu bâbda ve İran ahvâl-i umumîyesi hakkında Sefaret-i Seniyyece her hafta mükemmel rapor tanzim ve takdim kılınması irade-i isabet-âde-i cenâb-ı Hilâfetpenâhî icab-ı âlîsinden bulunduğunu müş'ir fî 23 Teşrîn-i sânî sene 1322 tarihli şifre telgrafnâme-i âlîleri hâme-pirâ-yı ta'zîm olmuş ve mantûk-ı emr u ferman-ı hazret-i velini'met-i bî-minnete imtisâl vâcibe-i zimmet-i ubûdiyet bulunmuş olmakla şu şuhûr-ı ahîrede burada ser-zede-i zuhur olmuş ve vaktiyle suret-i kâfiye ve münasebede nezâret-i celîleye inhâ kılınmış olan ba'zı vuku'at ve tahvilâtın ber-mantûk-ı emr u ferman-ı hümayun-ı mülûkâne hülâsaten arz ve beyanına mücâseret eyliyorum. Şöyle ki İran'da ulemâ sınıfı gerek adedce ve gerek tesir cihetiyle en mühim fırkayı teşkil etmekte olup ahali-yi İraniye ise kavâid-i mezhebîyeleri iktizâsı olarak dâimâ ulemâya tâbi ve onların peyrev ve hevâdârı bulunmaları hasebiyle fırka-yı ulemâ burada fevkâlade nüfuz ve ehemmiyet kesb ederek fevâid ve menâfi'-i memleketi kendilerine hasretmeye ihtimam ve arzu ve menfaatlarına tevâfuk etmeyen evâmir ve icraât-ı hükûmeti bî-netice bırakmaya ikdâm etmekde ve Hükûmet-i İraniye ise henüz teşkilât-ı adliye ve mülkiye ve tanzimât-ı askeriye ve sâir tertibât ve usul-i idareden mahrum olup vilayât ve ekser hidemât-ı devlet hemân müzâyede suretiyle en nâfi' şart arz eden tâlibe ihale ve ilzâm

edilmekde ve deâvî-yi hukukîye ve cezâîye ise ya şer‘ nâmıyla ulemâ tarafından veya örfen hükkâm tarafından rü’yet olunuyor ise de ekser ya ilâmât ve mukarrerâtın mevkî‘-i icraya vaz‘ı esbâb-ı gûnâgûn te’sîriyle dûçâr-ı envâ‘-ı müşkilât olmaktadır. Sâir idareler misüllü öteden berü ilzâm ve ihale edilegelmekde olan gümrük idaresinin üç dört seneden berü Mösyö Nüvis nâmında İran hizmetine dahil olmuş bir Belçikalıya emânet suretiyle tevdi‘ edilip mûmâileyh dahi bütün rüsûmât hidemâtını müstevfî maaşlarla Belçikalı veyâ sâir Avrupalılara hasretmekle beraber gümrük vâridâtını bir aralık iki kat derecesinde tezyîde muvaffak olduğu cihetle Şah’ın memnuniyet ve emniyetini celb etmiş ise de vâridâtı en sağlam ve memur iâşesine en ziyade müsaid bulunan gümrük idaresinin bu vechile ecânib eline geçerek bunun menâfiinden mahrum kalmış olan ağniyâ ve bazı ricâl-i İraniye ve ulemâ gümrüklerin yine hal-i sâbıkına ircâıyla İranîlerin yed-i istifadesine teslim etdirilmesi için hafî ve celî teşebbüsât ve ikdâmâtda bulunmuşlar ve hatta geçen sene bu esnalarda ulemâ ve hevâdârları Mösyö Nüvis’in azli ve sâir Avrupalıların dahi gümrük memuriyetlerinden ihrâcıyla bu idarenin yine İranlulara iadesi istidâsıyla sadr-ı sâbık Aynüddevle’ye müracaat etmişler ise de hazine-i Şahîye muntazamca pâre yetişdirerek Şah’ın memnuniyetini ihrâz etmiş bulunan Mösyö Nüvis’in azline müsaade edilmediği ve diğer tarafdan unf u kibr ve hiddet-i mizâcla muttasıf olan Sadrıazam ise elinden geldiği kadar menâfi-i devletden istifadeye çalışdığı halde husemâsıyla kat‘a müdârâ ve mümâşâta tenezzül etmeyerek mukarrerâtını icraya ikdâm ve hatta aleyhinde bulunanlardan kolaylıkla ele gelenleri öteye beriye nefy ve tağrîb etmeye devam ettiği cihetlerle ulemâ ciddî suretde kıyâm ve zâten şiddet-i zarûrete ve kaht-ı daimiye mübtelâ olan ahali çarşı ve pazarları sedd ü bend ile terk-i iş‘âl etmişler ve Sadrıazam ehl-i şûrîş aleyhine vesâit-i tazyîka istimâline mübâderet eylemesi üzerine ileri gelen ulemâ Mösyö Nüvis’in azli ve ıslahat-ı adliye icrası gibi bazı teklifât der-miyânıyla Tahran’ın bir saat cenubunda vâki bura mekâbir-i meşhûresinden Şah Abdülazîm’in türbesine ilticâ ve orada takrîben bir ay kadar meksden sonra ıslahat-ı adliye icra olunacağına ve sâir metâliblerinden şan-ı hükûmete mugâyir olmayanların dahi kabul edileceğine dair Sadaret’den verilen va‘d üzerine Tahran’a avdet eylemişler ise de Sadrıazam Aynüddevle bu kere meslek-i tehdidkârânesine sâbıkdan daha ziyade inhimâkla ulemâ ve ricâlden bir takımını nefye müsâraat ve hatta rüesâ-yı ulemânın bile ber-takrîb derdestiyle Tahran’dan teb‘idine teşebbüs etmesi üzerine nâire-i fesâd tekrar işti‘âl ederek bu aralık fî 3 ve 16 Haziran sene 1322 tarihleriyle takdim kılınan arâyiz-i çâkerî ile arz ve iş‘âr kılındığı vechile nefyi tasmîm edilen zevât cümlesinden olup Sefaret-i Seniyyeye ilticâ etmiş olan Şeyhü’r-reisin sâye-i şahanede Sefaret-i Seniyye’de on beş gün misafir edildikden ve hal ve âtîsi hakkında hükûmetden te’minât alınarak hânesine iade kılındıkdan sonra sayfiyeye çıkmak zamanı olmak mülâbesesiyle Şamran’a nakl-i mekân edildiği esnada ulemâ ve ahali artık gereği gibi sadrıazam aleyhine kıyâm ederek Mescid-i Cum‘a nâm mescîdde ictimâ ile alenen sadrıazamın azlini ve Belçikalıların hizmetden ihrâcını taleb ve metâliblerini Şah’a arz etmek üzere ulemâdan bir heyet intihâb etmeleri üzerine

heyet-i mezkûrenin izâmına mümâna'at etmek ve ehl-i şûrîşi mescidden ihrâcla dağıtmak ve mütecâsirleri derdest eylemek için memur edilen bir müfreze-i askeriye ile ehl-i kıyâm arasında zuhur eden arbedede müfreze-i askeriye tarafından ehl-i şûrîş üzerine ateş edilmesiyle sâdât-ı ma'rûfeden biri dahi dahil olmak üzere birçok maktûl ve mecrûh vukû' bulmuş ve bu vechile hükûmet halkı dağıtmaya muvaffak olmuş olup ancak böyle bir hükûmet zamanında Tahran'da ikâmet caiz olmayacağına hüküm veren rü'esâ-yı ulemânın ve bâ-husus Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed ve Şeyh Fazlullâh'ın etba' ve a'vânlarıyla beraber atebâta gitmek üzere Tahran'dan hareketle on sekiz saat cenubda vâki ve Şiîlerce pek muhterem ziyâretgâhlardan ma'dûd bulunan Kum şehrine muvâsalat ve oradaki eimme-i İsnaaşer'den birine mensûb nisvân-ı ma'rûfeden birinin türbesine ilticâ ve Tahran'da kalan ulemâ ve tüccâr ve sâireden binlerce nüfusun dahi İngiltere Sefarethânesi bağçesine firâr ve dehâlet etmeleri ve diğer tarafdan Tahran'ın iğtişâşı ve ulemânın münfa'ilen Tahranı terkle Kum'a ilticâ etdikleri haberi etrafa münteşir oldukda Tebriz ve Zencan ve Isfahan ve mevâki'-i sâireden bir takım ulemâ-yı ma'rûfenin etbâ'larıyla beraber Kum'da bulunanlara iltihâk etmek üzere yola çıkmaları ve bundan mâ'adâ on on iki bin nüfus barındırmakda bulunan İngiltere Maslahatgüzarı dahi bunların metâliblerinden meşrû' olanlarının kabulüyle bu fitnenin teskîni lüzumu beyanıyla teşebbüsât-ı müessirede bulunması üzerine Sadrıazam Aynüddevle istifâya mecbur olarak yerine Müşirüddevle tayin edilmiş ba'dehû ulemânın Kum'dan Tahran'a avdet ve halkın dahi İngiltere Sefarethânesini terk etmeleri taleb ve teklîf edilmiş ise de şûrişin ehemmiyetine ve ihrâz etdikleri muvaffakiyyete mağrur ve belki bazı tarafdan vâki olan ilkâat ve teşvîkâta müncezeb ve o esnada Rusya ahvâl-ı iğtişâşiyesinden dahi müteesir bulunan ehl-i kıyâm ol vakte kadar telaffuzuna cesaret etmedikleri bir matlabı ızhâr yani müntehab azâdan mürekkeb bir meclis-i millî teşkili hususu Şah tarafından kabul edilmedikçe şûrîşe nihayet veremeyeceklerini beyan ve ısrar etdiklerinde ashâb-ı hükûmet tarafından merkûmûnu ma'nâsını bile iyice bilemedikleri bir matlab-i cedîdeden vaz geçirmek üzere her gûne tedâbîr-i teşvîkiye ve tehdîdiyeye müracaat edilmiş ise de ıslahat tarafdarânı şûrişe devam ve matlablarında sebât etdikleri cihetle zâten kendisi ağır hastalığa mübtelâ ve devleti her dürlü intizamdan mahrum ve sadâkatine itimad edeceği askeri mefkûd ve müzâyaka-i şedîde-i maliyeye giriftâr bulunan Şah nihayet yevm-i velâdeti olan fî 14 Cemâziyelâhir sene 1324 tarihiyle ısdâr etdiği bir dest-hat ile azâsı, şehzâdegân ve Kaçarîyye ve ulemâ ve tüccar ve ashâb-ı emlâk ve sâir esnaf-ı mütenevvia' vekillerinden ibaret ve mukarrerâtı Şah tarafından kabul olunur ise mecburiyü'l-icra olmak üzere meclis-i mezkûrun teşkilini kabul etmiş ve fî 18 Şa'ban sene 1324 tarihinde dahi işbu meclisin resm-i iftitâhı Şah'ın huzurunda icra edilerek ol vakitden berü hazır olabilmiş azâsıyla haftada üç-dört defa ictimâ etmekde bulunmuşdur. Mamâfîh ulemâ ve ekser ricâl ahvâl-i beyne'd-düvele gayr-ı muttali' ve hükkâm keyfe mâ-ittefeka idareye alışmış olduğu ve ahali ise öteden berü böyle bir idare ile kesb-i ülfet etmiş bulunduğu cihetle gerek ulemâ ve gerek sâireden pek çok kimselerin böyle bir mecmu'adan intihâb edilecek mec-

lisden hayır me'mûl olmadığı fikrinde bulunduklarına ve Şah'ın büyük oğlu veliahd ise meclisin kabulü hakkında ısdâr edilmiş olan dest-hattın pederinin hastalığından istifade ile bi'l-mecburîye ısdâr etdirilmiş olduğundan bahisle kabul olunamayacağı iddiâsında bulunarak meclis tarafdarânı aleyhinde tedâbîr-i şedîde ittihâz ve meclis aleyhinde bulunan ulemâ ve ricâli dahi kendi tarafına celb ve imâle etmekde bulunduğuna nazaran meclisin devamı meşkûk ve bâ-husus ifa-yı hidmet ve icra-yı ıslahata muvaffakiyeti gayr-ı me'mûl bulunmaktadır. Acîzleri ise bundan böyle takib-i vuku'âtla gerek bu bâbda ve gerek hususât-ı sâirede burada cilve-ger-i mevkı-i zuhur olacak vekâyi' ve netâyicin emr u ferman-ı hümayun-ı hazret-i Hilâfetpenâhî mantûk-ı münîfince pey der-pey arz ve iş'ârına muvâzabat eyleyeceğimin beyanına müsâraat eylerim. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 26 Şevval sene 1324 ve fî 30 Teşrîn-i sânî sene 1322 / [13 Aralık 1906]

Tahran Sefiri
Mehmed Şemseddin

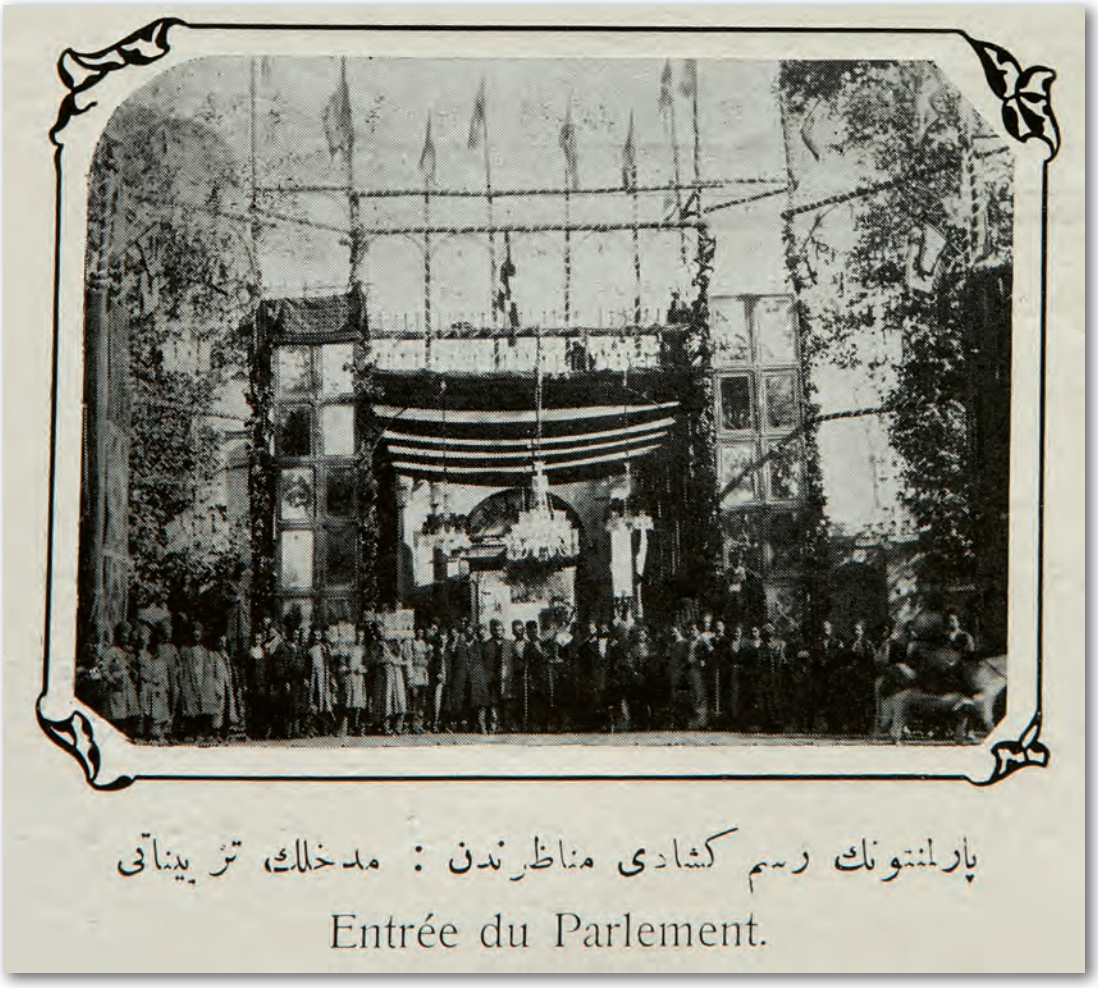

Resim 65: İran Parlamentosu'nun açılış töreni - girişin tezyinatı

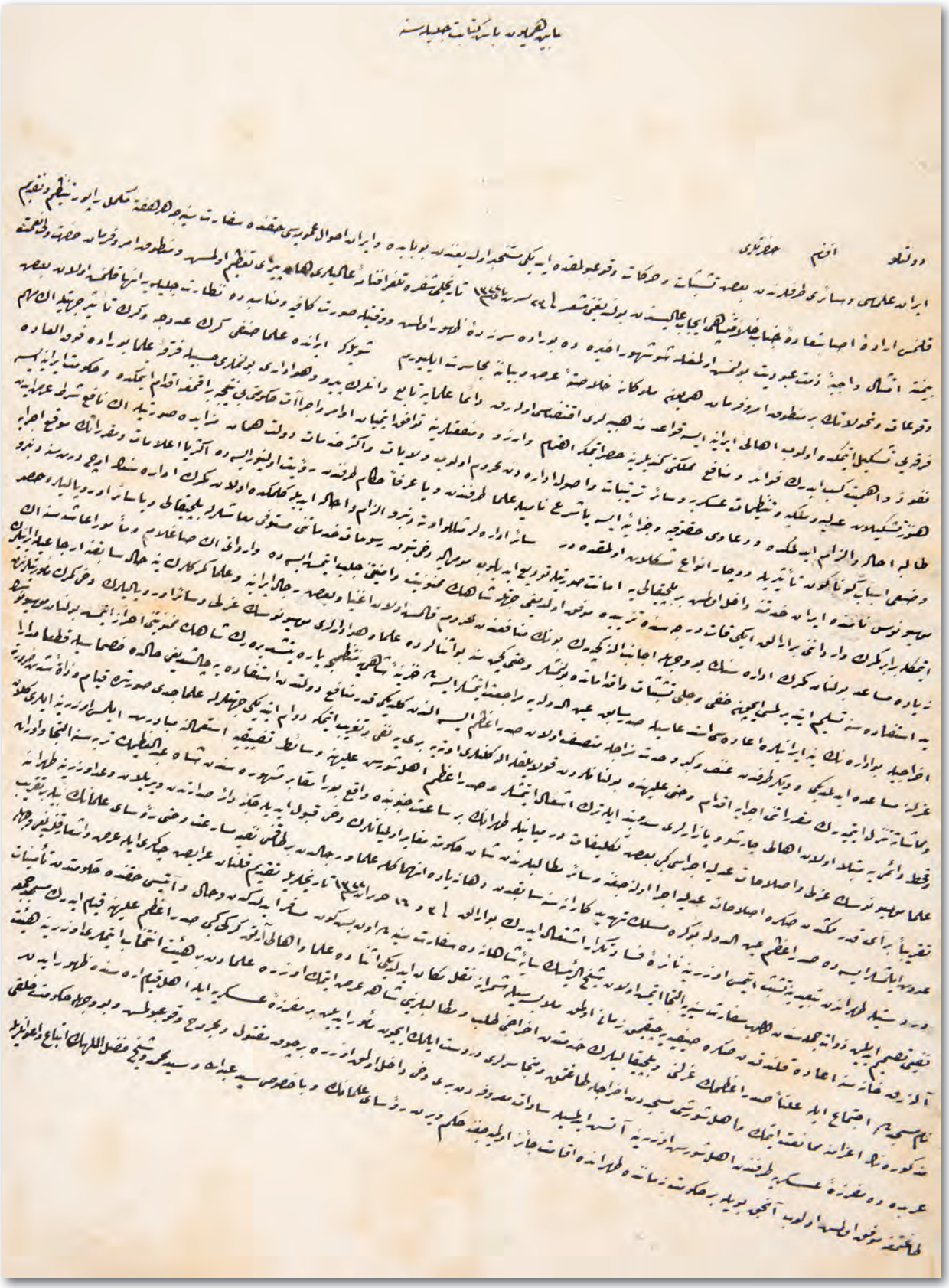

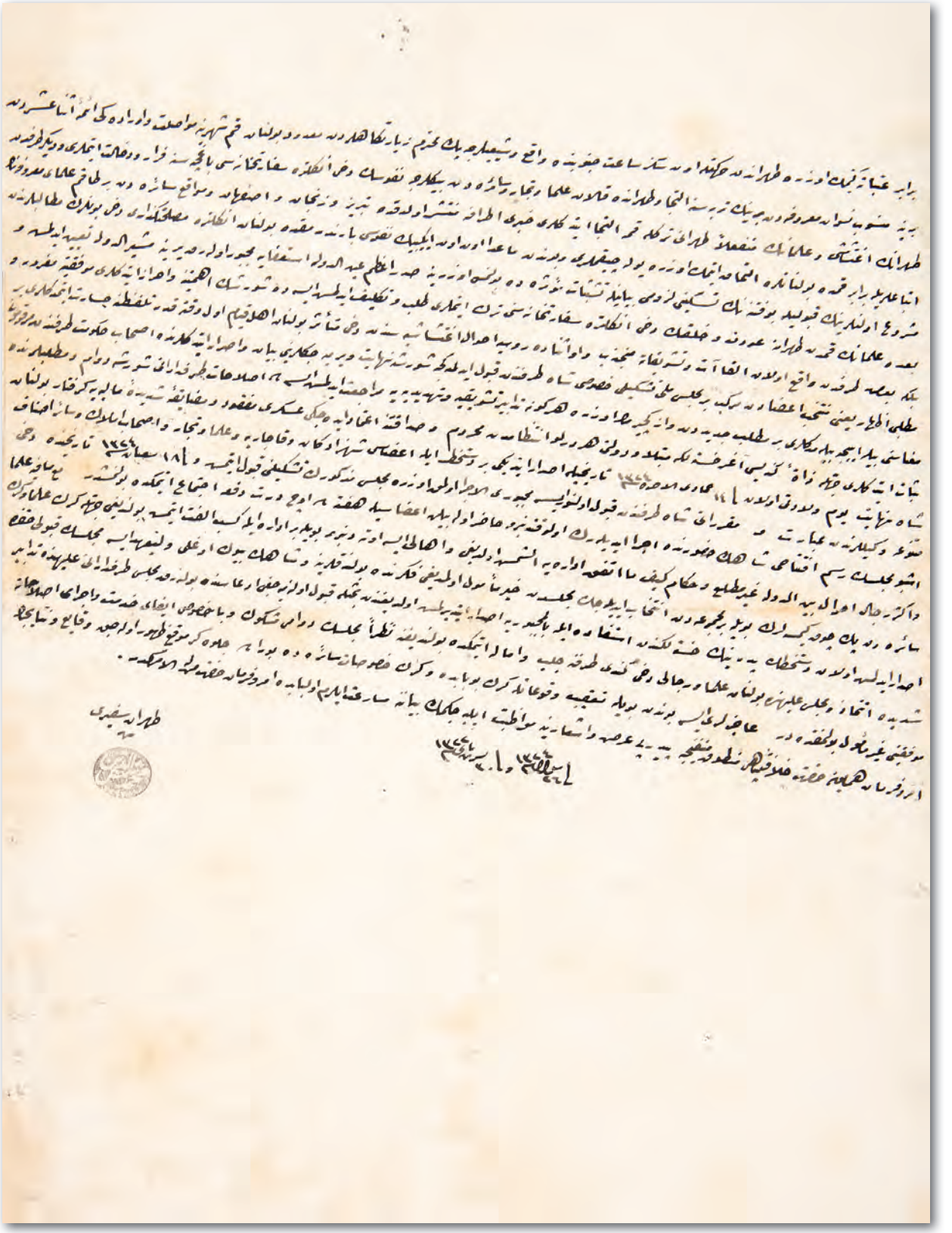

Y. PRK. EŞA, 49/83

80

YENİLENECEK OLAN OSMANLI-İRAN TİCARET ANTLAŞMA METNİNİN İKMAL EDİLDİĞİ HAKKINDA

Osmanlı-İran Devletleri arasında imzalanacak olan Ticaret Antlaşması'nı tamamlayıcı madde üzerinde de anlaşmaya varıldığı

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nâzırı devletlü paşa hazretlerine İran sefiri tarafından irsâl olunacak takrîrin müsveddesi tercümesidir.

Devlet-i Aliyye ile İran beyninde bugünki tarihiyle akd olunan ticaret muâhedenâme-i cedîdine vaz'-ı imza olunacağı sırada şurasını zât-ı âlî-yi âsafânelerine beyan eylerim ki İran Hükûmeti Memâlik-i Şahane'den İran'a idhal olunan her mal için bunları idhal eden tâcirin intihâbına göre muâhedenâme-i mezkûrun müddet-i devamınca ya batman başına beş şahîden ibaret olarak mer'î-yü'l-icra olan tarifede musarrah resm-i muayyeni veya rayic üzere yüzde beşi nisbetinde bir resm tarh etmeyi taahhüd eyler, diğer tarafdan Bağdad ve Basra vilayetlerindeki atebât-ı âliyâta azimet eden züvvâr-ı İraniye'nin teshil-i seyahatleri için muâhedenâme-i mebhûsenin müddet-i devamınca Memâlik-i Şahane'de ecnebi sîm meskûkâtının men'-i tedâvülü hakkında mer'î olan kavânin ve nizâmâta irâs-ı halel edilmeksizin İran'da mütedâvel sîm meskûkâtı yalnız esna-yı seyahatde ihtiyacât-ı zâtiyeleri için ve her seyahatde radde-ı gâye olarak iki yüz tumana kadar beraberlerinde götürmelerine veya postadan ahz etmelerine müsaade olunması zât-ı âlî-yi âsafanelerine teklif eylerim. Şurası mukarrerdir ki ta'aühhüdât-ı mezkûre tarefeynden sür'at-i mümkine ile ve nihayet işbu takrîrin tarihinden üç ay sonra ifa olunacakdır. Beyân-ı hal te'kid-i te'minât-ı ihtirâmkârîye zeri'a ittihâz kılındı.

*

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

ترجمه اوطه‌سی

عدد

خارجیه ناظری دولتلو پاشا حضرتلرینه ایران سفیری طرفندن ارسال اولنجق تقریرك مسوده‌سی ترجمه‌سیدر

دولت علیه ایله حکومت ایرانیه بیننده بولونکی تاریخیله عقد اولنان تجارت معاهده‌نامهٔ جدیدینه وضع امضا اولنه‌جغی حره‌ده شورای ذات عالی آصفانه‌لرینه بیان ایلرم که ایران حکومتی ممالك شاهانه‌دن ایرانه ادخال اولنان خرملر ایچون بونلری ادخال ایدن تاجرك انتخابنه کوره معاهده‌نامهٔ مذکورك مدت دوامنجه یا بطمان باشنه بش شاهیدن عبارت اولرق مرعی الاجرا اولان تعرفه‌ده مصرح رسم معینی و یا رایج اوزره یوزده بشی نسبتنده بر رسم طرح ایتمکی تعهد ایلر دیکر طرفندن بغداد و بصره ولایتلرنده‌کی عتبات عالیاته عزیمت ایدن زوار ایرانیه‌نك تسهیل سیاحتلری ایچون معاهده‌نامهٔ مبحوثك مدت دوامنجه ممالك شاهانه‌ده اجنبی رسم مسکوکاتك منع تداولی حقنده مرعی اولان قوانین و نظامات ایرانك خلل ایدلمکسزین ایرانده متداول رسم مسکوکاتی برابرلرنده کوتومیلرینه و یا پوسته‌دن اخذ ایتملرینه مساعده و التمس ذات عالی آصفانه‌لرینه تکلیف ایلرم

بیلکز اثنای سیاحتده اختیاجات ذاتیه‌لری ایچون و هر سیاحتده ... غایه اولرق ایکیوز تومانه قدر

شورای مقرردر که تعهدات مذکوره طرفندن سرعت ممکنه ایله و نهایت اشبو تقریرك تاریخندن اوچ ای صکره ایفا اولنه‌جقدر بیان حال تأکید تأمینات احترامکاریه ذریعه اتخاذ قلندی

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Tercüme Odası

Hariciye Nâzırı devletlü paşa hazretleri tarafından İran sefirine irsâl olunacak takrîrin tercümesidir

Devlet-i Aliyye ile Hükûmet-i İraniye beyninde bugün imza olunan ticaret muâhedenâmesinin mütemmimi olmak üzere taraf-ı sefirânelerinden irsâl kılınan bugünki tarih ve numaralı takrîr ahz olundu. İşbu takrîr-i sefirânelerinde hükûmet-i metbûanızın Memâlik-i Şahane'den İran'a idhal olunan her mal için bunları idhal eden tâcirin intihâbına göre muâhedenâme-i mezkûrun bütün müddet-i devamınca ya batman başına beş şahîden ibaret olarak mer'-iyü'l-icra olan tarifede musarrah resm-i muayyeni veya râyic üzere yüzde beş nisbetinde bir resm tarh etmeyi taahhüd eylediği beyan olunur.

İşbu beyanât-ı sefirânelerini sened ittihâzla beraber şurasını beyana müsâraat eylerim ki Bağdad ve Basra vilayetleri dahilinde kâin atebât-ı âliyâta azimet eden züvvâr-ı İraniye'nin seyahatlarını teshîl için züvvâr-ı merkûmenin mârrü'z-zikr muâhedenâmenin müddet-i devamınca ecnebi sîm meskûkâtının men'-i tedavülü hakkında Memâlik-i Şahane'de mer'î olan kavânin ve nizâmât ahkâmına halel gelmemek şartıyla İran memâlikinde mütedâvil sîm meskûkâtı yalnız esna-yı seyahatde ihtiyacât-ı zâtiyeleri için ve her seyahatde radde-i gâye olarak iki yüz tuman kadar beraberlerinde götürmelerine veya posta vasıtasıyla ahz eylemelerine müsaade olunacakdır. Şurası mukarrerdir ki takrirât-ı mezkûre tarafeynden sür'at-i mümkîne ile ve nihayet işbu takrîr tarihinden üç mâh sonra ifa olunacakdır. Beyân-ı hal te'kid-i te'minât-ı ihtirâmkâriye zerî'a ittihâz kılındı.

[1905/1906]

Y. PRK. HR, 35/14

81

İRAN MİLLÎ MECLİS'İNDEKİ NÜFUZ MÜCADELESİNDE OSMANLI ALEYHTARI GÖRÜŞLERİN DİLE GETİRİLDİĞİNE DAİR TAHRAN SEFARETİ'NDEN GELEN TAHRİRAT

İran Milli Meclisi'ni Rus yanlısı müctehid Ağa Seyyid Abdullah'ın ele geçirdiği/Meclis Başkanı İhtişâmüssaltana'nın Osmanlı aleyhtarı konuşmalara karşı çıkmasına rağmen ulema nüfuzundan yararlanan Seyyid Abdullah'ın görüşlerinin baskın çıkabileceği ve bu yüzden ilişkilerin vahim bir hale gelebileceğinin tahmin edildiği

Sefaret-i Kübrâ
Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
Umumî: 501

Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İran ahvâl-i hâzırası hakkında ıstıtlâ'ât-ı ahîre-i bendegânemi hâvi bu kerre Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne takdim kılınan raporun bir sureti dahi ehemmiyetine mebnî leffen takdim-i huzur-ı âlî-yi âsafâneleri kılınmış olmakla ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 17 Şaban sene 1325 ve fî 12 Eylül sene 1323 / [25 Eylül 1907]

Tahran Sefiri
Mehmed Şemseddin

*

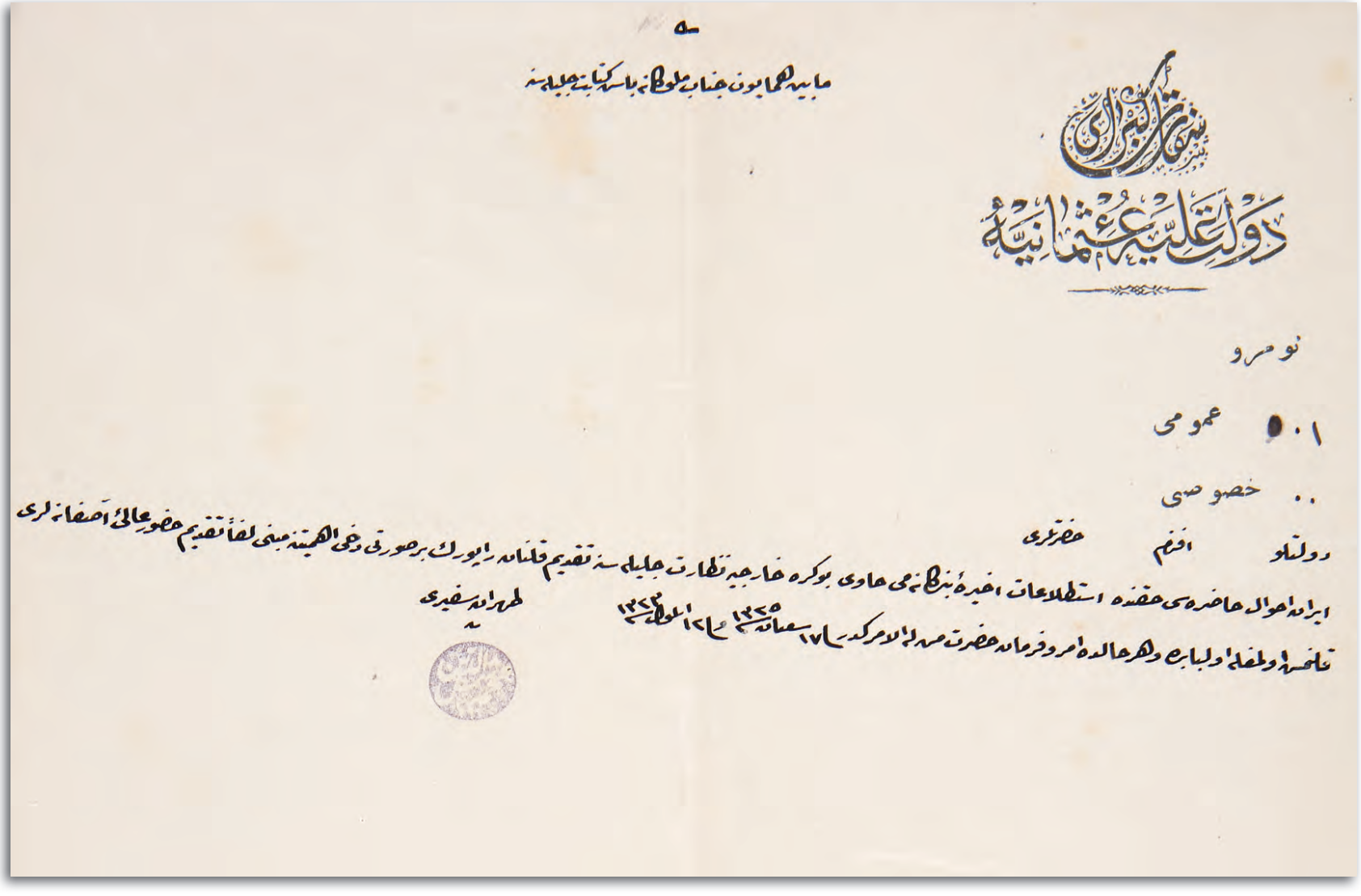

سفارت کبرای

دولت علیه عثمانیه

نومرو

۱۰۵ عمومی

.. خصوصی

دولتلو افندم حضرتلری

ایران احوال حاضره‌سی حقنده استطلاعات اخیره بنگاه‌می حاوی بوکره خارجیه نظارت جلیله‌سنه تقدیم قلنان راپورک برصورتی دخی اهمیتنه مبنی لفاً تقدیم حضور عالی اصفهانه‌لری

قلنمش اولمغله اولبابده وهر حالده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر ۱۷ شعبان ۱۳۲۵ و ۱۲ ایلول ۱۳۲۳

طهران سفیری

ما بین همایون جناب ملوکانه باش کتابت جلیله‌سنه

Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne irsâl olunan fî 12 Eylül sene 1323 tarih ve 501 numaralı tahrirâtın suretidir

İran Meclis-i Millî'sinin birinci derecede mü'essisi bulunan müctehid Ağa Seyyid Abdullah ele geçirdiği riyâset-i kavmiyye ve fevkâlede harîsi bulunduğu menâfi-i şahsîyesinin devamını idâme-i iğtişaşa mütevakkıf gördüğü ve ihtimale göre Rus menâfi'ine de hâdim bulunduğu cihetle Rumiye hududuna aşâyir ve asâkir-i Osmaniye tarafından vuku'bulan tecavüzât ile memâlik-i İraniye'nin sâir cihetlerinde vuku'a gelen iğtişâşât-ı dahilîyenin men' ü ref'i çaresine hükûmet-i İraniyece an-kasdın bakılmadığından ve Şah ile manen müttefik olan Hükûmet-i Osmaniye ise idâme-i iğtişâş için hudud cihetinden tazyikâta devam edeceğinden bahisle gerek Meclis-i Millî'yi ve ahaliyi ve gerek gazeteleri Şah ile Hükûmet-i Seniyye-i Osmaniye aleyhine tahrîk eylemekde bulunmuş olmasına mebnî 7 Eylül sene 1323 tarihli telgraf-nâme-i bendegânemle arz ve iş'âr edilmiş olan tesirât hâsıl olmuşdu. Ahîren serkâra gelen vüzerâ ve ale'l-husus Eminü's-sultan'ın tarafdarlığıyla itham edilerek istifâya mecbur edilen Sanîuddevle'nin yerine Meclis-i Millî riyâsetine umumun intihâbıyla tayin edilen ve Pesuh Hudud Komisyonu riyâsetinde bulunup ve bu defa Tahran'a avdet eden eâzım-ı erkân-ı Kaçarîyye'den Berlin Sefiri İhtişâmüssaltana Devlet-i Aliyye-i Osmaniye ile hüsn-i münasebetin muhafazası İran'ın ve bütün âlem-i İslâm'ın menfaati iktizâsından olduğu itikâdında bulunduklarından ve müctehid-i mûmâileyhin maksad ve menfaat-ı şahsiyyesi uğrunda ikâ'-ı nifâk ve şikâka sa'y bulunduğunu derk eylediklerinden keyfiyeti ve zuhuru melhûz olan âsâr-ı heyecânın ne gibi mehâzir-i azîmeyi tevlîd edeceğini gerek Meclis-i Millî'ye ve gerek esnaf halk beyninde teşekkül eden encümenlere ve ahaliye tefhîm ve gazeteleri dahi Devlet-i Aliyye aleyhinde heyecan-âmiz bendler neşrinden men' ve tahzîr ve bazı o misüllü bendleri hâvi gazeteleri dahi postahânelerde tevkif etdirmeleri üzerine heyecân-ı ahali bir dereceye kadar kesb-i sükûn etmeye yüz göstermiş olduğundan müctehid-i mûmâileyh tehlikede kaldığını gördüğü maksad ve mevkıini muhafaza için ez-ser-i nev ahaliyi heyecâna sevk edebilmek üzere bundan dört-beş gün mukaddem ictimâ eden Meclis-i Millî'de gerek asâkir-i Osmaniye'nin hududdan def'i ve gerek iğtişaşât-ı dahilînin ref'i çaresine bakılmak üzere Şah hazretlerine Meclis-i Millî tarafından üç gün kadar bir mühlet verilmesi ve bu mühletde Şah cânibinden tedâbîr-i şedîdeye tevessül edilmeyecek olur ise asâkir-i Osmaniye ile cihâd eylemek üzere kendisinin merkeb-süvâr olarak hududa azimet edeceğinden bi'l-cümle ahali-yi İslâmiye'nin dahi kendisini ta'kib eylemeleri lâzım geleceği yolunda beyanât-ı âşûb-cûyânede bulunması üzerine Reis-i Meclis İhtişâmüssaltana kıyâm ederek halkı bu vechile ihtilâle da'vetden İran için ne gibi netâyic-i vahime zuhur edeceğini ve ahval-i âlemî ve hiç değilse cihâda merkeble azimet edilemeyeceğini derk ve ta'akkulden âciz bulunan müctehid-i mûmâileyh misüllü eşhâsın bâzîçe-i tıflâneye çevirmek istedikleri böyle bir meclise riyaset etmeyi kabul edemeyeceğini hüzzâra bi'l-beyan müctehid-i mûmâileyh dahi sebb ü düşnâm ederek mec-

lisi terkle hânesine gitmek üzere diğer bir odaya gitmiş ise de azâ-yı meclisin ileri gelenleri reis-i müşârunileyhi ta'kib ederek ibrâm ve ısrar-ı fevkâlade ile kendisini meclise götürdüklerinde dahi reis-i müşârunileyh müctehid-i mûmâileyhin tarzîye ve te'vilâ[tın]a rağmen yine kemâl-i şiddetle tevbîh ettikden sonra esnaf ahali encümenleri azâsıyla ahaliden bir cemm-i gafirin yevm-i mezkûrda ictimâ etmiş bulundukları Meclis-i Millî Dairesi bağçesine inerek orada dahi umuma hitâben heyecânın vehâmet-i akıbetini hâvi irâd ettiği mufassal bir nutuk neticesinde "Benim İran ahalisi ve umum İslâm âlemi için yapacak en hayırlı bir işim devleteyn-i aliyyeteyni daire-i sulh ve safâ ve ittihâda koyabilmekden ibaret olup bunu yapamadığım halde benden başka yapacak hiçbir iş beklememeniz lâzım gelir" demesi üzerine müşârunileyhin bu nutku dahi umum tarafından tasdik edilerek dağılınmış ve bu suretle müctehid-i mûmâileyhin mevkîi daha ziyade duçâr-ı tezelzül olmuş olduğundan ertesi gün müctehid-i mûmâileyhin ahaliye son bir sözünü daha söylemek üzere mescidde minvere çıkacağını ve ahalinin kefenlerini iktisâ ederek mescidde ictimâ etmeleri lâzım geldiğini ilân eylediği ve söyleyeceği sözün dahi Meclis-i Millî'de söylediği heyecân-âmîz tefevvühâtdan ibaret bulunduğu istihbâr edilmesi üzerine dahi Meclis-i Millî azâsından birkaç kişi müctehid-i mûmâileyh nezdine gönderilerek halka o gibi telkinât-ı âşûb-cûyânede bulunacak olur ise hakkında vahim olacağı bi'l-beyan men' edilmiş ve müctehid-i mûmâileyhin tesirât ve telkinât-ı muzırrasından halkı tahlîs etmenin çaresi dahi Meclis-i Millîce suret-i mahremânede düşünülmekde bulunmuş olduğunun ve re'is-i müşârunileyhin şu hareketi mezkûr telgraf-nâme-i bendegânemle arz-ı huzur-ı âlî-yi âsafâneleri kılınmış olan tesirâtı şimdilik bir dereceye kadar ta'dîl etmiş bulunduğunun ve ancak İran'da ulemânın hâiz olduğu nüfuza ve mu'taâbet-i fevkâladeye nazaran re'is-i müşârunileyhin müctehid-i müşârunileyh ve binâberin fırka-yı ulemâya açmak istediği meslek-i mukâvemet ve mümâna'atın kuvve-i kâfiye bulunmamak hasebiyle zâten vahim olan ahvâl-i hazırayı bir kat daha teşdîd edebileceğine bazı taraflardan dahi ihtimal verilmekde idüğünün li-ecli'l-malumât arzına müsâraat eylerim, ol bâbda.

Sûret aslına mutâbıkdır.

Halil Rıza

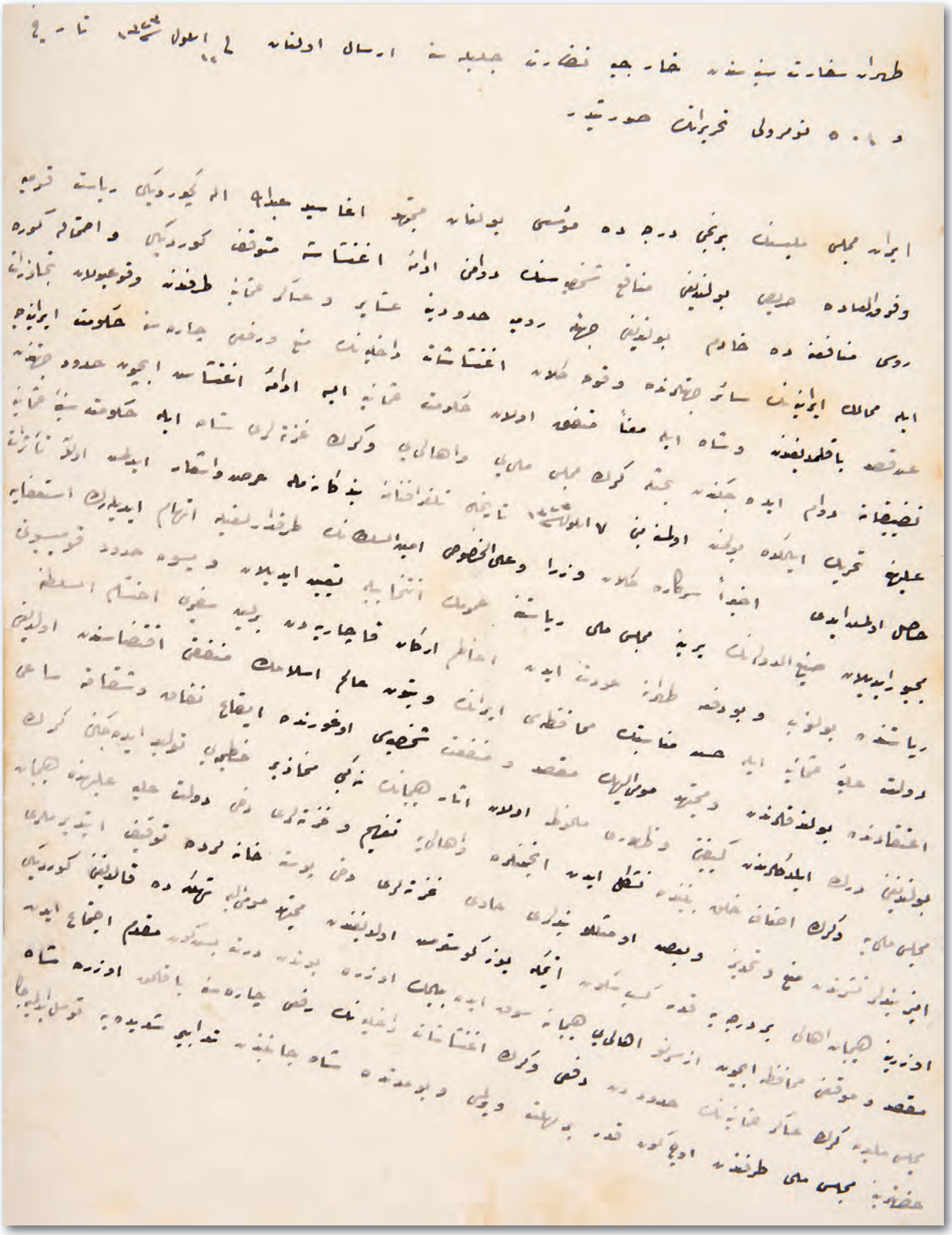

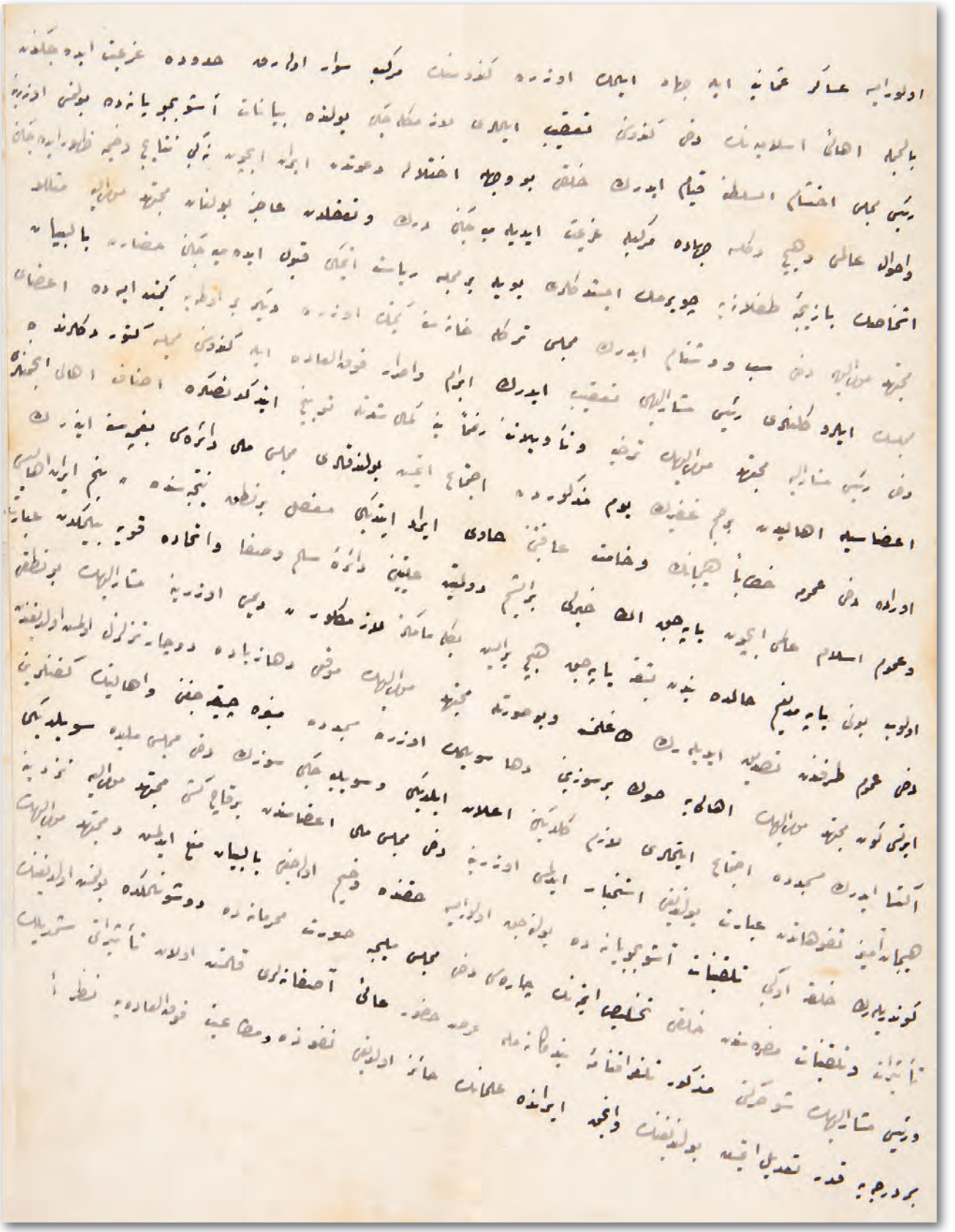

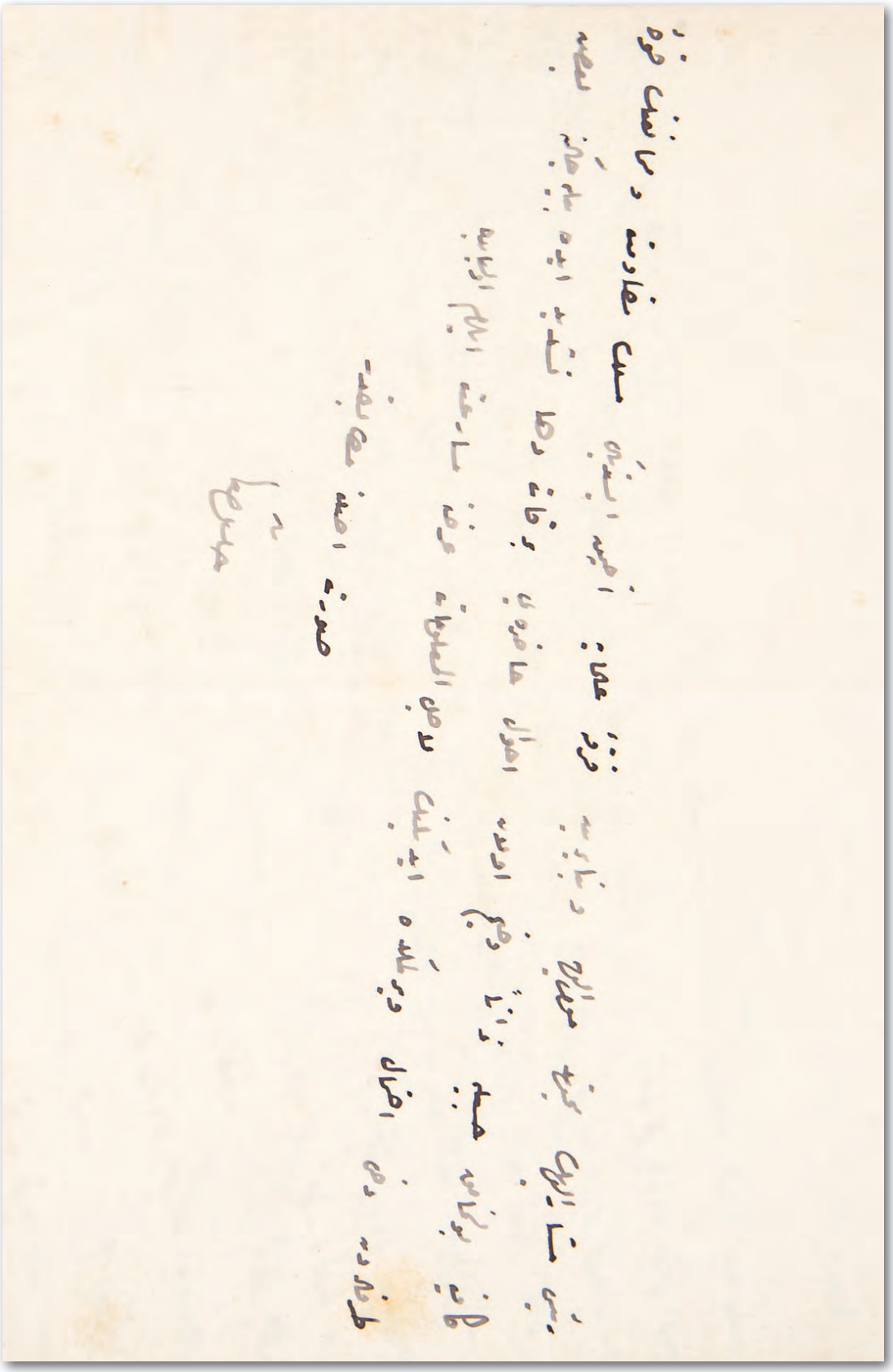

Y. MTV, 302/99

Resim 66: Tahran'ın fethinden sonra 1) Serdar Esad ile 2) Sipehdar ve bazı İran ileri gelenleri

82

İRAN MECLİSİ TARAFINDAN YAYINLANAN BEYANNÂMEDE MEŞRUTİYETİN KORUNACAĞININ İLÂN EDİLDİĞİNE DAİR TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

İran Meclisi tarafından Tahran'daki tüm sefaretlere gönderilen beyannâmede; önceden ilân edilen Meşrutiyet'in kaldırılması için Şah'ın harekete geçtiği ve milletin hukukunun korunabilmesi için var güçleriyle çalışılacağının ifade edildiği

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi

17 Kânûn-ı evvel sene [1]907 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyye'sinden vârid olan telgrafnâmenin hallidir

Tahran'a civar Veramin kurası ahalisi müsellah olarak takriben üç bin süvari bu sabah Şahı takviye etmek üzere Tahran'a girdikleri ve Şah fırkası ekseri kefen iktisa etdikleri halde Şah tarafdârânı olan ulemâ tarafından tekfir edilen meclis ve tarafdârânı aleyhine son derecede cihada hazırlandıkları ve diğer tarafdan esnaf kâmilen meclisin himâyetine şübhe etdikleri ve fedâiler meclis-i mahalli olan Baharistan'ın der ve duvarı üzerinde silah-bedest olup bekledikleri ve ancak karşılarında top ve muntazam tüfenklerle müsellah asâkir ve sâireden kuvvetli bir fırka gördükleri cihetle pây-i metânetlerine tezelzül gelmesi tabii göründüğü zeylen arz olunur.

Diğer telgrafnâmenin hallidir

Şimdi Meclis-i İran tarafından bütün süferâya gönderilip bir nüshası dahi Sefaret-i Seniyye'ye itâ olunan bir beyannâmede Şah-ı sâbık ve hazır tarafından itâ ve tasdik edilmiş olan usul-i meşrûtîyetin ilgâsı için Şah-ı hazır kuvve-i kâhire ile kıyâm etdiği ve mazlum ve hakkı meslûb milletin muhafaza-i hukuku için son derecede ikdâm eyliyeceği beyan olunduğu ilâveten arz olunur.

[17 Aralık 1907]

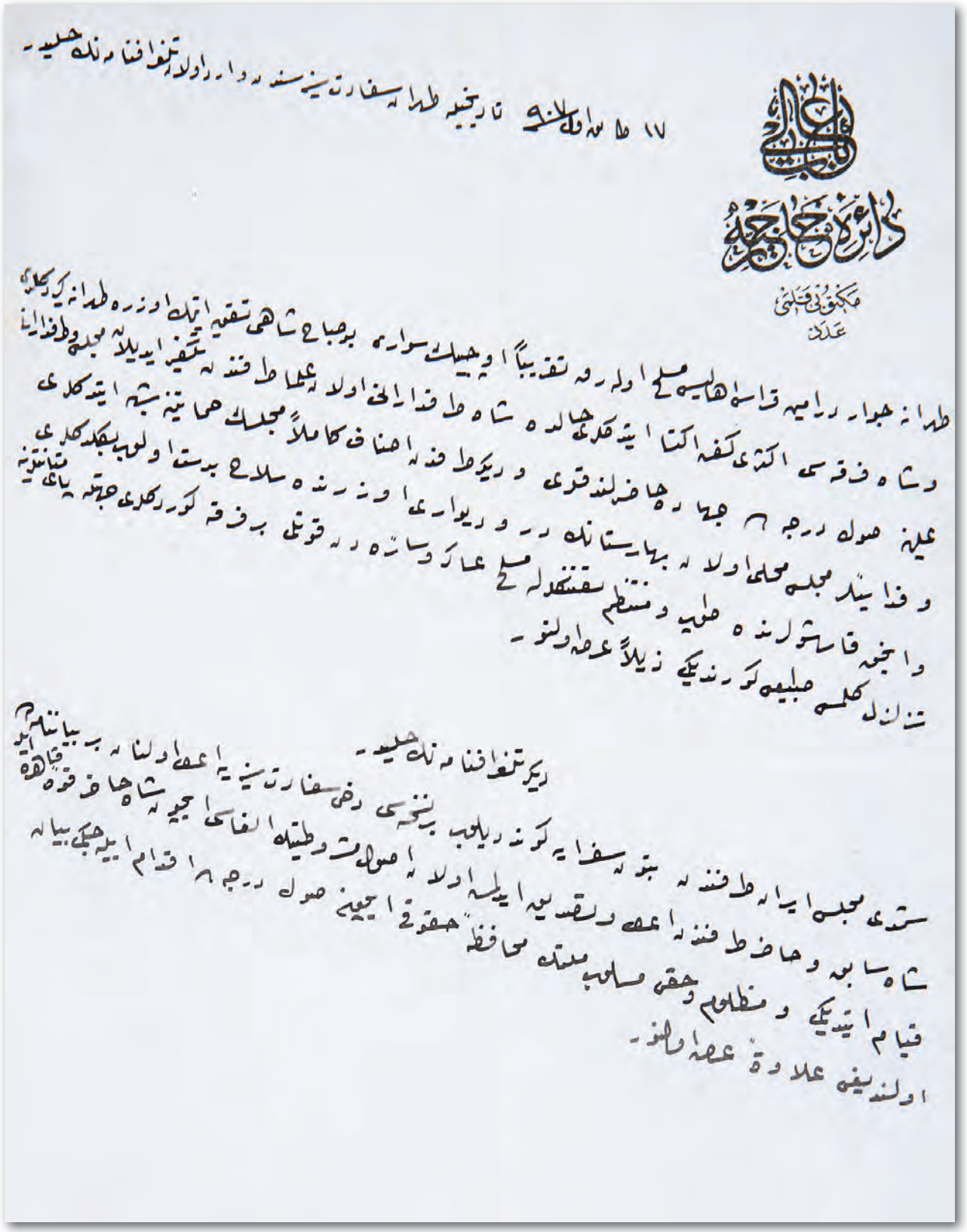

Y. PRK. HR, 35/72

83

İRAN ŞAHI'NIN VEFATI ÜZERİNE ÇIKAN KARIŞIKLIKTAN DOLAYI OSMANLI ÜLKESİNE SIĞINACAKLARIN HİMAYE OLUNMASI HAKKINDA

İran Şahı'nın vefatı üzerine çıkan karışıklıktan dolayı Osmanlı ülkesine sığınması muhtemel kişilere engel olunmaması ve haklarında gerekli himayenin gösterilmesi

İran Şahı'nın vefâtı üzerine ülkâ-yı İraniye'nin karışıklığı havâdisini ve İran'dan berü tarafa dehâlet ve muhaceret etmesi melhûz olan kesân haklarında ne vechile muamele olunması lâzım geleceği suâlini mutazammın Bağdad valisi devletlü paşa hazretleriyle müştereken irsâl buyurulan tahrirât-ı behiyyeleri manzûr-ı me'âl-i mevfûr-ı hazret-i Padişahî buyurulmuşdur. Tebeddül-i Şahî münasebetiyle memleket-i İran'a müstevlî olan şûriş ve ihtilâlin bi-avnihî Teâlâ Saltanat-ı Seniyyece vesvesesi olacak mahalli olmayıp bilakis Acem'in bu suretle kendi gâile-i dahiliyeleriyle meşgul olarak haricen bir gûne harekete cür'et edemeyecekleri derkâr olup maamâfih hazm u ihtiyâta riâyet, ferâ'iz-i mülkdârî ve âkıbet-endişîden velîni'met-i bî-minnetimiz Padişahımız efendimiz hazretlerinin hudud-ı memâlik-i Devlet-i Aliyye ve tebaa-yı Saltanat-ı Seniyyelerinin hüsn-i muhafaza ve husûl-i asâyiş ve istirahat-ı kâmilesi emrinde ikdâm ve rikkat-i hümayun-ı mülûkâneleri eslâf-ı izâmlarından ezyed ve evfer olmak hasebiyle hudûdda olan mahallerde bulunan büyük ve küçük kâffe-i memurîn-i Devlet-i Aliyye'nin bu bâbda bu vakitde değil cemî' zamanda takayyudât-ı kâmileyi icrâ eylemeleri vacibât-ı memuriyetlerinden bulunduğundan ol bâbda vali-i müşârunileyhle bi'l-ittifâk teşebbüs buyurulmuş olan tedâbir muvâfık-ı hâl ve maslahat görünmesiyle ba'd-ezîn dahi herhalde kemâliyle mutabassırâne ve müteyakkızâne tanılup İraniyân tarafından hudud-ı Hakaniye'ye ve gerek oralarda sâkin ve temekkün ahâlî ve tebaa-yı şahaneye bir gûne gezend ü hasar olunamaması ve oralarda mevcud aşâyir hakkında dahi hüsn-i muamele icrasıyla beraber kendisinin bir gûne uygunsuzluk ve ifsada cür'et edememeleri esbâbının istikmâl kılınması ve vakı'a İran'ın meydanda olan ihtilâlâtı cihetle bir takım kesânın zîr-i Saltanat-ı Seniyyeye ilticâen berü taraflara gelmeleri me'mûl olup eğerçi ashâb-ı cünhadan olup memâlik-i tarafeyne firâr eden eşhasın tâbi oldukları devlete reddolunması uhûd ve şurût ahkâmından ise de ihtilâlât-ı vakı'adan dolayı tahlîs-i can emeliyle iltica eden kesân bu kabilden olmayıp bu makûlelerin reddi hiçbir yerde câri ve hususiyle kehfü'l-emân-ı der-mendân olan zîr-i cenâh-ı adl ve re'fet-i cenâb-ı Hilâfet-penâhîye dehâlet edenlerin velî-ni'met-i

himâye-i seniyyeden mahrumiyetleri muvâfık-ı şân-ı şevket-nişan-ı hazret-i tâc-dârî olmadığına mebnî o misillü mücerred muhafaza-i nefsiyeleri zımnında iltica suretiyle gelenlere mümânaât olunmaması ve haklarında himâyet ü sıyânet-i lâzımenin icrâsıyla beraber öte taraf aleyhine bir gûne hareket-i fi'liye-i tecâvüziyede olmalarına aşırı dikkat buyurulması şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i şahane icâb-ı âlisinden bulunarak bu keyfiyetin vali-i müşârileyh hazretlerine dahi yazılmış olduğundan müşârunileyh ile yine müttehiden ber-vech-i meşrûh harekete himmet buyurmaları siyâkında şukka.

[1907]

Resim 67: 1- İran Meşrutiyeti'nin kurucusu merhum Muzafferüddin Şah, 2- Hürriyet Mücahidi Settar Han, 3- İran Şahı Ahmet Şah Kaçar, 4- Sipehdar, 5- Serdar Esad, 6- Naibüssaltana, 7- Samsamussaltana, 8- Zırgamussaltana, 9- Hürriyet Mücahidi Bakır Han

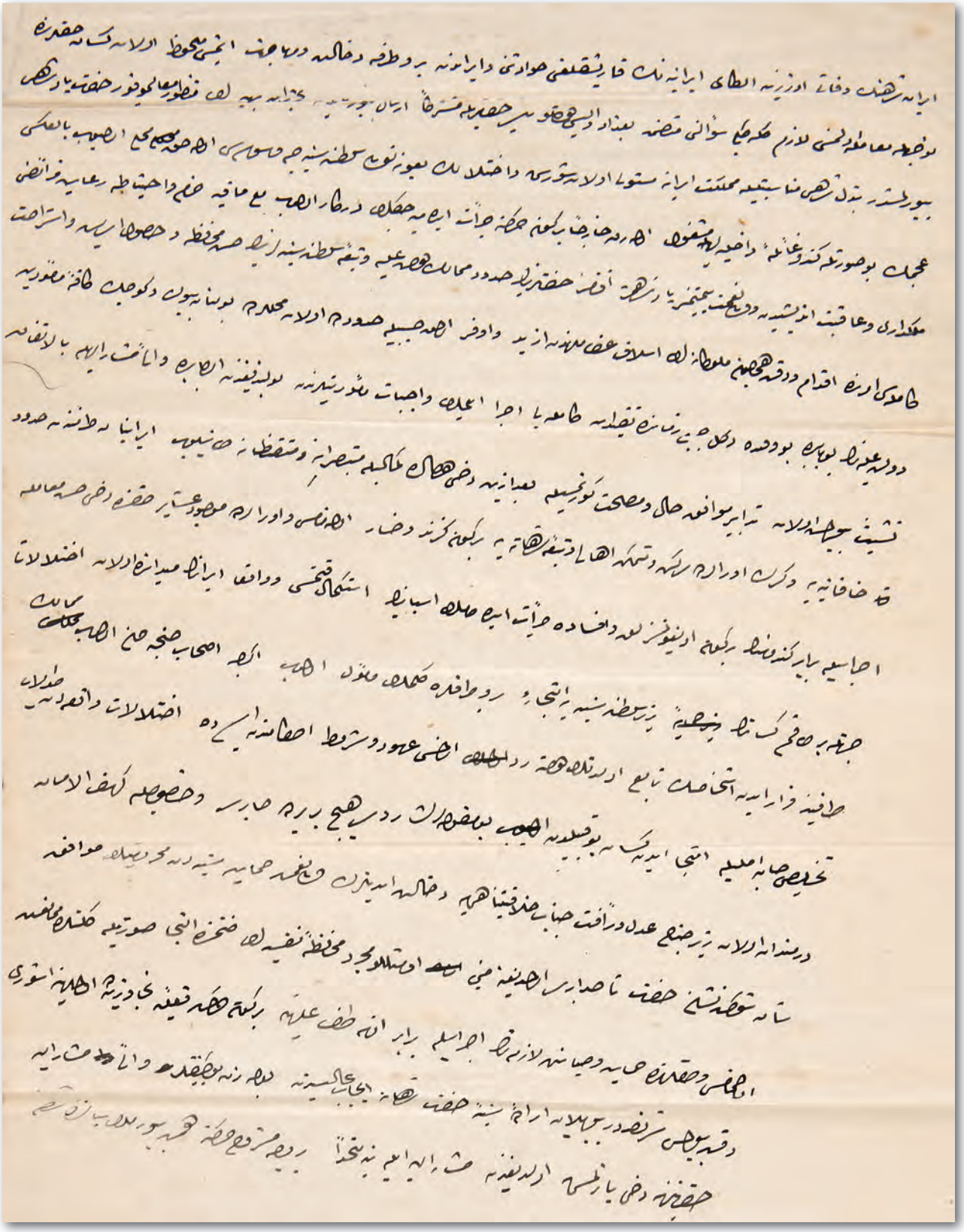

HSD. AFT, 8/16

Resim 68: İran Meclis-i Şurâ-yı Millîsi I. Devre Mebusları

84

OSMANLI KADINLARI İLE EVLENEN İRANLILARDAN DOĞAN ÇOCUKLARIN OSMANLI UYRUĞU SAYILMASI HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

Osmanlı kadınları ile evlenen İranlılardan doğan çocukların Osmanlı uyruğu olarak kabul edilmesinin kanun gereği olduğu

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

29 Ca. 1326

Hülâsa-i Meâli

Müteveffâ Nizamü'l-ulemâ'nın evlâdına nisvân-ı Osmaniye'den mütevellid oldukları cihetle tezâkir-i Osmaniye verilmek istenildiği ve kendileri Men'-i İzdivâc Nizamnâmesi'nden evvel tevellüd eyledikleri İran Sefareti'nden bildirilmesiyle lede'l-isti'lâm evlâd-ı merkûmeden Hâmid'in istidâ-yı vâkıı üzerine sicill-i nüfusa kayd ve tezkire itâ edildiği anlaşılıp Habibullah'ın ise tevliyeti İran Şahı hazretlerine aid bir hayli emlâkin idaresi uhdesine mevdû' ve hanedân-ı Şahîye nisbet-i kâmilesi mevcud olduğu cihetle kendilerinin suret-i istisnâiyede İran tebaasından tanınmaları istidâ edilmekde bulunduğunu mutazammın Bağdad Vilayeti'nden vârid olan telgrafnâme üzerine bi'l-muhabere Hariciye Nezâreti'nden gelen 24 Ca. sene 1326 tarihli tezkire okundu.

Kararı

Osmanlı kadınları ile izdivâc eden İranîlerden tevellüd eyleyecek çocukların Osmanlı addolunması nizâm-ı mahsusu iktizâsından olduğu cihetle bunun haricinde muamele ifâsına mahal olmadığının cevaben Bağdad Vilayeti'ne iş'ârı ve Hariciye Nezâreti'ne malumât itâsı tezekkür ve tasvib kılındı.

[29 Haziran 1908]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

مجلس وکلا مذاکراتینه مخصوص ضبط ورقه سیدر

74

ضبطنامه رقمی | حاضر بولنانلر ذوات فخامتلو اسامیسی | جلد رقمی

تاریخ: یوم | ای | سنه

مجلسك کشادی: ساعت | دقیقه

مذاکره اولنانلر مواده متعلق ورقه نك نوعیله خلاصه مالی بابعالی اوراق اوطه سنجه اولنان نومروسی ومجلسه موالسی تاریخی وملفوفاتی رقمی فاصله سطه اولنمق

نوعی | عدد ملفوفاتی | اوراق اوطه سنجه نومروسی | تاریخ جوابه سنی

عربی | روی

خلاصه مالی

متوفی نفوس العلمانك اولادینه نوابه عثمانیه دن متولد اولدقلری جرائد تذکره عثمانیه ویرلمك ایستندیکی وکندیلری منع ازدواج نفوس ستام سندن اولدقلری ایلدکلری ایراد سفارتدن بیلدیریلمکله دی الاستلام اولادم قدوه دن حامدك استدعای واقعی اذرینه سجل نفوس قید وتذکره اعطه ایدیلمکی اکلاشیلوب حبیب الله ایله تولیتی ایراد بعض مضرتدن عائد رضیلی املاکك اداره سی عهده سنه موروع وخاندان تعلقیه نسبت مامدی موجود اولدینی جرائد کندوزنه صورت استنائیه ایراد تبعه سندن طاشندی استدعا ایدلکده بولندیغنی متضمن ۲۷ حاء تاریخلی تذکره اوقوندی بقدار ولایتنده وارلری اولادینه تلفراف اخبار اذرینه بالمحابره خارجیه نظارتنه کلدیه

قراری

عثمانلی قاریندلایله ازدواجی ایراد ایلدکدن صکره متولد ایله جك جوهقدن عثمانلی عد اولنمق نظام مخصوصی اقتضاسندن اولدینی جرائد بونك خارجنده معاملات ایفاسنه محل اولدیغندن جوابا بقدار ولایتنه استعاری وخارجیه نظارتنه معلومات اعطه سی تذکر وتصویب قلندی

ضبط مسوده سنه مخصوص امضا محلی	امر مبیعه مخصوص امضا محلی	امری معاونلکه مخصوص امضا محلی	مستشارلغه مخصوص امضا محلی
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ

MV, 119/74

85

BAĞDAT YOLUNUN TRANSİT TİCARET İÇİN TERCİH EDİLMESİ AMACIYLA ALINACAK TEDBİRLERE DAİR

İran Hükümetince transit ticaret için yeni bir yol yapım çalışması başlatıldığı/Bağdat-Hankin karayolunun düzeltilerek nakil vasıtalarına elverişli hale getirilmesi gerektiği/Bağdat yolunun transit ticaret için tercih edilmesi amacıyla Basra ile Bağdat arasında çalışan nehir vapurlarının sayılarının artırılması gerektiği

Dahiliye
Mektubî Kalemi

Ticaret ve Nâfia Nezâret-i Aliyyesi'ne

30 Receb [1]326 / 14 Ağustos [1]324

İran Hükûmetince transit ticareti için Bağdat'da bedel-i Muhammere yeni bir yol küşâdına teşebbüs edildiği ve senevî bir buçuk milyon liraya bâliğ olan transit ticaretinin havali-i mezkûrece derkâr olan ehemmiyetine mebnî elden çıkarılmak üzere transit işiyle iştigâl eden tüccarın fikr ü sermayeleri tevhîd edilerek hükûmet-i İraniye'nin teşebbüsâtı akîm bırakılması kâbil olabileceği haber alınmış ve Bağdad Vilayeti'nin esas-ı ticaret ve muamelesini teşkil eden transit ticaretinin Muhammereye nakli hakkındaki teşebbüsât-ı iktisadiyası nokta-i nazarından fevkalâde hâiz-i ehemmiyet bulunmuş olmasıyla iktizâ-yı halin suret-i ciddiy de tevfik ve teemüliyle neticesinin inbâsı hakkında sebk eden iş'âra cevaben hıtta-ı Irakiye heyet-i ıslâhiyesi riyâsetinden vârid olub leffen tisyâr kılınan tahrirâtda heyet-i ıslâhiyece bu bâbda icra edilen tahkikât ve tedkikâta nazaran Linc Kumpanyası Muhammere'den İran memâlikine doğru şose inşası ve eşyayı Avrupa'dan itibaren sigorta eylemesi ve vapurdan ihrâc edildikten sonra yine kendi develeriyle Isfahan'a sevk etmesi gibi bazı teshilâta binâen transit ticaretinin kısmen o cihete intikali melhûz ise de bunun memâlik-i İraniye'nin eyalât-ı cenubiye ve vasatiyesine münhasır kalıp garb ve garb-i şimalî kısımları münakalâtına memâlik-i İraniye dahiline şimendüfer yapılmadıkça tesiri olamayacağı anlaşılmış ve mamafih Linc Kumpanyası Muhammere cihetinde berren münakalâtın bir kısmını deruhde eylemiş olmasına binâen imkân dairesinde transit nakliyâtını o cihete nakl ve tahvile sa'î olduğundan transit ticaretinin Bağdad tarikinden temin-i devamı nakliyâtda teshilât irâesi ve emni-

yetin istikrarı hususlarına menût olub bu da Basra ile Bağdad arasında seyr ü sefer eden idare-i nehriye vapurlarının ihtiyacâtı temin edecek bir derecede tezyîdi ve ücret-i nakliyenin muttarid ve ma‘kul bir tarifeye tâbi tutulması ve Bağdad’dan Hankin’e kadar mevcud karayolunun tesviye ve tanzimiyle tesri‘-i münakalâta sâlih vesâit-i nakliyenin celb ve istimâli hususlarına mütevakkıf görülerek idare-i nehrîyece ahîren sipariş edilüb birisi vâsıl olan iki vapurla elyevm seyr ü sefer eden vapurların taksimât ve tertibâtı kamara yolcuları münakalâtının te’minine kâfi bir derecede olmasına mebnî gügerte yolcularıyla eşya-yı ticarîye nakline mahsus iki kıt‘a vapurun siparişi hususu Hazine-i Hassa-i Şahane Nezâret-i Celîlesi’ne yazıldığı ve Bağdad-Hankin tarîkı üzerindeki arızaların ref‘iyle icab eden nukâtına köprüler inşa etdirilmekde olduğu gibi Mekteb-i Sanayi‘ nâmına mezkûr tarîk üzerinde otomobil işledilmesine müsaâde itâsı makam-ı nezâret-i aliyyelerine iş‘âr kılındığı ve mamafih Hamidiye Vapurları İdaresi nakliyât hakkındaki tarifeyi Linc Kumpanyasının tezyid veya tenzil-i ücret eylemesine göre ta‘dil eylemekde ise de mezkûr Linc Kumpanyası Muhammere’deki nakliyâtı nazar-ı dikkate almakda ve oralardan hububât ve eşya-yı sâire iştirâ‘sıyla kendi vapurlarıyla sevk ve icra-yı ticaret eylemekde olmasına nazaran ücret-i nakliyenin tezyid veya tenzîli hususunda mezkûr kumpanya ile müttehiden icra-yı muamele te’min-i maksada hâdim olamayacağına göre Hamidiye Vapurları hakkında mu‘tedil ve gayr-ı mütehavvil bir tarife tanzim edildiği takdirde hem ticaret-i mahalliye bi-hakkın te’min edilmiş hem de Linc Kumpanyasının istifade ve muamelesi tahdîd kılınmış olacağı izbâr edilmesiyle iktizâ-yı halin ifası hususuna himem.

[28 Ağustos 1908]

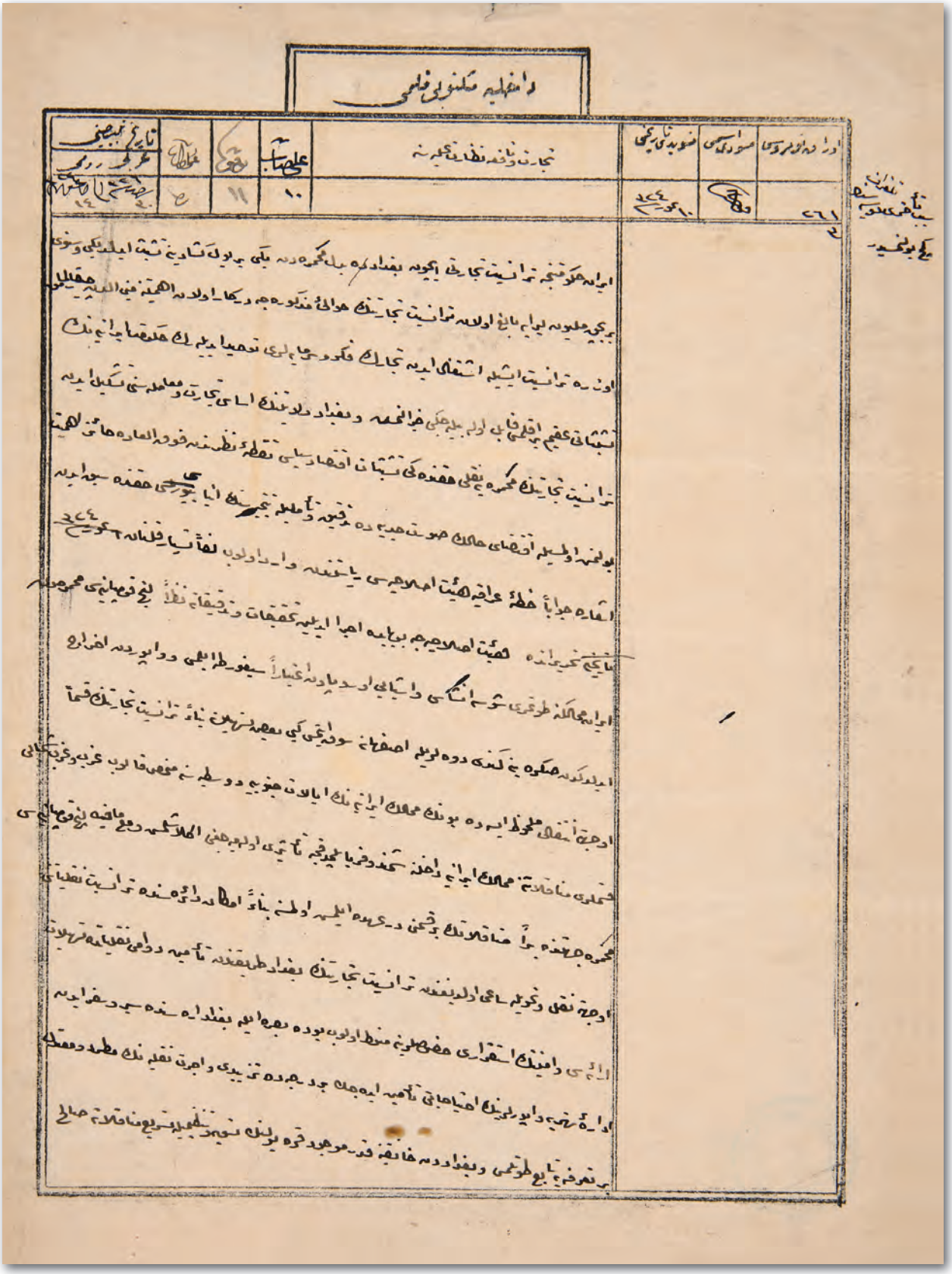

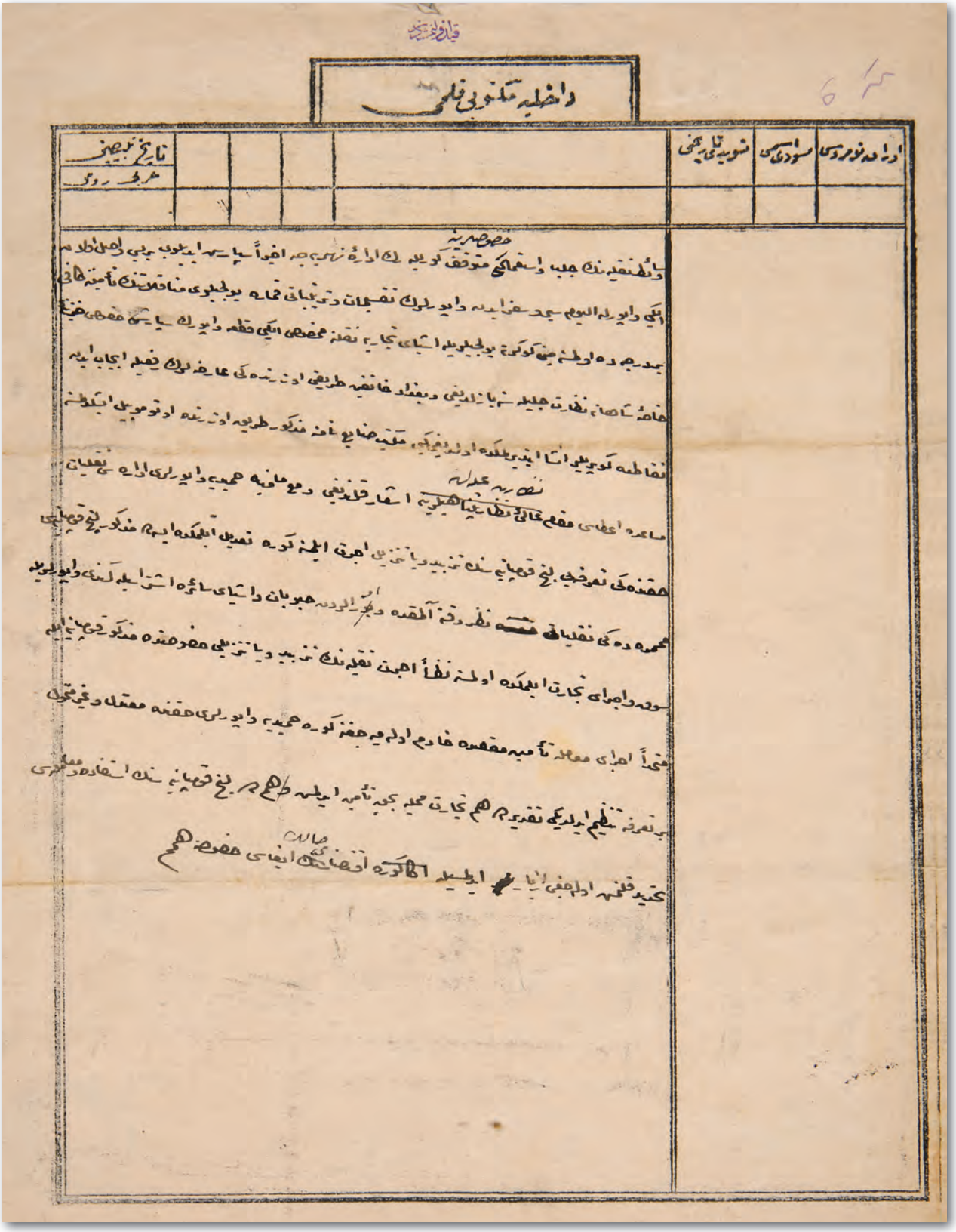

DH. MKT, 1285/19

86

TEBRİZ'DE FELAKETE UĞRAYANLARA YARDIM AMACIYLA İSTANBUL'DA VERİLECEK KONSERDE BANDO BULUNDURULMASI İÇİN İRAN SEFARETİ TARAFINDAN İZİN İSTENDİĞİNE DAİR

Tebriz şehrindeki karışıklıktan dolayı felakete uğrayanlara yardım amacıyla Tepebaşı'nda verilecek konserde Ertuğrul Savaş Gemisi bandosunun bulundurulması için İran sefaretince izin isteği

Hülâsa suretidir

Resmiye Numarası 8907

Defter numarası 65

Memâlik-i İraniye'den Tebriz şehrinde iğtişâşât-ı vak'a esnasında duçâr-ı felâket olanların menfaatine olarak Tepebaşı tiyatrosunda önümüzdeki Cuma günü akşamı verilecek konserde Ertuğrul Sefine-i Hümayunu musikasının bulundurulmasına müsaade itâsı İran Sefareti'nden iltimas olunmağla ol bâbda istîzânı hâvi Sadaret'den tezkire-i hususîye.

Fî 24 Ramazan sene [1]326 / [20 Ekim 1908]

٥

بلدیز سرای همایون
باش کتابت دائره‌سی

خلاصه صورتیدر

رسمیه نومروسی
٨٩٠٧

دفتر نومروسی
٦٥

ممالک ایرانیه‌دن تبریز شهرنده اغتشاشان واقعه اثناسنده دوچار فلاکت اولانلرک
منفعتنه اولرق تپه‌باشی تیاتروسنده اوکمزده‌کی جمعه کونی اقشامی ویریله‌جک قونسرده
ارطغرل سفینهٔ همایونی موسیقه‌سنک بولندیرلمسنه مساعده اعلاسی ایران سفارتندن التماس
اولنمغله اولبابده استیذانی حاوی صدارتدن تذکرهٔ خصوصیه | ٢٤ رمضان ٣٢٦

Y. PRK. BŞK, 79/55

87

SELMAS KASABASI'NIN İRAN HÜKÜMETİ TARAFTARLARINCA İŞGALİ HÂLİNDE OSMANLI VATANDAŞLARI İÇİN EMNİYET TEDBİRLERİ ALINMASI GEREKECEĞİNE DAİR MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İran'daki karışıklık şiddetlendiğinden Selmas Kasabası'nın hükümet yanlılarınca işgali hâlinde oradaki Osmanlı vatandaşlarının emniyeti tehlikeye düşeceği göz önüne alınarak şehbenderhanenin korunması veya vatandaşların geri gelmesi için tedbir alınması

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır
2 Safer [1]327 / 10 Şubat 1324

Hülâsa-i Meâli

İran'daki iğtişâş kesb-i şidded etdiğinden ve Selmas kasabasının hükûmet-i İraniye tarafdârınca işgali halinde vekâyi'-i fecia zuhur edeceğinden bahisle orada bulunan tebaa-yı Osmaniye'den yüz hane halkının muhafazaları mahallî şehbenderliğinden iş'âr ve mahall-i mezkûrda asker ikâmesi Harbiye Nezâreti'nce verilecek emre mütevakkıf olduğu bi'l-muhabere fırka kumandanlığından izbâr kılındığı beyanıyla ifa-yı muktezasına dair Van Vilayeti'nden alınan telgrafnâmenin gönderildiğini hâvi Dahiliye Nezâreti'nin tezkiresi okundu.

Kararı

Tebe'a-yı Osmaniye'nin ve şehbenderhânenin muhafazası lâzimeden olduğundan oraya bir onbaşı takımının gönderilmesinde el-yevm mahzur olmadığı takdirde münâsib bir mahalden gönderilmesinin Harbiye Nezâreti'ne ve tebaamızdan bulunanlar şehbenderhânede muhafaza edilemeyecek derecede kesretli olub da orada kalmak istemezler ise Memâlik-i Osmaniye'ye gelmelerinin kendilerine tebliği zımnında mezkûr şehbenderliğe iş'âr-ı keyfiyet olunmasının Hariciye Nezâreti'ne izbârı ve Dahiliye ve Hariciye nezâretlerine de malûmât itâsı tezekkür kılındı.

[23 Şubat 1909]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

مجلس وکلا مذاکراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر

5

جلد رقمی	حاضر بولنانلر ذوات فخامتلو اسامیسی	ضبطنامه رقمی
مجلسك کشادی		تاریخ
نمره / عدد		مرتبه / یوم
		۱۰ صفر ۱۳۲۷ بیاطه ۲۳ کانون ثانی

مذاکره اولنان مواده متعلق ورقه‌نك نوعیله خلاصه مالی بایه‌الی اوراق اوطه سنجاق نومروسی وجمله حوالسی تاریخی وملفوفاتی رقمی فاتح قطعه اولدیغی

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق اوطه سنجاق نومروسی	تاریخ حواله سنی
		عربی / روحی	

خلاصه مالی

برانده کی غشاشه کسب شدت ایتدیکندن وسلماس قضه سنك حکومت برانیه طرفدارانجه اشغال اولنمقده وقایع فجیعه ظهور ایتمکده بحث ایله اوراق بولنانلر تبعه عثمانیه دن یوزخانه خلقنك محافظه لری محلی سرحدلرینه لکندن اشعار ومحل مذکوره عسکر اقامه سن حربه قدر تنجه ویریلمه جکی امر موقوف اولدیغی بالخبره فرق قوماندانلغندن زبار قلندیغی بیانیله ایفای مقتضاسنه دائر وارده ولدیغندن انفاذ قنامرنك کوندرلدیکنی حاوی داخلیه نظارتنك تذکره سی اوقوندی

قرارنامه

تبعه عثمانیه نك وسرحدلرخانه نك محافظه سی لازم ودن اولدیغندن اوراق برادره باشی قومنك کوندرلمسنده الیوم محذور اولدیغی تقدیرده مناسب برمحله کوندرلمسنك حربه قدر تنه وتبعه مزدن بولنانلرك سرحدلرخانه ده محافظه ایدیلمه جکی درجه ده کثرتلی اولوبده اوراده فالمه سنه مزاحمه سی محالدن بولنمغله کلمه‌لرینك کندولرینه تبلیغی ضمننده مذکور سرحدلرکیفیتك قومنك خارجیه نظارتنه زباری واخلیه وحربیه نظارتلرینه معلومات اعطاسن تذکر قلندی

ضبط سوده‌ی مخصوص امضا محلی	امر جیکه مخصوص امضا محلی	امری معاونلکه مخصوص امضا محلی	مستشارلغه مخصوص امضا محلی
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ

MV, 125/5

88

İRANLILARIN SÜNNİ HALKI ŞİİLİĞE YÖNELTMEYE ÇALIŞTIKLARINA DAİR

İranlıların Osmanlı Devleti'nin etkisine girmemek için Rafiziliği devamlı surette koruyarak, Irak, Bağdat ve diğer bazı bölgelerdeki cahil insanlara propaganda yapmak suretiyle Sünni halkı Şiiliğe yönelt-meye çalıştıkları

Protestanlar ile Katolikler beynindeki ihtilafın neden ibaret olduğunun şerh ve beyânı hakkında vuku' bulan suâl üzerine mûmâileyh Ortodoks kendisinin işbu ihtilafı izale ile Bulgar ve Rum ve Ermenilerin Papa'ya tabi olmaları lüzumundan bahs ile Rumları bu noktaya imâle için Rum Patriki'ne vermek üzere bir muhtıra da kaleme almakda olduğunu beyan etmekle sinn-i şeyhûhetde politika ile iştigal etmesi sebebi istizâh buyuruldukda kendi familyaları pek eski olup daima devlete ibrâz-ı sadakat eylemiş olduğu ve Cevdet Tarihi'nde bile burası muharrer olduğu ve Cevdet Paşa'ya takdim olunduğu sırada da paşa-yı müşârunileyh dahi bunu tasdik etmiş olduğunu dermiyan etdikde şevketmeâb "Efendi hazretleri madem ki familyanızın devlete sadık kaldığını beyan buyuruyorsunuz familyanızdan en son siz ve oğullarınız kalmışdır. Sizin ve mahdumlarınızın da devlete sadakat mesleğinde devam edeceğinizi ümid ederim. Papaya ve patrik efendiye mektup ve muhtıra yazmak istemeniz bazı akvâm-ı Hıristiyaniye'yi bir noktaya cem' hususuna gayret etmeniz Hilâfet ve hükûmet-i İslâmiye'ye ve hanedân-ı saltanat-ı Osmaniyeye ne derecelerde muzır olacağını bilmeniz lâzım gelir. Siz ihtiyar olduğunuz bir ayağınız çukurda böyle şeylerle iştigâl etmemeniz lâzım gelir" ferman buyurmaları üzerine asıl sinn-i şeyhûhetde bu gibi hususâta sa'y eylemek lâzım geleceği zemininde ifadâtda bulunması üzerine Ortodoks mezhebinde bulunan ve Papa'yı tanımayan ve birçok nüfûz teşkil eden Rusyalıların şu tasavvur olunan itilâfdan hâric kalmaları lâzım geleceğinden bahs buyuruldukda gerçi öyle olup Rusya imparatorları ile tarafdarânı kendi nüfûzlarını muhafaza etmek isterler ise de bunca mülk ve akvâm yani Rum, Ermeni ve Bulgar vesâire Papaya tâbi oldukları hâlde bir müddet Ruslar hafiyyen tebdil mesleğine müdâvemetle nihâyetü'l-emr hükûmetin bu bâbda izhâr-ı muvâfakata mecbur olacağı cevabını vermişdir.

Ortodoks-ı mûmâileyhin işbu ifadâtı Hıristiyanların âtide ittihâdı maksadıyla der-miyan edilmiş olmağla kendi menfaat nokta-i nazarından bundan daha elverişli olamaz ifadât-ı mesbûkayı mü'eyyed ve Ermenilerle Bulgarların da bu fikirde olduklarını mübeyyin olarak hususât-ı âtiyede zikr olunur. Şöyle ki, Bulgaristan'da ve Selanik taraflarında beş altı seneden berü Bulgarlardan Katol[ik] olanlar hayliden hayliye artmış ve el-yevm de tezâyüd etmekde geçenlerde Ermeni Katolik Patriği Azaryan ke-ennehû devlete ibrâz-ı sadakat ve hizmet yollu müracaatla kendisine şehriye beş-on bin guruş kadar cüz'i bir masraf itâ ve tahsis olunarak bununla Ermeni sâkin olan mahalle papas ve muallimler izâm eylemesine müsaade ve Hükûmet-i Seniyye'nin himâyesine mazhar buyurulduğu hâlde Ermenilerden bir çoğuna Katolikliği kabul etdireceğini ve bu vechile Ermeniler beyninde nifak hâsıl ederek zâten aslı esası olmayan fesadlarını hükümsüz bırakacağına dair muhtasar bir muhtıra takdim eylemişdir. Patrik-i mûmâileyh ürküdülmemek için ba'dehû cevap vereceğini beyanıyla iş leyte-lealle bırakılmışdır.

Hıristiyanların ehl-i İslâm aleyhindeki teşebbüsât ve harekâtına dâl olmak üzere geçenlerde Bitlis Vilayeti'nde vuku' bulan iş'âra nazaran Ermenilerin İslâm'dan bir takım habis-tıynet ashabına birçok paralar ve hesnâ kızlar vermekle neûzü billâhî Teâlâ tanassura meyillerin celb ile âyinleri dairesine almak ve ba'de't-tanassur yine İslâm nâm ve sıfatıyla sınıf-ı askerîde bulundurarak umûr ve muâmelât-ı askeriyeden haberdar olmak için gayet hafî ittihâz etdikleri tarîk-ı ihânetkârî ve bu kere Dahiliye Nezâreti gibi resmi bir makamdan suret-i hususiyede arz edildiğine göre mevcud olan bir komitenin tertibiyle zâten su-i ahlâk sahibi adamları eksik olmayan Haleb'de memurînin adem-i dikkatinden istifade ederek veyahud bunları iğfâl ederek Hıristiyanlardan yüz elli kadarı İslâm misillü usûlen askere bi'd-duhûl bunlar Girid Cezîresi'ne sevk olunarak orada müddet-i nizamiyelerini ikmâl eylediklerinde terk-i tezkire edenler hizmet-i askeriyede kalarak bu suretle Girid Fırka-i Hümayunu'nda bir ekseriyet teşkil ve bilahare îkâ'-ı ihtilâl ve mefâside cür'et eylemek tasavvur ve niyetinde olmaları keyfiyetleri zikr olunabilir.

Gerçi bu fenalıkların önünü alacak tedâbir-i lâzıme ittihâz ve icra buyurulmuş ve buyurulmakda bulunmuş ise de haber alınamayan diğer bir takım mefâsidin vücûdu ihtimalden gayr-ı ba'îd olduğu ve'l-hâsıl Rum, Ermeni, Bulgar ve sâirenin öteden berü ve daima ehl-i İslâm aleyhinde teşebbüsâtda bulunmakda oldukları derkârdır.

Cemaat-i Hıristiyaniye'nin ehl-i İslâm aleyhindeki menviyyât ve teşebbüsât-ı muzırrasına karşı akvâm-ı İslâmiyenin ittifak ve ittihadla kesb-i kuvvet ve mukavemet etmesi lüzumu azâde-i iştibâhdır. Nass-ı celîl ile memur olduğumuz vechile bi'l-cümle mü'minîn uhuvvetle mükellef olduğu ve kıblemiz Kâbe bulunduğu cihetle müteferrik mahallerde bulunmakla beraber ehl-i İslâm'ın husûl-i ittihad ve ittifâkı tâife-i Nasraniyyeninkinden daha kolay olacağı bedihidir. Tarihlerden malum olduğu üzere Cennetmekân

Sultan Selim Han şu kaziyye-i mühimmenin husûlü niyyet ve maksad-ı âliyesiyle İranîlerle cenk etmiş ve hatta Şah İsmail ile büyük bir muharebeye tutuşmuş olup ne çare ki ol vakit Dersaadet'deki müfsidlerin icra eylediği mefâsid husûl-i netîce ve muvaffakiyete mani'a teşkil etmişdir.

İranîler Hükûmet-i Seniyye'den ayrı yaşamak için Rafiziliği suret-i dâimede muhafaza ile beraber Irak ve Bağdad'da ve mahall-i sâirede cühelâyı bi'l-iğfal Ehl-i sünnet ve'l-cemaati dahi kendi mezhebine idhal etmeğe sâ'î bulunmuşdur.

Şu teşebbüsât ve iğfalâtı hükümsüz bırakmak ve fenalığın önünü almak için havâli-i mezkûreye bazı vâiz ve ulemâ ve hocalar izâm buyurulmuş ve vülât ve mutasarrıfîne evâmir-i ekîde itâ ve iş'âr kılınmış ve bu bâbda daima sa'y ve ikdâm edilmekde bulunmuş ve mezheb-i Şiî şüebâtına zâhib olanlar çocuklarından bir haylisi Dersaadet'e getirilerek tahsil etdirilmek istenmiş ise de bilâhare bunlardan bir takımı arıza-i vücudiyesinden bahsile firâr etmiş ve bir kısmı da sâlik olduğu tarîk-ı bâtılda sebat etmiş olmağla ve bunlardan iki üçü tashîh-i mezheb etse bile bununla da bir fayda hâsıl olamayacağı derkâr bulunmağla teşebbüsât ve tedâbir-i müttahizeden şimdiye kadar bir netice-i hasene istihsâl edilememişdir.

İranîler esasen İslâm bulundukları ve kıbleleri de bizim gibi Kâbe olduğu hâlde şu mezheb ihtilâfı tesiriyle ehl-i İslâm aleyhine çalışan Ermeni erbâb-ı mefâsidini dahi muhafaza ve himaye etmekde oldukları ve ez-cümle geçenlerde burada sıyâneti tahakkuk etmesi üzerine bekâyı kurtarmak için buradan firar ederek İran'a iltica eden erbâb-ı mefsedetden Vahram Bey hakkında hüsn-i kabul ibraz olunarak el-yevm posta idaresinde istihdam olunmakda olduğunu ve Anadolu'da şurada burada ikâ'-ı mefsedet ve habaset eden erbâb-ı cerâim ve mefsedet dahi kezâlik İrana savuşarak mazhar-ı sahâbet olmakda olduğu ma'a't-teessüf görülmekdedir.

Şu ahvâl-i esef-iştimâle karşı ciddi bir çare ve tedbir ittihâzı lüzumu meydandadır ve bu çare ve tedbirde mezhebce olan ihtilâf ve münasebetler ref' ve izâle edilerek ittifâk ve ittihâd-ı İslâm vücuda getirilmek kazıyye-i mutenâ-bahâsı olacağı bedidardır.

Zât-ı fâzılâneleri aktar-ı İslâmiye'nin ekserini devr ve seyahat etmiş ve İran'da bir hayli müddet ikâmetle Ehl-i sünnet ve cemâati terkîb eden mezâhib-i erba'a ile mezheb-i Şiî beynindeki fırkaları pek iyi tetebbu' eylemiş bulunduklarından ve Avrupa'da dahi imrâr-ı zaman ile ahvâl-i umumiyeye vâkıf bulunduklarından ve arzu-yı âlileri dahi husul-i ittihâd-ı İslâm merkezinde bulunduğuna yakîn hâsıl buyurulmuş olduğundan vaktiyle siyasiyâta vâkıf ulemâ bulunmamasından dolayı bir neticeye iktiran edemeyen teşebbüsâta yeniden mübaşeret ve mesela bizim ulema ile ulema-yı Şia'dan ikişer üçer zât davetle bir cemiyet teşkil edilerek mezhebce olan ihtilafâtın ref' ve izâlesi ve bu

suretle İran müctehidlerinin nüfuzuna galebe çalınması ve belki de büsbütün kaldırılması ve bilâhare de Almanya'da olduğu gibi İranîler'in hükümdarlarına İran'da icra-yı hükûmetle askerî kumandası makam-ı hilâfetde olarak bir ittihad vücuda getirilmesi Memâlik-i Şahane dahilinde bazı yerlerdeki ve sâir mahallerdeki İslâmların da mezhebce olan kuvvetleri kaldırılarak *İnneme'l-mü'mînune ihvetün* ayet-i celîlesinin ahkâm-ı münîfesi mûcebince ale'l-ulûm ittihâd-ı İslâm husule getirilmesi mümkün olup olamayacağının arîz ve amîk teminiyle bu bâbda vârid-i hatır-ı âlileri olacak esbâb ve vesâili hâvi bir layiha-ı muvazzaha ve mufassalanın bi't-tanzim takdimi ve bu bâbda hânelerine gelip kendilerin velhasıl hiçbir kimseye malumat kesb etdirilmeyerek yalnız layihayı tahrir edecek kâtib ile zât-ı âlilerinin vâkıf olması matlûb ve mültezim-i âli olduğundan ol suretle be-gayet mahremâne olarak layihanın tanzim ve takdimine itina ve dikkat edilmesi mukteza-yı emr u ferman-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî'den bulunmağla.

[27 Nisan 1909]

Resim 69: Tebriz'de bir okul ve Şah karşıtları

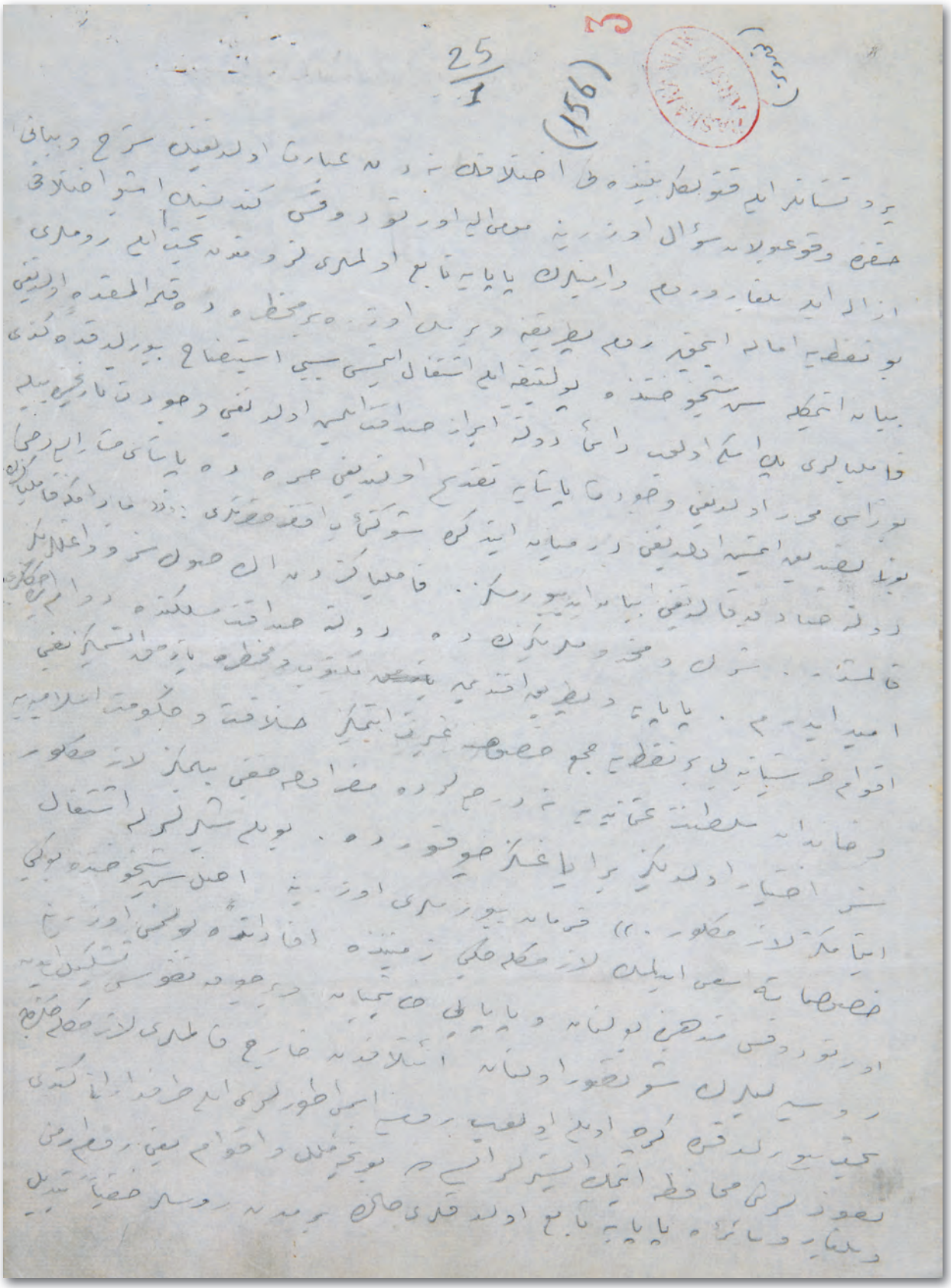

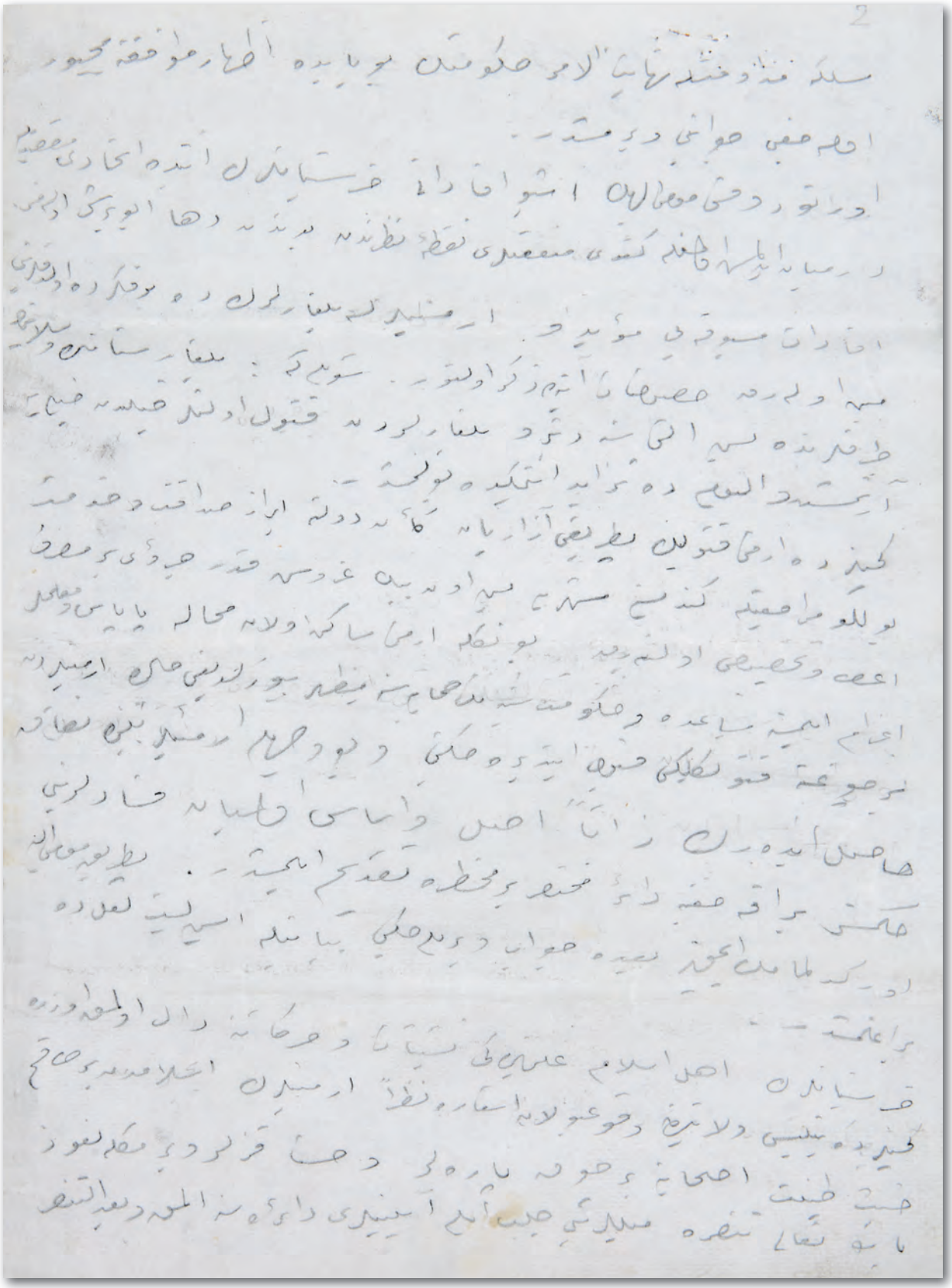

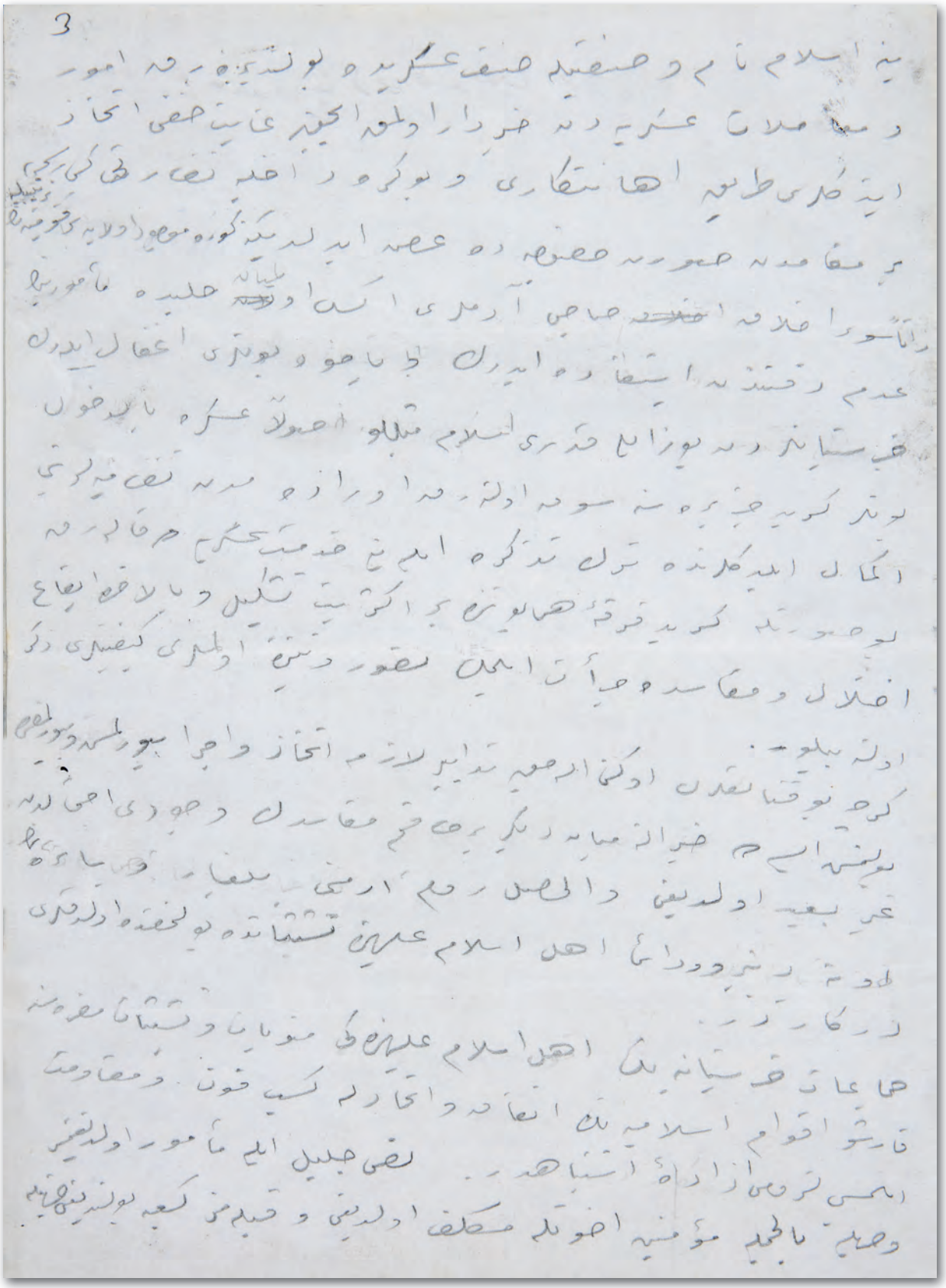

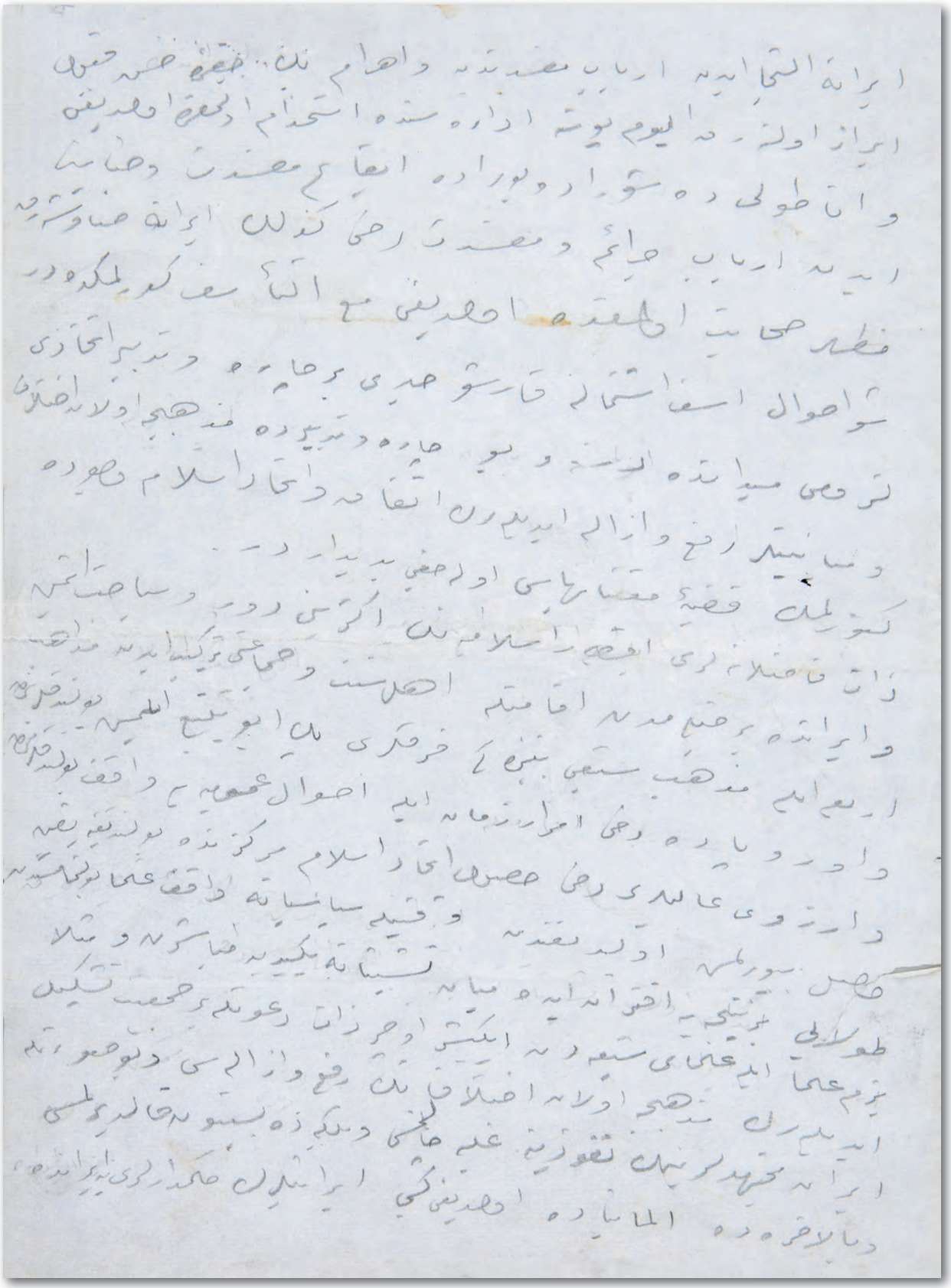

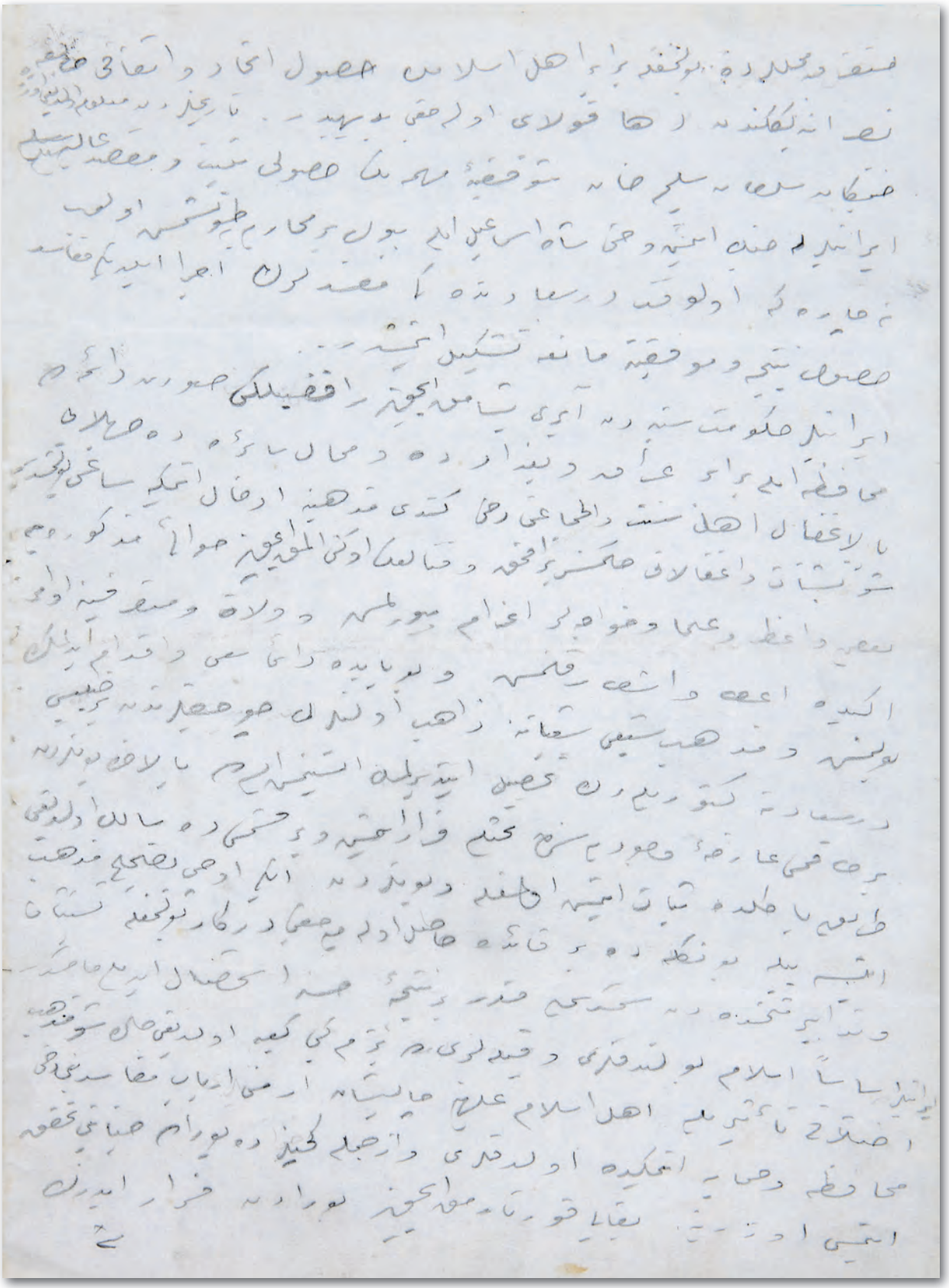

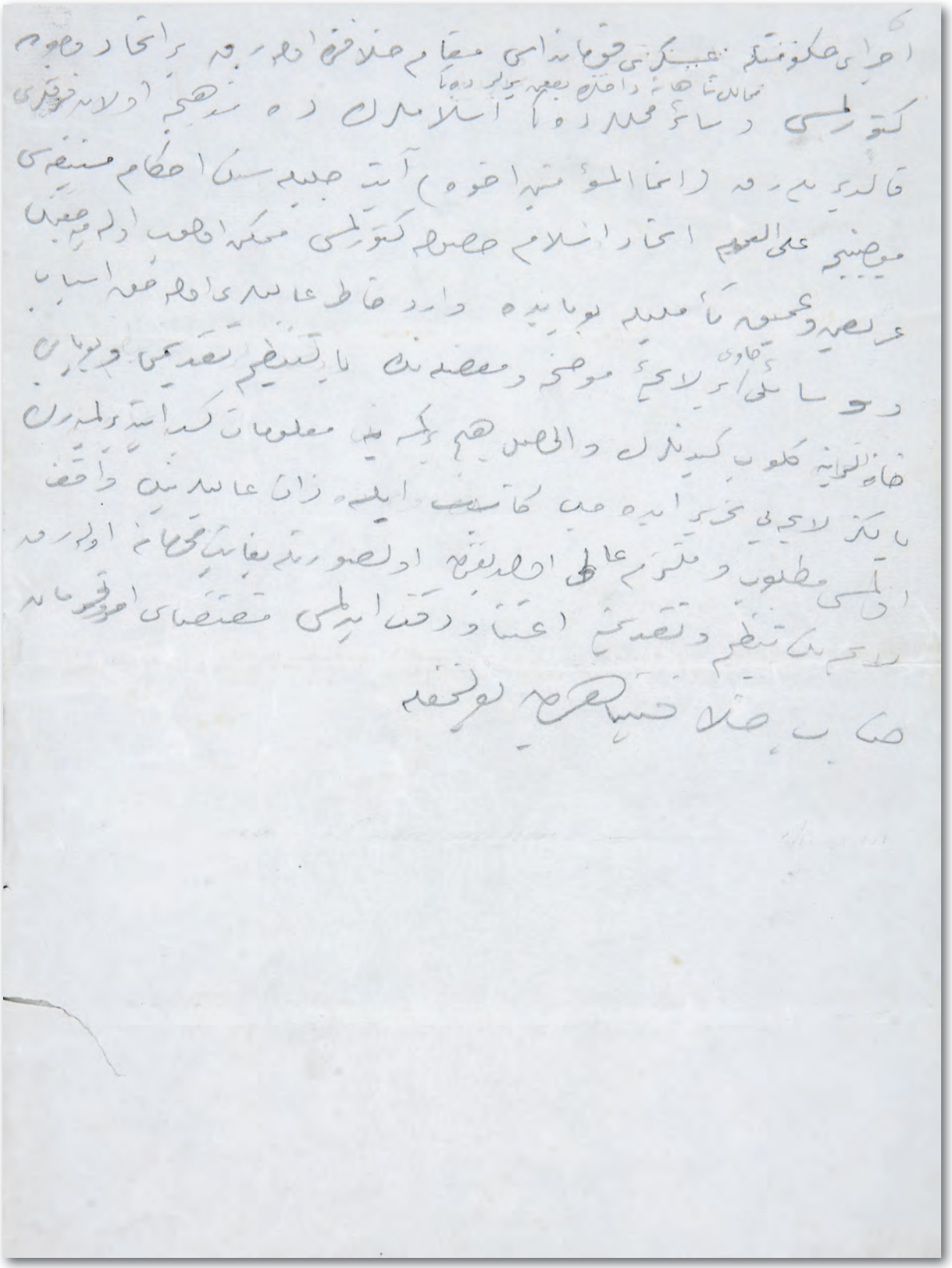

Y. EE, 3/58

89

RUS ASKERLERİNİN TEBRİZ CİVARINA GELMESİNİN, HOY VE SELMAS VİLÂYETLERİ HALKINI OSMANLI TARAFINA YÖNLENDİRDİĞİ HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNİN YAZISI

Rus askerlerinin darlık ve sefalet içinde olan Tebriz civarına gelmesi üzerine Hoy ve Selmas vilayetlerinin çevre ile irtibatının kesildiği, bölge halkının Osmanlı kuvvetlerinden yardım görerek sınıra yakın Osmanlı vilayetleri vasıtasıyla irtibatın temin edilmesi talebi

Bâbıâlî
Daire-i Hariciye
Mektubî Kalemi

Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarlığı'yla Sine Şehbenderliği'nden alınan muharrerâtın hülasasıdır

Tebriz'de mahrumiyet ve sefaletin tezayüd etmekte olduğu ve bazı İngiliz gazeteleri nâmına muhâbirlik etmek üzere Tebriz'e gelip Fırka-i Ahrar'a iltihak eden Mösyö Mud ile iki Amerikalı misyonerin bazı müfrezelere riyâsetle ahaliye askerlik dersi vermekde oldukları ve mukaddema asâkir-i İraniye'nin talim ve terbiyesi için Tahran'a celb edilmiş olan Rus zâbitlerinin bazı makâsıd-ı siyasiyeye binâen Rus Hükûmeti tarafından tekaüd edilerek İran Hükûmetine tâbi kılınmak istenilmiş ise de zâbitân-ı mumâileyhimin işbu karara karşı protesto etmiş oldukları ve işbu zâbitân maiyyetindeki alayın ol sûretle sıfat-ı ecnebiyesi ref' edildiği takdirde diğer İran alayları gibi işe yaramaz bir hale geleceği ve Tahran'da emniyetin külliyen münselib olacağı cihetle vuku' bulan şikayât üzerine Rusya Hükûmeti'nin işbu kararından nükûl edeceği haber verildiği ve Rusya'nın Enzeli limanına gönderdiği sefâin-i harbiyeden birinin Mazenderan'a müteveccihan hareket etdiği ve bu gemilerden o vakte kadar asker ihrac olunmadığı ve bunlardan birinin Enzeli'ye gelip sefâini teftişe başladığı ve işbu sefâinin vürûdundan müteessir olan Reşt mücahidîni bi'l-ictimâ' Rusya'nın istiklâliyet-i İraniye'ye tecavüz demek olan harekâtını bir beyannâme ile protesto etdikleri ve Rusya'nın hareket-i vâkıa'sının umum İran'da büyük bir heyecan tevlid eylediği ve Esterabad şehrinin Şah tarafdarânı tarafından istirdâdı üzerine meşrutiyet tarafdarânının yüz kadar mücahidle beraber Rusya Konsoloshânesi'ne iltica etdikleri ve Bahtiyarîlerin Isfahan'dan hareketleri ve Reşt Fırka-yı Ahrarı'nın

Tahran'a müteveccihan yola çıkması ne gibi esbâbdan dolayı teehhür etdiği ve Tebriz'e karşı Şah tarafından mütareke olarak verilen beş gün zarfında harab olan civar köylerden ihtiyaca kâfi hububât tedâriki gayr-ı kâbil olduğundan vezir-i Harici[y]e nezdinde tekrar teşebbüsât ile beraber müddet-i mezkûr zarfında zahire tedâriki lüzumu da Tebriz başşehbenderine yazılarak alınan cevabda ahvâlin vehâmetinde[n] bahisle asâkir-i muhafaza taleb edilmiş ve Tebriz'de muhâsaranın imtidâdından dolayı kaht u galâ zuhûr etdiği ve ecnebilerin hayatı tehlikeye maruz bulunduğu ahiren şehbender-i mumâileyh tarafından bildirilmesi üzerine vezir-i umûr-ı Harici[y]e nezdinde tahriren ve şifâhen teşebbüsât icra olunduğu ve bu bâbda Rusya ve İngiltere sefirlerinden teminât alındığı gibi Şah'ın mütârekeyi temdid ile erzakın duhûlüne müsaade etmiş olduğu ve işbu müsaade devam etmez ve ecânibe karşı tehlike rû-nümûn olursa Rus kuvve-i askeriyesinin kâmilen şehre dahil ve tebaa-yı ecnebiyenin kâffesi için hem erzakın duhûlünü ve hem de bunların can ve mallarının taarruzdan vikâyesini temin edeceği İngiliz sefirinin ifadesinden anlaşıldığı ve Kirmanşah'da birkaç Yahudi katl ve hâne ve dükkânları yağma edildiği ve postaların İran memurları tarafından tevkif ve ihrâk edilmesinden dolayı Sine'de memâlik-i Osmaniye ahvâlinden haber alınamadığı ve Merivan ve Oraman tâifeleri beyninde yeniden bir mukâtele vuku' bulduğu izbâr edilmişdir. Fi 5 Mayıs sene [1]325

Hoy ve Selmas şehbender vekilinin Van vali vekâletinden tebliğ olunan telgrafnâmesinde dört bin Rus askerinin erzak ve mühimmat ile Tebriz civarına geldiği ve şimdilik yalnız Tebriz ile Rusya arasında münâkalât ve muhâberâtın temini tedâbiri ittihâz olunduğu ve Hoy ve Selmas ile mahall-i sâireyi muhâsara altına alan hükûmet asâkirinin oldukları yerde kalarak İnkılâb Fırkası'yla muhâsamadan men' edildiği ve Rus askerinin Tebriz civarında bulunması Hoy ve Selmas ahalisini me'yus etmekde ve Hoy ile Selmas vilayetlerinin de asâkir-i Osmaniye ile himayesi ve civar-ı memleket-i Osmaniye ile münâkalât ve muhâberâtının temini lüzûm ve arzusu izhâr edilmekde olduğu bildirilmişdir. Fî 28 Nisan sene [1]325

Mezkûr şehbender vekâletinden Hariciye Nezâreti'ne çekilen telgrafnâmede "Garet için Hoy şehrine takarrüb eden Makü atlularıyla İnkılab Fırkası arasında iki defa mukâtele vuku' bulup Bayezıd ile muntazam posta teâtisi ve nakliyât-ı ticariye icrası emniyetden sâlim olamayacağı ve Hoy ile Selmas ve Urmiye vilayetleri asayişinin iâdesi tedâbirinin sür'at-i ittihâzı lüzumu erbâb-ı ticaretce istidâ edildiği" izbâr olunmuşdur.

Fî 28 Nisan sene [1]325 / [18 Mayıs 1909]

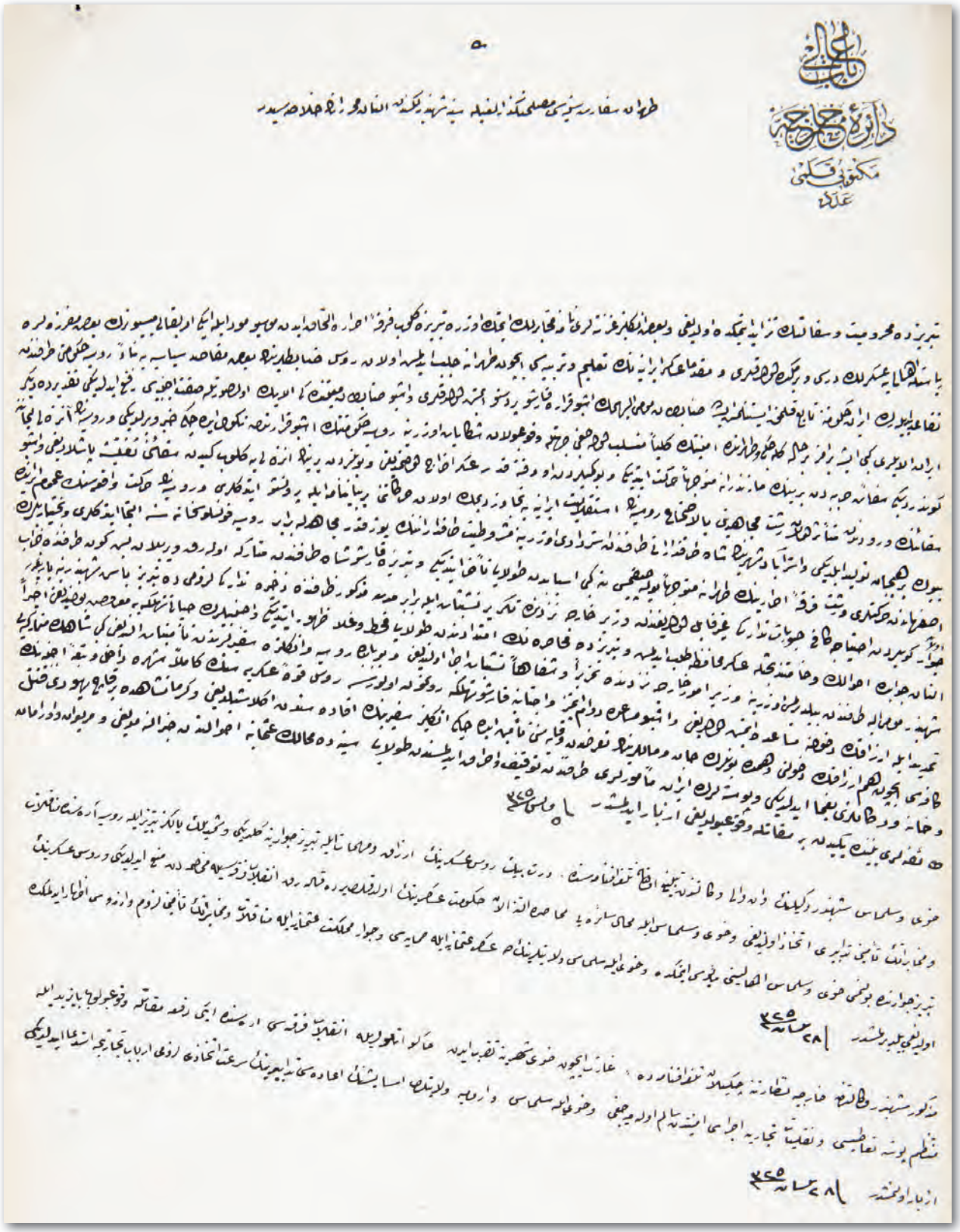

HR. HMŞ. İŞO, 9/33

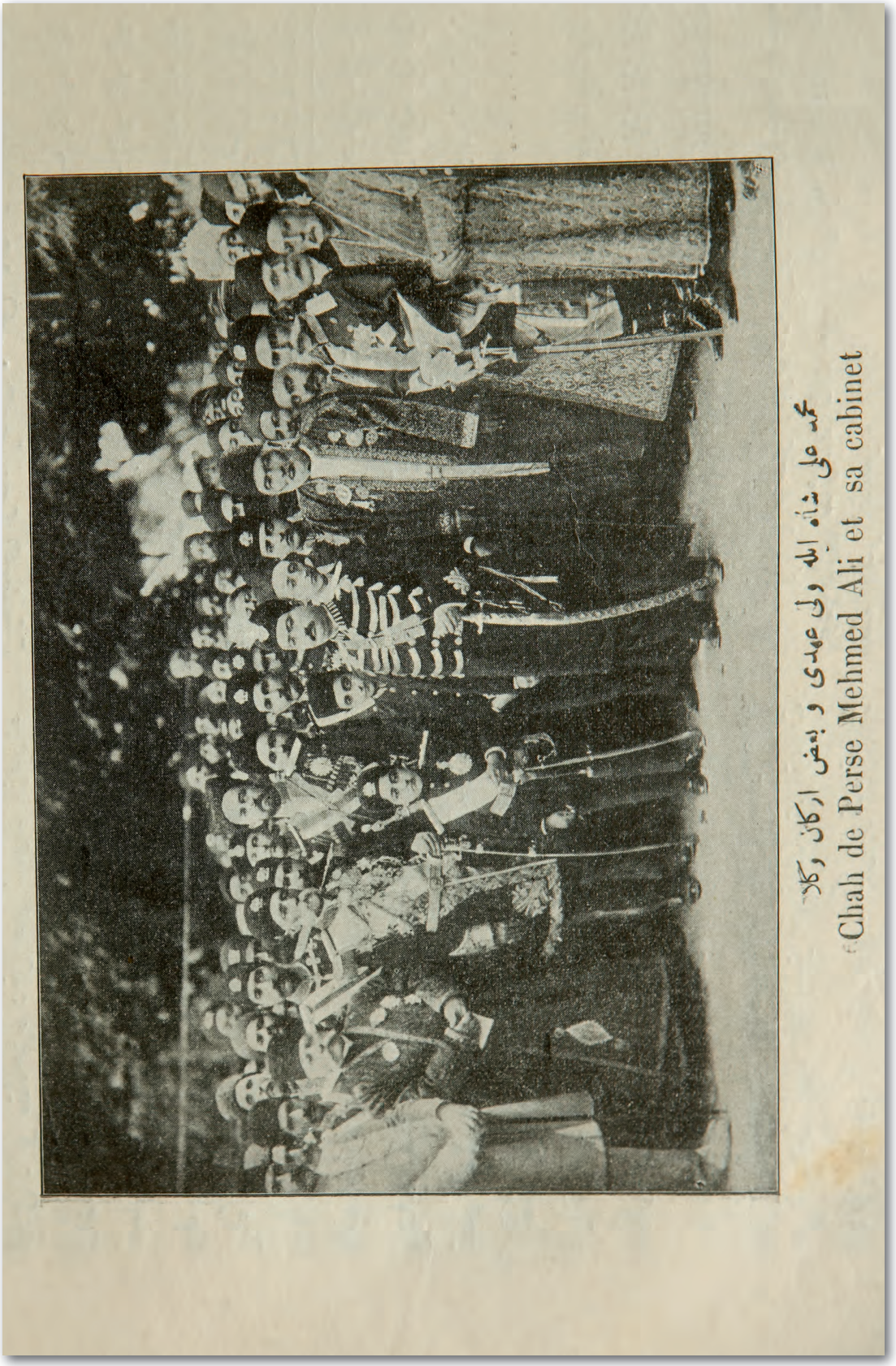

Resim 70: Muzafferüddin Şah ile Mehmed Ali Şah

90

İRAN'DAKİ KARIŞIKLIĞA MEŞRUTİYET TARAFTARLARINA ŞİDDET UYGULANMAK İSTENMESİNİN SEBEP OLDUĞUNA DAİR SADRAZAM TARAFINDAN KALEME ALINAN ZABIT SURETİ

İran'da devam edegelen karışıklığa, Muzafferüddin Şah tarafından kurulan Meşrutiyet idaresi taraftarlarına şiddet ve baskı kullanmak istenmesinin sebep olduğu

Zabıt Sûreti

Sadrıazam Hüseyin Hilmi Paşa hazretleri tarafından kaleme alınmışdır

İran ahvâline dair Hariciye Nezâreti'nden yazılan 28 Haziran sene [1]325 tarihli tezkire-i mufassala ile melfûfâtı ve Necef'de mukîm İran müctehidlerinden Kâzım el-Horasânî ve Abdullah el-Mâzendaranî efendilerin telgrafı mütâlaa olundu.

İran'da bir iki seneden berü ber-devam ve Devlet-i Aliyyece bittabi' mûcib-i teessüf olan iğtişâşât mütefevva Muzafferüddin Şah tarafından kabul ve ilân edilen usul-i meşrû'a-yı meşrutiyetin Şah-ı lâhık tarafından ilgâsına teşebbüsle beraber istirdâd-ı hürriyet ve meşrutiyet için mücâhedeye kıyâm eden ahrâr-ı İraniyân aleyhine istimâl-i şiddetde Şah-ı müşârunileyhin ısrar etmesinden neş'et etmektedir. Hükûmet ve millet-i İraniye ile beynimizde mevcud olan râbıta-yı İslâmiyet ve hukuk-ı civariyet ve karâin-i cinsiyet hasebiyle İran'da usul-i meşrutiyetin bi-hakkın teessüsüne ve bizi manen ve maddeten müteessir ve mutazarrır etmekde olan iğtişâşın indifâ'ına ve İran'ın tamamiyet-i mülkiyesiyle ez-her cihet husûl-i saâdet-haline lede'l-icab fiilen dahi müdahale ve muâvenet etmekliğimiz iktizâ eder. Ve pek ziyade arzu olunur ise de çend sene evvel akdetdikleri mukâvele hükmünce İngiltere Hükûmeti memleket-i İraniye'nin kısm-ı cenubîsini ve Rusya Hükûmeti kısm-ı şimalîsini nüfuz-ı manevileri tahtına idhal ederek İran işlerinde müttefikan hareket ve bize menviyyât-ı hafiyye ve istilâkârâne isnadıyla her hal ve muamelemizden şübheye düşdüklerini sarâhaten beyan etmekde olduklarına ve bu iki devletle münasebât-ı câriye ve hasenemizi ihlâl edecek teşebbüsâta hal ve mevkî-i dahilî ve haricimiz müsaid olmadığına ve İngiltere Hükûmeti'nin muvafakatıyla Rusya tarafından İran'a sevk edilen askerin bir kuvve-i istilâiye olmayıp tebaa ve müessesât-ı ecnebi-

ye ve siyasiyeyi muhafaza için gönderildiği ve İran'da emniyetin husûlünü müteâkib çekileceği Petersburg kabinesinden Düvel-i Muazzama ile Bâbıâlî'ye irsâl kılınan muhtırada tasrih ve te'min kılınacağına nazaran şimdilik ahvâl-i İraniyeye fiilen müdahalede bulunmamaklığımız zarurî olup ancak niyyât-ı hasene ve müsâlemet-perverâne ile başlıyan muamelât-ı düveliyenin bilâhare bazı ahvâl ve zurûfun sevkıyla tebdil-i şekil ve mâhiyet etmesi mümkün ve sâbıku'l-emsâl olduğu ve Şah Mehmed Ali'nin terk-i hükûmete mecbur olarak Azudülmülk'ün niyâbetinde Mirza Ahmed Rıza'nın sandalî-yi Şahî'ye ik'âd eylediği ahîren alınan telgrafnâmelerden anlaşıldığı gibi İran'da ve bi'l-ehas Azerbaycan'da muhtemelü'l-hudûs olan bir hal-i cedîd-i siyasiye karşı sâkit ve bîgâne durmaklığımız da caiz ve kâbil olamayacağından hudud-ı İraniye civarında bulunan Dördüncü Ordu-yı Osmanî'nin ikmâl-i mevcud ve istihsâl-i intizamına gayretle beraber âti'z-zikr tedâbîr-i maneviye ve tebligât-ı hayrhâhâneye de tevessül etmekliğimiz lâzımdır.

Evvela Ahrâr-ı İran'ın Rusya askeriyle muharebeye kıyamı Rusya'nın tezyîd-i kuvvet ve tevsî'-i müdahale ve şiddet etmesine bâdi olacağı ve İran'da asayişin takarrürü üzerine Rusya askerinin çekilmesi mukarrer bulunduğu cihetle hâiz oldukları nüfuz ve itibarı İran'da iade-i meşrutiyet ve emniyet cihetlerine sarf etmeleri lâzım geleceğinin vesâyâ ve tabirât-ı münasibe ile ve Bağdad Vilayeti marifetiyle cevaben müctehidlere iş'ârı, *sâniyen*, Tahran sefiri beyefendinin bir an evvel Dersaadet'den hareket ederek ahvâl-i hazıranın İran için i'dâd etmekde olacağı âtî-yi müdhiş ve muzlimîyi ricâl-i İraniye ve rüesâ ve ulemâ-yı İraniyeye lâyıkıyla anladup meşrutiyet ve emniyetin takarrürüne ve Hükûmet-i İraniye ile beraber Devlet-i Aliyye-i İslâmiye'yi de manen ve maddeten mutazarrır edecek netâyicin men'-i vukuuna itina etmesi hakkında sefir-i müşârunileyhe Hariciye Nezâreti'nden talimât-ı kâfiye-i şifâhiye itâsı, *sâlisen*, Devlet-i Aliyye ile İran arasında muhtelefün-fîh olup çend sene evvel bizim tarafdan taht-ı idareye alınan mahallerde bulundurulmakda olan kuvâ-yı askeriyemizin kemâkân ibkâsı lâzım geleceğinden bu kuvvetin mikdar ve intizamı tenâkus etmiş ise ikmâl-i nevâkısıyle beraber mezkûr mahallerde sâkin ahalinin manen ve maddeten hüsn-i idarelerine pek ziyade itina olunarak mûcib-i şikayet ve inkisâr hiçbir muamele-i şedîde ve gayr-ı lâyıkaya meydan verilmemesinin memurîn-i mülkiye ve askeriyemize merci'lerinden gayet ehemmiyetli bir suretde ihtarı, *râbian*, erbâb-ı iğtişâş tarafından tebaamızla şehbenderhânelerimize mükerreren tecavüz ve tebaa ile askerimizden yirmiden ziyade nüfusun katl ve cerh olunmasından dolayı İran'ın Hoy, Rumiye, Selmas ve Dilman kasabalarına gönderilmiş ve mücâvizât-ı ahire üzerine biraz takviye edilmiş olan müfrezelerimizin mezkûr kasabalarda ibkâsı ve fakat şehbenderlerimizle müfrezelerimiz tarafından uhûd-ı mün'akide ve hukuk-ı beyne'l-milele münâfi suretde İran'ın umûr-ı dahiliyesine müdahaleden ve İran tebaasına Osmanlı pasaportu itâsından ve İran'a merbût köylerde vergi tahsili ve müfrezelerin kurâya kadar izâm ve ikâmesi gibi ahvâl ve harekât-ı merviyeden ve Rumiye'deki Rus müfrezesiyle tevlîd-i münâferetden suret-i kat'iyyede tevakkî oluna-

rak gerek Hükûmet-i İraniye'nin ve gerek Rusya ve İngiltere devletlerinin şikâyâtına mahal bırakılmaması ve İran ahali-yi İslâmiyesinin Hükûmet-i İslâmiye-i Osmaniye'ye ibrâz etmekde oldukları âsâr-ı temâyül ve muhabbeti idâme ve tezyîd edecek telkinâta ve selâmetleri hangi noktada olduğunun kendilerine ifhâm edilmesine gayet hâkimâne bir tarzda gayret ve itina kılınması ve memurîn-i Hariciye ve Mülkiye ve Askeriyemizce minvâl-i meşrûh dahilinde hareket edilmek ve kendilerine talimât-ı lâzıme itâ kılınmak üzere işbu kararın Hariciye ve Dahiliye ve Harbiye nezâretlerine mahremâne olarak tebliği tezekkür olunmuşdur.

[11 Temmuz 1909]

Resim 71: Şah'ın askerleri tarafından tutuklanmış olan İran Ahrarcıları

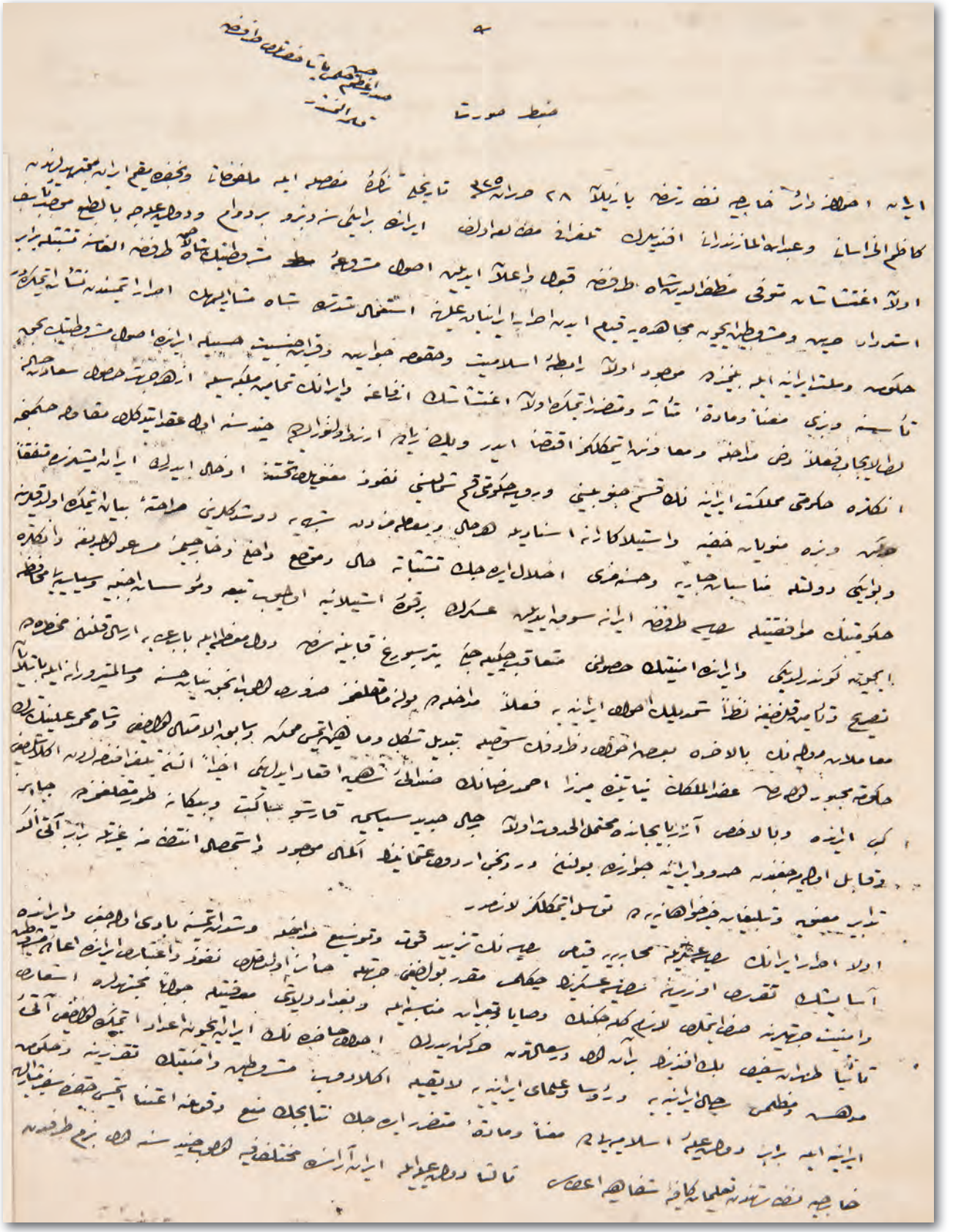

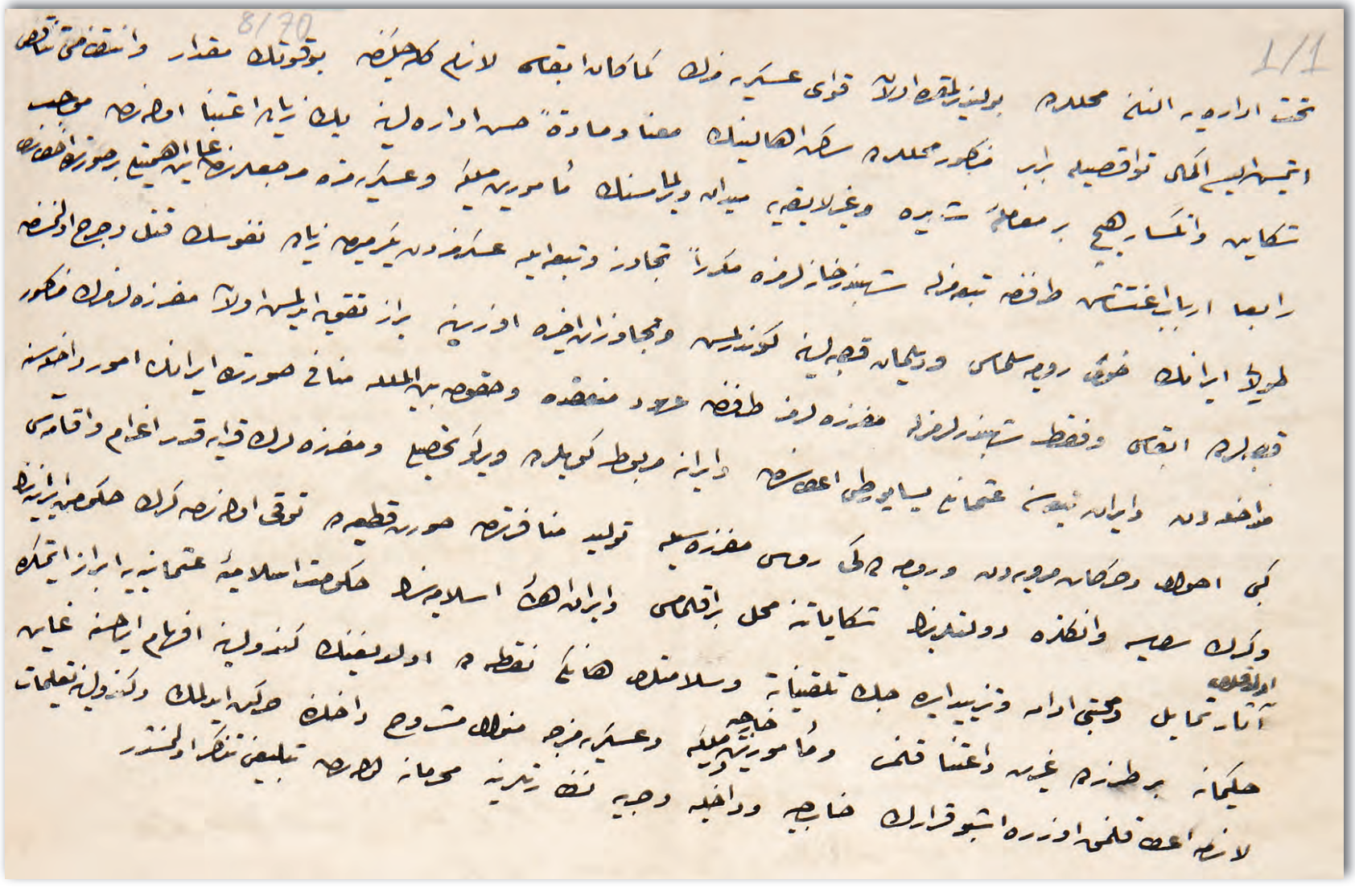

HSD. AFT, 8/70

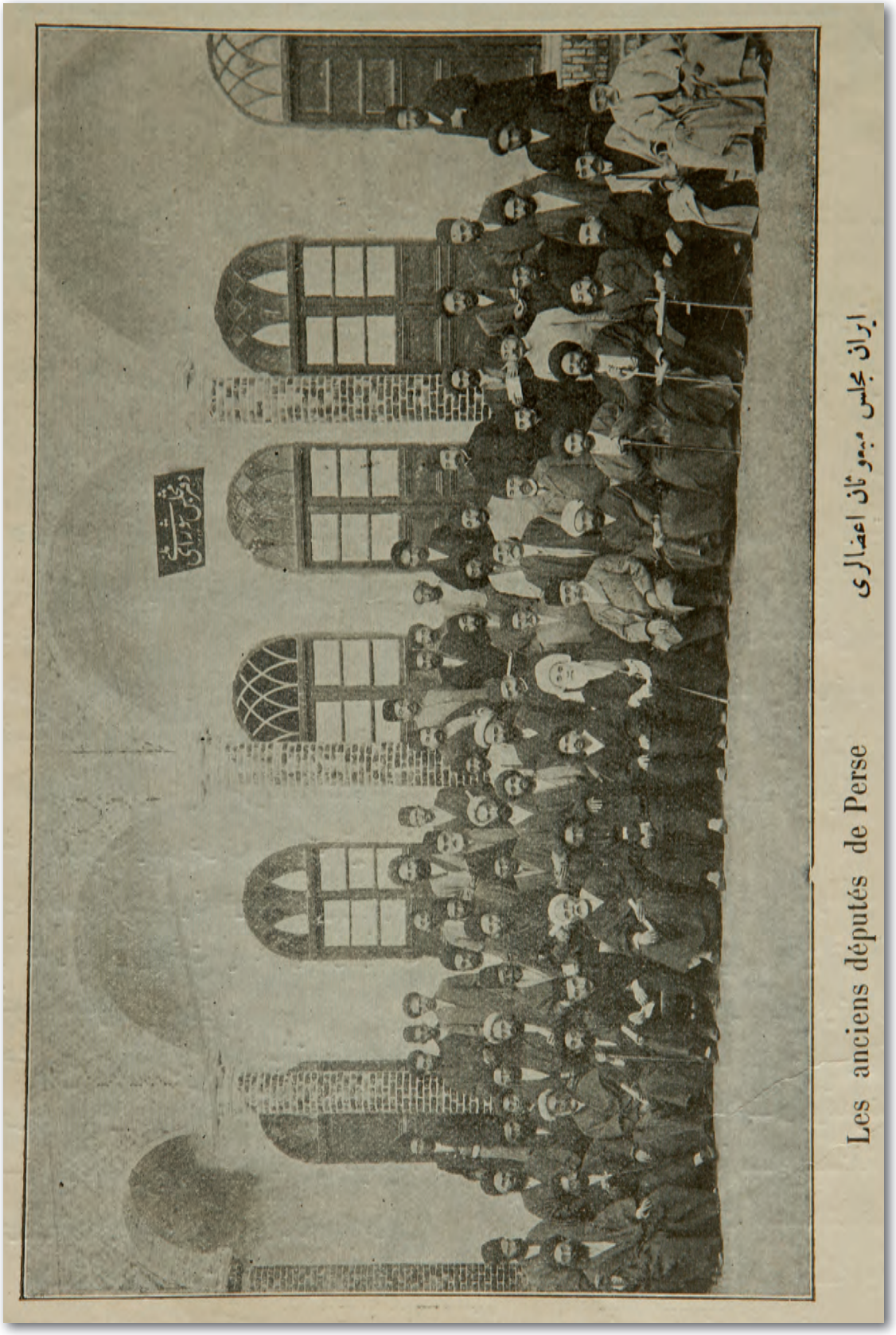

Resim 72: İran Meclis-i Mebusan Azaları

91

OSMANLI ASKERLERİ TARAFINDAN İRAN'IN İÇİŞLERİNE MÜDAHALE EDİLEREK İRANLILARA OSMANLI PASAPORTU VERİLDİĞİ İDDİALARININ ARAŞTIRILMASI HAKKINDA

İstanbul, İngiltere ve Rus elçiliklerince Bâbıâli'ye verilen muhtırada, Osmanlı askerleri tarafından İran'ın içişlerine müdahale edilerek İranlılara Osmanlı pasaportu verildiği, Rumiye içlerine kadar birlikler sokularak İran köylerinden vergi toplandığının bildirildiği

Bâb-ı Âlî Sadaret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
Aded
1511

Mahremâne

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma'ruz-ı çâker-i kemineleridir ki

İran'ın Hoy, Selmas, Rumiye kasabalarında bulunan tebaamızla şehbenderhânelerimizin mükerreren tecavüzâta hedef oldukları ve yalnız bir defada on bir Osmanlının eşkıya-yı mahalliye tarafından katledildiği ve memurin-i İraniyenin asayiş ve intizam-ı mahallî ile beraber tebaamızın da hayat ve hukuklarını muhafazadan suret-i katiyede aciz bulundukları tahakkuk etmesi üzerine geçen sene evâhırında mezkûr kasabalara Dördüncü Ordu-yı Osmanî'den birer ufak müfreze irsâliyle tebaamızın ve şehbenderhânelerimizin muhafazasına "Ahrar" nâmı altında dolaşan İranlu ve Kafkasyalı eşirrânın ahîren müfrezelerimizle şehbenderhanelerimize taaarruz ve sekiz-on gün kadar efrâd-ı askeriyemizi katl ve cerh etmelerinden dolayı da mezkûr müfrezelerin takviyesine mecburiyet hâsıl olmuş ve zikrolunan kasabalarda hükûmet-i İraniye'ce asayiş iade ve tebaamızın hayat ve hukukları her türlü taarruzâtdan vikâye ve temin olunduğu takdirde müfrezelerin derhal kaldırılacağı da Dersaadet İran Sefareti'ne mükerreren tebliğ olunmuş idi.

İran'da ber-devam Devlet-i Aliyyece mûcib-i teessüf olan iğtişâşâta karşı Hükûmet-i Seniyye-yi Osmaniyye'ye terettüb eden vazife İran'da usul-i meşrûa-i Meşrutiyet'in teessüsüne ve iğtişâşâtın indifâıyla emniyet ve intizam-ı umumînin avdet ve takarruruna ve hükûmet-i İraniyenin tamamiyet-i mülkiyesiyle istiklalinin devamına mânen muâvenet ve tebligât-ı hayırhâhâneden ibaret olup tarafımızdan hükûmet-i müşârunileyhânın hukuk ve arazisine tecavüz ve umûr-ı dahiliyesine müdahale keyfiyetleri Bâb-ı Âlîce kat'iyyen arzu ve tecvîz edilmez. Şehbenderlerimizle hudud üzerinde bulunan memurîn-i mülkiye ve askeriyemize evvel ve âhir itâ ve tekîd olunan evâmir ve talimât bu dairede olduğu halde Dersaadet İngiltere ve Rusya sefaretlerinden bu kere Bâb-ı Âlî'ye verilen muhtırada şehbenderlerimizle memurîn-i askeriyemiz tarafından İran'ın umûr-ı dahiliyesine müdahale ve İranîlere Osmanlı pasaportu itâ ve Rumiye gölüne kadar asker izâmıyla İran köylerinden vergi istîfâ olunmak gibi hâlâta kıyâm olunduğu bildirilmişdir.

Vazife-i memuriyetlerini lâyıkıyla takdir edemeyip Bâb-ı Âlî'nin emri ve marzîsi haricinde ahvâlde bulundukları mezkûr muhtıranın itâsından çend hafta evvel anlaşılan Tebriz Başşehbenderi Mehmed Ali ve Rumiye Şehbenderi Hâmî Efendiler Hariciye Nezâretince azledilerek yerlerine diğerleri tayin ve izâm kılınmış ise de sefaretlerin muhtırasında beyân olunan müdahelât ve muamelât vâki' olduğu halde fâil ve müsebbiblerinin dûçâr-ı mücâzât olmaları lâzım geleceğinden tahkikât-ı mükemmele icra etmek üzere Tebriz Başşehbender-i lâhıkı Remzi Beyle Dördüncü Ordu'dan Harbiye Nezâretince intihab edilecek bir zâbitin seri'an Hoy ve Selmas ve Dilman ve Rumiye kasabalarına izâmlarıyla tahkikâtı mükemmele icrası ve tebaa-i İraniye'ye Osmanlı pasaportu verildiği tahakkuk eder ise istirdâd ve ibtaliyle beraber adedinin ve kimler tarafından verildiğinin ve müfrezelerin kasabalardan köylere azimet ve İranîlerden vergi tahsiline mübâderet etdikleri tebeyyün etdiği takdirde bunun da mikdarıyla hangi memurların emriyle istifâ edildiğinin ve şehbenderlerimizle müfrezelerimiz tarafından umûr-ı dahiliye-i İraniyeden ne gibi şeyler ne dereceye kadar müdahale olunduğunun iş'ârı ve Devlet-i Aliyyece İran ahvaline karşı takibi lâzım gelen ve hukuk-ı hem-civarî ile râbıta-i İslâmiyemize muvâfık olup bâlâda izah edilen meslek-i muhibbâne ve hayır-hâhânenin memuriyet-i siyasiye ve askeriyemize bi'l-etraf tefhîmi ve bunun haricinde bir hareket fâilleri hakkında mücâzât-ı şedideyi davet edeceğinin ekîden tebliği ve memurîn ile zabıtan ve efrâd-ı askeriye arasında vazifelerini bi-hakkın takdir ve ifâdan âciz ve evsâf-ı lâzımeyi gayr-i haiz kimseler daha var ise derhal tebdilleriyle yerlerine münasibleri tayin edilmek üzere malumat itâsının da mümâileyh Remzi Bey ile gönderilecek zâbite ihtarı ve Dilman ile Selmas ve Hoy ve Rumiye kasabalarında ve havalisinde el-yevm mevcud olan askerimiz oralardaki tebaamızla şehbenderhânelerimizin muhafazasını temin edecek mikdardan fazla ise bu suret muvâfık-ı maslahat olamayacağından fazla kuvvetin geriye celbi hususlarının nezâret-i müşârunileyhâya ve memurîn-i mülkiyece de bu dairede hareket olunmak üzere hududa karîb vilâyât valilerine ifâ-yı vesâyâ olunmasının nezâret-i

celîle-i âsafânelerine tebliği Meclis-i Mahsus-ı Vükelaca tezekkür ve icabı icra kılınmış olmakla nezâret-i celîle-i dâverîlerince de ber-vech-i tezekkür muktezasının ifâ buyurulması bâbında emr ü irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 27 Cemâziyelâhir sene [1]327 / fî 2 Temmuz [1]325 / [16 Temmuz 1909]

Sadrıazam
Hüseyin Hilmi

*

Resim 73: Tahran hürriyet mücahidlerinden Cihangir Komitesi

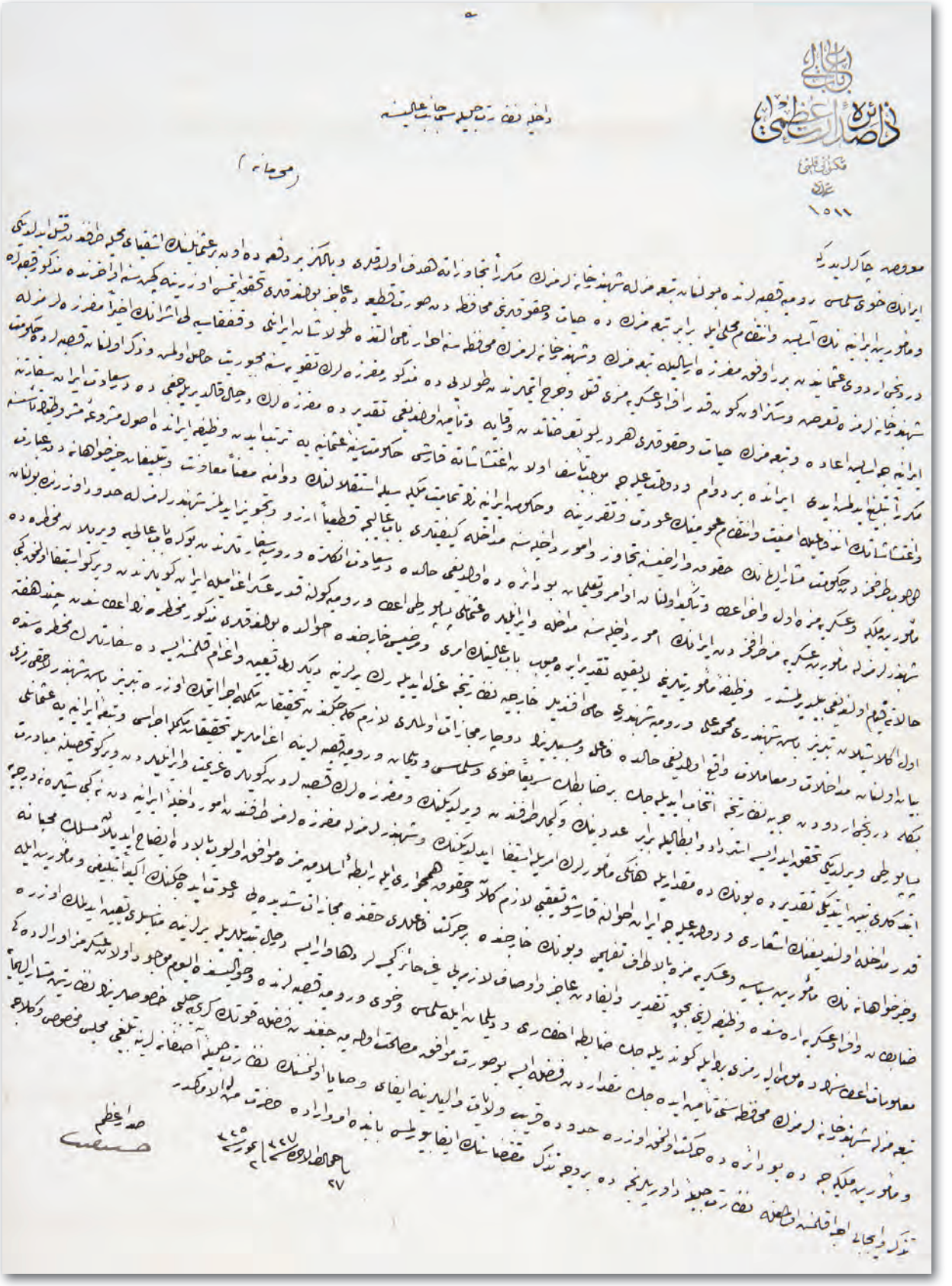

Dahiliye
Mektubî Kalemi

Van, Erzurum, Musul, Basra vilayetlerine

Şifre

Dersaadet İngiltere ve Rusya sefaretlerinden Bâbıâlî'ye verilen muhtırada şehbenderlerimizle memurîn-i askeriyemiz tarafından İran'ın umûr-ı dahiliyesine müdahale ve İranîlere Osmanlı pasaportu itâ ve Rumiye gölüne kadar asker izâmıyla İran köylerinden vergi istifâ olunmak gibi hâlâta kıyâm olunduğu bildirilmişdir.

Müdahelât ve muamelât vâki' olduğu halde fâil ve müsebbiblerinin tecziyesi lâzım geleceğinden Tebriz Başşehbenderi Remzi Bey'le Harbiye Nezâretince Dördüncü Ordu'dan intihab edilecek bir zâbitin Hoy ve Selmas ve Dilman ve Rumiye kasabalarına izâmlarıyla tahkikât icrası ve tebaa-yı İraniye'ye Osmanlı pasaportu verildiği tahakkuk eder ise istirdâd ve ibtali ve İranîlerden vergi tahsil etdikleri tebeyyün etdiği takdirde bunun mikdarıyla hangi memurların emriyle istifâ edildiğinin ve şehbenderlerimizle müfrezelerimiz tarafından umûr-ı dahiliye-i İraniye'den ne gibi şeylere ne dereceye kadar müdahale olunduğunun iş'ârı ve İran'ın hukuk ve arazisine tecavüz ve umûr-ı dahiliyesine müdahale keyfiyetleri Bâbıâlîce katıyyen arzu ve tecvîz edilmediğinin memûrîn-i siyasiye ve askeriyemize bi'l-etraf tefhîmi ve bunun aksi bir hareketin failleri hakkında mücâzât-ı şedideyi davet edeceğinin ekîden tebliği Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca bi't-tezekkür keyfiyet icab eden vilâyâta iş'âr olunmağla oraca da ber-vech-i muharrer iktizâsının ifası alınan tezkire-i sâmiyeye binaen tavsiye olunur.

3 Temmuz 1325 / [16 Temmuz 1909]

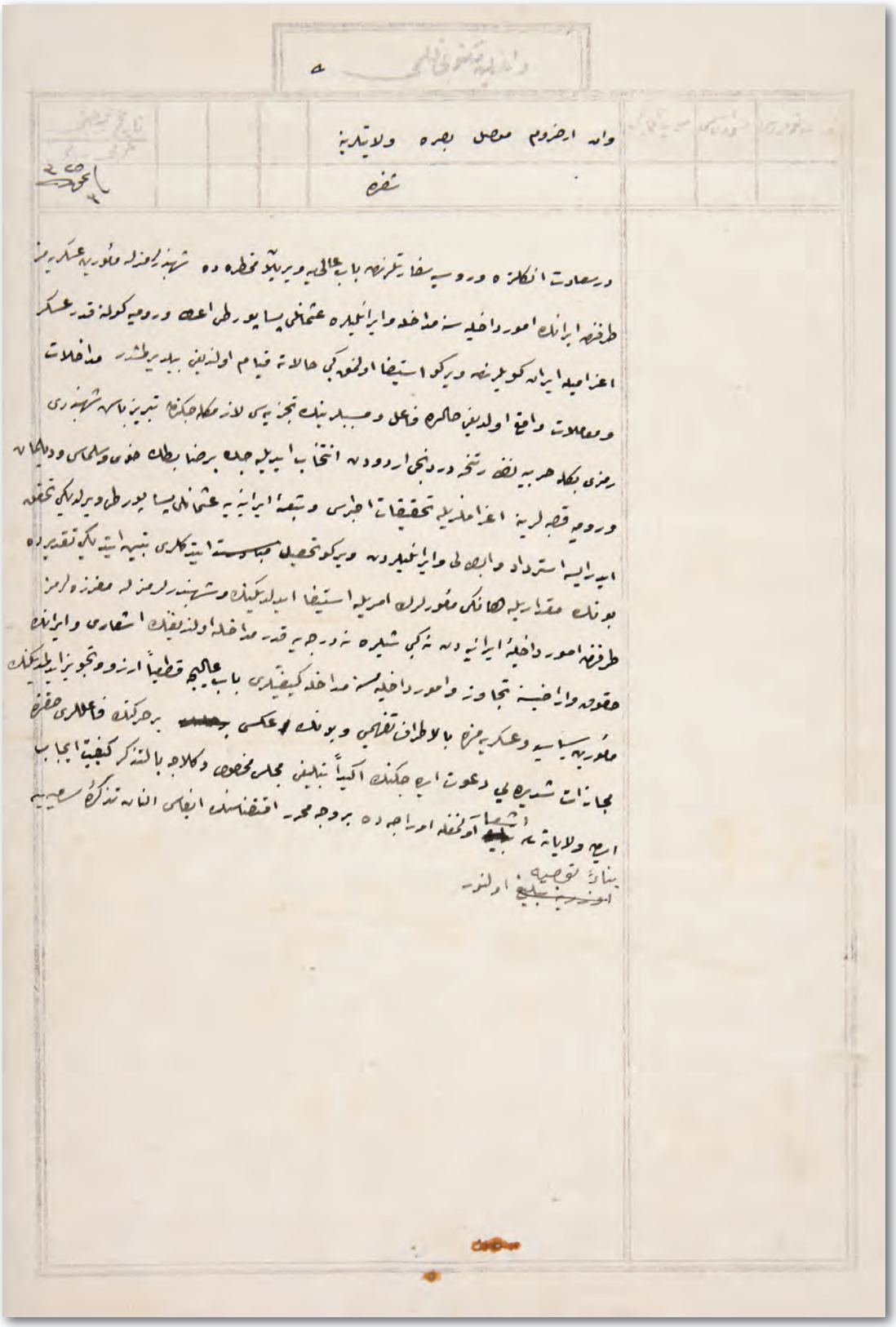

DH. MKT, 2877/33

92

İRAN'DAKİ SALTANAT DEĞİŞİMİNİN İSTANBUL'DA BULUNAN ELÇİLİKTEKİ KUTLAMALARINA OSMANLI DEVLET BANDOSUNUN GÖNDERİLMESİ HAKKINDA SADARET EMRİ

İran'da saltanat değişimi ve meşrutiyetin ilanı münasebetiyle İstanbul'da yapılacak kutlamalar için Osmanlı devlet bandosunun gönderilmesi talebi

Dahiliye
Mektubî Kalemi

Zabtiye Nezâret-i Behiyyesi'ne

Memâlik-i İraniye'de tebeddül-i saltanat vukû'u ve meşrutiyetin teessüsü ve ilanı münasebetiyle tebaa-yı İraniye'nin Temmuz'un sekizinci Çarşamba gününden itibaren üç gece gerek sefarethâne gerek Valide Hanı'yla tebaa-yı İraniye'nin ikâmet etdikleri han ve dekâkinde ikâd-ı kanâdil ile şehrâyin icra kılınacağı ve Cuma günü dahi Devlet-i Aliyye'nin yevm-i celîl-i millîsine iştirak edileceği beyanıyla keyfiyetin icab edenlere tebliği ve eyyâm-ı mezkûre için iki askerî bando musikasının biri sefarethâneye diğeri Valide Hanı'na gönderilmesi İran Sefareti'nden iltimâs kılınmasıyla keyfiyet Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'ne bildirildiğinden nezâret-i behiyyelerine de malûmât itâsı lüzumunun Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nden iş'âr kılındığı bâ tezkire-i sâmiye izbâr buyurulmuş olmağla iktizâsının ifâsına himmet buyurulması bâbında.

Fî 2 Receb sene [1]327 ve fî 7 Temmuz sene [1]325 / [20 Temmuz 1909]

*

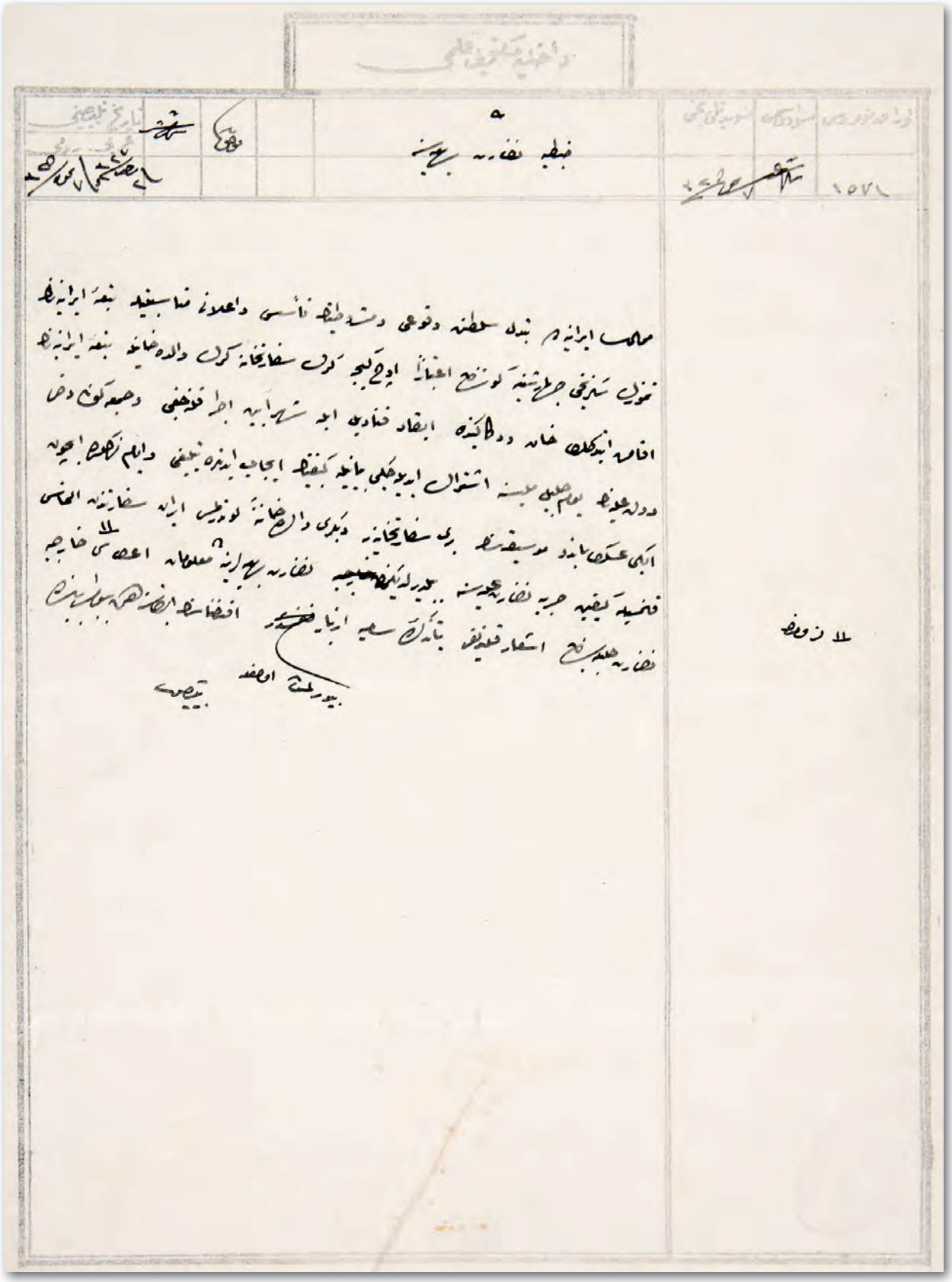

Bâbıâli
Daire-i Sadaret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
Aded
1571

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlisi'ne

Ma'rûz-ı çâkerleridir

Memâlik-i İraniye'de tebeddül-i saltanat vukû'u ve meşrutiyetin teessüsü ve ilanı münasebetiyle tebaa-yı İraniye'nin Temmuz'un sekizinci Çarşamba gününden itibaren üç gece gerek sefarethâne gerek Valide Hanı'yla tebaa-yı İraniye'nin ikamet etdikleri hane ve dekâkinde îkâd-ı kanâdil ile şehrâyin icrâ kılınacağı ve Cuma günü dahi Devlet-i Aliyye'nin yevm-i celîl-i millîsine iştirak edileceği beyanıyla keyfiyetin icab edenlere tebliği ve eyyâm-ı mezkûre için iki askerî bando musikasının biri sefarethâneye diğeri Valide Hanı'na gönderilmesi İran Sefareti'nden bâ-takrîr iltimâs kılındığından ve keyfiyetin Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'ne bildirildiğinden bahis ile Zabtiye Nezâret-i Behiyyesi'ne de malumât itâsı Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nden bâ tezkire izbâr olunmağla icra-yı icabı mütevakkıf-ı himem-i aliyye-i âsafâneleridir. Ol bâbda emr u irâde hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 3 Receb sene [1]327 fî 7 Temmuz sene [1]325 / [21 Temmuz 1909]

Sadrıazam
Hüseyin Hilmi

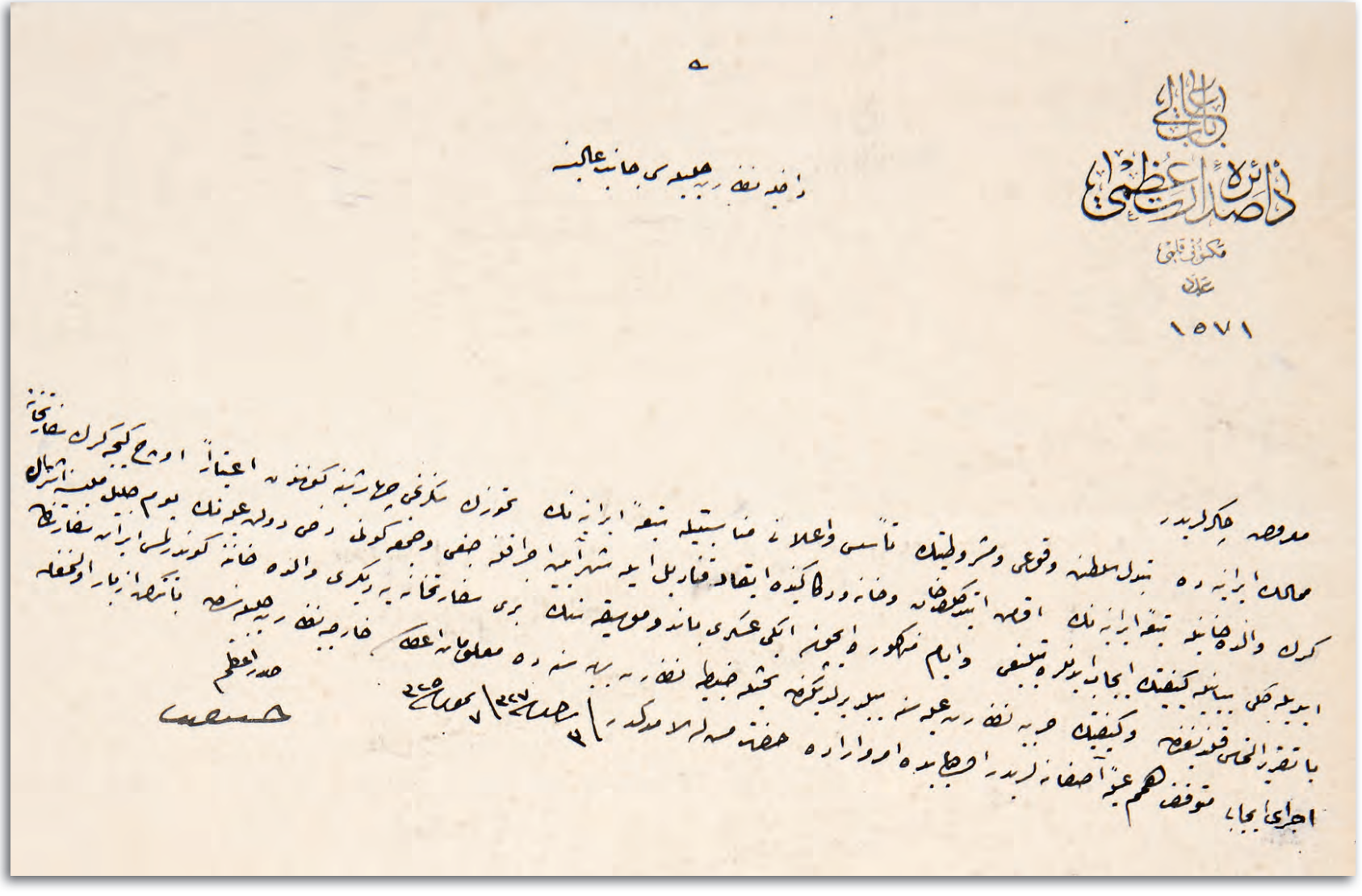

DH. MKT, 2881/77

93

MÜLKİYE, SULTANÎ VE HUKUK MEKTEPLERİNE KABUL EDİLEN İRANLI ÇOCUKLARIN OKUL MASRAFLARININ MALİYECE KARŞILANMASI HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İran elçiliğince Mülkiye, Sultani ve Hukuk mekteplerine kabul edilmeleri talep edilen İranlı çocukların masraflarının Maliyece karşılanmasının uygun olacağı

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

13 Şaban [1]327

Hülâsa-i Meâli

Mülkiye ve Sultanî ve Hukuk mekteblerine kayd ve kabulleri İran Sefaretince iltimas olunan altı İranlu çocuğun pederleri ağniyâdan olduğu ve mekâtib büdçelerinde meccânî talebe için ayrıca tahsisât olmadığı beyanıyla bunların mekâtib-i mezkûreye meccânen kabulleri mümkün olamayacağına dair Maarif Nezâreti'nden cevaben vârid olan 3 Şaban sene [1]327 tarihli tezkire melfufuyla beraber kırâat olundu.

Kararı

Talebe-i mûmâileyhimin ber-vech-i iltimâs mekâtib-i mezkûreye kabul edilmeleri muvafık-ı hikmet ve maslahat olamayacağından bunların mekteb ücretlerinin Mâliyece masârif-i gayr-ı melhûza tertîbinden tesviyesiyle meccânen kayd ve kabulleri hususunun nezâret-i müşârunileyhâya tebliği ve Maliye Nezâreti'ne de malumât itâsı tezekkür ve tensib kılındı.

[30 Ağustos 1909]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

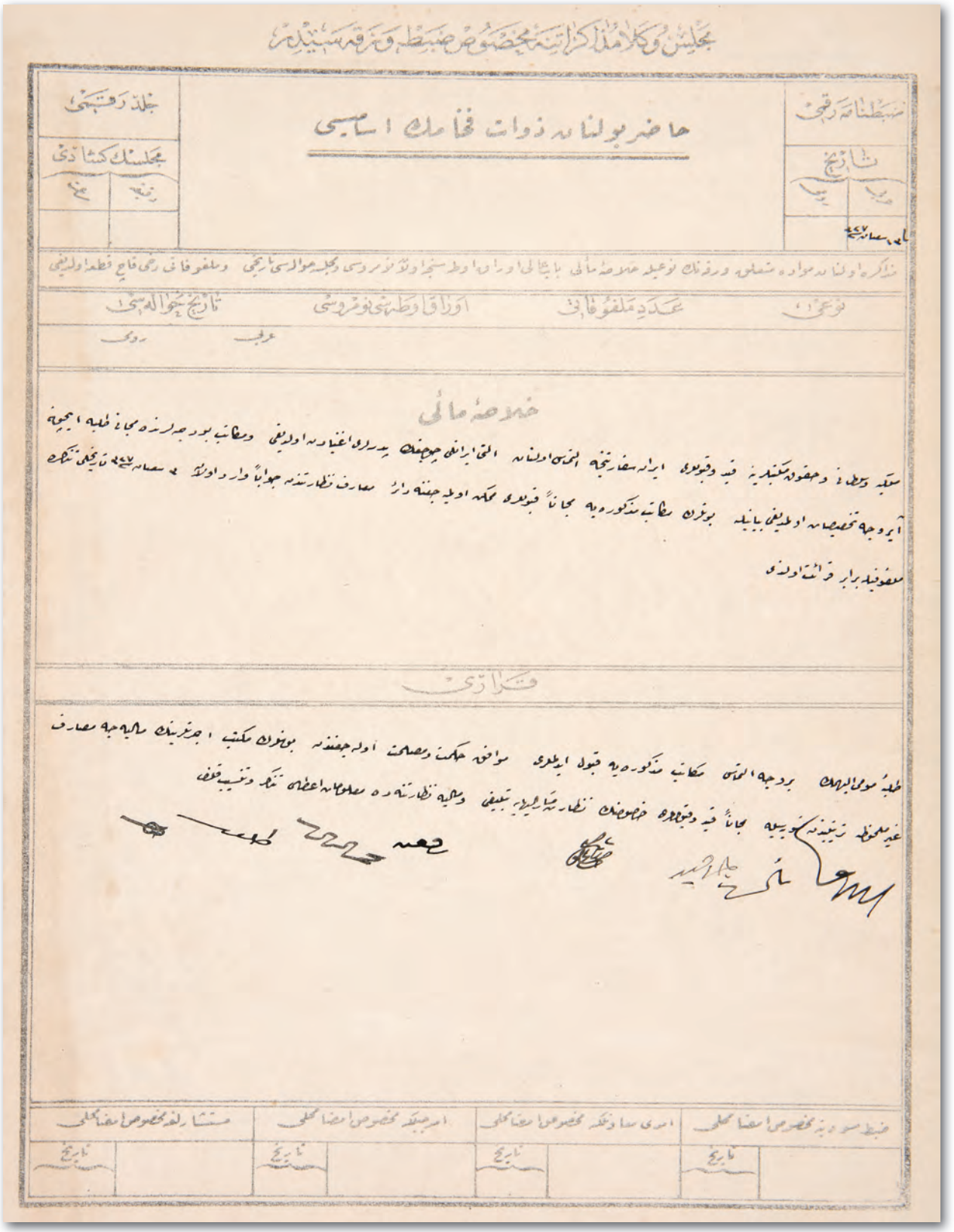

مجلس وکلا مذاکراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر

ضبطنامه رقمی	حاضر بولنان ذوات فخامك اسامیسی	جلد رقمی
تاریخ		مجلسك کشادی
عربی / رومی		رقیقه / سنه
۲ شعبان ۲۷۷		

مذاکره اولنان مواده متعلق ورقه نك نوعیله خلاصه مالی باب عالی اوراق اوطه سنجه اولان نومروسی ومجلسه حواله سی تاریخی وملفوفاتی دخی قاچ قطعه اولدیغی

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق اوطه سی نومروسی	تاریخ حواله سی
			عربی / رومی

خلاصه مالی

ملکیه وسلطانی وحقوق مکتبلرینه قید وقبولری ایران سفارتنجه التماس اولنان التی ایرانلی چوجقك پدرلری اغنیادن اولدیغی ومکاتب بودجه لرنده مجانا طلبه ایچون آیروجه تخصیصات اولمدیغی بیانیله بونلرك مکاتب مذکوره یه مجاناً قبولری ممکن اولمیه جغنه دائر معارف نظارتندن جواباً وارد اولان ۲ شعبان ۲۷۷ تاریخلی تذکره ملفوفیله برابر قرائت اولندی

قراری

طلبه مومی الیهمك بروجه التماس مکاتب مذکوره یه قبول ایدلمری موافق حکمت ومصلحت اولمه جغندن بونلرك مکتب اجرتلرینك مالیه جه معارف غیر ملحوظه ترتیبندن نوریله مجاناً قید وقبولری خصوصنك نظارت مشارالیهایه تبلیغی ومالیه نظارتنه ده معلومات اعطاسی تذکر وتنسیب قلنمق

ضبط مسودیه مخصوص امضا محلی	امدی معاونلکه مخصوص امضا محلی	امر جبلکه مخصوص امضا محلی	مستشارلغه مخصوص امضا محلی
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ

MV, 132/20

94

İRAN'DAN OSMANLI İDARESİNE İNTİKAL EDEN İHTİLÂFLI YERLERDEKİ ASKERÎ KUVVETLERİN ARTTIRILMASI HAKKINDA

İran'dan Osmanlı idaresine intikal eden ihtilaflı yerlerdeki Osmanlı askeri kuvvetlerinin bir tabur ilâve edilerek arttırılmasının uygun olacağı

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Üçüncü Şubesi
1881

Hülâsa: *Hudûd-ı İraniye'nin Dördüncü Ordu mıntıkasına musâdif kısmında takviyesi icab eden mevâki' isimlerinin inbâsına dair*

Dahiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Saadetli efendim hazretleri

Makam-ı âlilerinden Bâbıâli'ye takdim edilip bu kere bâ-tezkire nezâret-i acizîye tisyâr buyurulan fî 22 Temmuz sene [1]325 tarih ve bin dokuz yüz elli sekiz numaralı tezkirede Dördüncü Ordu mıntıkası dahilinde takviyesi icab eden mevâki'den bahsolunup isimleri zikredilmemiş ve melfûfu olan Musul Vilayeti telgrafnâmesinin suretinden de mevâki'-i mezkûrenin nezâret-i aliyyelerince malûm olduğu anlaşılmış olduğundan iktizâsı ifâ edilmek üzere mevâki'-i mezkûre isimlerinin inbâ buyurulması bâbında emr u irâde efendim hazretlerinindir.

Fî 29 Receb sene 1327 ve fî 3 Ağustos sene 1325 / [16 Ağustos 1909]

Harbiye Nâzırı
Salih Hulusi

*

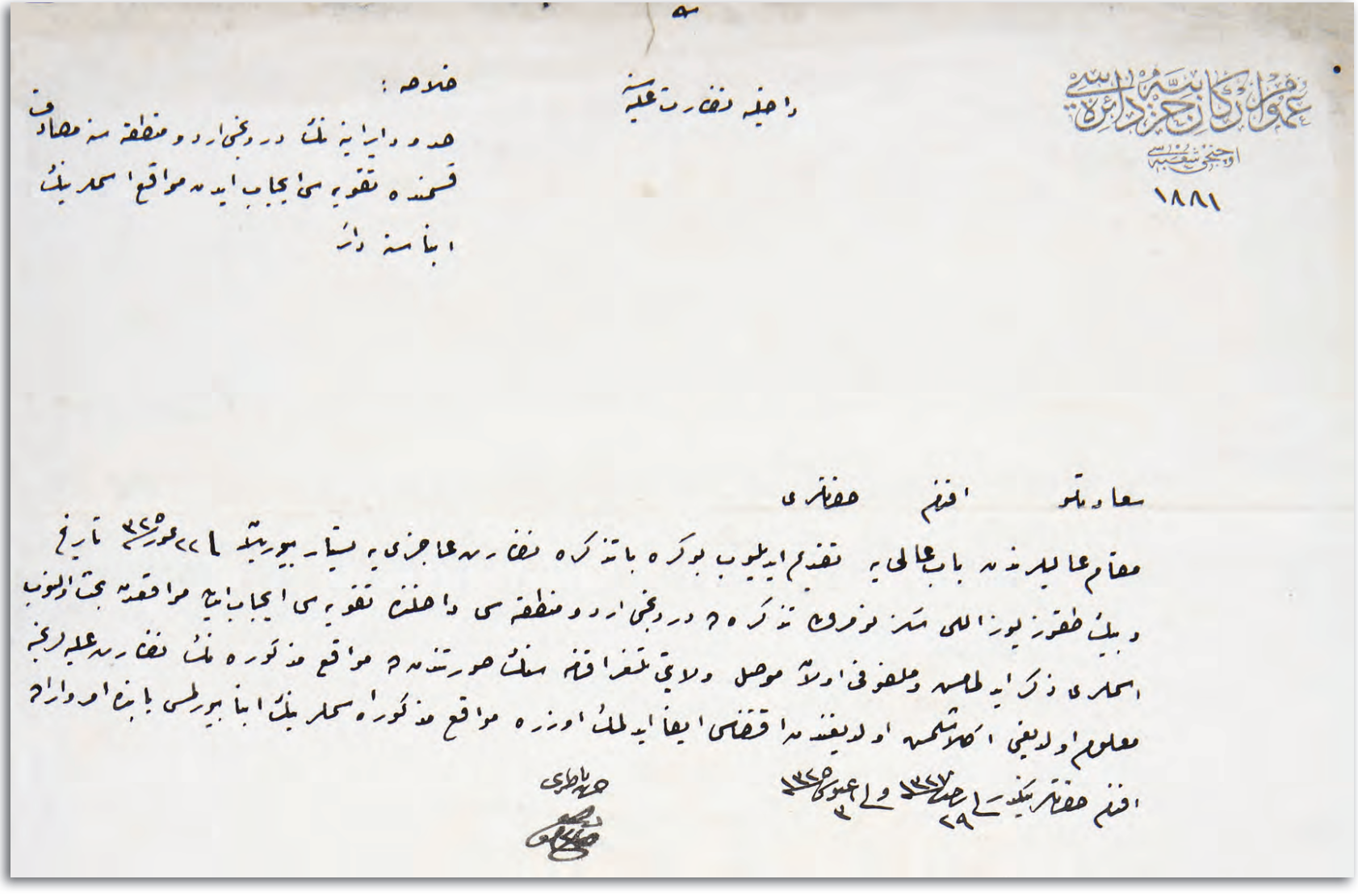

عموم ارکان حربیه دائره‌سی
اوچنجی شعبه‌سی
١٨٨١

داخلیه نظارت علیه‌سنه

خلاصه :
حدود ایرانیه‌نك دردنجی اردو منطقه‌سنه مصادف
قسمنده تقویه‌سی ایجاب ایدن مواقع اسملرینك
ابناسنه دائر

سعادتلو افندم حضرتلری

مقام عالیلرندن باب عالی‌یه تقدیم ایدیلوب بوکره باتذکره نظارت عاجزی‌یه یتیشار بیورلان ١٢٢ عمر ١٣٢٥ تاریخ
و بیك طقوز یوز اللی سکز نومرولی تذکره‌ده دردنجی اردو منطقه‌سی داخلنده تقویه‌سی ایجاب ایدن مواقعدن بحث اولنوب
اسملری ذکر ایدلمامش و ملفوفی اولان موصل ولایتی تلغرافنامه‌سنك صورتندن‌ده مواقع مذکوره‌نك نظارت علیه‌لرنجه
معلوم اولدیغی اکلاشلمش اولدیغندن اقتضاسی ایفا ایدلمك اوزره مواقع مذکوره اسملرینك ابنا بیورلمسی بابنده امر واراده
افندم حضرتلرینکدر فی ٢٩ رجب ١٣٢٧ و فی ٣ اغوس ١٣٢٥

حسن باطری

Dahiliye Mektubî Kalemi
712

Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'ne

3 Ağustos sene [1]325 tarihli ve 1881 numaralı tezkire-i aliyyeleri cevabıdır:

Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ kararıyla bazı vesâya-yı mahremâneyi hâvi Musul ve Van vilayetlerine yazılan telgrafnâmenin bir fıkrasında Devlet-i Aliyye ile İran Hükûmeti arasında muhtelifu'n-fih olup çend sene evvel bizim tarafdan taht-ı idareye alınan mahallerde mevcud kuvâ-yı askeriyemizin ibkâsı ve mikdar ve intizamı tenâkus etmiş ise nevâkısın ikmâliyle beraber bu mahallerde sâkin ahalinin manen ve maddeten hüsn-i idarelerine pek ziyade itina olunarak şikâyeti ve inkisâr-ı kulûbü mûcib hiçbir muamele-i şedîde ve gayr-ı lâyıkanın vukû'una zinhâr meydan verilmemesi ihtar olunmuş idi. Buna cevaben Musul Vilayeti'nden vârid olup Sadaret-i Uzmâ'ya takdim olunan ve oradan nezâret-i aliyyelerine tevdî' buyurulduğu anlaşılan telgrafnâmede Dördüncü Ordu mıntıkası dahilinde olup takviyesi muktezî idüği gayr-ı muayyen suretde gösterilen mevâki' ber-vech-i muharrer Devlet-i Aliyye ile İran beyninde muhtelifun fîh olan ve el-yevm taht-ı idaremizde bulunan mahallerden ibaret olmak lâzım geleceğinden ve Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca ittihâz kılınan sâlifü'z-zikr kararın makam-ı âlîlerine de tebliğ olunduğu 6 Temmuz sene [1]325 tarihli tezkire-i sâmiyede musarrah bulunduğundan Ordu-yı mezkûr müşiriyeti ile bi'l-muhâbere icab-ı hâlin icrası menût-ı himem-i aliyyeleridir. Ol bâbda.

15 Ağustos sene [1]325 / 12 Şaban sene [1]327 / [16 Ağustos 1909]

*

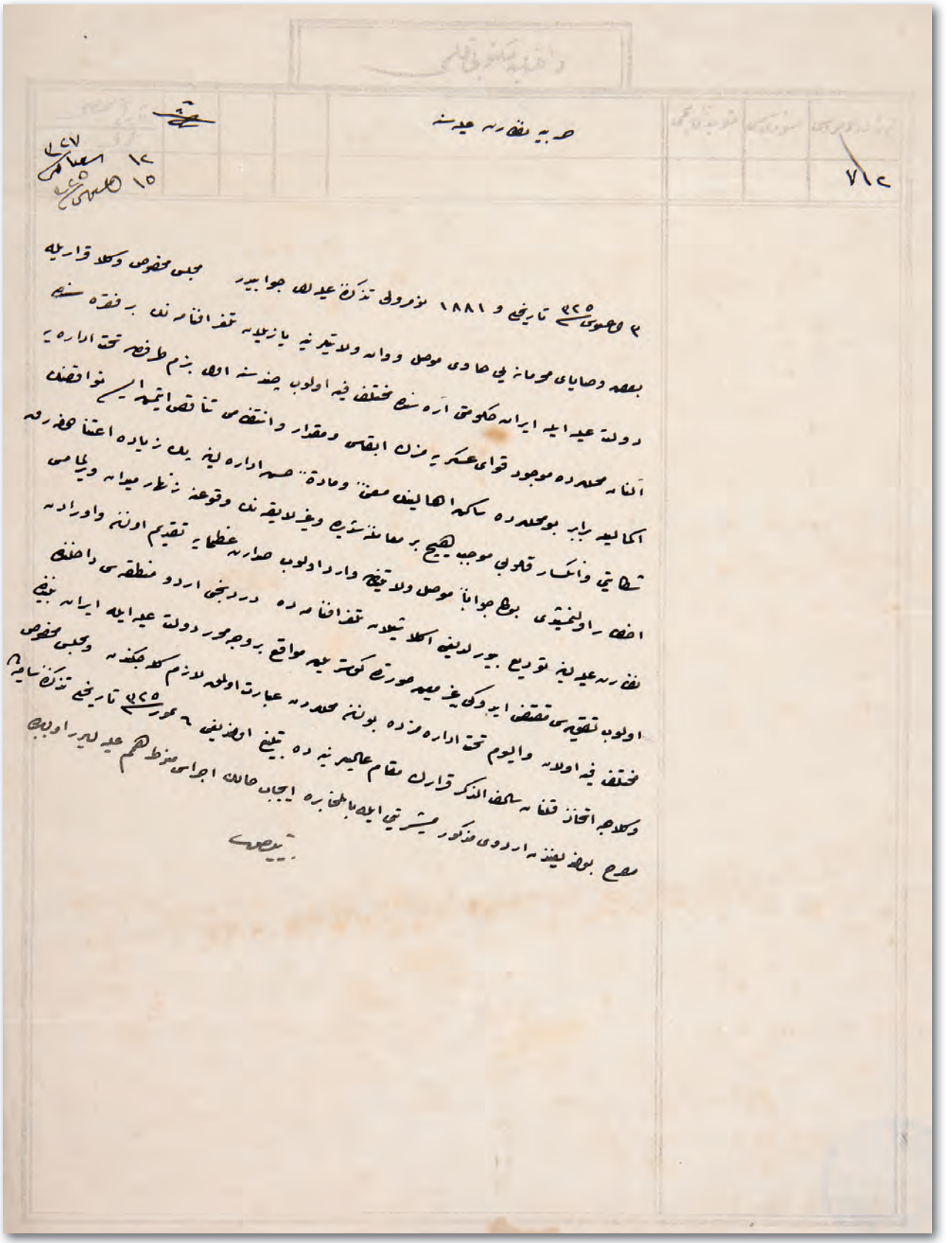

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Üçüncü Şubesi

Bağdad'da Altıncı Ordu Kumandan Vekili Ferik Şevket Paşa hazretlerinden vârid olan fî 26 Ağustos sene [1]325 tarihli şifreli telgrafnâme suretidir

C. 18 Ağustos sene [1]325 / [31 Ağustos 1909]

Bu bâbdaki emr-i âlî-i nezâret-penâhîleri derhal icab edenlere ve bilhassa oraların ahvâline vukûf-ı tamları olan Musul Vali ve havalisi Kumandanı Fazıl Paşa hazretlerine tebliğ kılınmış ve henüz idare-i mülkiyesi teşkil edilmemiş ve idaremize geçmiş olan hudud üzerindeki mahallerde sâkin ahalinin maddeten ve manen hüsn-i idaresi ve bunların celb-i kalbleri esbâb-ı hasenesinin istikmâliyle beraber İran Hükûmetiyle aramızdaki revâbıt-ı hasene ve sahîhanın devam ve muhafazası ve idare-i mülkiyenin teşkiline değin her kâr ve hâlde hükûmet-i meşrûtamızın menâfi'-i maddiye ve maneviyesinin cihet-i câmiasını temyîz ve takdir edecek ümerâ ve zabitânın istihdamı ve gavâil-i hâzıra icabınca hudud üzerindeki taburlar mevcudunun efrâd-ı cedide ile tezyîd ve takviyesinden başka bir çare yoksa da oralarca bir kuvvetin tertibi mümkünse gönderilmek üzere keyfiyetin iş'ârı lüzumu Musul Vali ve havalisi Kumandanı Fazıl Paşa hazretlerine yazılarak gelen cevabnâmede gavâil-i mevcudeden nâşi kuvvet tertibi ümerâ ve zabitân-ı mütekarrerenin şu aralık tefrik ve izâmı müte'assir olduğuna ve zâten hudud üzerinde sâkin ahali haklarında icra edilmekde olan hüsn-i muameleden nâşi her husus taht-ı temine alındığı misillü Bane meselesi öteden berü Sakız ve mahall-i mezkûr müteneffizânı arasındaki ihtilaf münâzaa-ı arazi ve emlâk taksimi gibi mevâdd-ı âdiyeden ibâret olup bu da hâiz-i ehemmiyet bulunmadığına binâen gavâilin ref' ve izâlesi hâlinde hudud üzerindeki taburlar mevcudunun tezyidi ve ümerâ ve zabitân-ı muktedirenin istihdâmı cihetine gidilmek üzere şimdilik her ihtimale karşı Ilıca'da bulunan Kırk Beşinci Alay'ın Üçüncü Taburu'nun Bane cihetine sürat-i izâmı muvâfık olacağı iş'âr olunduğu ve mübâdelesi emr-i âlî-i nezâret-penâhîleri iktizâsından olan taburlardan mezkûr tabur fî 15 Ağustos sene [1]325 tarihinde icra, Ilıca'dan Bane'ye izâm ve hududdaki taburların efrâd-ı cedide ile mevcudlarının sürat-i ikmâli dahi lâzım gelenlere inbâ kılınmış ve keyfiyet müşârunileyh Fazıl Paşa hazretlerine de arz ve iş'âr edilmiş olduğu ma'rûzdur.

*

عمل من كان لله جزاه الله
او حسنى شعبه

بغداد ده اتبع اولدوقوماندانه وکیلی وزیعه توکت پاشا حضرتلرینه واردولته
١٢٩٤ محرم ٢٥ تاریخلی شفره لی تلغراف نامه سی

١٨٩٠ محرم ٢٥ بو یاپه کی امر عالی نفه رتبنا لهیدی وجهاتی ایجابنده وبالخاصه اوراق احوالنه وقوف حاصل
اولدقده موصل والی وهوالیسی قوماندانی فاضل پاشا حضرتلرینه تبلیغ قلنمسه وبعده اداره ملکیه سی تشکیل اتدیلمسه واداره
کچمسه اولدقده حدود اوزرنکی محلنده ساکنه اهالینك مادةً ومعناً حسن اداره سی وبونلرك جمله قبیله رؤساسنه
حسن سلوك استمالیله برابر ایراد حکومتلرینه اره سنده کی روابط حسنه وصحیحه نك دوام ومحافظه سی واداره ملکیه نك
تشکیلنه دائر اتخاذ اولنه جق تدابیر وقطعی مشروطه مزك منافع عالیه ومصونیتنه جهت جامعه سی تعیین وتقدیر اتدیلمه
امر اوضابطه نك اتخاذ امر وغوائل حادثه ایجابنجه حدود اوزرنکی اهالیسنه بولرك موجودیتنه اضرار جدیه ایله تزید وتقویه
نقدیر اتدیکی وقت اوراده بولونه جق محکمه کوندرلمه اوزره کیفیتك اشعاری لزومنه موصل والی وهوالیسی
قوماندانی فاضل پاشا حضرتلرینه یازیلدیغندن وذاتاً حدود اوزرنکی ساکنه اهالی حقلرنده اجرا ایدلمکده اولان حسن معامله
شوایله تقویه واغوا مقصد لطیفه وذاتاً حدود اوزرنکی ساکنه اهالی حقلرنده اجرا ایدلمکده اولان حسن معامله
ناشی لهم خصوص تحت تأمینه الذی مثلو باز مثلسز اوزره دیروساز وجهله مذکور متقضای اداره سنده کی اختلاف منازعه
اراضی واملاك تقسیمی کبی موادعادیه دن عبارت بولنوب جائز الکشف بولنمدیغنه بناء غوائلك رفع وازاله سی
حالنده حدود اوزرنکی اهالیسنك موجودیتنه تزیدی واوضابطه نك مقتدره نك استخدامی حسن کیدیلمه اوزره کیدیلمه
لزوم احتمالی قاطعی ایجاده بولنمق حرکت لشکریه نك الیه اوضبط بولنمه باعث سرعت اقدام موافق لهم جنس اشعار اولنه
وصایه لرسی امر عالی نفه رتبنا لهیدی اقتضاسنه اولدقده بولرده مذکور بولنه لی ١٥ محرم ٢٥ تاریخلی اجرا ایدلمکده
باعث اقدام وحدوده کی بولرك اضرار جدیه ایله موجودیتنه سرعت اکمال اولنه مکلنده اینا قلنمسه وکیفیت
مشارالیه فاضل پاشا حضرتلرینه عهده واشعار ایدلسه اولباب مقصوده

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Birinci Şu'besi
2222

Hülâsa: *İran'dan idaremize intikâl eden yerlerdeki kuvve-i askeriyenin mikdar ve intizamı hakkındaki telgraf suretinin gönderildiğine dair*

Dahiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Saadetli efendim hazretleri

Hudud-ı İraniye'de bulunan kuvâ-yı askeriye mikdar ve mevcuduyla suret-i hareketi hakkında bazı ifadâtı mutazammın olarak vârid olan fî 15 Ağustos sene [1]325 tarih ve dokuz yüz otuz dokuz numaralı tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhîleri üzerine keyfiyet Dördüncü ve Altıncı Ordu-yı Hümayun kumandanlıklarına iş'âr edilmiş idi. Bu kere Altıncı Ordu-yı Hümayun Kumandanlığı Vekâleti'nden cevaben mevrûd şifrenin bir sureti berây-ı malûmat leffen tisyâr kılınmış olmağla ol bâbda irade efendim hazretlerinindir.

Fî 27 Şaban sene 1327 ve fî 30 Ağustos sene [1]325 / [13 Eylül 1909]

Harbiye Nâzırı
Salih Hulusi

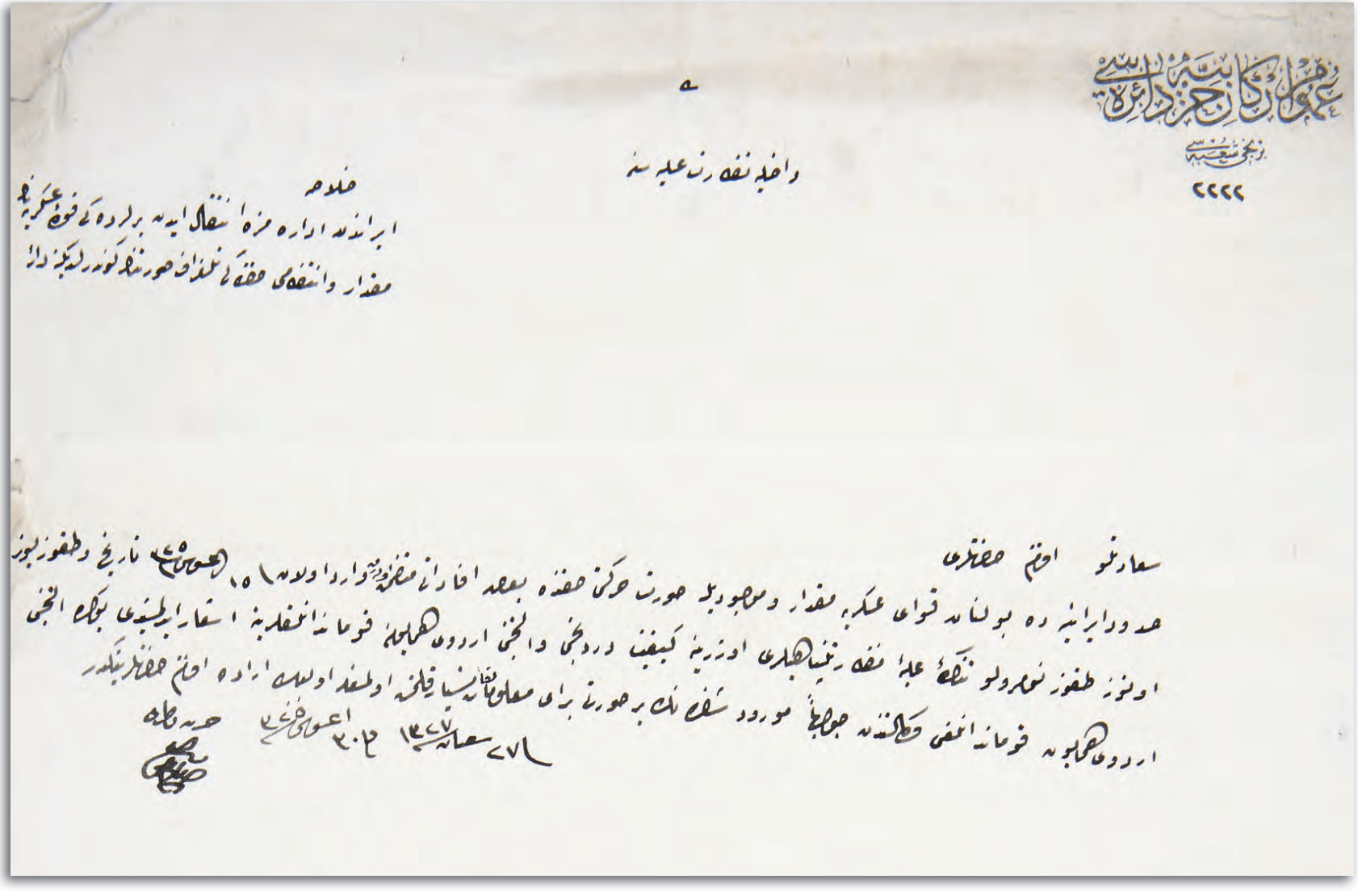

DH. MKT, 2913/9

95

HİCAZ'A GİDECEK OLAN İRANLI HACI ADAYLARI İLE ZİYARETÇİLERE YOL ÜZERİNDE VE MUKADDES BELDELERDE KOLAYLIKLAR SAĞLANMASI HAKKINDA EMİR

İran tebaasından Hicaz'a gidecek olan ziyaretçi ve hacılara, diğer İslâm beldelerinden gelenler gibi davranılması

Emîr-i Mekke-i Mükerreme olup murassa' Osmanî ve Mecîdî nişan-ı zîşânlarını hâiz ve hâmil olan vezîr-i siyâdet-semîrim Şerif Hüseyin Paşa dâme sa'duhû ve edâmallahu Teâlâ iclâlehûya

İran Devleti tebaasından bu sene-i mübârekede cânib-i Hicâz'a âzim olan züvvâr ve hüccâcın himâyet ve sıyânetleri zımnında sâbıkları misillü iktizâ edenlere hitâben evâmir-i şerifem ısdârı devlet-i müşârunileyhânın Âsitâne-i Aliyyem Sefareti cânibinden bâ-takrîr iş'âr olunmasıyla kuyûda lede'l-mürâca'a ahali-i İraniye'den Ka'be-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere ve sâir bilâd-ı İslâmiye'ye gelip gidenlere hüccâc ve züvvâr-ı Rûm ve ahali-i sâire-i bilâd-ı İslâmiye misillü muamele-i bi'l-mücâmele olunup kendilerinden ve Rûm nâmıyla ve hilâf-ı şer'-i şerif ve kânûn-ı münîf sâir vechile nesne mutâlebe olunmaması ve züvvâr-ı merkûmenin mademki yedlerinde ticaret malı olmaya onlardan bac taleb kılınmaması ve Devlet-i İraniye'nin hüccâc ve tüccârı hakkında bu şurût-ı kadîmenin tenfîz ve icrasına vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve sâir zâbitân ve hükkâm taraflarından kemâliyle dikkat ve riâyet ve Şâm-ı Şerif'ten Haremeyn-i muhteremeyne varıp gelince Surre-i Hümayun emini bulunanlar tarafından dahi nezâret olunarak hilâf-ı şurût bir nesne mütâlebe olunmayıp himâyetlerine himmet olunması ve merkûmların tekevvün eden nizâ'ları Surre-i Hümayun emininin nezâreti ve içlerinden mutemed adamları marifetiyle ru'yet ve ekâbir-i Devlet-i İraniye'den hacc-ı şerife ve atebât-ı âliye ziyâretine gidenlere hürmet ve riâyet kılınması ve kezâlik Devlet-i İraniye tüccârına gümrüklerde tebaa-yı Saltanat-ı Seniyye'mden olan ehl-i İslâm tüccârına ne vechile muamele olunur ise ol vechile muamele olunması ve İran Devleti tüccâr ve ahalisinden Devlet-i Aliyyem memâlikine âmed-şüd edenler hakkında ber-mukteza-yı cihet-i câmi'a-i İslâmiye dostâne muamele olunup îzâ ve ızrârdan muhafaza kılınması ve Devlet-i Aliyyem memâlikinde İran-

ludan bilâ-veled fevt olanların vasî-i şer‘îsi olmadığı halde Beytülmâle memur olanlar tereke-i müteveffâyı marifet-i şer‘le sicile ba‘de’l-kayd bir me’men mahalde aynıyla bir sene hıfz etdirip vâris yahud vekil-i şer‘îsi zuhurunda ber-muceb-i defter eşya-yı mezkûreyi marifet-i şer‘le teslim eyleyip rüsûm-ı âdiyesi ve eşya hıfz olunan mahallin kirâsı alınması ve mahfûz olan eşya harîk ve bu misillü kazâ sebebiyle telef olur ise iddiâ olunmaması ve bir sene müddet mürûrunda vâris ve vasî veyâhûd vekili zuhur etmez ise tereke-i mahfûza Beytülmâl’den fürûht olunup semeninin hıfz kılınması Saltanat-ı Seniyyemle devlet-i müşârunileyhâ beyninde mün‘akid muâhede-i kadîme şurûtu icabından bulunduğu anlaşılmış idüğine binâen tebaa ve tüccâr-ı mûmâileyhimden Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere’ye azîmet edenlerin ber-muceb-i şurût-ı muâhede himâyet ve sıyânetleri ve ellerinde levâzım-ı mahsusa-i zâtiyelerinden olmayıp mücerred ticaret için getirilmiş mal bulunduğu halde nizâmı vechile gümrük resmi ahz ve istîfâ olunup fakat bu vesîle ile kendi eşya-yı mahsusalarından dolayı gümrük memurları tarafından resm mütâlebesiyle tazyîk ve iz‘âc olunmamaları muktezi olarak ol bâbda sâir lâzım gelen mahallere dahi başka başka evâmir-i şerifem tasdîr ve tesyîr kılınmış olmağla siz ki şerif-i nebâhet-elyak-ı müşârunileyhsiz size dahi alenen Dîvân-ı Hümayun’umdan işbu emr-i celîlü’l-kadrim ısdâr ve itâ olundu. Keyfiyet malûm-ı siyâdet-melzûmunuz oldukda devlet-i mûşârûn-ileyhâ hüccâc ve tüccârından Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere’ye azîmet edenlerin şurût ve uhûd-ı mezkûre mucebince himâyet ve siyânetleri ve ellerinde ticaret malı bulunur ise ber-minvâl-i meşrûh gümrük resimlerinin memûru marifetiyle istîfâsı hususuna ve haklarında muamele-i bi’l-mücâmele izhârına sâir iktizâ edenlerle beraber bezl-i cell-i himmet eyleyesiz.

17 Ramazan sene 1327 / [2 Ekim 1909]

Bir sureti

Ferîkân-ı kirâmımdan Suriye Vilayeti Valisi İsmâil Fâzıl Paşa *dâmet me‘âliyehû[ya]*

Bir sureti

Ferîkân-ı kirâmımdan Hicâz Vilayeti Vali ve Kumandanı Fuad Paşa *dâmet me‘âliyehûya*

Bir sureti

Ea‘zım-ı ricâl-i Devlet-i Aliyye’mden Şeyhü’l-harem-i hazret-i Nebevî ve murassa‘ Osmanî ve birinci rütbe Mecîdi nişan-ı zîşânlarını hâiz ve hâmil olan Muhtar Efendi *dâme ulüvvühûya*.

Bir sureti

Mütehayyizân-ı ricâl-i Devlet-i Aliyye'mden Erzurum Vilayeti Valisi Celâl Bey *dâme ulüvvühûya*.

Bir sureti

Asâkir-i şahanem Mîr-livâlarından Haleb Vilayeti Valisi Fahri Paşa zîydet me'âliyehûya.

Bir sureti

Mütehayyizân-ı ricâl-i Devlet-i Aliyye'mden Bâbıâlî Evrak Müdürü olup Surre-i Hümayunum Emîni bulunan ve ikinci rütbe Osmanî ve Mecîdi nişâ[n]-ı zîşânlarını hâiz ve hâmil olan Ali Bey *dâme ulüvvühûya*.

Resim 74: Reşt Hükümet Dairesi'nin Ahrar tarafından tahribinden sonra çekilen bir resim

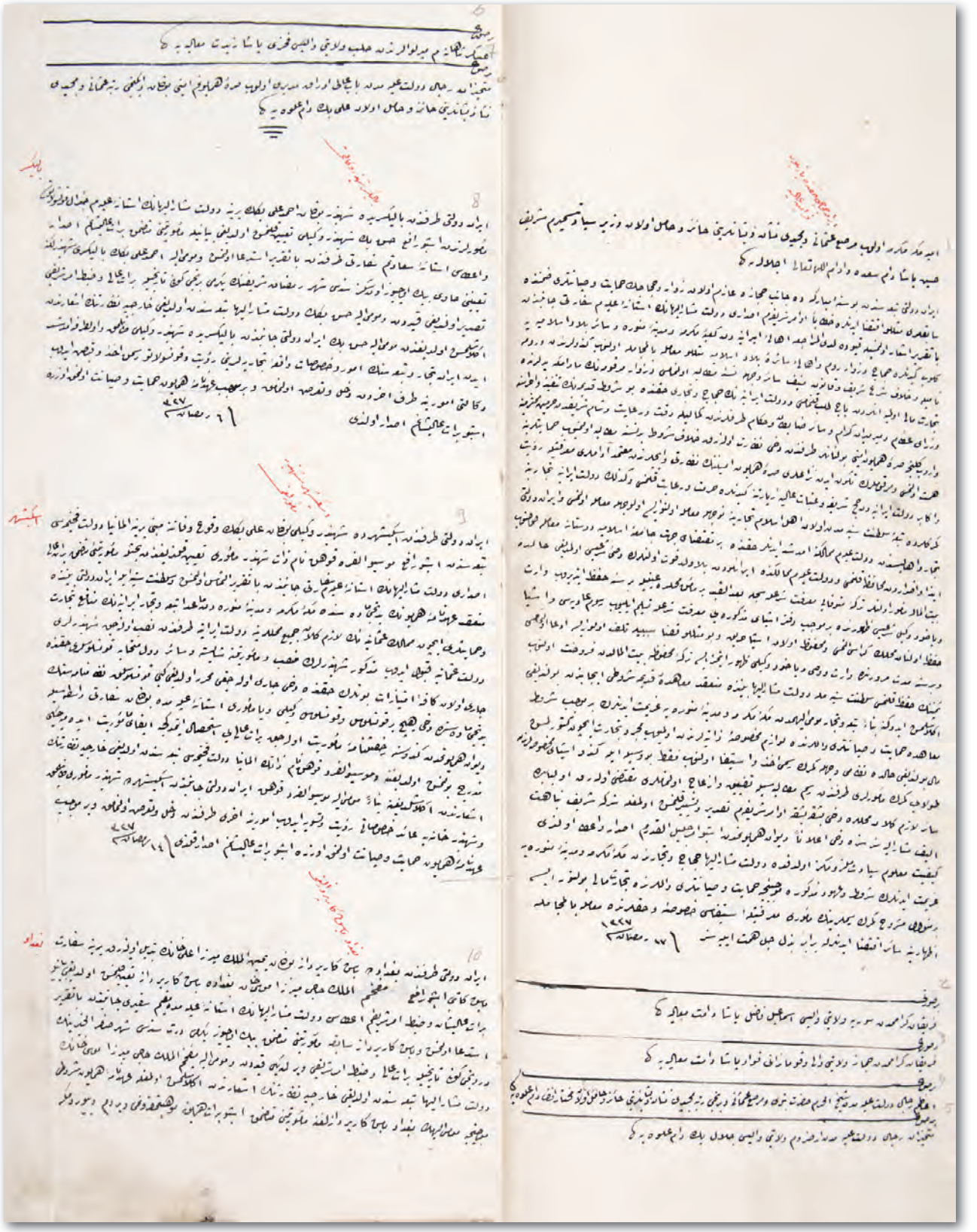

A. DVNS. DVE. d, 45-3, Hüküm 1-7

96

İRAN ŞAHI'NIN BÜYÜK VALİDELERİNİN CENAZESİNİN KERBELA'YA NAKLEDİLMESİNDE BİR SAKINCA OLMADIĞI HAKKINDA SIHHIYE NEZÂRETİ'NİN GÖRÜŞÜ

İran Şahı'nın vefat eden büyük validelerinin cenazesinin Kerbela'ya nakledilmesine Osmanlı-İran devletleri arasında imzalanan mukavelenâme gereği, özel şartlar uygulanarak izin verildiği

Nezâret-i Umûr-ı Sıhhıye
Tahrirât Odası
Aded
62

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Nâzır Beyefendi hazretleri

İran Şahı hazretlerinin bu kere vefat eden büyük vâlidelerinin Kerbela'ya nakl ve defnine müsaade olunması hakkında nezd-i Meclis-i Umûr-ı Sıhhıye'de bulunan İran delegesi Doktor Samuel Han tarafından vâki olan teklif üzerine mevtâ-yı İraniye'nin üzerinden üç sene mürûr etmedikce atebât-ı aliyâta nakl ve defn olunmaması Devlet-i Aliyye-i Osmaniye ile İran Devleti beyninde mün'akid olan mukavelenâme iktizâsından olup taze cenâzelerin hudûd-ı Hakanî'den imrârı memnû' ise de âile-i Şah'a mensub olanlar haklarında muamele-i istisnâiye icra kılınmakda olduğundan müteveffât-ı müşârunileyhânın dahi emrâz-ı müstevliyeden vefat etmiş olmayıp ilel-i âdiyeden biri neticesi olarak irtihâl eylediği musaddak ve dâ'î-i mevt olan marazın nâmını sarâhaten mübeyyin bir tabib raporu ile müterâfık olmak ve hiç hava duhûl edemeyecek suretde birbirinin içinde üç sanduka kullanılmak ve diğer bir cenazeye emsâl olmamak üzere hudûd-ı Osmaniye'den imrârıyla Kerbela'ya defnine müsaade itâsı hususuna dünkü gün in'ikâd eden Meclisce de karar verilerek iktizâsı îfâ kılınmış olduğundan bu bâbda Bağdad Vilayeti'ne tebligât îfâ buyurulmasının arzı teyîd-i me'âsir-i ihtiramkârîye vesile-i hasene ittihâz kılındı, efendim hazretleri.

Fî 19 Zilkâde sene [1]327 ve fî 19 Teşrîn-i Sânî sene [1]325 / [2 Aralık 1909]

Sıhhıye Nâzırı
Rıfat

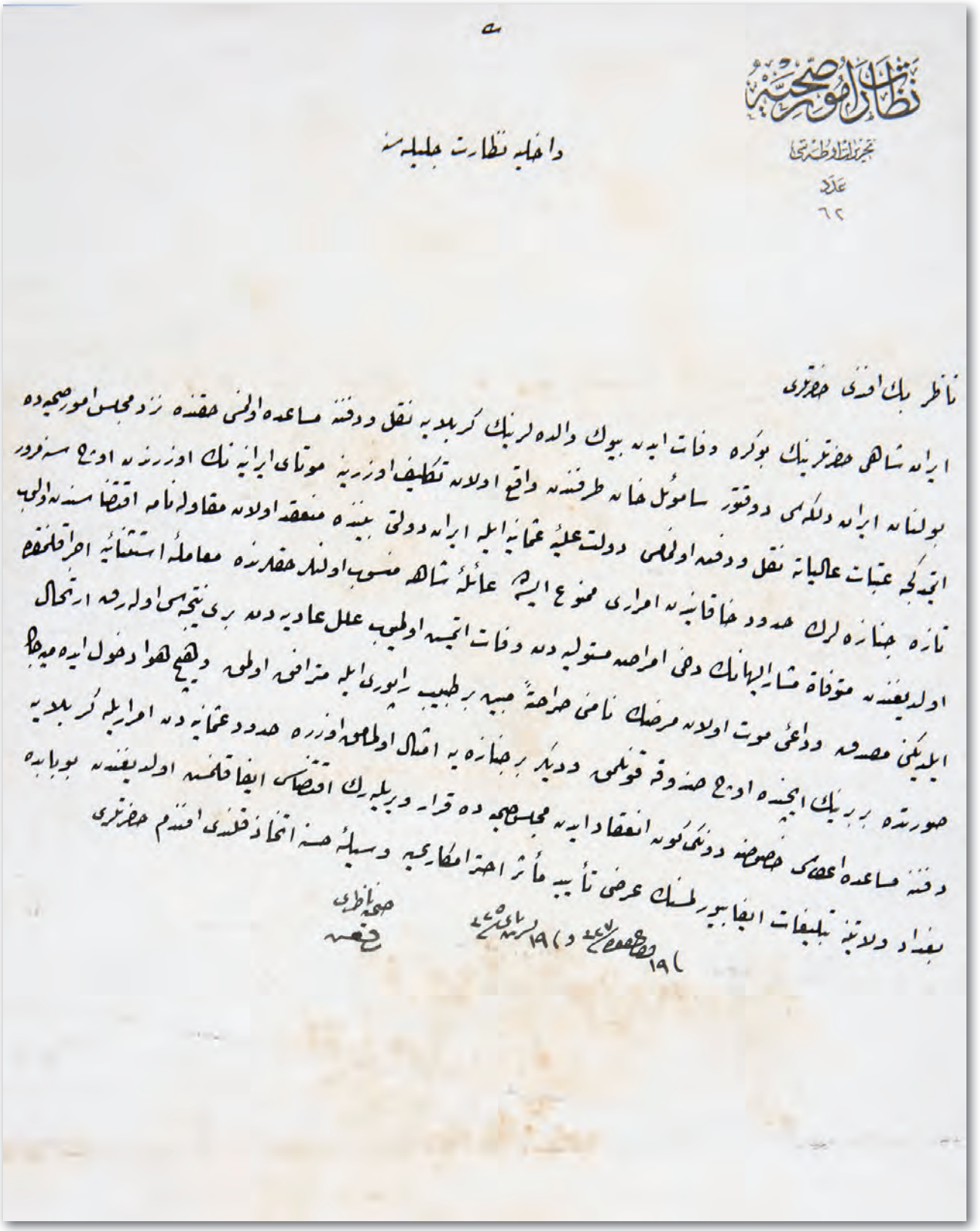

DH. MUİ, 40-1/45

97

İSTANBUL POLİS MEKTEBİ'NDE EĞİTİMLERİNİ TAMAMLAYAN İRAN UYRUKLU ÖĞRENCİLERE DİPLOMA VE TAKDİR BELGELERİNİN GÖNDERİLDİĞİNE DAİR

İstanbul Polis Mektebi'ne kabul edilerek, eğitimlerini tamamlamak suretiyle diploma almaya hak kazanan ve üstün başarı elde eden İran devleti uyruklu öğrencilere verilmek üzere diploma ve takdir belgelerinin iletildiği

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti
Tahrirât Kalemi
Aded
7172

İran Devleti tebaasından Polis Mektebi'nde ikmâl-i tahsil eden on iki efendinin şehadetnâmelerinin takdim edildiğine dair

Dahiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Dersaadet Polis Mektebi'ne kabul olunup bu kere ikmâl-i tahsil ile şehâdetnâme ahzına kesb-i istihkâk eden İran Devleti tebeaasından on iki efendiye aid olarak tanzim kılınan on iki kıt'a şehadetnâme devlet-i müşârunileyhâ sefarethânesi marifetiyle kendilerine tevdi' etdirilmek üzere leffen takdim kılınmış ve mûmâileyhimden aliyyü'l-alâ derecede isbât-ı ehliyet etmiş olan Mehemmed Nakî ve Seyyid Mehemmed ve Mirza Ahmed ve Mehemmed Kulı Han efendilerin emr-i tahsîl ve taalümdeki sa'y ve gayretleri mekteb-i mezkûr hey'et-i talimîyesince şayân-ı takdîr görülmüş olduğu ma'rûzdur.

Fî 9 Kânûn-ı sânî sene [1]325 / [22 Ocak 1910]

Emniyet-i Umumiye Müdürü Vekîli
İstanbul Polis Müdürü

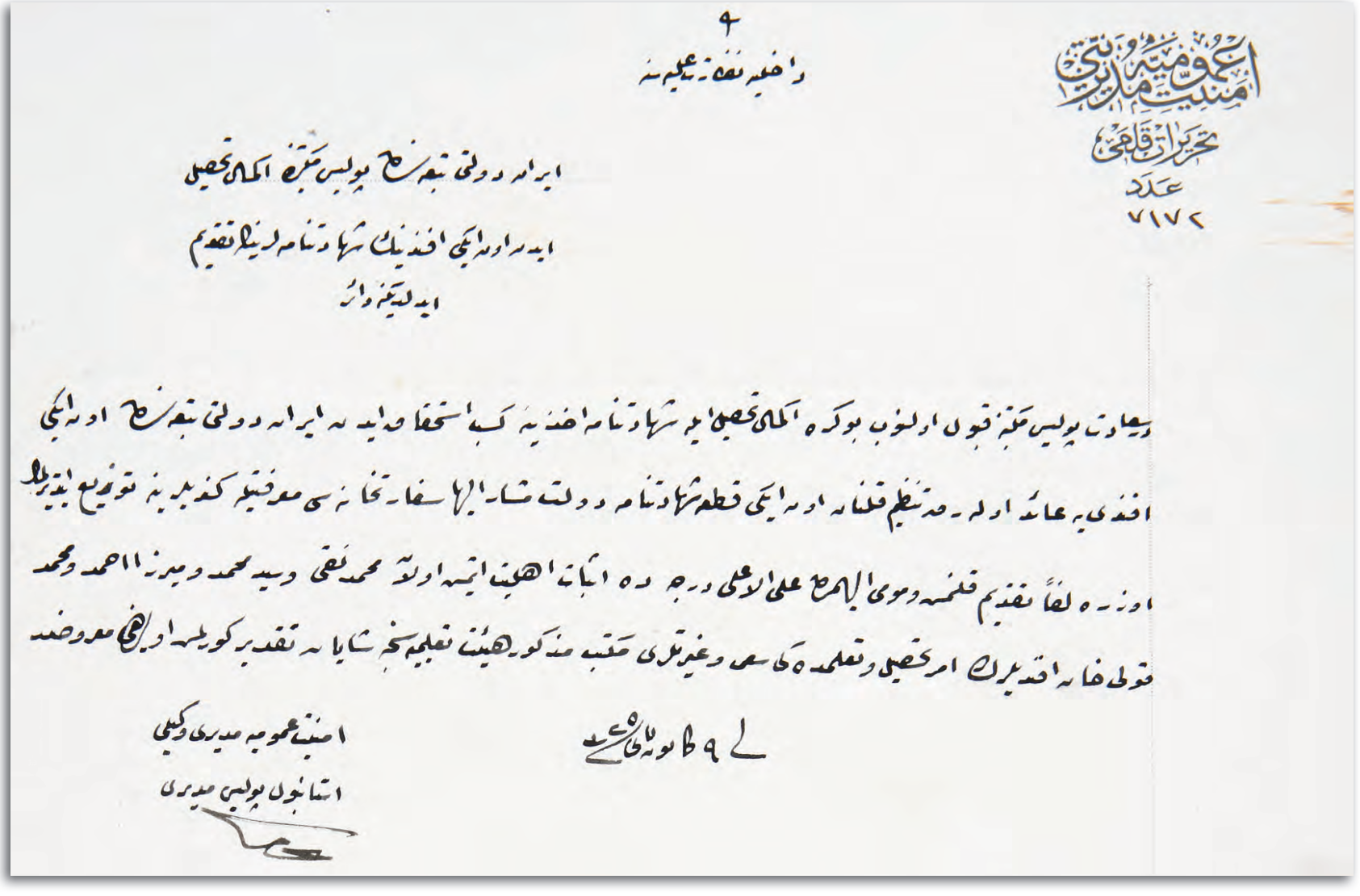

امنیت عمومیه مدیریتی
تحریرات قلمی
عدد
٧١٧٢

٩

داخلیه نظارت علیه سنه

ایران دولتی تبعه سنده پولیس مکتبنه اکمال تحصیل
ایدن اون ایکی افندینک شهادتنامه لرینک تقدیم
ایدلدیکنه دائر

سعادت پولیس مکتبنه قبول اولنوب بوکره اکمال تحصیل ایله شهادتنامه اخذینه کسب استحقاق ایدن ایران دولتی تبعه سنده اون ایکی
افندی یه عائد اوله رق تنظیم قلنان اون ایکی قطعه شهادتنامه دولت مشار الیها سفارتخانه سی معرفتیله کندیلرینه توزیع ایدیرلمک
اوزره لفاً تقدیم قلنمش و مومی الیهمده علی الاعلی درجه ده اثبات اهلیت ایتمش اولان محمد تقی و سید محمد و میرزا احمد و محمد
قولی خان افندیلرک امر تحصیل و تعلمده کی سعی و غیرتلری مکتب مذکور هیئت تعلیمیه سنجه شایان تقدیر کورلمش اولدیغی معروضدر

٩ کانون ثانی سنه ٥٢

امنیت عمومیه مدیری وکیلی
استانبول پولیس مدیری

DH. MUİ, 58-1/28

98

İRAN HÜKÜMETİ İLE İMZALANAN MUKAVELENÂMEYE GÖRE TAHRAN, KİRMANŞAH VE TEBRİZ'DE ŞEHBENDERHANELER KURULMASI HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İran Hükümeti ile 1875 tarihinde imzalanan mukavelenâmeye göre İran'da yabancılar tarafından Osmanlı uyrukluları aleyhine açılacak olan davaların görülebilmesi için Tahran, Kirmanşah ve Tebriz'de şehbenderhaneler kurulmasının kararlaştırıldığı

Meclis-i Vükelâ Müzekerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

14 Receb sene [1]328 / 8 Temmuz sene [1]326

Hülâsa-yı Me'âli

İran Hükûmeti ile 1292 tarihinde mün'akid mukâvele-nâmeye nazaran İran'da tebaa-yı ecnebiye tarafından tebaa-yı Osmaniye aleyhine ikâme olunacak de'âvinin fasl ve rü'yeti Devlet-i Aliyye şehbenderlerine aid olduğu cihetle İran'daki şehbenderlerimizin hakk-ı kazâyı hâiz olmaları tabii' olup ancak Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nde salâhiyet-i kanûnîyeyi ve sıfat-ı hâkimiyeti hâiz memur mevcud ve şimdiye kadar hükm ve ilâm itâsı sabıku'l-emsâl olmadığından bahisle Tahran'da bir başşehbenderlik te'sisi ile icab eden memurînin tayini ve Kirmanşah ve Tebriz şehbender-hânelerinde dahi birer mahkeme teşkili zımnında muktezi mebâliğin şimdiden sarfıyla teşkilâta ibtidâr edilmesi hakkında bazı ifadâtı hâvi Hariciye Nezâreti'nin 29 Haziran sene [1]326 tarihli tezkiresi okundu.

Kararı

Beyân olunan teşkilâtın icrası esasen münâsib olduğundan tahsisi icab eden mebâliğ için bir lâyihâ-i kanûnîye kaleme alınarak Meclis-i Mebusân'ın küşâdında tevdi' olunmak üzere irsâli hususunun nezâret-i müşârunileyhâ'ya cevaben tebliği tezekkür kılındı.

[22 Temmuz 1910]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

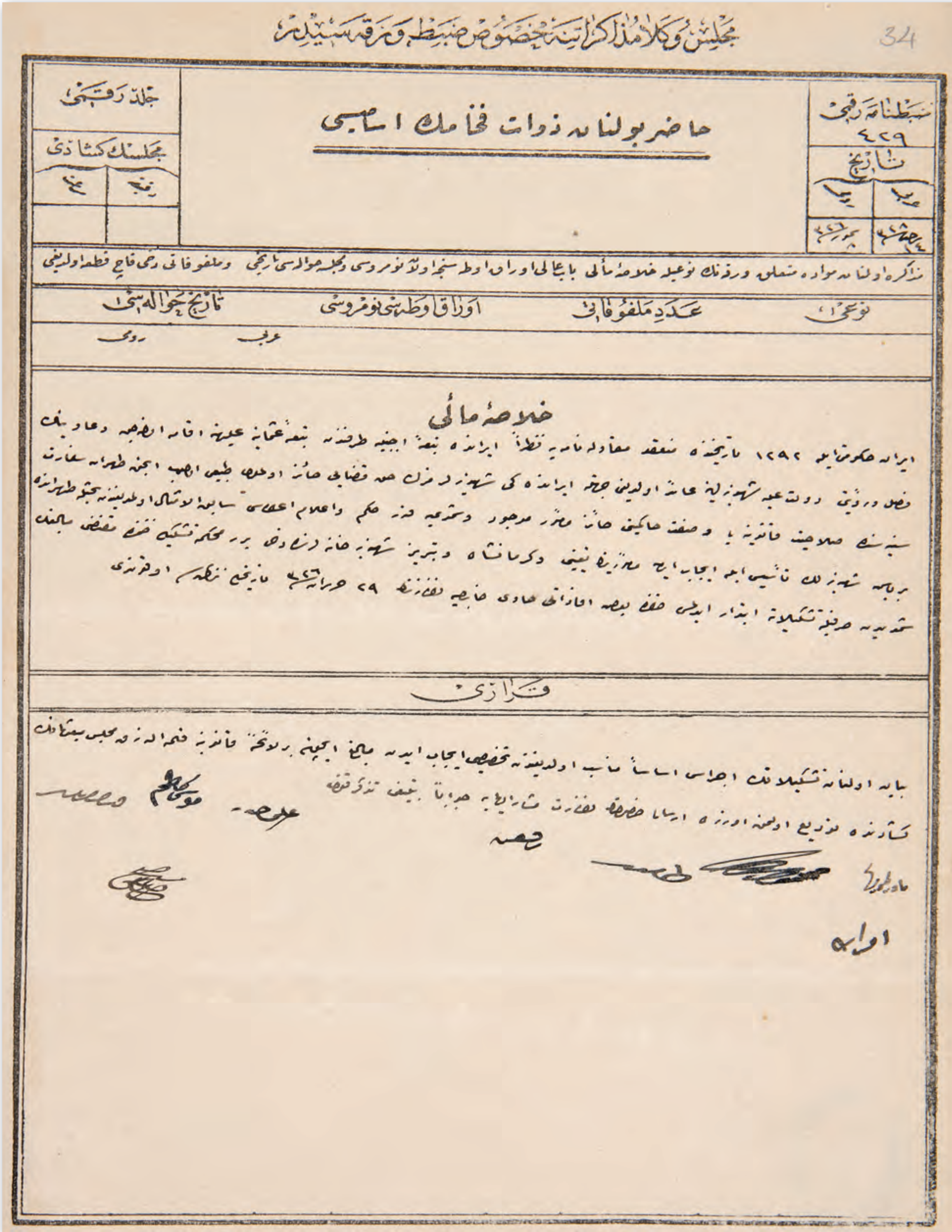
مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر
جلد رقمی
مجلسك كشادی
حاضر بولنان ذوات فخامك اسامیسی
تاریخ
نوعی
عدد ملفوفاتی
اوراق اوطه سی نومروسی
تاریخ حواله سی
خلاصهٔ مآلی
قراری

MV, 142/34

99

KERBELA'DA MÜCTEHİD MOLLA KÂZIM-I HORASANÎ'YE PLANLANDIĞI HABER ALINAN SUİKASTİN ÖNLENMESİ İÇİN TEDBİR ALINMASI HAKKINDA

Kerbela'da ikamet eden Müctehid Molla Kazım Horasanî'nin Tahran'dan gönderilecek bir şahıs tarafından öldürüleceğinin haber alındığı, gerçekleşmesi halinde kötü tesir uyandıracak bir durum karşısında kalınacağından tedbir alınması

Bâbıâli
Nezâret-i Umûr-ı Hariciye
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Devâir-i Vilayât Kalemi
Aded
607

Mahremâne

Hülâsa: Kerbela'da Müctehid Molla Kâzım'ın katli için Tahran'dan bir şahıs gönderileceği hakkında

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Kerbela'da mukîm Müctehid Molla Kâzım Horasanî'nin katli maksadıyla Tahran'dan bir şahıs gönderileceği hâiz-i malumât zevât tarafından bildirildiği ve böyle bir vak'anın hudûsu sû-i tesir hasıl edeceğinden Hükûmet-i Seniyyece tedâbir-i lâzıme ittihâzı muktezî bulunduğu Tahran Sefaret-i Seniyyesi'nden vârid olan mahremâne telgrafnâmede iş'âr olunuyor. Emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 21 Receb sene [1]328 ve fî 15 Temmuz sene [1]326 / [29 Temmuz 1910]

Hariciye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyasiye Müdür-i Umumisi
İmza

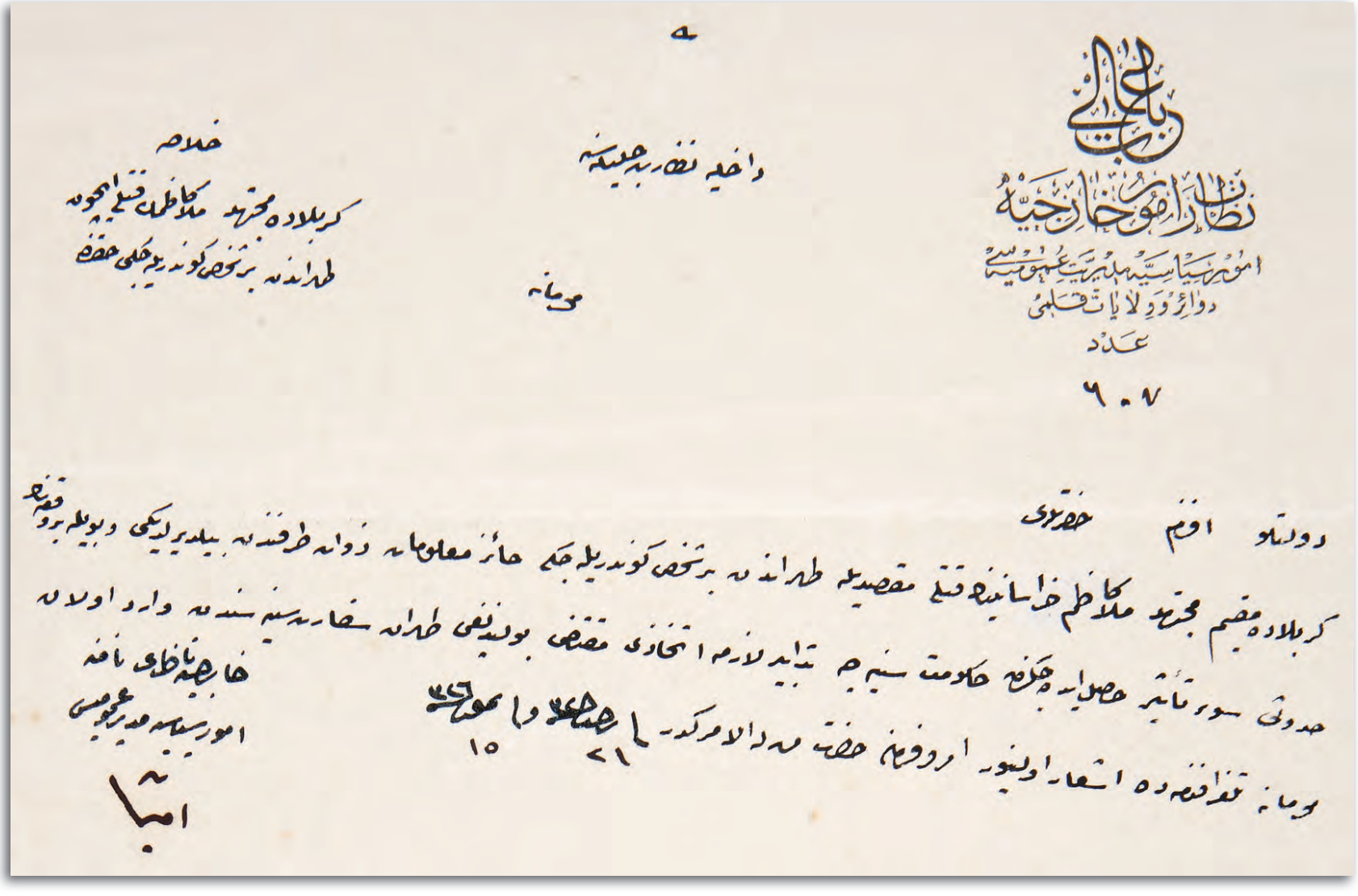

باب عالی

نظارت امور خارجیه

امور سیاسیه مدیریت عمومیه‌سی

دوائر و ولایات قلمی

عدد

٦٠٧

ه

داخلیه نظارت جلیله‌سنه

محرمانه

خلاصه

کربلاده مجتهد ملا کاظمک قتلی ایچون طهراندن بر شخص کوندریله‌جکی حقنده

دولتلو افندم حضرتلری

کربلاده مقیم مجتهد ملا کاظم خراسانینک قتلی مقصدیله طهراندن بر شخص کوندریله‌جکی حائز معلومات ذوات طرفندن بیلدیرلدیکی و بویله بر وقعه‌نک حدوثی سوء تأثیر حاصل ایده‌جکندن حکومت سنیه‌جه تدابیر لازمه اتخاذی مقتضی بولندیغی طهران سفارت سنیه‌سندن وارد اولان محرمانه تلغرافنامه‌ده اشعار اولنور امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

[illegible] ٢١ و [illegible] ١٥

خارجیه ناظری نامنه

امور سیاسیه مدیر عمومیسی

امبا

DH. MUİ, 117/81

100

İRAN MÜSAVAT ENCÜMENİ CEMİYETİ'NİN KERBELA'DA OKUL AÇMAK İSTEDİĞİNE DAİR

Kerbela Sancağı'nda İran Müsavat Encümeni Cemiyeti tarafından ilk, orta ve lise sınıflarını ihtiva etmek üzere Hüseynî adıyla bir okul açılması için izin talebi

Maarif-i Umumiye Nezâreti
Tahrirât Müdüriyeti
Numara
Hususi: 1076
Umumi: 1557

Huzur-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadaret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Kerbela Sancağı'nda İran Encümen-i Müsavat Cemiyeti tarafından *Hüseynî* nâmıyla ibtidâi ve rüşdî ve idâdi sınıflarını muhtevi olmak üzere bir mekteb küşâdına ruhsat itâsı taleb ve istidâ edilmiş ve bi'l-muhabere Bağdad Vilayeti'nden alınan tahrirâta melfûf fezleke-i tahkikâtda mekteb ittihâz olunacak binanın hıfzu's-sıhha kavâidine muvafık ve mekteb ittihâzına sâlih olduğu ve müdür ile muallimîninin hüsn-i hâl ashâbından bulunduğu beyan ve tasdîk kılınmış olduğundan mekteb-i mezbûr için ba'dehû ruhsatnâme tanzim ve itâ edilmek üzere evvel-emirde usûl-i müttehizeye tevfikan irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî'nin istihsâline müsaade-i sâmiye-i Sadaret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Şaban sene [1]328 ve fî 28 Temmuz sene [1]326 / [12 Ağustos 1910]

Maarif Nâzırı nâmına
Tahrirât Müdürü
Ahmed

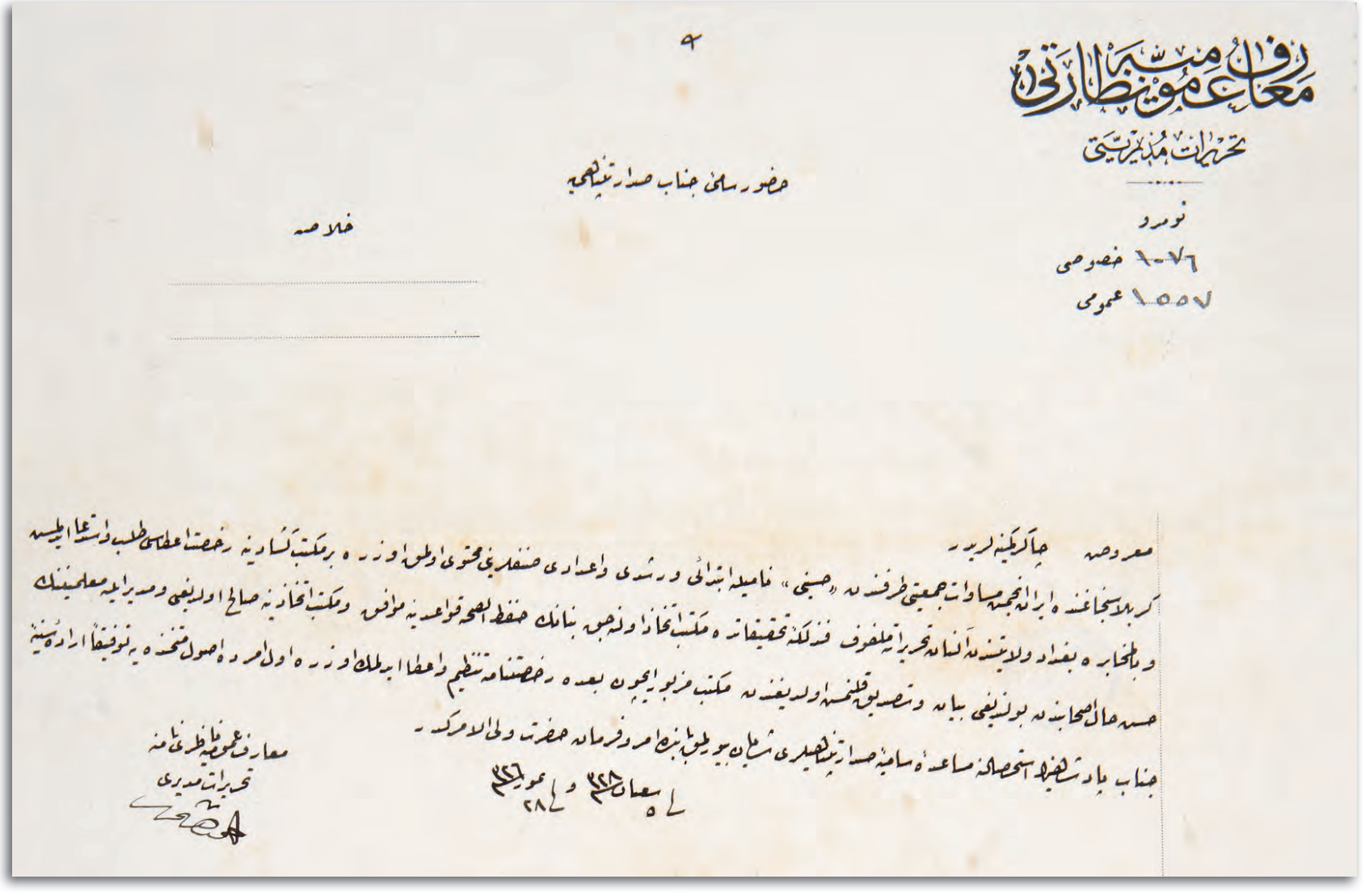

معارف عمومیه نظارتی

تحریرات مدیریتی

نومرو

۱۰۷۶ خصوصی

۱۵۵۷ عمومی

۹

حضور سامی جناب صدارتپناهیه

خلاصه

معروضه چاکرکمینه‌لریدر

کربلا سنجاغنده ایران انجمن مساوات جمعیتی طرفندن «حسینی» نامیله ابتدائی و رشدی و اعدادی صنفلرینی محتوی اولمق اوزره بر مکتب کشادینه رخصت اعطاسی طلب و استدعا ایدلمش و بالمخابره بغداد ولایتندن آلنان تحریراته ملفوف فذلکه تحقیقاتده مکتب اتخاذ اولنه‌جق بنانک حفظ الصحه قواعدینه موافق و مکتب اتخاذینه صالح اولدیغی و مدیر ایله معلمینک حسن حال اصحابندن بولندیغی بیان و تصدیق قلنمش اولدیغندن مکتب مزبور ایچون بعده رخصتنامه تنظیم و اعطا ایدلمک اوزره اول امرده اصول متخذه‌یه توفیقاً اراده سنیه جناب پادشاهیزک استحصالنه مساعده سامیه صدارتپناهیلری شایان بیورلمق بابنده امر و فرمان حضرت ولی الامرکدر

۵ شعبان ۳۲۸ و ۲۸ تموز ۳۲۶

معارف عمومیه ناظری نامنه

تحریرات مدیری

DH. MUİ, 124/41

101

İRAN'I ELE GEÇİRMEK İSTEYEN YABANCI ÜLKELERİN ŞAH VE TARAFTARLARINI KULLANDIKLARI HAKKINDA SEYYİD EL-HÜSEYNÎ'NİN YAYINLADIĞI BİLDİRİ

Yabancı milletlerin İran ülkesini ele geçirmek için karışıklık çıkarırken Şah ve taraftarlarını kullandıklarından, bu durumdan kurtulmanın ancak İran ulemasının Şah'ı yönetimden uzaklaştırmalarıyla mümkün olacağı

Yıldız Saray-ı Hümayunu
Başkitâbet Dairesi
Tercüme

Düçâr olduğu haksız bir muameleden dolayı ümmet ve milletin südde-i şer' ve atebe-i din olan ulemâya arz ve ref' eylediği arzuhal-i dacret-iştimâldir

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamele-i Kur'an, hafaza-i imân, din-i metinin zahîri, şer'-i mübînin hâdimi, Allah'ın alemde galib askeri, düçâr-ı dalâl olan ümmetin rehber-i felâhı cenâb-ı el-Hâc Mirza Muhammed Hasan eş-Şirazî ve el-Hâc Mirza Habibullah er-Reştî ve cenâb-ı el-Hâc Mirza Ebu'l-Kasım el-Kerbelaî ve cenâb-ı el-Hâc Mirza Cevad el-Âkâ et-Tebrizî ve cenâb-ı el-Hâc Seyyid Ali Ekber eş-Şirâzî ve cenâb-ı el-Hâc Şeyh Hâdi en-Nücum Âbâdî ve cenâb-ı Mirza Hasan el Eşitanî ve cenâb-ı Seyyid Tahir ez-Zeki Sadru'l-ulemâ ve cenâb-ı el-Hâc Âkâ Muhsin el-Irakî ve cenâb-ı Hâc eş-Şeyh Muhammed Takî el-Isfahanî ve cenâb-ı el-Hâc el-Molla Muhammed Takî el-Bocnurdî ve ümmetin sâir muktedâ ve hâkimleri olan ulemâ-yı kirâm. Allah kendileriyle İslâm ve Müslümanları aziz ve zındıkları düçâr-ı nikbet buyursun. Amin.

Ümem-i efrenciye çokdan berü Memâlik-i İraniye'yi zabta harîs olup bu yolda îkâ'-ı mafâsidden hâli kalmamakdadırlar. Bilâd-ı İraniye'nin etraf ve eknâfına Frenkler girmeğe başlamış idiyse de fitne ve ihtilâli mûcib olan mudârebe ve münazaanın men'-i vukûu için İran Şahı İran muteberânının muavenetiyle onların mekasıdını hiyel ve desâyis ile başka yollara tevîl etdirmişdir. Herkesin ulemâya muhabbeti derkâr olup ulemânın verdikleri emirler cümle tarafından rıza-yı vicdanî ile îfa olunmakdadır. Onla-

rın itâ eyledikleri hükümlerin icrasına mâni olacak ve fetvalarını reddecek kimse yokdur. Ulemâ daire-i İslâmın muhafazasını öteden berü itiyâd edinmişlerdir. Bu vazifelerini ifâda gaflet etmezler. Bir şeye meclûbiyet yahud şehevât-ı nefsâniyeye mütâbaat gibi avârıza uğramazlar. İşte bu sebepden dolayı arzularının husûl bulamayacağını müşahade eden akvâm-ı efrenciye vakt-i muayyenin hulûlüne intizâra başlamış ve bilâd-ı İraniye bu cihetle istilâ-yı ecânibden masûn kalmış idi. Ulemânın heybet ve azameti kulûb-i ahalide râsih olmasa idi ahali-i memleketin kuvvet ve miknetini izâle eden ve adl-i vidâd ve insâfa riâyet eylemeyen yırtıcı düvel-i zelîlenin ta'addiyâtından kurtulmak için kendi rızalarıyla livâ-yı küfrün sâyesine ilticâ ederler idi. İşte düvel-i İslâmiyenin her hangisinde olursa olsun kuvvet-i ulemâya halel-târî oldukda tâife-i efrenc hemen orasını istilâ ile ismini harita-i âlemden hakk eder. Hind padişahları ve Maveraunnehir ümerâsı ulemâyı tezlîl ve tahkîre çalışdıklarından netice-i mü'ellimesini görmüşlerdir. Afganlılar memleketlerini ecânibin hırs ve tamâ'ından ve İngilizlerin muhâcemât-ı mütevelliyesinden ancak ulemânın kuvveti sayesinde kurtarabilmişlerdir.

İran re's-i idâresine bu azgın Şah gelir gelmez tedricen hukuk-ı ulemâyı gasba ve kadir ve haysiyetlerini tezlil ve nüfûzlarını taklîle çalışmağa başladı ve günden güne evâmir ve nevâhi-i bâtılasıyla daire-i cevr ve zulmünü tevsî'a mübâşeret eyledi. Ulemânın bir kısmına ihânet isnâd ederek memleketden tard ve bir kısmını şer'-i mübînin ahkâmını icradan men' ve diğer kısmını dahi cevr u zulm meskeni olan Tahran'a celb ile orada zelilâne suretde ikâmete mecbur etdi. Ahaliyi kahr memâliki tahrîb envâ'-ı şenâyi'i irtikâb ve etvâr-ı fezihayı itiyâd eyledi. Fukarâ ve mesâkinin kanından emdiği şeyleri ihtisâsât-ı hayvâniye ve temâyulât-ı deniyesi uğurunda sarf etdi. Dul ve yetimlerin göz yaşlarının cereyanını kendine medâr-ı nişât ittihâz eyledi. Cinneti tezâyüd eylediği vakit kendisini men' edecek ne dini ne de aklı ve ne de izzet-i nefsi olmadığından her türlü ma'âsî ve mehârimi irtikâb eylemekdedir. Dini tahrib etmeğe ve Müslümanlara düşman olmağa başladı. Denâet-i şahsiye ve makâsıd-ı habisânesinin ilcâsıyla bilâd-ı İslâmiyeyi yok bahasına satmağa başladı. Bu hali gören Frenkler aktâr-ı İraniye'yi mukâtele ve mudarebesiz istilâ etmek vaktinin hulûl eylediği ve daire-i İslâmiyeti muhafaza eden ulemânın şevket ve nüfûzu zâil olduğu zannında bulunarak hemen ellerine geçen kıt'ayı zabta kıyâm eylediler. Lâkin hakikat yine bâtıla tefevvuk ederek o bâbdaki mesâî semeredâr olamadı ve zâlim-i anûd olanlar zelîl oldu.

Ey Ulemâ! Doğrusu siz İslâmiyetin şanını tazîm ve kelimetullâhı i'lâ ile kulûbu düçâr-ı havf ve hirâs etdiniz. Ecânib sizin mukâvemeti gayr-ı kâbil sultanınız, müdâfaası pek müşkil kuvvetiniz ve reddi gayr-ı mutasavver emirleriniz olduğunu ve memleketi muhafaza eden ve zimâm-ı ibâdı tutan siz olduğunuzu anladı. Fakat şimdi iş büyüdü. Şeytanlar maksadlarının husûlü için son derecelere kadar sebât etmeğe karar verdiler ve o mel'un habîs, ulemânın hepsini Memâlik-i İraniye'den tard etdirmeğe teşvike başladılar ve evâmirin infazı ümerâ-yı askeriyenin inkıyâd ve itaâtine mütevakkıf olup halbûki

ümerâ-yı merkûme ulemâya isyân ve onların sözünü reddetmediklerinden askerin başına İranlu ümerâ nasb edecek yerde ecnebî ümerâ-yı askeriye getirilmesini ihtâr eylediler. Bu cihetle zındıklar şimdi ümerâ-yı ecnebiye getirmeğe teşebbüs etdiler. Cünûn-ı mutbık sahibi olan Şah dahi bu teşebbüsü istihsân ile tervîce başladı. Küfr ile cünûn ve ateh ile melanet birleşerek din ve şeriati mahvetmeğe ve dâr-ı İslâmı muharebesiz mudârebesiz ecanibe teslim eylemeğe karar verdi ve buna yemin etdi.

Ey ümmetin hâdileri! Eğer siz bu zelîl Firavun'un teşebbüsâtına mümânaat etmeyecek ve kendisini taht-ı cinnet ve şirretinden hal'a müsâraât etmeyecek olur iseniz iş tevessü' ederek ilâcı müşkil ve telâfisi müte'assir olacakdır. Siz kelimetullahı yer yüzünde i'lâya memursunuz. Şeriat-i ilâhiye sayesinde dâimi şikâk ve nifâk olan temâyülât-ı nefsâniyeden ârisiniz. İblis sizin sözlerinizi ibtale muktedir değildir. Siz cümleniz yed-i vâhidsiniz. Allah sizin gibi din muhafızlarının adedini kesîr ve kuvve-i kâhiresiyle şirk ve melaneti mahv buyursun. Düçâr-ı haybet ve hüsran olanlardan mâ-adâ bi'l-cümle ahali emirlerinize mutîdir. Eğer bu azgının hal'ini ilân ederseniz büyük-küçük, zengin-fakir herkes size mütâbaât eder. Bunun doğru olduğunu siz bizzat müşâhede etmiş olduğunuzdan isbata hâcet yokdur. Hususiyle istihkâmlar yapmayan, askere bakmayan, memâliki imar ve ulûmu neşr ve tevsî etmeyen, İslâmiyeti izâz eylemeyen ve kulûb-ı ahaliyi bir gün olsun rahat bırakmayıp tedmîr, düçâr-ı fakr, tezlîl, idlâl ve irtidâd eden bu saltanat-ı bâğiyeden herkes müteneffirdir. Bu, Müslümanların kemiklerini öğüterek ve kanlarıyla yoğurarak çamur yapdıkdan sonra o çamuru şehevât-ı nefsâniyesini icra için inşa etdirdiği köşklerin tamirine sarf eylemişdir. Bu hakikat müddet-i medîde ve sinîn-i adîdeden berü tezâhür etmişdir.

Eğer hal' vâki olur ise (bunun için de gayret-i diniyesi olan lisân-ı Hakk'ın bir sözü kâfidir) bu bâğinin yerine gelecek adam her halde evâmir-i İlâhiye'nin mütercimi olan sizin sözlerinizden çıkmaz ve atebe-i şer' olan huzurunuzda huzû'a mecbur olur. Çünki şakîleri bağy ve temerrüd kürsîlerinden indirecek derecede iktidarınız olduğunu görür. Herkes sultan-ı şer'in adl-i vidâdıyla mazhar-ı saadet olur ise size daha ziyâde riâyet ve mutâvaat eder ve Allah'ın evliya ve ulemasının hizmetcisi olur.

Bu bâğinin hal'i ancak askerin hücumu ve top ve tüfenk kuvveti ile olabilir zannında bulunanlar hata ederler. Çünki mezhebin iktizâsı ve herkesin bildiği vechile ulemaya isyan Allah'a isyandır. Ey hamele-i Kur'an! Siz bu gâsıb hakkında Allah'ın hükmünü icra eder iseniz herkes kendisinden çekilir ve hal' cidâl ve kıtâlsiz vâki olmuş olur. Hak Teâlâ hazretleri size ne kadar kuvvet ve miknet vermiş olduğunu bugünlerde size gösterdi. Tönbakü meselesinde bu Firavun ile Hâmân'ı hakkında söylediğiniz bir sözün tesirini herkes gördü ve bunun kuvvet ve sürat-i nüfûz ve tesirinden kafirler düçâr-ı beht ve hayret oldu. Allah'ın size ihsân buyurduğu kuvveti din ve daire-i İslâmiyeti muhafaza demek olan bu uğurda istimâl etmemek revâ mıdır? Hâşâ sümme hâşâ.

İşte merâsim-i dini icra ve Müslümanları izâz etmek vakti hulûl etdi. Sizi mahv ve ırzınızı hetk ve dininizi tahrib eden şu bâğîyi hal‘ ediniz. Ona itâat haram olduğunu ilân ederseniz herkes kendisinden nefret eder. Asker çekilir ve küçükler bile kendisini recm eyler. Ey ulemâ! Siz ve sizinle beraber teyîd-i dine memur olanlar bu günden sonra büyük tehlikedesiniz. Siz Firavun’un boynuzunu âsâ-yı Hak ile kırdınız, bâğînin burnunu şeriat kılıncıyla kesr etdiniz. Bundan dolayı o sizden gayz ve intikamını almak ve muktezâ-yı fıtratını icra etmek için fırsat gözetiyor. Binâenaleyh siz de ihmâl etmeyip hal‘ini ilân ediniz. Ey erbâb-ı ilm! Siz saltanatı gasbdan, ef‘âli fıskdan, evâmiri cevrden ibaret olan, Müslümanların kanını içen, miskinlerin kemiklerini kabirden çıkaran, ahaliyi baş açık, yalın ayak bırakan, cünûnu kendisini memâlik-i İslâmiyeyi ecânibe teslim ve kelime-i küfrü ilâya ve livâ-yı şirkin sâyesine ilticâya sevk eden bir adamı hal‘ etmekde hâşâ ihmâl etmezsiniz.

Bundan sonra derim ki; İş işden geçmezden evvel vüzerâ ve ümerâ ve kâffe-i asâkir ve bi’l-cümle ahali ve ebnâ-yı vatan sabırları bittiğinden şu zelil Firavun’u hal‘ ile ibâdı mazarratından vikâye ve daire-i İslâmı şerrinden siyânet için sizden bir söz bekliyorlar. Vesselâmu aleyküm ve rahmetullâh ve berekâtühû.

[1327] / [1909/1910]

Es-Seyyid
El-Hüseynî

بدرسر عسکریه

باش کتابت دائره سی

ترجمه

روحیا- اولدیغی حقنده برمعامله ده طولایی امت و ملتك سده شیعه و عجمیه اولان علمایه غرضه
ورفع ایلدیکی عرضحال ترجمه سیدر-

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد قرآنه ، حفظ ایمانه ، دینه تبلیغه فارس ، شیعه بیناه فارس ، الله عالمده غالب عسکری ، روحیا- خلول اولنه
استاد - هجر فلاحی (جناب الحاج میرزا محمد حسن الشیرازی) و (جناب الحاج میرزا حبیب الله الرشتی) و (جناب الحاج میرزا
ابی القاسم الکربلائی) و (جناب الحاج میرزا جواد الآقا التبریزی) و (جناب الحاج سید علی اکبر الشیرازی) و (جناب الحاج
شیخ هادی النجم آبادی) و (جناب میرزا احمد الآشتیانی) و (جناب الحاج الملا محمد تقی البجنوردی) و استاد سائر مقتدا و
الصراح) و (جناب حاج الشیخ محمد تقی الاصفهانی) و (جناب الحاج الملا محمد تقی البجنوردی) روحیا- نکبت بیسوده آیه .
حاکمی اولنه علمای اکرام . الله کندیلرینه اسلام و مسلمانلری عزیز و شدید قیلدی روحیا- نکبت بیسوده آیه .
امر افنیه چوقدنبری حالت ایرانیه ؛ ضبط حریص اولمیه بویوله ایقاع مفاسدده خاصتا مذهب اولنه مضایقه و مضادمه نك منع وقوعی ایچون
اطراف واکناف ده نکار کرمك باشلامسه ایله بو بابده اندك مقاصدینی حیل و وسایله ایله بتقیه یولده تاویل ایتمیرلر . هرکسك علمایه
ایرانه شاهی ایرانه مغایر اتباع معاونتیله اندك مقاصدینی طرفنده رضای وجدانیله ایفا اولنمقده در- . اندك اعطا ایلدکلری حکملرینه
مجتهد در- اولمیه علمانك دیردکلری امر جهاد طرفنده رضای وجدانیله ایفا اولنمقده در- . علما دائره اسلامك محافظه سنی اوته دنبری افتخار ایدنلردر- بو وظیفه دینیه
اجراسنه مانع اولمیه وقتلرینی - دایم جاه کیمیه یوقدر- . علما دائره اسلامك محافظه سنی اوته دنبری افتخار ایدنلردر- بو وظیفه دینیه
ایفاده غفلت ایتمزلر برتبه مجاهدیته یاخود شهادته نهایه متابعت کی معارضه اوغراماملرینه باشلامسه ایله بو جهتله استیلا اجانبه
حصول بولمیه جقدر شاهده ایدن اقدام افرنجیه وقت مبتلا حلول انتظاره باشلامسه ایله بلاد ایرانیه بوجهتله استیلا اجانبه
مصدره قالمه ایدن علمانك هیبت و خلق قلوبده اهالیده اخ اولمه ایدن اها) ممکنات قوت و مکنتی ازاله ایدن و عدل
وداد و انصافه رعایت ایتمیانه نك هر قنیسنده اولورسه اولسون قدرتلرینه قوت علمایه خلل طاری اولدقده طائفه افرنج هجانه
ایدرلرایدی . اشته دول اسلامیه نك هر قنیسنده اولورسه اولسون قدرت علمایه خلل طاری اولدقده طائفه افرنج هجانه
اولدن استیلا ایله اهل ضریطه عالمده حاکم ایدی . هند پادشاهی اجانبك حرص و طمعندن و انکلیزلرك مهاجات متوالیه سندن انجق علمانك قوت
نتیجه سیدر- . افغانستان ممالکلرینی اجانبك حرص و طمعندن و انکلیزلرك مهاجات متوالیه سندن انجق علمانك قوت
سایه سنده قورتاره بیلمشلردر- . بو آزیجه شاه کلدکلری کبی تدریجاً حقدده علمایه نحبه وقدره و جیلرینی تذبیه و نفوذلرینی تقلیله چالشه
ایران اداره سنه بو آزیجه اوامر و نواهی باطله سیله دائره جدیده و ظلم قسمی وضع وبرکز قسمی وضع انواع شنایعی ایتکاب و اطوار فضیحه
پادشاهی ممالکنده طرد و برقسم شیعه بیناه احضار اجراءات منع ایدن اها) قدر مالکی تخریب ، اها) قدر مالکی تخریب انواع شنایعی ایتکاب و اطوار فضیحه
اسنادایله ذیلانه صورتده اقامه مجادله ایدی ، اهالیسات جهانیه و قابلیات دینیه سی اخذینده حرف ایدی
ایله اوراده ذیلانه صورتده اقامه مجادله ایدی ، فقراء و مساکینك قانلرینه اهدیکی شیدی اهالیسات جهانیه و قابلیات دینیه سی اخذینده حرف ایدی
اعتبار ایدی ، فقراء و مساکینك قانلرینه اهدیکی شیدی اهالیسات جهانیه و قابلیات دینیه سی اخذینده حرف ایدی
طول و یتیدك کونه پادشاهك صورت جریانات کندیه صداقتله اتخاذ ایدی ، جنت تراب ایدیکی وقت کندیسی منع

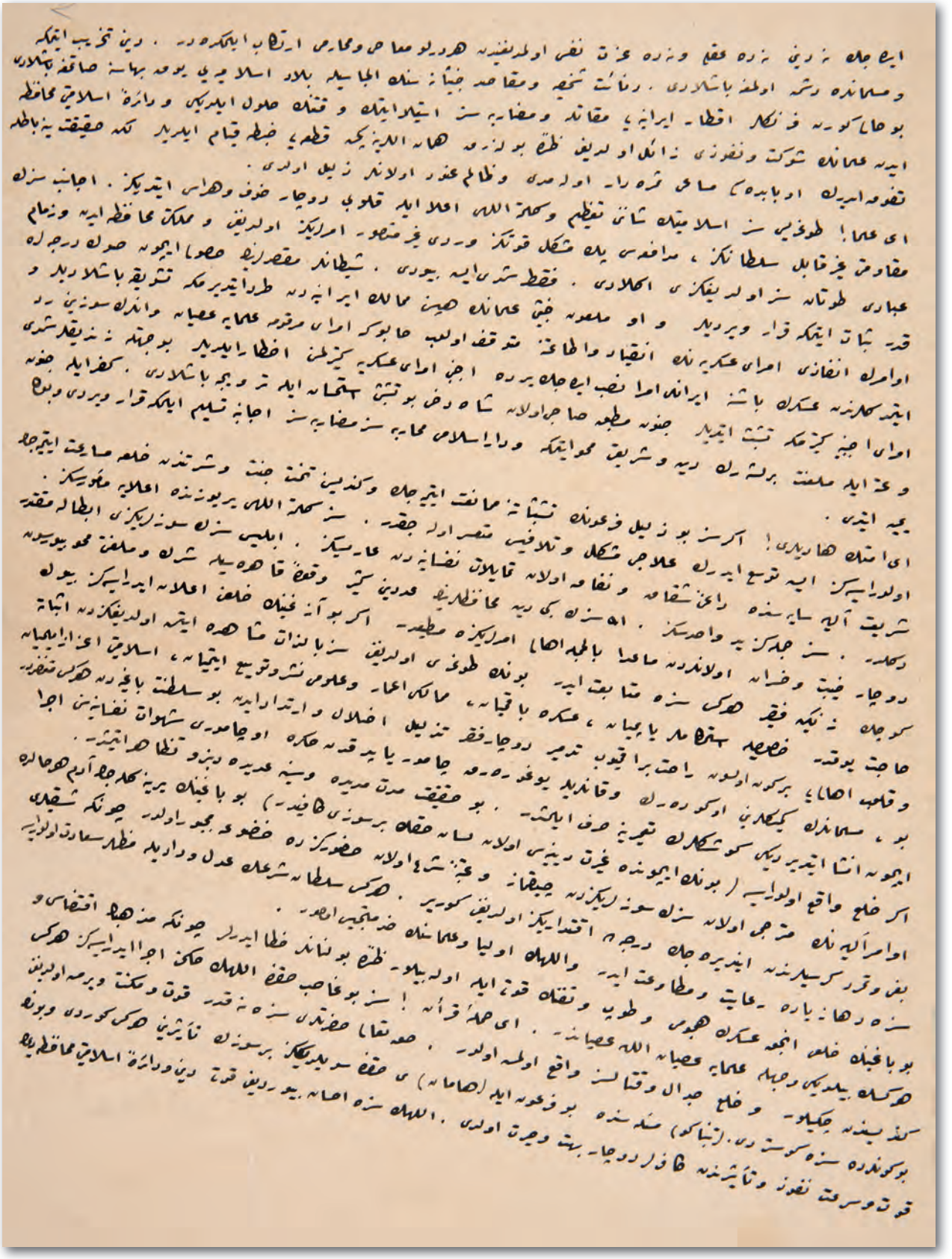

اولان بو اغورده استعمال ایتمامك روامیدر؟ حاشا ثم حاشا.
اشته مراسم دینی اجرا و مسلمانلری اعزاز ایتمك وقتی حلول ایتدی. سزی محو و عرضکزی هتك و دینکزی تخریب ایدن شو باغی یی
خلع ایدیکز. اکا اطاعت حرام اولدیغنی اعلان ایدرایسه‌کز هرکس کندیسندن نفرت ایدر، عسکر چکیلور و کوچکلر بیله کندیسنی رجم ایدر
ای علما! سز و سزکله برابر تأیید دینه مأمور اولانلر بوکوندن حکره بیوك تهلکه‌ده‌سکز. سز فرعونك بو ینوزینی عصای حق
ایله قیردیکز، باغینك بورنی شریعت قلنجیله کسر ایتدیکز بوندن طولایی اوسزدن غیظ و انتقامی آلمق و مقتضای فطرتی
اجرا ایتمك ایچون فرصت کوزه‌دیور. بنا بر علیه سزده اهمال ایتیوب خلعنی اعلان ایدیکز. ای ارباب علم! سز سلطنتی غضبدن
افعال فسقدن اوامری جوردن عبارت اولان مسلمانلرك قانی ایچه مسکینلرك کیمکلرینی قبردن چیقاران اهالی یی باش آچیق یالیه
ایامه براقان، جنونی کندیسنی ممالك اسلامیه یی اجانبه تسلیم و کلمهٔ کفری اعلایه و لوا شرکك سایه‌سنه التجایه سوق ایدن بر آدمی
خلع ایتمکده حاشا اهمال ایتمزسکز.
بوندن حکره دیرم که: ایسه ایشدن کچمزدن اول وزرا و امرا و کافهٔ عساکر و بالجمله اهالی و ابنای وطن جبرلری بتدیکندن شو ذلیل
فرعونی خلع ایله عبادی مضرتندن وقایه و دائرهٔ اسلامی شرندن صیانت ایچون سزدن بر سوز بکلیورلر والسلام علیکم و رحمة
الله و برکاته. «السید الحسینی»

Y. PRK. BŞK, 81/43

Resim 75: Tebrizli Mir Haşim'in Nazımiye Sarayı önünde idamı

KERBELA VE NECEF'TE BULUNAN KUTSAL YERLERE GELEN HEDİYELERİN BEDELLERİ İLE BÖLGEDE HASTANE YAPILMASI HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

Kerbela ve Necef'teki Hazreti Ali, Hüseyin ve Abbas'ın türbelerine büyük kısmı Hindistan ve İran halkınca hediye edilen kıymetli eşya ve taşların satılarak bedelleriyle ziyaretçiler için hastane yapılması teklifinin Bağdat'taki Şia alimlerinin görüşü alınarak uygulanması

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

25 Rebiülâhir [1]329 / 12 Nisan [1]327

Mahremâne

Hülâsa-i Meâli

Kerbela ve Necef'de Hazret-i İmam Ali *kerremullâhu vechehû* ve Hazret-i Hüseyin ve Hazret-i Abbas *radıyallahu anhüm*un merâkid-i mübârekesine ihdâ olunub mahfûz bulunan asâr ve eşya-yı kıymetdârın satılarak esmân-ı bâliğası ile Necef ve Kerbela'da muntazam mekteb ve hastahâneler ihdâsı hakkında Bağdad Vilayeti'nden tahrirât ve melfûf cedvel üzerine sebk eden istifsâra cevaben Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nden gelen 24 Mart sene [1]327 tarihli tezkire okundu.

Kararı

Mezkûr tezkirede merâkid-i mübârekede bulunan ahcâr-ı kıymetdârın füruht edilerek esmânıyla medrese ve hastahâne te'sisi için bi'l-istiftâ cevâz-ı şer'î istihsal kılınıp ancak merâkid-i mübârekedeki asâr ve eşyanın kısm-ı a'zamı Hindistan ve İran ahalisi tarafından teberru' edilmiş olmasına nazaran şimdilik mekteb inşasından ise hastahâne te'sisi daha muvafık olduğundan bahs ile bedelleriyle menâfi'-i âmmeyi te'min etmek üzere Kerbela ve Necef'de birer hastahâne vücûda getirilmesi ve istihsal olunacak mebâliğ kifâyet etdığı takdîrde diğer bir münasib mahalde dahi bir hastahâne yapılması zımnında satılmaları için Bağdad Vilayeti'nce suret-i mahremâne ve münasebede vesâit-i mü'temene ile ulemâ-yı Şîa'nın ve sâir icab edenlerin fikirlerinin tenvir ve ihzarı münasib olacağı der-miyan kılınmışdır

Merâkid-i mübâreke-i mezkûredeki asâr ve eşyadan istimâl olunanlar bi't-tefrik yalnız zî-kıymet ahcâr ve istimâl olunmayan eşya ve asâr satılarak esmânından münhasıran züvvâra mahsus hastahâneler yapılması ancak bu teşebbüsâta müctehidler tarafından verilecek cevaz ve vuku' bulacak istidâ üzerine tevessül edilmesi mukteza-yı maslahatdır. Binâen a'lâ-zâlik müctehidlerin ve sâir icab edenlerin bu yolda bir müracaata ihzâr ve sevki esbabının suret-i münasebede istikmaliyle müracaat vukuunda keyfiyetin bu müracaata istinâden Bâbıâli'ye iş'ârı zımnında Bağdad Vilayeti'ne tebligât-ı mahremâne icrasının Dahiliye Nezâreti'ne havalesi ve Evkâf-ı Hümayun Nezâreti'ne malumât itâsı tezekkür kılındı.

[25 Nisan 1911]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

Resim 76: Kerbela'dan bir görünüm

مجلس وکالت مذاکراتنه مخصوص ضبط اوراقدر

ضبط نامه قیمی ۹۹
تاریخ
سنه ۱۳۲۹
ربیع الاخر ۲۵

حاضر بولنانه ذوات فخامتلو اسامیسی

جلد قیمی
مجلس کشادی
زمنجه
۱۳۲۹

مذاکره و لسانه موادده مطالعه و رقه نك نوعیله خلاصه مالی باب عالی اداره اوطه سنجاولاره نومروسی و مجلسه حواله سنی یازمق و مضبوطانه دخی قاچ نسخه اولدیغی

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق اوطه سی نومروسی	تاریخ حواله سنی
		عربی	رومی

خلاصه مالی

کربلا و نجف حضرات ائمه عظامدن حضرت حسین رضی الله عنهمانك مرقد مبارکه لرینك حفظ بقعه اتار و اشیای قیمتدارلری صاحبلرینه تسلیم تسلم تنظیم وقف دکربلا نظام تنظیم وقف خانه لرینك اداره سنه تسلیم تحویله و مخلوف جدول اوزره سوچاق استحصاله جلبا اوقاف همایونه نقل و تسلیم کله ۴۲ سنه ۱۳۲۹ تاریخه قدر وقوعه

قراری

مذکور مذکره ده مرقد مبارکده بولنان اجناس قیمتدار فروخت ایدیلرك اثمانه مدیریت وقف خانه تاسیس اولنه جق بالوسائط جلب استحصال قلنه جق مرقد مبارکده کی اتار و اشیانك قسم اعظمی هشتاد و اثنه اجلیس طرفنده تبرع ایتمه لرینه نظرا تدوین تنظیم اسباب اولنه رق عرض اولنان وقف خانه تاسیسی وجهله اوقافه تحویله بیلرلر منافع عادیه تاسیسات اتیه اولنه جق وقف خانه وجوده کتیرلسی استحصال اولنه جق منافع کفایه اتیه سیله وجهله اوقافه تحویله بیلرلر دیکر رضا بك وقف خانه تاسیسی فتوی صادره سنجق بغداد و دیوانیه صورته سیاسه ۸ وسائط توسطیله علمای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق وقف خانه تاسیسی فتوی صادره سنجق بغداد و دیوانیه صورته سیاسه ۸ وسائط توسطیله علمای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق

ایکدن قدر لزوم تحریر و اضطاری سبب اولدیغنه درمیان قلنمشدر.

مرقد مبارکه مذکوره ده کی اتار و اشیاده استحصال اولنه جق نقاط بالکذیه بالکز دیقیه اجلاس و استحصال اولنه جق اتار و اشیاده اتمانه صاحبلرینه محضا زواره مخصوص وقف خانه لر تاسیس و قبول کربلا نجف کوفه و سامرا وقف خانه لرینك محلدیکر تجدیده ایدیلدکی یاستدکی تقدیرده وقف خانه لرك تاسیسی سببیله اجنبه بوتشبثاته تجنبدار طرفدن ویریلجك جواز و وقوع بولیجه استیفا اولنه جق اوزره تحویلرینه قضای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق وقف خانه لرك تاسیسی سببیله اجنبه بوتشبثاته تجنبدار طرفدن ویریلجك جواز و وقوع بولیجه استیفا اولنه جق اوزره تحویلرینه قضای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق وقف خانه لرك تاسیسی سببیله اجنبه بوتشبثاته تجنبدار طرفدن ویریلجك جواز و وقوع بولیجه استیفا اولنه جق اوزره تحویلرینه قضای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق وقف خانه لرك تاسیسی سببیله اجنبه بوتشبثاته تجنبدار طرفدن ویریلجك جواز و وقوع بولیجه استیفا اولنه جق اوزره تحویلرینه قضای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق وقف خانه لرك تاسیسی سببیله اجنبه بوتشبثاته تجنبدار طرفدن ویریلجك جواز و وقوع بولیجه استیفا اولنه جق اوزره تحویلرینه قضای شیعه دن و سائر اجانبه تقدیر و تصدیق اولنه رق

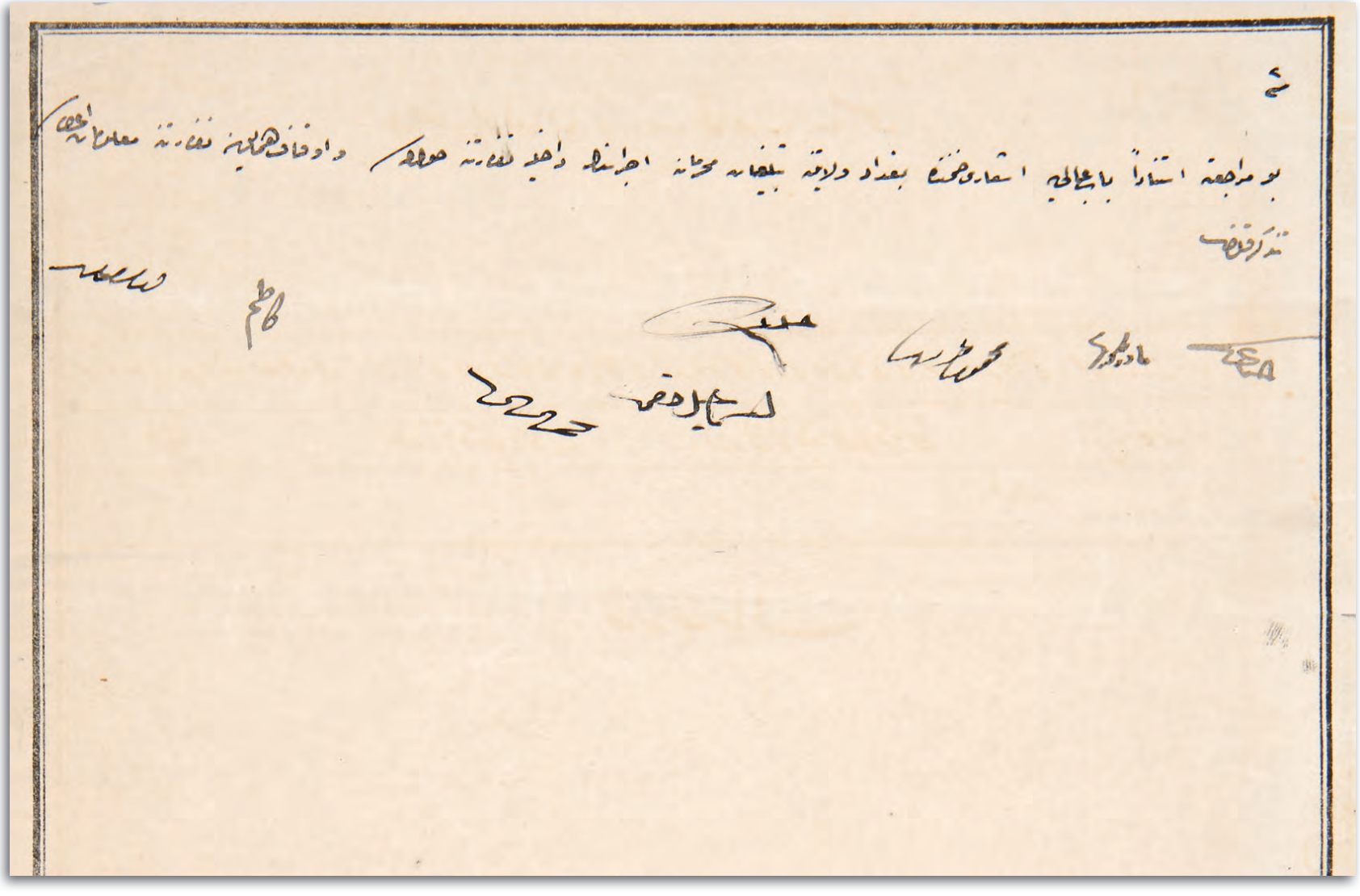

MV, 151/52

103

HUKUKÎ İMTİYAZDAN YARARLANAN OSMANLI ŞEHBENDERLİĞİNİN İRAN'DA MAHKEMELER KURMASI HAKKINDA MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İran'da bulunan Osmanlı şehbenderleri, kapitülasyon usulünden faydalandıklarından dolayı ortaya çıkan hukuk, ticaret ve ceza davalarının görülmesi için Tahran, Tebriz ve Kirmanşah'ta birer mahkeme kurularak, teşkilatının bir kanuna bağlanması uygun görüldüğü

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

3 Ca. [1]329 / 19 Nisan [1]327

Mahremâne

Hülâsa-i Meâli

İran'da şehbenderhâneler mehâkiminin ikmâl-i teşkilâtı ve tahsisâtı hakkında icra kılınan tedkikâtı mutazammın Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden tanzim ve heyet-i umumîyeden zeylen terkîm olunan mazbatalar melfuflarıyla okundu.

Kararı

Mezkûr mazbatalarda Saltanat-ı Seniyye ile İran Hükûmeti beyninde mün'akid 21 Zilkade sene 1292 tarihli mukâvele mucebince İran'da mevcud Devlet-i Aliyye şehbenderleri Memâlik-i Osmaniye'de câri olan kapitülasyon usulünden müstefid olageldiklerinden bu hukukun muhafazası ve o havâlideki tebaa-yı Osmaniye arasında mütehaddis hukuk ve ticaret ve ceza davalarının suret-i muntazamada rü'yeti esbâbının istikmâli için şimdilik Tahran, Tebriz, Kirmanşah'da birer mahkeme teşkiline maslahaten lüzum görülmüş ve teşkilât-ı mezkûrenin bir nizamnâmeye rabtı muvafık bulunmuş olduğundan bu bâbdaki nizamnâme lâyihası hakkında ta'dilât ve tashihât-ı mukteziye bi'l-ifa ve nüsha-yı musahhahanın ve senevî üç yüz otuz bin guruş tahsîsât itâsı hakkında kaleme alınan madde-i münferide-i kanûniye ve esbâb-ı mûcibe layihalarının gönderildiği der-miyan kılınmışdır.

Zikrolunan nizamnâme layihasının mer'îyetine müterettib muamele sonra ifâ olunmak üzere evvel-emirde tahsîsât hakkındaki madde-i kanunîye layihasının Meclis-i Umumî'nin nazar-ı tasvîb ve tasdikine vaz' olunmak üzere esbâb-ı mûcibe layihası ve mezkûr mazbatalar ve nizamnâme suretleriyle birlikde Meclis-i Mebusân Riyasetine bâ-tezkire irsâli tezekkür kılındı. [2 Mayıs 1911]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

Resim 77: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi

مجلس وکلا مذاکراتنه مخصوص ضبط ورقه سیدر

ضبطنامه نمره | حاضر بولنانلر ذوات فخامتلو اسامیسی | جلد نمره

تاریخ: سنه ... رومی ... سنه ... ۱۹۱۲ حاجی

مذاکره اولنان مواده متعلق ورقه نك نوعیله خلاصه مالی یا مالی اوراق اوطه سنجه اولدیغی نومروسی و مجلس موازنه سنجی ومضبوطه نك رقمی فارغ قطعه اولدیغی

نوعی	عدد مضبوطه سی	اوراق اوطه سی نومروسی	تاریخ حواله سنجی
			عرب / رومی

خلاصه مالی

سوداند

اینده شهید غازی محافظه کاهلا تشکیلی وتخصیصی حقنده اجرا قلنه جق مقتضیاتی مشتمل لایحه نك مضبطه ذیل سندی تنظیم وهیئت عمومیه دن مذکور

رقم وضع مقطوعیه اوقوندی

قرارنامه

مذکور مقطوعیه نك سلطنت سنیه اینده قبول وتنفیذ قلنمش اولان ۱۲ مقطوعیه نك ۱۲۹۷ تاریخلی مقاوله نامه سیله اینش موجود اولمیوب شهید غازی سمالی عثمانی ایله جاری اولان قانیولیوسیون احوالنده مستفید اولمقده اولدقلری حقوق محافظه سی واولویتلری کبی عثمانیه ده منعدت متعدده وتجارتده وضع وعنوانیله صورت مخصوصه ده تسجیل اولنمش اسامیلری ایچون شریعت غرانه نك کرسانشاتی بر حکم تشکیل صلحه لزوم کوسترمه وتشکیلده مذکور فابریقه نك برقفناسی یه بعض موظفین بولنمه اولدیغندن بو بابده کی قفناسی لایحه سی حقنده تصدیقده وتصحیحه متضمن بالاده نسخه سی محرر مضبطه سنك وسوی اولچه سیله اوقونوب مبین مضبطه تخصیصات حقنده حقوق قانونیه نك ماده سنده قانونیه وساییه لایحه لرینك کوندیلدیکی وجه یازیلمشدر

ذکر مضبطه نك قفناسی لایحه سنك مرقومه مندرجاتی معلوم صدره ایضاحاتی اولمه اوزره الانسرم تخصیصات حقنده کی ماده قانونیه لایحه سنك مجلس شوراینك نظر تصویب وتصدیقنه وضع اولنمه اوزره اساسیه لایحه سی ومذکور مقطوعیه نك قفناسی صورتلریله بیرلکده مجلس سعوتانه ریاسته بالتحریر اعاده قلنمشدر

تحریرا فی

MV, 152/6

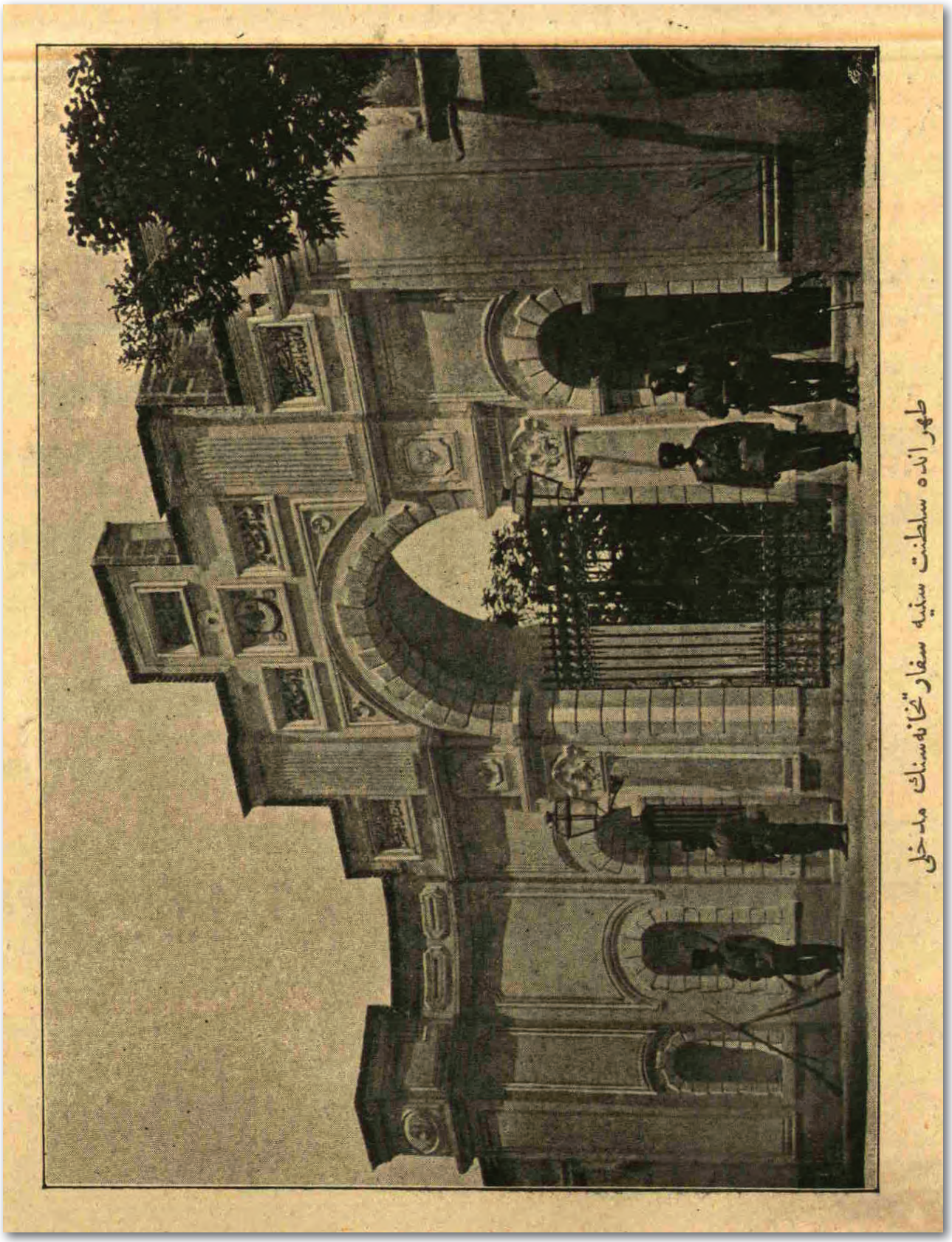

Resim 78: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi'nin girişi

ESKİ ŞAH'IN İRAN'A DÖNÜŞÜ İLE İRAN'DA İÇ KARGAŞA ÇIKTIĞINA DAİR

Sabık Şah'ın İran'a dönerek kardeşi Salaruddevle'nin de Sine ve Kirmanşah civarında faaliyetlere başlaması üzerine İran iç işlerinde tekrar karışıklık baş gösterdiğinden Osmanlı Hükümetince alınması gereken tedbirlerin belirlendiği

Bâbıâli
Daire-i Hariciye
Kalem-i Mahsus

Huzur-ı Sâmî-i Hazret-i Sadaret-penâhî'ye

Mahremâne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Sâbık Şah'ın İran'a avdeti ve biraderi Sâlâruddevle'nin Sine ve Kirmanşah taraflarındaki icraat ve harekâtı üzerine İran ahvâlinin be-tekrar kesb-i tezebzüb eylemiş ve zâten dahil-i memleketde lâyıkıyla tesis edememiş olan emn ü asayişin külliyen münselib olarak iğtişâşatın bir kat daha tevessü' ve istirdâd etmiş olduğu malûm-ı sâmi-i cenâb-ı fehimâneleridir. Sâbık Şah Muhammed Ali'nin el-yevm Memâlik-i İraniye'de bulunduğuna mebnî Rusya ve İngiltere devletlerinin keyfiyete bir mesele-i dahiliye nazarıyla bakarak müdahaleden mücânebet ve kâide-i bî-tarafîye tamamıyla riâyet edeceklerini beyan etmiş olmalarına nazaran Hükûmet-i Seniyye'nin dahi meşrutiyet-i İraniye'nin teessüs ve istikrârını temenni etmekle beraber kavâid-i bî-tarafîye tamamiyle riâyet eylediğini vuzû'-ı tâm ile gösterecek bir hatt-ı hareket ittihâz etmesi lâzımedendir. Şu sebeple havâli-i hududiyede mutavattın aşâirin hükûmet-i hâzıranın leh ve aleyhinde bir gûne harekâtda bulunamamalarını temin için oralardaki memurîn-i askeriye ve mülkiyemize ve hudud komiserlerimize evâmir-i kat'iye itâsı ve bugün nezd-i çâkeriye [gelen] İran Sefareti maslahatgüzarının ifadesinden Caf Aşireti reisi Mahmud Paşa oğlunun maiyyetinde beş-altı yüz atlı ile Sâlâruddevle'ye iltihâk etdiği anlaşıldığından bu keyfiyet-i iltihak vâki' ise mûmâileyh ile maiyyetinin avdete icbar edilmesi için pederi Mahmud Paşa ile sâir müteneffizân-ı aşiret nezdinde bir suret-i müessirede icra-yı nüfûz ve tazyik

edilmesi bî-taraflığımızın şüpheye düşmemesi nokta-i nazarından mertebe-i vücûbdadır. İran ahvâl-i hâzırasının icabât-ı sâiresinden olarak vukûatın ehemmiyeti ve mevkîinin nezaketi ile mütenâsib basiretkarâne ve müteyakkızâne bir suretde hareket edilmiş olmak üzere hududa karîb mahallerde bazı tedâbir-i askeriyeye tevessül olunmak iktizâ eder ise de nukât-ı münaza'un-fihâdaki mevcudun takviyesi bâis-i sû-i tefsirât olacağından oralardaki kuvvetin alâ-halihâ ibkâsı vücûd-ı kat'î tahtındadır. Sâlâruddevle'nin hükûmet-i hazıra-i İraniye asâkir ve tarafdarânına mağlub olup da bizim tarafa ilticâ etmesi de ihtimalât dairesinde olmasıyla şâyed bu tarafa gelecek olur ise derhal tevkif ve Bursa cihetlerine teb'îd edilmesi ve'l-hasıl vecâib-i bî-tarafîye mugayir hiçbir hal ve harekete müsaade olunmaması zımnında lâzım gelenlere şimdiden talimât itâsı münasib olacağı itikâdındayım emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Şaban sene 1329 ve fî 23 Temmuz sene 1327 / [5 Ağustos 1911]

Hariciye Nâzırı
Rıfat

*

Resim 79: İran Şahı

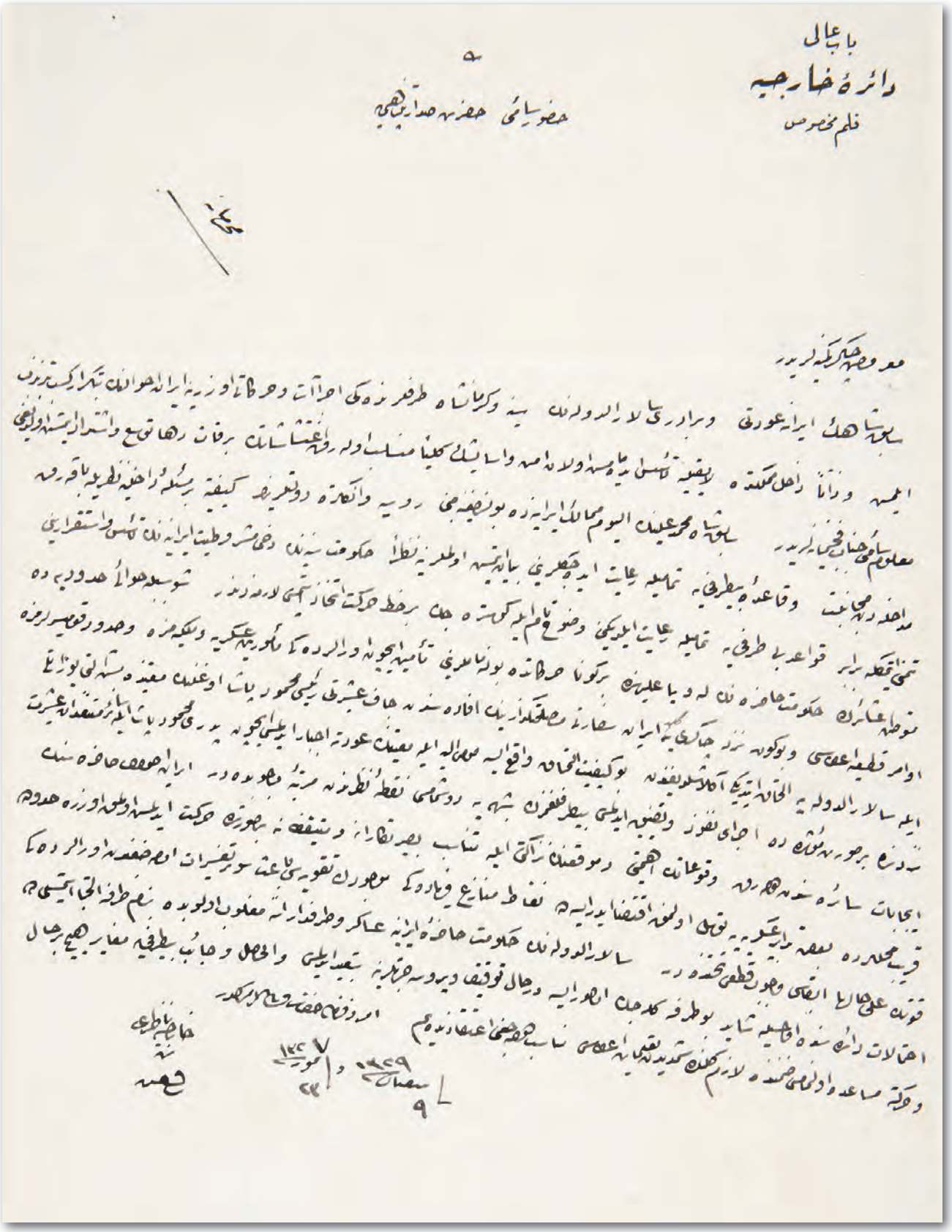

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
قلم مخصوص

حضور سامی حضرت صدارت پناهی

معروض چاکرانه‌لریدر

سلطنت ایران عورتی وزارتی سلاله‌سنه وکرپاشاه طرفدارلرینک احراآت وحرکاتلاری زیاده‌سیله تهدید اولنمقده اولدیغی

ایچون ایلچیمز وزارت اهل مکتوبه رعیتیه تأسیس اولنمش اولان مسلک ومشربک کیفیاً مسلک ولرفه اعتقاداتنک برفاق رهاتوسع واشتراکیسنه دائر

معلوم سامیلری بیورلمش اولدیغندن بحث ومذاکره‌یه جسارت ایدهرک یالکز بو بابده اولان تلقی وانطباعاتی عرض ایلیورم

سلطنت ایران محمد علیشاه الیوم ممالک ایرانیه‌ده بولنمقده اولدیغی وجهله وسیه وانگلتره دولتلرینک کیفیة مسئلهٔ داخلیه‌لرینه باقه‌رق

مداخله‌جانه وقاعده‌یه طوغری تمایلات ایدهجکلری بیان اولنمش اولدیغندن بو حالت ایرانک تماماً حکومت مستقله‌سی اولدیغنه

دلالت ایدر قواعده طوغری تمایلات ایدیکی وضوح تامله کورلمکده اولدیغندن بو حالت ایرانک تماماً حکومت مستقله‌سی اولدیغنه

موطنه اعتبارلرینه حکومت حاضره‌لرینه له ویا علیهلرینه رکونا حرکاته بولنمادینی تأمینه کفایت ایدر ده کا ملوریه‌جکی وبیکیه‌جکی

اوامر قطعیه‌سی وبوکونه سوء جریانی منع ایچون ایران سفارت وقنصلخانه‌لرینک افاده سنده خاص ایلچیمزه یازیلان تحریرات

ایله سلاله‌الدولهٔ الخانه‌یه آکاه اولدیغنه بوکیفیت الخانه واقع ایله صدارتلو حضرتلرینه ده بیان قلنمش اولدیغندن عورتلرینک

سوء جریانه بر صورتله مداخله‌لری وقوعنده ایچون وقوعات ایچون وموقعنده آکاه ایله شتاب بصدور تعلیمات وشیفره نامه صورتله حرکت ایدیلسه اولجه

ایجابات سائره‌سنه کوره تعجیل اولنه‌جغی وقوعات ایچون وموقعنده آکاه ایله شتاب بصدور تعلیمات وشیفره نامه صورتله حرکت ایدیلسه اولجه

قوتلرینک بعضه‌سنه ایرانه عبوریله توغل اولنه‌جغی وقتده اقتضا ایدرایسه نقاط مسایره ویاروکه سورلرنک تقویه‌سی یاخود سوء تعبیرات احتمالیه‌سنه

قوتلرینک علی‌الاتفاق وهوز قطعی تحدید اولنمش اولدیغندن سلاله‌الدولهٔ حکومت حاضره‌سنک ایرانه عاکر وطوپ اعزامنه معلوم اولبوده نظم طرق الجا ایچون

احتمالات دائره‌سنده اقلیمیه تمایلات بوطرف کدهجک اولورایسه وحال توقف ویروسه جهتنه تعیدیلی واحتمال وجانب یطرفیه تمایلات بیچ حال

وقوعه مساعد اولمامق ضمنده لازم کلن تدابیر تقویه‌یه اعتنا اولنه‌جغی تأمین اولنمش اولدیغندن

حاضر باطاعتی
نمره

Daire-i Sadaret
Tahrirât Kalemi
Şube: 1

Mahremâne

Harbiye ve Dahiliye Nezâret-i Celîleleri'ne

Sâbık Şah'ın İran'a avdeti ve biraderi Sâlâruddevle'nin Sine ve Kirmanşah taraflarında icraâtı ve harekâtı üzerine İran ahvâlinin tekrar tezebzüb eylemiş olduğundan bahis ile Hükûmet-i Seniyyece ne yolda hareket olunmak lâzım geleceğini ve ol bâbda bazı ifadâtı hâvi Hariciye Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan 23 Temmuz sene [1]327 tarihli tezkirenin sureti leffen savb-ı devletlerine isrâ ve Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne de tebligât ifâ olunmağla şayân-ı ehemmiyet olan mündericâtına nazaran iktizâ-yı hâlin serîan ifâsıyla neticesinin inbâsına himmet.

25 Temmuz sene [1]327 / 11 Şaban sene [1]329 / [7 Ağustos 1911]

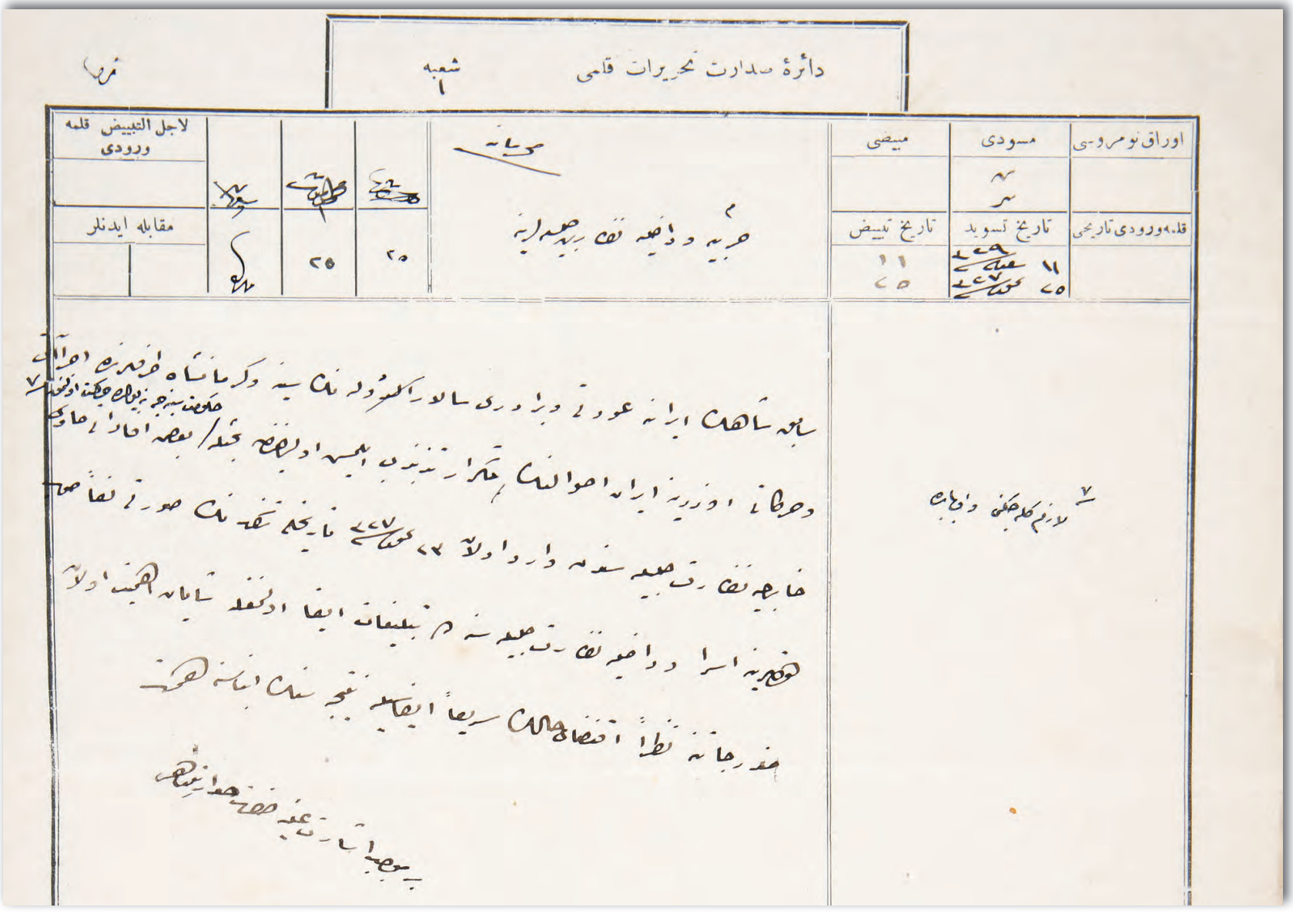

دائرهٔ صدارت تحریرات قلمی — شعبه ۱

اوراق نومروسی	مسودی	مبیضی	لاجل التبییض قلمه ورودی
	[illegible]		
قلمه ورودی تاریخی	تاریخ تسوید	تاریخ تبییض	مقابله ایدنلر
	۱۱ [illegible] ۲۷ [illegible]	۱۱ ۲۵	

محرمانه

جریده و داخلیه نظارتلرینه جلیله‌لرینه

۲۵ — ۲۵

سابق شاهک ایرانه عودتی و برادری سالار الدوله‌نک سینه و کرمانشاه طرفلرنده اجراآت
حکومت سینه‌جه نه یولده حرکت اولنمقده ۷
و حرکاتی اوزرینه ایران احوالنک تکرار تذبذب ایلمسی اولدیغنه بحثله / بعض افاداتی حاوی
خارجیه نظارت جلیله‌سندن وارد اولان ۲۷ [illegible] ۲۷ تاریخلی تقریرنک صورتی لفاً صورت
هوقلرینه اسرا و داخلیه نظارت جلیله‌سنه ده تبلیغات ایفا اولنمغله شایان اهمیت اولان
مندرجاتنه نظراً اقتضای حالک سریعاً ایفاسیله نتیجه‌سنک ابناسنه همت
بر موجب اشارت علیه حضرت صدارتپناهی

۷ لازم کلدیکی وقتده

A. MKT. MHM, 737/19

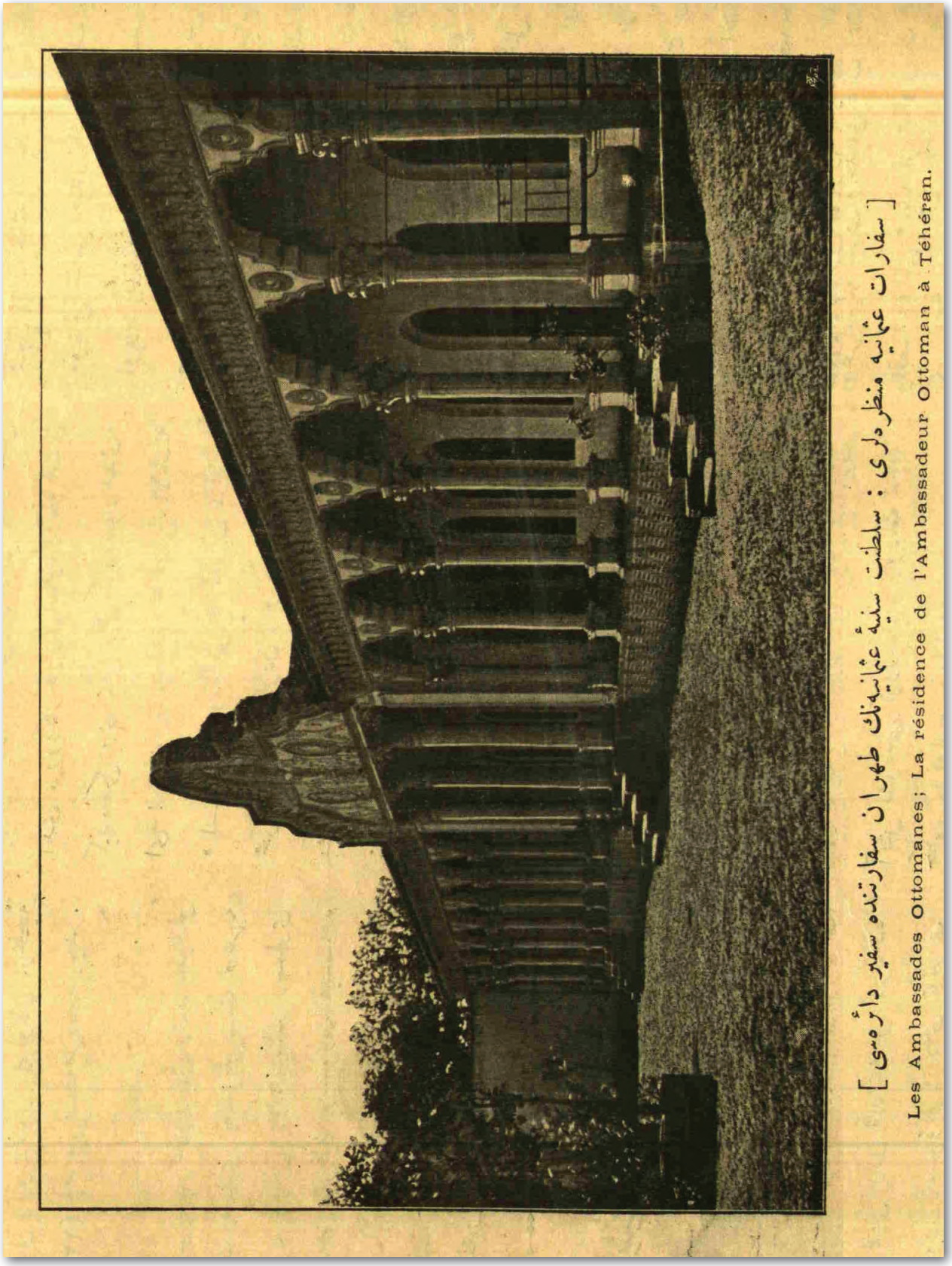

Resim 80: Tahran'daki Osmanlı Sefarethnesi sefir dairesi

105

SAVUÇBULAK ŞEHBENDERİ RÂGIB BEY'İN RUSLARIN İRAN SİYASETİNE DAİR GÖZLEMLERİNİ İÇEREN RAPOR

Savuçbulak Şehbenderi Râgıb Bey'in görevde bulunduğu süre içinde İran'ın içişlerine ve Rusların İran hakkındaki niyet ve fikirlerine dair gözlemlerini ihtiva eden raporu

Bâbıâli
Daire-i Hariciye
Kalem-i Mahsus
12883/96

Mahremâne

Huzûr-ı sâmi-i hazret-i Sadaret-penâhi'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Savuçbulak şehbender-i sâbıkı Ragıb Bey tarafından İran'ın ahvâl-i dahiliyesine ve Rusların İran hakkındaki âmâl ve efkârına dair tahşidât-ı hâzıra münasebetiyle verilen mufassal raporun sureti ehemmiyet-i mündericâtına mebnî leffen takdim kılınmışdır. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 5 Rebiülâhir sene [1]330 ve fî 11 Mart sene [1]328 / [24 Mart 1912]

Hariciye Nâzırı
Âsım

*

Savuçbulak Şehbender-i sâbıkı Mehmed Ragıb Bey'in 8 Mart sene [1]328 tarihli raporu suretidir

Bugünlerde Rusya Devleti'nin Osmanlı-Rus hududunda tahşidât-ı askeriyede bulunduğu evrâk-ı havâdisde görülmekdedir. Âcizleri bir sene kadar Savuçbulak şehbenderliğinde bulunduğum esnâda Azerbaycan'ın havâli-i şimâliye ve garbiyesinde serzede-i zuhûr olan ahvâl ve vekâyi'i epeyce tedkîk etmiş olduğumdan tahşidât-ı vâkıa münâsebetiyle mukaddemâ havza-i idarem dahilinde cereyan eylemiş olan bazı vak'aları burada zikr ve ta'dâd ederek bazı mülahazât-ı nâcizânemin arz ve beyânını vecîbeden add eyledim.

Ma'lûm-ı âli-i âsafâneleri olduğu üzere İran'da ilân-ı meşrutiyet bu bedbaht memleketin felâket-i hâzırasını tesrî' ve teşdîdden başka bir şeye yaramamışdır. İran hürriyetperverlerinin ekserisi Kafkasya fabrikalarında çalışırken kulakları Rus sosyalist teraneleriyle dolmuş olan Settar Han gibi bir takım amele-i ceheleden veyahud Basirus-saltana gibi Şah-ı mahlû'un sille-i gadr ve i'tisâfına uğramakla garaz ve intikâm sevdasına kapılmış bulunan bir takım zengin fesededen ibaretdir. Bunların içinde hiçbir mütefekkir, münevver, sahib-i iktidar bir hamiyetkâr bulunmadığından şekâvet, ihtilâl ve ihtişâş memleketi büsbütün kaplamışdır. Bizden daha evvelce İran'da tecelli eden meşrutiyet Rusya'dan daha ziyade hükûmet-i mutlaka-i Osmaniye'yi veya bi't-tahsîs mümessil-i istibdâd bulunan saltanat-ı Hamidi endişeye düşürmüşdü. İşte bu endişe sâikasıyladır ki Sultan Hamid, İran meşrutiyetini akim bırakmak için İran'da hürriyetperverler ile istibdâdcılar arasında mevcud adâveti teşdîd eylemek üzere bir taraftan Şah-ı merkûm ile muhaberâta başlamış, diğer cihetden de Rumiye ve Savuçbulak havâlisinde mütemekkin İran aşâyir-i Kürdiyesini İran aleyhine teşvik ve iğvâya sarf-ı mesâi eylemiş idi. Bu Kürd aşiretleri ırk, mezhep ve lisan gibi sevâikden mâ-adâ asırlardan berü gördükleri mezâlimden bîzâr olmakdan mütevellid garez ve nefret sebebiyle İran'ın rıbka-i esâretinden kurtulmak ve Acem içerilerine tecavüz ile yağmagerlikde bulunmak sevdasına kapılmış olduklarından hemen İran'dan yüz çevirmişler ve i'lâ-yı livâ-i isyan etmişler idi. Savuçbulak Vilayeti'nde Menkûr, Deybugeri, Beyzâde, Kurek, Mameş, Pirayin ve Zirza nâm aşiretler bulunmakdadır. Bu aşiretleri İran aleyhine ayaklandıran Menkûr Aşireti'ne mensub Bayezıd Paşa olmuşdur. Menkûr Aşireti'nin bir kısmı Vezne tarafında bir kısmı da Lahican ve de Mercan kıtalarında sakindir. Bayezıd Paşa hem Mabeyn-i Hümayun ile hem de Musul Vali-i sâbıkı Ferik Mehmed Fazıl Paşa ile münâsebâtda bulunuyor idi. Ferik-i müşârunileyh Mabeyn-i Hümayun'dan aldığı talimât-ı hafiye mûcebince üç tabur asker ve mikdâr-ı kâfi cebel topuyla İran toprağına geçerek isimleri zikr edilen aşâyire kumanda eylemiş ve Savuçbulak Kasabası'nı aşâyir ile beraber bir müddet muhasaradan sonra zabt ve işgâle muvaffak olmuş idi. Bunun üzerine Savuçbulak hükûmeti dağılmış ve nüfûz-ı Osmanî Miyanduab, Cağatoy Nehri sevâhiline kadar münteşir olmuş idi. Bu hadise neticesinde Bane, Serdeşt ve Lahi-

can kıtaları asâkir-i Osmaniyemiz tarafından işgâl edildiği gibi Urmiye havâlisinde dahi birçok yerler pâ-zede-i Osmaniyân olmuş idi. Bir tarafdan İran fırka-i siyasiyelerinin hûn-rizân mücadeleleri, diğer tarafdan da Osmanlıların tecavüzâtı Urmiye havâlisinde şirâze-i intizâmı kâmilen muhtel eylemiş olduğundan Rusya Devleti kendi tebaasını ve hukuk ve menâfi'ini muhafaza bahanesiyle ol vakit Rumiye'ye bir mikdar asker sevk eylemiş idi.

Rusya Devleti bir asırdan berü İran hakkında perverde eylemekde olduğu emel-i siyâsiyi müsmir eylemek için inkılâbdan mütevellid ihtilalât-ı dahiliyeyi fırsat ittihâz ederek bir tarafdan Kafkasyalı Gürcü ve Ermeni ihtilalciler marifetiyle İran hürriyet-perverânını tahrik ve teşci' ve ötede de Şah Mehemmed Ali'yi alenen muhâbe yolunu tutdu. O sıralarda Osmanlılar İran'a doğru muhtelif mahallerden ilerülemekde devam eylediğinden Rusya buna mâni olmak istedi. Hükûmet-i İraniyeye harekât-ı Osmaniye'yi protesto etdirdi. Bunun üzerine Rumiye'de muhtelit bir komisyon teşkil edilerek hudûd tayin edilmiş olduğundan Sereldüz ve Lahican kıt'alarından asâkir-i Osmaniye'nin çekilmesine karar verilmiş idi. O esnada Avrupa-yı Osmanî'de Makedonya meselesi dahi alevlenerek Avrupa'yı ve hassaten Rusya'yı ziyadesiyle işgal eylemekde idi. İşte o hengâmda yani bundan dört sene evvel idi ki Rumiye diplomasisinin bir semere-i muvaffakıyyeti olarak Rus ve İngiliz hükûmetleri beyninde Reval'de mülâkat vâki' olmuş idi. Bu mülâkat İran ile Makedonya'nın mukadderât-ı siyasiyesini tayin ediyor idi. Meşrutiyet-i Osmaniye'nin ilânıyla Makedonya meselesi basdırılmış ise de İran hakkındaki âmâl ve tasavvurât kat' olmamış idi. O zaman âcizleri Batum Başşehbenderliği umûrunu ilâve-i memûriyet suretiyle vekâleten ifâ eylemekde olduğumdan Rusya'nın tedarikâtından haberdar olmuş ve elde etdiğim malûmâtı esbâk Hariciye Nâzırı Tevfik Paşa'ya muntazaman iş'âr eylemiş idim. Rusya tehiyyâtı hakkında Petersburg Sefiri Hüsnü Paşa'dan ve Kars Şehbenderliği'nden Bâbıâli'ye malûmât vürûd eylemediği ve hatta ol bâbda sebk eden istilâm üzerine cevab-ı red ve cerh verildiği cihetle ma'ruzâtım evvela şübhe ve tereddütle telakkî edilmiş ise de Van ve Erzurum vilayetlerince dahi ayrıca icra edilen tahkikât neticesinde hakikat-i hâl anlaşılmış ve derhal Rusya nezdinde teşebbüsât-ı lâzıme ifâ edilmiş idi. Rusya Devleti Osmanlı-İran ve Osmanlı-Rus hududlarında hükûmet-i Osmaniyece tahşidât icra edilmekde olmasına mebnî kendisi de bir vaziyet-i mütekâbile ahzına mecbur olduğunu cevaben beyan eylemiş olduğundan Osmanlı tarafında olup da tedârikâtda bulunulmadığı re'yü'l-ayn müşâhede edilmek üzere Rusya cânibinden iki zâbitin Bayezıd taraflarında dolaşmalarına müsaade ve mesele bu suretle hal ve tesviye edilmiş idi. Batum'dan verdiğim malûmat Sadrıazam Ferid ve Hariciye Nâzırı Tevfik paşalarca mazhar-ı takdir ve tahsîn olunmuş idi. İnkılâb-ı Osmaniye'nin vukûa geldiği sene Hoy ve Selmas ve Faika bizim tarafdan bazı gayretperverân-ı hürriyet dahi iştirâk eylemekle Osmanlı nâmı Azerbaycan'ın şimâl taraflarına yayılmış idi. İnkılabdan mukaddem Rumiye'de mün'akid muhtelit komisyon tarafından verilen karara tevfikan bazı mevâki' Osmanlılar tarafın-

dan tahliye kılınmamış idi. Ez-cümle Savuçbulak ve Rumiye arasında vâki‘ ve Karapapak Aşireti ile meskûn olan Sulduz kıt‘ası mezkûr komisyonca İran tarafında bırakıldığı halde kıt‘a-i mezbûrenin merkezi bulunan Negede Kasabası’na bir tabur ve bundan bir buçuk sene mukaddem dahi Mehemmedyar Karyesi’ne bir tabur asker ile Negede’ye bir batarya dağ topu ikâme olunduğu gibi Lahican kıt‘asında kâin Pesuh Karyesi’nde de kuvve-i askeriyemiz tezyîd edilmişdir ve bundan başka Revanduz ile Negede Kasabası arasında bir telgraf hattı tesis olunmuşdur. Bu gibi teşebbüslerden, kuvvetlerden Rusya kuşkulanmış olduğundan Savuçbulak tarîkıyla Sulduz kıt‘asına altı top imrârı keyfiyeti nâzır-ı sâbık Rıfat Paşa’dan istizâh olunmuş ve paşa-yı müşârunileyh bu hususa dair malumât-ı resmiye ve mevsûka olmadığını cevaben bildirmiş idi. Cihet-i askeriye bununla iktifâ etmeyerek Serdeşt ve Bane kıt‘alarına birer tabur ve Tercan kıt‘asının eski Bağdad nâm karyesine dahi kırk neferden mürekkeb bir müfreze-i askeriye sevk ve ikâme eylemiş idi ve o aralık Van kolundan beş yüz neferden mürekkeb bir süvâri müfrezesi Sulduz taraflarında icrâ-yı sefer ve nümâyişde bulunmuş idi. Bilâhare Savuçbulak ve Kirmanşah şehbenderhânelerinin muhafazası zımnında birer mülâzım kumandasında yirmi nefer süvâriden mürekkeb birer müfreze dahi mezkûr şehbenderhânelere gönderilmiş idi. Geçen sene Kânûn-ı sânî evâsıtına doğru (1326) Hudud Komiseri Erkân-ı Harb Miralayı Refik Bey Sulduz kıt‘asına geldiği zaman kendisiyle görüşüldükde bir fırsat zuhurunda Savuçbulak Kasabası’nın dahi bir mevkî‘-i askerî bulunmak itibarıyla zîr-i işgâle alınacağı aciz-lerine bildir[il]miş idi. Sulduz, Serdeşt ve Lahican kıt‘alarında birer askerî idare-i mülkiye memuru bulundurulmakdadır. İdare-i mülkiyeye memur edilen bu memurîn-i askeriye aşâyir-i mahalliye hakkında kavânin ve nizamât-ı Osmaniyeyi tatbîk ve ifâya kalkışdıklarından aşâyir bundan mütevahhiş ve dilgîr olmuşlar idi. Çünkü aşâyir-i mezbûre asırlarca başka bir idare görmüş başka bir hayat yaşamış olduklarından idare-i Osmaniyemiz ile kesb-i ülfet edememişler idi.

Rüesâ hakkında fâide-i müsâvâtın tatbîki onların efrâd ve reaya üzerindeki nüfûz ve kudretlerini kesr ve tenkîs ve menâfi-i şahsiyelerini ihlâl eylemekde idi. Bu gibi esbâba binâen rüesâ-yı aşâyir hükûmet-i Osmaniyemizden memnun olmamağa başlamışlar idi. Bu cümleden olarak Mameş Aşireti’ne mensub meşhur sergerde Hamza Ağa’dan bir takım karyeler alınması üzerine merkûm şiddetle aleyhdârımız kesilmiş idi. Sulduz kıt‘asında Reşidüssaltana ve Mehemmedyar Karyeli Hasan Ali Han gibi zî-nüfûs bazı ağalar hakkında cebr ve tazyîk ve Hasanlı Karyesi’nden Bapir Ağa nâm sergerdenin üzerine bir binbaşının kumandası altında bir tabur asker sevk olunarak Bapir Ağa’nın (…)[2] altı adamı katl ve itlâf ve kendisi oğullarıyla beraber tahte’l-hıfz Kerkük’e sevk olunmak üzere bu misillü muamelâtın icrasından geri durulmuyor idi. Karapapak Aşireti’nin Kafkasya’nın Rusya tarafından istilâsından sonra İran’a gelerek orada yerleşmiş Şiîyü’l-mezheb bir kabile olup Osmanlıların muamelât-ı vâkı‘alarından fevkalâde dilgîr olduklarından içlerinden yirmi kadar ağa Rumiye, Miyanduab, Meraga

2 Metinde okunamayacak kadar silik.

ve Tebriz taraflarına firâr ile Osmanlı aleyhinde şikâyâta başlamışlar ve hatta Rumiye'ye dehâletle istimdâdda bulunmuşlardır. Bu bâbda sefâret-i seniyyenin câlib-i nazar-ı dikkat müteaddid raporları vardır. Bu Bapir Ağa meselesinde muhaberât-ı kesîre cereyân eylemişdir. Acizlerin iş'ârâtım üzerine –Savuçbulak'dan infikâkımdan üç ay sonra- tebdîl edilen Sulduz idâre-i mülkiye memuru yüzbaşı Yusuf Ziya Bey civardaki rüesayı cebr ve tazyik ile iktifa etmeyerek Cağatoy Nehri kenarında Miyanduab Kasabası'na muzâf Dalava ve diğer altı karye üzerine dahi kırk kişiden mürekkeb bir süvâri müfrezesi i'zâm etmiş idi.

Bu köyler Talavalı Azizsor nâm şakî-i şehîr ile Rumiye şu'besinden Nakiyof nâm kimesne arasında münâzaun-fîh olup Sulduz hududuna iki gün ba'îd mesâfede kâindir. Ziya Bey her ne sebebe mebnî ise Azizsor'u himaye eylemekde olduğundan kura-yı mezkûreden Nakiyof'un reayâsını tard ve teb'îd ederek köyleri Azizsor'a vermiş idi. Osmanlı süvari askerlerinin Azizsor'u himâyeten Meraga havâlisine kadar tahattî eylemeleri büyük bir velvele ve dağdağayı mûcib olmuş ve aşâyir-i Kürdiye'yi daha ziyade şımardarak İran ile olan rabıtalarına büyük bir halel getirmişdi. Bu vak'adan sonra Savuçbulak hükûmeti kasabanın haricinde icrâ-yı nüfûz edemiyor idi. Kürdler telgraf hututunu kırdıkdan başka postaları kervanları vurmağa başlamışlar idi. Nakiyof'un işinde Tebriz Rus general konsolosu teşebbüsât-ı müessire ifâ eylemiş ise de fena bir neticenin husulüne meydan verilmeksizin der-akab oradan süvârilerimizin geri aldırılmasıyla iş kapanmış idi. Hudud komiseri Refik Bey'le görüşdüğümde muâmelât-ı vâkı'a-i hodserânenin mazarratından ve Ruslar'ın mütekâbilen müdahalelerine sebebiyet vereceğincen bahsile men'-i tekerrürünü rica ve sefâret-i seniyye ile nezâret-i celîlelerine dahi malumât itâ eylemiş idim. Nezâret-i celîleye yazdığım raporlarda memurîn-i askeriyemizin haşinâne muâmelelerini zikr ile işgâl eylediğimiz mahallerin idare-i mülkiyelerini mekteb-i mülkiyeden mezun tecrübe-dîde, zeki ve münevver memurîn-i mülkiyeye tevdî' eylemek hayırlı olacağını ilave etmiş idim. Mûmâileyh Refik Bey kendisinin Hariciye, Dahiliye ve Harbiye nezâretlerinden mansub ve salâhiyetnâmeyi hâiz olduğu ve hatta Tebriz Başşehbenderliği'yle mesâil-i hududiyeyi hal ve tesviyeye memur bulunduğu beyanıyla harekât-ı askeriyenin hududdaki şehbenderlerin itirazâtına tahammülü olmayacağını tavr-ı serzenişkârane ile söylemiş idi. Hudud komiserlerinin vazife-i asliyesi hududu muhafaza ile her iki tarafdan vukû' bulacak tecavüzâtı men' eylemek ve tahdîd-i hudûd meselelerinde bize lâzım olacak vesâik ve edilleyi hazırlamakdan ibaret bulunmak iktizâ eylemez mi?

Mûmâileyh hudud komiseri 20 Kânûn-ı Sânî sene [1]326 tarihine doğru maiyyetinde bir mülâzım ve on beş süvari bulunduğu halde evvela Rumiye'ye ve oradan Selmas ve Hoy'a uğramış ve bununla da kanmayarak Hoy Şehbenderi Sadullah Bey ile birlikde gûyâ Tebriz Başşehbenderi Enver Bey'in inzimâm-ı muvâfakatiyle Culfa tarîkiyle Tebriz'e kadar gitmişdir. Refik Bey'in muhayyelât-ı siyasiyesi Tebriz havâlisinde mevcûdiyet-i Osmaniyemizi Acem ve Rus âlemine karşı hissetdirmek idi. Halbuki bu his ve tesir aley-

himize neticelenmiş idi. Çünkü Culfa yolunda kendisi ve maiyyeti efrâdı Rus askeri tarafından tevkif edilmiş idi. Vak‘adan telgrafla haberdâr edilen Başşehbender Enver Bey Rus general konsolosuna ve vali-i umumi Muhbirussaltana’ya ricada bulunmuş olduğundan mûmâileyh komisere Tebriz’e kadar gitmeğe müsaade edilmişdir. Bu vak‘a-i müessife telgraf suretiyle hemen etraf ve havaliye, tâ aşiret içlerine kadar in‘ikâs eylemekle şeref ve itibarımızı tezelzüle uğratmış idi. Ba‘dehû Refik Bey Tebriz’den Savuçbulak’a gelmiş ve burada bir hafta kaldıkdan sonra Sulduz’a gitmiş idi. Hudud komiserimizin Azerbaycan kıt‘asında dolaşdıkdan sonra sellemehüsselâm tâ Tebriz’e kadar gitmesi pek çok tefsirâtı ve Ruslar’ın şübhe ve tereddüdlerini tezyîd eylemek misillü sû-i netâyic ve te’sirâtı mûcib olmuşdur. Refik Bey Sulduz’a gitdiği zaman orada Şah-ı mahlû‘un biraderi Sâlâruddevle’yi bulmuşdur. Sâlâruddevle Kirmanşah ve Sine beyninde vâki‘ Luristan Eyaleti hâkimi olup bundan iki sene evvel Fırka-i Meşrutiyet tarafından hezimet-i kahkâriye uğradığından terk-i vatan etmiş ve tebdil-i kıyâfetle bir müddet Avrupa’da bulundukdan sonra Selanik tarîkiyle Dersaadet’e ve buradan dahi Van tarîkıyla İran toprağına tekrar duhûl eylemiş idi. Sâlâruddevle evvela Makü hâkimiyle görüşdükden sonra Rumiye tarafına geçmiş ve fakat orada büyük bir iş göremediğinden Merguvar ve Dul nevâhisinden Lahican ve oradan dahi Sulduz’a gelmiş idi. Kendisi Komiser Refik Bey tarafından fevkalade mazhar-ı hüsn-i kabul ve himaye olduğu haber alınmış idi. Sâlâruddevle Sulduz’a bir derviş kıyafetinde geldiği zaman güyâ kendisi ahvâl-i İslâmı teftiş ve tedkike memuren seyahata çıkmış bir şehzâde-i Osmanî olduğunu aşiretlere söylemiş. Sâlâruddevle Sulduz’da gördüğü hürmet ve riâyetden istifade ile Menkur Aşireti Reisi Bayezıd Paşa, Mameş Aşireti Reisi Karenî ve Piran Aşireti Reisi Mehemmed Emin Ağalarla peyda-yı münâsebât ederek kendisinin İran meşrutiyet-i mütezebbibe yerine Osmanlılar’ın muavenetiyle kuvvetli bir hükûmet-i mutlaka-i İslâmiye tesisi ve Rusları diyâr-ı İslâm’dan tard ve ihrac edeceği beyanıyla aşâyirin kendisine iltihâkını teklif eylemiş ve bir tarafdan da Karapapak Aşireti ağalarıyla hafiyyen görüşerek Osmanlıları oradan çıkaracağından bahsile Osmanlı aleyhine tahrik ve teşvikde bulunmuşdur. Sulduz ve Lahican havalisinde bir dervişin dolaşmakda olduğunu işidince bir vesile ile bizzat ol havaliye giderek icra-yı tahkikât eylemiş idim. Bu dervişin kim ve maksadı ne olduğunu öğrenince keyfiyeti telgrafla sefâret-i kübrâya arz ederek hükûmet-i Osmaniyemizin nazar-ı dikkatini celb eyledim. Sâlâruddevle ve hudud komiseri Refik Bey ve hudud taraflarında ara sıra dolaşan bazı Osmanlı vatanperverleri hakkındaki efkâr ve mütalaâtımı sefir bey hazretlerine uzun uzadıya bildirmiş idim. Sâlâruddevle birkaç defa hafiyyen Savuçbulak’a dahi gelerek cebâbire-i mahalliyeden Kadı Fettah ile görüşdükden sonra Beyzâde ve Deybugeri aşâyiri ağalarını ziyaret ve badehû Meraga taraflarına azimet ederek Meraga hâkimi sergerde-i şehîr Şücâuddevle Hacı Mehemmed Han nezdinde bir müddet kalmışdır. Oradan Luristan tarafına geçerek icra-yı şekâvete başlamışdır. İşte bir tarafdan komiser Refik Bey’in Azerbaycan kıt‘asında maiyyetindeki süvarilerle beraber medîd bir geşt ü güzâr icra etmesi, bir tarafdan da Sâlâruddevle Os-

manlı ülkesinden İran'a girmesi öte tarafdan dahi asâkir-i Osmaniyemizin ilerleyerek yeni arazi işgâl eylemesi ve aşâyir-i mahalliyenin tecavüzâtda bulunması İranîlerin ve bi't-tahsîs Rusların fevkalhad nazar-ı dikkatlerini Osmanlı aleyhindeki hırs ve garazlarını teşdid eylemişdir. Refik Bey Sâlâruddevle'den müfârakatdan sonra şehr-i Viran arazisinden Tercan kıt'asına geçerek orada münaza'un-fîh olan yirmi beş kadar karye-yi Menkur Aşireti'nden alarak diğer müddeîlere teslim eylemiş idi. Bu muamele Menkur ve Beyzâde Aşiretleri'ni darıltdığından Menkur Aşireti silah-bedest müdafaa olmuşdu. Bunun üzerine Refik Bey Serdeşt'den iki yüz nefer asker celb ederek bunları Karagöz ve Bayram karyelerine birleşdirmek suretiyle bu defa Tercan kıt'asını dahi işgal eylemiş bulunuyor idi. Mezkûr iki aşiret şikâyât-ı şedîde ve mütevâliyede bulundukları gibi hükûmet-i İraniye dahi hareket-i vâkı'a-i askeriyemize şiddetle itirazda bulunmuş idi. Bu bâbdaki muhabere suretleri nezâret-i celîleleye takdim kılınmış idi. Refik Bey'in Tebriz'den avdetini müteâkib Menkur Aşireti'nden kurâ-yı mebhûsün-anhâyı alarak bir takım müddeîlere teslim ve Tercan kıt'asını işgal eylemesini Tebriz'de iken ittihaz edilmiş bir karara atf eylemiş idim. Eğer böyle bir karar varsa karar-ı vakî'i Tebriz Rus General Konsolosu Mösyö Miller'in emrine ittiba'dan gayrı bir emel taşımayan vâli-i umûmi Muhbirussaltana'nın oynadığı bir role, bir hud'a-yı siyasiyeye haml eylemek iktiza eder. Zira Ruslar Osmanlılar'ın yeni ve mühim bir tecavüzüne dîde-dur-ı intizar olarak tahdîd-i hudûd meselesini ta'cîl ve tesrî' etdirmek istiyorlar idi. Nitekim acizlerinin Savuçbulak'dan infikâkımdan bir müddet sonra geçen Haziran ibtidâsına doğru Rus ve İngiliz konsolosları Rumiye ve Savuçbulak havalisinde Osmanlılar tarafından işgal edilen arazide dolaşmışlar ve aşâyirin Osmanlılardan memnun olup olmadıklarını tahkik eylemişlerdir ve hatta hissiyât-ı aşâyiri bizden tenfîre bile çalışmışlardır. Bu husus hakkında halefim Rıfat Bey'in arz-ı malûmât eylemiş olması tabiidir.

Sulduz'da Karapapak Aşireti'nden bazı rüesâ idare-i Osmaniye'den müteneffiren Sulduz'dan kaçdıkları zaman yukarıda arz eylediğim vechile Rusya'dan himâye talebinde bulunmuşlar idi. Mûmâileyh Mösyö Miller'in taleb ve ısrarı üzerine Rusya tebaasından Basirussaltana nâmında gayet kesif şerîr, dessâs ve Osmanlı haini bir adam Savuçbulak'a vali gönderilmiş idi. Basirussaltana Savuçbulak'a beş yüz süvari ve ol mikdar piyade ile muvasalat eyledikde bir takım tabiiyet, hukuk, köy meseleleri uyandırdı. Bu suretle kulûb-ı âmmeyi Osmanlılardan tebrîd etmek ve ol havalide nüfûz-ı Osmanî'yi kırmak istedi. Karapapak ve Menkur aşiretlerini aleyhimize kaldırmağa çalışdı ve Şahsun Aşireti'nden bir mikdar askerin izâmını dahi Tebriz'den istemiş idi. Vali-i mûmâileyh Savuçbulak'a gelmezden daha evvelce Tebriz Başşehbenderi Enver Bey'den aldığım bir mektubda Basirussaltana'nın müteneffizân-ı mahalliyeden Kadı Fettah ve Kadı Ali'yi tevkif ve te'dîbe memur edildiği cihetle kendisine muâvenetde bulunmaklığım tavsiye olunuyor idi. Böyle bir tavsiye hayret ve tereddüdümü mûcib olmuş idi. Çünkü bu iki müteneffiz adamın bir Rus mahmîsi tarafından te'dîb ve tevkifi aşâyir-i mahalliye üzerinde sû-i te-

sir hâsıl ederek vaziyyet-i siyasiyemiz müşkil olacak idi. Bu sebepden acizleri bu hususda bî-taraf kaldım. Bu bî-taraflığım Basirussaltana'nın cür'etini kırmış idi. Kadı Fettah etrafındaki aşâyiri valinin aleyhine tahrik eylediğinden vali iki ay kadar icra-yı hükûmetden sonra Tebriz'e avdete mecbur olmuş idi. Basirussaltana Osmanlı aleyhinde esaslı bir iş yapamayınca Savuçbulak'dan müfârakat ederken Kadı Fettah ile görüşmüş ve bazı mevâid ile kadı-i merkûmu aldatarak Osmanlı aleyhine çevirmişdir. Sâlâruddevle Savuçbulak'dan gaybubet eyledikden üç mâh sonra Kadı Fettah bir takım Kürd süvarileri toplayarak diğer rüesâ-yı müstebide ile birlikde Meraga Hâkimi Hacı Şücaüddevle'nin ordusuna iltihak eylemiş ve Makü hakimi dahi birlikde olduğu halde Tebriz'i muhasaraya gitmişdir.

Aşâyir-i Kürdiye-i İraniye bize mütemâyil gibi görünmekde iseler de hakikat-i hâlde karşılarında kuvvetli bir hükûmet-i resmî bir nüfûz ve kudret istemezler ve bizim şekl-i idaremizden memnun kalmadıklarından küçük bir teşvik üzerine aleyhimize dönmeğe müsta'iddirler.

Rusya Devleti bir iki seneden berü "Nakiyef Fabrikası" mamulâtı diye üç veya beş endahtlı bir takım mavzerleri aşâyir arasına sevk eylemekde olup bu mavzerlerin bir danesi sırasına göre kırk liraya kadar satılmakdadır. Rusya bu suretle hem ticareten bir fâide temin ve hem de aşâyiri tedricen teslim eylemekdedir. Eğer bu gibi teslimatdan kendince bir mahzur olsaydı böyle bir ticareti men' eylemesi tabii idi.

Acizleri Savuçbulak'da iken Başşehbender Enver Bey'den gelen bir tahrirâtda kendisinin İran hudud mesâili hakkında hudud komiserleriyle mesâi-i müştereke ifâsına memur edildiği ve şehbenderhâneler maiyyetinde bulunan süvari müfrezelerinin kumandaları dahi mûmâileyh Refik Bey uhdesine tevdî kılındığı bildirilmiş olduğu gibi Refik Bey tarafından müfreze zabitlerine gönderilen muharrerâtda dahi husûs-ı mezkûr ayrıca tebliğ olunmuş idi. Bu suretle şehbenderhânelerimizi muhafazaten İran ülkâsında bulundurmakda olduğumuz mefâriz-i askeriye şehbenderlerin taht-ı nüfûzundan çıkarak müstakil bir vaz' u hâl almışlar idi. Bu dürlü hareketden ne gibi mahzurât tevellüd edeceği müstağnî-i arz ve teşrîhdir. Sanırım memurîn-i askeriyemizin umûr-ı İraniye'ye müdahale eylemelerine yeni bir zemin hazırlanması hududdaki şehbenderler ile memurîn-i askeriye beyninde ihtilâf-ı efkârı teşdîd edeceği gibi Rusya ve İran hükûmetlerince arada mevcûd olan sû-i tefehhümâtı tezyîd edeceği bedîhi bir şeydir. Bu son sene içinde İran'daki şehbenderlerimizin başlarına gelen esbâb ve müessirâtı ihtilâfât-ı vâkı'ada aramalıdır. Şehbenderlerimiz hakkında reva görülmüş olan muâmelât-ı gayriyye şehbenderlerimizin nakillerinden ziyade devlet ve millet-i Osmaniyemizin İran'da şeref ve haysiyetine irâs-ı halel ve nakîsa eylemişdir.

Biz gerek İranîlere ve gerek Ruslara karşı İran toprağında bir gözümüz olmadığını İran komiserimiz hakkında hayırhâhlıkdan ayrılmadığımızı daima beyan eylemekde ve

kavlen teminât vermekde isek de ef‘âl ve harekât-ı fiiliyemizle kavlimizin aksini isbât eylemekdeyiz. Şurasını tamamen bilmek ve anlamak gerekdir ki Rusya Devleti İran’da Osmanlıların en küçük bir hareketini bile gözden ayırmamakdadır. Her yerde bir memur-ı hafî bulundurdukdan başka pek çok ashâb-ı nüfûzu dahi birer suretle elde etmeğe muvaffak olmuşdur. Zaten İran asırlardan berü cehl ve taassub içerisinde yuvarlanmış, ahlaksızlıkla mütehammir olmuş olduğundan İran’da cüz’i bir faide-i maddiye uğruna dinini, vatanını, nâmus ve vicdanını satmağa hazır pek çok fedayiler mevcuddur.

Binaenaleyh İran’ın vaziyyet-i hâzırasını Rusya’nın İran’daki nüfûz ve kudretini ve kendi hâl ve vaziyetimizi nazar-ı itibâr ve basîrete alarak biz Osmanlılar’ın orada sâlim ve metin bir hatt-ı hareket ta‘kîb etmekliğimiz ve oralarda muktedir ve azimkâr memurlar bulundurmaklığımız icab eder. Bunun için şehbenderlerimizin vazifeleri artık kat‘iyyen tayin edilmelidir. Şehbenderler memurîn-i askeriyenin te’sir-i nüfûz ve tahakkümünden kurtarılmalıdır. Askerlerimize dahi bir meslek gösterilerek şehbenderlerin ve sefaret-i seniyyenin ma‘lûmâtı lâhık olmaksızın hiçbir tarafa bir hareket ve meşiyyet-i askeriye icra etdirilmemelidir. Hülâsa tedbir ve kiyâset zamanı hulûl eylemişdir. Aksi takdirde Culfa’dan Tebriz’e Reşt’den Tahran’a ve Hemedan’a kadar şoseler ve bir çok kışlalar yapmış olan ve Culfa’dan Tebriz’e kadar bir şimendüfer yolu yapmağa çalışan ve imtiyazât-ı vâsi‘a-i sâireye muvaffakiyetiyle bugün İran’ın mukadderât-ı siyasiyesini pençesinde bulunduran Rusya Devleti ile bir gün bu İran işinden dolayı çarpışmak müsteb‘îd değildir.

Maruzât-ı vâkı‘a-i çâkerâneme bir netice vermek üzere Rus tahşidât-ı hâzırasının Osmanlı-İtalya Muharebesi’ne icra-yı tavassut için değil belki dört seneden berü Osmanlılar tarafından İran toprağında işgal edilen araziden Osmanlıları çıkarmak ve hududu suret-i kat‘iyede tahdîd etdirmek maksadına ibtinâen icra edilmekde olduğu itikâdında bulunduğumun beyanıyla arz-ı ta‘zimât-ı bî-nihâye-i çâkerîye mücâseret eylerim.

Emr u ferman hazret-i men lehu’l-emrindir.

[8 R. 1330] / [27 Mart 1912]

٥

صاوجبلاق شهبندر سابقی محمد راغب بکك ٨ مارت ٣٢٨ تاریخلی راپوری صورتیدر.

بو کونلرده روسیه دولتنك عثمانلی ـ روسی حدودنده تحشیدات عسکریه ده بولندیغی اوراق حوادثده کورلمکده در. عاجزلری برینه قدر صاوجبلاق شهبندرکلنده بولندیغم اثناده آذربایجانك حوالی شمالیه و غربیه سنده سرزده ظهور اولان احوال و وقایعی ایچیه تدقیق ایلمش اولدیغمدن تحشیدات واقعه مناسبتیله مقدما حوزه اداره م داخلنده جریان ایلمش اولان بعض وقعه لری بوراده ذکر و تعداد ایدرك بعض ملاحظات ناچیزه مك عرض و بیانی وجیه دن عد ایلیرم.

معلوم عالی اطفالری اولدیغی اوزره ایرانده اعلان مشروطیت بو بدبخت مملکتك فلاکت حاضره سنی تسریع و تشدیددن بشقه بر شبه یارامامشدر. ایران حریتپرورلرینك اکثریسی قفقاسیه فابریقه لرنده چالیشرکن قولاقلری روسی سوسیالیست ترانه لریله طولمش اولان ستارخان کبی بر طاقم عمله جهله دن و یاخود بصیر السلطنه کبی شاه مخلوعك سلسله غدر و اعتساف اوغرامقله غرض و انتقام سودانه قالمش بولنان بر طاقم زنکین فسده دن عبارتدر. بونلرك ایچنده هیچ بر متفکر، منور صاحب افتخار بر صمیمکار بولمدیغندن شقاوت اختلال و اغتشاش مملکتی بستون قاپلامشدر. بزدن دها اولی ایرانده تجلی ایدن مشروطیت روسیه دن دها زیاده حکومت مطلقه عثمانیه یی و بالتخصیص محل استبداد بولنان سلطان حمیدی اندیشه یه دوشورمشدی. ایشته بو اندیشه سائقه سیله درکه سلطان حمید ایران مشروطیتی عظیم

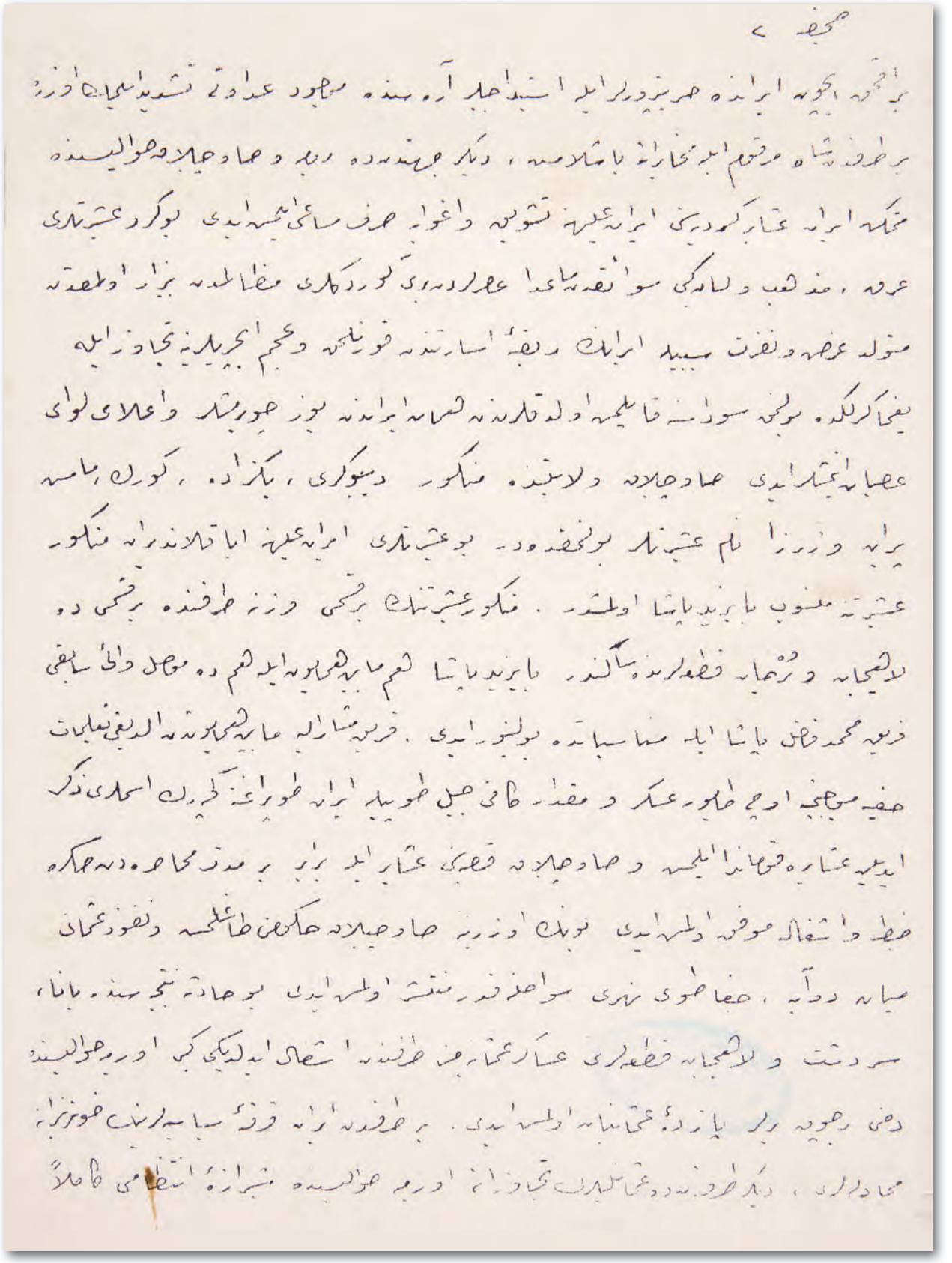

صحیفه ۲

محل المحیه اولدیغندن روسیه دولتی کندی تبعه‌سی وجهوده و مناضی محافظه‌یه‌سنه اوقت
رویه‌یه برمقدار عسکر سوق المحیه‌ایدی .
روسیه دولتی برعداوتدر ایله حقه برودد ایلیکده اولدیغی اهل سیاسیک متحالیک ایچون
انظاریده مسئولیت اختلالات داخلیه‌ی فرصت اتخاذ ایدرک برطرفدن قفقاسیه‌لی کورجی
وارمنی اخلاطیلر مفسدینی ایله عصیان و تحریک و تشجیع و ادامه ده شاه محمد علی بک
عنناً محمد بولی اوغلی . اوه‌لرده عثمانلیلر ایله طوغری تخلف محاربه ایلدوکلرنده
دولم ایلیکدن روسیه یوقا مساعد اولمه‌یندی . حکومت ایرانیه حقوق عثمانیه‌یه رعایتسزلی
ایندردی یولنک اوزرینه روسیه . مخالط رفیقیسنه تشابل ایدرک حدود تعیه‌ایدلسه
اولدیغندن مسئولدر و لاجرم ایرانه قطعه‌لرنده عساکر عثمانیه‌نک چکلمه قرار ویرلسه‌ایدی .
او اثناده اوردوی عثمانیه مالکدونیا مسئله‌سی رضی علولرنک اوردوی دهاجه
روسیه‌یی زیاده‌سیله اشغال ایلیکده‌ایدی . ایشته اوقتمدر یعنی بوندن درت سنه اول
ایدیکه روسیه دیپلوماسیسنک برثمره موفقیتی اولمرده روسی وانکلز حکومتلری بنیه .
یره وال .. ده ملاقاته واقع اولمه‌ایدی برملاقاته ایرانه‌لر مالکدونیانک
مقدرات سیاسیه‌سی تعیه ایدیورلدی . مشروطیت عثمانیه‌نک اعلانیله مالکدونیا مسئله‌سی
باصدیرلمه‌یوب ایرانه حقنده آمال و تصورات منافقی اولمه‌ایدی اوزمان عاجزلری
باعلم باسه شهیدکلی اوغلی علاوه‌ده مأمورینک حضورنده وکالةً ایفا ایلیکده اولدیغندن
روسیه‌نک تداخلندن حذر اولسه و الده اینکلیز سفارتخانه‌سی ارضروم قونسولخانه‌سی

صوفیه ٤

سلطانم استعلام ایلیه ایدم . دیمیش سرحدلرمزده یرسوز سفری صنی یاپاده وقایعی
شهرلیلره یاپیلان معلومات وردوایلیه یکی وضع اولنابیله بیله ایدیه استعلام اوزرینه
جواب ورمه وقتی وزیرلری جهه صدراعظم اولاشه و تردد نلقی ایدیله ایده . وایه
واردقدم ولایتلرک وضع آریکه اجرا ایدیله تحقیقات یتمیسنه . حقیقتحال اکلاشیلمه وجهله
دیه یزدیرمه تشبثات لازمه ایفا ایدیله ایدی . دیمیه دولتی عثمانیلرایله عثمانلی
حدودلرنده مکاتبه عثمانیه تحشیدات اجرا ایدیلکده اولدیغی بیان کندیسی ده . بوحقیقت سفارتخانه
تحریراتندن اولدیغی جواباً بیان ایلیه اولدیغندن عثمانلی طرفنده اولیوله . تداریک ایدیلدیغی رأی العین
مشاهده ایدیلدیکندن دیمیه جانبندن ایکی طرفلک بابنده طرفلرنده مساعده
وسیله بولونمق حصولی تمنیه ایدیلمه ایدی . باخصوص دیدیکم معلومات صدراعظم افندی
وخارجیه ناظری نوشیروانلو مشارالیه نظرنده دخی اولمه ایدی . انقلاب عثمانیلک وقوعه
گلدیکی نه حدی دشمنلری وقایعه برم طرفنده بعلاوه غیرتدارانه حمیت وفی اشتراک ایلیکله
عثمانلی نامی آدیاجانیله سیماک طرفلرنه یاپیلمه ایدی انقلابدن مقدم دیمیده منعقد
مختلط قونفرانسده طرفنده دیمیه قراره توفیقاً بعلاوه موقع عثمانیلرک طرفنده تخلیه ایدی
اجله صادر اولنه و دیمیه اره سنده وقوع وقوعه یاپه عشرتی ایله مکالمه اولاره سولدوزه
قطعی مذکوره قونفرانسه ایراده طرفنده براقدیغی حالده قطعه مزبوره بانک مرکزی بولنانه
دیمیه نقده بر طاقیه دیمیه بر یکیه مضبع وفی یکدیگره دیمیه بر
طاقیه عثمانیه نقده بر بقایه طاغ طوبی آقاه اولدیغی کبی لاقیدانه قطعه سنده

صحیفه ۵

طابه بیوه قریه سنده ده قوهٔ عسکریه تزید ایدلمشدر. دلوبنده شفه روانیدر
ایله بغداده قدر اوه سنده بر تلغراف خطی تأسیس اولنمشدر. بوکره تشکیلده، قوتلرده
روسیه قونسولخانه اولدیغندن حاد جیلده خطیفید سولدوز قطعه سنه الی طوپ اطلری
کیفی ناظر سابق رفعتلو پاشادن استیضاح اولنمش وباپای شایان بر جواب وارد معلومات
یکیدن موقوف اولدیغی جواباً بیلدیرمشدر. حین عسکریه بونلره آلتفا اجنبیلک سودیشت
و بابا قطعه لری بر طابور و بر حماد قطعه سنك اسکی بغداد نام قریه دن
قزل رفدنه مکلف بر مفرزهٔ عسکریه سوق واعزام اولنمشدر. و او آره لق واسطه سیله
بشیوز نفردن مرکب بر سواری مفرزه سی سولدوز طرفلرنه اعزای مقدر ایلمشدر. بونلرده
ایدی. بالاخره حاد جیلده وکرمانشاه شهبندرخانه لرینك محافظه سی ایچون. بر رمالارم
قوماندانلغنده بیلی نفر سواریدن مرکب بر مفرزه دخی مذکور شهبندرخانه لره گوندیلمشدر ایدی.
کیسه طاوه نلرك اواسط خزیران (۱۲۷۶) حدود قوهستانی اطرافنه جلالی رؤسادن
سولدوز قطعه سنه کلدکلری حالده کندیلرینه گوندیلدکلرده بر خصوصت ظهور ندن، حاد جیلده
حضرتلرینك بر موقع عسکری اولمق اعتباریله زیر اشغاله آلتفی حالده بیلدیرمشدر ایدی
سولدوز، بوسودیشت و بابا قطعه لری بر عسکری اداره مکلف مأموری
بولنمیه لقدن اداره مکلفه مأمور ایدیلمه یوب مأمور عسکریه عسکر محافظه سنه قونمشدر. قونسولخانه
و تلغرافات محافظه سنه و اطباء فالفقدانه عسکر گوندیلمه سی موقعنده و دگر اولمه ایدی
حیوگه عسکر گوندیلدیکی تقدیرده شفه یه اداره گوندیلمه شفه رجعیات بیلمه اولدیغندن
اداره یه خبر ویلدکده الفت ایده مه مشلرایدی.

صحیفه ٦

رؤسا حضرات قاعدهٔ مساوات تامهٔ آنلرك افراد رعایا اولدقلرینی
کسر دنقطان و مناقشه تحریری احتمال ایلمکله بویله کوپك اسباب بناءً رؤسای عشایر
حاضرات عثمانیه دن محمود اولماسنه باشلامشلر ایدی . بو صورتله اولده مامور عشایر
منصوب مشهور سرکرده حمزه آغا ده بر طاقم قوملر ایله اوزرینه وقتیله مشار علیه و
قتلمش ایدی سولدوز قضاسنده رشید السلطنه و محمد پاشا قریه حسن علی خانه کیدن
ذی نفوز بعض اعالی حضرات جرد تاجیه و حسنای قریه سنده بایپراغی نام سرکرده نك
اوزرینه برکیاشنك قوماندهسی التنده بر طاقم عسکر سوقه اولندقده بایپراغی نك
ایکی آدمی قتل و اسلاف و کندیسی اوغلیله بر یره تحت الحفظ کرکوکه سوقه اولنمشلر
معاملات احداثه کری طوریلمیوب ایدی فقط بایاده عشیرتنك قضیه یه دخالتنه رضا
ویرمیه جکی اسناد سنده حکمه بنا کارل اولنه رق بشقه شعبی المذهب بر قبیله رؤسای
عثمانیلرك معاملات واقعه لرینه قوه المعاونه دیکر اولدقلرینه بیلدیرمك کبی قره آغا
ده ، میاندوآب ، مراغه و تبریز طرفلرنده عثمانیلر علیهنده تقویاتنه
باشلامشلر وحتی ده حالله اکتفا ایدرك بوتحکمدن بوبابده مخابرات کثیره جاریه ایلمکله
جانب نظارت سنیه دن بو بایپراغی مسئله سنده مخابرات کثیره جاریه ایلمکله
حاضرلك استعفانامی اوزرینه — حاجی جلادت نقطه سنده اوجاقلی حکمدار — تبدیل ایدیلمه
سولدوز اداره سنه مامور بولنمش یوسف ضیا بك حضرتلری رؤسای جرد تاجیه
ایله کلیتا اجنبك حضاوی نظری کلدیکندن میاندوآب قضه سنه مضاف طالاوه
دیکر آلتی قریه اوزرینه وقتی قوه کندیسه برکیه برسوای مقرری اعزام اینمه ایدی .

صحیفه ۸

وظیفه اجدی حدودی محافظه ایدر لعرایی عرضنده وقوع بولمیه جغاوزای منع ایلمک وکمبه
حدود مسائلدندر. بره نسخه اولمیه وثائقه و اولدیغی حاقده لدی المقتضه عبارت بولنمه اقتضا
ایلدیکی حالده موضوع حدود قوطوری ۲۶ طاوشان تاریخلی مکتوبمزی معیتنده برملاحظه
واده بیورلمغله سوای بولندیغی حالده اولدیغی وجهیله اوغرامسه و
بوزلمامسی وحدود شهرزوری سعدت پاشا یه برلکده کوبا بزیاسه شهرزوری
انوریک انضمام موافقیله حوالی طرفنده بره قدر گیتمدی. فیسه بک تحیلات
سیاسیه سی بزی حوالیسنده موجود بتعمایه مزی عجم و رجال عائله قاچاقی حس ایدرلک ایدی
حالبوکه بوحس وتأثر علیهنده نتیجه گیتمه ایدی حتی حوالی بولنده گلنبی ومعیتی افرادی
روسی عسکری طرفنده توقیف ایدلمه ایدی وقعه ده تلغرافخانه جواب ایدیه یاسه شهرزوری
انوریک روسی حمایه قونسلوسنه و والی عمومی بغدادلغنه چاپه بولنمه اولدیغندن
حوالی قوطوسی بره قدر گیتمکله مساعده ایدلمشدر. بو وقعه مؤسف تلغراف حوزیله
تمامیله اطلاع وحوالیه، تاعشرین ایلولنه قدر انقطاعی ایلمکله شرف واعتبارمزی
تزلزله اوغرامه ایدی. بعده فیسه بک بره نه صادر اولدیغنه کلمه ویرمه
برلکده قالدیغندن حاله سولدوزه گیتمه ایدی حدود قوطوسی اذربایجانه قطعیتله
تعلق ایتدیکندن حاله سلماس تا بره قدر گیتمش یاخود تفرقات و روسلرک
شبه وتردداتی تزیید ایلمک مثلو سوء نتایج وتأثراتی موجب اولمشدر. رجعتیله
سولدوزه گلنجیه یاسه اوده شاه نخلوفک برادری سالار الدوله بولمشدر.

صحیفه ۹

سالار الدوله کرمانشاه دسیسه بینده واقع اولوب شاه ایلی حاکمی اولوب بوینده
ایکی سنه اول فرقهٔ مشروطیت طرفندن لغزیت قرهقویه اوغرادیغندن ترک وطن ایتمه
دستبیل قیلنمش بر مدت اورادا بولندقدن صکره سلانیک طرفنه درسعادته
دلو یاورده رضی داده صیفه ایله طوپراغه تکرار دخول ایتمه ایدی. سالار الدوله
اولدیغی کوشکده صکره رضه طرفنه کیدیب وفقط اورده بیوک برایله
کوره مدیکندن مرکوار و دخول تواجیسنده بولنجیغنه داورده رضی سولدوز.
کاکسه ایدی کندی قوماندهٔ رضه با طرفندن خود العاده. مظهر حسن قبول وحمایه اولدیغی
جهتله کنه ایدی سالار الدوله سولدوزه بر درویش قیافتنده کلدیکی زمان کوباکندی
احوال اسلامی تفتیشه وتدقیقه مأموراً سیاحت ایتمه بر شهزادهٔ عثمانی اولدیغی تخمین
سویلمه. سالار الدوله سولدوزه کوردیکی خدمت وعایتدن استفاده ایله
مناسبتی تأمین ایتمه باشیدیغی، مأمور عشایرینی قره داغ ویرانه عشایرینی
محمد امین آغالرله بیلای مناسبات ایدرك کندیسنك ایراده مشروطیت متدینه سی برنجی
عثمانیلرك معاونتله قوتلی بر حکومت مطلقهٔ اسلامیه تأسیس و دولتلری دیار اسلامیه
طرد واخراجی ایده جکی بیانیله عشایرك کندیسنه التحاقنی تکلیف ایلمه و طرفندن ده
قره باباده عشایرینه اغالریله حضوراً کوریشه رك عثمانیلرك اورده بولنمه جکندن
بحثله عثمانلی علیهنه تحریك و تشویقده بولنمشدر. سولدوزه دلوجیابه حواله ایتمه بر
درویشك طولاشمقده اولدیغی ایتیدیکی بر دسیسه ایله بالذات اول حواله کیدرك

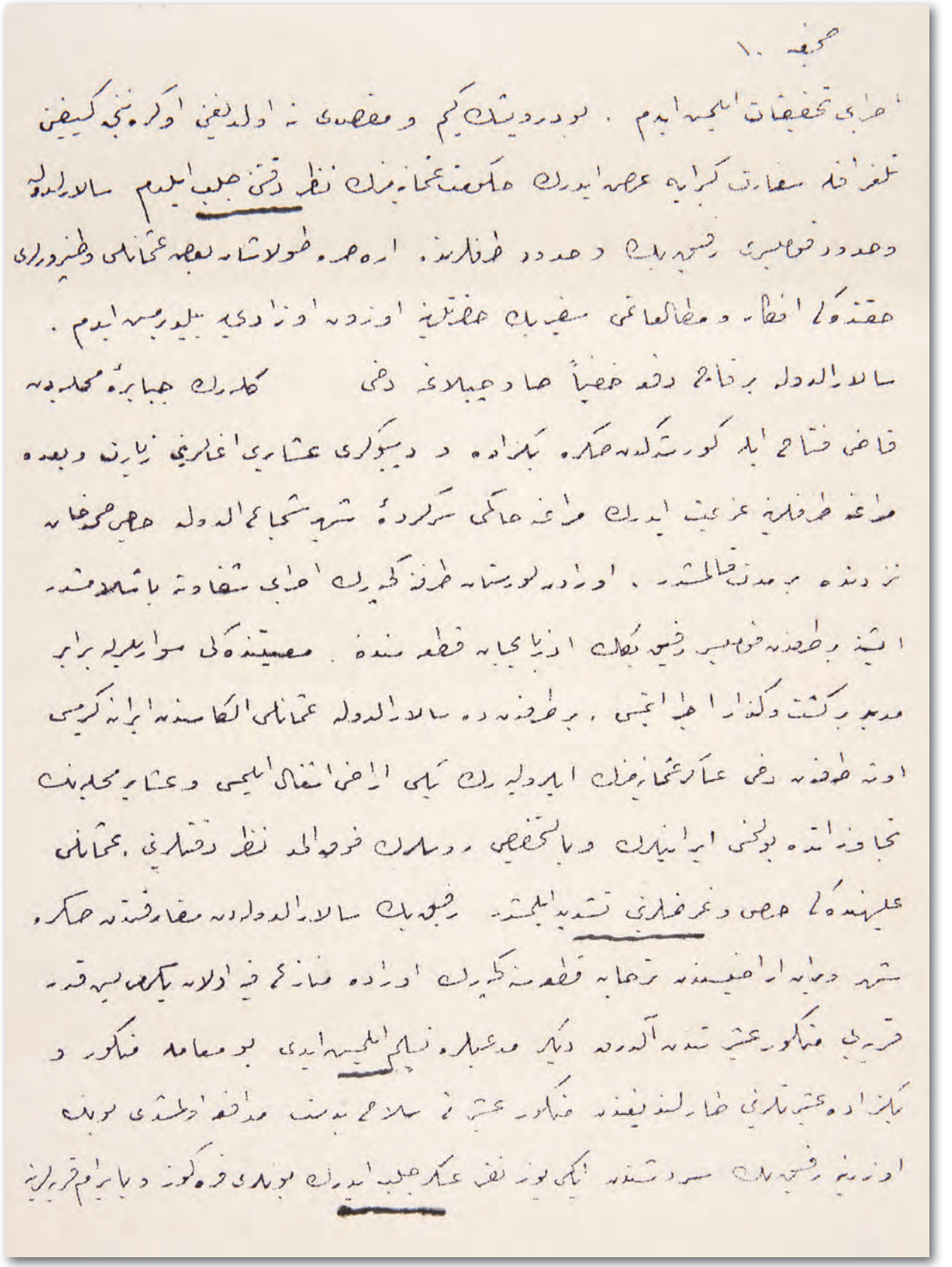

صحیفه ۱۱

صحیفه ۱۷

... شریف ، دستگاه عثمانلی طائفی برآدم هادجیلاقه وای گوندیلمه ایدی بعدالسلطنه
هادجیلاق بیه یوزسواری و اول مقدار پیاده ایله مواجهه ایلگده برطاقم نائبین حضوره
گوی صالدیلر اوبابدردی یوصوندیلر فلون عامری عثمانلیلردن ترید ایدیلر و اول حوالیده
نفوذ عثمانلیلر فرصه ایستدی فرصه یابه و مکوره عثمانلی علیهنه فالدیرمغه چالشدی
و تاصوبه عثمانلی برمقدار عسکرلک اعزام وضی برزده ایقمه ایدی وای مصالحه
هادجیلاغه گلدیده دفعا اولجه تبریزه بیه شهبندی اوزیکده آدیلغم برگوندیه بعدالسلطنه
متضمنده محلیده قاضی قضاع وضابط علی بک توقیف وتأدیه مأمور اولدیلری بیلدیکدن صکره
معاودتله بولطاغم توقیف اولونمایدی بویله برتوقیف جرت وتردی موجب اولمایدی .
چونکه بوایکی شخص آدملری برردی کمیسی عرضنده تأدیب وتوقیفی عثمانلیلرجه اوزرینه
سوء تأثیر حاصل ایدرك وضعیت سیاسیه مختل اولمیه بوسبیه عاجزانه بوخصوصده
بیطرف قالدم بو یطاغم بعدالسلطنه جرأتی فرصه ایدی قاضی قضاع اطرافنده کی
عشایری والیلك علیهنه تحریك ایلگده وای ایکی آی قدر اجرای حکومتدن عاجز .
عودتی مجبور اولمایدی بعدالسلطنه عثمانلی علیهنده اساسلی براسبابا مالک هادجیلاقده
مقاومت ایدرکه قاضی قضاع ایله کورشمه وبعده مواجهه ایله قاضی مرقومی آلدیرمغه عثمانلی
علیهنه حرکته سالار الدوله هادجیلاقده غیبوبت ایلگده اوچ ماه صکره قاضی قضاع
برطاقم کرد سواریسی تحویلاتیله دیار روسای مستبدهسنه برگده مزاغه حاکمی مصالح
شجاع الدوله نك اردوسنه التحاقیله و مکو حاکمی وضی برگده اولدیغی حالده بزی محاصره
کیتدی .

صحیفه ۱۲

عشایر کردیهٔ ایرانیه بزه متمایل کبی کورنمکده ایسه‌لرده حقیقت حالده قارشولرنده قوتلی بر حکومت
رسمی بر نفوذ و قدرت ایسته‌مزلر و بنهم شکل اداره‌مزدن محتوی قالمدقلرندن کوچک بر تشویق
اوزرینه علیهمزه دونمکه مستعددرلر

روسیه دولتی بر ایکی سنه‌دن بری (تاکید و قابریقه‌سی) معمولاتی دیه اوچ و بایسه انداختلی
بر طاقم ماوزرلری عشایر آره‌سنه سوق ایلمکده اولوب بو ماوزرلرک بر دارنی حره‌سنه
کوره قرق لیرایه قدر حاتلمقده‌در روسیه بو صورتله هم تجارةً بر فائده تأمین و هم ده
عشایری تدریجاً تسلیح ایلمکده‌در اگر بوکبی تسلیحاتدن کندنجه بر محذور اولسه‌یدی بویله بر تجارتی منع
ایلمیی طبیعی ایدی

عاجزلری حاوجیبلاقده ایکن باش شهبندر انوریکدن کلن بر تحریرانده کندیسنک ایران حدود
مسائلی حقنده حدود قومیسیونی مساعی مشترکه ایفاسنه مأمور ایدلدیکی و شهبندرخانه‌لر معیتنده
بولنان سواری مفرزه‌لرینک قوماندالری دخی موصی الیه رفیق بک عهده‌سنه تودیع قلندیغی بیلدیرلمش
اولدیغی کبی رفیق بک طرفندن مفرزه ضابطلرینه کوندریلن محرراتده دخی خصوص مذکور آیریجه
تبلیغ اولنمش ایدی بو صورتله شهبندرخانه‌لرمزی محافظةً ایران الکاسنده بولندیرمقده اولدیغمز
مفارزه عسکریه شهبندرلرک تحت نفوذندن چیقه‌رق مستقل بر وضع و حال المشلر ایدی بو درلو
حرکتدن نه کبی محذورات توالد ایده‌جکی مستغنی عرض و تشریحدر حالبوکه مأمورین عسکریه‌مزک
امور ایرانیه‌یه مداخله ایلملرینه یکی بر زمین حاضرلنمش حدود ده‌کی شهبندرلر ایله مأمورین عسکریه
بیننده اختلاف افکاری تشدید ایده‌جکی کبی روسیه و ایران حکومتلرنجه آره‌ده موجود اولان سوی

صحیفه ۱۴

... تعرضات نه سبب اولمه جای بحث بر شبه یوقدر. بو حوالی ده ایکنجی شهزاده نک
نابیاه قلمه اسباب و مؤثرات اخلاقیه واقعدر. آنلرده شهزاده نک عفت، وفا
کوریلمیوب کرلیه اولمه معاملات غریبه شهزاده نک نفاریه زیاده دولت و ملت عثمانیه نک
ایراده شرف و حیثیتنه ایراث خلل و نقصان ایتمشدر.

بو کون ایرانیلرده کرک رسمیات جاریه ایراد ایدرکن کرک اولدقلری ایرانیلرله
صحبتده خیلی اختلاط ایدرلر ایسه ده نه یاپیلیکی ایچون ایرانیلرک دقت و تأملاتی درجه لرینی
اعلا و معاذ الله دولتلرینه عکس ایتمکده در. شو ایکی تماماً بیلدیکم و کوردیکم
کرکدر که ده ولی ایراده عثمانلیلرک اک کوچک بر کلمه یه کوزلرینی آچمامغه در.
لهذا بر مأموریتی اولنیرا قدمه باشلمغه یا خود اصحاب نفوذی دخی برخورنده اولدقلری
اچون موفق اولمشدر. دائماً ایرانیلرک عملرنده بری عجل و تعصب ایچرسنده بولندقلرندن
متحیر اولمه ایراده جدی برفائده مادیه و غیریه دینی و ملی ناموسی و
وجدانی طاغه حاضر بیلیه جوده (فدایلر) موجوددر.

بناءعلیه ایرانلی وضعیت حاضره سی ده نظر ایراده نفوذ و قدرتی و کندی حال
و شغلی نظر اعتباره آلنده بر عثمانلیدن اوندن یالم و منه بر حرکت
نصب ایچون کلدکلری دوشونولنده مغلوب و مأیوس اولنیرمغلوب ایچون ایدی. بونک
ایچون شهزادلرک و ایرانلی آرتق قطعیاً نصیب ایدیلمیه شهزاده مأیوس اولدقلرینک
تأثیر نفوذ و کلمه سنه قویتا یلیه جکلرنده و ملت کوزیدن شهزادلرک و

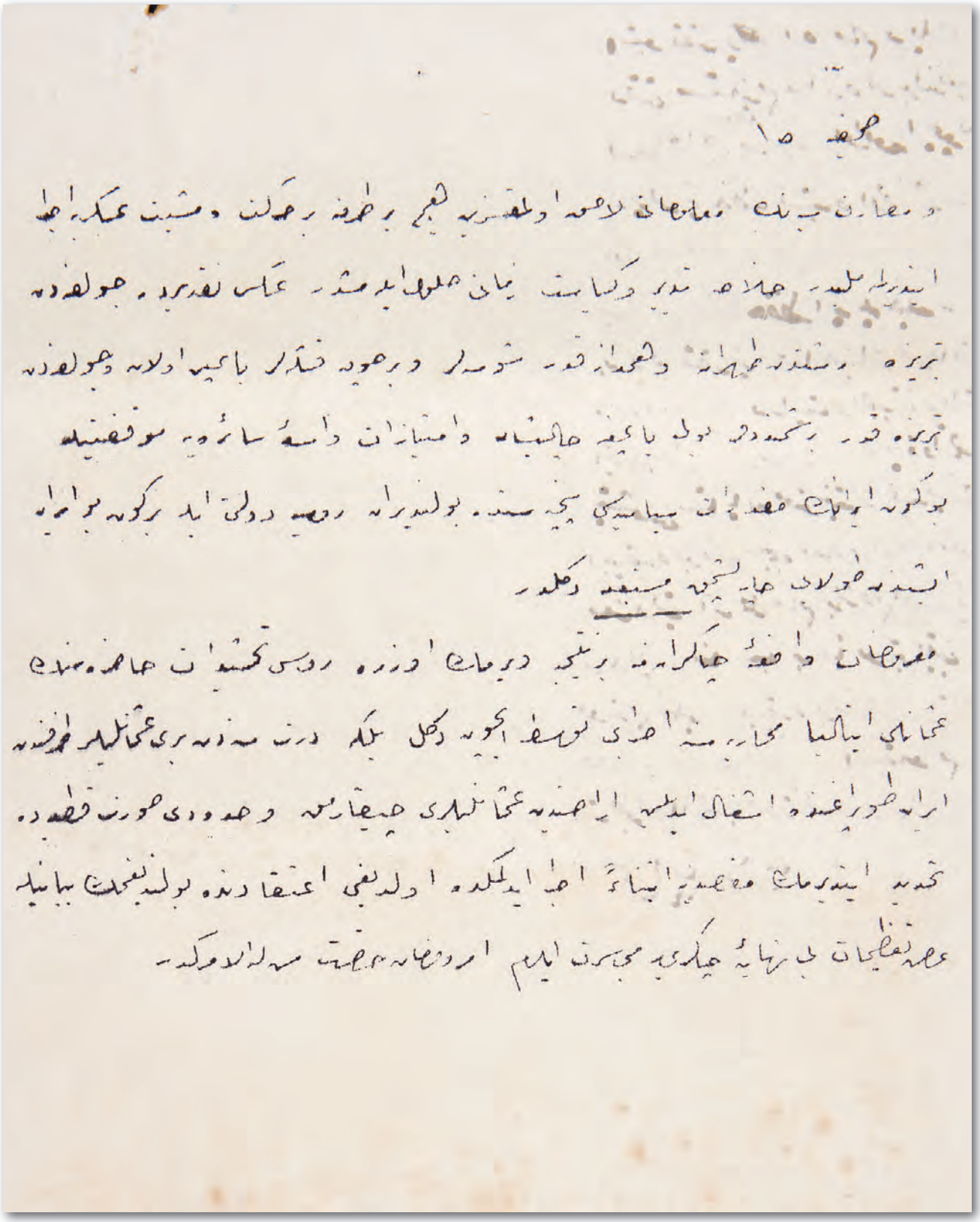

A. MKT. MHM, 745/37

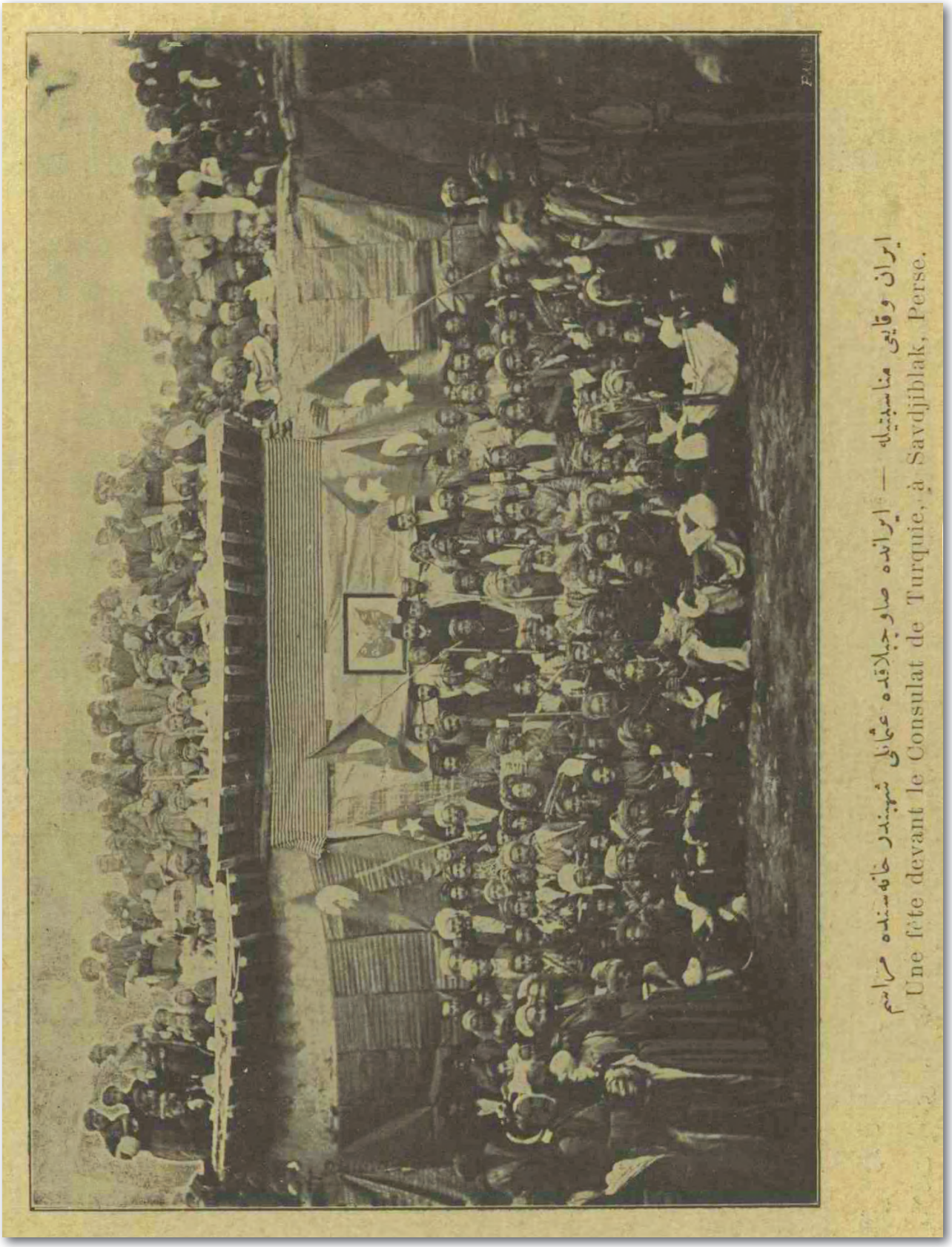

Resim 81: Savuçbulak'da Osmanlı Şehbenderhanesi'nde merasim

106

İSTANBUL'DAKİ ELÇİLİK BİNASININ YANINDAKİ ARSANIN İRAN'A DEVREDİLDİĞİNE DAİR MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

İstanbul'daki İran elçilik binasına bitişik olan arsanın elçiliğe devredilmesi Padişah'ın emri olduğundan Maliye ve Vakıflar idaresi arasında ilhak işlemlerinin tamamlanması

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsus Zabıt Varakasıdır

1 Cemâziyelâhir [1]331 / 26 Mart [1]329

Hülâsa-i Meâli

İran Sefarethânesi'ne muttasıl olub bedeli Hazine-i Maliye'den Evkâf-ı Hümayun Hazinesi'ne te'diye olunmak üzere sefarethâneye ilhâkı Meclis-i Vükelâ kararıyla bi'l-istîzân irade-i seniyye-i hazret-i Padişahî iktizâ-yı âlîsinden bulunan arsaya he'yet-i tahminiye tarafından takdîr edilen kıymet ile harc-ı ferağ ve sâire için muktezi dört yüz doksan beş bin yüz otuz sekiz guruşun masârif-i gayr-ı melhûza tertibinden tesviyesi kâbil olmadığına dair Maliye Nezâreti makamından mürsel 1 Cemâziyelevvel sene [1]330 / 5 Mayıs sene [1]328 tarihli tezkire okundu.

Kararı

Mahlûlen cihet-i vakfa aid olan bu arsanın İran Sefarethânesi'ne devletce ihdâ olunduğu vakit bedelinin takdîriyle Hazine-i Evkâf'a tesviyesi lâzım gelir iken ol vakit tesvîye edilmemiş olmasına ve bu bedelin Hazine-i Mâliye'den Evkâf'a verilecek düyûn-ı gayr-ı muntazama meyânına idhali lâzımgelmesine binâen arsanın muamele-i resmiyesinin icrâsı ve İran Sefarethânesi'nin temâdi eden müracaatının kat'ı zımnında ta'ayyün eden bedeliyle harc-ı ferağ ve sâire için müktezî dört yüz doksan beş bin yüz otuz sekiz guruşun Hazine-i Evkâf'ın Hazine-i Maliye'de alacağı olan düyûn meyânında düyûn-ı gayr-ı muntazamaya idhali tensib olunduğundan ifa-yı muktezasının Maliye ve Evkâf-ı Hümayun nezâretlerine tebliği ve Hariciye Nezâreti'ne malûmat itâsı tezekkür kılındı.

[8 Mayıs 1913][3]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

3 Metnin orijinalinin tarihlemesinde yanlışlık vardır.

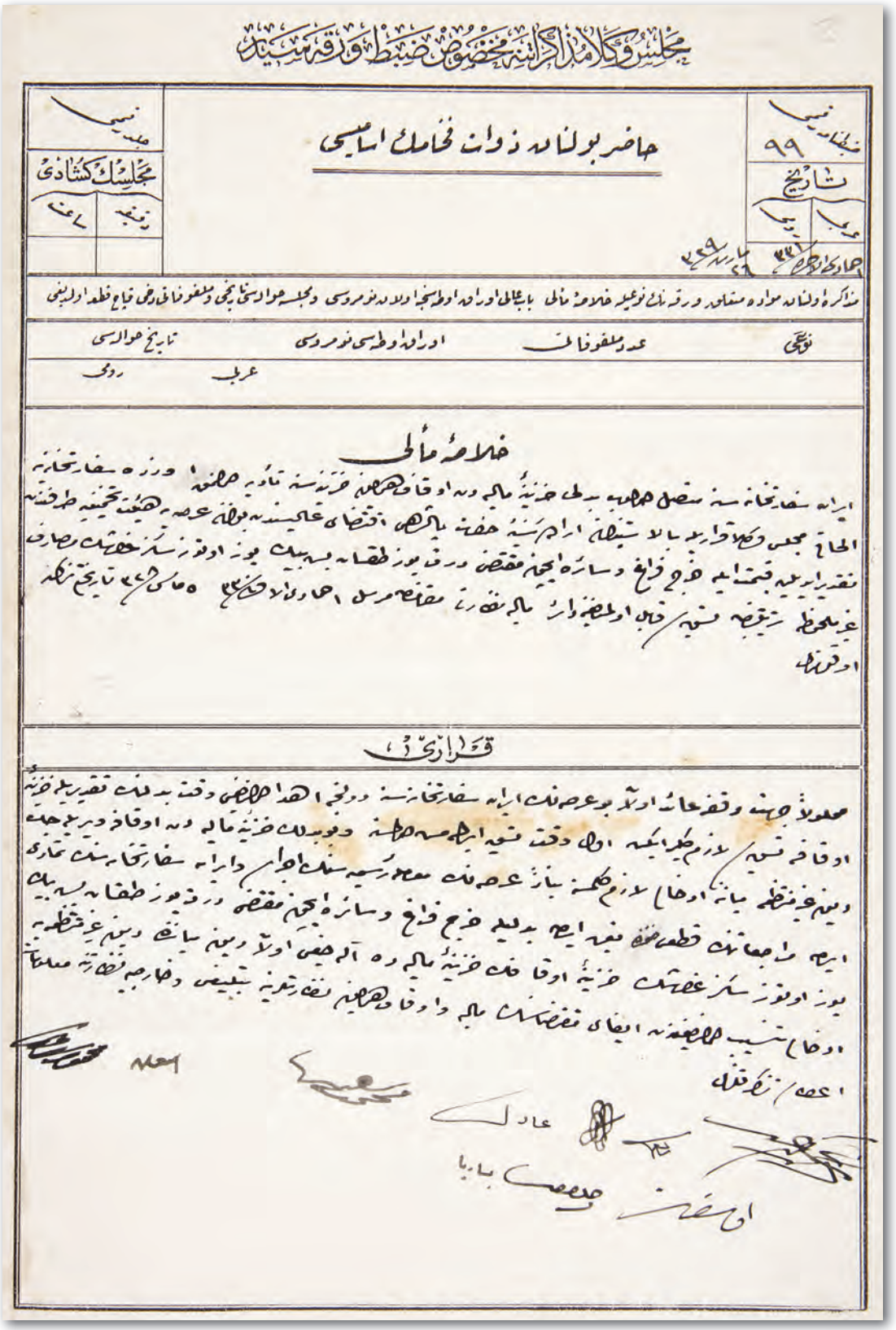

مجلس وکلای مذاکراتی مخصوص ضبط اوراقی

حاضر بولنانلر ذوات محترمك اسامیسی

نمره ۹۹

تاریخ

مجلس کشادی

مذاکره اولنانلر مواده متعلق ورقه نك نوعیله خلاصه مآلی بابعالی اوراده اوقاف سنجاق اولدیغی تحریر ومجلس حوالسنده تحریری ومفوضاتی وجه اوزره قطعه اولدیغی

نوعی	عدد ومفوضاتی	اوراده اوقافی نومروسی	تاریخ حوالسی
عربی	روحی		

خلاصه مآلی

ایران سفارتخانه سنه متصل مرحوم یوسف خزینه مالیه ویه اوقافندن قرق سنه تاریخیله تاریخ ورزه سفارتخانه الحاق مجلس وکلای دیوانه بالا سبقله اراضی مذکوره اقتضای عاجزانه بولنه عرض تحقیقه طرفندن تقدیر اولنه قیمتایله خزینه مالیه ویه اوقافندن مقتضی ورق بوزطفایه بیک بوز اوقوز سکز غروشك وصارف غیر ملحوظه زیاده قیمتایله خزینه مالیه ویه اوقافندن مقتضی مرسل اعلاموداد ۵ مالی تاریخ نمره

قرار تاریخی

معروضات وجهنه وقفیاتك اوتلو بوغرصنك ایران سفارتخانه سنه دولجه الحاقلرینه دائر تقدیر خزینه اوقاف نسبه لازم طرابلسه اول وقت نسبه ایله مرحوم یوسف خزینه مالیه ویه اوقافندن بیع وجهیله ویرمه غیر ملحوظه بیانه اوفق کلمکله بابعالی سفارتخانه سنك اجرای دایره سفارتخانه سنك عماری ایچه راجعاتنك قطعیاتنه نظرا ایچه بدلیله خزینه مالیه ویه اوقافندن مقتضی ورق بوزطفایه بیک بوز اوقوز سکز غروشك خزینه اوقاف خزینه مالیه ویه آلوجهیله اولدیغی ویرمه بیانه ویرمه غیر ملحوظه اوفاق تنسیب ملحوظه نه ابقای نفوسکله مالیه واوقاف حصه نقد خزینه تنسیبی وخارجه نقدیه مصلحتا اعضادن نظر قلندی

عادل

MV, 176/2

107

RUSYA İLE İNGİLTERE ARASINDAKİ MÜZAKERELERİN BAŞLICA KONUSUNUN İRAN'DAKİ PETROL İMTİYAZI OLDUĞUNA DAİR

İran Hükûmeti'nin Rusya'ya verdiği nota ile talep ettiği hususlardan Azerbaycan'ın Rus askerinden tahliye isteğini kabul ettiremediği, Rusya ile İngiltere arasında gerçekleşen görüşmelerdeki konuların başında İran'daki petrol imtiyazı meselesinin geldiği

Bâbıâli
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Mühimme Kalemi
Aded: 52783/1068

Hülâsa: *İran'ın Rusya notası ve cevabı hakkında*

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İran Hariciye Nâzırı'nın Şah'ın merâsim-i tetevvüciyesini vesile ittihâz ederek Rusya Hükûmeti'ne -İngiltere'nin müzâheretiyle- verdiği gayr-i mümzâ notadan 17 Ağustos sene [1]330 tarihli ve 1056 numaralı tezkire-i senâverânemde bahsetmiş idim. Petersburg Sefareti'nden aldığım malûmata nazaran İran Hükûmeti'nin bu nota ile vâki olan dört talebinden üçünü Petersburg kabinesi kabul edip dördüncü talebe yani Azerbaycan'ın Rusya askerinden tahliyesi maddesine gelince jandarmanın bu havalide temin-i intizam ve asayişe kâdir bir halde olmadığından muhafaza-i emniyet ile tebaasının vikâye-i hukukları için orada askerini ibkâ edeceğini bildirmiş. Bundan mâadâ Rusya Hükûmeti Urmiye Gölü'nde seyr ü sefâin imtiyazını istemiş. İran Hükûmeti Rusya'nın bu talebinin is'âfını ve Azerbaycan'dan Rus asâkirinin çekilmesine ta'lîk ve Kazak asâkiri mevcudunun tezyîdini kabul etmiş ise Rusya Azerbaycan'da askeri tutmak hususunda ısrar etmekde imiş.

Rusya ile İngiltere arasında cereyan eden İran'a müteallik müzakerâta mevzû olan mesâilden biri, malum olduğu üzere, petrol imtiyazı meselesidir. Müteveffâ Muzafferüddin Şah'ın Londra'ya seyahati esnasında yani 1901'de İran Hükûmeti İngiltere Kabinesi'nin talebi üzerine bütün İran'da petrol imtiyazını İngiltere'ye vermiş idi. Fahreddin Bey, İngiltere'nin bu imtiyazdan bi'l-istifade İngilizlerin kâffe-i memâlik-i İraniye'de yani hem İngiliz hem de Rus mıntıkalarında ve bî-taraf mıntıkada mevcud bi'l-cümle petrol menâbi'ine vaz'-ı yed etmesinden Rusların korkduklarını iş'âr ediyor. Rivayet olunduğuna göre İran kabinesi İngiltere ile Rusya'nın İran'a müteallikan akd etdikleri kâffe-i suver-i tesviye evvel be-evvel Hükûmet-i Şahiye'ye tebliğ ve muvafakati tahsil olunmadıkca keen lem yekün addedileceğini ve devleteyn-i mezkûreteyne bildirilmiş imiş. Malumât-ı aliyyeleri hâsıl olmak üzere beyâna ibtidâr kılındı, efendim.

Fî 30 Ramazan sene [1]332 / fî 9 Ağustos sene [1]330 / [22 Ağustos 1914]

Hariciye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyasiye Müdür-i Umumisi
Ahmed Reşid

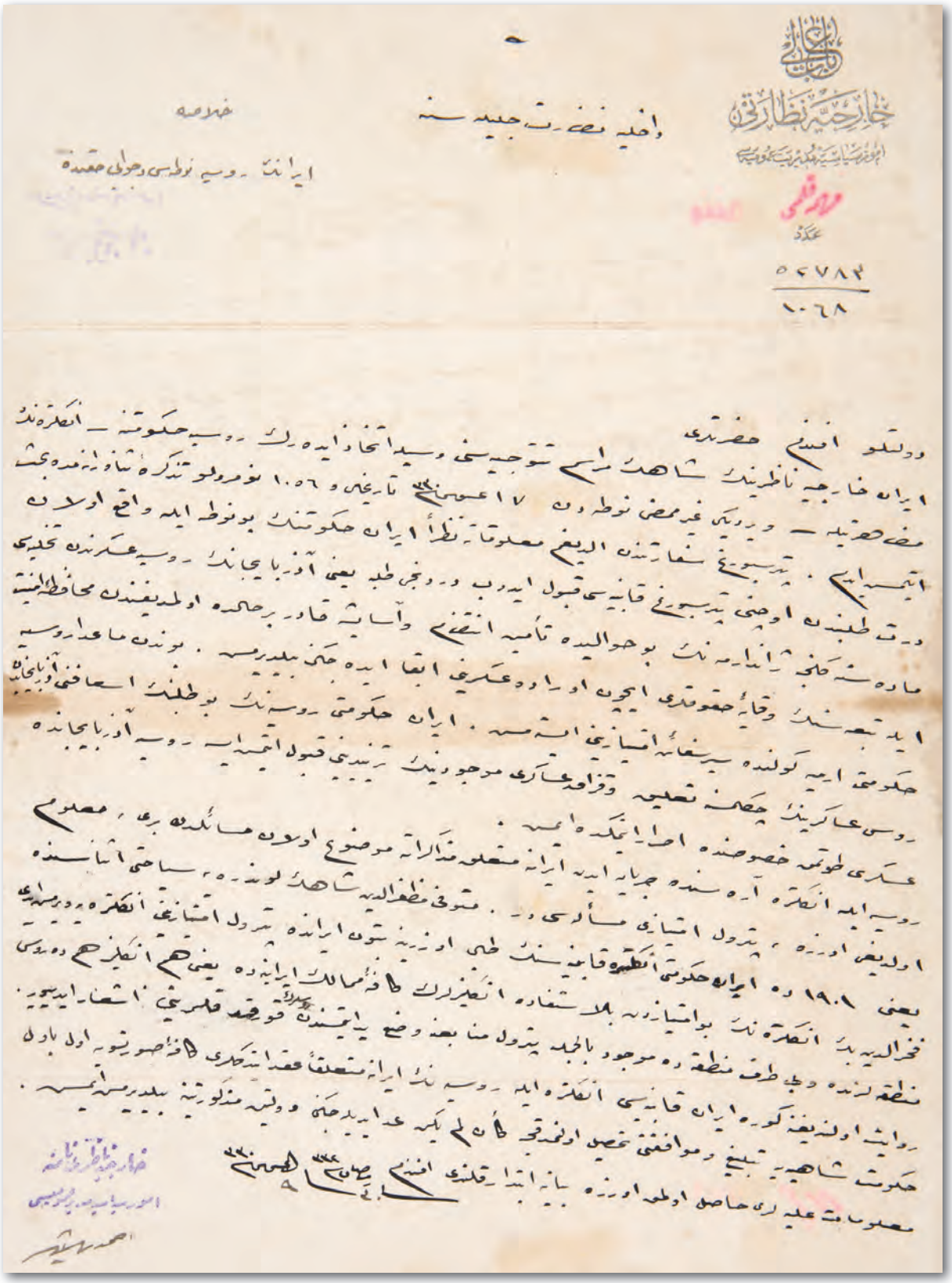

DH. EUM. VRK, 13/28

عده‌ای از متحصنین درسفارت انگلیس

Resim 82: Tahran'da İngiltere Sefarethanesi'ne sığınanlar

108

MÜSLÜMANLARI ESARETTEN KURTARMAK ÜZERE AÇILAN CİHADA Şİİ VE CAFERİLERİN DE KATILMASI GEREKTİĞİ HAKKINDA BAĞDAT VİLAYETİ'NE GÖNDERİLEN ŞİFRE TELGRAF

İslâmların, Hıristiyan esaret halkasından kurtulabilmesi için Şii ve Caferiler'in de Osmanlılarla birlikte silaha sarılarak savaşa katılmaları, katılmayanların ise kâfir ilân edileceklerinin İran Şahı ve İran yetkililerine bildirilmesi

Bâbıâli
Dahiliye Nezâreti
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Kalemi
Hususi: 85

Bağdad Vilayeti'ne Şifre

İslâmların Hıristiyan ribka-i esaretinden tahlisini temînen Şiîler ve Caferîler'in dahi bizimle beraber silaha sarılarak bu son cihad-ı ekbere iştirak eylemeleri lüzûmuna ve iştirak etmeyeceklerin tekfir edileceğine dair müctehidîn-i kirâmın verecekleri fetâvinin mütemâdiyen telgrafla İran Şahı'na ve nüzzâr ve mebûsân ve rüesâ-yı kabâil ve ricâl-i siyasiye ve eşrâf ve matbûatına iş'âr etdirilmesi ve Hanekin, Necef, Kerbela, Samerra, Azîme kazalarındaki memurîn-i hükûmetin hüccâc-ı İran ve Peştkuh valisi ile münâsebet-i dostânede bulunmaları ve şayed vali-i müşârüleyhe irâe-i huşûnet eder-se mahdûmu ve mücâvir kabâil-i İran ile hüsn-i münâsebât tesis eylemeleri için evâmir-i lâzıme itâsı be-gâyet mültezemdir.

Fî 30 Teşrîn-i evvel sene [1]330 / [12 Kasım 1914]

Nâzır

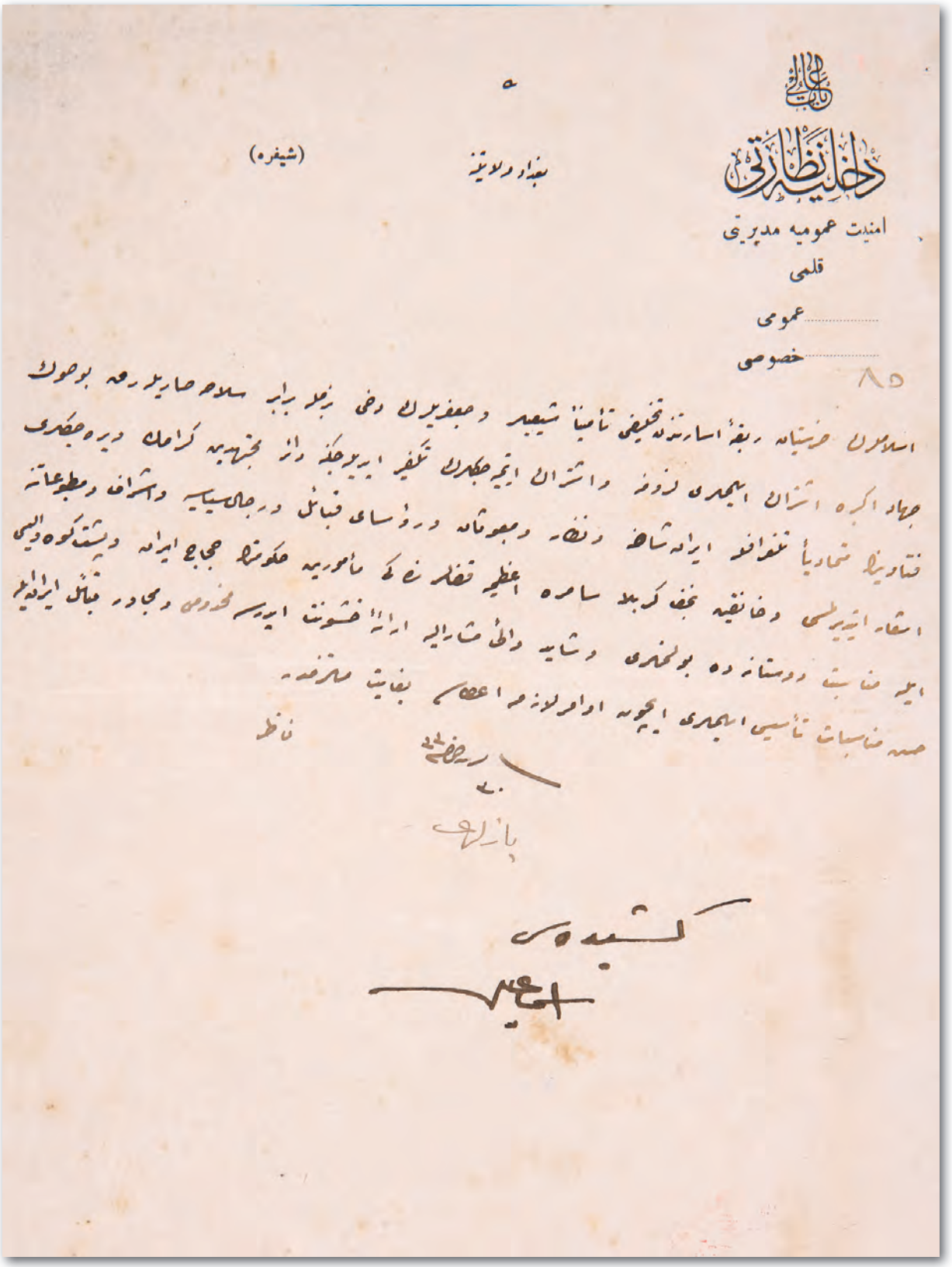

DH. ŞFR, 46/303

109

İRAN'DAKİ OSMANLI HAREKÂTININ İSTİLÂ AMACI TAŞIMADIĞI HAKKINDA BAĞDAT VİLAYETİ'NE GÖNDERİLEN ŞİFRE TELGRAF

İran içlerindeki Osmanlı askeri harekatının hiçbir zaman istila amacına dayanmadığı, yapılanın düşmana karşı zorunlu kuvvet sevki olduğunun bilinmesi gerektiği

Bâbıâli
Dahiliye Nezâreti
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Kalemi
Hususi: 136

Bağdad Vilayeti'ne Şifre

Azerbaycan hakkındaki mütâlaanız esasen musîb ve muvafık ise de İran dahilindeki harekât-ı askeriyemiz hiçbir zaman bir fikr-i istilâya müstenid olmayıp düşmanlarımıza karşı harekât-ı zarûriye-i sevkü'l-ceyşden münbais bulunmasına mebnî hükûmetin bu nokta-i nazarı daima derpîş olunarak ona göre hareket icab eder.

Fî 4 Kânûn-ı sânî sene [1]330 / [17 Ocak 1915]

Nâzır
Talat

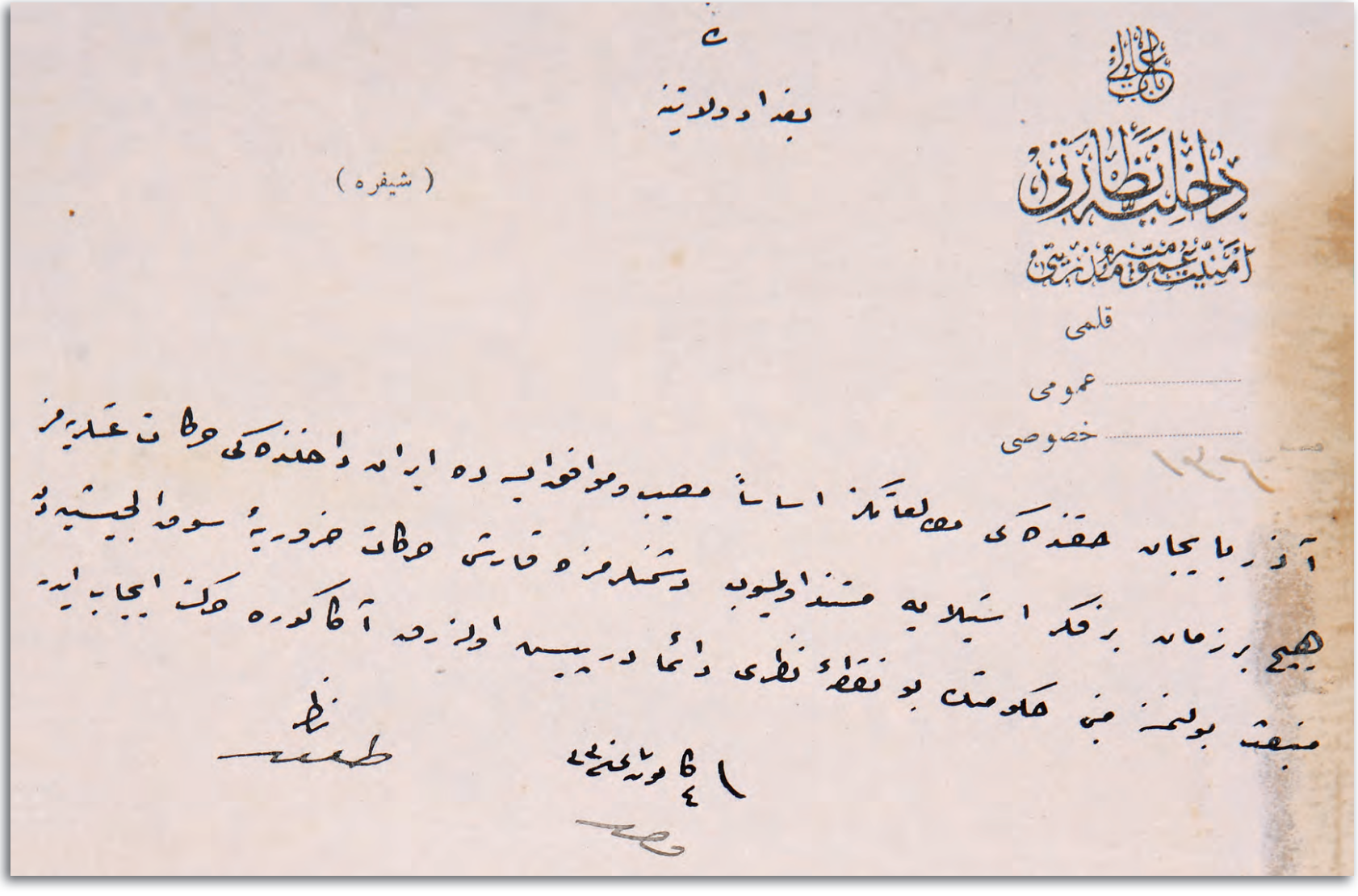

باب عالی
داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی
قلمی
..... عمومی
..... خصوصی

بغداد ولایتنه
(شیفره)

DH. ŞFR, 49/51

110

MÜŞİR GOLTZ PAŞA'NIN İRAN'DAKİ HAREKÂTI İDARE ETMEK ÜZERE TAYİN EDİLDİĞİNE DAİR TAHRAN SEFİRİNE ŞİFRE TELGRAF

Müşir Goltz Paşa'nın İran hükümetinin de muvafakatıyla İran içlerindeki kuvvetleri idare etmek üzere Altıncı Ordu Kumandanı sıfatıyla Harbiye Nezaretince Bağdat'a gönderildiği

Bâbıâli
Hariciye Nezâreti
Kalem-i Mahsus
152/73940

Tahran Sefiri Asım Beyefendi'ye şifre telgrafnâme

Müşir Goltz Paşa Irak ve İran'daki kuvvâ-yı askeriyeyi idare etmek ve İran Hükûmeti'nin inzimâm-ı muvafakati ile İran dahilindeki kuvvetleri tanzim ve tensîk eylemek üzere Altıncı Ordu Kumandanı sıfatıyla Harbiye Nezâret-i Celîlesi tarafından Bağdad'a izâm edilmişdir. İcabında sizinle muhabere etmek üzere müşârunileyh Ubeydullah Efendi vasıtasıyla gönderilen Türkçe miftah ile Fransızca (L) miftahı verilmişdir.

Keşîdesi fî 5 Teşrîn-i sânî sene [1]331 / [18 Kasım 1915]

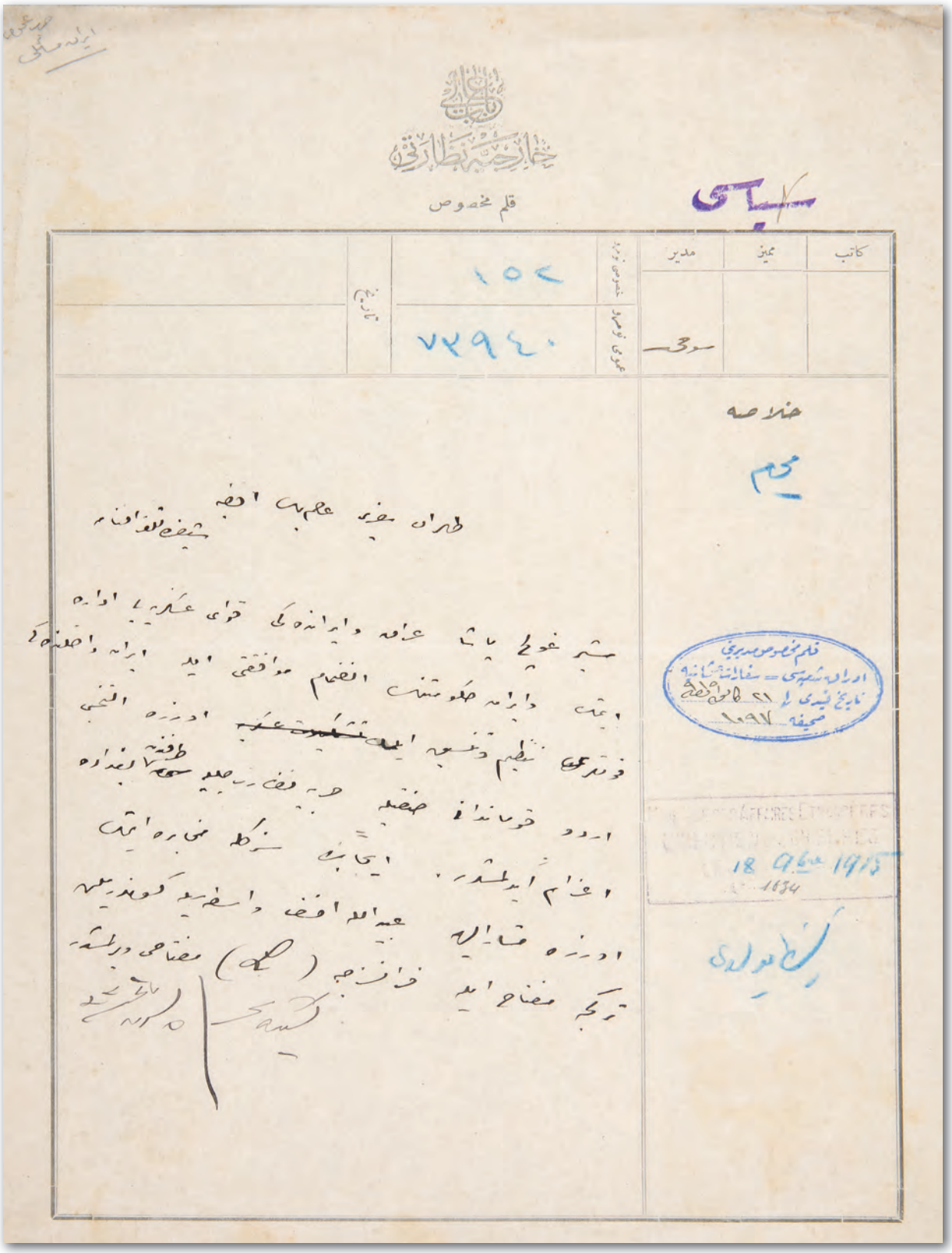

HR. SYS, 2338/91

OSMANLI DEVLETİ'NİN AMACININ İRAN'IN BAĞIMSIZ BİR DEVLET OLARAK YAŞAMASI OLDUĞU HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

İran'daki Demokrat, İtidal ve Ulema fırkalarının başkanlarına, Osmanlı Devleti'nin amacının, İran'ın Rus ve İngiliz istilasından kurtarılarak hür ve bağımsız bir devlet olarak yaşamasını temin etmek olduğunun bildirilmesi

Bâbıâli
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
436

Nezâret-i Celîle-i Hariciye'ye Tahran Sefaret-i Seniyyesi Müsteşarı Safa Bey'den Hanekin'den mevrud 16 Şubat sene [1]916 tarihli ve 3 numaralı telgrafnâmenin hallidir

İsfahan'da bulunduğum esnada Rus istilâsından firâren oraya gelmiş olan İtidal Fırkası'na mensup mebusânın reisleri ile icra eylemiş olduğumuz müzâkerât neticesinde mûmâileyhim Devlet-i Osmaniye ile hususi ve hafî bir muâhede akd ederek Hükûmet-i Seniyye'nin zıll-ı re'fet ve ittifâkına dahil olmağı ve Almanlar ile ayrıca uzlaşmış olan ve el-yevm bunların İran'daki adem-i muvaffakiyetleri üzerine mevkî'leri millet nazarında mütezelzil bulunan demokratları da bu yeni ittifâka iltihâka mecbur etmeği tasmîm etdiklerini beyan ve bu bâbda nereden kimler dâhil-i müzâkere olabileceklerini istifsâr eylemişler idi. Bendeniz keyfiyeti Isfahan'dan sefir beye telgrafla iş'âr eylemiş ve mûmâileyhim cânibinden birkaç mebusun ya Tahran'a gelmesi veya mümkün olamayınca Dersaadet'e gitmeleri lâzım geleceği cevabını alarak kendilerine tebliğ etmiş idim. Mûmâileyhim dahi Tahran'a gitmenin adem-i imkânına mebnî Kirmanşah'a mütevecciihen hareket etmişler ve bir kafilesi buraya yetişmiş ise de reisleri Seyyid Mehemmed Sadık Tabatabayî ile bir kısm-ı diğeri yol üzerindeki Nihavend'in Ruslar tarafından tutulması üzerine arkada kalmış ve ayrı bir yoldan vürûdlarına intizâr edilmekde bulunmuşdur. El-yevm Kirmanşah'da bulunan İtidal mebuslarıyla "Nik…"'deki Demokrat mebuslar mütemâdiyen mecâlis-i mahsusa akd etmekde ve Tahran'daki gayr-ı kanûnî Fermanfermâ Kabinesi'nin yerine burada muvakkat bir kabine tesisi husûsunu müzâkere etmekdedirler.

Yolda bulunan gerek İtidal gerek Demokrat ve gerek Ulema Fırkası reislerinin vürûdunu müteâkib işbu tasmîmâtın kuvveden fiile çıkarılması ve Nizamussaltana'nın riyasetinde muvakkat bir millî kabine teşekkül etmesi me'mûl-i kavîdir. Şayed Ruslar Kirmanşah'a doğru ilerleyecek olurlarsa Kasr-ı Şirin'e ve hatta mecburiyet görülünce Bağdad'a kadar gidip her cihetle İran'ı Ruslar ve Rus tarafdarânının elinden çekip kurtarmak azm-i kat'îsinde bulunduğu berây-ı malûmât ma'rûzdur, ferman.

Resim 83: Von Der Goltz (1843-1917)

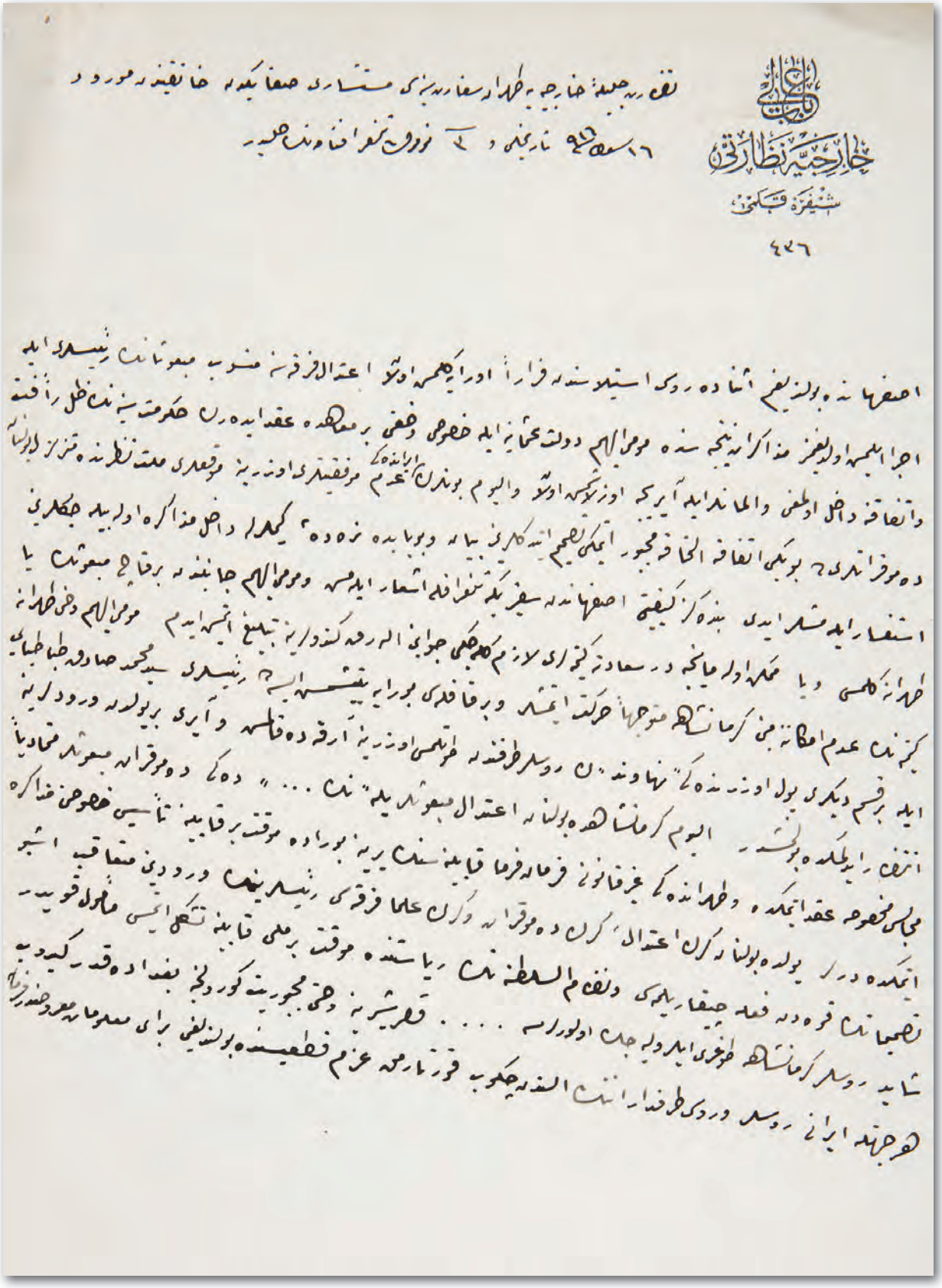

باب عالی
خارجیه نظارتی
شیفره قلمی
٤٢٦

نقره جیده خارجیه طهران سفارتلرینک مستشاری صفائیده خانقینده مورود و
٦ سنه ٣٢٥ تاریخلو ٢ نومرولو تلغرافنامه جوابیدر

اصفهانه بولنیغی اثناده روسک استیلاسنه قرار اورایکمه اوتو اعتدال فرقه منسوبینک بیشدیکلری
اجرا ایتمه اولدیغنی مذاکره ایتمکده سنه مومی الیهم دولتمزک بو خصوصی وقتی برمطالعه عقدایده رك حکومتمزک
واتفاقه داخل اولمق والماندیکلری آیریلمق اوزره اوتو والیوم بوندن اعتدالیونک موفقیتلری اونه بنه موقعلری مقتضی نظر نه قدر اولدیغنی
ده موفق اولدیغی بوکی اتفاقه الخاقه مجبور ایتمکلری تصمیم ایتمکلری بیان وبویابده نه ده کیدلر داخل مذاکره اولدیغی جهتلری
استفسار ایدیلمشدر بنده کز کیفیتی اصفهانده سفیر کبیر تلغرافله اشعار ایدیلمه ومومی الیهم جانبندن برقاچ مبعوثک یا
خود انکلسی ویا مکه اولمایکه دوسعادتلو کتخدای سلزم کلمکی جوابی الوقوعه کندولرینه تبلیغ ایتمکدیلر مومی الیهم وقتی خود
کیتمکدن عدم امکانیتی بیان کرمانشاهده متوجها حرکت ایتمکده وبرقاچ کون صکره ایسه بیشدیکلری سید محمد صادق طباطبایی
ایله برقسم دیکری یولداشلرینه کرمانشاهده بولنان روسلر طرفندن توقیف اولنه رق ارقه قالمه وآیری یولدن ورودلرینه
انتظار ایتملرینه بولنمشلر الیوم کرمانشاهده بولنانلرك اعتدال مبعوثلریدن تأمین خصوصی مذاکره
مجلس مخصوص عقدایتمکده وخبر ورودلرینه کورفانوز فرمانده فرما قاپتانلرینه یازیلمشدر ورودی متعاقب اشبو
ایتمکده در یولده بولنانلرك اعتدالکران ده موقعلرینه کران عالمافرقه رئیسلرینك ورودی مترقبه موقتا برمحل قابتانلکی ایچون مأمول قویه
نصبیاتنه قوه ویه فعه جیفاریلمکی وتقدم السطفنت ریاستنده موقتا برمحل قابتانلکی ایچون مأمول قویه
شاید روسلر کرمانشاهدن طوغری ایلدولیه جك اولورلرسه . . . . قطرشیرینه وحتی مجوریته کوردلرینه بغداده قدر کیدوب
هرجهته ایرانه روسلر وردی طوفاراتنك الندن جکوب قورتارمه عزم قطعیسنده بولنانلرینی برای معلومات عرض ایدرم

Bâbıâli
Hariciye Nezâreti
Kalem-i Mahsus
7/87427

Kirmanşah ve Tahran Sefareti Müsteşarı Safa Bey'e şifre telgrafnâme

C[evab] numara 3

Maksadımız İran'ın Rus ve İngiliz istilasından kurtarılarak hür ve müstakil bir devlet olarak yaşamasını temin etmekdir. İran toprağını düşmanlardan tathîr etmek için elden geleni dirîğ etmeyeceğiz. İranlu dindaşlarımızın da kendi vatanlarını kurtarmak için ez-dil ve can bizimle beraber temin-i maksada çalışacaklarını ümid ediyoruz. Sizinle görüşen rüesâya bu yolda idâre-i lisân ile kendilerini teşci' edersiniz ve talimât-ı cedîde itâsını müstelzim ahvâl zuhur [eder] ise bildirirsiniz. Erzurum'un sükûtu esbâb-ı askeriyeden dolayı ordumuz geri çekilerek orayı tahliye etdiğinden ileri gelmişdir. İnşâallâh an karîb Kafkas ve Irak cephelerinde düşmanlarımızı tard ve tenkîl edeceğiz.

Keşîdesi fî 6 Şubat sene [1]331 / [19 Şubat 1916]

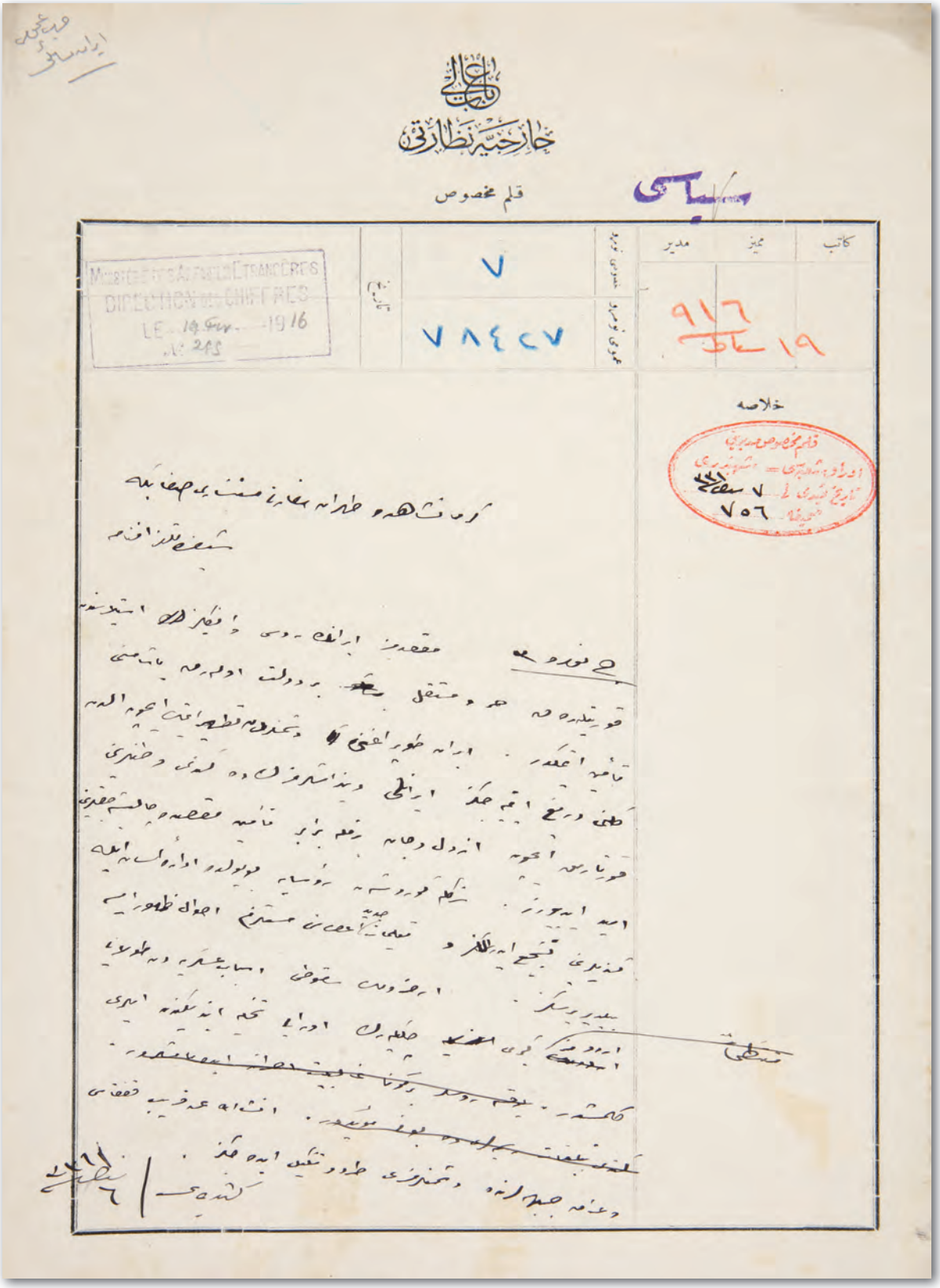

HR. SYS, 2339/46

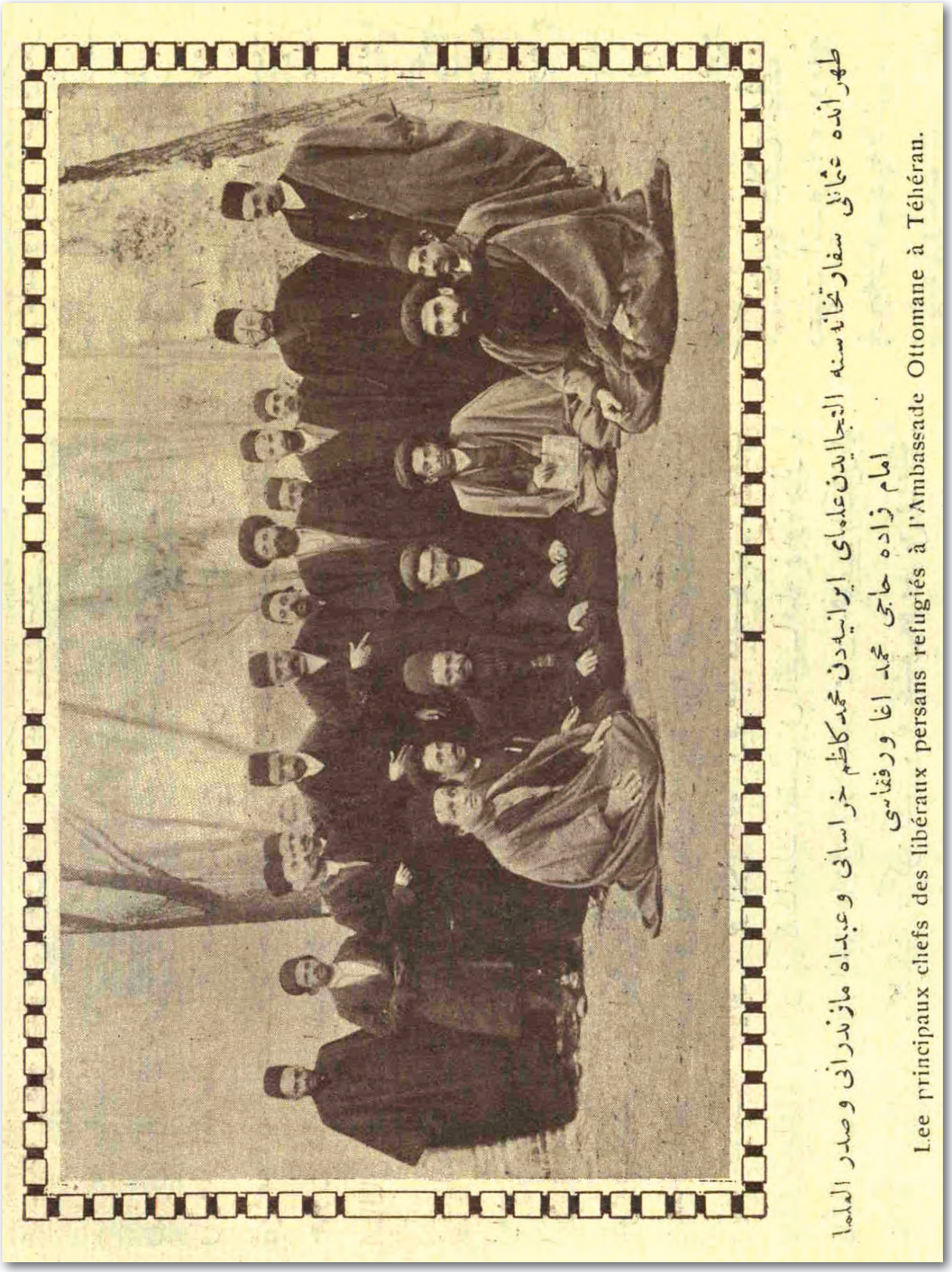

Resim 84: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'ne sığınan İran ulemâsı

112

GEREKLİ YARDIM GELMEZSE OSMANLI KUVVETLERİNİN İRAN'DA TUTUNAMAYACAĞI HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

Tahran Sefareti Müsteşarı Safa Bey'in Hanekin'den çektiği telgrafta; Kirmahşah'ta Alman nüfûzundaki İran kuvvetlerinin Rusları durduramayacağı, Bağdat'dan yardım gelmezse Osmanlı kuvvetlerinin İran'da tutunamayacağı ve Nizamüssaltana'nın takip ettiği politikadan galip gelen tarafa meyledeceğinin anlaşıldığını bildirdiği

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
536

Huzur -ı âlî-i Nezâret-penâhî'ye Tahran Sefaret-i Seniyyesi Müsteşarı Safa Bey'in Hanekin'den takdim eylediği 19 Şubat [1]916 tarihli ve dört numaralı telgrafnâme hallidir

Kirmanşah'a vürûdumda Ruslara karşı hazırlanmış olduğunu farz ve tahmîn ettiğim kuvâ-yı umumîyeyi nisbeten dûn ve ehemmiyetsiz buldum. Alman Konsoloshânesi memurlarından birinin itirafı vechile Almanlar bu son zamanlarda yalnız Kirmanşah'ta üç dört milyon marktan fazla para tevzî' eylemiş oldukları halde netîce itibarıyla hiçbir fâide istihsâl edememişlerdir. Hatta dün görüştüğüm Kuvâ-yı Umumîye Kumandanı Miralay Bop dahi ahvâlden tekrar şikayete başlayarak Nizamüssaltana'ya mâh be-mâh seksen bin ve topladığı iki bin yedi yüz mücâhid için üç yüz yirmi bin mark verildiği halde bir hayır göremedikleri ve ahîren toplanmış olan yüz kişi için de ayrıca ayda on bin mark istenildiğinden meydan-ı harbten kaçmaktan ve yağmagerlik etmekden başka bir marifeti olmayan bu evbâş için artık bundan ziyade para veremeyeceğini söyleyerek teyid-i keyfiyet eyledi. Memleketlerinde hiç harb u darb görmemiş olan bir takım İsveçli genç zâbitânın taht-ı kumandasındaki jandarmalara gelince bunlar dahi Major Dö Mare'nin iki defa yaptığı gibi ehemmiyetli miktarda Rus kuvveti hissedince köyleri, kasabaları düşmana terk ile Kirmanşah'a doğru ric'at etmekten başka bir şey yapmıyorlar. Bu gece aldığımız haberde Major-ı mûmâileyh en mühim mevkî-i müstahkeme olan Bi-

desreh Boğazı'nın ilerisindeki Kenkavir köhne mevzi'ini bilâ-harb terk ile boğazın üç sâ'at yakınına gelmiş ve bu hareketi üzerine değiştirilip yerine başka bir zâbit gönderilmiştir. Ma'âzallahu Teâlâ düşman mezkûr boğazı geçebilirse Kirmanşah'ın tehlikeye düşmesi muhakkaktır. Ancak mûcib-i şükrândır ki mezkûr boğazı muhafaza eden asıl bizim askerimizdir. Fakat evvelce de arz eylemiş olduğum vechle bunların miktarı mühim bir kuvvetle gelmekte olan Ruslara karşı ilelebed mukâvemet edebilecek raddede olmadığından artık Almanlar müdâfa'adan ümîdi hemen külliyen kesmişler ve her ihtimâle karşı Konsoloshâne'de yükleri bağlamışlardır. Her ne kadar ateşemiliterimizin telgrafât-ı mütevâliyesi üzerine Hanekin ve Bağdad'dan iki bölük asker gönderilmekte olduğu bildirilmiş ise de mevcudu iki bini tecavüz etmeyen ve elli fersahlık bir cephe üzerinde müteferrik bulunan askerimizden zâten üç yüz kadarı soğuk ve hastalık ve kısmen şehâdet hasebiyle eksilmiş olduğundan gelecek asker bidâyetteki kuvvetimizi arttıramayacaktır. Binâen-aleyh vaktiyle Bağdad'dan kuvve-i kâfiye yetişemeyecek olursa İran toprağında kat'iyen tutunulmayacağını ve düşmanın arâzimize tahattîsi[n]e meydan verileceği bedîhî olduğunu be-tekrar arz ederim. Hattâ ateşemiliter bey kuvvetimizin ric'atı ihtimâline binâen tertîbât-ı lâzime alınmasını Hanekin kumandanına bildirmek mecburiyetini bile hissetmişdir. Almanlardan aldığı salifü'l-arz ma'âş te'sîriyle şimdilik anlara ve bize hâdim görünen ve kendisi düşmen-i bî-âmânımız Fermanfermâ'nın oğlunun kayınpederi bulunan Nizamüssaltana'nın Rus kuvvâsı Bidesreh Boğazı'nı geçerse ittihâz edeceği hatt-ı harekete gelince bu noktada biraz müttereddidim. Zirâ Kirmanşah civarında mühim miktarda cebehânesi ve hatırı sayılır kuvvâsı mevcud olduğu halde el-yevm bir iş görememiş olan bu kurnaz adamın âhirü'l-emr hangi tarafın gâlib geleceğine intizaren iki yüzlü bir politika ta'kîb etmekde olması da vârid-i hâtırdır.

[19 Şubat 1916]

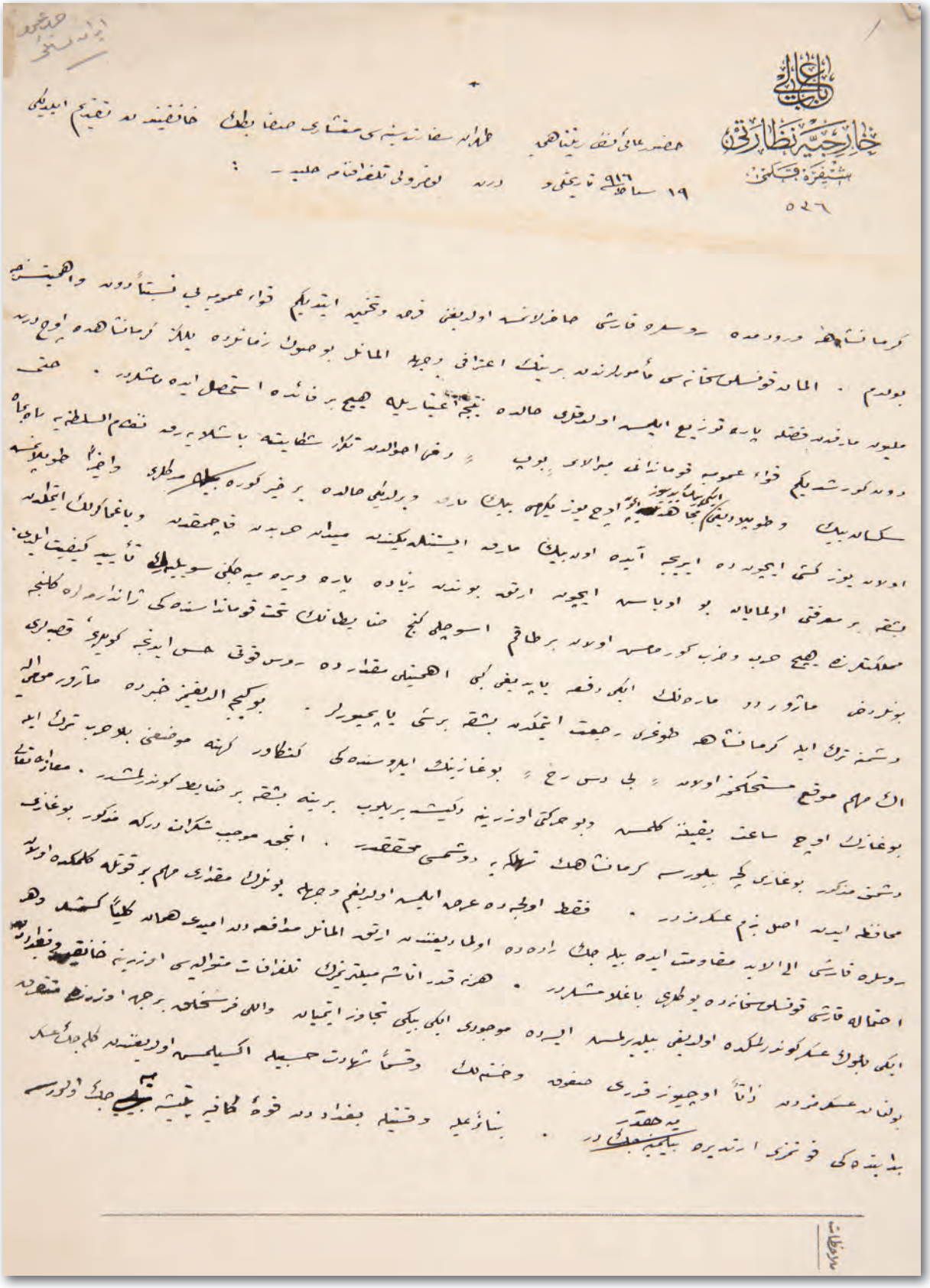

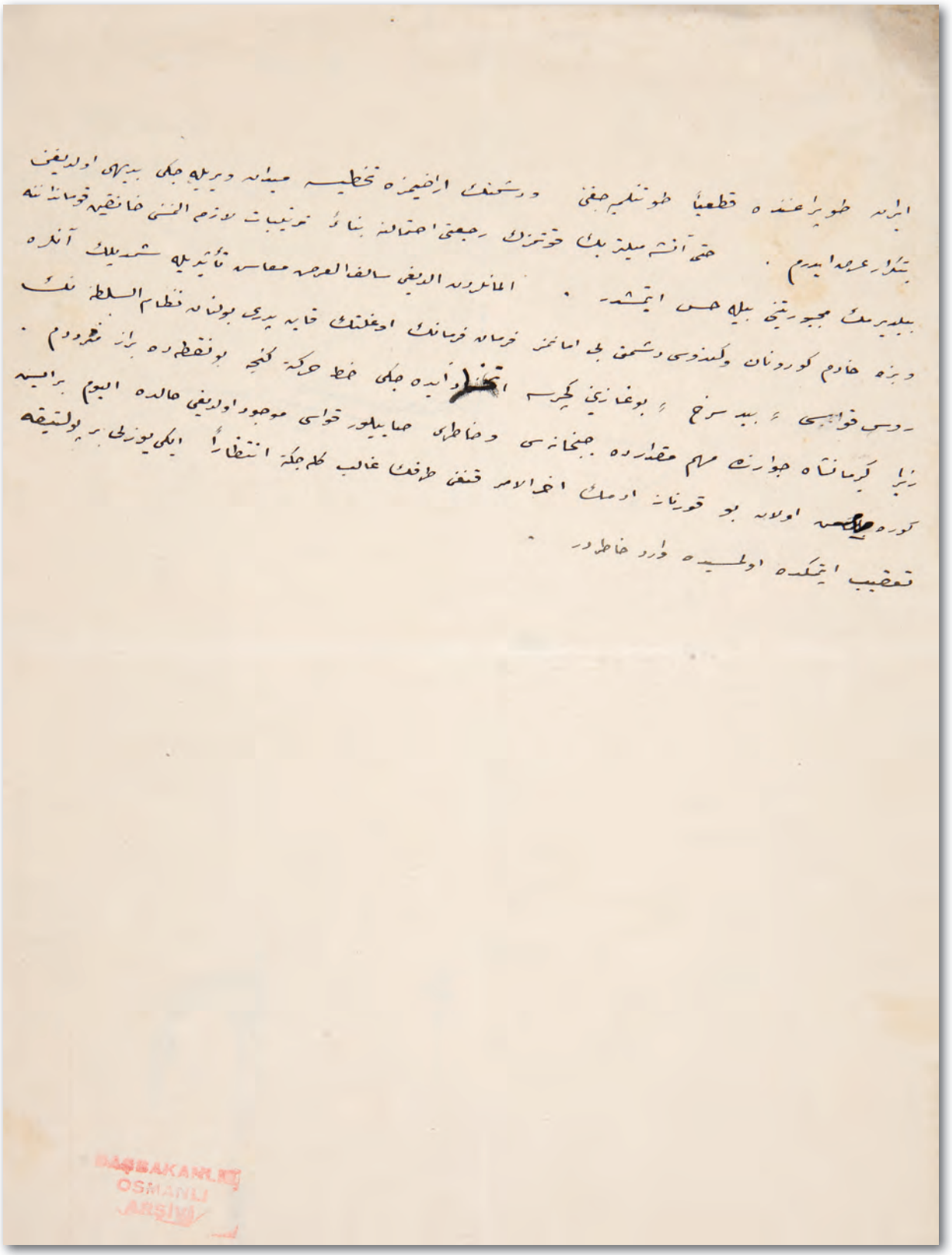

BAŞBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ

HR. SYS, 2339/49

113

ALMANYA VE OSMANLI DEVLETİ İRAN'A GEREKLİ ASKERÎ YARDIMDA BULUNMAZLARSA RUSYA KARŞISINDA ZOR DURUMDA KALACAĞI HAKKINDA VİYANA SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

İran Nizamüssaltanası'nın Viyana'daki İran elçisine telgrafla bildirdiğine göre; Osmanlı Devleti ile müttefiki Almanya'nın İran'a vaadettiği asker ve silah yardımı yapılmazsa İran'ın Ruslar karşısında vahim duruma düşeceği

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
751

Viyana Sefaret-i Seniyyesi'nden 138 numara ile mevrûd fî 15 Mart [1]916 tarihli telegram hallidir

Nizamüssaltana'dan Viyana İran sefirine gelip mahremâne irâe edilen telgrafın fıkarât-ı mühimmesidir: "İki aydır mevcud kuvvetimizle harbediyoruz. Fakat Devlet-i Aliyye ile müttefikleri tarafından mev'ûd mu'âvenâttan şimdiye kadar yalnız iki bin askerle beş yüz atîk tüfek vürûd etmişdir. Ruslar ise kuvâ-yı azîme ile bizi şedîden tazyîk etmektedir. Mev'ûd askerle esliha ve masârif-i harbiyeye muktezi mebâliğ karîben gelmezse mevkîimiz pek vahîm olacakdır. İstanbul'dan, Berlin'den mu'âvenât-ı âcileye muntazırız." Nizamüssaltana'nın kuvâ-yı mevcudesiyle Kirmanşah'ı terk ve Kerend nâm mahalle ilticâya mecbur olduğunu sefir ilâve eylemişler. Ruslar Kerend üzerine dahi yürüyüp mücâhidîni tazyîk ederlerse haritaya nazaran Bağdad'ın mevkîi bir kat daha dûçâr-ı müşkilât olur.

[15 Mart 1916]

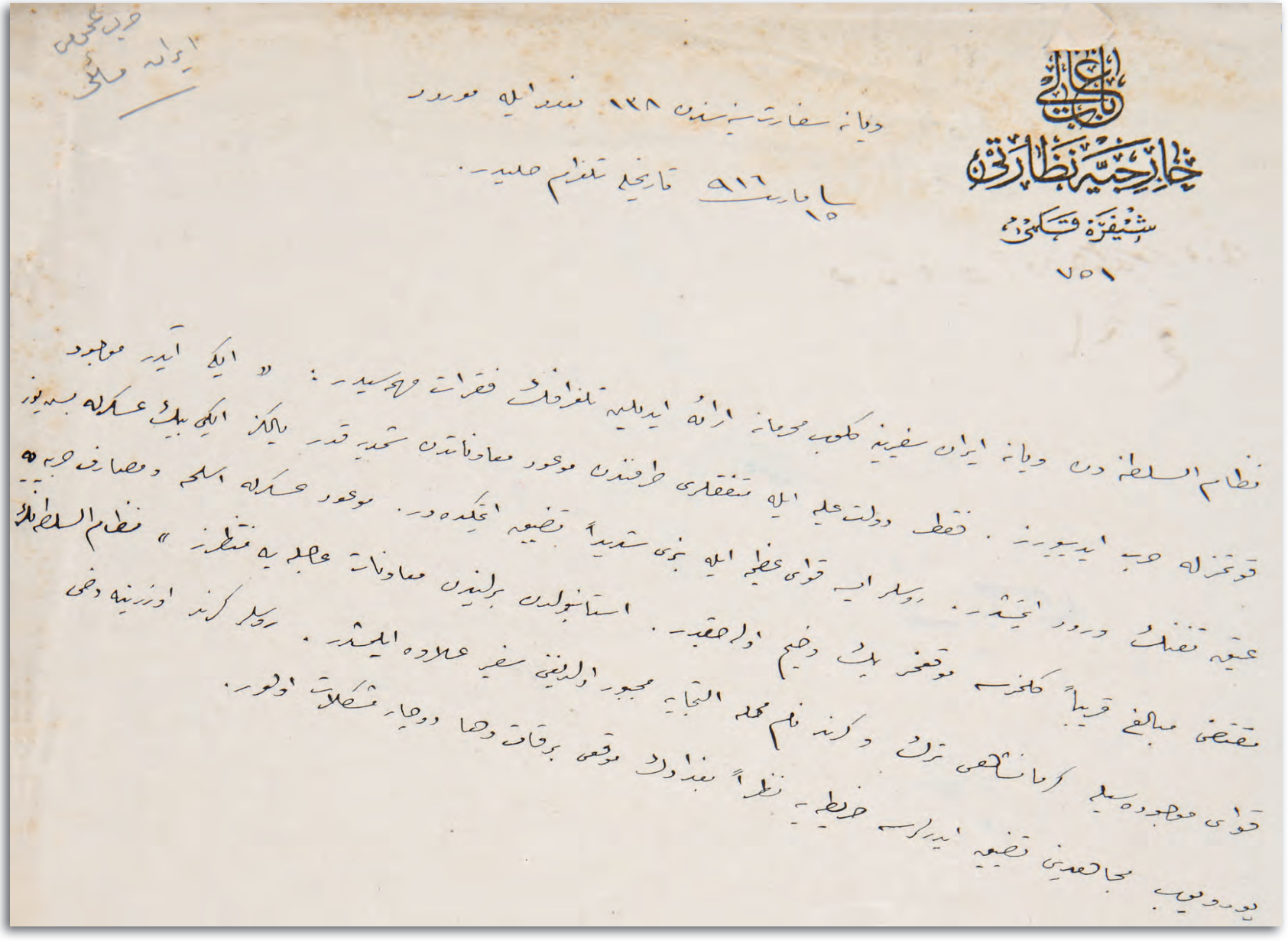

HR. SYS, 2339/57

114

MÜŞİR GOLTZ PAŞA'NIN VEFATI ÜZERİNE İRAN'DAN GÖNDERİLEN TAZİYEYE CEVAP YAZILMASINA DAİR

Müşir Goltz Paşa'nın vefatından dolayı İran Milli Kuvvetler Reisi Nizamüssaltana'nın Padişaha gönderdiği taziye telgrafına Sadaret makamınca cevap yazılması

Mabeyn-i Hümayun-ı Mülûkâne
Başkitâbeti

Zât-ı hazret-i Padişahiye Müşir Von der Goltz Paşa'nın vefâtından dolayı arz-ı ta'ziyeti hâvi İran kuvâ-yı milliyesi reisi Nizamüssultan hazretleri cânibinden keşîde olunan telgrafnâme Bâbıâlice icabı vechile cevab tastîr olunmak üzere ber-mantûk-ı irade-i seniyye-i hazret-i tâc-dâri leffen savb-ı sâmi-i Sadaret-penâhîlerine irsâl kılınmışdır. Ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyü'l-emrindir.

Fî 12 Receb sene 1334 / fî 2 Mayıs sene 1332 / [15 Mayıs 1916]

Ser kâtib-i hazret-i şehriyarî
Ali Fuad

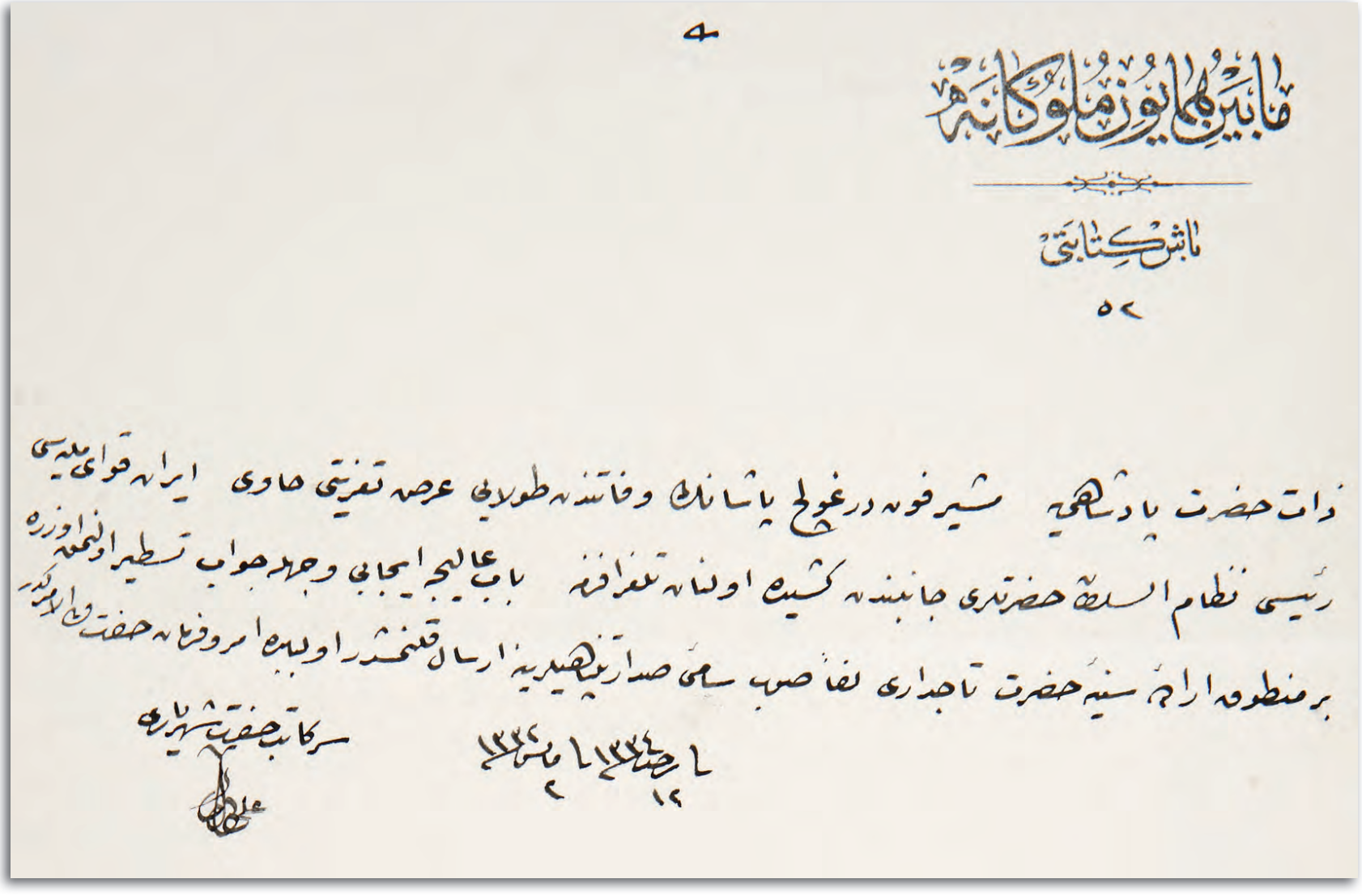

DUİT, 12/63

İSLÂM ÂLEMİNİ ORTAK DÜŞMANA KARŞI BİRLİKTE SAVUNMAK ÜZERE YAPILAN OSMANLI-İRAN ANTLAŞMASI

Osmanlı-İran devletleri arasında 1916 yılında Bağdat'ta imzalanan antlaşmada, İslâm alemini savunma hususunda ortak düşmana karşı iki devletin karşılıklı dayanışma ve işbirliği içinde hareket etmesinin, bu dayanışmaya Alman ve Avusturya devletlerinin katılımının da sağlanmasının kararlaştırıldığı

Bismillâhirrahmânirrahîm

Kâdir-i müte'âl Cenâb-ı Hakk'ın te'yîdi ile bütün Müslümanlara uhuvvet ve ittihâdı emr ve irşâd buyuran Kur'an-ı azîmü'ş-şan'ın ahkâm-ı celîlesine tebaan şu zamanda İslâmiyet âlemini müdâfaa hususunda Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin makâsıd-ı mukaddesesine tevfîkân İranîler dahi düşmen-i müştereke karşı menâfi-i müşterekeyi muhafaza için kan dökmelerine ve Kur'an-ı Kerîm'in ahkâm-ı celîlesine tebaan İttihâd-ı İslâm esasına müstenid ve menâfi'-i umumîye-yi İslâmiye dairesinde bir siyâset-i umumî-yi müştereke ta'kibi din-i İslâm uhuvvet-i dinîyenin ve esasât-ı meveddetin teşyîdi iktisadî ve ictimâ'ı ahvâlinin terakkîsi vazifet-i te'âvün ve müzâheretin te'yidi hukuk ve şan-ı İslâmın muhafazası İslâmiyetin hal ve âtîsinin 'âlâ ve te'mini za'f ve tefrîkayı mucîb bi'l-cümle esbâbın ref' ve izalesi refâh ve saâdeti mucîb tedâbîr ittihâzı İslâm milletlerinin istihsâl-i hürriyeti ve arzularına muvafık birer şekl-i idareye mazharîyetleri düvel-i İslâmiyenin dahilî ve haricî istiklâl-i siyasî ve iktisadî ve temâmi-yi mülkisinin mütekâbilen te'mini, İslâmın kendi menâfi'-i hayatîyye ve kuvvâ-yı ta'biiyyesinden tamamıyla müstefîd olması ve terakki etmesi mekâsıd-ı mukaddese ve âlîye ibtinâen akd edilmek üzere mukaddema Tahran'da Şah hazretlerinin muvafakatlarıyla Osmanlı sefir-i kebîri devletlü Âsım ve ateşemiliteri binbaşı Fevzi beylerle re'is-i vüzerâ müstevfelmemâlik ve Hariciye Nâzırı Hacı Muhteşemüssaltana arasında müzâkerât ve tedkikâtı hitâm ve kabule iktirân eden ve fakat Rusların nâgehânî muhâceme ve zât-ı hazret-i Şahî'nin mahsûriyeti hasebiyle imza ve tasdiki tehire uğrayan mu'ahedenin aynen kabulü ve zîrdeki mevâddın ilâvesi maksadıyla işbu mu'ahede Sultan Mehmed Han-ı hâmis hazretlerinin nâm-ı hümayunlarına baş kumandan vekili yâver-i hass-ı hazret-i şehrîyârî ve Harbiye Nâzırı En-

ver Paşa ve Sultan Ahmed Şah Kaçar nâm-ı şahanelerine kuvâ-yı İraniye umum kumandanı Nizamüssaltana arasında akd edilmişdir.

Madde 1: Tahran'da Sultan Ahmed Şah hazretlerinin muvafakatlarıyla İran re'is-i vüzerâsı ve Hariciye Nâzırıyla Devlet-i Aliyye-i Osmanîye sefir-i kebîri arasında bi'l-müzâkere kabul edilip imzası tehire uğrayan mu'âhede aynen muteber addedilecekdir.

Madde 2: Osmanlı ve İran devletleri Tahran'da tanzim edilen birinci maddede mezkûr muâhedenin metni mucebince akd-i ittifak etmişlerdir. Bu ittifak ebedî ve tedâfü'idir.

Madde 3: Devleteyn-i aliyyeteyn ve müte'ahideyn istiklâl-i siyasî ve iktisadî-yi dahilî ve haricî ve temâmiyet-i mülkiyelerini mütekâbilen te'mini yekdiğerlerine taahhüd ederler.

Madde 4: Her iki devlet tebaası yekdiğeri arâzisinde mütekâbilen hukuk ve müsâadât-ı mukarrareden tamamen müstefîd olacaklardır.

Madde 5: Devleteyn ve müte'ahideyn işbu muâhede mevâddına münâfi olmamak şartıyla diğer devletlerle mukâvele ve muâhedeler akdedebilirler.

Madde 6: Devleteyn-i aliyyeteyn Tahran'da Osmanlı - Alman ve Avusturya süferâsıyla re'is-i vüzerâ müstevfelmemâlik arasında tezekkür ve kabul edilip Rusların muhâcemâtıyla imzası tehire uğrayan müşterek muâhedenin Osmanlı, İran, Alman ve Avusturya devletlerince imza edilmesine sa'y edilecekdir.

İşbu muâhede fî 22 Receb sene [1]334 tarihinde Bağdad'da Türkî ve Farisî olarak imza edilmiştir.

Madde 7: Ahidnâme sulhdan evvel olmak üzere Sultan Ahmed Şah hazretlerinin imzaya muktedir bulunacakları tarihden üç ay sonra tarafeyn hükümdarları tarafından imza ve tasdik edilecekdir.

Madde 8: Bu ittihâd ameliyâtının terakkisi ve ahidnâme mevâddına aid teferruatın ve ahkâm-ı tatbîkiyesinin izahı zımnında tarafeynin tasvibiyle icab eden muâhede ve mukâveleler zeylen tanzim ve ilhâk edilecekdir.

Bağdad fî 22 Receb sene [1]334 / [25 Mayıs 1916]

Başkumandan Vekili **Enver** **Nizamüssaltana**

*

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti

Bağdad'dan

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd 5321 numaralı şifredir

31 Mayıs [1]332

İran

Halil Beyle görüşelim
Gayet mahrem ve zâtîdir

Alman sefiri Vassel vaktiyle Tahran'da müstevfelmemâlik kabinesiyle Osmanlı, Alman ve Avusturya sefirleri arasında müzâkere ve kabul edilen müşterek muâhede-yi ittifâkîyenin imza edilmesine mezkûr devletler merâkizince me'zûnîyet itâ edilmiş ve hatta son zaman Alman sefiri Prens Robes Tahran'da bulunmadığından müşârunileyh nâmına dahi vaz'-ı imza eylemesi için sefirimiz Âsım Bey'e salâhiyet verilmiş iken Rusların Tahran'a hücum ile hükûmeti tazyik eylemeleri imza meselesini tehire uğratmışdı. Aynı zamanda Âsım Bey ittihâd-ı İslâm esasına müstenid münferiden Osmanlı-İran muâhede-i ittihâdîyesi müzâkerâtını da hitâma erdirerek evvelce münferid muâhedeyi, ba'dehû müşterek muâhedeyi imzalaması için İran kabinesini tazyik ediyordu. Şimdi inâyet-i Hakk ve uluvv-i himmet ve mazhariyet-i devletleriyle münferid muâhede neticelendi. Müşterek muâhede kaldı. Avdet-i devletlerinden sonra Alman sefiri Vassel müşterek muâhedeyi imzaya temayül eyledi. Zaten Nizamüssaltana hazretleri müşterek muâhedenin Alman, Avusturya devletlerine imza etdirilmesi için hükûmet-i Osmaniye'nin ikdâmâtda bulunması esasını da münferid muâhedemize derc etmişdi. Sefir Vassel'in şimdi buna temâyülü inşallah neticeyi teshîl edecekdir. Sefir Tahran'da müzâkerâtı hitâm bulan müşterek muâhede metnini Dersaadet'den telgrafla celbini suret-i mahsusada iltimâs eyledi. Mütâlaa etdikden sonra aynen kabulü lüzumunu kendi hükûmetine teklif edecekdir. Nizamüssaltana mezkûr muâhade metninin Hariciye Nezâreti'mizden ahz ve irsâlini suret-i mahsusada istirham ve her umûrda tevfîkât-ı ilâhîyeye mazhariyet-i devletlerine dua ediyor. Bi't-tesadüf İstanbul'da bulunan sefir Âsım Bey'den de bu bâbda izahât-ı lâzıme alınabilir. Müşârunileyh temâmen fikr ve mesleğimizde ve dini bütün bir diplomatdır.

Fî 31 Mayıs sene [1]332 / [13 Haziran 1916]

Ateşemiliter **Fevzi**

*

بسم الله الرحمن الرحیم

متنی موجبنجه عقد اتفاق ایتمشلردر . بو اتفاق ابدی و تدافعیدر .

ماده - ۳ : دولتین علیتین و متعاهدین استقلال سیاسی و اقتصادی داخلی و خارجی و تمامیت ملکیه‌لرینی متقابلاً تأمینی یکدیگرلرینه تعهد ایدرلر .

ماده - ٤ : هر ایکی دولت تبعه‌سی یکدیگری اراضیسنده متقابلاً حقوق و مساعدات مقرره‌دن تماماً مستفید اولاجقلردر .

ماده - ٥ : دولتین و متعاهدین اشبو معاهده موادینه منافی و اولمامق شرطیله دیگر دولتلرله مقاوله و معاهده‌لر عقد ایده‌بیلیرلر .

ماده - ٦ : دولتین علیتین طهرانده عثمانلی - المان - و اوستریا سفراسیله رئیس وزرا مستوفی الممالک آراسنده تذکر و قبول ایدیلوب روسلرک مهاجماتیله امضاسی تأخیره اوغرایان مشترک معاهده‌نک عثمانلی - ایران - المان و اوستریا دولتلرنجه امضا ایدلمسنه سعی ایده‌جکلردر .

اشبو معاهده ۲۲ رجب سنه ۳۳۴ تاریخنده بغدادده ترکی و فارسی اولارق امضا ایدلمشدر .

ماده - ۷ : عهدنامه صلحدن اول اولمق اوزره سلطان احمد شاه حضرتلرینک امضایه مقتدر بولنجقلری تاریخندن اوچ آی صکره طرفین حکمدارلری طرفندن امضا و تصدیق ایدیلجکدر .

ماده - ۸ : بو اتحاد عملیاتنک ترقیسی و عهدنامه موادینه عائد تفرعاتک و احکام تطبیقیه‌سنک ایضاحی خصوصی طرفینک تصویبیله ایجاب ایدن معاهده و مقاوله‌لر ذیلاً تنظیم و الحاق ایدیلجکدر .

بغداد ۲۲ رجب سنه ۳۳۴

باش قوماندان وکیلی

انور

نظام السلطنه

عثمانلی اردوی همایونی
باش قوماندانلغی وکالتی

شعبه

تومرو

خلیل بکا گوروله

بغداددن باش قوماندانلق وکالت جلیله سنه مورود

تومرولو شفره‌در ۵۲۷۱

۲۱ مایس ۳۳۲

غایت محرم و ذاتیدر :

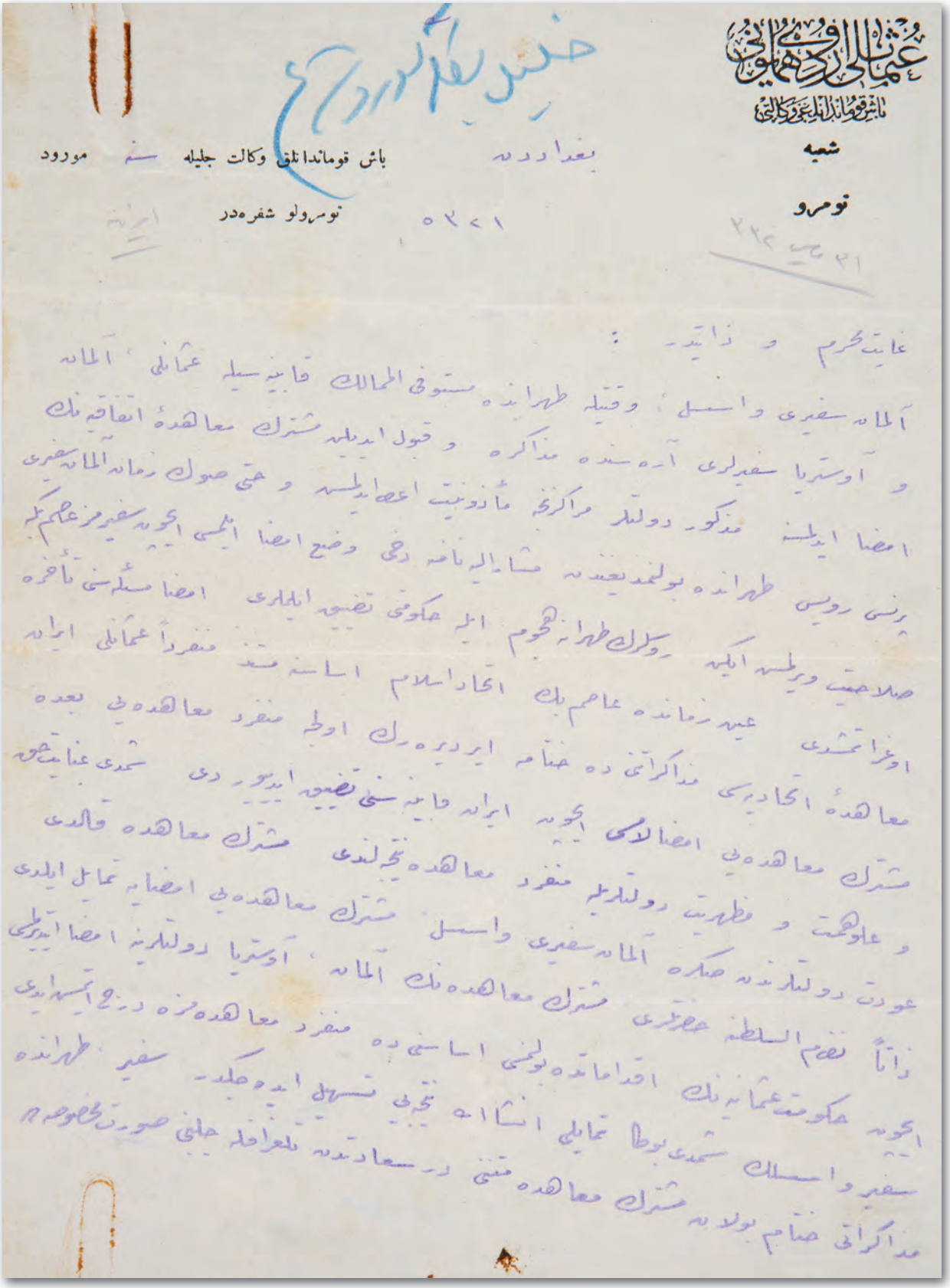

آلمان سفیری واسسل ، وقتیله طهرانده مستوفی الممالک قابینه‌سیله عثمانلی ، آلمان
و آوستریا سفیرلری آره‌سنده مذاکره و قبول ایدیلن مشترک معاهدهٔ اتفاقیه‌نک
امضا ایدلمسنه مذکور دولتلر مراکزنجه مأذونیت اعطا ایدلمش و حتی صوک زمان آلمان سفیری
پرنس رویس طهرانده بولنمدیغندن مشارالیه نامه دخی وضع امضا ایلمسی ایچون سفیرمز عاصم بکه
صلاحیت ویرلمش ایکن روسلرک طهرانه هجوم ایله حکومتی تضییق ایلملری امضا مسئله‌سنی تأخیره
اوغراتمشدی عین زمانده عاصم بک اتحاد اسلام اساسنه مستند منفرداً عثمانلی ایران
معاهدهٔ اتحادیه‌سی مذاکراتنی ده ختامه ایردیره‌رک اولجه منفرد معاهده‌یی بعده
مشترک معاهده‌یی امضالامسی ایچون ایران قابینه‌سنی تضییق ایدیوردی شمدی عنایت حق
و علو همت و مظهریت دولتلریله منفرد معاهده نتیجه‌لندی مشترک معاهده قالدی
عودت دولتلرندن صکره آلمان سفیری واسسل مشترک معاهده‌یی امضایه تمایل ایلدی
ذاتاً نظام السلطنه حضرتلری مشترک معاهده‌نک آلمان ، آوستریا دولتلرینه امضا ایتدیرلمسی
ایچون حکومت عثمانیه‌نک اقداماتده بولنمسی اساسنی ده منفرد معاهده‌مزه درج ایتمش ایدی
سفیر واسسلک شمدی بوطا تمایلی انشاالله نتیجه‌یی تسهیل ایده‌جکدر سفیر طهرانده
مذاکراتی ختام بولان مشترک معاهده متنی در سعادتدن تلغرافله جلبی صورت مخصوصه

شعبه

نومرو

باش قوماندانلق وکالت جلیله

مورود

نومرولو شفره‌در

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti

Bağdad'dan Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesi'ne mevrûd 2579 numaralı şifredir

Şifre suretidir

16 Haziran [1]332

Sulh müzâkeresinde İran'ın istiklâl ve temâmi-yi mülkisini teyid için yalnız başına Osmanlıların müttefik sıfatıyla uğraşması Osmanlı ittifakından ve İran'ın dostluğundan müstefîd olan Alman ve Avusturyalılar için adaletsiz bir vaz'iyyet hâsıl eder. Onları İslâmın fedakârlığının mukâbilini edâya da'vet etmek için Osmanlı, Alman, Avusturya ve İran muâhede-yi ittifakîyesinin imzalanması lâzımdır. Bu muâhede esasen vaktiyle Tahran'da üç devlet-i müttefik sefiriyle müstevfelmemâlik kabinesi arasında takarrür etmiş ve imza için üç devlet sefiri dahi emir almışdır. Ve fakat Rusların müdahale ve hücumuyla te'ehüre uğramışdı. Bunun aynen muteber ve mer'î olması hakkında bir muâhede imzalanırsa matlûb hâsıl olur. Bağdad'dayken keyfiyet zât-ı devletleriyle müzâkere edilmiş ve bu bâbda mezkûr devletler nezdinde hükûmet-i Osmaniye tarafından ikdâmâtda bulunulacağı vaad buyrulmuşdu. İran, Osmanlılara sâdık kaldıkca ve müttefikler Osmanlılar vasıtasıyla bu hakikat-i alâniyetde İran'a mevdu' bulundukca ayrıca bir ahd altına girmekden tabii istinâ' ederler. Fakat onları vazifeye da'vet, hükûmetlerimizin menâfi'i icabındandır. Alman mehâfilinin efkârından hissettiğime nazaran şu esnada bu keyfiyet hükûmet-i Osmaniye tarafından taleb edilir ve buna lüzum gösterülürse Almanya'nın ve dolayısıyla Avusturya'nın muvafakatı muhakkak imiş. Bu bâbda Dersaadet'deki Almanya sefiri nezdinde lütfen ikdâmâtda bulunmanızı istirhâm eylerim. Kendim dahi buradaki Almanya sefirini tazyîk edeceğim. Ayrıca Berlin Osmanlı sefiri vasıtasıyla teşebbüsâtda bulunmasını te'min için bir lisan-ı resmî ile ve bi'l-vasıta Osmanlı Hariciye Nezâreti'ne müraâcatım lâzım gelip gelmediğinin bi't-talimât iradesi müsterhamdır. İran efkâr-ı umumîyesi Almanların yaptığı muâmelâtdan dolayı fevkâlede gâleyândadır. Ve eğer bu muâhedeyi imzalamazlarsa bu inkisâr ve me'yûsiyetin Almanlara karşı bir husûmet-i umumîye şeklini alacağından müteharrizim. Taraf-ı devletlerinden Almanların intibâhını celb, münâsib zannederim.

Fî 16 Haziran [1]332 vürûdu fî 17 Haziran minh / [29 Haziran 1916]

Nizamüssaltana

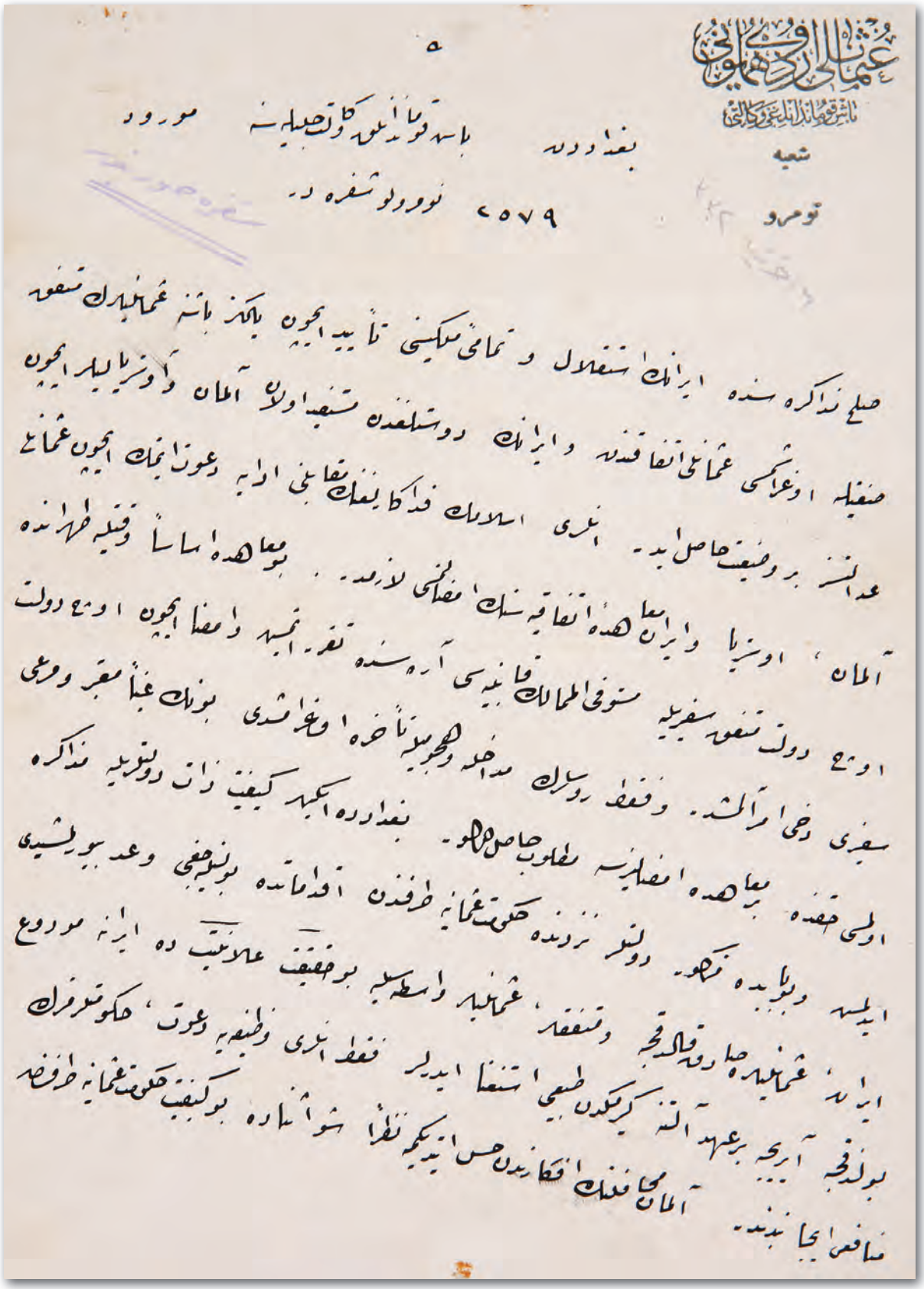

٥

عثمانلی آرشیوی
باشوقوماندانلیغی ومدالتی

شعبه

نومرو

بغداد ولایتندن باشقونسلوغی کلن جیلدن مورود

٥٥٧٩ نومرولو شفره در.

صلح مذاکره سنده ایرانك استقلال و تمامی سلامتی تأییدایچون بالکز باشه عثمانلیلرك شفعه
صفیله اوغرامسی عثمانلی اتفاقندن و ایرانك دوستلغندن شفعه اولدیغی آلمان و اوستریالیلر ایچون
عدالتسز بر وضعیت حاصل ایدر. ایشبو اسلامك فدا کارلغنك تقابلی اولمق دعوتیله ایچون عثمانلی
آلمان، اوستریا و ایران معاهده اتفاقیه سنك مقتضاسنی لازمدر. بو معاهده اساساً وقتیله ظهوره
اوچ دولت شفعه سفیریله مستوفی المطالبات قاعده سی آمده سنده تقریب ایسه دخی ایچون اوچ دولت
سفیری دخی آرالشدر. وقفه روسیك مداخله و تحریکیله تأخره اوغرامشدی بونلك غیاب معرض ومرعی
اولمق حصه معاهده مقتضاسنجه مطلوب حاصل اولمامشدر. بغدادده ایکمه کیفیت زات دولتپناهیه مذاکره
ایدلسه دیلیکده نظر دولتپرورانه حضرت عثمانیه طوغدن اقدامنده بولنمق وعد بویورلشیدی
ایشبو وعده بنا بغداد والیسی بوحقیقت علانیتیه ده ایرانه مروج
ایران، عثمانلیلره صاروده قالکه قجه وتشفعه، عثمانلیلر واسطه سیله بوحقیقت علانیتیه ده ایرانه مروج
بولنمقجه ایریجه برعهد الله کریکدن طبعی استفا ایدیلر فقط ایشبو وظیفه یه دعوت، حکومتمزك
آلمان محافلنك اقتضاسندن حس ایدیکمه نظراً شو اثناده بوکیفیت حضرت عثمانیه طوغدن
منافعنه ایجا ایتدیکندن

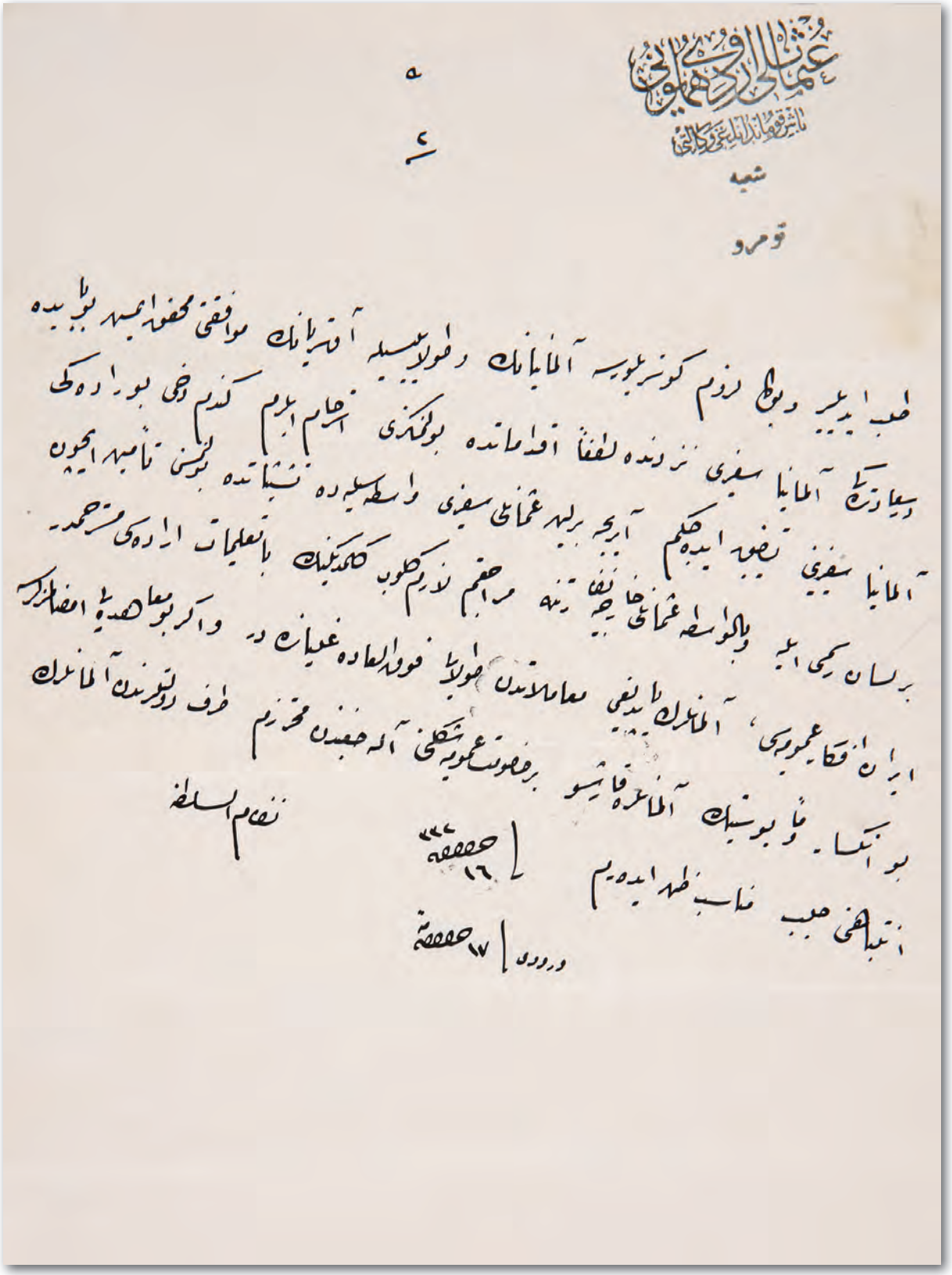

HR. SYS, 2422/11

116

OSMANLI ORDUSU'NUN İRAN'DA İLERİ HAREKETİ SONUCU ŞAH'IN YERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE KARAR VERİLDİĞİ HAKKINDA

Tahran'ın durumu hakkında Hemedan'dan çekilen telgraflarda; Osmanlı kuvvetlerinin ileri hareketinden dolayı İran Hükümeti'nin, Şah'ın yerini değiştirmeye ve savaş ilanına karar verdiği, İran kabinesi üyelerinin mal ve can emniyeti için Ruslara yöneldikleri, halkın ise camilerde Şah'ın kurtuluşuna ve Osmanlıların muzaffer olmasına dua ettiklerine dair haberlerin verildiği

Harbiye Nezâreti
Tahrirât Dairesi
Şifre Kalemi

Hemedan'dan Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne mevrûd şifre

374-640 numero 18 Ağustos sene [1]332 tarihli telgraf cevabıdır. Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Nüzhet Bey'den gelen şifreli telgrafnâme aslı posta ile takdim edilmişdir. Burada Kirmanşah şehbenderi vasıtasıyla hallettirildi. Hülâsada Harbiye şifresiyle ber-vech-i âtî arz ediyorum.

Hükûmet-i İraniye kuvâ-yı Osmaniye'nin ileri hareketinden tevahhuş ederek Şah hazretlerini ve pâyitahtı Mazenderan'a nakle ve Hükûmet-i Osmaniye'ye i'lân-ı harbe karar vermiştir. Şah'a üç defa arz edilen bu karar müşârunileyh hazretleri tarafından suret-i kat'iyede reddedilmiş ise de sâbık sipeh-sâlâr *k r k* kabinesi Rus ve İngiliz Sefaretleriyle bi'l-mûşâvere Ordu-yı Hümayun Hemedan'dan ilerlemeğe başlayınca Şah'ı cebren Mazenderan'a nakle karar vermişdir. Mevcudu iki bin kadar olup on bine iblâğı mutasavver olan İran'ın Serbâz Ordusu'nun …[4] şimalinde cem'ine başlanmışdır. Ayrıca on iki bin kişilik İran Kazak kuvveti tahşîdine karar verilerek Rus Kumandanı Vadivlevski ile elli Rus zâbitânın celbine karar verilmişdir. Ordumuz Hemedan'dan ilerlemeye başlar başlamaz Şah hazretleriyle karar icra edilecek ve maslahatgüzarımızın pasaportları verilecektir. Maslahatgüzarımız Ordu-yı Hümayun'un ahz-ı sâr-ı intikam için değil âlem-i İslâm'a hizmet için gelmekde olduğunun ve İran Kabinesi'nin ma'rûz bulunduğu …i[5] Hükûmet-i

4 Metinde boş bırakılmıştır.
5 Metinde boş bırakılmıştır.

Osmaniye'nin takdîr edeceğini ve Ordu-yı Osmanî'nin ma'âdeletten ayrılmayacağı cihetle müsterih olmaları hakkında Hariciye Nâzırı'na bi'l-vasıta teminât vermiş ise de hariciye nâzırı cevaben İstanbul ile muhabere imkânı olmadığından bu teminâtın maslahatgüzarımızın hükûmet-i metbûasından aldığı ta'lîmâta müstenid olamayacağını ve bâ-husus Ordu-yı Osmanî ile beraber gelmekde olan aşâyir ile İran ricâlinden emîn olmadıklarını beyan etmişdir. Şah hazretleri bize mütemâyil olduklarından maslahatgüzarımız Şah hazretlerinden Mazenderan'a cebren sevkinden evvel bî-taraf sefaretlerden birine azîmet ve orada ihtiyâr-ı ikâmet edebilip edemeyeceklerini suret-i mahremânede ve bi'l-vasıta istifsâr etmiş ve Şah hazretlerinin bî-taraf sefaretlerden birine dehâleti mümkün olamayacağını anlamıştır. İran kabinesi a'zâsı can ve mallarından emîn olmadıklarından ve Ruslara mümâşât mecburiyetinde bulunduklarından mezkûr kabine a'zâsına Hükûmet-i Seniyyece itminân-bahş-ı teminât i'tâsı zaruri ve lüzum-ı âcil hükmünde bulunduğunu ve Ordu-yı Hümayun'un Tahran'a girmemesini tarafdarânımız olan ricâl-i hükûmet tavsiye etmekde ve askerin hemen bir tarafa tecavüzüne meydan verilmemesini rica eylemekte imişler. Maslahatgüzarımız Hükûmet-i Seniyye nâmına İran Kabinesi'ne bu yolda teminât-ı kaviyye verip vermeyeceğini Hariciye Nezâreti'nden istifsâr ediyor. Ahali-i İslâmiye'nin câmi ve mescidlerde Şah hazretlerinin selâmetine ve muzafferiyet-i Osmaniye'ye alenen duâ etmeleri hükûmetin ve hasımlarımızın tevahhuşunu mûcib olmakda imiş. Maslahatgüzarımızın en son olarak hususî ve mahrem bir suretde aldığı habere göre Ruslar tarafından bir herc ü merce sebebiyet vermemek için Ordu-yı Hümayun'un Tahran'a gelmekten sarf-ı nazar etmesini ve Kum ile Kazvin civarında[6] tevakkuf ederek Şah hazretleriyle makam-ı hükümdarîye bir mıntıka-i bî-tarafî bırakılmasını istirhâm için Şah hazretleri tarafından Ordu-yı Hümayun'a zâdegândan birinin gönderilmesine karar verilmişdir. Bu tedbir kabineyi hayatlarından emin olarak ihtiyârlarıyla isti'fâya meyl ve nüzzâra pâyitahtı nakilden sarf-ı nazar ettirmek maksadıyla bazı gizli âmiller tarafından Şah hazretlerine telkin edilmişdir. Buna rağmen işin önü alınmayarak Şah hazretlerinin ve pâyitahtın nakli için kuvvet istimâl edilecek olursa Şah hazretleri İspanya sefiriyle Amerika maslahatgüzarını saraya celb edip bî-taraflığının ihlâl edilmemesini bu iki sefaretten taleb edilmesine karar vermişdir. Şifrenin aksam-ı mütebâkiyesinde maslahatgüzarımız Tahran'da Ruslar tarafından sıkı tarassud altında bulunduğunu ve hattâ hayatının taht-ı tehlikede olduğunu beyan etmektedir. Rus ve İngiliz bankalarındaki nakd ve emânâtın Rusya Sefareti'ne nakledilerek oraya İspanya bayrağının keşîdesine karar verilmişdir. Maslahatgüzar Nüzhet Bey Ordu-yı Osmanî Tahran'a yürüyecek olursa Tahran'a girilmezden evvel durularak kendisinden Tahran ahvâlî hakkında malumât istenilmesini beyan etmekdedir.

19-21 Ağustos [1]916

On Üçüncü Kolordu
Kumandanı
Ali İhsan

*

6 Metinde boş bırakılmıştır.

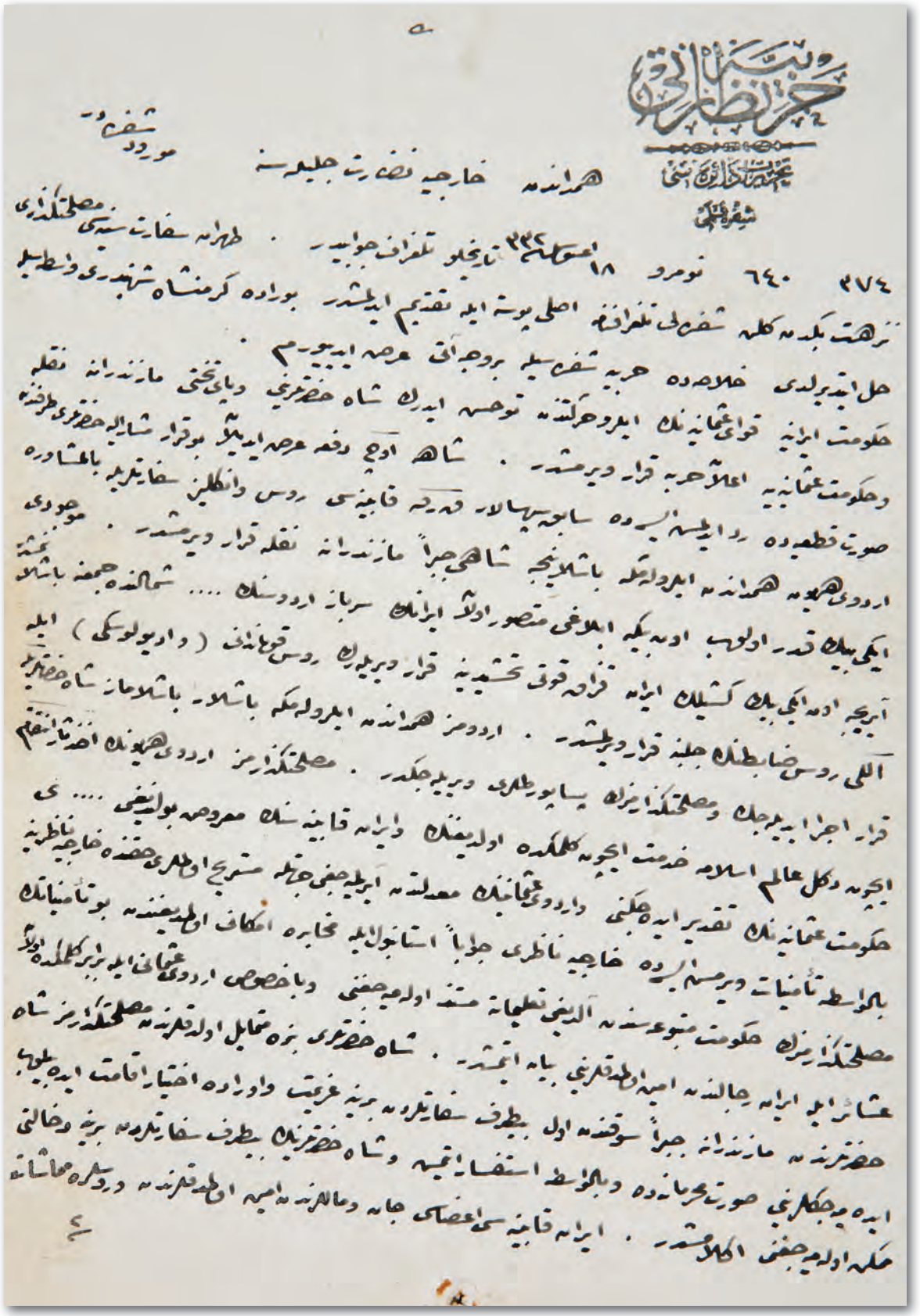

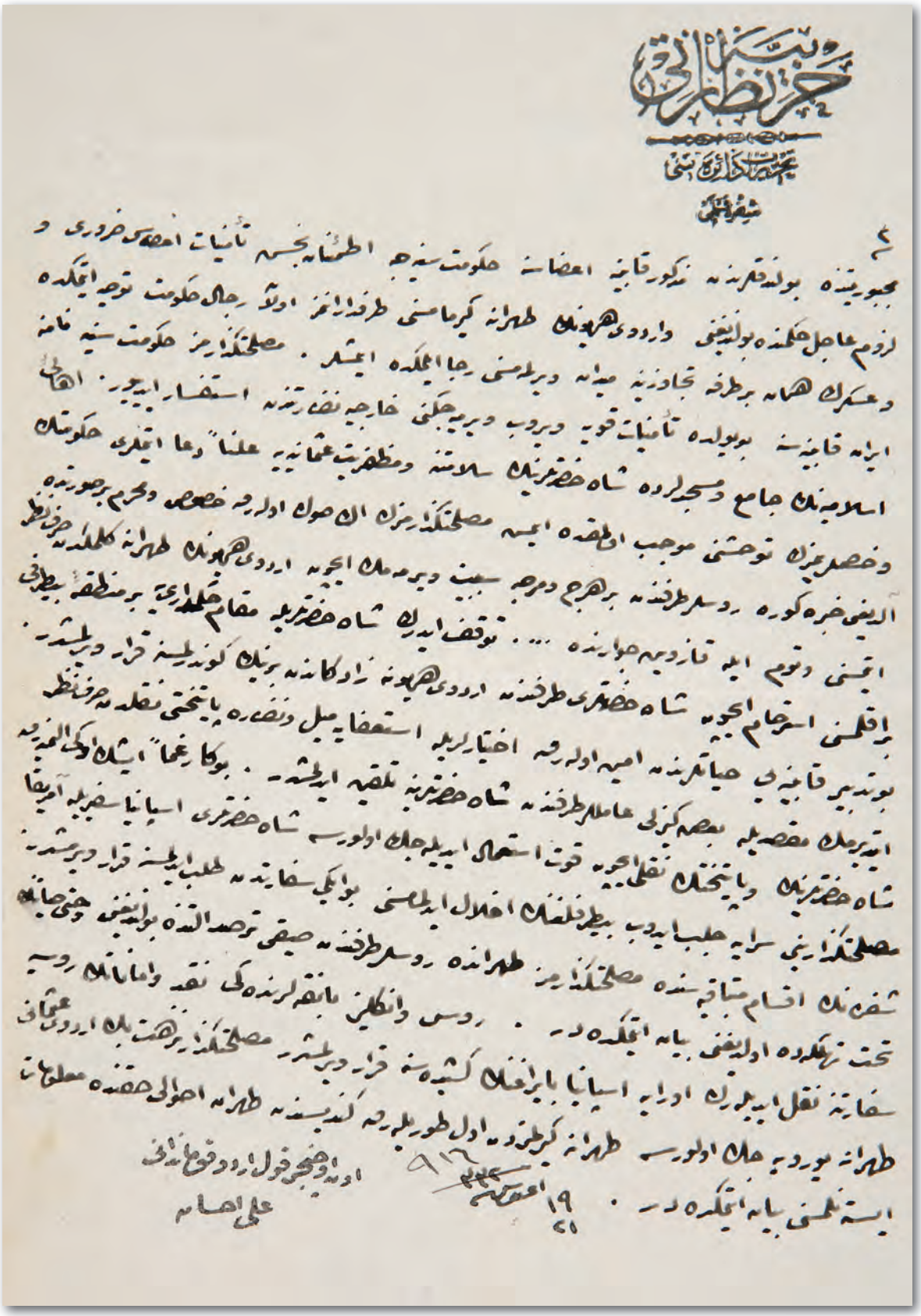

Telgrafnâme

Hemedan

690

Hariciye Nezâreti'ne

Tahran'dan henüz gelen bir sâ'înin zîrdeki haberleri getirdiğini öğrendim. Ma'mâfih tamâmen mevsûk addedilemez.

1- Şah hazretleri Tahran haricine yazlık köşklerinde ikâmet etmekde ve Rus askeri tarafından taht-ı muhafazada bulunduruyor iken bu gece köşkünden firâr ile Tahran'a gelmiş ve bu suretle Rusların tecrîd hususundaki tazyîklerinden kurtulmuştur.

2- Rus olan esas heyet-i zâbitânı, firar etmiş bulunan Kazak livâsını İranîler he'yet-i zâbıtayla birlikte Rus kumandanının kendilerine hareket için verdikleri emri ısgâ etmemiş ve doğrudan doğruya Şah hazretlerinin emirleri altına girmişdirler.

3- Tahran ahâlîsinden silâhı olan İran Kazak livâsıyla birlikte Şah hazretlerinin emirlerine hazır olduklarını arz etmişler.

4- Tahran'da Rus ne askeri ne Rus tebaası ne kabine kalmamıştır. Kabine Reisi Sipehdâr ve Rus hâdimi bazı eşhâs dahi böyledir. Tahran doğrudan doğruya Şah hazretleri tarafından âzâde ve tesellüm ahali tarafından Ruslara karşı tertîbât-ı tedâfü'iyye ittihâz eylemekde imiş.

5- İngiliz tebaası Tahran'ı terk etmemişler imiş.

6- Bu raporun bir sureti Başkumandanlık Vekâleti'ne, Altıncı Ordu'ya, On Üçüncü Kolordu Kumandanlıklarına takdim edilmişdir.

22 Ağustos sene [1]332 / [4 Eylül 1916]

Ateşemiliter
Fevzi

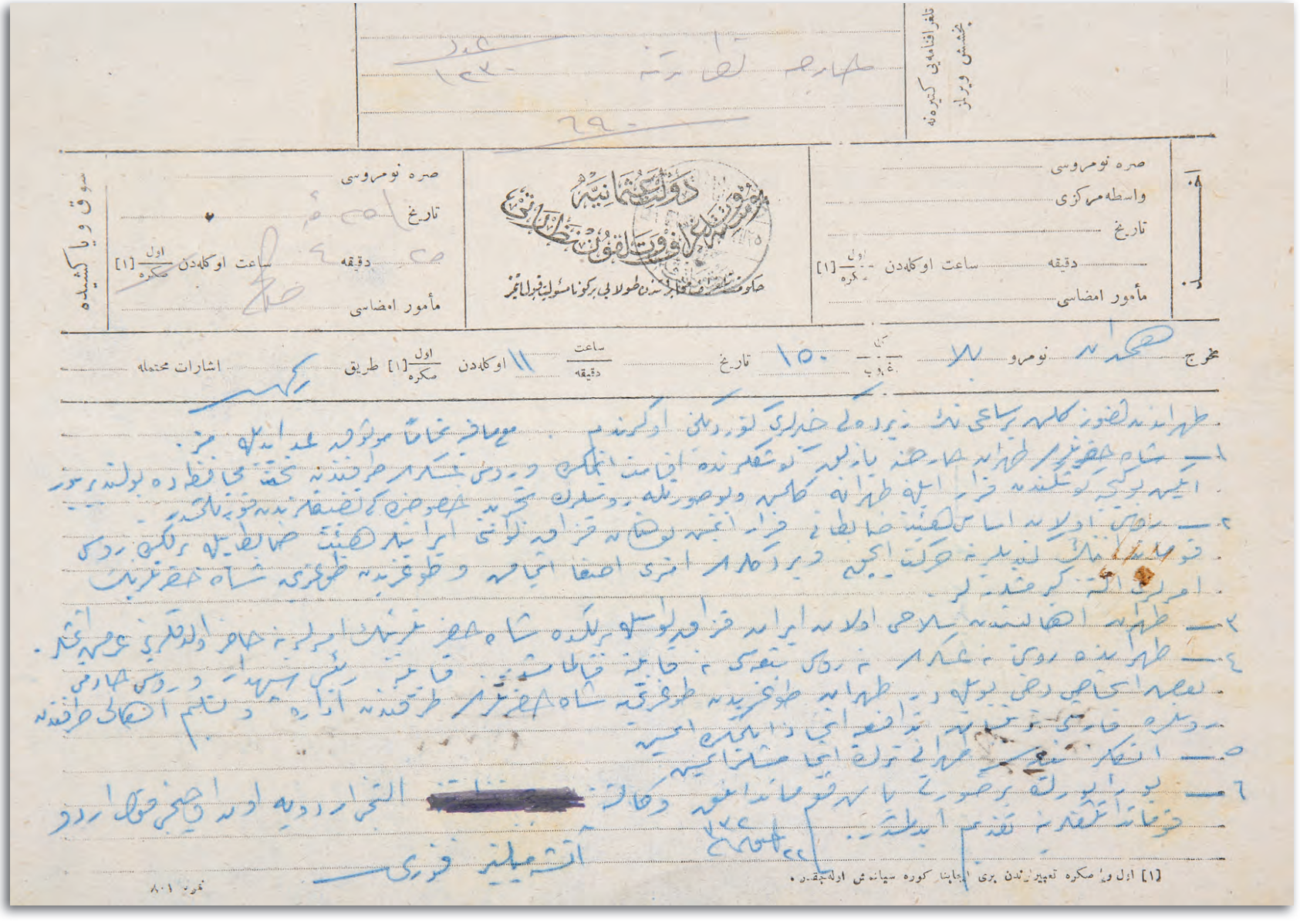

تلغرافنامه‌یی کتیره‌نه بخشش ویرلمز

صره نومروسی
واسطه مرکزی
تاریخ
دقیقه ساعت اوکله‌دن اول/صکره [1]
مأمور امضاسی

دولت عثمانیه
پوسته‌لر و تلغراف و تلفون نظارتی
حکومت تلغراف مخابراتندن طولایی بر کونا مسئولیت قبول ایتمز

صره نومروسی
تاریخ
دقیقه ساعت اوکله‌دن اول/صکره [1]
مأمور امضاسی

سوق و یا کشیده

مخرج همدان نومرو بلا کلمه/غروب ۱۵۰ تاریخ ساعت/دقیقه ۱۱ اوکله‌دن اول/صکره [1] طریق اشارات محتمله

طهراندن هنوز کلن بر ساعی‌نک زیرده‌کی خبرلری کوزدیکی اوکرندم. مع مافیه تماماً موثوق عد ایدیلمز.

۱ـ شاه حضرتلری طهران خارجنده یازلق کوشکلرنده اقامت ایتمکده و روس عسکرلری طرفندن تحت محافظه‌ده بولندیریور ایکن بو کیجه کوشکندن فرار ایله طهرانه کلمش و بو صورتله روسلرک تجربه خصوصنده تضییقلرندن قورتلمشدر.

۲ـ روسی اولان اساس هیئت ضابطانی فرار ایتمش و قزاق لوانی ایرانلر هیئت ضابطیله برلکده روسی قومانداننک کندیلرینه حرکت ایچون ویردکلری امری اصغا ایتمامش و طوغریدن طوغری شاه حضرتلرینک امرلری التنه کیرمشلردر.

۳ـ طهران اهالیسندن سلاحی اولان ایران قزاق لواسیله برلکده شاه حضرتلرینک امرلرینه حاضر اولدقلری عرض ایتمشلر.

۴ـ طهرانده روسی نه عسکرلر نه روسی تبعه‌سی نه قابینه قالمامشدر. قابینه رئیسی سپهدار و روسی حامی بعض اشخاص دخی بویله‌در. طهران طوغریدن طوغری شاه حضرتلری طرفندن اداره و تسلیم اهالی طرفندن روسلره قارشی [illegible] تدافعه اتخاذ ایتمکده ایمش.

۵ـ انکلر [illegible] طهرانی ترک ایتمامشلر ایمش.

۶ـ بورا بورک بر صورتی یاپمش قومانداننق وکالتنه [redacted] التنجی اردویه اون اوچنجی قول اردو قومانداننکلرینه تقدیم ایدلمشدر.

آتشه میلیز فوری

[1] اول و یا صکره تعبیرلرندن بری ایجابنه کوره سیانمش اوله‌جقدر.

نمره ۸۰۱

HR. SYS, 2339/92

117

İRAN MECLİSİ'NİN ALDIĞI TAHRAN'I TERK ETME KARARININ TÜCCAR VE ESNAFLAR TARAFINDAN PROTESTO EDİLDİĞİ HAKKINDA TAHRAN'DA GÖREVLİ ATEŞEMİLİTERİN RAPORU

Hemedan'da bulunan Osmanlı Ateşemiliteri Fevzi'nin Hariciye Nezareti'ne Tahran gazetelerine dayanarak çektiği telgrafta; Savaş sebebiyle İran Şahı'nın topladığı genel meclisin gizli oylamasında Tahran'ın terk edilmemesi kararı alındığı

Devlet-i Osmaniyye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Mahreci: Hemedan

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Tahran gazetelerinde mütâlaa eylediğim zîrdeki malûmâtı Nizamüssaltana hazretleri bildiriyor

1- Vekayi'-i ahîre üzerine Şah hazretlerinin Tahran'ı terk ve İtilâf devletleri süferâsıyla birlikde hareketi muvafık olup-olmayacağı hakkında saray-ı Şahî'de Şevvâl'in on dokuzunda bir meclis-i umumî in'ikâd etdi. Bu meclise ulemâ ve şehzâdegân, ricâl-ı devlet ve vüzerâ-yı haliye ve sâbıka ve reis-i vüzerâlık etmiş olanlar iştirak eylemiş ve netice-i mukarrerât cümlesi tarafından imza edilmişdir.

2- Müracaat edilen rey-i hafî neticesi iki reye karşı otuz reyle Şah hazretlerinin Tahranı terk etmemeleri takarrür etmişdir ve meclis netice-i mukarrerâtını Şah hazretlerine ber-vech-i zîr mazbata ile ibtidâ-yı harbden berü bî-taraflığını ilân eylemiş ve süferânın muhafazasında icabât-ı bî-tarafîde bulunmuş olduğundan Şah hazretleriyle beraber düvel-i muhâsama süferâsının ve tebaasının dahi Tahran'da kalmamaları ve payitahtın her taraf askerinin tecavüzünden ve iğtişâşından masun bulunması için hükûmetce icab eden devletler nezdinde âcilen teşebbüsatda bulunulması lüzumunu arz eylemişdir.

3- Şah hazretlerinin Tahran'dan hareket ihtimali memleketde şayi' olunca tüccâr ve esnaf heyeti Şah hazretlerine bir arizâ takdim ile Şah hazretlerinin Tahran'ı terki gayr-ı

muvafık ve düvel-i muhâsamanın Tahran hükûmetinin bî-taraflığına riâyet ve Tahran'ın tecavüz etmemeleri lâzım olduğu hakkında müracaatda bulunmuşdur. Bütün dükkânları kapanmışdır ve camilere kapanmışlar, neticede Şah hazretleri Tahran'ı terk etmeyeceğini ve Tahran'ın muhafaza-i bî-tarafîsini, emniyet ve asayişini te'min edeceğini kendilerine beyanla bu umumî heyecanın önü alınmışdır.

4-İşbu rapo[ru]n birer sureti Başkumandanlık Vekâleti-i Celîli'nin Altıncı Ordu On Üçüncü Kolordu kumandanlıklarına arz edilmişdir.

Fî 27 Ağustos sene [1]332 / [9 Eylül 1916]

Ateşemiliter **Fevzi**

طهران عثمانلی سفارتخانه‌سنه التجا ایدن احراردن تاجر محمد آقا و اوغلی

Réfugié persan à l'Ambassade Ottomaue à Téhéran.

Resim 85: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'ne sığınan İran Ahrarından Tacir Muhammed Aka ve oğlu

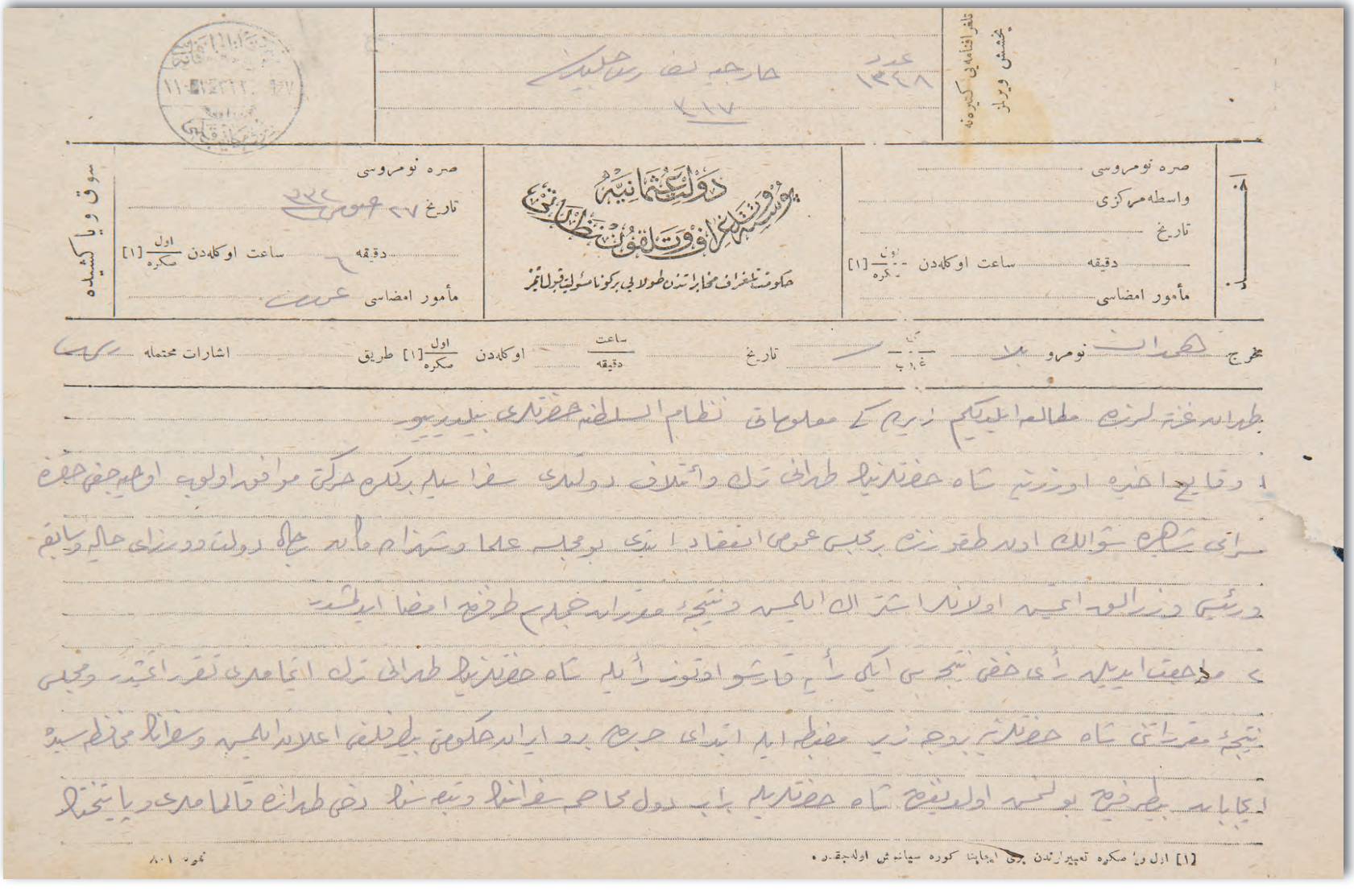

تلغرافنامه‌یی کتیره‌نه بخشش ویرلمز

عدد ۱۳۴۸

خارجیه نظارت جلیله‌سی

۲۱۷

دولت عثمانیه
پوسته و تلغراف و تلفون نظارتی
حکومت تلغراف مخابراتندن طولایی بر کونا مسئولیت قبول ایتمز

صره نومروسی
واسطه مرکزی
تاریخ
دقیقه ساعت اوکله‌دن اول/صکره [۱]
مأمور امضاسی

صره نومروسی
تاریخ ۲۷ [illegible]
دقیقه ساعت اوکله‌دن اول/صکره [۱]
مأمور امضاسی [illegible]

سوق ویا کشیده

مخرج همدان نومرو بلا تاریخ ساعت/دقیقه اوکله‌دن اول/صکره [۱] طریق اشارات محتمله [illegible]

طهران غزته‌لرنده مطالعه ایلدیکم زیرده کی معلوماتی نظام السلطنه حضرتلری بیلدیریور

۱ وقایع اخیره اوزرینه شاه حضرتلرینک طهرانی ترک و ائتلاف دولتلری سفراسیله برلکده حرکتی موافق اولوب اوچیه‌جغی حقده

سرای شاهیده شوالک اون طقوزنده بر مجلس عمومی انعقاد ایتدی بو مجلسه علما و شهزاده‌مان بر جاه دولت و وزرای حالیه و سابقه

و رئیس وزرالق ایتمش اولانلر اشتراک ایلمش و نتیجه مقرر ان جمله‌سی طرفنده امضا ایدلمشدر

۲ مراجعت ایدیلن رأی خفی نتیجه‌سی ایکی رأیه قارشو اوتوز رأیله شاه حضرتلرینک طهرانی ترک ایتمامه‌لری تقرر ایتمشدر و مجلس

نتیجه مقرراتنی شاه حضرتلرینه بر وجه زیر مضبطه ایله ابتدای حربده بر و ایران حکومتی بیطرفلغی اعلان ایلمش و سفرانک محافظه‌سیده

ایجابان بیطرفنده بولنمش اولدیغنده شاه حضرتلریله برابر دول محاصمه سفراسنک و تبعه‌سنک دخی طهرانده قالمامه‌لری و پایتختک

[۱] اول ویا صکره تعبیرلرندن بری ایجابنا کوره سیاهنمش اوله‌جقدر.

نمونه ۸۰۱

تلغرافنامه‌یی کتیره‌نه بخشش ویرلر

دولت عثمانیه
پوسته و تلغراف و تلفون نظارتی
حکومت تلغراف مخابراتندن طولایی برکونا مسئولیت قبول ایتمز

اخذ

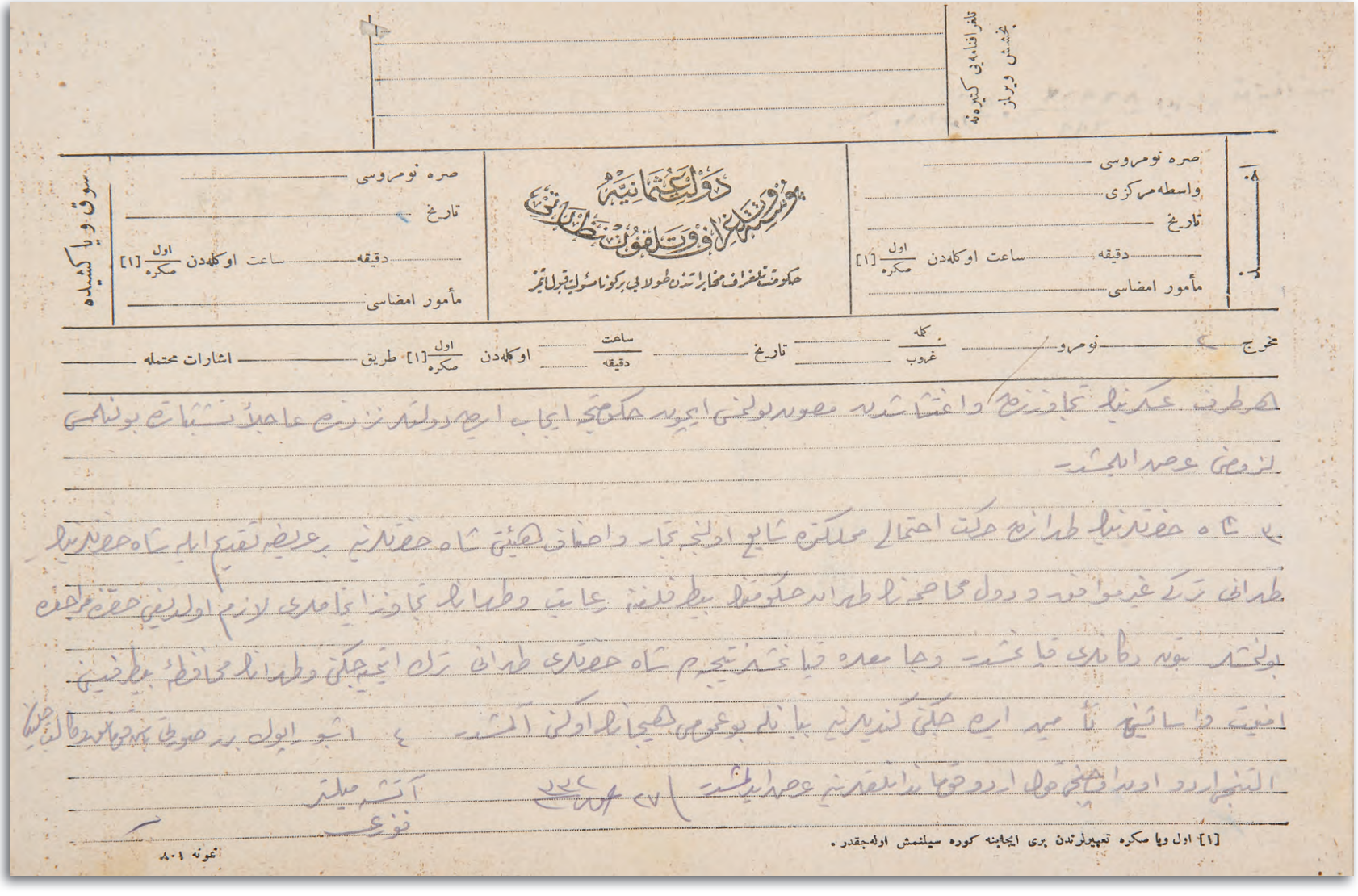

صره نومروسی .....
واسطه مرکزی .....
تاریخ .....
دقیقه ..... ساعت اوکله‌دن اول/صکره [1]
مأمور امضاسی .....

سوق و یا کشیده

صره نومروسی .....
تاریخ .....
دقیقه ..... ساعت اوکله‌دن اول/صکره [1]
مأمور امضاسی .....

مخرج ..... نومرو ..... کلمه/غروب ..... تاریخ ..... ساعت/دقیقه ..... اوکله‌دن اول/صکره [1] طریق ..... اشارات محتمله .....

هر طرف عسکرینک تجاوزنده و اغتشاشدن مصون بولنمسی ایچون حکومتجه ایجاب ایده دولتلر نزدنده عاجلاً تشبثات بولنلمسی لزومنی عرض ایلمشدر.

۲ شاه حضرتلرینک طهرانده حرکت احتمالی مملکتده شایع اولنجه تجار و اصناف هیئتی شاه حضرتلرینه بر عریضه تقدیم ایله شاه حضرتلرینک طهرانی ترکی غیر موافق و دول مخاصمه‌نک طهران حکومتنک بیطرفلغنه رعایت و طهرانک تجاوز ایتمامدی لازم اولدیغی حضرت مراجعه بولنمشلر بتون دکانلری قپانمشدر. و جامعده قپانمشلر نتیجه‌ده شاه حضرتلری طهرانی ترک ایتمیه‌جکنی و طهرانک محافظه بیطرفینی امنیت و آسایشنی تأمین ایده‌جکنی کندیلرینه بیانله بو عمومی هیجانک اوکنی آلمشدر. ۴ اشبو ایولک بر صورتی [illegible] التنجی اردو اون اوچنجی قول اردو قوماندانلقلرینه عرض ایدلمشدر. ۲۷ [illegible]

آتشه میلتر
فوزی

[1] اول ویا صکره تعبیرلرندن بری ایجابنه کوره سیلنمش اوله‌جقدر.

نمونه ۸۰۱

HR. SYS, 2425/61

RUS VE İNGİLİZ ELÇİLERİNİN İRAN'I OSMANLI DEVLETİ'NE SAVAŞ AÇMAYA ZORLADIKLARI HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

Rus ve İngiliz elçilerinin İran Şahı'yla görüşmelerinde, Salarüddevle'nin Osmanlı kuvvetleri ile gelerek Tahran'da hükümdarlığını ilân edeceğini ileri sürdükleri / İran'da yeni kurulan kabinenin üyeleri tamamen Rus ve İngiliz yanlısı olmalarına rağmen tarafsızlık yolunda karar verdikleri / Rus ve İngiliz elçilerinin İran hükümetini Osmanlılar aleyhine savaşa zorladıkları, kabul olunmazsa İran'ı kendi hükümetlerine savaş ilân etmiş kabul edecekleri

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
3184

Fî 5 Eylül sene [1]332 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Nüzhet Bey'den vârid olan 2 numaralı telgrafnâmenin hallidir

Hemedan'dan

Bir numaralı telgrafnâmeye zeyldir

Rus ve İngiliz sefirleri Şah hazretleriyle hîn-i mülâkatda Sâlarüddevle'nin ordu-yı hümayun ile beraber gelmekde olduğunu ve Tahran'a vürûdunda hükümdarlığı ilân olunacağını beyan ve tehdîd ile pâyitahtın Mazenderan'a nakli hususunda ısrar etmeleri üzerine Şah hazretleri bunun sıhhatine ihtimal vermemekle beraber Hükûmet-i Seniyye'nin İran makam-ı saltanatı hakkında bir tasavvuru olup olmadığını ve bendenizin bu bâbdaki malûmâtımı suret-i mahremânede ve bi'l-vasıta sordu. Ve kendi şahsı hakkında böyle bir tasavvurun mevcud olamayacağından emin ise de hanedân-ı hükümdarî azâsı hakkındaki fikrimi istimzac ile her halde bunların kâffesinin ve hususiyle büyük pederi Kâmran Mirza'nın can ve mallarının te'mini esbâbını istikmâl et-

mekliğimi taleb etti. Bendeniz Hükûmet-i Seniyye'nin hanedân-ı hükümdarî azâsı hakkında böyle bir tasavvuru kat'iyyen olmadığını beyan etdim. Ve fakat Şah hazretleri Mazenderan'a nakle muvafakat buyurdukları takdirde bu ihtimalin pek istib'âd edilemeyeceğini de imâ ve ihsâs etdim. Ve hanedân-ı hükümdarî azâsı hakkında da Şah hazretlerinin arzusuna mümâşâten te'minât-ı şifâhiye vermeye mecbur oldum. Çünkü bunların bazıları Mazenderan'a nakl fikrinde ve Şah hazretleri üzerine de icra-yı nüfuz etmektedirler. Vâki olan te'minât-ı çâkerânem üzerine Şah hazretleri bunları iskât etmiş, gerek Mazenderan'a gerek Rusya'ya azimetden kendilerini men' eylemişdir. Gerek bu suretle ve gerek vesâit-i sâire ile cür'et ve maneviyâtı takviye edilen Şah hazretleri bendenize beyan-ı mahzûziyet ve Mazenderan'a nakle muvafakat etmeyeceğini tebliğ etdi. Ve ertesi gün dördüncü defa olarak verilen ilân-ı harb kararını tasdik etdirmek üzere huzur-ı Şahî'ye giden sipeh-sâlârı azl ve kabineyi ıskât etdi. Ve bir gün sonra saraya da'vet eylediği milletvekilleriyle tarafdârımız olan ricâl-i İraniyenin ve cevâmi'-i şerife ve mesâcidde ictimâ eden beylerle ahali-i İslâmiye'nin vukû' bulan umumî tezâhürâtı üzerine Mazenderan'a nakl keyfiyeti milletin arzusuna tevâfuk etmemekde olduğundan bahisle Rus ve İngiliz sefirlerine suret-i kat'iyyede cevab-ı redd verdi. Riyâset-i vükelalığa tayin olunan Vüsûküddevle kabineyi teşkile muvaffak olamayarak istifâ etdi. Yerine tayin olunan Alâüssaltana aynı sebebden dolayı istifâya mecbur oldu. Düşman sefirleri Tahran'ı terke karar vermiş iken ordu-yı hümayunun Hemedan'da tevakkufu ve İran Kazaklarının kısm-ı a'zamının Rus ordusuna iltihâkı üzerine düşmanlarımız yeniden ümidlere düştüler. Bu ahvâl Vüsûküddevle'nin taht-ı riyâsetinde ve â'zâsı tamamıyla Rus tarafdârı bir kabine teşkil edilmesini tevlîd etdi. Rus tarafdârı olan vükelâ ve ricâl-i sâbıka kısmen firâr etdiler. Düşman sefirleri her ihtimâle karşı şikâr elbisesi ile hareket-e âmâde bir haldedirler. Rus ve İngiliz bankaları ile sâir müessesât-ı mâliye kâmilen Rusya'ya nakl edildi. Ermeniler hemân kâmilen hicret etdiler. Ruslar ordu-yı hümayunun Hemedan'da güya bazı tecavüzâtda bulunduklarını işâa' ederek ahali-yi İslâmiyeyi de heyecana getirmişdir. Ahali nâmına Sefaret-i Seniyye'ye müracaat edenleri tatmîn ve münâsib ilânnâmeler tab' ve neşretdirerek heyecanı teskin ve işâa'tı tekzîb etdim. Gerek bizzât ve gerek bi'l-vasıta vukû' bulan telkinât-ı çâkerânem üzerine halk ordu-yı hümayunun Hemedan'a kadar geçtiği yerlerdeki harekât-ı adâlet-kârânesinden mutma'in ve mesrûr olarak ordu-yı hümayunu istikbâl tedârikine başladılar. Efkâr hemân kâmilen lehimizdedir. Kazvin'in ordu-yı hümayun tarafından işgalini müteâkib burada Rus nüfuzundan eser kalmayacağından âmâlimize muvafık diğer bir kabine mevkî'-i iktidara getirilebilecekdir. Fi'l-vâkî' Tahran'ın işgali arzu olunmuyorsa da hissiyât-ı âcizânem gerek Şah hazretleri gerek tarafdârımız olan ricâl-i İraniye ordu-yı hümayunun Kazvin ve Kum cihetlerine değil Tahran kapılarına kadar gelmelerine bile ses çıkarmayacaklar ve hatta memnun olacaklar. Fakat Rusların teşvikâtıyla Tahran'da iğtişâş zuhurundan ve Horasan tarafına kaçmak için hazırlanan Rusların Tahran'ı topa tutmalarından korkulmaktadır. Çünkü Ruslar son dakikada böyle bir iğtişâş çıkararak vukû' bu-

lacak herc ü mercden bi'l-istifade Şah hazretlerini cebren götürmek fikrinde oldukları haber alınıyor. Dünkü gün Re'is-i Vükelâ ve Hariciye Nâzırı ile vukû' bulan mülâkât-ı çâkerânemde müşârunileyh Rusların İran'a iki aya kadar ordu-yı hümayunu ric'ate mecbur edecek derecede mühim bir kuvvet sevk edeceklerini Rusya sefirinin haber aldığını söyledi. Reşt havalisinde on beş aydan berü Ruslar ile çarpışmakda olan Küçük Han bendenizden istimdâd etmektedir. Kendisine asker yetişdirilmesini rica etmektedir. Ordu-yı Hümayunca şu sıralarda mûmâileyhin mümkün olduğu takdirde muâvenetine şitâb edilmesi menâfi' muktezasındandır. Dünkü gün Reşt ile Kazvin arasında Ruslar ile etdiği bir müsademede maktûl düşen üç mücâhid Ruslar tarafından lede'l-istifsâr Rus Gürcüsü olduğu anlaşıldı. Bu taraflardaki bütün Gürcüler Ruslar tarafından der-dest ve tevkîf edilmeye başlanmışdır. Şimdi suret-i mahremânede aldığım habere nazaran yeni kabine Rusya Sefareti'nin talimâtıyla Tahran'daki iki bin kişilik Serbâz ordusunu Mirza Küçük Han üzerine sevk etmek ve muktezi masârıfı Ruslardan almak için müzâkerâtda buluyormuş. Bu müzâkerât karara iktirân etmemiş kabinedeki ihtilaf-ı efkâr hasebiyle akîm kalması muhtemeldir. Gayr-ı muntazır ahvâl sebk etmemek şartıyla şimdilik İran'ın vaz'iyyeti tamamen âmâlimize muvafık ve müsâ'id bir şekle girmek üzere gibi görünmektedir. Romanya Hükûmeti'nin aleyhimizde olmak üzere harbe dahil olmasının hâsıl etdiği su'-i tesir mûcib-i endişe bir derecede değildir.

*

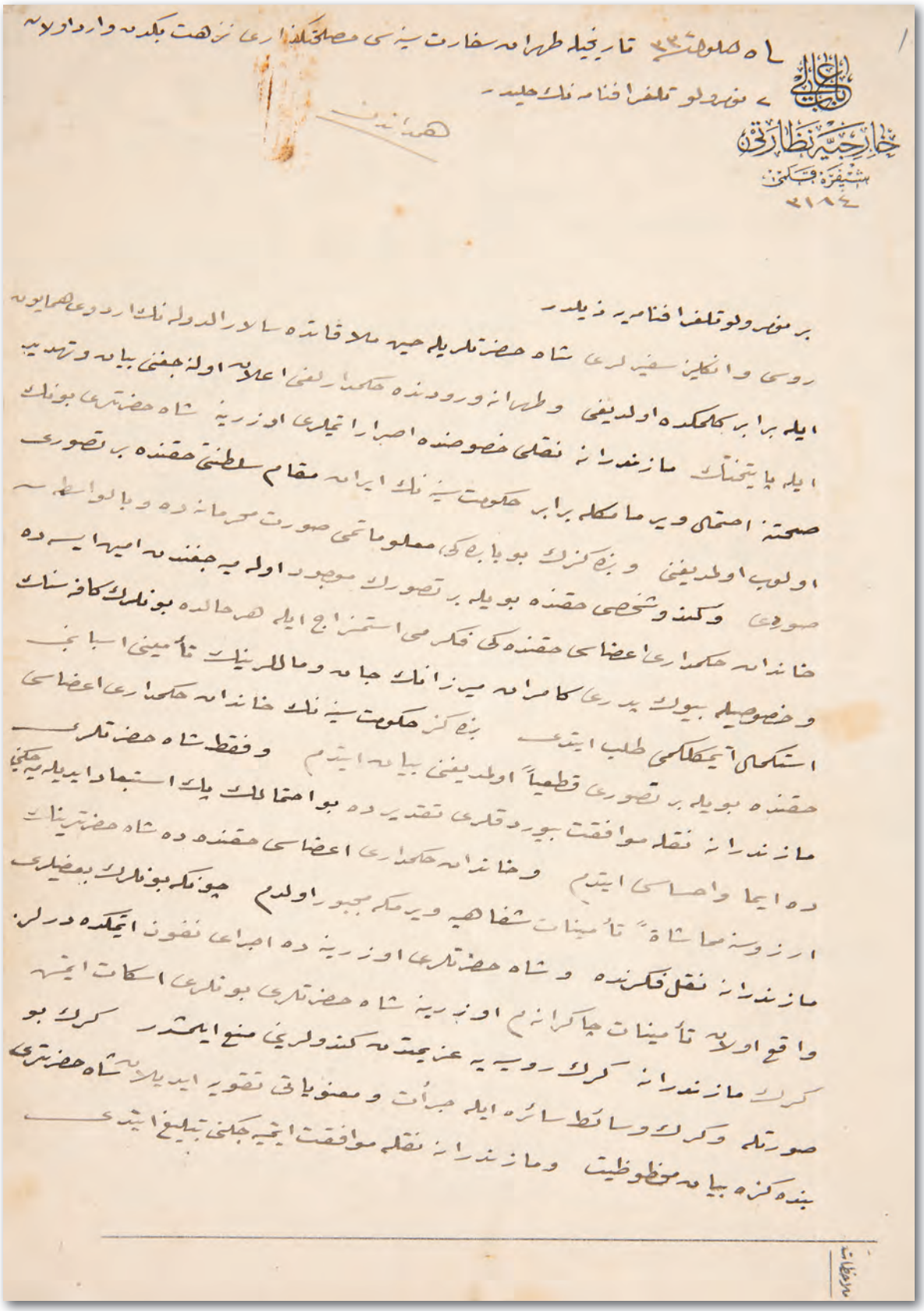

٧ نومرولو تلفراف نامه نك خلاصه سيدر

خارجيه نظارتي
مخابره قلمي
٢١٨٤

برنومرولو تلفراف نامه يه ذيلدر

روسي و انكليز سفيرلري شاه حضرتلريله جيه ملاقاته سالار الدوله نك اردوي همايونه
ايله برابر كلمكده اولديغي وطهرانه ورودنده حكومتجه اعلايه اولنه جغني بيانه وتهديه
ايله بابتنك مازندرانه نقلي مخصوصنده اصدار اتيلري اوزرينه شاه حضرتلري بونلك
صحتنه اعتماد ويرمامكله برابر حكومتجه نك ايرانه مقام سلطنتي حقنده بر تصورك
اولوب اولديغي وبونك بويله بر تصورك موجود اولديغي صورتده مرماندن وبالواسطه
صورتله وكندو شخصي حقنده بويله بر تصورك موجود اولديغي هرحالده بونلرك كافه سنك
خانداني حكومتلري اعضاسي حقنده كي فكر مي استمزاج ايله هرحالده بونلرك تأميني اسبابنك
وخصوصيله بيوك پدرلري كامراني مبزانك جانب وملالريك تأميني اسبابنك
استكمالي ايچون حكومتجه نك خانداني حكومتلري اعضاسي
حقنده بويله بر تصورلري قطعياً اولديغني بيانه ايتدم وفقط شاه حضرتلري
مازندرانه نقل موافقت بيورديقلري تقديرده بو امتمالك يك استيلا ايديلديكي
وه ايما واصاسي ايتدم وخانداني حكومتلري اعضاسي حقنده وه شاه حضرتلرينك
ارزوسنه صاشاه تأمينات شفاهيه ويرمكه مجبور اولدم چونكه بونلرك بعضيلري
مازندرانه نقل فكرنده وشاه حضرتلري اوزرينه وه اجراي نفوذ ايتمكده ودرلر
واقع اولديغه تأمينات چاكرانم اوزرينه شاه حضرتلري بونلرك اسكات ايتمه
كرك مازندرانه كرك روسيه يه عزيمتده كندولريني منع ايتمدر كرك بو
صورتله وكرك وسائط سائره ايله جرأت ومعنوياتي تقويه ايديلديكي شاه حضرتلري
بنده كزه بيانه موظوظيت ومازندرانه نقلي موافقت ايتمه جكلني تبليغ ايتدي

ملاحظات

BAŞBAKANLIK
OSMANLI
ARŞİVİ

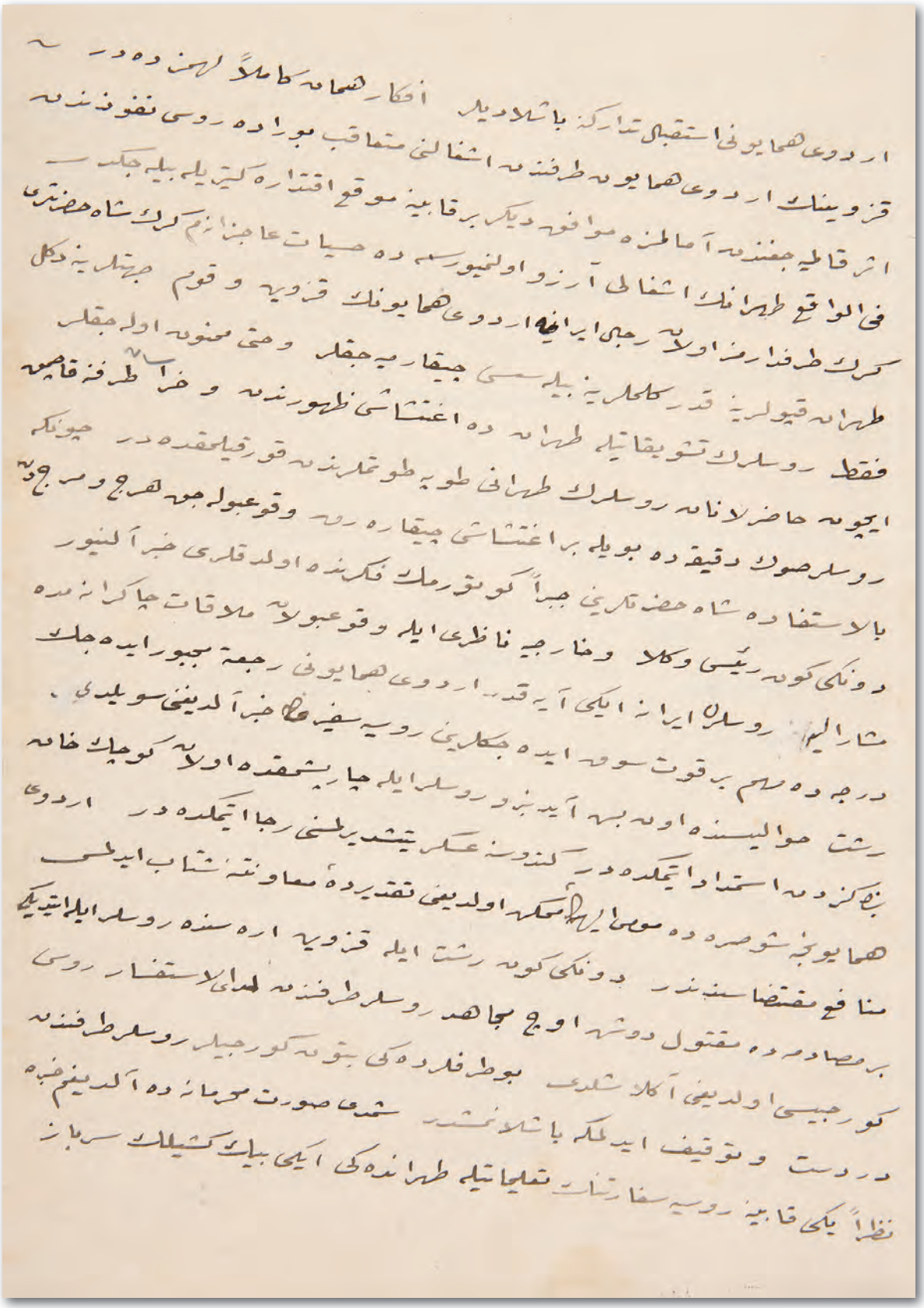

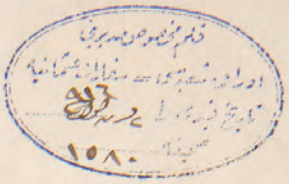

قلم مخصوص مدیریتی
اوراق شعبه‌سی — مخابرات عثمانیه
تاریخ قیدی ۷ [illegible]
صحیفه ۱۵۸۰

اردوسنی میرزا کوچك خان اوزرینه سوق ایتمك و مقتضی مصارفی روسلردن
آلمق ایچون مذاکراتده بولنیورمش بو مذاکرات قراره اقتران ایتمامش
قابینه‌ده‌کی اختلاف افکار سببیله عقیم قالمسی محتملدر غیر منتظر احوال سبق
ایتمامك شرطیله شمدیلك ایرانك وضعیتی تماماً آمالمزه موافق و مساعد بر
شکله کیرمك اوزره‌کی کورنمکده‌در رومانیا حکومتنك علیهمزده اولمق اوزره
حربه داخل اولمسی حاصل ایتدیکی سوء تأثیر موجب اندیشه بر درجه‌ده دکلدر.

بر صورتنك جریده نظارتنه کوندرلمسی

ك ۱۱/۷/۱۳۳۲

بر صورتنك جریده نظارتنه کوندرلمسی

بر صورتی جریده نظارتی وکالت جلیله‌سنه کوندرلمشدر. ۱۱/۷/۳۳

۷ [illegible] ۹۱۶ تاریخ و ۲۳/۸۸۱۵۱ نومرو ایله [illegible]

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
3236

Fî 14 Eylül sene [1]916 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Nüzhet Bey'in Hemedan'dan keşîde eylediği 3 numaralı telgrafnâmenin hallidir

Müsta'celdir
İki numaralı telgrafa zeyldir

Gerek Şah hazretlerine ve gerek hükûmete verdiğim te'minât Dersaadet İran sefiri vasıtasıyla Bâbıâlîce de te'yid edilmesi üzerine hal kesb-i salâh etmeğe yüz tutmuştur. Yeni kabine tamamen Rus ve İngiliz tarafdârı olmağla beraber meslek-i bî-tarafî ta'kibine karar vermişdir. Zaten sipeh-sâlârın azliyle bize karşı ilân-ı harb edilmesi ihtimali külliyen ber-taraf olmuşdur. Şah hazretlerinin cebren nakli ihtimali de günden güne azalmış ve düşman sefaretleri kendi başlarının derdine düşmüşlerdir. Horasan'a araba yolu olmadığından dünden berü hayvan tedârikine başlamışlardır. Hükûmet-i İraniye bunlara te'minât vererek Tahran'da kalmaları için ısrar etmekde ise de Rusya sefiri Osmanlı maslahat-güzârının te'minât ve himâyesi altında Tahran'da kalmayı tecvîz edemeyeceğini ve neticede Tahran'ı terke mecbur olacağını ve bunun neticesi olarak hükûmet-i metbûası tarafından İran'a ilân-ı harb olunmasa bile her halde İran ve Rus münasebâtı munkatı' addedileceğini bildirmişdir. Diğer düşman sefirleri de Rusya sefirine tâbî'dir. Reis-i vükelâ ile esna-yı mülâkâtda müşârunileyh bendenize (Zamanı gelince inşallâhü te'âla sizinle pek çok mülâkât ve müzâkerâtda bulunacağım) diyerek hissiyât-ı dostâne izhâr ve arzumuza muvafık bir tarzda hareket edeceğini işrâb etdi. Her hafta Hemedan'a bir sâ'î göndereceğim. Bundan sonra evâmir-i Nezâret-penâhîlerinin kumandanlık vasıtasıyla bendenize tebliği mümkün olabilecekdir. On beş günden berü Sefaret-i Seniyye'de kalmakdayım. Romanya'nın harbe duhûlü dolayısıyla tereddüde düşen halk her gün meydanlarda havaya müteveccih olarak bir Osmanlı tayyâresi beklemektedir. Bir tayyâre görseler herkesin maneviyâtı düzelecek ve Tahran büsbütün düşmanlardan tathîr edilmiş olacakdır. Asım Beyefendi hazretlerinin düşmanlarımız tarafından burada der-destine mukâbil ordu-yı hümayunca buradaki süferânın kâffesi toplanarak götürüleceği şâyi' olduğundan düşman sefirleri kaçmak üzeredir. Bunların kaçması bizim için daha hayırlı olacakdır. Hatta Maliye Nezâreti'ndeki İngiliz, Rus ve Belçikalı kontrol memurları ile telgraf ve posta idarelerindeki İngiliz ve Rus memurlarının da kaçmaları fikr-i âcizâneme göre hayırlıdır. Eğer bu memurlar kaçmazlar ise ve bu fikr-i âcizânem zât-ı âlî-yi Nezâret-penâhîlerince de tasvîb buyrulursa ordu-yı hümayun'un Kazvin'e vürûdunda bu memurların memuriyetlerine nihayet verilmesini taleb edece-

ğim. Zirâ bunlar buradan çıkmadıkça Tahran Rus nüfuzundan kurtulmuş olmayacakdır. Ordu-yı hümayunun Tahran'a girmemesini bu talebimin kabulüne talîk edeceğim. Zemin ve zamanı müsaid görürsem İran hizmetinde bulunan Rus zâbitânının memuriyetlerine de nihayet verilmesini taleb edeceğim. Bunlar İran'da imtiyazât-ı ecnebîyenin ilgâsına bir mukaddime teşkil ve maksadı teshîl edebilir zannediyorum. Bu bâbda ta'limat-ı devletlerine muntazırım.

*

Resim 86: Şahzâde Şuaussaltana

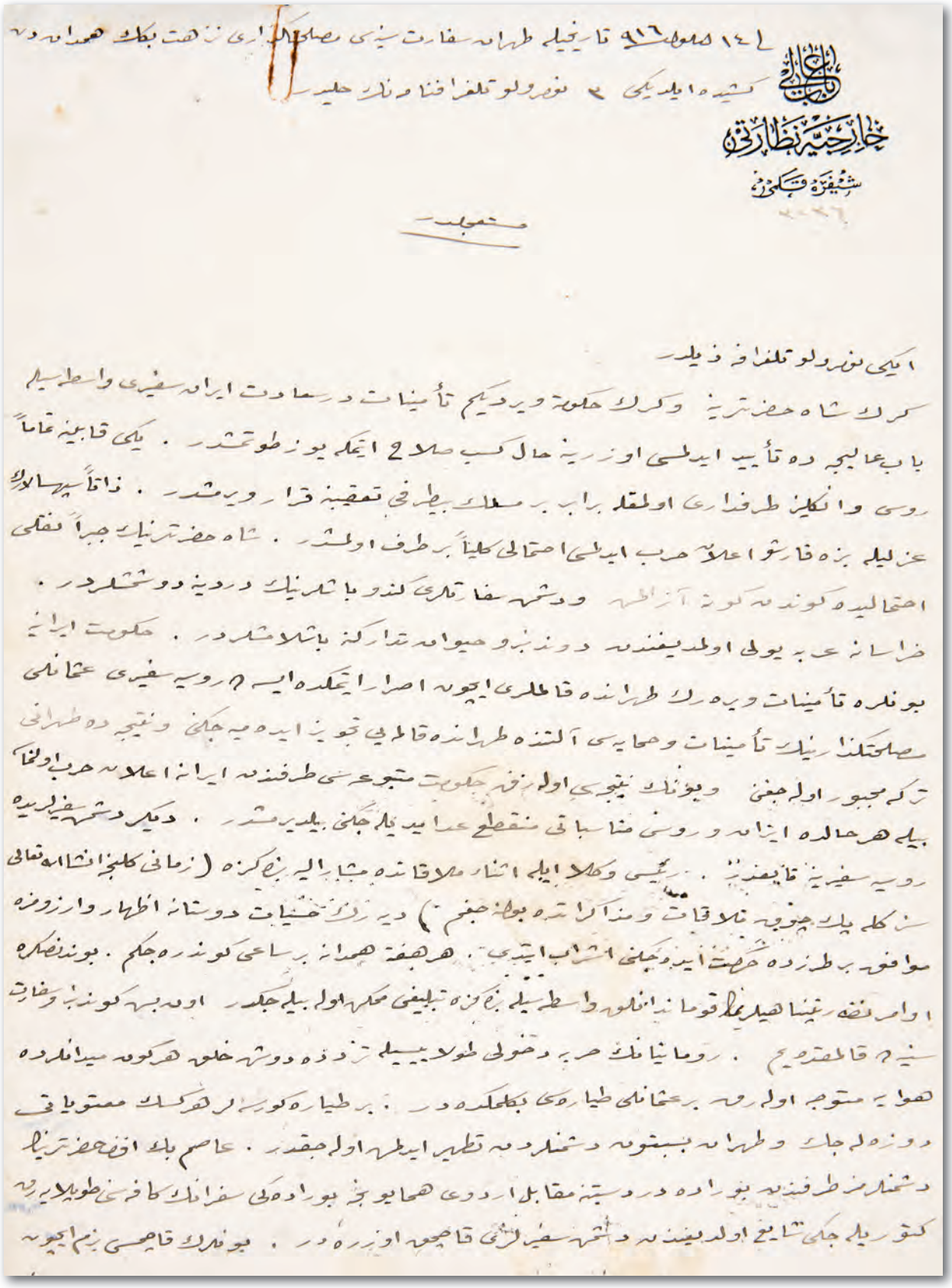

١٤ كانون اول ٩١٦ تاريخيله طهران سفارت سنيه مصلحاري نازلت بك حضرلرينه
كشيده ايلديكي رمز ولو تلغرافنامه در حلي

جناب عالي

خارجيه نظارتي

شيفره قلمي

مشعر

ايكي نمره ولو تلغرافنامه ذيلده

كرك شاه حضرتلرينه وكرك حكومت ويردكم تأمينات و سعادت ايرانه سفيري واصل اولمق
باب عاليجه ده تأييد ايدلمسي اوزرينه حال كسب صلاح ايتمك يوزطوتمشدر . يكي قابينه عاماً
روسي و انكليز طرفداري اولمقله برابر بر مسلك بيطرفي تعقيبه قرار ويرمشدر . زاتاً سپهسالارك
عزليله برده فارسوا علاوه حرب ايدلمسي احتمالي كلياً برطرف اولمشدر . شاه حضرتلريك جبراً نفللي
احتمالنده كوندرمه كوزه آزاطه ودشمه سفارتلري كندو باشلرينك ودينه دوشمشلردر .
خراسانه عسكر يولي اولديغندن دولدبو حيوانه تدارك ايله باشلامشلردر . حكومت ايرانيه
بولنلره تأمينات ويرمك طرفنده قاطعي ايچون اصرار ايتمكده ايسه ده روسيه سفيري عثمانلي
صاحتلرينك تأمينات وحمايه سي آلتنده طرفنده قاطعي تجويز ايتمه مجبور اولمغله
تركيه حربه اولمغي ويونك نتيجه سي اولمق اوزره حكومت متبوعه سي طرفندن ايرانه اعلان حرب اولنمق
بيله هر حالده ايرانه روسي مناسباتي منقطع عداوته جانبي بيلديرمشدر . ديكر دشمن سفيرلريده
روسيه سفيرينه تابعيتنده . رئيسي وكلا ايله اتخاذ ملاقاته مبادرت ايله بركزه (زماني كلنجه افتتاحه قدر)
سكوت بيلك چوجوق ملاقات ومذاكراته بولمغي) ديه رسمي تحيات دوستانه اظهار وارزومنده
موافقه بولنمشدر حكومت ايدوجكي اشعار ايتمشدر . هرهفته همدانه بر ساعي كوندره جكلري بولنمشدر
اوامر ونهي تبليغ ايچون تلغرافخانه واسطه سيله بركزه تبليغي محكم اولديجكدر . اوده بيه كوندره وصاحت
سنيه ك قالمقدمي . رومانيانك حربه دخولي طولايسيله تزده دوشمه خلوه هركونه ميدانلرده
هوايه متوجه اولدقلري بر عثمانلي طياره سي بكلمكده در . بر طياره كورنلر هركك معتوباتي
دوزه لجك وطهرانه بسبتونه دشمنلرمه تطهير ايدلمه اولجقدر . عاصم بك افندي حضرتلرينك
دشمنلرمز طرفندن بولنلره درسته مقابل اردوي همايون بولنلره كي سفارتلرك كافه سي طويلايه رك
كتوريلمكي تابع اولديغندن دشمن سفيرلرنك قاچمجه اوزره در . بونلرك قاچمسي بزم ايچون

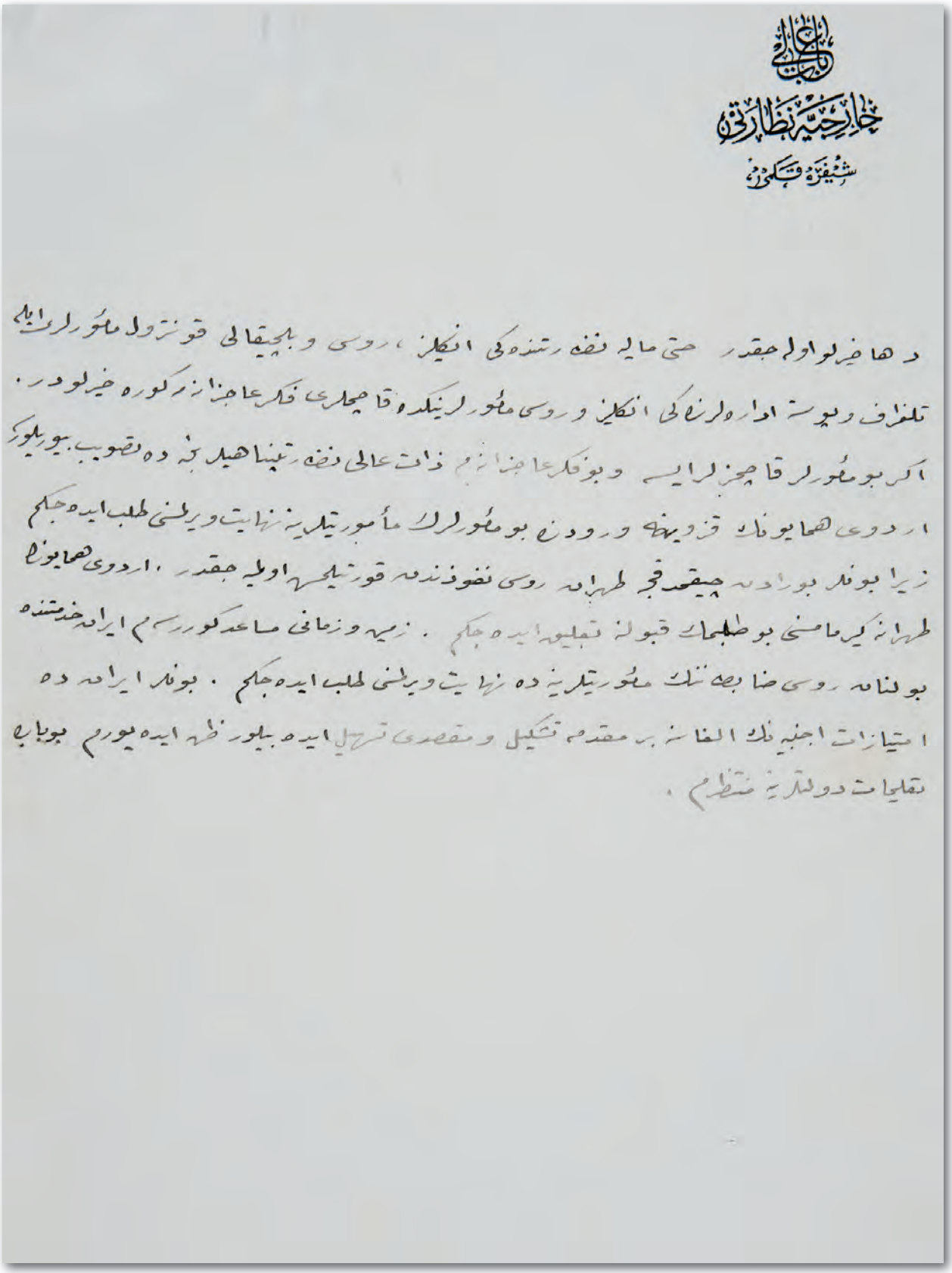

باب عالی
خارجیه نظارتی
شیفره قلمی

دها خیرلو اولمه جقدر حتی مالیه نظارتنده کی انکلیز، روسی و بلچیقالی قونترول مأمورلری ایله
تلغراف و پوسته اداره لرنده کی انکلیز و روسی مأمورلرینکده قاچمجلری فکر عاجزانه مه کوره خیرلودر.
اکر بو مأمورلر قاچمجزلر ایسه و بو فکر عاجزانه م ذات عالی نظارتپناهیلرینه ده تصویب بیوریلورسه
اردوی همایونک قزوینه ورودنه بو مأمورلرک مأموریتلرینه نهایت ویرلمسنی طلب ایده جکم
زیرا بونلر بورادن چیقمدقجه طهران روسی نفوذندن قورتیلمش اولمیه جقدر. اردوی همایونک
طهرانه کیرمامسنی بو طلبمک قبولنه تعلیق ایده جکم. زمین و زمانی مساعد کورورسه م ایران خدمتنده
بولنان روسی ضابطه ننک مأموریتلرینه ده نهایت ویرلمسنی طلب ایده جکم. بونلر ایرانده
امتیازات اجنبیه نک الغاسنه بر مقدمه تشکیل و مقصدی تسهیل ایده بیلور ظن ایده یورم بو باره
تعلیمات دولتلرینه منتظرم.

Bâbıâlî Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
3240

Fî 15 Eylül sene [1]916 tarihiyle Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Nüzhet Beyin Hemedan'dan keşîde eylediği 6 numaralı telgrafnâmenin hallidir.

Dün Rus ve İngiliz sefirlerinin Hükûmet-i İraniye'yi Osmanlılar aleyhine ilân-ı harbe sevk ve buna muvafakat eylemediği takdîrde Hükûmet-i İraniye'yi kendi hükûmetlerine karşı muhârib addedip Tahran'dan mufârakata mecbur bulundukların beyan ve bunun netâyici İran için vahîm olacağını ifade ile tehdîd etdiklerini haber almış idim. Bugün re'is-i vükelâ ile tekrar görüşdüm ve keyfîyeti istizâh etdim. Süferâ müfârakata hazırlanmakda iseler de kendisine henüz böyle bir tebliğ vâki olmadığını ve buna ihtimâl vermediğini ve çünkü hükûmetce kendilerine te'minât verildiğini söyledi. Düşman sefaretleri vesâit-i naklîye tedârikâtıyla meşguldürler. Muhâciriyet tekrar başladı. Bu haber tahakkuk etdiği takdirde Rusların ele geçirebilecekleri kimseleri esir-i harb addetmeleri muhtemel olduğundan geceleri Amerika Sefareti'nde kalmaya karar verdim. Avusturya sefiri de İspanya Sefareti'nde kalacakdır. Şah hazretlerinin nezdinde Amerika ve İspanya bayrakları vardır. Lüzum hâsıl olduğu takdirde İspanya sefirinin sarayda kalması için müşârunileyh nezdinde tarafından mahremâne teşebbüsât icra edilmekdedir.

[15 Eylül 1916]

باب عالی

خارجیه نظارتی

شیفره قلمی

٢٢٤٠

١٥ ایلول ٩١٦ تاریخیله طهران سفارت سنیه‌سی مصلحتگذاری نزهت بکک همداندن کشیده ایلدیکی ٦ نومرولو تلغرافنامه‌نک حلیدر

دون روس و انگلیز سفیرلرینک حکومت ایرانیه‌یی عثمانلیلر علیهنه اعلان حربه سوق و بوکا موافقت ایدلمدیکی تقدیرده حکومت ایرانیه‌یی کندو حکومتلرینه قارشو محارب عد ایدوب طهراندن مفارقته مجبور بولندقلرینی بیان و بونک نتایجی ایران ایچون وخیم اولهجغنی افاده ایله تهدید ایتدکلرینی خبر آلمش ایدم بوکون رئیس وکلا ایله تکرار کورشدم و کیفیتی استیضاح ایتدم. سفرا مفارقته حاضرلانمقده ایسه‌لرده کندوسنه هنوز بویله بر تبلیغ واقع اولمدیغنی و بوکا احتمال ویرمدیکنی و چونکه حکومتجه کندولرینه تأمینات ویرلدیکنی سویلدی دشمن سفارتلری وسائط نقلیه تدارکاتیله مشغولدرلر. مهاجرین تکرار باشلادی بو خبر تحقق ایتدیکی تقدیرده روسلرک اله کچیره بیله‌جکلری کیمسه‌لری اسیر حرب عد ایتملری محتمل اولدیغندن کیجه‌لری آمریقا سفارتنده قالمیه قرار ویردم اوستریا سفیری‌ده اسپانیا سفارتنده قالهجقدر شاه حضرتلرینک نزدنده آمریقا و اسپانیا بیراقلری واردر لزوم حاصل اولدیغی تقدیرده اسپانیا سفیرینک سرای‌ده قالمسی ایچون مشارالیه نزدنده طرفندن محرمانه تشبثات اجرا ایدلمالده‌در.

HR. SYS, 2339/103

Resim 87: Seyyar Hastane Heyeti yaralılarla birlikte

119

TRABZON'DA BANQUE DE PERSE'NİN BİR ŞUBESİNİN AÇILACAĞI HAKKINDA

1917 yılı başlarında Trabzon'da Banque de Perse'nin bir şubesinin açılacağı, Rize'de ise bir Rus kilisesi yaptırılmasına izin verildiğine dair Petersburg kaynaklı haberlerin Stokholm Sefareti'nden bildirildiği

İstokholm
Sefaret-i Seniyyesi
4429/530

Hariciye Nâzırı Devletlü Halil Beyefendi hazretleri'ne

Devletlü efendim hazretleri

Önümüzdeki sene ibtidâsında Trabzon'da "Banque de Perse"nin bir şubesi küşâd edilmesi ve bu müessesenin her dürlü banka muamelâtını ifâ etmesi karargîr ve Rize'de dahi bir Rus kilisâsı inşasına müsaade edilmiş olduğu Petersburg'dan gelen haberler cümlesinden bulunmakla berâ-yı malumât arzına mübâderet kılındı, ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 8 Kânûn-ı evvel sene [1]916 / [8 Aralık 1916]

Cevad

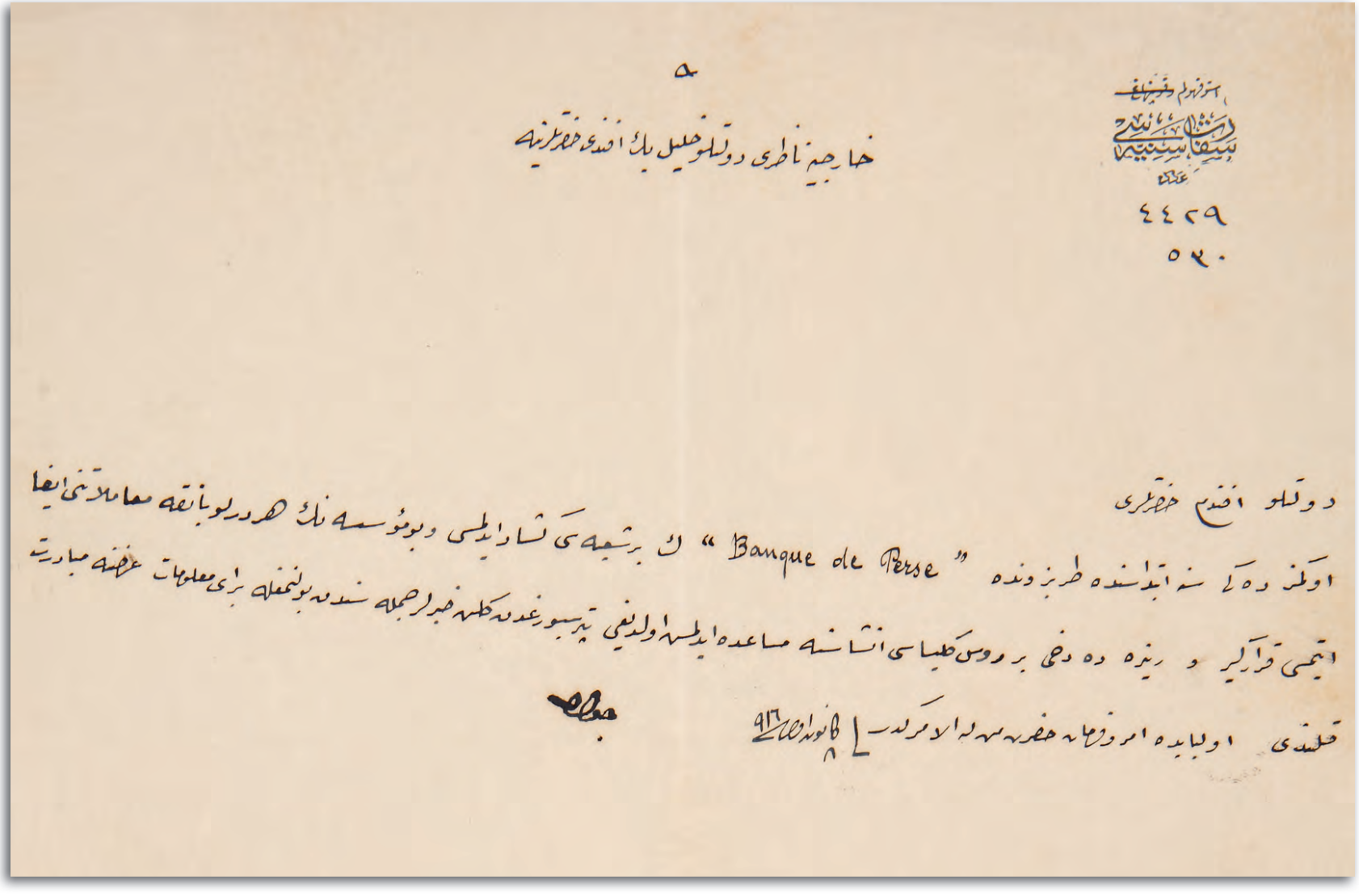

٥

خارجیه ناظری دولتلو خلیل بك افندی حضرتلرینه

استوفهولم قونیهاغی
سفارت سنیه سی
عدد
٤٤٢٩
٥٢٠

دولتلو افندم حضرتلری

اوکمز ده کی سنه ابتداسنده طربزونده "Banque de Perse" ك برشعبه سی کشاد ایدلمسی و بو مؤسسه نك هر درلو بانقه معاملاتنی ایفا ایتمسی قرارکیر و رینزه ده دخی بر روس کلیسای انشاسنه مساعده ایدلمسه اولدیغی پترسبورغدن کلن خبرلر جمله سندن بولنمغله برای معلومات عرضنه مبادرت قلندی اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر

[illegible] ٨ کانون اول سنه ٩١٦

120

İRAN'I KURTARMAK İSTEYEN ŞAH'IN OSMANLI ASKERLERİNİN KAZVİN VE REŞT'E İLERLEMESİNİ İSTEDİĞİNE DAİR RAPOR

Tahran'daki Alman elçiliği kâtibinin görüşüne göre; Şah ve hükümetininin Rus ve İngiliz baskısından kurtulmak için aldıkları kararların bu iki devlet hükümetleri tarafından iptal edilmekte olduğu, Şah'ın İranı kurtarmak için Osmanlı askerlerinin Kazvin ve Reşt'e doğru ilerlemesini talep ettiğinin bildirildiği

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 36849

Hariciye Nezâret-i Celîlesi Müsteşârlığı'na

Tahran ateşemiliterimizden mevrûd 29.11.[13]32 tarihli şifre sureti leffen takdim kılınmışdır.

3 Cemâziyelevvel sene [1]335 ve 12 Şubat sene [13]32 / 25 Şubat [1]917

Karargâh-ı Umumî
İstihbârât Şu'besi
Müdürü nâmına
İmza

*

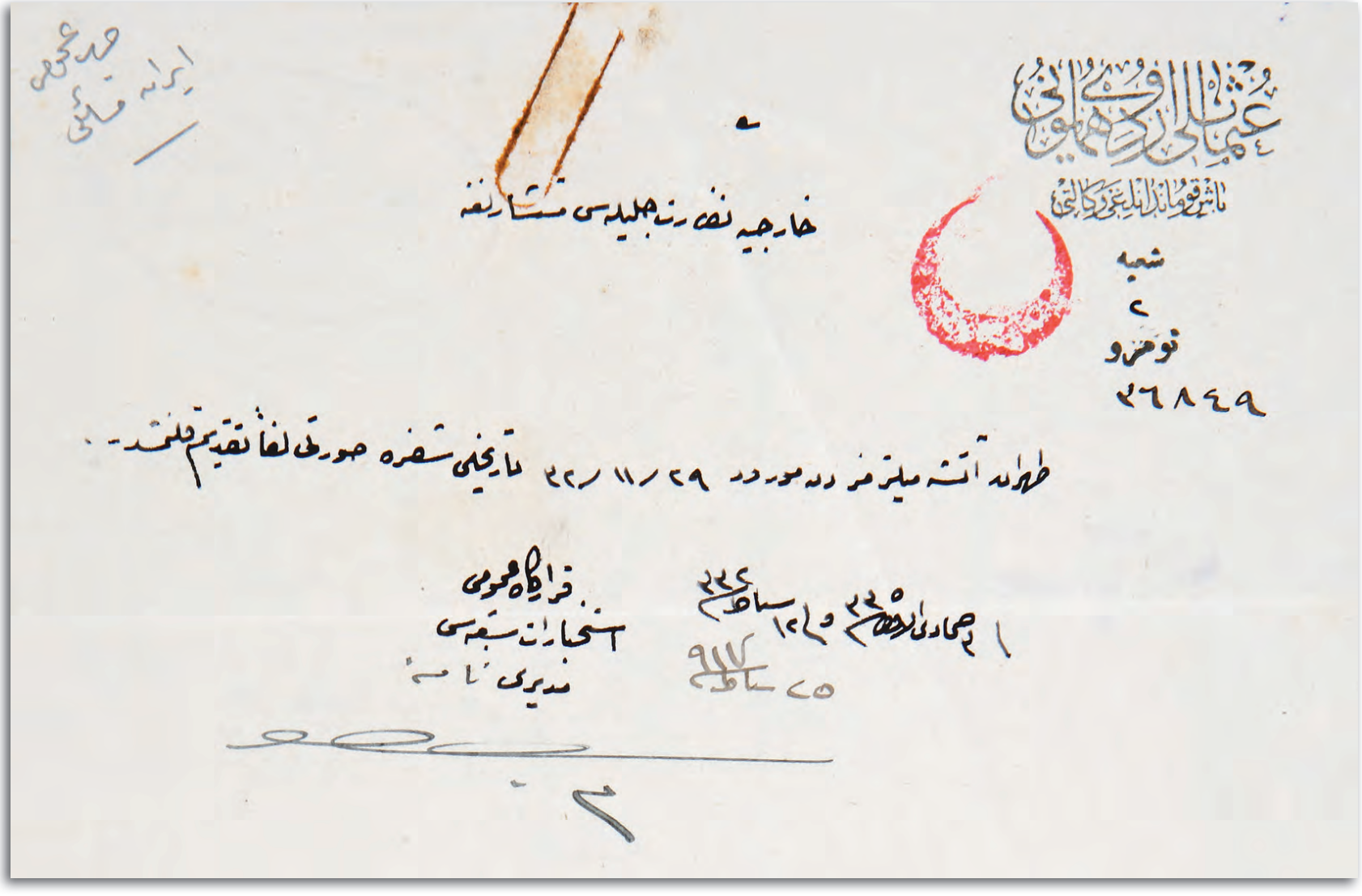

عثمانلی اردو همایونی
باش قوماندانلغی وکالتی
شعبه
٢
نومرو
٢٦٨٤٩

خارجیه نظارت جلیله‌سی مستشارلغنه

طهران آتشه میلتر مزدن مورود ٢٩/١١/٣٢ تاریخلی شفره صورتی لفاً تقدیم قلنمشدر.

١ جمادی الاولی ٣٣٥ و ١٢ سباط ٣٣٢

قرارگاه عمومی
استخبارات شعبه‌سی
مدیری نامه

٢٥ سباط ٩١٧

حد عمومی
ایران مسائلی

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2

Sûret

4 Kânûn-ı Sânî sene [1]917 tarihiyle Tahran'daki Alman Sefaret kâtibi zîrdeki mevâddı bildiriyor:

Şah ve hükûmetin her kararı, Rus ve İngiliz tazyîkinden kurtulmak emeli gibi tefsir edilebilince bu iki hükûmet tarafından ibtâl edilmektedir. İngiltere ve Rusya Sipahdarın Mukâvelenâmesi'nin kabulünde artık ısrar etmiyorlar. Şimdi o mukâvelenâmeyi mümkinü'l-icra addediyorlar, kısm-ı a'zamîsi zâten mevkî-i tatbîka konulduğundan şimdi mâlî kontrolünün vaz'ı ihzâr olunuyor. Muhâsebe-i Umumî Müdürü Hensens bu sebepten dolayı Tahran'a avdet eylemişdir. İngiliz Bankası muâvenet-i nakdiyeyi yirmi beş kıran bir İngiliz lirası hesâbıyla te'diye eylemektedir. Sipahdarın Mukâvelesi icra edildiği gibi İran, istiklâlini gâ'ib etmiş demekdir. Ve bu halde devletlerin İran murahhaslarını Sulh Konferansı'na kabul etmemelerinden korkuluyor. İran'ı kurtarmak için Şah, Osmanlı askerinin mümkün mertebe sür'atle Kazvin ve Reşt'e doğru ilerlemesini taleb ediyor. Son zamanlarda Ruslar Kazvin'de birçok top ve cebehâne aldılar. Takviye kıta'âtı eskisinden fazla geliyor.

29/11/[13]32 / [11 Şubat 1917]

Ateşemiliter
Fevzi

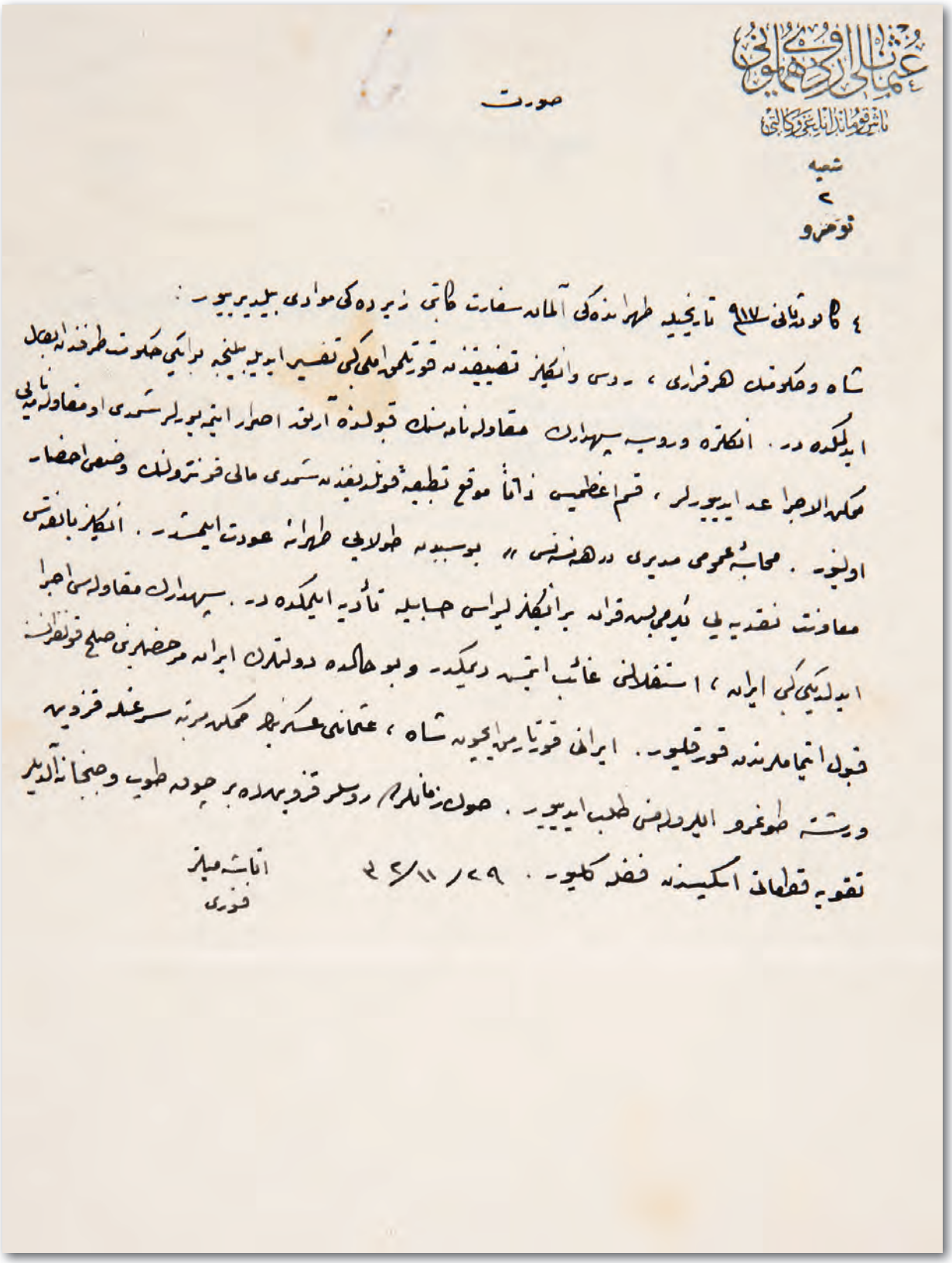

صورت

شعبه

نومرو

HR. SYS, 2340/17

121

İRAN'DAN ÇEKİLEN OSMANLI ORDUSUNUN YERİNE İRAN VATANSEVER GRUPLARININ TAHRAN'A GİRİŞİ HAKKINDA TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

Osmanlı Ordusu'nun İran'dan çekilmesi üzerine Kirmanşah'taki vatanperver grupların Tahran'a döndüğü ve İran Hükumeti'nin Osmanlı Devleti'ne karşı tavrında kısmî bir değişme olduğu

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
1181

Fî 12 Haziran [1]917 tarihiyle Musul'da Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzârlığı'ndan vârid olan 31 numaralı telgrafnâmenin hallidir

Ordu-yı Hümayun'un İran'dan çekilmesi ve Kirmanşah'daki İran vatanperverlerinin dahi kısm-ı a'zamının Tahran'a avdetleri Hükûmet-i İraniye'nin bize karşı olan vaz'iyetinin bir dereceye kadar değişmesine sebep oldu. Evvelce tâbi'iyyet-i Osmaniye'yi iktisâb etmiş olan İranluların tâbi'iyyet-i müktesebeleri birer vesîle ile ke'en lem-yekün addedilmeye ve haklarında tebaa-yı İraniye muamelesi icrasına başlandı. Mesâ'il-i mu'allaka ve münâza'un fîhânın kâffesinin aleyhimize olarak hallolunması ihtimâli mevcuddur. Bu takdîrde icabında teşebbüsât-ı lâzime icra edecek isem de Hükûmet-i İraniye'nin Dersaadet sefirinin protestolarına Bâbıâlîce hiçbir cevab bile verilmemekde olmasından dolayı muamele-i mütekâbile icrasına karar verdiğini suret-i mahremânede haber aldım.

*

لـ ۱۷ حزیران ۹۱۷ تاریخیله موصلده بولنان طهران سفارت سنیه‌سی مصلحتگذارلغندن
وارد اولان ۲۱ نوبر ولو تلغرافنامه‌نك حلبدر

باب عالی
خارجیه نظارتی
شیفره قلمی
۱۱۸۱

اردوی همایونك ایراندن چکلمسی و کرمانشاه ده‌کی ایران و طنپرورلرینك دخی قسم اعظمنك
طهرانه ـــــــ عودتلری حکومت ایرانیه‌نك بزه قارشو اولان وضعیتنك بر درجه‌یه قدر
دکشمه‌سنه سبب اولدی اولجه تابعیت عثمانیه‌یی اکتساب ایتمش اولان ایرانلولرك تابعیت مکتسبه‌لری
بر روسیله ایله کأن لم یکن عد ایدلمکه و حقلرنده تبعهٔ ایرانیه معامله‌سی اجراسنه باشلاندی.
مسائل معلقه و منازع فیهانك کافه‌سنك علیهمزه اولرق حل اولنمسی احتمالی موجوددر.
بو تقدیرده ایجابنه تشبثات لازمه اجرا ایده‌جك ایسه‌مده حکومت ایرانیه‌نك درسعادت سفیرینك
پروتستولرینه باب عالیجه هیچ بر جواب بیله ویرلمامکده اولمسندن طولایی معاملهٔ متقابله اجراسنه قرار
ویردیکی صورت محرمانه‌ده خبر آلدم.

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye
Müdiriyet-i Umumîyesi
Mühimme Kalemi
30 Haziran [1]333

Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı'na

C.[evab] 31.

Dersaadet İran sefiri hükûmet-i metbûasına şikayeti hâvî hiçbir şey yazmamış olduğunu ve Hükûmet-i Seniyye'nin sefarete karşı olan muamele-i dostânesinden memnun bulunduğunu ifade etmişdir. İcâbında icra edileceği bildirilen teşebbüsât-ı lâzimenin şimdiden ifâsı tavsiye olunur.

[30 Haziran 1917]

Resim 88: Enver Paşa (1880-1922)

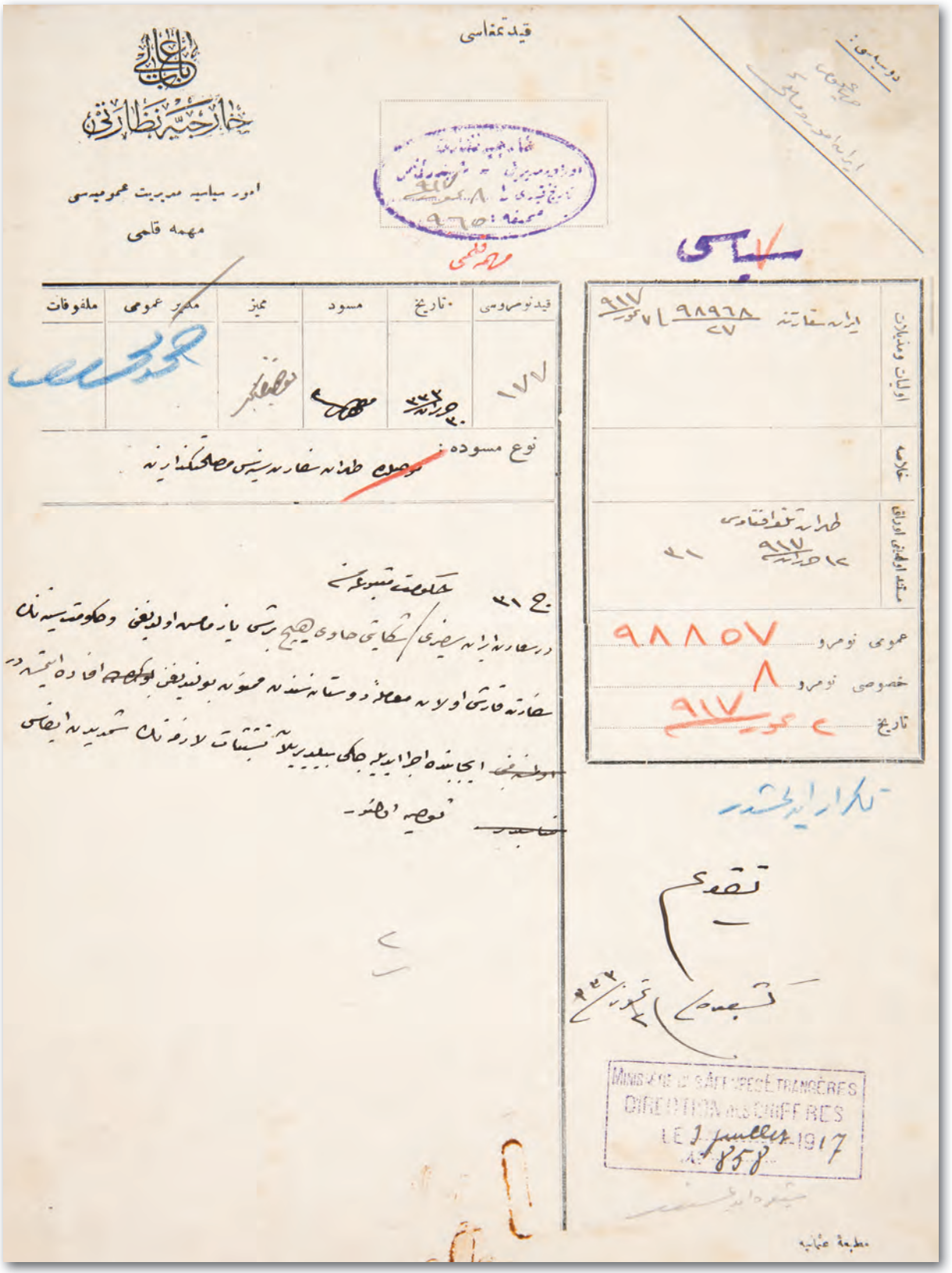

HR. SYS, 2340/36

122

ALMANLARIN İRAN-ALMAN İLİŞKİLERİNİ GÖZDEN GEÇİREREK HATALARINI TELÂFİYE ÇALIŞTIKLARI HAKKINDA RAPOR

Almanların İran'da yaptıkları hataların sorgulanmaya başlaması üzerine, Almanların İran siyasetindeki değişimin bir sonucu olarak, haksızlığa uğratılan İstanbul'daki İranlı bir binbaşının Almanya'ya davet edildiği

Tahran Sefaret-i Seniyyesi
Ateşemiliterliği
1889

Mahrem ve zâtî

12 Ağustos [1]333

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

1- Alman-İran siyâsetinde bir intibâh ve yeni bir fa'âliyet başlamıştır.

2- Binbaşı Habîbullah Han nâmındaki hamiyetli, güzîde bir zâbit Almanların haksız gazabına ve İran'dan ayrılması için şedîd siyasi tazyîklerine ma'rûz kalmış ve nihayet İstanbul'a gelerek ordumuzda stajla meşgul olmağa başlamışdı. Şimdi Almanyalı bazı eşhâs-ı gayr-ı resmiye kendisiyle görüşmekde ve tatyîb-i hâtırı cihetine gitmekde ve Almanya'ya gitmesi teşvîk edilmektedir.

3- İlm-i iktisad mütehassıslarından olduğunu ve Asya-yı Merkezî'de seyahat ve tetebbu'âtı bulunduğunu ve bu kere de Balkan devletleri ve Hükûmet-i Seniyye ahvâl-i iktisadiyesini tetebbu' için seyahat ettiğini ve ismi Profesör Horn olduğunu beyan eden bir Almanyalı Nizamüssaltana hazretleriyle bir mülâkât taleb etmiş ve birkaç saat devam eden bu mülâkâtta Almanların İran'da yaptıkları hatâları sorarak kâmilen not etmiş ve tamirine çalışılacağını ve kendisinin yakında Almanya'ya giderek netîceyi bildireceğini söylemişdir.

4- Afganlı Prens Abdülmecid'in İstanbul'dan tahkîr ve teb'îd edildiği ve bi'l-hassa Almanya'ya azîmeti men' olunduğu Almanya'da şâyi' olmuş imiş. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

[12 Ağustos 1917]

Tahran Ateşemiliteri
Kaymakam
Fevzi

Resim 89: İran Şahı Muzafferüddin Şah

طهران سفارت سنیه‌سی

آتاشه میلیترلکی

۱۸۸۹

محرم و ذاتی

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

۱۲ آغستوس ۳۳۳

دولتلو افندم حضرتلری

۱- آلمان - ایران سیاستنده بر انتباه و یکی بر فعالیت باشلامشدر.

۲- بیکباشی حبیب‌الله خان نامنده‌کی حمیتلی، کزیده بر ضابط آلمانلرک حقسز غضبنه و ایراندن آیرلمسی ایچون شدید سیاسی تضییقلرینه معروض قالمش و نهایت استانبوله کله‌رک اردومزده ستاژله مشغول اولمغه باشلامشدی. شمدی آلمانیالی بعض اشخاص غیرریمه کندیسیله کوروشمکده و تطییب خاطری جهتنه کیتمکده و آلمانیایه کیتمسی تشویق ایدلمکده‌در.

۳- علم اقتصاد متخصصلرندن اولدیغنی و آسیای مرکزیده سیاحت و تتبعاتی بولندیغنی و بو کره‌ده بالقان دولتلری و حکومتلرینه احوال اقتصادیه‌سنی تتبع ایچون سیاحت ایتدیکنی و اسمی پروفسور هورن اولدیغنی بیان ایدن بر آلمانیالی نظام السلطنه حضرتلریله بر ملاقات طلب ایتمش و بر قاچ ساعت دوام ایدن بو ملاقاتده آلمانلرک ایرانده یاپدقلری خطالری صورارق کاملاً نوط ایتمش و تعمیرینه چالیشیله‌جغنی و کندیسنک یقینده آلمانیایه کیدرک نتیجه‌یی بیلدیره‌جکنی سویلمشدر.

۴- افغانلی پرنس عبدالمجیدک استانبولدن تحقیر و تبعید ایدلدیکی و بالخاصه آلمانیایه عزیمتی منع اولندیغی آلمانیاده شایع اولمش ایمش اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر.

طهران آتاشه میلیتری

قائممقام

فوزی

Resim 90: Tahran'da Gülistan Sarayı'nda Şah'ın cülus merasimi

123

TAHRAN'DA ATAŞEMİLİTER FEVZİ'NİN GÖZLEM VE ÖNERİLERİNE AİT RAPORU

Tahran Osmanlı Elçiliği Ataşemiliteri Fevzi'nin, İran'da görevde bulunduğu iki sene zarfında karşılaştığı olaylar hakkındaki düşüncelerine dair raporu

Tahran
Sefaret-i Seniyyesi
Ateşemiliterliği
1938

Gayet mahrem ve mahsustur

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İki senelik hayât-ı memuriyetim esnasında meşhud ve müsâdifim olan vekâyi' ve hâdisâttan istikbâle te'sîri bulunan ve âtî için dahi ehemmiyetle nazar-ı tedkîk ve ta'kîbte bulundurulması lâzım gelen aksâmı bi't-tefrîk birkaç umumî esasa istinâd ettirerek yazdım. Vücûda gelen bu raporun bir suretini leffen takdim ediyorum. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

14 Eylül sene [1]333 / [14 Eylül 1917]

Tahran Ateşemiliteri
Kaymakam
Fevzi

*

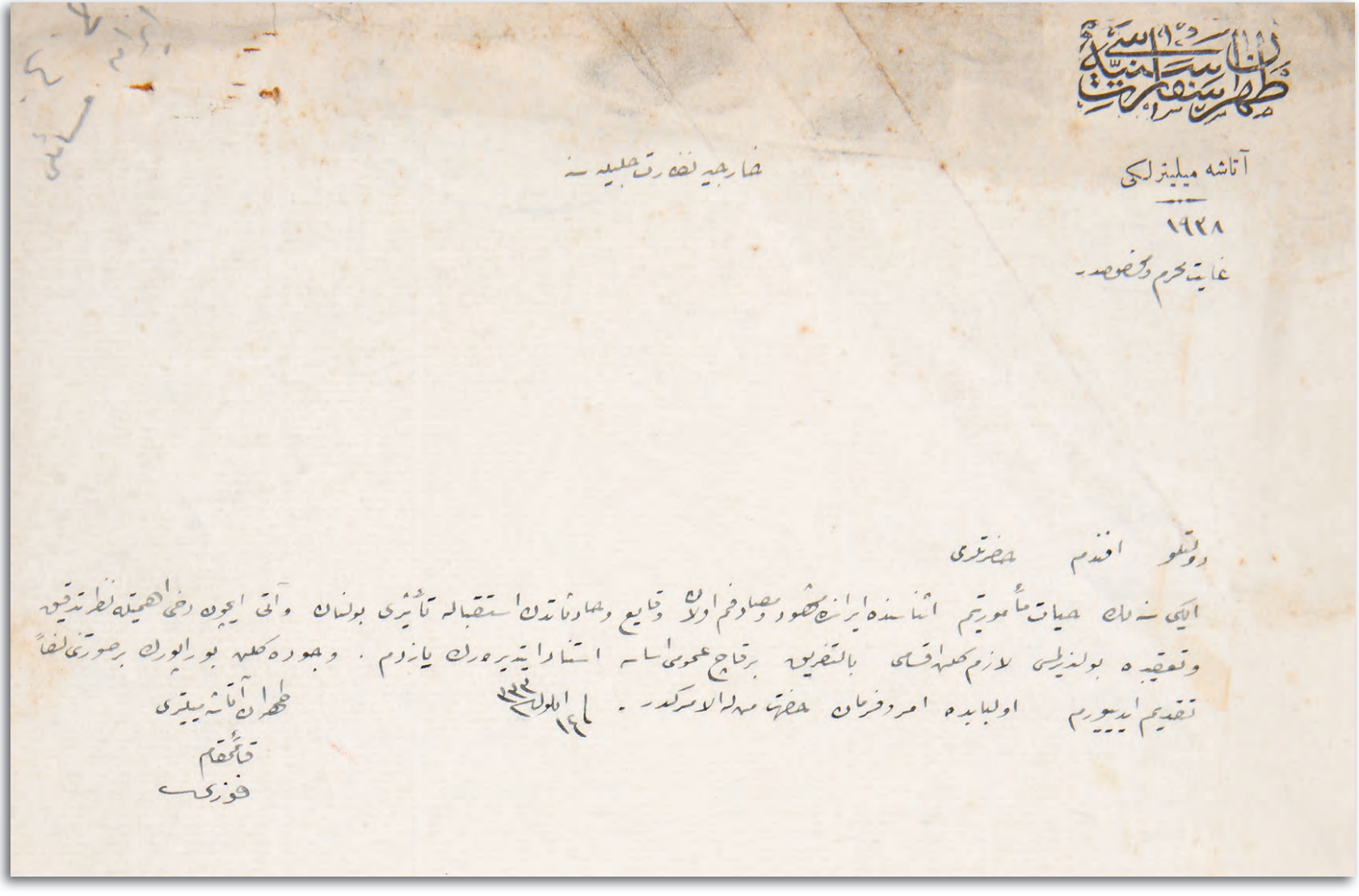

طهران سفارت سنیه

آتاشه میلیترلکی

١٩٢٨

غایت محرم و مخصوصدر

خارجیه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

ایکی سنه‌دن حیات مأموریتم اثناسنده ایرانده مشهود و مصادفم اولان وقایع و حادثاتدن استقباله تأثیری بولنان و آتی ایچون دخی اهمیتله نظر تدقیق و تعقیبده بولندیرلمسی لازم کلن اقسامی بالتفریق برقاچ عمومی اساسه استناد ایتدیره‌رك یازدم. وجوده کلن بو راپورك برصورتنی لفاً تقدیم ایدییورم اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر.

١٤ ایلول ٣٣٣

طهران آتاشه میلیتری

قائمقام

فوزی

Tahran Sefaret-i Seniyyesi
Ateşemiliterliği

İran'ı tahliye esnasındaki vaz'iyyet ve ahvâl-i umumîyeye dair rapordur:

İranîlerin râbıtası ve sadâkati:

İran'ı tahliye ettiğimiz zaman İran'ın rûh-ı millîsini ve Şah hazretlerinin himâye-i maneviyesini taşıyan Hükûmet-i muvakkata-i İrani'ye re'is ve erkânı, rü'esâ-yı millîye, siyâsî fırkalar, ictimâ'ı sınıflar rü'esası bizi ta'kib etmişdi. İranîlerin bizim her hal ü vaz'ımıza iştirak etmesi bî-tevfîk-i Hüdâ siyâsetimizin bir isabet ve terakkisi demekdir ki; vesîle-i mahmedettir.

İran siyâsetinin ehemmiyeti:

İran'ın bugün bize husûmeti maddî dostluğundan pek mühimdir. Bize her fedakârlık için teslîm olan İranluları vâkıa kudret ve istitâ'mızın bugün adem-i kifâyesi hasebiyle derhal techîz ve teslîh ile düşmanlara karşı çıkaramadık. Ve manevi müdîriyetin tarafımızda olduğunu nazar-ı hadd u istirkâb ile gören Almanlar dahi bu hususta bize yardım etmediler. Fakat İranîleri dîne istinâden lakırdı ile bile yanımızda tuttuk. Ve İran müdâfa'asız olduğu halde bile düşmanlara karşı izhâr-ı husûmetten çekinmedi. Birçok tazyîk ve sıkıntılara tahammül etti. İran düşmanların vaad ettiği sehhârı büyük mükâfâtlara meclûb olup rûhen teslîm olsaydı düşman İranîleri teslîh ve techîz ile karşımıza büyük bir ordu sürerdi. Bu suretle hem vaz'iyet-i harbiyemiz mühim bir müşkilâta ma'rûz kalır hem de hilâfet siyâsetimiz, şark siyâsetimiz herc ü merc olurdu. Âlem-i İslâm arasında kendi kuvvet ve menfaati zararına yeni cidâller ve gâyeler, maksadlar hilâfına yeni fesâdlar, nifâklar, iftirâkcû yeni buhranlar hâsıl olurdu.

İranîlerin kâbiliyet-i askeriye ve harbiyesi:

İran milleti düşmanlara teslîm olaydı cılız, uyuşuk tarihini unutmuş Hindlilerden istifade etmesini bilen düşman İranîlerden çok istifade ederdi. İranîlerin evsâf ve kâbiliyet-i askeriyeleri Hindlilerle nisbet kabul etmez. Dünyanın en iyi askerleri sırasında sayılabilir. En mümtâz hâssaları şunlardır:

1- İtâ'at ve fart-ı zekâ.

2- Fart-ı tahammül ile beraber fart-ı hassâsiyet.

3- Fikr-i hürriyet ve istiklâl, te'âlî ve terakkî, refâh ve saâdet emelleriyle âlûde bir azim.

4- Sür'at-i intikâl ve taklîd

5- Tevekkül ve kanâ‘at

6- Şiddetle intizam-perverlik

7- Ferdî harekette kâbiliyet ve kudret-i teşebbüs, beceriklilik, dirilik, çeviklik, muhafaza-i nizâm ve ahkâmda ta‘assub.

8- Akıncılık ve manevra kabiliyet-i şahsîyesi

İşbu evsâf tedkîk buyurulursa aynı vücûdda ictimâ‘ı nâdiren görülen zıt havâssın bunlarda ictimâ ve imtizâc ettiği görülür. Bir iki aylık bir ta‘lîm ve terbiyeyi -küçük zâbit heyet-i ta‘lîmiyesinden mahrum olarak- birkaç Osmanî zâbitten gören İran kıt‘aları pişkin bir asker gibi harbe girdiler, fedakârlık gösterdiler, hattâ son muhârebelerde Osmanî kıta‘âtının güzîdeleri derecesinde kudret-i harbiye gösterdiklerini On üçüncü Kolordu’muzun şahid olan heyet-i zâbitânı beyan ve takdîrâtta bulundu. Esâsı düşünülürse mükellefiyet-i kat‘iyye-i askeriye olmadığı halde ve Şah ve hükûmet-i merkezîye tarafından bir emir verilmediği halde hattâ ta‘kîb edecekleri maksad sarîh bulunmadığı halde İran kıta‘âtı yalnız Nizamüssaltana hazretlerinin din uğruna nidâsına meclûb olmuşlar, silâh altına gelmişler, rızâ-yı vicdânlarıyla bu fedakârlıkları yapmışlardır. İran’ın Silahhûr nâmındaki taburu geçen seneki ric‘atta ayakları, bacakları çıplak, sırtlarında bir yırtık ceket veya gömlek olduğu halde karlar içinde bir kuru ekmekle ve bazen aç meşiyyet yaptılar. Hiçbir itâ‘atsızlık izhâr etmediler, mosmor ve titrek elleriyle her mâfevka her görüşde resm-i ta‘zîm ifâsında dahi kusûr göstermediler. Ve Nizamüssaltana hazretleri kendilerini hududda terhîs etmedikce ayrılmadılar. Ve gördüm ki bunlar ekmekden ziyade âferini, izzet-i nefislerinin okşanmasını seviyorlar. Bu kere ise memleketleri baştan başa istîlâya ve hâneleri, âileleri tazyîka uğradığı halde bunlardan bir kısmının yine arzû-yı vicdânî ile bizimle Memâlik-i Osmaniye’ye gelmesi ve el-yevm Süleymaniye cebhesinde harekât-ı askeriyeye iştirâk etmekde bulunması şâyân-ı dikkat ve takdîrdir. Çünkü İran askerlerini bu halde bulunduran cezâ korkusu değil bir akîde bir kanâ‘at-ı vicdâniye meselesi kendi kendine düşünebilmek, karar verebilmek, kendini mühim ve mevcud görmek hâssasıdır.

Şark’da muhâliflerimiz:

İran’a gittiğim zaman ilk muhâlif olarak önüme Alman siyâseti çıkmıştır. Almanlar İran’da Rus ve İngiliz nüfuzunu kökünden söküp atmak fakat aynı zamanda Osmanlı mevkî-i itibarisi nâmına hiçbir eserin neşv ü nemâsına meydan bırakmamak yolunu tutmuş ve milyonlar sarfına başlamış idiler. Bu suretle hattâ yaptıkları telkinâtta [Osmanlılar mesleksizdir, muamelelerinde ciddiyet yoktur. Fırsat düşmanıdırlar, insâfsızdırlar, ittihâd-ı İslâm sözleri yüzlerinde bir maskedir. Hakîkâtte maksadları Acemliği Türklük

ile, Şi'iliği Sünnîliğe bel' ettirmek ve istîlâdır. İran, Rus ve İngilizlerin istîlâsına uğrasa da yine kurtulmak imkânı var ve İranîlere bir medeniyet dahi bırakırlar. Fakat Osmanlılar hem masseder hem de virâneye çevirir] demişlerdir. Fakat mesâileri hüsn-i niyete makrûn olmadığı için Cenâb-ı Hakk Almanları muvaffak etmedi. Ve sû'-i idare ve muameleleri İranîleri o kadar dilgîr ve müteneffir etti ki bizi şirin göstermeye başladı. Ve haber aldığıma göre Tahran gazeteleri şimdi Almanlar aleyhinde mühim makaleler yazmaya başlamışlar. Onlar teşebbüslerinde paralarına ve entrikalarına ve kuvvetlerine isnad etmişlerdi. Biz kalbimize ve bazı dindâr İranîlerin imânına müstenid hissine, hâyâsına istinâd ve muâmelâtımıza dikkat etmişdik.

Aleyhimizdeki teşebbüsâtın netâyici ve tarz-ı mücâdele:

İranîler tarihî vekâyi' hasebiyle zâten bizden me'yûs ve mütebâ'id idiler. Bütün ecânibin İslâmları ayırmak ve anlaşmalarına mâni' olmak politikası ve Hânedân-ı Safevîye'nin muhafaza-i mevkî ve hudud gayreti ile asırlarca aleyhimizde yapılan telkinât ve bu bâbda sarf ettikleri fedakârlıklar İranîler nazarında bizi en esaslı bir düşman olarak tanıtmış idi. Ve o nazarı değiştirecek hiçbir müessire tesadüf etmemişlerdi. Ahîren İngiliz ve Rusların niyyât-ı taksîm ve istîlâsına da vâkıf olan İranîler halâskârlığı, necâtı artık yalnız Almanlardan bekliyorlardı. O büyük kuvveti en zararsız addediyor ve ona sarılmak istiyorlardı. Avusturyalıları Almanlar işe karıştırmadıkları, dâimâ kenarda tuttukları için zâten Avusturyalılara elleri yetişemiyordu. Ve yetişse de Alman siyâseti haricinde bir faâliyette bulunamayacağı kanâ'ati mevcud idi. Binâen-aleyh bütün enzâr-ı ümîd Berlin'e müteveccih bulunuyordu. İ'tibâr-ı siyasimiz Almanlarla bu kadar zıdd ü mütefavit olduğu halde sırf hatâdan ihtirâz ve samimiyet ve samimiyette ciddiyet göstermek suretiyle ahîren ta'kîbine başladığımız siyâset bî-lütf-i Hüdâ derhal vaz'iyetimizi ıslâh ve i'lâya başladı. Bilakis Almanlar bu kadar büyük maddî sermâyeleri ile birlikte sukût ettiler. Bizim gerimizde kaldılar. Bugün Almanlara ve düşman devletlere nazaran mevkîimiz yüksekdir.

İran siyâsî fırkalarıyla münasebât:

Almanlar demokratları kendi âmâl-i gayr-ı meşrû'alarına âlet etmek için güyâ menâfi'-i mütekâbile-i mahsusa esasına müstenid bir itilâf yapmış ve aynı zamanda bir Alman-İran Komitesi vücûda getirmiş idi. Demokratlar efkâr-ı umumîyeyi Almanlar lehine ve hususî komite efkâr-ı umumîyeyi Osmanlılar aleyhine çevirmeye memur idi.

Demokratların Almanlardan kuvvet aldığını görüp bizimle bir itilaf yapmak üzere mürâca'at eden i'tidâlîlere şu cevabı vermekde idim:

[Biz İran'da menâfi'-i mahsusa ve mahrem makâsıd ta'kib etmiyoruz. İran menâfi'-i umumîyesine münhasır olan politikamızda ise yalnız i'tidâliler ile değil demokratlarla da ve hattâ seyyânen her sınıf halk ile bütün İran ile çalışmak ve İran'ın ruhunu takviye etmek isteriz. İran'ın menâfi'-i umumîyesine çalışan her fırka tabi'atıyla kendi yolunda bizi bulur. Hususî mukâvelâta hâcet yokdur. Bir kısmı kendimize rabt için diğer aksâmı şüpheye düşürmek istemeyiz] demekte idim. Ve zaman bu fikrin isabetini isbât etti. Demokratların doğrudan doğruya Almanlardan menfaat gören birkaç şahsından ve adedi on beşe bâliğ olmayan ücretli Alman-İran Komitesi a'zâsından mâ'adâ bütün İranîler Almanların aleyhine ve bizim lehimize döndüler. Hattâ Demokrat Fırkası Almanlarla gayri meşrû' münasebâtta bulunarak İran'a ve fırkalarına zarar getiren Süleyman Mirza'yı fırka riyâsetinden azlettiler. Almanların meydana getirdikleri Nizâmüssaltana dahi kendilerinden nefret etti. Ve bütün İranîler ve Nizâmüssaltana Almanlara karşı haklarını muhafaza için mütebâ'id ve tedâfü'i bir vaz'iyet aldılar.

Almanların çâkerlerinden çok şikayet ettiklerini biliyorum. Fakat kendi vazifemi ifâ dolayısıyla vukû' bulduğunu da bildiğim için çaresiz addediyordum. Kendileri aleyhinde hiç hareket etmedim. Vaz'iyetim sırf tedâfü'i idi. Mesleğimin bazı şahsî menfaatlerine dokunan bazı Osmanlılar da sırf bendenize mukâvemet için Almanlarla birleşdi. Onlar da şikayet ettiler. Fakat çâkerleri elbette vazifeye devam ettim. Rus ve İngilizlerle hidmet için Almanlara mümâşât etmediğim nazarîyesi kabul olunursa meselenin bir meslek meselesi, bir vazife meselesi olduğu elbette ta'ayyün eder.

Netîce

Almanlarla Şark'da anlaşmak pek müşkîldir. Arzûlarımıza muvafık görünseler bile esassızdır. Almanlar Şark'da kendilerinden daha girgin, daha müteneffiz bir devleti ne karşılarında, ne de yanlarında görmek istemezler. Rus ve İngilizlerle iktisadî hatta askerî bir tefavvuk istihsâli için rekâbetten me'yûs değildirler. Fakat bizimle rekâbet için evvela mâlik olduğumuz kuvve-i tabî'iyyeye mâlik değiller, Müslüman değiller. Hattâ bunun içindir ki Şark'da alâkadâr Hıristiyan devletlerle anlaşmak veya onlara tefavvuk etmek fakat: her devlet-i İslâmiye'yi hattâ her milleti ve belki her aşireti ucuz ve teslimiyetkâr şerâit altında emirlerine mutâ' ve merbût kılmak, dâimâ aralarında rekâbet ve adem-i emniyet vücûda getirmek, bu suretle kendileri ağır menfaatlerini temin suretiyle Şark'a doğru gitmek istiyorlar. Hülâsa; Hilâfet siyâsetini Kayser'e idare ettirmek emelindedirler. Almanlar böyle olduğu gibi İngiliz ve Ruslar da böyledir. İslâm devlet ve milletleri arasındaki müdirîyyet-i düvelîye ve millîyeyi eline almak ve Garblıların tecavüzlerine karşı durmak ihtimâlinden ihtirâzen ne hilâfetin vücûdundan memnundurlar ne de onun kuvvet ve muvaffakiyetine müsâmaha ederler.

Âlem-i İslâm'a himâyesini ilân eden Kayser müdir rolünü kendi oynamak istiyor. İngilizler ise himâyeleri altında bulunabilecek bir zayıf el vasıtasıyla oynamak istiyorlar. Hakîkat bir, şekiller değişiyor. Hakkımızı aramak gayretini ve uyandığımızı gören Almanlar kendi hesaplarına bizi istihdâmdan me'yûs olunca her neye mâl olursa olsun İranîlerle uyuşup anlaşmaya ve Şark için Memâlik-i Osmaniye yerine İran'ı üssü'l-hareke yapmaya kalkacaklarını hissediyorum. Hattâ Halic-i Fars'ta bir limân edinmek hususundaki gayretlerinin bir sebebi de budur. Doğrudan doğruya kesb-i ittisâl edecekleri İranîleri maksadlarına âlet etmeye hattâ bizim önümüzü kapamak için İran-Osmanî hududuna emniyetsizlik ilkâsına da çalışacaklardır.

Çare

Avrupalıların İslâm aleyhindeki niyetlerine karşı durabilmek için hilâfet siyâseti hal-i fa'âliyete geçmeli ale't-tedrîc İslâm'ın müstakîm ve gayr-ı müstakîm bir tarzda maddî ve manevi kuvvetini toplayarak müşterek tehlikeye karşı müstakîm veya gayr-ı müstakîm istimâle başlamalı. Bu suretle hem âlem-i İslâm bizden ve hem de biz mu'azzam fakat müteferrik ve mu'attal bu âlemden istifade etmiş oluruz. Bunun için bu zamanda Garblıların ihtilafâtından, umum Garb'ın za'afından istifade ile emr-i vâkiler vücûda getirilecek fırsat var.

Lâzım gelen mevâdd-ı esasîye ise şunlar oluyor:

İslâm'ın canı, malı, mülkü diğerine haram, yardım, birlik ve beraberlik lâzım olduğu hakkındaki âyât-ı Kurâniye'ye tebaan

1- Müslüman devlet ve milletler arasında te'sîs-i emniyet ve celb-i kulûb.

2- Müslüman devlet ve milletler arasında tevhîd-i makâsıd

3- Müslüman devlet ve milletler dahilinde müterakkî bir teşkilât

4- Ale'd-devam muâmelâtımızda pederâne bir ulûvv-i cenâb ve kat'iyyet

5- İslâm'ın kuvveti ve terakkî ve te'âlîsi için mümkün derece delâlet ve muâvenette bir fa'âliyet.

Evvelen: Bu esasât etrafında yapılacak program hükûmetimizce tesbît edildikden sonra bunun ta'kîb ve teyidi.

Her şu'be-i idâriyemiz için bir vazife, mes'ûl ve gayr-ı mes'ûl ferdlerimiz için riâyet ve müzâhereti lâzım bir düstûr olması.

Sâniyen: Memâlik-i İslâmiye'ye gönderilecek konsoloslarla her nev'i memurun Hilâfet saltanatını ve milletimizi temsîl edeceği düşünülerek intihâblarında pek ziyade itina edilmesi.

Bu mevâd tatbîk edilirse yalnız haricin bizimle birleşmesi değil dahildeki anâsır-ı Müslimemizin de âkıbeti gevşeyerek merkezi takviyeye daha ziyade sâ'î olacaklarını zannederim. Çünkü merkeze müteveccihen muhîtimize yığılacak kuvvetlerin muhîtimiz dahilindeki eczâyı da merkeze doğru sıkıştıracakları tabî'idir.

12 Eylül [1]333 / [14 Eylül 1917]

İstanbul

Tahran Ateşemiliteri
Kaymakam
Fevzi

Resim 91: İran'da yakalanarak ayaklarına pranga vurulmuş olan Ahrarcılar

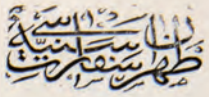

آتاشه میلیترلکی

۱

ایرانی جیه اثناسنده کی وضعیت واحوال عمومیه
دائر رایورلر :

ایرانلیلرک اخلاقی وصفاتی :

ایرانلی حقیقتاً پک عزیز زمان ایرانلی روح ملیسنی داما حضرتلرینک حمایهٔ معنویسی طاغیلمان حکومت موقته ایرانه تأسیس وارکانی ، رؤسای سیاسیه سیاسی فرقلرک اجتماعی منفعه رؤسای بری تعقیب ایتمدی . ایرانلیلر بزم اقتصال وضعیتمزه اشتراک ایتمی توفیق خدا سیاستمزی اصابت وترقیسی زیاده کرک وسیلهٔ محمدیدر .

ایران سیاستنک اهمیتی :

ایرانلی بوکون بزه بیطرفی مادی ومعنوی تأمین ایچون تسلیم اولان ایرانلیلرک واقعا قدرت واستقلالمزک بوکون عدم کفایتی حسیله دیللر تجهیز وتسلیح ایله دشمنلرمزه قارشی بیتقاره بولنیور . ومعنوی مدیریتک طرفمزده اولدیغی نظر دقته آلنرق ایله کورن آلمانیا دخی بوخصوصده بزه یاردم ایتمیور . فقط ایرانلیلرک بزه استناداً نصرتی ایله بیله یاپمزره قوتلرده . ایران دائما سرحدلرینی محافظه ایله دشمنلرینک قارشی انظار خصومتدن چکمکدن . بیطرفیتی وصیقیتی محافظه ایدی . ایران دشمنلرک وعدایتکی تحت بولنان دفاترده محبوب اولوب روحا تسلیم اولمیدی دشمنلرک ایرانلیلرک تسلیح وتجهیزایله قارشومزه بولنان برادر اوردی . بوصورتله ضعیف وضعیتجه مزاحم وقلاقت معروض قالمزدی . نهایت سیاستمز ، شرق سیاستمز نهایت ومرجع اولوردی . عالم اسلام آرامنده کسب قوة ومنفعتی ضربه یاکی عبدالکریم وغایرلر ، مقصدلرخلافت یاکی فداکارلر ، نفاقلر ، افراقجو یاکی جزائر خلق اولوردی .

ایرانلیلرک قابلیت عسکریه وحربیسی :

ایرانلی دشمنلرک تسلیم اولدیغی جبز اولیشوده تاریخی اولوتمه لفظیلرون استفاده ایتمی جهه دشمنلرک ایرانلیلرون بوجهه استفاده ایدردی . ایرانلیلرون اوصاف وقابلیت عسکریه لری لفظیلرله نسبت قبول ایتمز . ریاضیات ایله عسکریلری حرده سنده صایلیه بیلور . اوچ مقدار مقایسه لری شونلردر :

۱ – اطاعت وفرط وفا
۲ – فرط تحمل ایله برابر فرط حساسیت
۳ – فکر حریت واستقلال ، تعالی وترقی ، فداه وسعادت اللهیه الوره برعزم
٤ – سرعت انتقال وتقلید
٥ – توکل وقناعت
٦ – شدت انتقامجویانه
۷ – فردی حرکته قابلیت وقدرت قتنه ، تجزیه تشکیلاتی ، دیسیپلن ، بیوکلیکلری ، محافظه نفس واعتماده قصور
۸ – آقچیلیغه وبالنوره قابلیت شخصی

اتصاف جمیعه بیلورسه عینه بوجوده اجتماعی نادراً کورینه جکندن بونلرده اجتماع وامتزاج ایتدیکی کورلیور . برایکی آیله تعلیم وتربیه ایله کوچوک ضابط اقلیت تشکیل ایدن محرومز اولدیغی کورلیور . – برقاچ عثمانی ضابطدن کورن ایرانلیلرک پیشکیه عسکر کبی حرده کریدیکی ، فداکارلیغه کوستردیکی ، حتی جوانمردانه محاربه لرده عثمانی قطعاتنک کزیده لری درجه سنده قدرت حربیه کوستردکلری اوزون اوزادی قول اردوسنک ۱۱ نجی اولان اقلیت ضابطانی بیان وتقدیر ایتدیکی بولندی . اساسی روشنیدر – مخالفت قطعیه عسکریه اوطیغی عالمده وشاه وحکومت مرکزیه طرفدار برامر ویرلدیکی عالمده حتی تعقیب ایدیلدیکی نقطه صریح بولندیغی عالمده ایرانلی قطعاتی یالکز نفس السلطه محترمزیان دیه اوغرینه جانسه محبوب اولسون ، سلاح الله کفشه رضای ولیه لریله توفیقاً کارکوری یاپمشدر . ایران سلاحخور ملتنده کی جهتی بیچاره آیاقلری یالیاقلری عالمده حرمتنه بر رتبه جبانت ویا کوسلاق اولدیغی عالمده قارلر ایچنده برقور واکلکله وبعضاً آچ مشیت یاپدیکی ، یلچی اوغلرینک انحطاطی ، موصل بور وتمرون الریله

آتاشه میلیتر لکی

لهذا فوقه ذکر وشده سکم تعظیم ایفا سنده رضی تعور کوستریلیر . وفقه السلطنه حضرتری تمدیری مدوده تحصیل اتمکه آرلمیور . ولکورم که بونر الکدن زیاده آفرینی ، عزت نفسدن اوقشامق سویورلردی . بوکره ایسه مملکتی باشنده باشلیه وحمایه ، عائله لری تهدید ادعاریمی حالده بونرون ترسمان یه ارزوی وجدانی ایله بزله ممالک عثمانیه کلمکی والیوم سلیمانیه جمع سنده حرکات عسکریه یه اشتراک اتمکده بولنمق شایان رقت وتقدیردر . چونکه ایران عسکرلری بوحاله بولنیورلر جزا قورقوسی دکل بعقیده قناعت وجدانیه مسئله سی کندی کندینه ووشوزیلیمک ، قرار ویرمیمک ، کندی رأی وسویلمک کورلرنه خاصه سیدر .

شرقده محالفلریمز :

ایران کیتجه زمان ایلان مخالف اولدیغه اوکه آلمان سیاستی چیقمشدر . آلمانلر ایرانده روس وانکلیز نفوذی کوکندن سوکوب آتمق فقط عهد زمان عثمانی موقع اعتباریسنه هیچ بر زمان توده عامه میدان برمامش بولنی طوتمه ویلیورلر فرقه باشلاسه ایدیلر . بو صورتله حتی یاپدقلری تقصانده [عثمانیلر مسکردر . معاملرنده جدیت یوقدر . فرصت وکیدیرلر . انصافسزلر . اتحاد اسلام وزارتی بولنرنه براکمکدر . حقیقتده مقصدلری عثمانلی توجکه شیعیلکی سینکه بیع ایتدیرمک واستیلادر . ایران روس وانکلیزلرک استیلاسنه اوغرامسنه یه قدر توده اطمینان وار ، وایرانیلره رحمت رضی برقرار . فقط عثمانیلرلهم مصر ایدیلر لهم وه ویرانه چویریلر] دیشورلر . فقط مصریلی عصبیته بقدرون اولدیغی ایچون جنابحق المانلری موفق ایتمدی . وسویلدکلری وعدلری ایرانلیلری اوقدر تکدر ومتنفر ایتدی که بری شریه کوسترمکه باشلادی . وخصوصیله کوره تحمل عزتلری شمدی المانلرعلیهنده برهم مقابله یارنه باشلادی . آنلر تشکیلاتنده یارلرینه واستریقلرینه وقوتلرینه استناد ایتمشلردی . بزیمله وبعضه دیکر ایرانلیلرله تماسده عصبه ، همیشه استناد ومعاملاتمزه وقت ایتمشلر .

علیهمزده کی تشبثات تباهی وطرز مجادله :

ایرانلیلر تاریخی وقایع عصبیه یه قارشو بزه پایوسی ویتاعد ایدیلر . بوتون المانلرک اسلامی ایرمیه واکثریتنه مانع اولمق یولنده وخاندان صفویانی محافظه موقع وعدوی غرض ایله عصر احیا عثمانیلرده پایدقلری تقیبات ، وبویله حرف ایتکلری فداکارلقلر ایرانلیلرنظرنده بزی اک آسای برد شمه اولدیرمه قدر تسهیل ایدی . واولطرفدن کیشیلره بدل پیچ پروژه تصادف ایتمشلردی . اجرأ انفاق وروسلرک یاقه تقسیم واستیلاسنه واقف اولدقلری ایرانلیلر خلاصه کالمی ، بحاق ارتق یالکز آلمانلردن یکیورلردی . او بوتون قوتی الق خرسز عدایدیلر واوکا صاطمه ایتیورلردی . اوتریالیلری آلمانلرایله قارشیرمقدری ، دائما کماردوه طوتدقلری ایچون زاتا اوتریالیلره الری یتشیورردی . ویتشه آلمان سیاستی عصاریزده فعالیته کلزیرمیق قصدی موجود ایدی . بناءعلیه بوتونه الفرایلر برلنه متوجه بولنیوردی . اعتماد سیاسیه المانلره بوقدر خلق ومتفاوت اولدیغی حالده حرف خلق ده احتراز وصمیمیته جدیت کوسترلمه صورتیله اجرأ تعقیب باشلادیغر سیاست بطیئه ودرحال وصغیری اصلاح واعلایه باشلادی . بالعکس المانلر بوقدر بولوان مادی سرمایه لرینه بکده قوط ایدیلر . بزم کریزده قالدیغر بوکون المانلره وکمه روسلره نظراً متوهر بولنمقدر .

ایران سیاسی فرقه لریله مناسبات :

المانلر وموقراطلری کندی نفوذلرینه آلت اتمق اوزره کویا منافع متقابله مخصوصه اساسنه مستند براتحاد یاپمیه وعهد نامه برلین - ایران قوتیسی وجوده کتیرمه ایدی . ده موقراطلر افکار عمومیه یی المانلره وخصوصی قوتیه افکار عمومیه یی عثمانیلر علیهنه چویرمک مأموریدی . ده موقراطلرک آلمانلردن قوت الدیغی کوروب بزمله براتحاد یاپمیه وزره مراجعت ایده جکلرینه اعتماد ایدرکده ایدیم : [بز ایرانده منافع مخصوصه ومحرم مقاصد تعقیب ایتمیورز . ایرانک منافع عمومیه سنه مخصوصدن بولنیقدرزده ایسه بالکز اعتمادایله دخل ده موقراطلرده وحتی سیاناً لهرصفه صفه ایله بوتون ایران ایله بیشمه وایرانک رضی تقویه ایتمکدر . ایرانک منافع عمومیه سنه جالیشان هرفرقه طبیعتله کندی لولنده بزی بولور . خصوصی مقاولاته محتاجیتمز یوقدر . قرمی کذیره ربط ایچون دیکر قسمی شهریه دوشورمک ایسه میز] دیکه ایدیم . وزمان بوفکرک صحتنی اثبات ایتدی . ده موقراطلرک دوغریدن دوغریه المانلردن منفعت کورن برقاچ کشیدن وعدی اون بش بالغ اولیان اجنبی آلمان - ایران قومیته ی اعضاسندن ماعدا بوتون ایرانلیلر آلمانلرک عهد نامه دوشمنی .

آتاشه میلیتر لکی

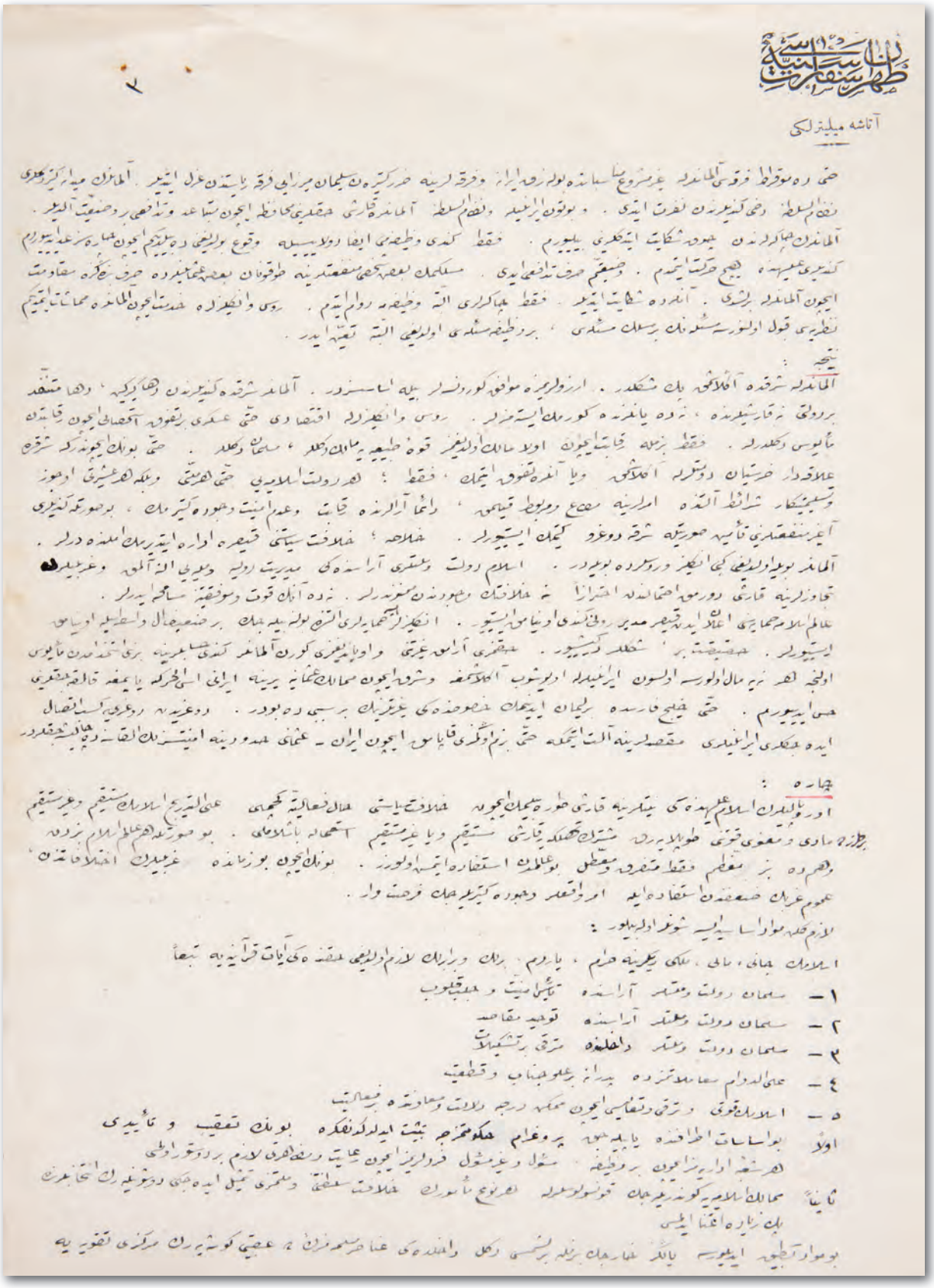

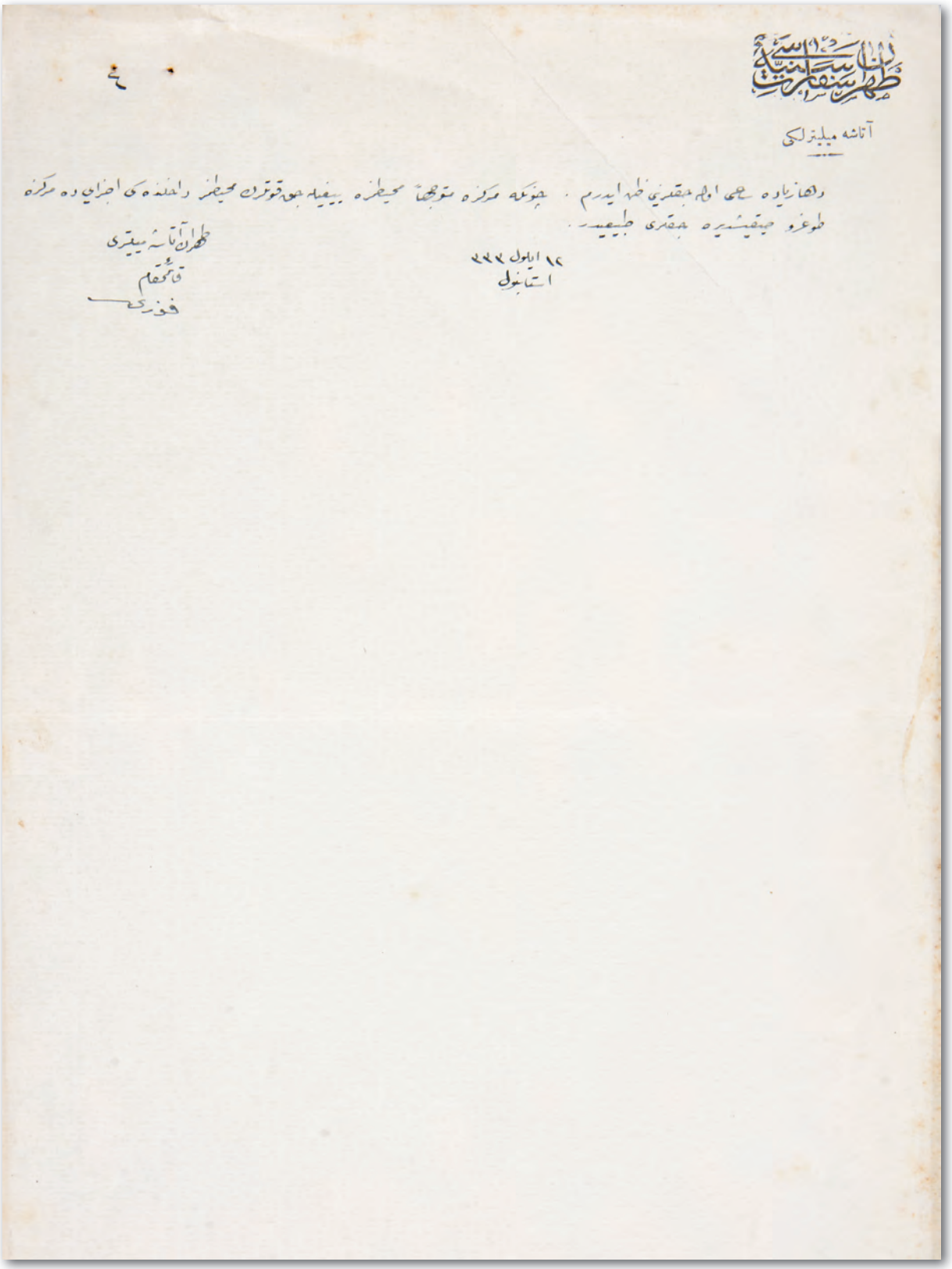

HR. SYS, 2340/44

124

İRAN'IN BAĞIMSIZLIĞI HUSUSUNDA GÖSTERİLEN SAMİMİYETTEN DOLAYI PADİŞAHA TEŞEKKÜR EDİLDİĞİNE DAİR TAHRAN SEFARETİNDEN GELEN TELGRAF

İran Şahı'nın, doğum günü münasebeti ile düzenlenen törende Brestlitovsk Antlaşması'nda İran'ın bağımsızlığının temini hususunda gösterilen samimiyetten dolayı Padişaha teşekkür ettiği

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
1712

Fî 8 Haziran sene [1]918 tarihiyle Tahran Sefareti Maslahatgüzarı Nüzhet Beyefendi'den vârid olan 33 numaralı telgraf-nâmenin hallidir

Musul tarîkiyla

Şah hazretlerinin velâdeti münasebetiyle dünkü Cum'a günü icra olunan merâsim-i mahsusada Şah hazretlerinin heyet-i umumîyeye karşı irâd eylediği nutk-ı cevabîde Brestlitovsk Muâhedesi'nde istiklâl-i İran'ın te'mini hususunda ibrâz olunan âsâr-ı samimiyetden dolayı pek mahzûz ve müteşekkir bulunduğunu beyan etmiş ve bilahare bendenize takarrüb ve tevcih-i hitâb edib işbu teşekkürâtını atebe-i ulyâ-yı hazret-i Padişahî'ye arz ve iblağ etmekliğimi recâ ve bu bâbda telgrafnâme-i hümayunun geçen Nevruz merâsim-i mahsusasının icrasından sonra vürûd etmiş olması cihetiyle teşekkürâtını mezkûr merâsim-i mahsusanın esna-yı icrasında ifâ edemediğini beyan etmişdir.

[8 Haziran 1918]

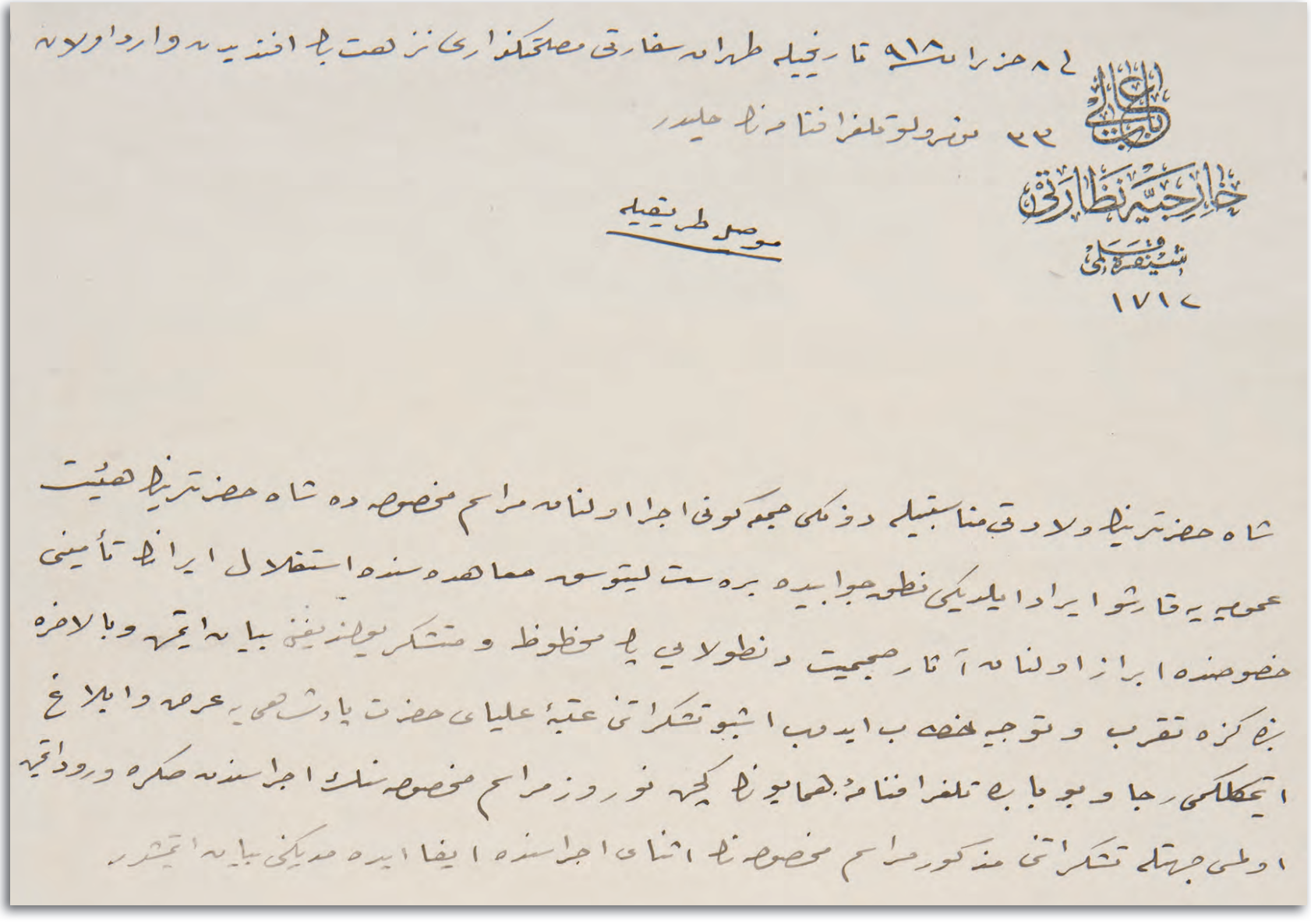

٨ حزیران ٩١٨ تاریخیله طهران سفارتی مصلحتگذاری نزهت بك افندیدن وارد اولان
٢٢ نومرولو تلغرافنامه‌نك حلیدر

باب عالی
خارجیه نظارتی
شیفره قلمی
١٧١٧

موصل طریقیله

شاه حضرتلرینك ولادتی مناسبتیله دونکی جمعه کونی اجرا اولنان مراسم مخصوصه ده شاه حضرتلرینك هیئت
عمومیه‌یه قارشو ایراد ایلدیکی نطق جوابیده بره‌ست لیتوسق معاهده‌سنده استقلال ایرانك تأمینی
خصوصنده ابراز اولنان آثار صمیمیت و نطولایی پك محظوظ و متشکر بولندیغنی بیان ایتمش و بالاخره
بزه کزه تقرب و توجیه خطاب ایدوب اشبو تشکراتنی عتبهٔ علیای حضرت پادشاهی‌یه عرض و ابلاغ
ایتمکلکمی رجا و بو بابده تلغرافنامهٔ همایونك کچن نوروز مراسم مخصوصه‌سنك اجراسندن صکره ورود ایتمش
اولمسی جهتله تشکراتنی مذکور مراسم مخصوصه‌نك اثنای اجراسنده ایفا ایده‌مدیکنی بیان ایتمشدر

HR. SYS, 2341/15

125

AZERBAYCAN HÜKÜMETİ'Nİ KURAN OSMANLI - RUS ANTLAŞMASI'NIN İRAN TARAFINDAN HAYRETLE KARŞILANDIĞINA DAİR

İran'ın İstanbul Büyükelçiliği tarafından; İran'a bağlı bulunan ve merkezi Tebriz olan eyaletin, Kafkasya'da kalan bölümünde Osmanlı-Rus antlaşmasını müteakiben Azerbaycan adı altında bir hükûmetin kurulmasının İran tarafından hayretle karşılandığının bildirildiği

Sefaret-i Kübrâ-yı
Devlet-i Aliyye-i İran
İslâmbol
2029/103

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hükûmet-i Seniyye ile Rusya arasında vuku'bulan akd-i sulh netîcesinde Kafkasya'da "Azerbaycan" nâmı altında bir hükûmet teşekkül eylendiği ve Azerbaycan ise malûm olduğu üzere Devlet-i Aliyye-i metbuama aid eyâletlerden biri ve merkezi dahi Tebriz şehri olduğu ve şimdiye kadar tevârihde bu isimde bir hükûmet görülmediği halde eyâlet-i mezkûrenin bir cüz'-i kalîli olarak Kafkasya'da bulunan parçasının Azerbaycan nâmıyla ayrıca bir hükûmet olarak meydana çıkarılması sefaret-i kübrânın hayretini mûcib olmakla beyan-ı hal tecdîd-i vid ve muhâlasaya zerîa ittihâz kılındı.

Fî 21 Zilkade sene [1]336 ve fî 28 Ağustos sene [1]334 / [28 Ağustos 1918]

Mühür

سفارت کبرای دولت علیه ایران

اسلامبول

بتاریخ ماه

نمره ۲۰۲۹ ع / ۱۰۲ ع

خارجیه نظارت جلیله سنه

حکومت سنیه ایله روسیه آره سنده وقوعبولان عقد صلح نتیجه سنده قفقاسیه ده «آذربایجان» نامی آلتنده بر حکومت تشکل ایلدیکی و آذربایجان ایسه معلوم اولدیغی اوزره دولتعلیه متبوعه مه عائد ایالتلردن بری و مرکزی دخی تبریز شهری اولدیغی و شمدیه قدر تواریخده بو اسمده بر حکومت کورلمدیکی حالده ایالت مذکوره نک بر جزء قلیلی اوله رق قفقاسیه ده بولنان پارچه سنک آذربایجان نامیله آیروجه بر حکومت اوله رق میدانه چیقارلمسی سفارت کبرانک حیرتنی موجب اولمغله بیان حال تجدید و دو مخالصه ذریعه اتخاذ قلنمش ۲۱ ذی القعده سنه ۳۳۶ و ۲۸ اغوستوس سنه ۳۳۴

سفیر کبیر

محمود

HR. SYS, 2456/29

126

İRAN'A VERİLECEK OLAN BORÇ VE MİKTARINA DAİR MECLİS-İ VÜKELÂ KARARI

Osmanlı Devleti tarafından İran hükümetine otuz bin tuman karşılığı olarak iki bin lira borç verilmesinin Meclis-i Vükelaca karar altına alındığı

Meclis-i Vükelâ
Müzekâratına Mahsus Zabıtnâme
Sıra Numarası 439

1 Safer sene 1337 / 6 Teşrîn-i sânî sene 1334

Tebliğ olunduğu devâir: Maliye, Harbiye

7 Teşrîn-i sânî sene [1]334

Hülâsa-yı Me'âli

İran Hükûmeti'nce arzu olunduğu halde Devlet-i Osmaniye tarafından istikrâzâtda bulunulacağı evvelce sefarete beyan olunduğundan bahisle İran Hükûmeti'ne otuz bin tuman ikrâz ve bunun sefarete tevdi' kılınmasına İran sefiri nâmına sefaret kâtiblerinden Muzaffer Han tarafından vâki olan tebliğ-i şifâhî üzerine keyfiyet mukaddema Meclis-i Vükelâ'da lede'l-müzâkere muamele-i lâzımesi mu'ahharan ifâ edilmek üzere sefarete ale'l-hesâb iki bin lira itâ etdirilmiş olduğuna dair makam-ı Sadaret müsteşarlığından tevdi' olunan varaka mütâlaa olundu.

Kararı

Muamele-i ikrâz bi-itibari'l-esas kabul olunduğundan bu bâbda iktizâ eden muamelenin ifâsı hususunun Maliye ve sefaret-i müşârunileyhâya ale'l-hesâb iki bin lira daha verilmesinin Harbiye nezâretlerine tebliği tezekkür kılındı.

[7 Kasım 1918]

Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları

10

صره نومروسی	تاریخی	مجلس وکلاء مذاکراتنه مخصوص ضبط نامه	تبلیغ اولندیغی دوائر	تاریخ تبلیغی
٤٢٩	١ صفر ١٣٣٧ ٦ [illegible] ١٣٣٤		مالیه، حربیه	٧ [illegible]

خلاصهٔ مآلی

ایران حکومتنه آرزو اولندیغی حالده دولت عثمانیه طرفندن اقراضاتده بولونیله جغی اولجه سفارته بیان اولندیغندن بحثله ایران حکومتنه اوتوز بیک تومان اقراض و بونک سفارته تودیع قلنمسی ایران سفیری نامنه سفارت کاتبلرندن مظفر خان طرفندن واقع اولان تبلیغ شفاهی اوزرینه کیفیت مقدما مجلس وکلاده لدی المذاکره معاملهٔ لازمه سی مؤخراً ایفاء ایدلمک اوزره سفارته علی الحساب ایکی بیک لیرا اعطا ایتدیرلمسی اولدیغنه دائر مقام صدارت مستشارلغندن تودیع اولنان ورقه مطالعه اولندی.

قراری

معاملهٔ اقراض باعتبار الاساس قبول اولندیغندن بو بابده اقتضا ایدن معاملهنک ایفاسی مخصوصنک مالیه و سفارت مشار الیهایه علی الحساب ایکی بیک لیرا دها ویرلمسنک حربیه نظارتلرینه تبلیغی تذکر قلندی.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

MV, 213/10

127

TEBRİZ'DE İNGİLİZ BANKASI ÖNÜNDEKİ OSMANLI NÖBETÇİLERİNİN YERLERİNİ İRANLILARA TERK ETTİĞİNE DAİR

Tebriz'deki İngiliz Bankası'nın kapısındaki Osmanlı nöbetçilerinin kaldırılarak İran Hükumeti'ne devir ve teslim edildiği

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Baş Kumandanlığı Vekâleti
Şube 2
Numara: 9336/6336

Zeyl 15/9 / [13]34- 9336

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Tebriz'deki İngiliz bankasının İran Hükûmeti'ne devir ve teslimine dair Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı'ndan mevrûd şifre sureti berây-ı malûmat merbûten takdim kılındı. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Teşrîn-i sânî sene [1]334 / [Kasım 1918]

Harbiye Nâzırı nâmına
Erkân-ı Harbiye Reisi
Enver

*

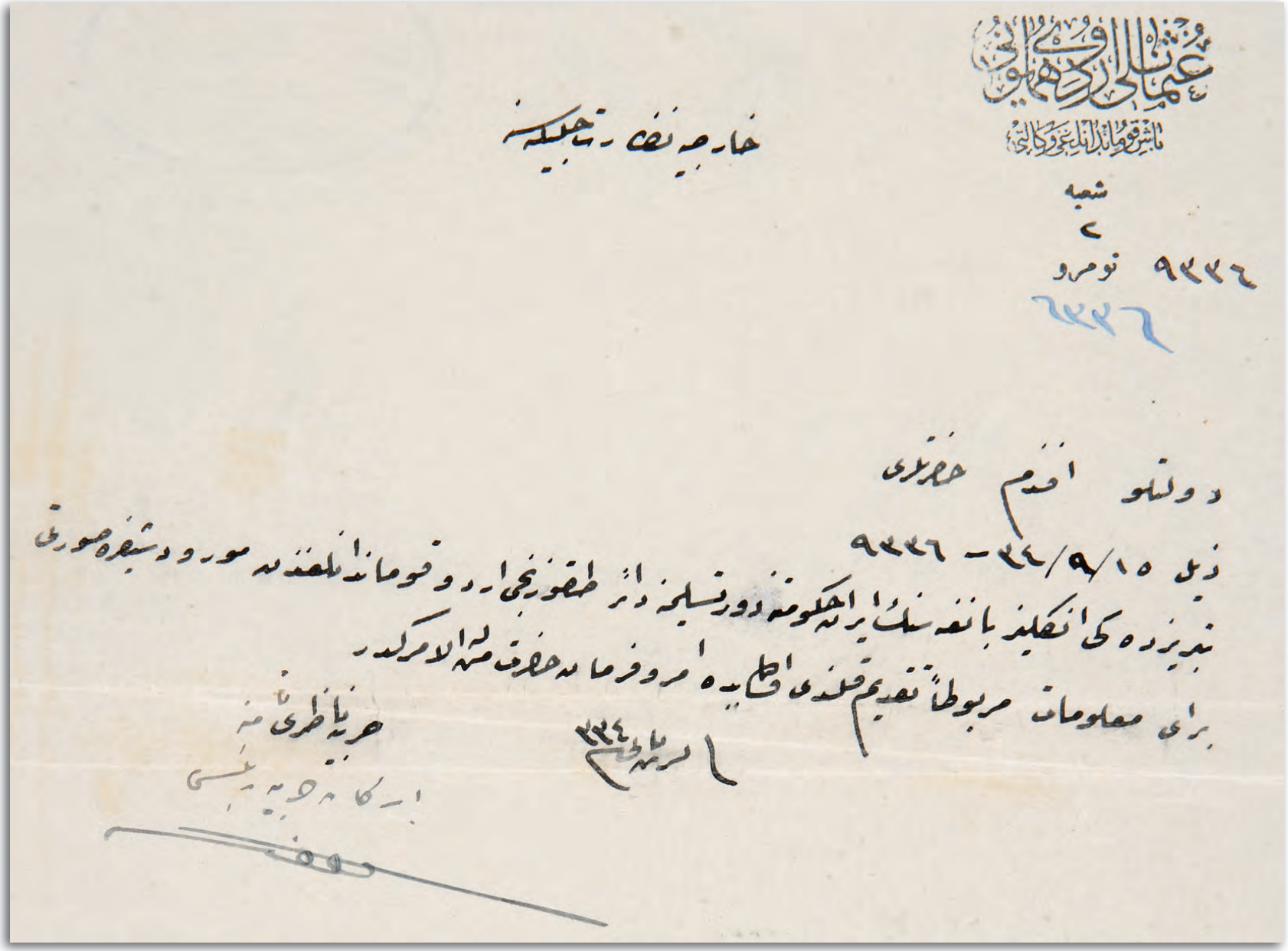

عثمانلی اردو همایونی
باش قوماندانلغی وکالتی

شعبه
٢
٩٣٣٦ نومرو
٦٣٣٦

خارجیه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

ذیل ١٥/٩/٣٤ - ٩٣٣٦

تبریزده کی انکلیز بانقه سنک ایرانه حکومته دور تسلیحه دائر طقوزنجی اردو قوماندانلغندن مورود شیفره صورتی
برای معلومات مربوطاً تقدیم قلندی اقتضا ایده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

حربیه ناظری نامنه
ارکان حربیه رئیسی

[illegible] ٣٣٤

Osmanlı Ordu-yı Hümayunu
Baş Kumandanlığı Vekâleti

Kars'dan Başkumandanlık Erkân-ı Harbiye Riyâseti'ne mevrûd 1088 numaralı şifredir

C.[evab] 26/10/[13]34 bilâ-numaralı şifreye;

Tebriz'deki İngiliz bankası muhteviyâtına kıta'ât-ı Osmaniye'nin zarar îrâs etmedikleri hakkında İran hükûmeti ve alâkadâr memurini vesîka vermekden imtinâ' etdiklerinden bi'l-mecburiye banka kapısı bir heyet muvâcehesinde temhîr edilerek Osmanlı nöbetçileri kaldırılmış ve İran askerinin taht-ı muhafazasına terk edilmiş olduğu ma'rûzdur.

8/7/[13]34 / [Kasım 1918]

Harekât 5496

Dokuzuncu Ordu Kumandanı
Şevki

Resim 92: Savuçbulak Valisi Beyzade Aşireti Reisi Muhammed Hüseyin Han

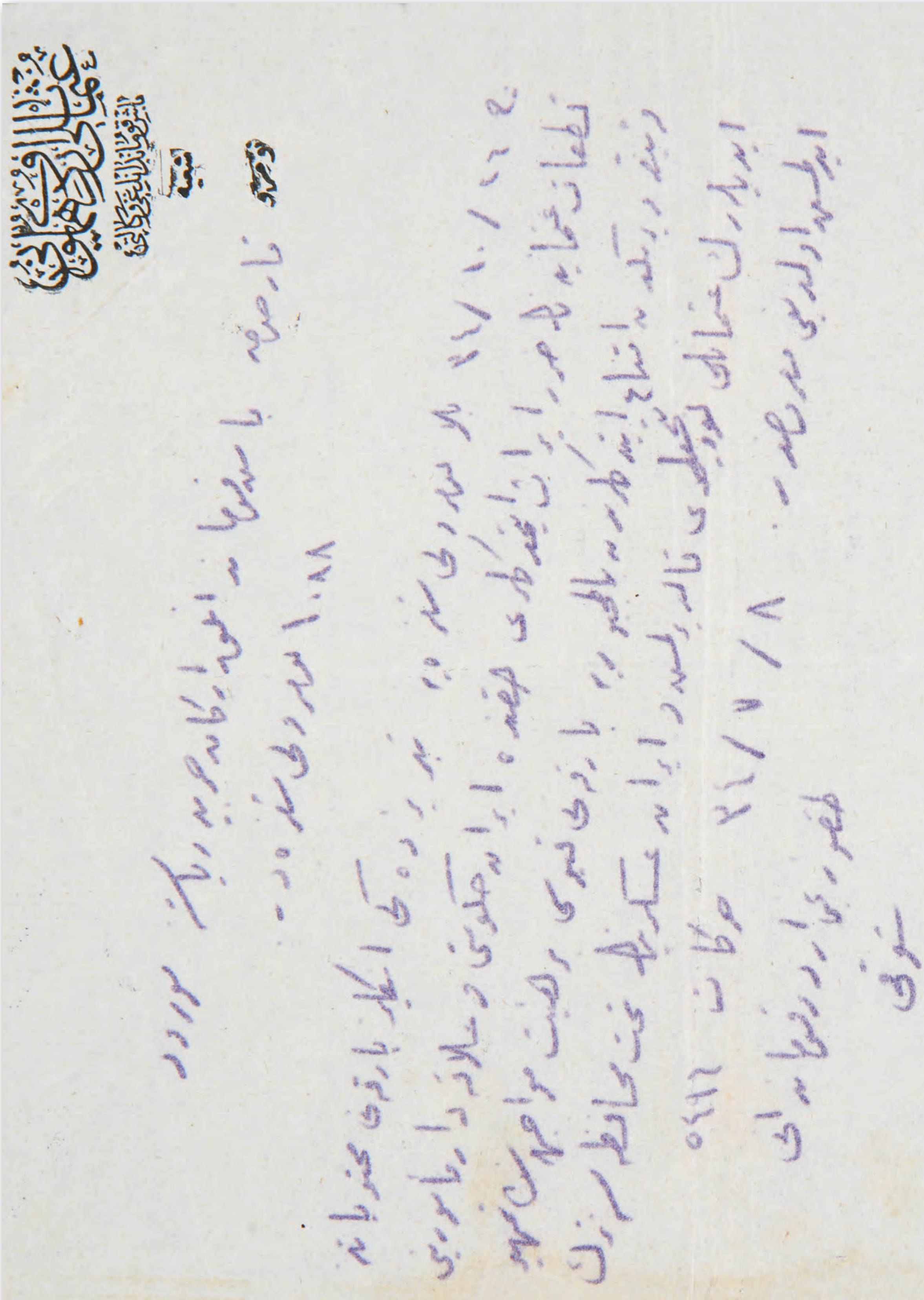

HR. SYS, 2455/68

128

İRAN'IN SINIRDAKİ KARIŞIKLIKLARIN BASTIRILMASINDA DOSTANE TAVIR ALAN ANKARA HÜKÜMETİ'NE TEŞEKKÜR ETTİĞİNE DAİR

İran kıtalarının bütün cephelerinde savunma vaziyeti aldıkları, İran hükümetinin sınır karışıklığının bastırılması hususunda Ankara hükümetince gösterilen iyi niyetten dolayı müteşekkir olduğu, İran'da büyük bir bölgeyi işgal eden Simko aşireti bazen Osmanlılar bazen de Ruslardan yana olurken şimdi de İngilizlere alet olduğu

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
22 Ağustos [1]922
Numara 279

Nezâret-i Celîle-i Hariciyye Tahran Sefaret-i Seniyyesi Maslahatgüzarı Nüzhet Bey'den vârid olan fî 10 Temmuz sene [1]922 tarihli ve 74 numaralı şifre tahrirâtın hallidir

Telgraf ücreti nazar-ı dikkate alınarak posta ile takdime mecburiyet hâsıl olmuşdur.

Gayet mühim ve mahremdir

23 numaralı telgrafnâme cevabıdır

Gerek hükûmet-i İraniye gerek ricâl-i sâire-i İraniye nezdinde teşebbüsâtda bulunmakdayım. Fakat müsâdemât sünnî Kürdler ile İran kabâili arasında değil İran ordusu arasında vâki olmuşdur. Ve birkaç cebhede vuku'bulan mükerrer hücumlar neticesinde Kürdistan İranı'nın kısm-ı azâmı Simko kıtaatı tarafından işgal olunmuş ve İran ordusu hezimete düçâr olup birçok telefât ve üserâ verdikden sonra hal-i hazırda zâten bi'l-mecburiye tedâfüi' bir vaz'iyyet almışdır. Kürd kuvvetleri iki kısımdır. Birincisi Simko kuvvetleridir ki bunlar Osmanlı ordusunda iken açıkda kalan Kürd zâbitân tarafından idare olunmaktadır. Bunların erkân-ı harbiyesi maatteessüf sivil İngiliz zâbitânından mürekkebdir. Maksadları Kürdistan-ı Osmanî ile Kürdistan-ı İranî'nin bi't-tevhîd ilân-ı istiklâlidir. İşgâl etdikleri mahallerde neşr etdikleri beyannâmeler de bu me'âldedir.

İkinci kısma gelince bunlar sâika-i mezhebî ile an-cehlin Simko'nun muavenetine şitâb eden ve "Cerik"e gelen bine karîb hudud üzerindeki Kürd kuvvetleridir ki Simko'nun maksad-ı hakikisini bilmeyerek muavenetine şitâbân olmaktadırlar ve hükûmet-i İraniye'nin iddiasına nazaran Ankara Hükûmetinin de muzâheretini te'min etmektedirler. Zâten öteden berü gâh Ruslara gâh bize hizmet eden Simko ise ıstıtlâat-ı çâkerâneme nazaran şimdi İngilizlere âlet olmakda ve İngilizlerin bazı mevâid ve talimâtıyla mühim bir rol oynamaktadır. Ve hissiyât-ı acizâneme nazaran dolayısıyla Ankara Hükûmetini de iğfale çalışmaktadır. Hükûmet-i İraniye Kürdistan ihtilâlini basdırmakdan âciz kalmış ve bir aralık kabinenin teşekkül edemediği bir zamanda Harbiye Nâzırı mükerreren nezd-i çâkerâneme gelerek sefk ü dimâya nihayet verilmesi esbâbının istikmâlini ve bu bâbda Ankara Hükûmeti'nin nazar-ı dikkatinin celbini recâ etmiş ve aynı zamanda Tiflis'deki Mümtazzüddevle heyetine seri'an Ankara'ya hareket etmesi emrolunmuşdur.

Simko İngilizler tarafından istikbalde bazı ümidlere düşürülmüş olduğu gibi açıkda kalan bazı Kürd zâbitânımız da İngilizler tarafından ıtmâ' edilmişlerdir. Bunlardan bazıları el-yevm "Sîne" ve "Hemedân" havalisinde ittihâd ve istiklâl-i Kürdistan propogandaları ile meşguldürler. Bu harekât buradaki İngiltere Sefareti'nde ateşe sıfatıyla bulunmakda olan Kürdistan'a âşinâ "Newil" nâmında sivil bir İngiliz kumandanı ile Kirmanşah İngiliz konsolosu tarafından idare olunmakda ve bu uğurda birçok fedakârlıklar ihtiyâr edilmektedir. İngilizlerin Kürdistan havalisindeki yegâne maksadları Kürdistan-ı Osmanî ile Kürdistan-ı İraniye'yi bi't-tevhîd Anadolu ile İran arasında zâhiren müstakil bir Kürdistan hükûmeti teşkilidir. Bu Kürd ihtilâlleri neticesinde elimizdeki arâziden bir kısmının da ma'âzâllahu te'âla Kürdistan nâmıyla elimizden çıkması müsta'îd olmadığından eğer hükûmet-i İraniye'nin iddiâsı vechile hudud üzerindeki Kürdler hakikaten Ankara Hükûmeti'nin muavenetine mazhar oluyorlar ise mezkûr maksadın husûlüne bilmeyerek biz kendimiz yardım etmiş olacağız. Kürdistan'daki Simko harekâtı İngiliz Sefareti tarafından âdetâ âşikâr bir suretde idare olunmakda bulunduğu halde Hükûmet-i İraniye güyâ Ankara Hükûmeti'nin hudud üzerindeki tahrikâtı ile Türkistan ve Buhara'daki tahrikât arasında bir münasebet tasavvur etmekde ve bundan dolayı pek çok tevahhuş etmektedir. Bu cihetle Türkistan hududundan itibaren ta Azerbaycan'a kadar Bahr-ı Hazar sahil-i cenubîsinde bir kuvve-i mühimme bulundurmak fikrine İngilizler tarafından düşürülmüş ve bu bâbda İngilizlerin muavenetine müracaata yine İngilizler tarafından mecbur edilmişdir. Esasen İngilizlerin bir maksadı da Anadolu ile Türkistan arasında irtibât husûlüne mâni' olmak ve her gûne ihtimâle karşı bu hayalî projenin tatbikine ihtiyâten bir sed çekmiş olmak için Hindistan yolunu İran Devleti'ne muhafaza etdirmekdir. Çünkü İngilizlerin oralarda kendi kuvvetlerini bulundurmaları imkân haricindedir. Bahr-ı Hazarın cenub sahili Bolşevik filosunun cevelangâh-ı dâimîsidir. Bolşeviklerin şimalden cenuba doğru akmağa vesile aramakda olduklarını Rusya sefirinin bir aralık bi'l-münasebe vuku'bulan ifadesinden ve ahvâl ve vuku'atdan istidlâl ediyorum. Sefir-i müşârunileyh yüz bin kişilik bir ordunun İran'daki İngiliz nüfuzuna karşı hazır bulundurulmakda olduğunu söylemiş idi.

Hudud üzerindeki Kürdlerin harekâtı daha çok tevessü‘ edecek olur ise zâten bunun tamamen Azerbaycan’a sirâyetinden endişe-nâk bulunan hükûmet-i İraniye nihayet müdâfaadan âciz kalarak İran’ın diğer nukâtında asayişi muhafaza edebilmek maksadıyla Bahr-ı Hazar sahilini tahkim için olanca kuvvetini oralara hasretmiş ve İngilizlerin Kürdistan’daki tahrikâtına iştirâk etmese bile lâkayd davranmağa mecbur kalmasın müsteb‘ad değildir. Kürdistan ahvâli ve İran’ın vaz‘iyyeti böyle olmakla beraber hükûmet-i İraniye’nin Ankara Hükûmetince Kürdlere müzâhir olunmaması hakkındaki temennisinin hüsn-i telakkisi caiz olsa bile hudud üzerindeki kıtaâtın tahfifi kat‘iyyen caiz değildir. Mütârekeyi müte‘akib bu hayalperver İranluların Kürdistan-ı Osmanî’yi kendilerine ilhâk etmek fikrine düşdükleri ve daha bazı büyük müdde‘iyâta da kalkışdıkları ve âdetleri dolayısıyla hiçbir şeye muvaffak olamayınca “Versay” Konferansı’na müracaat etdikleri hatırlardadır.

İranluların bu teşebbüslerini kuvveden fiile getirmeleri oralardaki vaz‘iyyetin müsâ‘id olmamasından ve aczlerindendir. Yoksa şimdiki mevcud otuz bin kişilik kuvvetleri mütârekeyi müteâkib mevcud bulunsa idi hiç tereddüd etmezlerdi. Buna kanaât-ı kâmilem vardır.

Burada aleyhimizde fırsata müterakkıb cereyanların mevcudiyeti istib‘âd olunmamalıdır. İranluların bizim hakkımızdaki hissiyâtı ma‘teessüf bizim İranlular hakkında perverde ettiğimiz hissiyât-ı İslâmiye ve samîmâne ile hiçbir vechile kâbil-i te’lif değildir.

Bugünlerde “Cerik”e gelen bir Osmanlı heyet-i mahsusası tarafından Simko’ya bir kılınç ve birçok mühimmat-ı harbiyye getirildiği ve Simko tarafından da bi’l-mukâbele bazı hedâyâ verildiği ve bazı müzâkerât-ı mahremâne cereyan etdiği ve Kürdler elinde bulunan top ve mitralyöz ve tüfenklerin Osmanlı ordusuna mahsus mühimmat-ı harbiyyeden bulunduğunda şekk ve şübhe kalmadığı Hükûmet-i İraniyece iddia olunmakda ve matbuata da aks eden bu haberler pek fena tesir etmektedir.

“Sakız” ve “Bane”nin Kürdler tarafından işgal edilmiş olması cihetiyle oralarla posta muhâberâtı munkati‘ olduğundan ve “Sîne” ile de muhabereye hal-i hazırda imkân olmadığından son haberler bendenize vâsıl olmadığı cihetle hükûmet-i İraniye’nin bu iddiâsında derece-i sıhhati malûm değil ise de her halde bu haberlerin vürûdu ve Kürdistan’da birbirinin maksadından bî-haber kuvvetlerin ve karmakarışık ceryanların mevcudiyeti gerek hükûmet-i İraniye’yi gerek bendenizi müşgil bir vaz‘iyetde bırakmaktadır. Zaten hal-i hazırda İran kıta‘atı da her cebhede bi’l-mecburîye tedâfüi‘ bir vaz‘iyyet almışdır. Hükûmet-i İraniye bu kıta‘atın takviyesi tasavvurundadır. Bir ecnebi hükûmetin mühim bir muavenet-i maliyesine mazhar olmadıkca muvaffak olabileceklerini zannetmiyorum. Bunların takviyesi zamana mütevakkıfdır. Bugünlerde “Sîne”nin de tahliyesi muhtemeldir. Simko’nun ta‘kib etdiği meslek hakkında Ankara Hükûmeti’nin nazar-ı dikkatinin celbi menut-ı re’y ve irade-i celîleleridir.

*

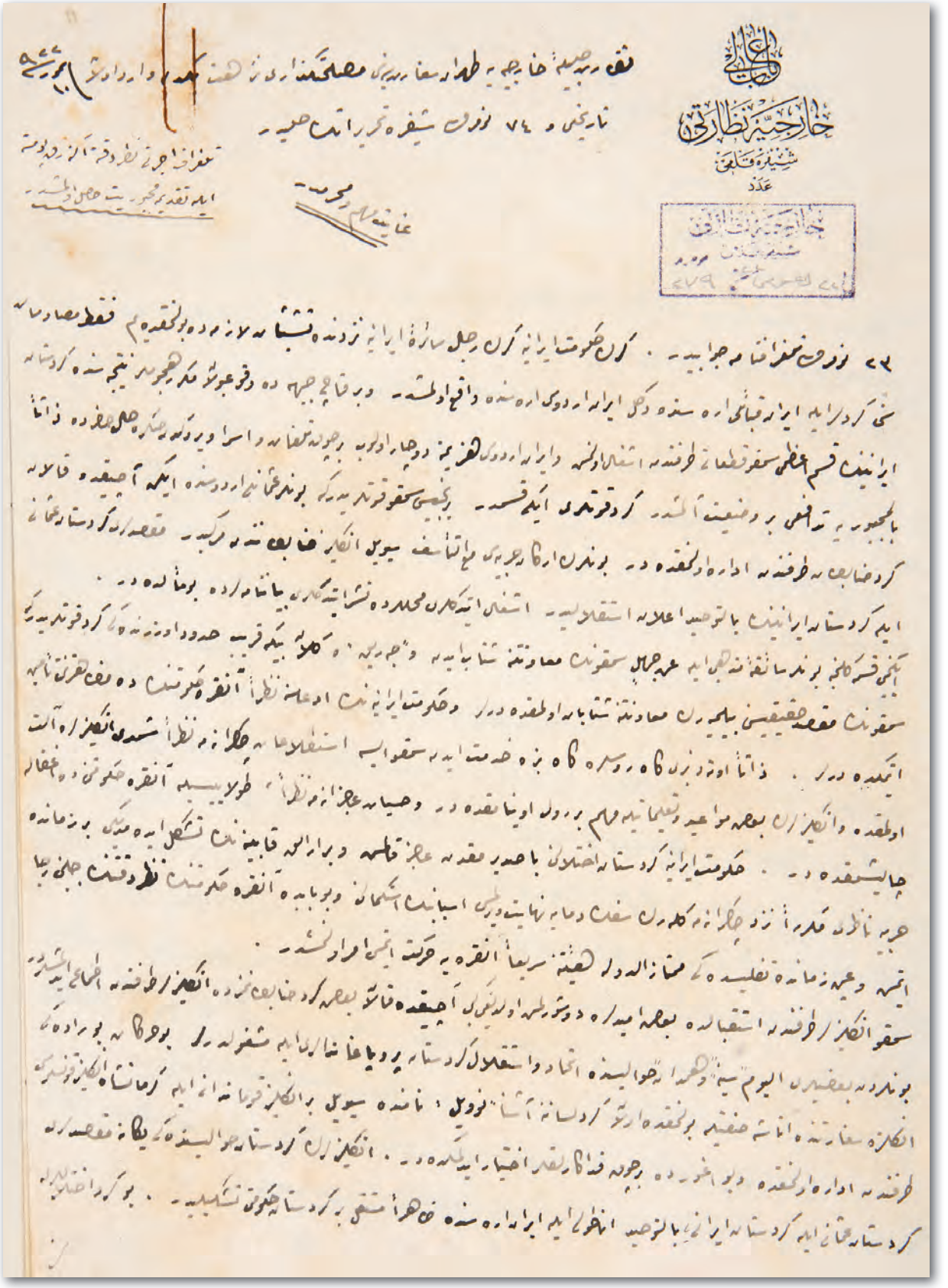

615

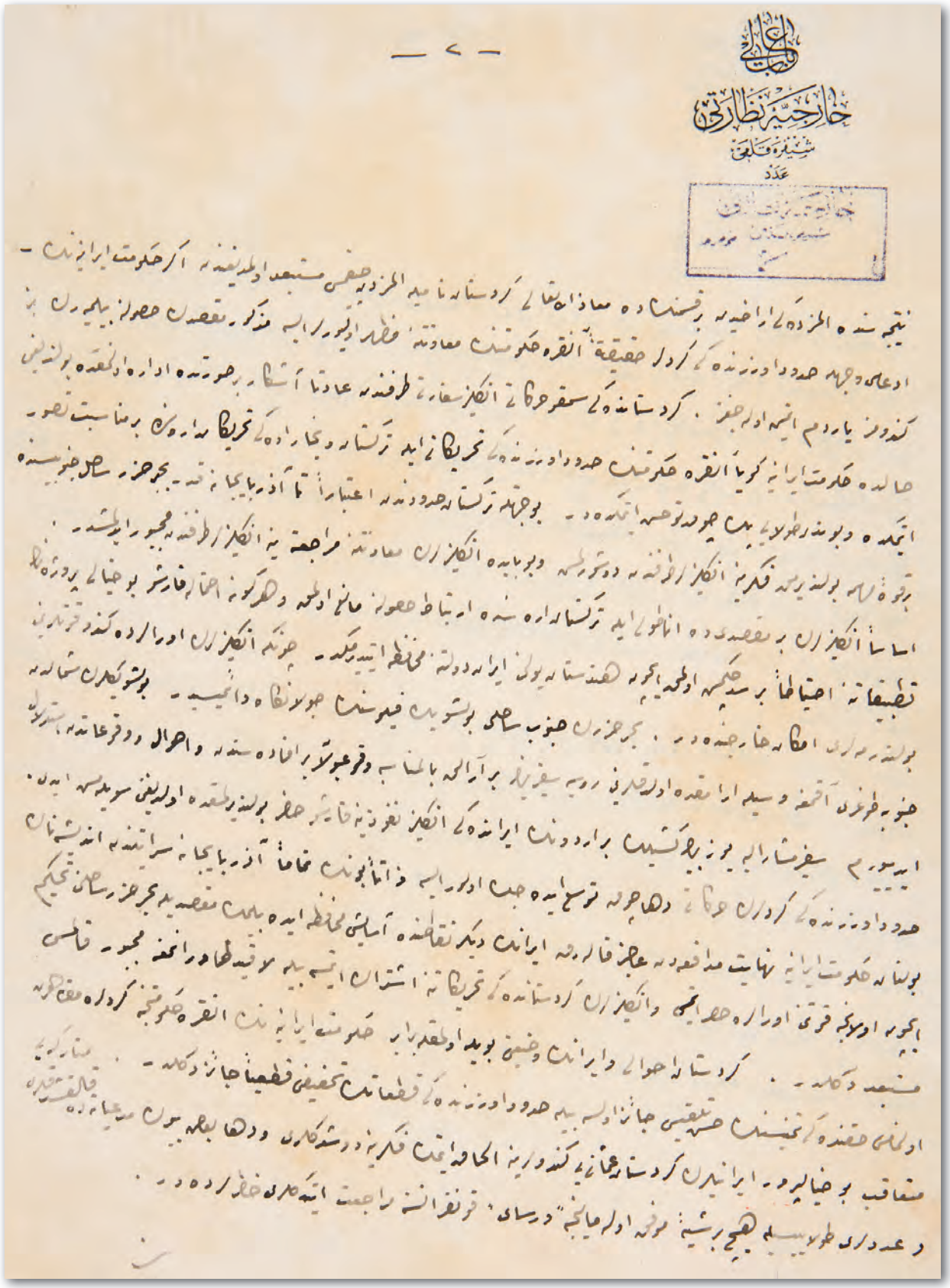

— ٢ —

نظارت عالیه
خارجیه نظارتی
شفیره قلمی
عدد

خارجیه نظارت جلیله
شفیره قلمیه مودعه
عدد

نتیجه سنه المزده کراخیه برقسناده معاذالله کردستانه نامیه المزده جنس مستعد اولدیغنده اگر حکومت ایرانیه -
ادعاسی وجهله حدود دادینده کی کردلر حقیقة انقره حکومتنک معاونتیله فعلا اویله رایه مذکوره نقصدن حصول بولمیه رق بو
کندولرینه یاردم ایتمه اولرجه . کردستانه کی سفرجولرنک انکیزسیونه طرفندن معاونتا آشکار بر جوشه اداره اولنمقده بولنمسی
حالده حکومت ایرانیه کویا انقره حکومتنک حدود دادینده کی تحریکاتی ایله ترکستانه دیکر اداره کی تحریکاتنه بر مناسبت تصور
ایتمکده دیوبندرطوبیه بیله جوده توصیه ایتمکده دیر . بوجهتله ترکستانه حدود دینده اعتباراً تا آذربایجانه قدر بجمله جنوبیسنده
رجوعاً بولنه رکه فکریه انکیزاتوفنه دوکولمکه دیوبایده انکیزاتون معاونتنه مراجعتله انکیزاتوفنه مجبور ایدلمشدر .
اساساً انکیزاتون بر مقصد ده اناطولیایه ترکستانه اداره سنده ارتباط حصول مانعی اولمقله دکرکونه اختیار فارشو بوجهاله پروژه لر
تضییقاته احتیاطاً بر سد چکمه اولمقله بکونه کندستانه یولی ایراده دولتنه محافظه ایدیلمکده . چونکه انکیزاتون اوراده کندو قوتلرینه
بولشه رکه اطاعه جاسره دیر . بوجهتله جنوب سمتی بولشویک فیوسنه جوکونقاه دانمیه . بولشویکلرن شمالده
جنوبه طوغری آچمغه وسیله اراقعده اولدقلرینی رویه سفیرینه برآیله بالسابه دوقوجوکه براخاده سنده واحوال ودوقوعاتدن بحث ایدیورکه سفیرسنه ایله یوزیله تشبث براردونه ایرانده کی انکیزاتون نفوذینه خاتمه حاصل بولنه رقعده اولدیغی سویلمسیله ایدی .
حدود دادینده کی کردلرن جوکه دها جوکه توسع ایده جک اولرایله وقتاکه بونه خاصاً آذربایجانه سرایته اندیشه ایتمکه
بولنان حکومت ایرانیه نهایت مدافعه ده عجز قارشوسنه ایرانه دیکر نقطه نظرندن آسایشی محافظه ایده بیلمک مقصدیله بجرجزه سلطان تحکیم
ایجون اوسوکه قوتی اوراده حدیه سی وانکیزاتون کردستانه کی تحریکاتنه اشتراک ایتمیه موقیتلرینی تامین انقره حکومتنی کرداره مقتدر
مشعر دکلمه . کردستانه احوالی ایرانه وضعیتی بویله اولمقله برابر حکومت ایرانیه نک انقره حکومتنی کرداره مقتدر
اولدیغی حقنده کی تخمینی حسن تقیمی جائز اولسه بیله حدود دادینده کی قطعاتنک تخفیفی قطعیا جائز دکلمه .
مشاکلی بو خیالده . ایرانیلرن کردستانه یاپدقلری کندولرینه الحاقیات فکریه درشدکلری ودها بعلاوه بوکون سیاسه ده
دعوی طوبیه بیله بجه برشیء موقه اولمایجق "دیسای" قرنفرانسنه راجعتله ایتمکده خطرده .

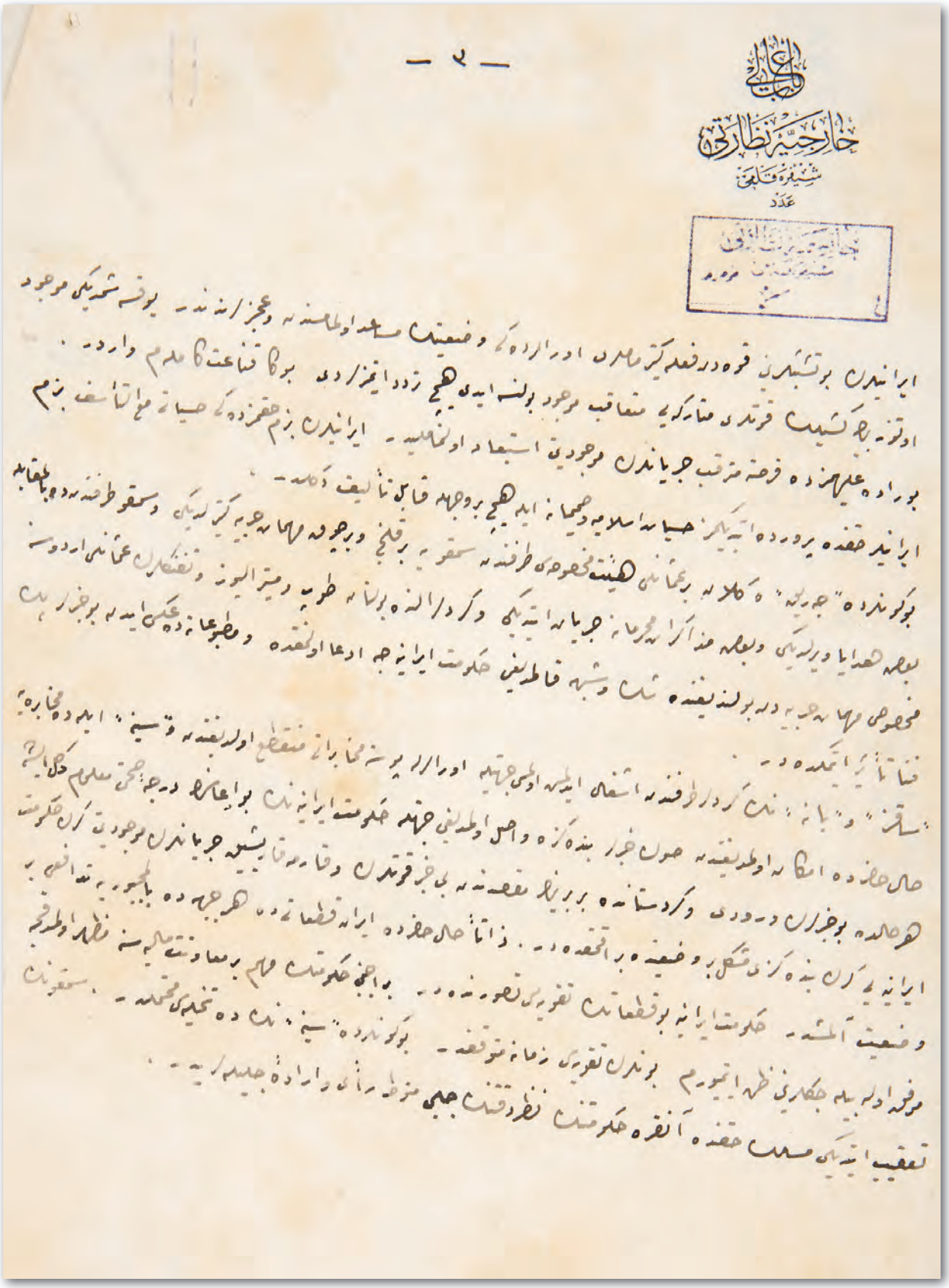

— ٢ —

باب عالی
خارجیه نظارتی
شیفره قلمی
عدد

ایرانیلرن بو تشبثلرینی قوه‌دن فعله کتیرمامق اورالرده‌کی وضعیتک مساعد اولمامسندن و عجزلرندندر. یوقسه شمدیکی موجود
اوتوز بیک کشیلک قوتلری متارکه‌یه متعاقب موجود بولنسه ایدی هیچ تردد ایتمزلردی. بوکا قناعت کاملم واردر.
بوراده علیهمزده فرصت مترقب جریانلرن موجودیتی استبعاد اولنمامیدر. ایرانیلرن بزم حقمزده‌کی حیاتی مع التأسف بزم
ایرانیلر حقنده پرورده ایتدیکمز حسیات اسلامیه و صمیمانه ایله هیچ بر وجهله قابل تألیف دکلدر.
بوکونلرده "جه‌ریق" دکلان بر عثمانلی هیئت مخصوصه‌سی طرفندن سمقویه بر قلنج و بر چوق مهمات حربیه کتیرلدیکی و سمقو طرفندن ده بالمقابله
بعض هدایا ویرلدیکی و بعض مذاکرات محرمانه جریان ایتدیکی و کردلرالنده بولنان طوپ و میترالیوز و تفنکلرن عثمانلی اردوسنه
مخصوص مهمات حربیه‌دن بولندیغنده شک و شبهه قالمدیغی حکومت ایرانیه‌جه ادعا اولنمقده و مطبوعاتده عکس ایدن بو خبرلر پک
فنا تأثیر ایتمکده‌در.
"ساقز" و "بانه"نک کردلر طرفندن اشغال ایدلمش اولمسی جهتیله اورالرله پوسته مخابراتی منقطع اولدیغندن و "سینه" ایله ده مخابره‌یه
حال حاضرده امکان اولمدیغندن صون خبرلر بنده‌کزه واصل اولمدیغی جهتله حکومت ایرانیه‌نک بو اعاظم درجه صحتی معلوم دکل ایسه
هر حالده بو خبرلرن ورودی و کردستانده بر بریلر مقصدندن بی‌خبر قوتلرن و قارمه قاریشیق جریانلرن موجودیتی کرک حکومت
ایرانیه‌یی کرک بنده‌کزی مشکل بر وضعیتده براقمقده‌در. ذاتاً حال حاضرده ایران قطعاتی ده هر جهتده بالمجبوریه تدافعی بر
وضعیت آلمشدر. حکومت ایرانیه بو قطعاتک تقویه‌سی تصورنده‌در. بر اجنبی حکومتک مهم بر معاونت ملیه‌سنه مظهر اولمدقجه
موفق اولهبیله‌جکلرینی ظن ایتمیورم. بونلرن تقویه‌سی زمانه متوقفدر. بوکونلرده "سینه"نک ده تخلیه‌سی محتملدر. سمقونک
تعقیب ایتدیکی مسلک حقنده آنقره حکومتنک نظر دقتنک جلبی منوط رأی و اراده جلیله‌لریدر.

Bâbıâlî
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi
11 Eylül sene [1]922
Numara 314

Nezâret-i Celîle-i Hariciyye Tahran Maslahatgüzarı Nüzhet Bey'den mevrûd fî 6 Eylül sene [1]922 tarihli, 82 numaralı telgrafnâmenin hallidir.

29 numaralı telgrafıma cevabdır.

Vaz'iyyetde tebeddül vardır. Hükûmet-i İraniye hudud iğtişâşatının teskîni emrinde Ankara Hükûmeti'nce gösterilen hüsn-i niyetden pek müteşekkirdir. Hal-i hazırda asayiş-i dahilîyi te'minden başka bir gâye ta'kib etmiyor fakat Kürdistan'daki İngiliz tahrikâtı devam etmektedir. Bunun ilerde Yunanlılar ile olan meşguliyeti az çok sektedâr edecek bir şekil ve suret iktisâb etmesi muhtemeldir. Bu tahrikâtın müdîri olduğu evvelce arz etdiğim İngiltere Sefareti ateşesi her vakitki gibi bu defa yine Süleymaniye'ye gitmişdir. Simko hakkındaki ta'kibâtda daha ileriye gidilmemesi hakkında İngiltere Sefareti'nden bir ihtar vâki olduğunu vezir-i cenk bizzât ve pek mahremâne bendeniize söylemişdir. Bu ihtâr karşısında mütereddid bir halde kalan müşârunileyh Kürdistan iğtişâşatında lâkaydâne hareket Rusların müdahalesini istilzâm edeceğinin ve bunun netâyicinden pek endişe-nâkdır.

Melhûz müdahalenin vuku'undan evvel Kürdistan mesâilinde Ankara ve İngiltere hükûmetlerinin tevhîd-i mesâi etmelerinden başka bir çare olmadığı fikrindedir. Bu bâbda müzâkerâtda bulunmak üzere bir heyet-i askeriye bugünlerde mütenekkiren Ankara'ya azimet etmek üzeredir. Tafsilât-ı sâireyi dahi hâvi olan seksen üç numaralı şifreli arîza-yı bendegânem posta ile derdest takdimdir.

[11 Eylül 1922]

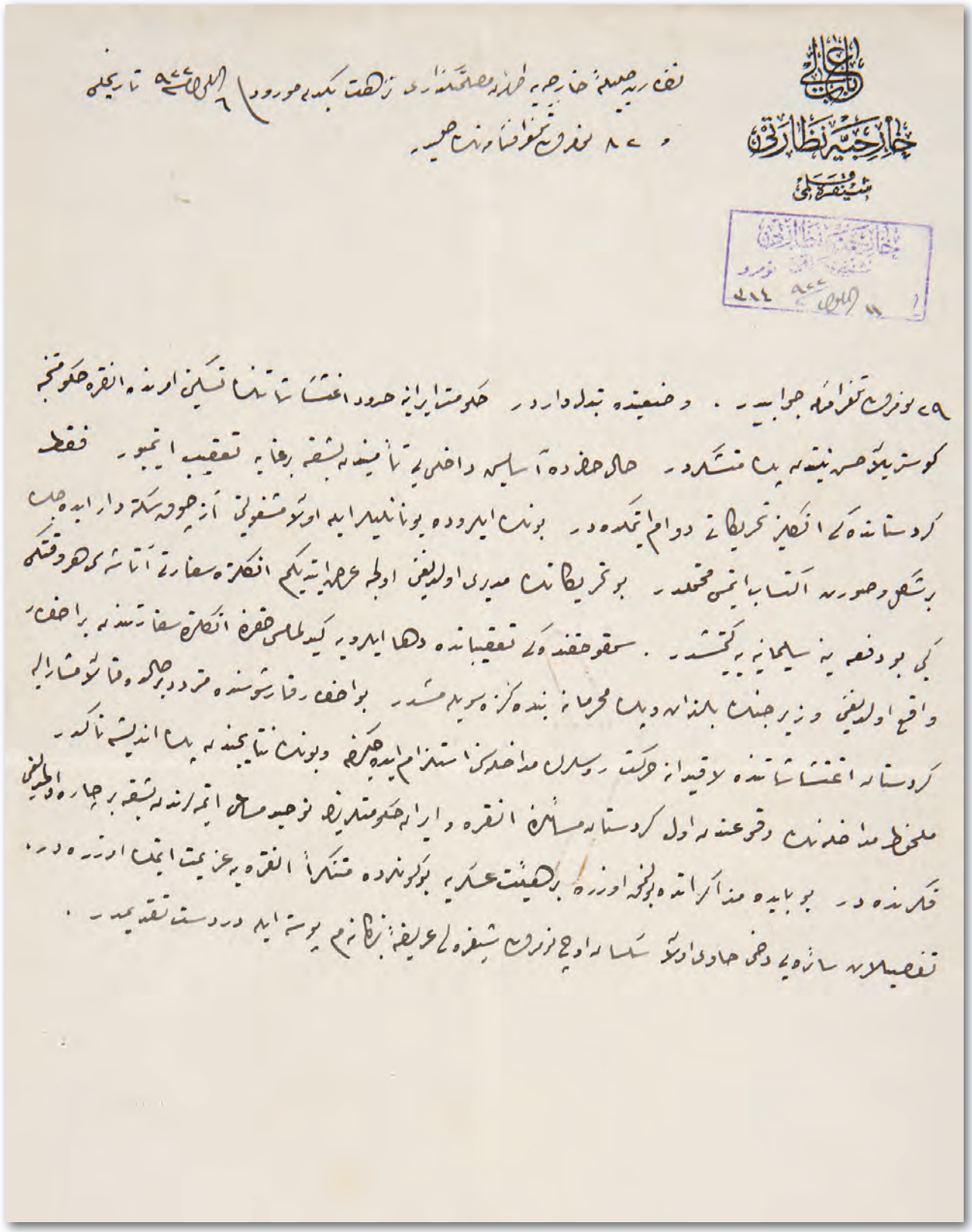

HR. SYS, 2400/7

129

İRAN ELÇİSİNE GÖSTERİLEN DOSTLUKTAN DOLAYI MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA TEŞEKKÜR MESAJI

Mümtazüddevle başkanlığında Ankara'ya gelen İran fevkalade elçiliği heyetine gösterilen dostane kabulden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya İran Devleti tarafından teşekkür mesajının iletildiği

Sefaret-i Kübrâ-yı
Devlet-i Aliyye-i İran
İslâmbol

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti İstanbul Mümessilliği

Cânib-i Âlisi'ne

Mümtâzüddevle Hazretleri'nin taht-ı riyâsetinde Ankara'ya azimet etmiş olan sefaret-i fevkalâde heyetine ibrâz edilmiş olan dostane ve muhâdenet-kârâne hüsn-i kabulden dolayı İran Devleti'nin teşekkürât-ı mahsusasını Ankara Büyük Millet Meclisi Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne bâ-telgraf beyan etmiş olduğunu İran Reisü'l-vüzerâsı ve Hariciye Nâzırı Kıvamussaltana Hazretleri fî 23 Kânûn-ı evvel sene 1338 tarihli bir kıt'a telgrafnâme ile sefaret-i kübrâya bildirmişdir. Heyet-i müşârunileyhânın vazifesi hitâm bulmağla bu kere Tahran'a avdeti lüzûmu bildirilmişdir.

Reîsü'l-vüzerâ ve Hariciye Nâzırı Kıvamussaltana Hazretleri, devletlü prens İshak Han Mufahhamuddevle Hazretleri'ni Büyük Millet Meclisi Hükûmeti nezdine İran Sefîr-i Kebiri olarak tayin etmiş olduğunu dahi Ankara'ya aynı telgrafnâme ile iş'âr etmiş idüğini sefaret-i kübrâya bildirmekdedir. Binâenaleyh keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne iş'ârı mercûdur.

Fî 26 Kânûn-ı evvel sene 1338/1922 / [26 Aralık 1922]

Mühür

ه

سفارت کبرای دولت علیه ایران

اسلامبول

بتاریخ ماه

نمره

تورکیا بویوک ملت مجلسی حکومتی استانبول ممثللکی

جانب عالیسنه

ممتاز الدوله حضرتلرینک تحت ریاستنده آنقره یه عزیمت ایتمش اولان سفارت فوق العاده هیئتنه ابراز ایدلمش اولان دوستانه و مخادنتکارانه حسن قبولدن طولایی ایران دولتنک تشکرات مخصوصه سنی آنقره بویوک ملت مجلسی رئیسی غازی مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه باتلغراف بیان ایتمش اولدیغنی ایران رئیس الوزراسی و خارجیه ناظری قوام السلطنه حضرتلری ۲۳ کانون اول ۱۳۳۸ تاریخلی بر قطعه تلغرافنامه ایله سفارت کبرایه بیلدیرمشدر. هیئت مشار الیهانک وظیفه سی ختام بولمغله بوکره طهرانه عودتی لزومی بیلدیرلمشدر.

رئیس الوزراء و خارجیه ناظری قوام السلطنه حضرتلری، دولتلو پرنس اسحق خان مفخم الدوله حضرتلرینی بویوک ملت مجلسی حکومتی نزدینه ایران سفیر کبیری اوله رق تعیین ایتمش اولدیغنی دخی آنقره یه عینی تلغرافنامه ایله اشعار ایتمش ایدوکنی سفارت کبرایه بیلدیرمکده در. بناءً علیه، کیفیتک تورکیا بویوک ملت مجلسی حکومتنه اشعاری مرجودر.

۲۶ کانون اول ۱۳۳۸
۱۹۲۲

AMBASSADE IMPÉRIALE DE PERSE
CONSTANTINOPLE

HR. İM, 64/30

130

İRAN UYRUKLULARA VERİLEN TEZKİRELERİN ONAYLANARAK İRANLILARA DOKUNULMAMASI HAKKINDA

İran İstanbul Elçiliğince, Anadolu Maliye Müfettişi olarak tayin edilen Muzaffer Han'ın Antalya ve çevresindeki İran uyruklulara verdiği tezkirelerin onaylanarak, İranlılara ilişilmemesi hususunda talepte bulunulduğu

Sefaret-i Kübrâ-yı
Devlet-i Aliyye-i İran
İslâmbol
500/8

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hariciye Vekâleti Dersaadet Murahhaslığı Cânib-i Âlisi'ne

Çend mâh akdem sefaret-i kübrâ cânibinden Anadolu Maliye Müfettişliği'ne tayin kılınan Muzaffer Han tarafından Antalya ve havalisinde mukîm tebaa-yı İraniye'ye tebdilen verilen tezkireler memur-ı mûmâileyhin sıfat-ı memuriyeti resmî olmadığı beyanıyla kabul olunmayarak yedlerinden alınıp askere sevklerine kıyam edildiği mevrûd telgrafnâme meâlinden anlaşılmış olmağla mûmâileyh Muzaffer hâiz olduğu salâhiyete binâen tezkire itâ eylediğinden İranîlere ilişik edilmemesi hususunda makam-ı âidesine iş'âr-ı keyfiyet buyurulması iltimâsı teyîd-i bünyân-ı müvalâta zeri'a ittihâz kılındı.

Fî 12 Şubat sene [1]339 / [12 Şubat 1923]

Sefîr-i Kebir
İmza

*

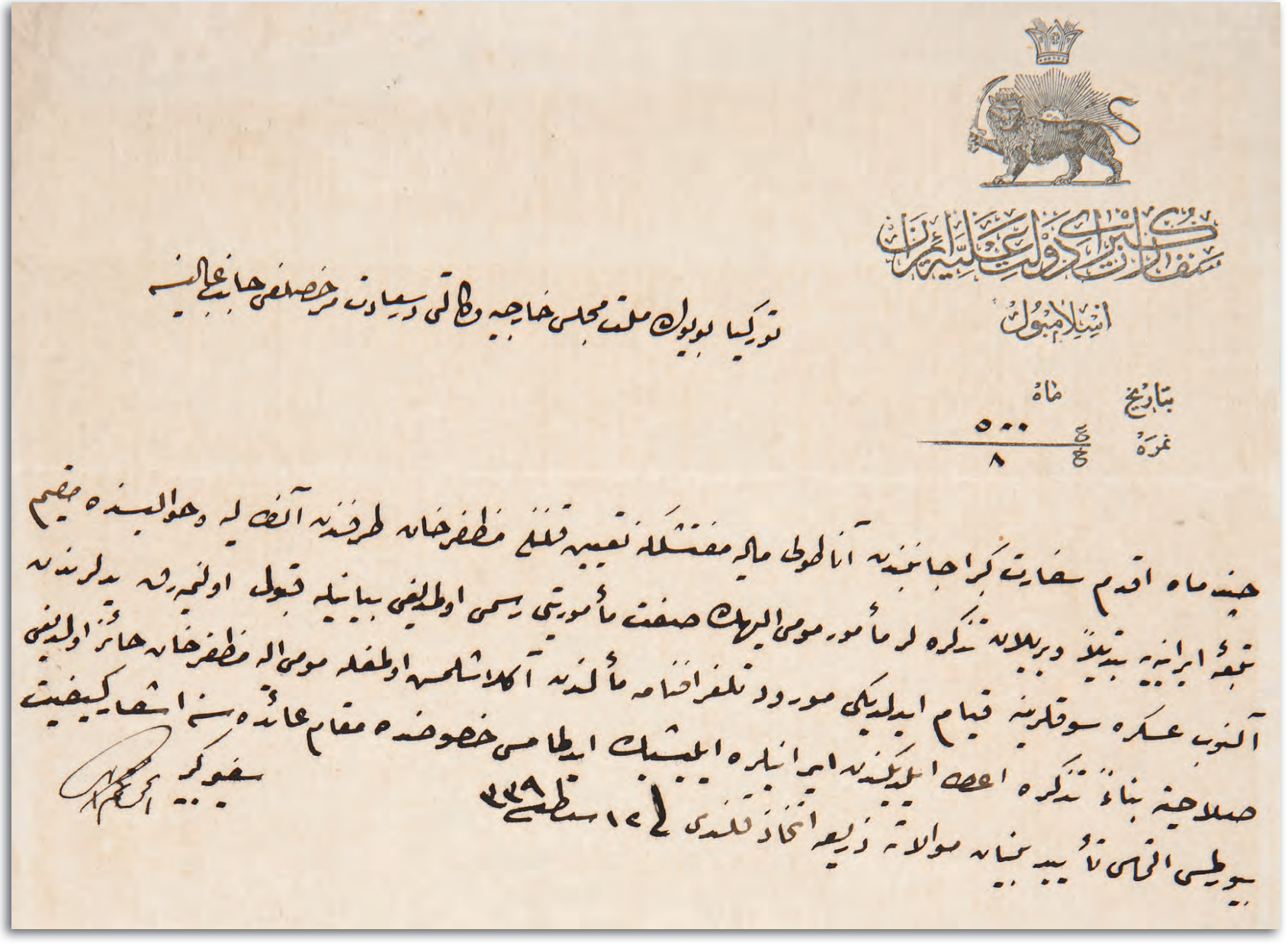

سفارت کبرای دولت علیه ایران

اسلامبول

بتاریخ ماه

نمره ۵۰۰ / ۸

توركيا بويوك ملت مجلس خارجيه وكالتى دسعادت مرخصلغى جانب عالى

چند ماه اقدم سفارت كبرا جانبندن آناطولى ماليه مفتشلكه تعيين قلنان مظفرخان طرفندن آنك ليه وحواليسنده مقيم
تبعهٔ ايرانيه بتديلاً ويريلان تذكره لر مأمور مومى اليهك صفت مأموريتى رسمى اولمديغى بيانيله قبول اولنميه رق يدلرندن
آلنوب عسكره سوقلرينه قيام ايدلديكى مورود تلغرافنامه مألندن آكلاشلمش اولمغله مومى اليه مظفرخان حائز اولديغى
صلاحيته بناءً تذكره اعطا ايلديكندن ايرانيلره ايليشيك ايدلمامسى خصوصنده مقام عائده سنه اشعار كيفيت
بيورلمسى التماس تأييد بنيان موالاته ذريعه اتخاذ قلندى ١٢ سنه ٣٢٩

سفير كبير

Telgraf

1630

Şifre

Hariciye Vekâleti'ne

İran Sefareti'nden şimdi aldığım bir takrîrde çend mâh akdem sefaret-i kübrâ cânibinden Anadolu Maliye Müfettişliği'ne tayin kılınan Muzaffer Han tarafından Antalya ve havalisinde mukîm tebaa-yı İraniye'ye tebdilen verilen tezkireler memur-ı mûmâileyhin sıfat-ı memuriyeti resmî olmadığı beyanıyla kabul olunmayarak yedlerinden alınıp askere sevklerine kıyam edildiği mevrûd telgrafnâme meâlinden anlaşıldığı ve mûmâileyh Muzaffer Han'ın hâiz olduğu salahiyete binâen tezkire itâ eylemekde olduğu beyan edilerek İranîlere ilişilmemesi hususu iltimâs edilmekdedir. Bu hususda evâmir-i lâzıme itâsını rica ederim efendim.

Adnan

Kapadım

14. 2. [13]39 / [14 Şubat 1923]

Resim 93: İran hürriyet mücahitlerinden Yefrem Han

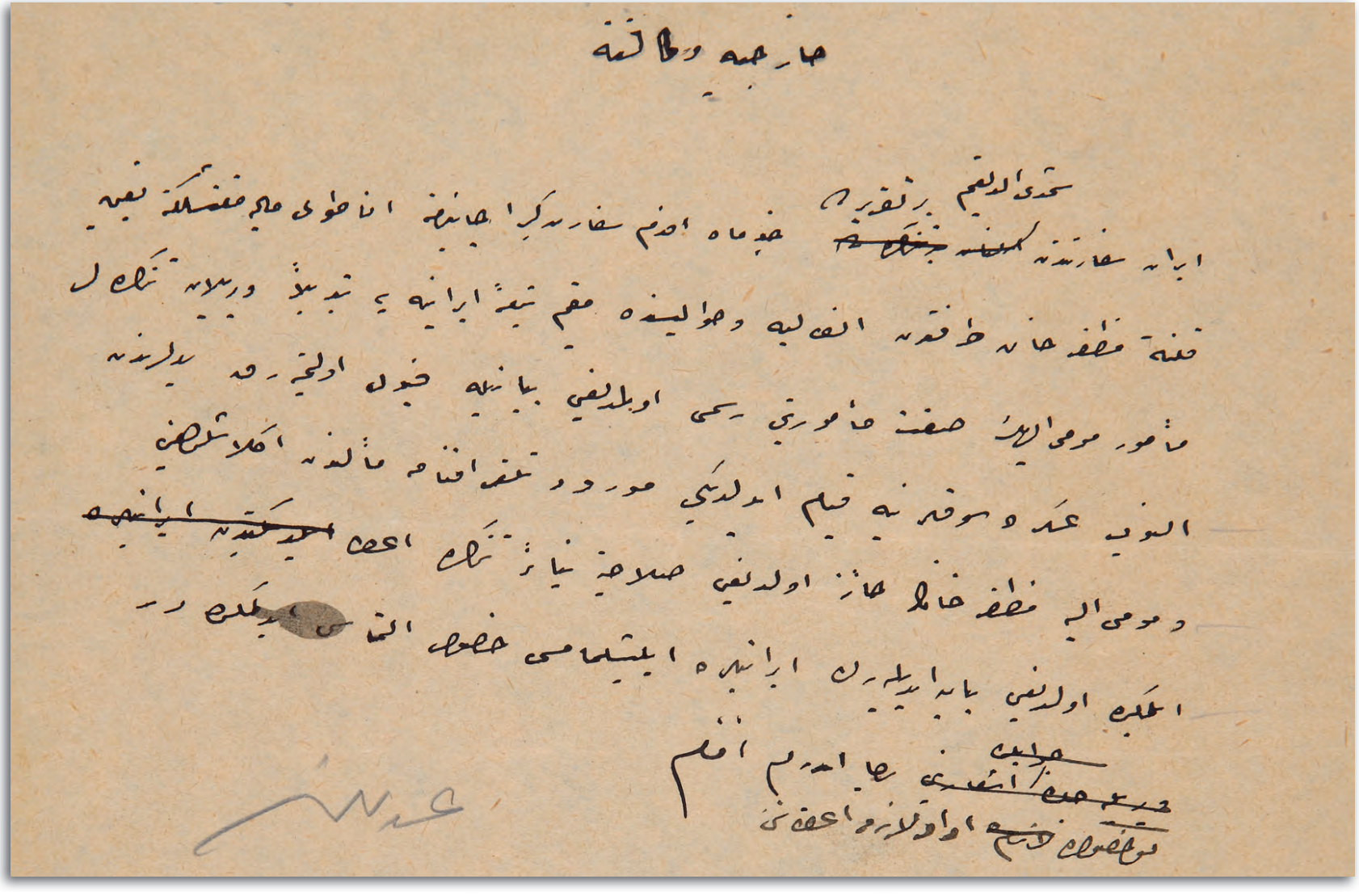

HR. İM, 16/70

131

ANADOLU'DA YAŞAYAN İRANLILARDAN TÜRK TEBAASINA GEÇMELERİNİN İSTENDİĞİNE DAİR

İran sefaret müsteşarının Anadolu'da özellikle Zonguldak'ta bütün İran pasaportlarının toplandığı, İran uyruklularına Türk tebaasına geçmeleri tebliğ edildiği ve kabul etmeyenlerin ülkeyi terke zorlandıklarına dair iddiaları

1967
14/4/1339

Hariciye Vekaleti'ne

İran sefareti müsteşarı nezd-i aciziye gelerek ber-vech-i âtî hususât hakkında nazar-ı dikkat olanlarını celb etmekliğimi rica ve iltimas etmişdir efendim.

1. Anadolu'da ve bilhassa Zonguldak'da bütün İran pasaportlarının toplandığı ve İran tebaasına Türk tebaası olmaları tebliğ edildiği ve bunu kabul etmeyenlerin memleketi terk etmeğe davet edildikleri ve hatta bu kabilden olmak üzere Zonguldak'da eşyalarını bile alamadan 13-14 İranî'nin geldiği,

2. Onlardan pasaportları alınan İranîlere hüviyet ve tâbiiyetlerini isbata medâr olacak ve bu muvakkat mahiyetde olan hiçbir vesika verilmediği,

3. İstanbul'dan İzmit'e giden İran tebaasından Baruer Tomanyas nâmında birisinin altı aydan berü taht-ı tevkifde bulundurulduğu ve sefaretin bundan ancak tesadüfen haberdâr olduğu, bu üç madde hakkındaki verilecek cevabın iş'ârını

14/4/1339 / [14 Nisan 1923]

Kapadım

Selahaddin Âdil

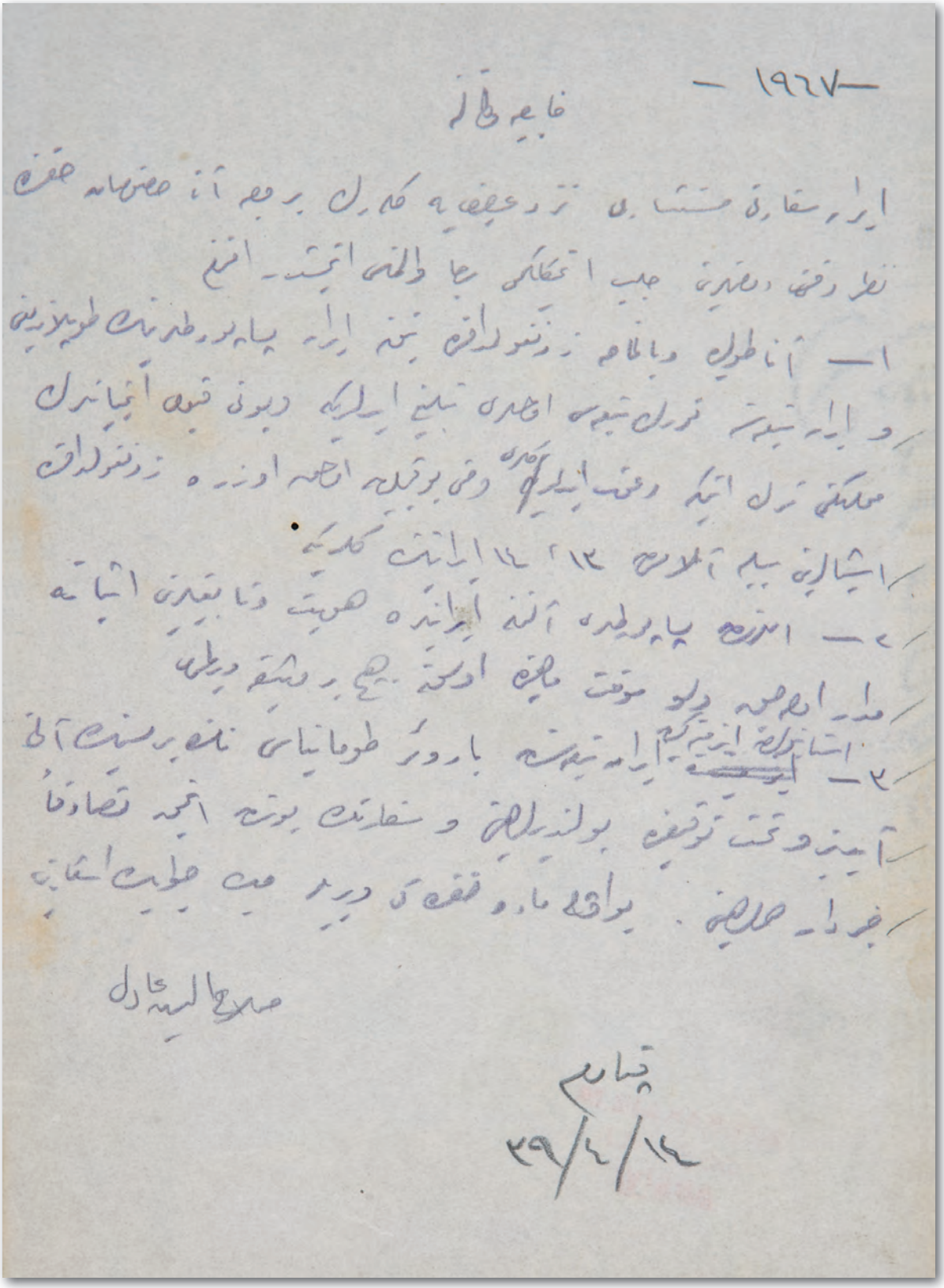

HR. İM, 18/36

132

TBMM ELÇİSİNE YAPILAN KARŞILAMA TÖRENİNİN İRAN ELÇİSİNE DE YAPILMASI HAKKINDA HARİCİYE VEKİLİ İSMET PAŞA'NIN YAZISI

İran Hükümeti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi elçisine yapılan karşılama töreninin, benzeri şekilde İran elçisine de uygulanması gerektiği

Adnan Beyefendi'ye

Müsta'cel

17875

İran Hükûmeti tarafından sefîrimiz Muhiddin Paşa'ya yapılan istikbâl aynen İran sefirine yapılacakdır. Sefirin hareketinin sür'at-i iş'ârı mercûdur.

23/8/[13]39

Hariciye Vekili
İsmet

2448

C[evap] 17875 numaralı ve 23/8/[13]39 tarihli şifreye.

İran sefiri 25 Ağustos Cumartesi günü saat sekizde Haydarpaşa'dan hareket edecekdir efendim.

Kapadım

23/8/[13]39 / [23 Ağustos 1923]

HR. İM, 20/125

İRAN'IN MUSULLULARI KENDİ VATANDAŞI OLARAK GÖRMESİNİN KABUL EDİLEMEYECEĞİ HAKKINDA

Musul meselesi, Türkiye Cumhuriyeti ile İngiltere arasında ihtilaf konusu olmasına rağmen Musul Vilayeti başka bir devlet idaresine intikal etmediğinden, İran Hükûmeti'nin Musul halkına İranlı gibi davranmasının kabul edilemeyeceği

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Aded: 27759/281

Hariciye Murahhaslığı'na

Rumiye Başşehbenderliği'nden vârid olan 1 Şubat sene [1]341 tarih ve 94 numaralı şifre telgrafnâmede İran Hükûmeti'nin Musul Vilayeti ahalisini Musul meselesinin halline kadar ne Türk ne de İngiliz tebaası addedemeyeceğini ve kendilerine İranî gibi muamele edeceğini ve bu tebaamız hakkında vukû'bulacak müracaâtlarımızı tanıyamayacağını resmen bildirdiği iş'âr olunmakdadır. İran Hükûmeti'nin bu tarz-ı hareketi tamamen kavâid-i beyne'l-mileliyeye münâfidir. Musul Vilayeti mine'l-kadîm eczâ-yı memâlikimizden ma'dûddur ve hiçbir vakit onun memleketimizden fekkine rızâ göstermediğimiz gibi Musul'un bizden ayrıldığına ve başka bir devlet idaresine intikâl etdiğine dair muteber hiçbir vesika-i düveliye yokdur. Her ne kadar halen Musul meselesi İngiltere ile aramızda hâl-i ihtilâfda ise de onun hall-i kat'îsine kadar vaziyyet-i asliyenin icabâtına riâyet etmek her devlet gibi İran Devleti'ne de müteveccih bir vazifedir. Diğer cihetden İran Hükûmeti'nin hod be-hod Türklerin sıfat-ı tâbiiyetlerini nez'e ve onları kendi tebaasından adde selâhiyeti yokdur. İran'ın mevzû'-ı bahs kararı ve Türklere kendi tebaası gibi muamele etmesi nazarımızda keen lem yekündür. Hükûmetimizce ve memurîn-i hariciyemizce mevzû'-ı bahs olan eşhâsa daima Türk tebaası muamelesi yapılmak lâzım gelir. Binâenaleyh İran Hükûmeti'nin bu tarz-ı hareketinin İran Sefareti nezdinde bâ-takrîr protesto edilmesi ve neticeden malumât itâsı mercûdur efendim.

Fî 9 Şubat sene [1]341 / [9 Şubat 1925]

Hariciye Vekili nâmına Müsteşar
Tevfik

*

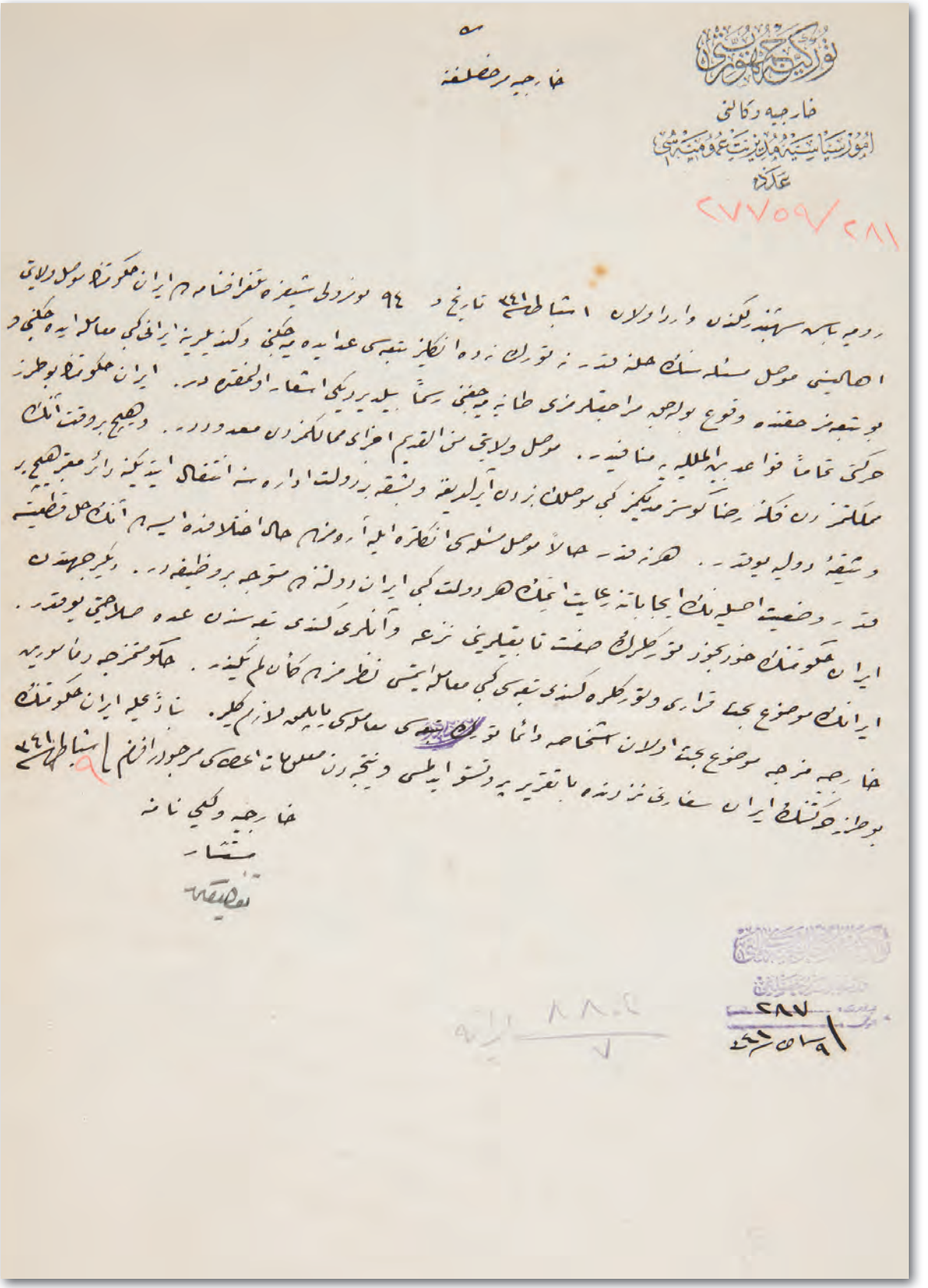

خارجیه رضلفه

خارجیه وکالتی
امور سیاسیه مدیریت عمومیه سی
عدد ۲۷۷۵۹/۲۸۱

رومیه باسه سهنه یکدن وارداولان ۱ شباط ۱۳۴۱ تاریخ و ۹۴ نومرولی شیفره تلغرافنامه‌لرینه ایران حکومتنک موصل ولایتی اهالیسنی موصل مسئله‌سنک حلنه قدر تورکیه‌نک زده انکلیز تبعه‌سی عدلیه مجلسی وکیلرینه ایرادی کبی معامله‌یه جلبی و بو تبعه‌نک حقنده وقوع بولمجه مراجعتلرینی طلبیه جلبی سبقتاً بلدیریلمکسزین اشغال اولنمقده‌در. ایران حکومتنک بو طرز حرکتی تماماً قواعد بین‌المللیه مخالفدر. موصل ولایتی سن القدیم اجزای ممالکدن معدودر. وصحیح بر وقتدنبری سلکلرنده فکه رضا گوسترمیکز کبی موصلدن بزدن آیریلمیه و تبعه‌یه دولت اداره‌سنه اشغال ایتمیه کیمسه رائر معتبر صحیح بر وثیقه دولیه یوقدر. حالا موصل مسئله‌سی انکلتره ایله روسیه حالا فیصله‌نمه‌یه‌رک حل قضیه‌سی وضعیت اصلیه‌نک بجا بانه غایت عمیق هر دولتک ایران دولتنه متوجه بر وظیفه‌در. دیگر جهتدن ایران حکومتنک هر زمان تورکلرک صفت تابعیتی نزعه وآنلری کندی تبعه‌سندن عده صلاحیتی یوقدر. ایرانک موضوع بحث قراری و تورکلره کندی تبعه‌سی کبی معامله ایتمسی نظر مزه کان‌لم یکنه. حکومتمزجه رضا بویه خارجیه مزجه موضوع بحث اولان تخاصمه دائما تورکیه‌نک تبعه‌سی معاملهسی یاپیلمه‌سنه لزوم کلیر. بناءً علیه ایران حکومتنک بو طرز حرکتنک ایران سفارتی نزدنده یاپلمق تقریر یه دستور ایتلسی وبنجه‌رن مسئله‌نک عدلیه‌سی مرجوراقلم ۱ شباط ۱۳۴۱

خارجیه وکیلی ثانیه
مشار
توقیعات

۲۸۷
۱ شباط ۱۳۴۱

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti İstanbul Murahhaslığı
Tâbiiyet Kalemi

İran Devlet-i Aliyyesi Sefaret-i Kübrâsı Cânib-i Âlisi'ne

Musul Vilayeti ahalisini Musul meselesinin halline kadar ne Türk ve ne de İngiliz tebaası addedemeyeceği ve kendilerine tebaa-yı İraniye muamelesi eyleyeceği gibi işbu Türk tebaası hakkında Türk memurîni tarafından vukû'bulacak müracaâtları da tanımayacağının İran Hükûmeti tarafından resmen bildirilmiş olduğu Rumiye Başşehbenderliği'nin cümle-i iş'ârâtındandır. İran Hükûmeti'nin bu tarz hareketi kavâid-i beyne'l-milele külliyen münâfidir. Musul Vilayeti mine'l-kadîm Türkiye'nin eczâ-yı memâlikinden ma'dûddur ve hiçbir vakit onun Türkiye'den fekkine Hükûmet-i Cumhuriye asla rıza göstermeyeceği gibi Musul'un bir başka devlet idaresine intikâl etdiğine dair muteber hiçbir vesika-i düveliye mevcud değildir. Her ne kadar hâlen Musul meselesi İngiltere ile Türkiye arasında hâl-i ihtilâfda ise de onun hall-i kat'îsine kadar vaziyet-i asliyenin icabâtına riâyet etmek her devlet gibi İran Hükûmeti'ne de müteveccih bir vazifedir. Bundan başka İran Hükûmeti'nin hod be-hod Türklerin sıfat-ı tâbiiyetlerini nez' ederek onları kendi tebaasından addeylemeğe selâhiyeti yokdur. İran Hükûmeti'nin mevzû'-ı bahs kararı ve mârru'z-zikr Türklere kendi Türk tebaası gibi muamele etmesi Hükûmet-i Cumhuriye nazarında keen lem yekündür. Türk Hükûmeti ve memurîn-i hariciyesince mevzû'-ı bahs eşhâsa Türk tebaası muamelesi yapılmak lâzım geldiği aşikârdır. Binâenaleyh İran Hükûmeti'nin kavâid-i esâsiye-i düveliyeye külliyen münâfi' olan bu tarz hareketini Türk Hükûmet-i Cumhuriyesi protesto eylediğinin ve karar-ı mezkûrun İran Hükûmet-i Aliyyesi cânibinden derhal ref' olunacağı kaviyyen ümid edildiğinin beyanını te'yid ve vid ve muhâdenete zeri'a ittihâz kılındı.

15 Şubat [1]341 / [15 Şubat 1925]

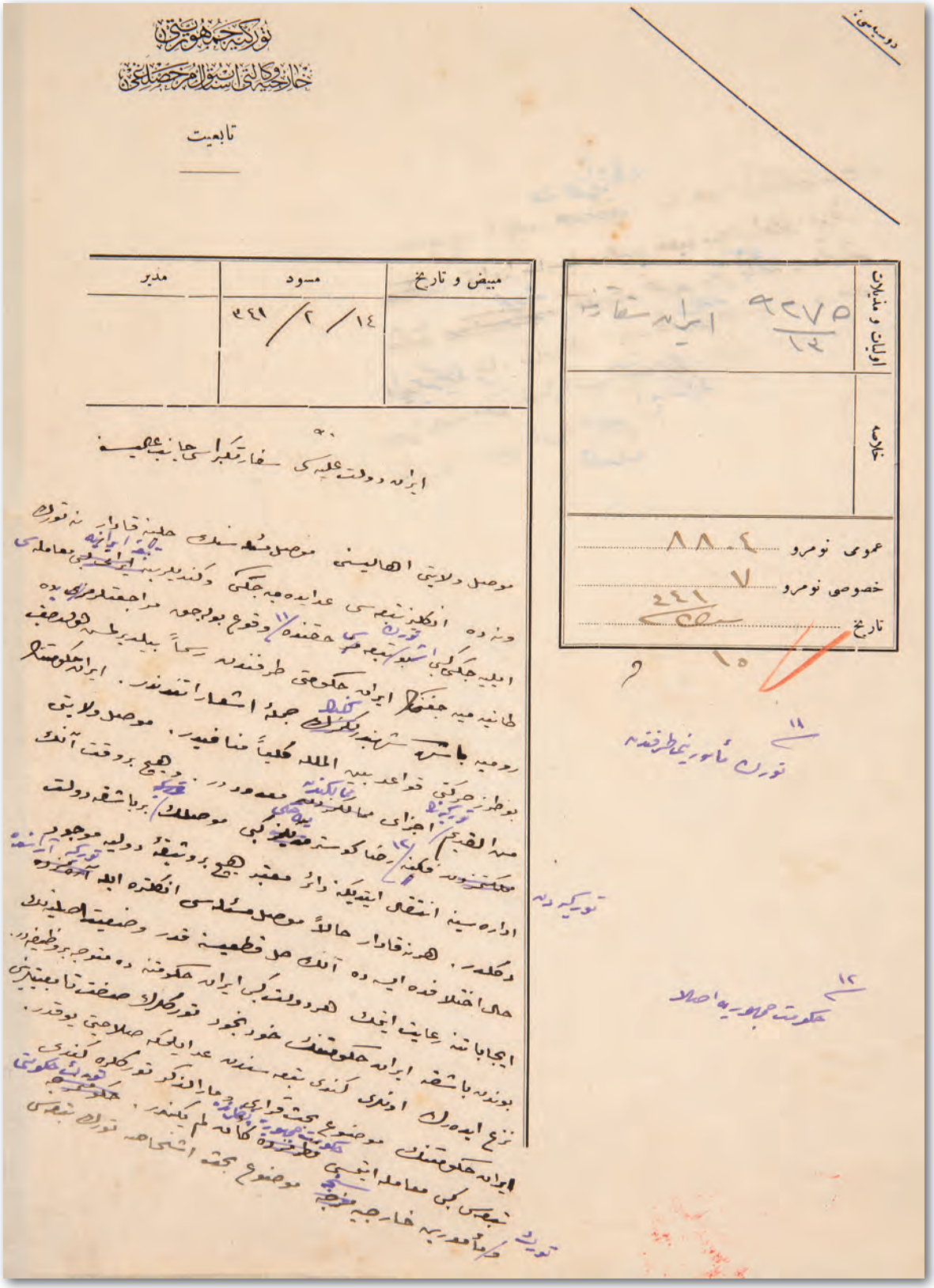

HR. İM, 131/88

134

İRANLILARA KARŞI OLUMSUZ DAVRANIŞLARDA BULUNAN MEMURLARIN SORUŞTURULMASI HAKKINDA

Türkiye'deki İranlılara karşı devlet memurlarının olumsuz davrandıkları iddialarının araştırılabilmesi için konu, kişi ve görevli adı belirtilerek başvuruda bulunulması gerektiği

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Aded
29730/544

Şevki Beyefendi'ye

İran Sefareti'ne Takrir

İstanbul Murahhaslığı'na

İran Sefareti tarafından murahhaslığa tevdî' olunup vekâlet-i acizîye irsâl buyurulan fî 9 Şubat [1]341 tarih ve 1278 numaralı takrîr mündericâtı mütâlaa olundu.

Devleteyn ve milleteyn beyninde hüsn-i münasebât ve dostâne muâmelât cereyanı hakkında sefaret-i müşârunileyha cânibinden irâd olunan lüzumu Türkiye Cumhuriyeti şüphe yoktur ki kemâliyle takdir eder. Türkiye Hükûmeti bunun asâr-ı fiiliyesini her zaman ve her vesile ile göstermişdir. Bunun aksi iddia edilemez. Fakat maatteessüf İran Hükûmeti Türkiye Cumhuriyeti'nin bu temâyülât-ı hasene ve hayrhâhânesine karşı layıkıyla mukabelede bulunmuyor ve belki ma'kûs bir hatt-ı hareket ittihâz ediyor.

İran Sefaret-i kübrâsı mezkur takrîrde İranîlere karşı Türkiye'de memurîn tarafından bir takım yolsuz muameleler ve tazyik ve tehdidler vukû'a getirilmekde olduğundan umumi ve mübhem suretde bahs ve şikayet etmekdedir. Bu hususda şekl-i hazırıyla vekâlet-i acizîce bir şey yapmağa imkân yokdur. Sefaret-i müşârunileyhâca madde, eşhâs ve memurîn esâmisi tayin olunduğu halde vekâlet-i acizîce devâir-i âidesiyle bi'l-muhabere hakikaten kavâid ve kavânin-i mer'iyyeye muhalif bir hal ve hareket var ise ıslah olunmasına ve icab-ı hukukiye göre alakadar memurînin mes'ul ve tecziye edil-

mesine ihtimam kılınır. Esasen şimdiye kadar gerek İran Sefareti ve gerek doğrudan doğruya İran Hariciye Nezâreti tarafından madde zikriyle vuku‘ bulan müracaatlar üzerine daima tahkikât-ı amîka icra olunup neticesi bildirilmiş ve lâzım gelen muamele yapılmışdır.

Mükellefiyet-i nakliye-i askeriye bahsine gelince fî 18 Nisan [1]338 tarihli Mükellefiyet-i Nakliye-i Askeriye Kanunu mûcebince 1338 sene-i maliyesine ve bir defaya mahsus ve yerli ve yabancı umum sekene-i memlekete şâmil olan bu verginin kısm-ı maktû‘ ve kısm-ı nisbîsinden mâ-adâ bulunan kısm-ı mutazammın tarh ve takdiri hakkında kanunun muktezâsına tevfikan mevzû‘-ı bahs resm-i munzamın irâdın bir kısmını müteessir edecek suretde tarh etdirilmesi zımnında salahiyetdâr memurîne tebligât ve te’kidât icrâ edilmişdir. Buna mugayir tarhiyât olduğu halde alakadarânın usulen itiraz edebilecekleri gibi tayin-i madde edilirse vazifedâr komisyonlar nezdinde takibâtda bulunulacakdır. İşbu teşebbüsâtdan İranîlerin dahi istifade etmeleri tabiidir. Keyfiyetin bu suretle sefaret-i müşârunileyhâya cevaben iblâğı mercûdur, efendim.

Fî 9 Mart sene [1]341 / [9 Mart 1925]

Hariciye Vekili namına
Müsteşar
Tevfik

Resim 94: Esir edilen Ahrarcılar

توركیه جمهوریتی

خارجیه وکالتی

امور سیاسیه مدیریت عمومیه‌سی

عدد ٢٩٧٤٠/٥٤٤

استانبول مرخصلغنه

ایران سفارتنه تقریر

٩ شباط ٣٤١

ایران سفارتی طرفندن مرخصلغه تودیع اولنوب وکالت عاجزی‌یه ارسال بیوریلان ٩ شباط ٣٤١ تاریخ و ١٢٧٨ نومرولو تقریر مندرجاتی مطالعه اولندی.

دولتین و ملتین بیننده حسن مناسبات و دوستانه معاملات جریانی حقنده سفارت مشارالیها جانبندن ایراد اولنان لزومی تورکیه جمهوریتی شبهه یوقدر که کمالیله تقدیر ایدر. تورکیه حکومتی بونک آثار فعلیه‌سنی عرض ایتمکده و هر وسیله ایله کوسترمشدر. بونک عکسی ادعا ایدیله‌مز. فقط مع التأسف ایران حکومتی تورکیه حکومتنک بو تمایلات حسنه و خیرخواهانه‌سنه قارشی لاقیدانه مقابله‌ده بولنمقده و بلکه معکوسی بر خط حرکت اتخاذ ایدییور. ایران سفارتنک لزاسی مذکور تقریرنده ایرانیلره قارشی تورکیه‌ده مأمورین طرفندن بر طاقم اولسز معامله‌لر و تضییق و تهدیدلر وقوع بولمقده اولدیغندن عمومی و مبهم صورتده بحث اولنه‌رق سفارتک شکایتی اشتمال ایدیور. بو خصوصده شکل مخاطبه و وکالت عاجزی‌یه برشی یا صحیح اطلاع یوقدر. مشارالیهم ماده ماده اشخاص و مأمورین اسامیسی تعیین اولندیغی حالده وکالت عاجزیجه دوائر عائده‌سی ایله بالمخابره حقیقة قواعد و قوانینه مغایر بر حرکت وارسه احقاق اولنمسی و ایجاب حقوقیه لوده علاقه‌دار مأمورینک مسئول و تجزیه ایدلمسنه اهتمام قلنور. اساساً شمدی‌یه قدر کرک ایران سفارتی و کرک دوغریدن دوغری‌یه ایران خارجیه وزارتی طرفندن ماده ذکریله وقوع بولان مراجعتلر اوزرینه دائما تحقیقات تحقیقه اجرا اولنوب نتیجه‌سی بیلدیریلمسی و لازم کلن معامله یاپیلمشدر.

مکلفیت نقلیه عسکریه بحثنه کلنجه ١٨ شباط ٣٢٨ تاریخلی مکلفیت نقلیه عسکریه قانونی موجبنجه ١٣٢٨ سنه مالیه‌سی و بو دفعه‌یه مخصوص اوزره یرلی و یبانجی عموم سکنه مملکته شامل اولان بو ویرکونک قسم مقطوع و قسم نسبیسندن ماعدا بولنان قسم منقضی طرح و تقدیری تطبیق قانونک مقتضاسنه توفیقاً موضوع بحث قسم منقضی ایرانیلرک برقسمنی متأثر ایده‌جک صورتده طرح ایتدیرلمسی حقنده صلاحیتدار مأمورینه تبلیغات و تأکیدات اجرا ایدلمشدر. بوکا مغایر طرحیات اولندیغی حالده علاقه‌داراندن اصولاً اعتراض ایدیله بیله‌جکلری کبی تصحیح ماده

توركیه جمهوریتی خارجیه وکالتی

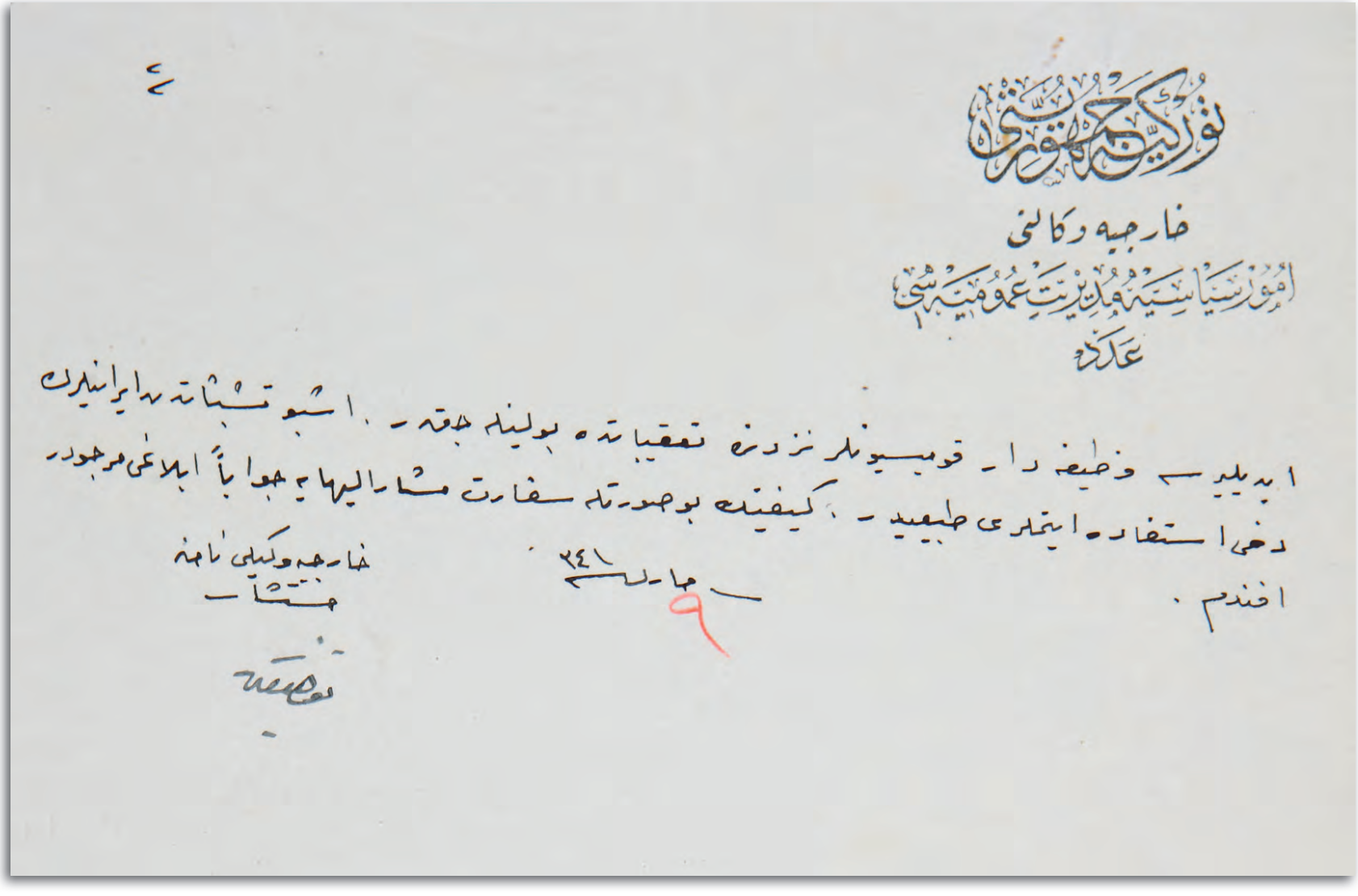

نور کیه جمهوریتی

خارجیه وکالتی

امور سیاسیه مدیریت عمومیه سی

عدد

ایدیلیرسه وظیفه دار قومیسیونلر نزدنده تعقیباتده بولنیله جقدر. اشبو تشبثاتدن ایرانیلرک دخی استفاده ایتملری طبیعیدر. کیفیتک بو صورتله سفارت مشار الیهایه جواباً ابلاغی مرجودر افندم.

خارجیه وکیلی نامنه

مستشار

مارت ۲۴۱

۹

توقیعه

HR. İM, 134/99

135

MUSUL HALKINI TÜRK VATANDAŞI OLARAK TANIMAYAN İRAN'IN PROTESTO EDİLDİĞİNE DAİR

İran Hükümeti'nin Musul Vilayeti halkını Türkiye tebaası olarak tanımamaya devam ettiği haber alındığından, devletlerarası kurallara aykırı olarak tanımlanan bu hareket tarzının Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince protesto edildiği

541

İstanbul Murahhaslığı'na

Zeyl 281, 9 Şubat sene [1]341.

İran Hükûmeti'nin Musul Vilayeti ahalisini Türkiye tebaası tanımamakda devam etdiği Rumiye Başşehbenderliği'nden bildiriliyor. İş'âr-ı sâbık vechile İran Sefareti nezdinde kuvvetle te'kid-i teşebbüsâtla neticesinin serîan bildirilmesi mercû'dur.

9/3/[13]41 / [9 Mart 1911]

Tevfik Rüşdü

Te'kiden İran Sefareti'ne takrîr

*

Republique Turque
Ministére Des Affeaires Etrangéres
Délégation A Constantinople

İran'a

8804/7

İran Devlet-i Aliyyesi Sefaret-i Kübrâ Cânib-i Âlisi'ne

Murahhaslığın 15 Şubat sene [1]341 tarihli ve 8804/7 numaralı takrîrine zeyldir.

İran Hükûmet-i Aliyyesi'nin Musul Vilayeti ahalisini Türkiye tebaası olarak tanımamakda devam eylediği mevsûken istihbâr edilmiş olmağla mukaddemâ da iş'âr edildiği vechile İran Hükûmet-i Aliyyesi tarafından devam edilegelen ve kavâid-i esasiye-i düveliyeye külliyen münâfi bulunan işbu tarz-ı hareketin Türkiye Hükûmet-i Cumhuriyesi cânibinden tekîden kemâl ve ehemmiyetle protesto edildiğinin ve tekîden beyân-ı te'yid-i vidd ü muhâlasata zerî'a-i hasene ittihâz kılındı.

Fî 11 Mart [1]341 / [11 Mart 1925]

Resim 95: Aynüddevle

RÉPUBLIQUE TURQUE

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
DÉLÉGATION A CONSTANTINOPLE

Le Chef du Bureau	Le Rédacteur
م	[illegible] ٢٤١ مارت ١٢

ایرانه ٨٨٠٤/٧

S. E.

à

ایران دولت علیه‌سی سفارت کبرای جانب عالیسنه

(مرخصلطه) ٢٤١ تاریخی و ٨٨٠٤/٧ نمره‌لی تقریرینه ~~تاوری~~ ذیلدر.

(ایران حکومت علیه‌سنک) (موصل ولایتی اهالیسنی) ~~ایران حکومتیله تورکیه تبعه‌سی اولمه‌رق~~ تورکیه تبعه‌سی اولمه‌رق

N° G! ٨٢٧٥

N° S! ١٢

Le ٢٤١ مارت ١٢ 192

Objet :

صحیفه‌ده دوام ایلدیکی موقوفاً استخبار ایدلمسنه مقدما اشعار ایدلدیکی وجهله ایران حکومت علیه‌سی طرفنه دوام ایدیلمکده و قواعد اساسیه دولیه‌یه کلیاً منافی بولنان شیوه طرز حرکتک تورکیه حکومت حمیده‌سی جانبندن تأکیداً کمال اهمیتله پروتستو ایدلدیکی بیانی و تأکیداً تأیید و دو مخلصه ذریعه‌سنه اتخاذ قلندی

HR. İM, 135/57

136

İSTANBUL'DA BULUNAN İRAN OKULUNUN VERGİDEN MUAF OLMASININ ŞARTLARA BAĞLI OLDUĞUNA DAİR

İstanbul'daki Debistan-ı İraniyan Okulu'nun vergiden muaf tutulmasının önceki yerinde kurulduğu takdirde mümkün olabileceği, ayrı bir mahalde tesis edilir ise Maarif Vekaleti'nce mütekabiliyet esasları gereği yeni ruhsat alınmasını gerektireceği

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Aded: 32792/920

İstanbul Murahhaslığı'na

İstanbul'da bulunan İran mektebinin vergisi meselesi hakkında makam-ı vâlâlarından verilen cevabî takrîr üzerine İran Sefaret-i Kübrâsı'ndan ahîren itâ olunup makam-ı vekâlete irsâl edilen 3 Nisan [1]341 tarihli ve 1346 numaralı takrîr mütâlaa kılındı.

Muhaberât-ı sâbıkadan anlaşıldığına göre mezkûr mekteb el-yevm evvelki yerinde değildir. Başka bir yerdedir. Vergi mağfuviyeti ruhsatla meşrût ve ruhsat ise mahal ile alakadârdır. Mekteb evvelki yerinde tesis edilmek isteniyorsa Türkiye Hükûmeti bunu hayırhâhâne nazar-ı itibâra alır ve şimdiki mahallinde tesisi arzu olunduğu halde ruhsat verip vermemek hususunu hasbe'l-vazife Maarif Vekâlet-i Celîlesi gereği gibi tedkik eder. Fakat her iki halde dahi Türkiye Hükûmeti İran Hükûmeti'nden İran'da tesis olunabilecek Türk mektebleri için mütekâbil müsaadekârlıkda bulunacağına dair beyanât-ı te'yidiyeye muntazırdır. Maamâfih uhûd-ı atîkanın ilgâsı hasebiyle ecnebi mekteblerine taalluk eden hususâtdan dolayı alakadarânın doğrudan doğruya devâir-i müteallikasına müracaat eylemeleri lâzımeden olup bu hususda sefaretlerin tavassutuna mahal ve mesâğ görülememekdedir. Mesrûdât-ı ânifenin İran Sefaret-i Kübrâsına şifâhen ihsâsı rica olunur efendim.

Fî 30 Nisan sene [1]341 / [30 Nisan 1925]

Hariciye Vekili nâmına
Müsteşar
Tevfik

*

تورکیه جمهوریتی
خارجیه وکالتی
امور سیاسیه مدیریت عمومیه‌سی
عدد

استانبول مخصلفه

استانبولده بولنان ایران مکتبنک ویرکو مسئله‌سی حقنده مقام والالرینه ویریلان جوابی تقریر اوزرینه ایران سفارت
کبراسنه مؤخراً اعطا اولنان مقام وکالته ارسال ایدیلن ۲ مارت ۳۴۱ تاریخلی و ۱۲۴۶ نمرولو تقریر مطالعه قلنمش.
مخابرات سابقه‌دن ده اکلاشیلدیغنه کوره مذکور مکتب الیوم اسکی یرنده دکلدر. باشقه بر یرده‌در. ویرکو معفویتی
رخصه مشروط و رخصت محل ایله علاقه‌داردر. مکتب اولکی یرنده قالسی ایدی طلب ایتدیکی تقدیرده ترکیه حکومتی
بونی خیرخواهانه نظر اعتباره آلیر و تمدیدی حقنده قالسی آرزو اولنان حالده رخصت ویرور و بر مالک خصوصی
حسب الوظیفه معارف وکالت جلیله‌سی کرکلی تدقیقات ایدر. فقط هر ایکی حالده ده ترکیه حکومتی ایران
حکومتی ایانده قالسی اوله‌بیله‌جک تورک مکتبلری ایچون مقابل مساعده کارلق بولنمق حقنده دائر ساماک
قایدیه منتظردر. صلحنامه عهود عتیقه‌نک الغاسی حسبیله اجنبی مکتبلره تعلق ایدن خصوصاتده طرفلرك علاوه‌ده
طرفین طوغریدن طوغری‌یه دوائر متعلقه‌سنه مراجعت ایتملری لازم ده اولوب بو خصوصده سفارتلرک توسطی محلسز
کوریلمکده‌در. مسرودات آنفه‌نک ایرانه سفارت کبراسنه شفاهاً اخطاری رجا اولنور افندم

۲ مارت ۳۴۱

خارجیه وکیلی نامنه
مستشار

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
İstanbul Murahhaslığı
Umumi numara: 10251
Hususi numara: 26

İran Devlet-i Aliyesi Sefaret-i Kübrâsı cânib-i âlisi'ne

Sefaret-i kübrânın 3 Nisan sene [1]341 tarihli ve 1346 numaralı takrîri cevabıdır

Debistân-ı İraniyân'ın vergisi hakkında sebk eden isti'âma cevaben Hariciye Vekâlet-i Celîlesi'nden alınan tahrirâtda mezkûr mektebin el-yevm evvelki yerinde olmadığı ve vergi mağfuyeti ruhsatla meşrût ve ruhsat ise mahal ile alakadâr olduğundan evvelki yerinde tesisi arzu edildiği takdirde hükûmet-i metbûamın bunu hayr-hâhâne bir suretde nazar-ı dikkate almağa amâde olduğu ve ancak şimdiki mahallinde tesis edildiği suretde ruhsat itâsı icab edip etmeyeceği tedkik, Maarif Vekâleti'nin cümle-i vezâifinden bulunduğu ve maamâfih her iki suretde Türkiye Cumhuriyeti, İran Hükûmeti'nden İran'da tesis olunabilecek Türk mektebleri için mütekâbil müsaadekârlıkda bulunulacağına dair beyanât-ı te'kîdiyeye muntazır olduğu ecnebi mekâtibine aid hususâtdan dolayı alakadârânın doğrudan doğruya devâir-i müteallikasına müracaat eylemesi lâzımeden bulunduğu bildirilmekle beyân-ı keyfiyet teyîd-i vidd ü muhâdenete zeri'a ittihâz kılındı.

[30 Nisan 1925]

Resim 96: Mirza Hüseyin Han Sipehsâlâr

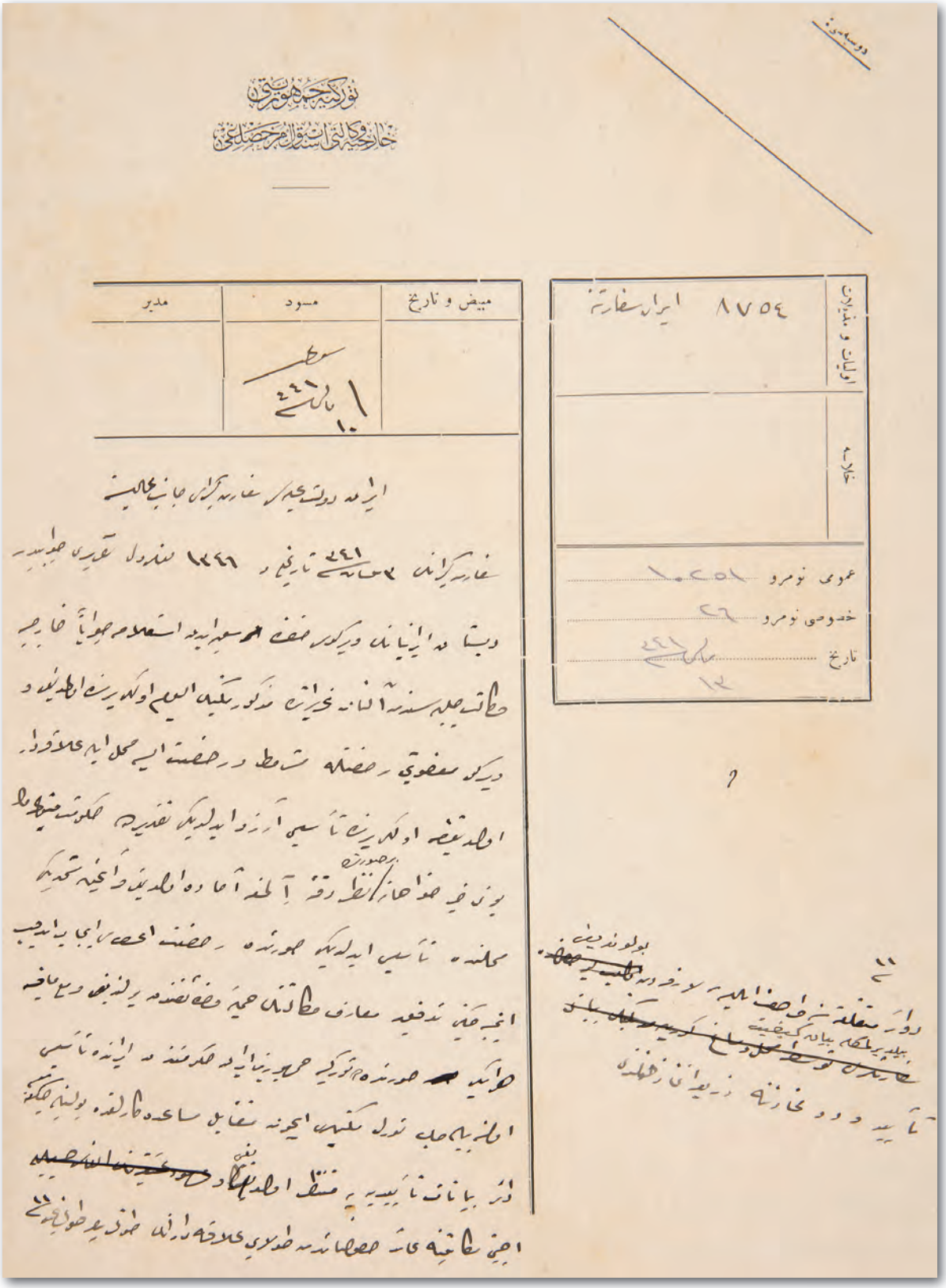

HR. İM, 140/82

جلوس شاهیدن صکره نائب السلطنه ایله وزرا سرای شاهی اوکنده

Après l'avênement au trône du nouveau Shah, Naïb-ul-Saltane et les vézirs devant le palais Impérial.

Resim 97: Şah'ın cülusundan sonra Naibussaltana ve diğer vezirler Şah'ın sarayı önünde

REFERANSLAR

Sadaret Divan-ı Hümayun Kalemi

A. DVN, 145/92

Sadaret Düvel-i Ecnebiye Kalemi

A. DVN. DVE, 11/27

Sadaret Mühimme Kalemi

A. DVN. MHM, 3-A/91

Sadaret Düvel-i Ecnebiyye Defterleri

A. DVNS. DVE.d, 45-3

Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı

A. MKT. MHM, 483/51

A. MKT. MHM, 529/48

A. MKT. MHM, 578/20

A. MKT. MHM, 737/19

A. MKT. MHM, 745/37

Sadaret Umum Vilayat Evrakı

A. MKT. UM, 294/90

A. MKT. UM, 514/95

A. MKT. UM, 52/16

Dahiliye Evrak Odası Kalemi

DH. EUM. VRK, 13/28

Dahiliye Mektubi Kalemi

DH. MKT, 1285/19

DH. MKT, 1824/52

DH. MKT, 1928/39

DH. MKT, 2493/66

DH. MKT, 2877/33

DH. MKT, 2881/77

DH. MKT, 2913/9

DH. MKT, 497/34

DH. MKT, 58/38

Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi

DH. MUİ, 117/81
DH. MUİ, 124/41
DH. MUİ, 40-1/45
DH. MUİ, 58/28

Dahiliye Şifre Kalemi

DH. ŞFR, 46/303
DH. ŞFR, 49/51

Dosya Usulü İradeler

DUİT, 12/63

Hatt-ı Hümayun

HAT, 1315/51265-A
HAT, 282/16816
HAT, 657/32106-B
HAT, 671/32861
HAT, 803/37118-C
HAT, 806/37158
HAT, 806/37159-F

Hariciye Hukuk Müşavirliği

HR. HMŞ. İŞO, 9/33

Hariciye İstanbul Murahhaslığı

HR. İM, 131/88
HR. İM, 134/99
HR. İM, 135/57
HR. İM, 140/82
HR. İM, 16/70
HR. İM, 18/36
HR. İM, 20/125
HR. İM, 64/30

Hariciye Mektubi Kalemi

HR. MKT, 29/14
HR. MKT, 43/87
HR. MKT, 9/42

Hariciye Siyasi

HR. SYS, 102/10
HR. SYS, 2338/91
HR. SYS, 2339/103
HR. SYS, 2339/46
HR. SYS, 2339/49
HR. SYS, 2339/57
HR. SYS, 2339/92
HR. SYS, 2340/17
HR. SYS, 2340/36
HR. SYS, 2340/42
HR. SYS, 2340/44
HR. SYS, 2341/15
HR. SYS, 2400/7
HR. SYS, 2422/11
HR. SYS, 2425/61
HR. SYS, 2429/8
HR. SYS, 2455/68
HR. SYS, 2456/29

Hariciye Tercüme Odası

HR. TO, 213/52

Haritalar Kataloğu

HRT, 413
HRT, 416
HRT, 442
HRT, 443
HRT, 444
HRT, 449

Ali Fuad Türkgeldi Evrakı

HSD. AFT, 8/16
HSD. AFT, 8/70

İrade Dahiliye

İ. DH, 1141/89054
İ. DH, 995/78630

İrade Hariciye

İ. HR, 112/5486
İ. HR, 119/5863
İ. HR, 130/6584
İ. HR, 170/9225
İ. HR, 193/10909
İ. HR, 198/11268
İ. HR, 214/12415
İ. HR, 267/16005
İ. HR, 274/16634
İ. HR, 8/402
İ. HR, 89/4345

İrade Hususi

İ. HUS, 109/1321.C/95
İ. HUS, 22/1311. N/53
İ. HUS, 3/1310, S/37

İrade Meclis-i Mahsus

İ. MMS, 77/3398
İ. MMS, 78/3421

İrade Meclis-i Vala

İ. MVL, 241/8626

Maarif Mektubi Kalemi

MF. MKT, 21/66

Meclis-i Vükela

MV, 1/19
MV, 102/46
MV, 119/74
MV, 125/5
MV, 132/20
MV, 142/34
MV, 151/52
MV, 152/6
MV, 176/2
MV, 213/10

Yıldız Hususi Maruzat

Y. A. HUS, 159/86
Y. A. HUS, 160/97
Y. A. HUS, 161/7
Y. A. HUS, 165/108
Y. A. HUS, 176/23
Y. A. HUS, 265/41
Y. A. HUS, 303/18
Y. A. HUS, 374/95
Y. A. HUS, 394/102
Y. A. HUS, 403/6
Y. A. HUS, 409/31

Yıldız Resmi Maruzat

Y. A. RES, 120/93
Y. A. RES, 137/49
Y. A. RES, 19/41
Y. A. RES, 24/8
Y. A. RES, 59/29
Y. A. RES, 83/105
Y. A. RES, 85/70

Yıldız Esas Evrakı

Y. EE, 3/58

Yıldız Mütenevvi Maruzat

Y. MTV, 210/71
Y. MTV, 229 / 32
Y. MTV, 285/14
Y. MTV, 302/99
Y. MTV, 41/42

Yıldız Sadaret

Y. PRK. A, 3/2
Y. PRK. A, 6/7

Yıldız Askeri Maruzat

Y. PRK. ASK, 85/68
Y. PRK. ASK, 88/76

Yıldız Başkitabet Dairesi Maruzatı

Y. PRK. BŞK, 79/55
Y. PRK. BŞK, 81/43

Yıldız Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik

Y. PRK. EŞA, 1/48
Y. PRK. EŞA, 15/57
Y. PRK. EŞA, 36/6
Y. PRK. EŞA, 37/36
Y. PRK. EŞA, 49/83

Yıldız Hariciye Nezareti Maruzatı

Y. PRK. HR, 35/14
Y. PRK. HR, 35/72

Yıldız Name-i Hümayunlar

Y. PRK. NMH, 1/8

Yıldız Umumi

Y. PRK. UM, 60/90
Y. PRK. UM, 79/36

Yıldız Zabtiye Nezareti Maruzatı

Y. PRK. ZB, 5/108

RESİMLER

Sayfa	Konusu
35	Resim 1: İran Şahı Muhammed Mirza
37	Resim 2: Tahran Osmanlı Sefareti'nde bulunan mültecilerden bir grup
41	Resim 3: Topkapı Sarayı'nda bulunan İran tahtı
45	Resim 4: Parlamento'nun açıldığı gün Tahran sokaklarında sevinçle toplanmış olan İranlılar
49	Resim 5: Şiraz'da Vekil Medresesi
51	Resim 6: İstanbul'da İran Sefarethanesi
55	Resim 7: İstanbul'da İran Sefarethanesi
57	Resim 8: İran'ın İstanbul Sefir-i Kebiri Mirza Rıza Daniş Han'ın Hamidiye Etfal Hastanesi'ni ziyareti
63	Resim 9: Şah'ın amcası ve kayınpederi Naibüssaltana
65	Resim 10: İran Meclis-i Mebusan binası iken bombardımanda tahrib edilen Baharistan Sarayı
67	Resim 11: Kerbela
69	Resim 12: Reşt, Kazvin ve Tahran muharebelerinde kahramanlık gösteren millî kuvvetlerden bir grup
79	Resim 13: İstanbul'da İran Sefarethane bahçesi
81	Resim 14: Osmanlı-İran Tahdid-i Hudud Protokolü
83	Resim 15: Necef'te bir sokak
89	Resim 16: Tebriz muhasarasında Bakır Han Grubu
95	Resim 17: Kırım Savaşı'ndan (1853-1856) bir enstantane
99	Resim 18: Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Balaklava'da sivillerin tahliyesi
103	Resim 19: Savuçbulak'da İran fedaileri
105	Resim 20: Tahran'da bir çarşı
108	Resim 21: Necef'te cami
113	Resim 22: Kerbela'da çarşı
115	Resim 23: Kerbela'da Ulucami
119	Resim 24: Muzafferüddin Şah
121	Resim 25: Muhammed Ali Şah
129	Resim 26: Urmiye'de Şah'ı bekleyiş
131	Resim 27: Tahran Sefir-i Kebiri Münif Paşa
133	Resim 28: İran Sadrazamı Ali Asgar Han
137	Resim 29: İran'ın Dersaadet Sefir-i Kebiri Alâülmülk Mirza Mahmud Han
149	Resim 30: Aynüddevle
151	Resim 31: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi'ne iltica eden hürriyetperverân
157	Resim 32: Sultan II. Abdülhamid (1842-1918)

169	Resim 33: Bağşah'da şehid edilen Sur-ı İsrafil Gazetesi Müdürü Merhum Mirza Cihangir Han'ın mezarı önünde
176	Resim 34: İran'ın İstanbul Sefir-i Kebiri Mirza Rıza Daniş Han'ın Hamidiye Etfal Hastanesi'ni ziyareti
182	Resim 35: Bender Buşir'deki Osmanlı Şehbenderliği'ne ziyarette bulunan vali ve askerî maiyyeti
184	Resim 36: İran'da Savuçbulak'ta bulunan Osmanlı Şehbenderliği'nin muhafazasına memur askerî müfreze
187	Resim 37: Mekke'ye giden İranlı hacılara ait Filistin'deki kamp
189	Resim 38: Tahran Eminüssultan Kervansarayı
196	Resim 39: İran Şahı ile tüfekçileri
198	Resim 40: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'nin kapısı
202	Resim 41: Tebriz muhasarasında Settar Han Grubu
239	Resim 42: Yaralı mücahitlerden Atabek Parkı'nda tedavisi sürenler
239	Resim 43: Hastanede bulunan yaralılar ve onlara hizmet eden Hıristiyan kadınlar
255	Resim 44: Ya Ölüm, Ya Hürriyet! Bahtiyarilerin topçu takımlarından biri
276	Resim 45: Meşhur irticacılardan Sani Hazret'in Tahran'da idamı
284	Resim 46: Mirgûn Kız Mektebi
292	Resim 47: Urmiye'de sebze pazarı
302	Resim 48: Kerbela'dan bir görünüş
310	Resim 49: Basra Körfezi kıyısında Bender Buşir'de bulunan Osmanlı Şehbenderhanesi
317	Resim 50: Bağdat tren istasyonu
319	Resim 51: Bağdat Haydar Han Camii
321	Resim 52: Tahran'da bir panayır
324	Resim 53: Nasıruddin Şah
326	Resim 54: Salaruddevle
341	Resim 55: Gilan Mücahidlerinden bazıları
346	Resim 56: Şah'ın maiyyet memurlarından
347	Resim 57: İran Meşrutiyeti uğrunda fevkalade fedakârlıklarda bulunan hürriyet mücahidlerinden Yefrem Han ve beraberindekiler
350	Resim 58: Kerbela'dan bir görünüm
355	Resim 59: Alaüddevle
359	Resim 60: İran hürriyet mücahidlerinden 1) Bakır Han ile 2) Settar Han ve maiyyetleri
367	Resim 61: İran'da yabancı işgaline karşı Tahran'da düzenlenen miting
371	Resim 62: Eminüddevle
373	Resim 63: Adliye Veziri Nizamülmülk
375	Resim 64: İran Parlamentosu'nun açılış töreni
383	Resim 65: İran Parlamentosu'nun açılış töreni-girişin tezyinatı

397	Resim 66: Tahran'ın fethinden sonra 1) Serdar Esad ile 2) Sipehdar ve bazı İran ileri gelenleri
401	Resim 67: 1-İran Meşrutiyeti'nin kurucusu merhum Muzafferüddin Şah, 2-Hürriyet Mücahidi Settar Han, 3-İran Şahı Ahmed Şah Kaçar, 4-Sipehdar, 5-Serdar Esad, 6-Naibüssaltana, 7-Samsamussaltana, 8-Zırgamussaltana, 9-Hürriyet Mücahidi Bakır Han
403	Resim 68: İran Meclis-i Şurâ-yı Millîsi I. Devre Mebusları
417	Resim 69: Tebriz'de bir okul ve Şah karşıtları
427	Resim 70: Muzafferüddin Şah ile Mehmed Ali Şah
430	Resim 71: Şah'ın askerleri tarafından tutuklanmış olan İran Ahrarcıları
433	Resim 72: İran Meclis-i Mebusan Azaları
436	Resim 73: Tahran hürriyet mücahidlerinden Cihangir Komitesi
456	Resim 74: Reşt Hükümet Dairesi'nin Ahrar tarafından tahribinden sonra çekilen bir resim
475	Resim 75: Tebrizli Mir Haşim'in Nazımiye Sarayı önünde idamı
477	Resim 76: Kerbela'dan bir görünüm
481	Resim 77: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi
483	Resim 78: Tahran'da Osmanlı Sefarethanesi'nin girişi
485	Resim 79: İran Şahı
489	Resim 80: Tahran'daki Osmanlı Sefarethanesi sefir dairesi
515	Resim 81: Savuçbulak'da Osmanlı Şehbenderhanesi'nde merasim
521	Resim 82: Tahran'da İngiltere Sefarethanesi'ne sığınanlar
529	Resim 83: Von der Goltz (1843-1916)
533	Resim 84: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'ne sığınan İran ulemâsı
559	Resim 85: Tahran Osmanlı Sefarethanesi'ne sığınan İran Ahrarından Tacir Muhammed Aka ve oğlu
570	Resim 86: Şahzâde Şuaussaltana
575	Resim 87: Seyyar hastane heyeti yaralılarla birlikte
584	Resim 88: Enver Paşa (1880-1922)
587	Resim 89: İran Şahı Muzafferüddin Şah
589	Resim 90: Tahran'da Gülistan Sarayı'nda Şah'ın cülus merasimi
597	Resim 91: İran'da yakalanarak ayaklarına pranga vurulmuş olan Ahrarcılar
610	Resim 92: Savuçbulak Valisi Beyzade Aşireti Reisi Muhammed Hüseyin Han
624	Resim 93: İran hürriyet mücahitlerinden Yefrem Han
635	Resim 94: Esir edilen Ahrarcılar
640	Resim 95: Aynüddevle
644	Resim 96: Mirza Hüseyin Han Sipehsâlâr
646	Resim 97: Şah'ın cülusundan sonra Naibussaltana ve diğer vezirler Şah'ın sarayı önünde

İNDEKS

A

Abbas Mirza 34, 35
Abdullah el-Mâzendaranî (İranlı Müctehid) 428
Abdurrahim Efendi (Molla) 288
Abdurrahman Han (Afganistan Emiri) 336
Abdülazîm Şah Türbesi 381
Abdülhamid Han-ı sâni 492
Abdülkerim Efendi (Müderris) 302
Abdülmecid (Afganlı Prens) 587
Acem 32, 78, 337, 400, 492, 495
Acem Körfezi 337
Adnan (Adıvar) 624, 628
Afganistan 163, 336, 337
Afganlı/lar 163, 469, 587
Afrika 312, 313
Ağa Hasan (İran Müdürü) 42, 43
Ağa Seyyid Abdullah (Müctehid) 300, 302, 390, 392
Ahmed Muhtar (Teftiş-i Askeri Komisyonu Başkanı) 190
Ahmed Reşid (Umûr-ı Siyasiye Müdür-i Umumisi) 519
Ahmed Rıza (Mirza) 429
Ahmed Şah Kaçar 543
Ahmed Vefîk Efendi (Tahran Sefiri) 95, 97
Âkâ Muhsin el-Irakî 468
Alâüssaltana 563
Alevîye 253
Ali Asgar Han 334, 336
Ali Bey (Babıâli Evrak Müdürü, Surre-i Hümâyûn Emini) 456
Ali Efendi (Erkân-ı Harbiye Kolağası) 141
Ali Ekber eş-Şirâzî 468
Ali Ekber Han (Mirza) 294, 296, 298
Ali Fuad (Mabeyn Başkâtibi) 540, 651
Ali İhsan (On Üçüncü Kolordu Kumandanı) 553
Âli Paşa (Hariciye Nâzırı) 70, 79, 135
Ali Rıza (Mabeyn Başkâtibi) 191, 212, 228
Alman gazeteleri 312, 313
Alman Konsoloshânesi (Kirmanşah) 534
Alman/lar 312, 313, 528, 534, 535, 542, 543, 544, 549, 578, 580, 586, 592, 593, 594, 595, 596
Almanya 312, 313, 417, 538, 549, 586, 587
Altıncı Ordu 250, 251, 274, 275, 450, 452, 526, 556, 559
Amerika 313, 553, 573
Ammare 234
Anadolu 38, 39, 190, 312, 313, 317, 416, 613, 622, 624, 626
Anadolu Demiryol Kumpanyası 312
Anadolu İstihkâm Komisyonu 190
Ankara 312, 612, 613, 614, 618, 620
Antalya 622, 624
Arafat 186, 187
Aras nehri 34
Arusan Aşireti 378
Âsım Bey (Tahran Sefiri) 544
Âsitâne 32, 46, 52, 454
Asya 313, 336, 337, 586
Aşura günü 253
Atebât-ı Âliyât 58
Avnürrefik (Mekke Emiri) 240
Avrupa 70, 313, 406, 416, 493, 496
Avusturya 74, 170, 542, 543, 544, 549, 573
Aynüddevle (İran Sadrıazamı) 380, 381, 382
Azaryan (Ermeni Katolik Patriği) 415
Azerbaycan 337, 429, 492, 493, 496, 518, 524, 604, 613, 614
Azîme Kazası 522
Aziz Han 352
Azizsor 495
Azudülmülk (İran'da nâib) 429

B

Bâbıâli 135, 141, 182, 198, 200, 216, 217, 219, 233, 266, 298, 300, 302, 312, 317, 319, 326, 330, 354, 357, 370, 373, 434, 442, 446, 464, 477, 484, 490, 493, 518, 522, 524, 526, 528, 531
Bağdad 46, 58, 66, 67, 82, 83, 85, 87, 107, 110, 113, 124, 126, 128, 201, 234, 250, 262, 264, 266, 275, 312, 313, 317, 319, 342, 344, 352, 354, 362, 363, 368, 386, 388, 400, 404, 406, 407, 416, 429, 450, 458, 466, 476, 477, 494, 522, 524, 526, 529, 535, 538, 543, 544, 549
Baharistan (Tahran'da) 65, 398
Bahr-ı Muhît-i Hindî 312
Bahr-i Ahmer 153
Bahr-i Sefîd 312, 337
Bakî kabristanı (Medine'de) 103
Bakuba (Bağdad Vilayeti'nde) 234
Bane (Irak'ta) 450, 492, 494, 614
Banque de Perse 576
Bapir Ağa (Sergerde) 494, 495
Bargiri (Osmanlı-İran hududunda) 378
Basirussaltana (Savuçbulak valisi) 497, 498
Basra 70, 77, 106, 107, 108, 110, 150, 153, 155, 234, 246, 304, 306, 308, 310, 313, 352, 354, 386, 388, 406, 407, 438
Batum Başşehbenderliği 493
Bayezıd 170, 200, 201, 204, 224, 225, 227, 228, 355, 425, 492, 493, 496

Bayezıd Paşa (Menkur Aşireti Reisi) 492, 496
Bedre 234
Behçet Bey (Tebriz şehbenderi) 233
Belbas Aşireti 274
Belçikalı 381, 569
Belh 163
Bender Abbas 150, 153, 155
Bender Buşehr 107, 108, 308, 310
Bender Kengal 150
Bender Lince 150
Bender Mehârek 150
Bender Uluv 150
Bender Zâhir 150
Berlin Muâhedenâmesi 190, 191, 216, 219, 221
Beyoğlu 256
Beyzâde aşireti 492, 496, 497
Bırabost Nahiyesi (İran'da) 280
Bidesreh Boğazı 534, 535
Bitlis 273, 415
Bombay Şehbenderliği 155
Bop (Alman miralay) 534
Brest-Litovsk Muâhedesi 602
Buhara 162, 163, 613
Buhara Fırkası 162, 163
Bukemya (Çin'de) 313
Bulgaristan 415
Bulgar/lar 414, 415
Bursa 128, 129, 485
Büyük Millet Meclisi Hükûmeti 620

C-Ç

Cafer Han (Mirza. İran elçisi) 58
Caferîler 522
Cafi kabilesi 77
Cağatoy Nehri 492, 495
Celâlî Aşireti (İran'da) 272
Cerik 613, 614
Cevad el-Âkâ et-Tebrizî (Mirza) 468
Cevad (Erkân-ı Harbiye Miralayı) 190, 191
Cevad (Sadrıazam) 262, 264, 270, 292
Cevdet Paşa 414
Cezîretü'l-Hazar 62, 106, 275
Cezîretü'l-Mahalle 106
Cidde 186, 187, 348
Culfa 495, 496, 499
Çin 138

D

Dahiliye Dairesi (Şura-yı Devlet) 294, 296, 298
Dahiliye Nezâreti 200, 201, 344, 348, 412, 415, 477, 522, 524
Danyal Binbaşı (Erkân-ı Harbiye miralayı) 190, 191, 216, 219
David (İran Devleti baştercümanı) 74
Deli Petro 337
Demokrat Fırkası 595
Demokrat mebuslar 528
Dersaadet 32, 48, 54, 76, 129, 138, 141, 196, 201, 256, 332, 334, 360, 416, 429, 434, 435, 438, 460, 496, 528, 544, 549, 569, 582, 584, 622
Derviş Paşa (Tahdit-i Hudud komiseri) 219, 275
Devlet-i Aliyye 35, 38, 39, 43, 48, 54, 62, 63, 66, 67, 70, 71, 74, 76, 77, 78, 82, 85, 87, 90, 100, 103, 107, 124, 128, 132, 135, 150, 153, 165, 167, 172, 182, 184, 190, 191, 205, 217, 219, 232, 233, 234, 235, 251, 253, 273, 275, 300, 336, 337, 370, 376, 386, 388, 390, 392, 400, 429, 440, 442, 448, 454, 455, 456, 458, 462, 480, 538, 542, 543, 604, 620
Deybugeri aşâyiri 492, 496
Dilman 429, 435, 438
Divân-ı Hümâyûn 118, 234, 250, 262, 270, 292, 294, 296, 298, 302, 304, 319, 330, 357, 373
Diyarbekir 312
Dokuzuncu Ordu Kumandanlığı 608
Dolgoroki (Rus Prensi) 94
Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn 190, 191, 272, 273, 274, 280
Duhan Gümrüğü 46

E

Ebu'l-Farz Mirza 244
Ebu'l-Kasım el-Kerbelâî (Mirza) 468
Ebuşehr iskelesi 153
Edirne 128, 129, 258
Ehl-i Sünnet 150
Emin Bey (Kurena) 272
Emtia Gümrüğü 46
Encümen-i Mahsus-ı Vükelâ 141
Enver Bey (Tebriz başşehbenderi) 495, 496, 497, 498
Enver Paşa 264, 542
Enzeli kal'ası 94
Erciş 273
Erdebil kal'ası 48
Erkân-ı Harbiye-i Umumiye İkinci Şubesi 190
Ermeni/ler 74, 414, 415, 416, 493
Ertuğrul Sefine-i Hümâyûnu 410
Erzurum 42, 43, 46, 48, 62, 70, 71, 76, 77, 78,

116, 170, 224, 225, 227, 228, 234, 246, 275, 294, 296, 298, 354, 355, 357, 438, 456, 493, 531
Erzurum Muâhedesi 76, 78, 275
Erzurum Serkârperdazlığı 294, 298
Esedullah Han (İran Sefiri) 268, 342, 344
Es-Seyyid El-Hüseynî (İran'da rejim muhalifi) 471
Esterabad 34, 94, 424
Etrek Nehri 162
Evcan Sahrası 35
Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti 476

F

Fahri Paşa (Haleb Valisi) 456
Fahri (Tahran Sefiri) 163, 165, 167, 456
Faika 493
Fao Boğazı (Basra'da) 246
Farisî 205, 543
Fazıl Paşa (Musul Valisi) 450, 492
Fazlullâh (Şeyh) 382
Ferid (Sadrıazam) 357, 371, 373, 493
Fermanfermâ Kabinesi 528
Fethali Şah 42
Fevzi (Tahran ateşemiliteri) 542, 544, 556, 558, 559, 580, 587, 590, 597
Fırat nehri 66
Fırka-i Ahrar 424
Fırka-i Meşrûtiyet 496
Fransa 106, 110, 186, 322, 326, 328, 330
Fransız 144, 322
Furna 246

G

Gazze urbânı 66
Gilan şehri 163
Gilman 201
Girid Cezîresi 415
Goltz Paşa (Müşir, Altıncı Ordu Kumandanı) 526, 540
Gümüşhane 224, 225, 227, 228
Gürcistan 48, 70, 71, 94
Gürcü/ler 493, 564

H

Habibullah er-Reştî (Mirza) 468
Hâdi en-Nücum Âbâdî (Şeyh) 468
Hâfız Ağa (Trabzon İran Karperdazı) 122
Hakkari 232, 233
Haleb 244, 415, 456
Haliç-i Fars 596
Halid-i Bağdadî 153
Hamburg 313
Hamidiye Vapurları 407
Hâmî Efendi (Rumiye Şehbenderi) 435
Hamza Ağa (Sergerde) 494
Hanekin 201, 205, 234, 522, 528, 534, 535
Harbiye Nezâreti 412, 552
Haremeyn-i Muhteremeyn 112, 150
Hariciye Nezâreti 176, 201, 219, 235, 312, 326, 370, 404, 412, 425, 428, 429, 462, 516, 518, 526, 528, 531, 534, 538, 544, 549, 553, 556, 562, 569, 573, 582, 584, 602, 612, 618, 635
Hasan Ali Han 494
Hasan (Bağdad Valisi) 266
Hasan el Eşitanî (Mirza) 468
Haydaranlı Aşireti 272
Haydar Efendi (Maslahatgüzar) 106
Haydarpaşa 628
Hazar Denizi 94, 162, 337, 613, 614
Hazine-i Celîle 141, 225, 227, 344
Hazine-i Hassa Sergi Odası 122
Hazret-i Abbas türbesi 476
Hazret-i Ali (Ravza-i mutahharası) 253, 476
Hazret-i Hasan türbesi 348
Hazret-i Hüseyin türbesi 476
Hemedan 499, 552, 556, 558, 562, 563, 569, 573
Herat 95, 337
Hicaz 110, 113, 126, 128, 244, 348, 350, 454
Hicaz Ordu-yı Hümâyûnu 110, 126, 128
Hilâfet 90, 101, 129, 150, 153, 155, 172, 176, 242, 244, 268, 272, 275, 288, 292, 296, 298, 300, 324, 332, 336, 337, 344, 352, 357, 360, 363, 370, 373, 400, 414, 417, 595, 597
Hille (Bağdat'ta) 234
Hindistan 112, 163, 337, 469, 476, 592, 613
Hive halkı 95
Hollanda 186
Horasan 34, 95, 563, 569
Hoy 34, 35, 170, 200, 204, 424, 425, 429, 434, 435, 438, 493, 495
Hulusi Salih (Harbiye Nazırı) 446, 452
Hürmüz (Basra Körfezi'nde) 304, 306
Hüseyin Ağa (Haydaranlı Aşireti Reisi) 272
Hüseyin Ali (Mirza, İran Şahı'na suikast düzenleyen) 128
Hüseyin Habib 150, 153
Hüseyin Han (İran Hariciye Nazırı) 163, 165
Hüseyin Han (Mirza, İran Sefiri) 135
Hüseyin Hilmi Paşa (Sadrazam) 428, 436

Hüseyin Kulu Han (Lûristan Hâkimi) 275
Hüseyin Paşa (Mirliva) 107
Hüsnü Paşa (Petersburg Sefiri) 493

I-İ

Ilıca 450
Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümâyûnu 110, 126, 128
Isfahan 42, 144, 314, 382, 406, 424, 528
İbrahim Bey (Erkân-ı Harbiye binbaşısı) 190, 191
İhtisab Nâzırı 60
İhtişâmüssaltana 390, 392
İmâmeyn-i Askereyn (Samarra'da medfun) 266
İncekof (Tahran'daki Rusya Maslahatgüzârı) 94
İngiliz Bankası (Tebriz'de) 580, 608
İngiliz/ler 32, 34, 42, 107, 108, 110, 132, 135, 190, 191, 216, 219, 352, 368, 424, 425, 493, 497, 519, 528, 531, 552, 553, 556, 562, 563, 569, 573, 578, 580, 593, 594, 595, 608, 610, 612, 613, 618, 630, 632
İngiltere 62, 70, 71, 76, 106, 110, 132, 135, 138, 162, 163, 186, 216, 217, 219, 246, 274, 313, 336, 337, 368, 380, 382, 425, 428, 430, 434, 435, 438, 484, 518, 519, 580, 613, 618, 630, 632
İnkılâb Fırkası 425
İran 32, 33, 35, 38, 39, 42, 43, 46, 48, 52, 54, 58, 60, 62, 63, 66, 67, 70, 71, 74, 76, 77, 82, 85, 87, 90, 92, 94, 97, 100, 103, 106, 110, 112, 116, 118, 119, 122, 124, 126, 128, 132, 135, 138, 140, 144, 145, 147, 150, 153, 155, 158, 159, 162, 163, 165, 167, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 190, 191, 194, 196, 200, 201, 204, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 221, 224, 225, 227, 232, 233, 234, 235, 238, 240, 242, 244, 246, 250, 251, 256, 258, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 282, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 304, 306, 308, 312, 313, 314, 317, 319, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 337, 342, 344, 348, 350, 354, 355, 357, 360, 370, 373, 376, 378, 380, 381, 386, 388, 390, 392, 393, 398, 400, 404, 406, 410, 412, 416, 417, 424, 425, 428, 429, 430, 434, 435, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 458, 460, 462, 466, 468, 469, 476, 480, 484, 485, 487, 490, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 516, 518, 519, 522, 524, 526, 528, 529, 531, 534, 535, 538, 540, 542, 543, 544, 549, 552, 553, 555, 556, 557, 558, 559, 561, 562, 563, 564, 569, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 580, 582, 584, 586, 590, 592, 593, 594, 595, 596, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 613, 614, 620, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 635, 638, 640, 642, 644
İran elçisi 32, 48
İran hastahanesi (İstanbul'da) 360
İran hududu 70, 71, 275, 280
İran Hükûmeti 272, 274, 275, 280, 304, 306, 312, 376, 386, 448, 462, 480, 518, 519, 526, 606, 608, 628, 630, 632, 634, 638, 642, 644
İranlı 38, 39, 42, 110, 116, 163, 167, 234, 248, 251, 434, 444, 454, 470, 531
İran Meclis-i Millîsi 392
İran Sefareti 54, 66, 110, 118, 119, 132, 182, 184, 201, 232, 233, 250, 251, 262, 264, 274, 286, 334, 354, 357, 404, 410, 434, 440, 442, 484, 624, 630, 634, 635, 638
İran Şahı 42, 90, 92, 118, 124, 126, 128, 158, 194, 196, 244, 250, 262, 264, 270, 280, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 348, 350, 400, 404, 458, 468, 522, 558, 562, 602
İshak Han (İran şehzâdesi) 620
İslâm ittihâdı 337, 416, 417, 544, 593
İsmâil Fâzıl Paşa (Suriye Valisi) 455
İsmet Paşa (Hariciye Vekili) 628
İspanya Sefareti 573
İstanbul 48, 52, 54, 60, 128, 150, 162, 165, 194, 248, 256, 268, 332, 360, 434, 440, 460, 516, 538, 544, 553, 586, 587, 597, 604, 620, 622, 626, 632, 634, 638, 642, 644, 649
İtalya 304, 306, 322, 499
İtidal Fırkası 528
İzmir 74
İzmit 626
İzzet Efendi (Posta ve Telgraf Nâzırı) 201

K

Kâbe 415, 416
Kaçariyye 382, 392
Kadı Ali (Tebriz ileri gelenlerinden) 497
Kadı Fettah 496, 497, 498
Kafkasya 224, 227, 434, 492, 493, 494, 531, 604
Kahire 312
Kamerüssaltana (İran Şahı'nın halası) 244
Kâmil Paşa (Sadrıazam) 251

Kâmran Mirza 562
Karabağ 34
Karapapak Aşireti 494, 496, 497
Karenî (Mameş Aşireti Reisi) 496
Kars 493, 610
Kasr-ı Şirin 352, 529
Kâzım el-Horasânî (Müctehid) 428, 464
Kâzımiye 82, 85, 87, 234, 362
Kâzimîn 66
Kazlıgöl 201
Kazvin 553, 563, 564, 569, 578, 580
Kerbela 66, 82, 85, 87, 174, 234, 250, 251, 342, 344, 348, 350, 362, 368, 458, 464, 466, 476, 522
Kerekvar Nahiyesi (İran'da) 280
Kerkük 494
Kıvamussaltana 620
Kızılbaş 34
Kirman 314
Kirmanşah 205, 425, 462, 480, 484, 487, 494, 496, 528, 529, 531, 534, 535, 538, 552, 582, 613
Kişer Efendi (Babıâli Hukuk Müşaviri) 200
Kiyaoçeo (Çin'de) 313
Koffman (Rus general) 162
Kolera 100, 103, 268, 273
Konya 312
Kotur 77, 190, 191, 216, 217, 219, 221, 232
Köysancak 274
Krasnovicki İskelesi (Hazar Denizi'nde) 162
Kum 380, 382, 553, 563
Kurek aşireti 492
Kuvet (Bağdat) 234
Kuvve-i Islâhiye Kumandanlığı 274
Küçük Han (Mirza) 564
Kürd aşiretler 492, 495, 498

L

Lahican 274, 492, 493, 494, 496
Linc Kumpanyası 406, 407
Londra 163, 313, 336, 337, 519
Luristan 496

M

Maarif Nezâreti 235, 294, 296, 298, 444
Maarif Nizamnâmesi 298
Mabeyn-i Hümayun 118, 119, 180, 246, 260, 334, 380, 390, 492, 540
Mahmud Han (Petersburg Maslahatgüzârı) 94
Mahmudî hududu 378
Mahmud Paşa (Caf aşireti reisi) 484
Makedonya 493
Makris Efendi (İran Sefaret Tabibi) 256
Makü 425, 496, 498
Maliye Nezâreti 227, 444, 516, 569
Mameş Aşireti 274, 494, 496
Mâşuk Paşa (Basra'da) 77
Matbaa-i Amire 141
Matbaa-i Osmaniye 235
Maveraunnehir ümerâsı 469
Mazenderan 94, 424, 552, 553, 562, 563
Mecid (Bağdat Valisi) 363, 368
Meclis-i Hass-ı Vükelâ 180, 182
Meclis-i Mebusân 462, 481
Meclis-i Millî Dairesi 393
Meclis-i Nafia 225, 227
Meclis-i Umûr-ı Sıhhıye 306, 458
Meclis-i Vâlâ 85, 87
Meclis-i Vükelâ 184, 191, 212, 235, 344, 404, 412, 444, 462, 476, 477, 480, 481, 516, 606
Medine-i Münevvere 100, 103, 186, 234, 348, 350, 455
Medine-i Münevvere Muhafızlığı 348
Mehmed Ali (Tebriz başşehbenderi) 435
Mehmed Fazıl Paşa (Musul Valisi) 492
Mehmed Ferid (Sadrıazam) 371
Mehmed Nâmık (Irak ordusu Müşiri ve Bağdat Valisi) 124
Mehmed Rıza 276
Mehmed Şemseddin (Tahran Sefiri) 383, 390
Mehmed Zeki (Dördüncü Ordu Müşiri) 280
Mekâtib-i Gayr-i Müslime ve Ecnebîye Müfettişliği 286
Mekke-i Mükerreme 234, 240, 348, 454, 455
Mekteb-i Sanayii 258
Memâlik-i Osmaniye 63, 76, 140, 141, 180, 200, 204, 212, 233, 234, 313, 376, 386, 388, 412, 417, 480, 593, 596
Mendeli mahalli 234
Menkur aşireti 496, 497
Merağa 494, 495
Mercan 492
Merguvar 496
Merv 95, 162, 163
Mescid-i Cum'a 381
Meşhed 162
Meşrutiyet 424, 428, 429, 484, 492, 496
Miller (Tebriz Rus Konsolosu) 497
Mina 186, 187
Miyanduab 492, 494, 495
Muayyirülmemâlik 144, 147
Mufahhamuddevle 620

Muhacirîn-i İslâmiye Komisyonu 378
Muhammed Ali (İran Şahı) 427, 429, 484, 493
Muhammed Han (Osmanlı Devleti'nin İran maslahatgüzarı) 82, 85
Muhammed Hasan eş-Şirazî (Mirza) 468
Muhammed Mirza (İran'da veliaht) 42
Muhammed Şah (İran Şahı'nın pederi) 90, 280
Muhammed Takî el-Bocnurdî (Molla) 468
Muhammed Takî el-Isfahanî (Şeyh) 468
Muhammere 62, 106, 107, 153, 246, 275, 308, 310, 406, 407
Muhbirussaltana 496, 497
Muhsin Han (Şah'ın mutemedi) 198
Muhtar Efendi (Şeyhü'l-harem-i hazret-i Nebevî) 455
Muhteşemü's-saltana (İran Hariciye Nâzırı) 542
Musa el-Kâzım türbesi 124, 126
Mustafa Kemal Paşa 620
Musul 274, 352, 354, 357, 438, 446, 448, 450, 492, 582, 602, 630, 632, 638, 640
Muzaffer Han (İran'ın Anadolu Maliye Müfettişi) 622, 624
Muzafferüddin Şah 428, 519
Münif Mehmed Tahir (Tahran Sefiri) 145
Müseyyeb 66, 234

N

Nafia Nezâreti 227
Nahcivan 35
Nakiyef Fabrikası 498
Nasara 253
Nâsır Paşa (Basra'da) 153
Nâsırüddin Şah 158
Nâzım Bey (Erkân-ı Harbiye miralayı) 276
Necef 66, 82, 85, 87, 250, 253, 362, 368, 428, 476, 522
Negede Kasabası 494
Nemselüler 144
Nevruz merâsimi 602
New York 313
Nihavend 528
Nizamussaltana 529
Novoye Vremya Gazetesi 312, 317
Nuhkuyusu Karakolhânesi 248
Nuri (Musul Valisi) 352
Nüzhet Bey (Tahran Sefareti maslahatgüzârı) 612, 618

O-Ö

Ordu-yı Hümâyûn 122, 190, 191, 251, 266, 272, 273, 274, 275, 280, 452, 552, 553, 582
Ortodoks 414, 415
Osman Paşa (Erzurum müşiri) 48

P

Papa 414
Paris 144, 322, 324, 326, 328, 330
Petersburg 94, 312, 317, 319, 337, 429, 493, 518, 576
Pirayin aşireti 492
Posta Mukavelenâmesi 201, 204
Posta ve Telgraf Nezâreti 200, 201
Protestanlar 414
Prusya 74

R

Rafızilik 414
Ragıb Bey (Savuçbulak eski şehbenderi) 490, 492
Râniye 274
Rauf Paşa (Şark seraskeri) 38
Refik Bey (Erkân-ı Harb miralayı) 494, 495, 496, 497, 498
Remzi Bey (Tebriz başşehbenderi) 435, 438
Reşidüssaltana 494
Reşt 424, 499, 564, 578, 580
Reval 493
Revan 35
Revanduz 274, 494
Rıdvan (Şehremini) 282
Rıfat Paşa (Hariciye Nâzırı) 485
Rıfat (Sadrıazam) 296, 298, 304, 319, 330
Rıza (Erkân-ı Harbiye feriki) 247
Rize 576
Robes (Prens, Alman sefiri) 544
Roma 304, 306
Romanya Hükûmeti 564
Rum 39, 414, 415
Rumiye 392, 429, 434, 435, 438, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 630, 632, 638
Rusya 62, 70, 71, 76, 94, 153, 163, 186, 214, 215, 216, 217, 219, 224, 227, 246, 288, 312, 313, 314, 317, 319, 336, 337, 382, 414, 424, 425, 428, 429, 430, 435, 438, 484, 492, 493, 494, 497, 498, 499, 518, 519, 553, 563, 564, 569, 580, 604, 613
Rus/yalı 34, 94, 150, 162, 163, 190, 191, 216, 219, 390, 392, 424, 425, 429, 434, 492, 493, 495, 496, 497, 499, 518, 519, 528, 529, 531, 534, 535, 552, 553, 556, 562, 563, 564, 569, 570, 573, 576, 578, 580, 593, 594, 595, 604
Rüsûmât Emâneti 232

S-Ş

Sadaret 42, 66, 70, 92, 118, 124, 132, 147, 155, 191, 194, 212, 216, 217, 224, 228, 233, 240, 242, 244, 250, 253, 258, 262, 266, 270, 274, 290, 292, 296, 298, 302, 304, 306, 308, 317, 319, 328, 330, 334, 342, 348, 354, 357, 370, 373, 381, 410, 434, 442, 448, 466, 484, 487, 490, 540, 606, 648, 653
Sadullah Bey (Hoy şehbenderi) 495
Safa Bey (Tahran sefareti müsteşarı) 528, 531, 534
Said (Sadrıazam) 219, 227, 235
Salahiye Kazası (Musul'da) 352
Sâlâruddevle 484, 485, 487, 496, 497, 498
Salih Bey (Van'da alay kaymakamı) 273
Salih Hulusi (Harbiye Nâzırı) 446, 452
Samerra 66, 234, 262, 264, 266, 362, 522
Sami Efendi (İran'da Osmanlı Büyükelçisi) 90, 92
Samuel Han (Doktor) 458
Savuçbulak 492, 494
Selahaddin Âdil (İstanbul Murahhası) 626
Selanik 415, 496
Selmas 354, 412, 424, 425, 429, 434, 435, 438, 493, 495
Serbâz Ordusu (İran'ın) 552
Serdeşt 492, 494, 497
Sevkuşşuyûh (Basra'da mevki) 107, 108
Seyyid Mehmed (Irak ve Hicaz Ordusu Müşiri, Bağdat Eyaleti Valisi) 113, 122, 382
Sıddık Efendi (Şeyh) 280
Sıhhıye Nezâret-i Celîlesi 310
Sine 300, 302, 424, 425, 484, 487, 496
Sine Şehbenderliği 424
Sinyav (İran Umûr-ı Ecnebiye Müdürü) 94
Sistan 314
Sulduz 494, 495, 496, 497
Sultan Mehmed Han-ı hâmis 542
Suriye 244, 312, 337, 455
Surre 454, 456
Süleyman Bahri (Üsküdar mutasarrıfı) 248
Süleymaniye 593, 618
Sünnî 150, 174, 362
Süreyya (Mabeyn başkatibi) 242, 268, 270, 288
Şâfii 150
Şah 34, 35, 42, 43, 46, 52, 58, 90, 94, 118, 124, 126, 128, 153, 158, 163, 165, 167, 174, 176, 178, 198, 244, 262, 264, 266, 270, 280, 313, 314, 322, 324, 326, 328, 330, 336, 337, 380, 381, 382, 392, 398, 416, 424, 425, 428, 429, 458, 468, 469, 470, 484, 487, 492, 493, 496, 518, 519, 542, 543, 552, 553, 556, 558, 559, 562, 563, 564, 569, 573, 578, 580, 592, 593, 602
Şah İsmail 416
Şahsun Aşireti 497
Şakir Bey (Kotur Tahdîd-i Hudud Komisyonu Reisi) 190, 191, 216, 219
Şâm-ı Şerîf 454
Şamran 381
Şark Ordusu 39
Şattülarab 62, 246
Şehriyan 234
Şerefeddin Efendi (Kolağası) 190, 191, 216, 219
Şerîf Hüseyin Paşa (Mekke Emiri) 454
Şevket Paşa (Altıncı Ordu Kumandan Vekili, Ferik) 450
Şevki (Dokuzuncu Ordu Kumandanı) 610, 634
Şiî 174, 416
Şiraz 144, 153
Şîr-i Hurşid 186, 240, 242, 258
Şişli 256
Şura-yı Devlet 200, 202, 204, 212, 294
Şücâuddevle Hacı Mehemmed Han (Meraga Hâkimi) 496, 498

T

Tabhâne-i Âmire 141
Tahir ez-Zeki (Seyyid) 468
Tahran 34, 42, 43, 76, 94, 97, 110, 138, 144, 145, 147, 163, 165, 167, 172, 174, 178, 194, 196, 198, 200, 201, 205, 270, 273, 300, 302, 306, 314, 380, 381, 382, 383, 392, 398, 424, 425, 429, 462, 464, 469, 480, 499, 526, 528, 531, 534, 542, 543, 544, 549, 552, 553, 556, 558, 559, 562, 563, 564, 569, 570, 573, 578, 580, 582, 584, 586, 587, 590, 594, 597, 602, 612, 618, 620
Tahsin (Mabeyn başkatibi) 334
Takî Mirza (İran şehzadesi) 35
Talat Bey (Dahiliye Nâzırı) 524
Tanzimât Dairesi (Şura-yı Devlet) 200, 480
Tebriz 42, 144, 172, 233, 382, 410, 424, 425, 435, 438, 462, 480, 495, 496, 497, 498, 499, 604, 608, 610
Tercan 494, 497
Tevfik Paşa (Osmanlı Hariciye Nâzırı) 493
Tevfik Rüşdü (TBMM Hariciye Vekili) 638
Tevfik (Sıhhiye Nazırı) 308
Tevfik (TBMM Hariciye Müsteşarı) 630, 635, 642

Tiflis 48, 288, 613
Tiflis Başşehbenderliği 288
Tobrıh 234
Trabzon 48, 71, 116, 122, 170, 224, 225, 227, 228, 576
Trabzon Eyalet Meclisi 116
Türkistan 613
Türkiye 620, 622, 628, 630, 632, 634, 638, 640, 642, 644
Türkiye Büyük Millet Meclisi 620, 622, 628
Türkmân 95, 162, 163
Türkmençay Antlaşması 94

U-Ü

Ubeydullah Efendi (Şeyh) 280
Ulema Fırkası 529
Urmiye 425, 493, 518
Üsküdar 248, 360

V

Valide Hanı (İstanbul'da) 440, 442
Van 34, 35, 273, 354, 355, 357, 378, 412, 425, 438, 448, 493, 494, 496
Vassel (Alman sefiri) 544
Veramin kurası (Tahran'da) 398
Versay Konferansı 614
Veysi Paşa (Basra mutasarrıfı) 106
Vezne 492
Viyana 74, 144, 147, 538
Voronsof (Rus prensi) 71

W

Washington 336

Y

Yahya Han (Mirza) 348, 350
Yasincizâde es-Seyyid Abdülvehhâb Efendi (İran'daki Osmanlı elçisi) 32
Yavuz Sultan Selim Han 337, 416
Yehud 253
Yezd 314
Yıldız Sarayı 244, 268, 288, 322, 324, 348, 352, 360, 368, 468
Yunan/lılar 300, 618
Yusuf Ziya Bey (Yüzbaşı) 495

Z

Zabtiye Nezâreti 141, 440, 442
Zencan 382
Zıl Sultan Şah (İsfahan valisi) 314
Zilnovi (Rus general) 216
Zirza aşireti 492
Zitoviyef (Rusya Sefiri) 163
Zonguldak 626
Zühdü (Maârif Nâzırı) 286
Zührab (Erzurum'da İngiliz konsolos vekili) 42, 43